МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

Наукове товариство молодих вчених, аспірантів та студентів

УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ТА НАУКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Й ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ: ВИКЛИКИ, НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
здобувачів вищої освіти

Одеса
20 травня 2023 року

У двох томах

Том 1

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК [316.32(477)+001]"364":339.922(4)-044.922(062.552)
У45

Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією президента Національного університету «Одеська юридична академія», доктора юридичних наук, професора, академіка **С. В. Ківалова.**

Відповідальний за випуск – перший проректор Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор М. Р. Аракелян.

Укладачі:
Федотов Олексій Павлович – начальник науково-дослідної частини НУ «ОЮА», доктор юридичних наук, професор
Батан Юрій Дмитрович – заступник голови ради молодих вчених НУ «ОЮА», кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права;
Кучерявенко Вікторія Сергіївна – голова ради молодих вчених НУ «ОЮА», доктор філософії в галузі права, викладач кафедри адміністративного права, інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Бондарчук Леся Станіславівна – голова студентського наукового товариства НУ «ОЮА», студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції;
Гуменюк Аліна Сергіївна – член ради молодих вчених НУ «ОЮА», аспірантка кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності;
Михальчук Анна Миколаївна – фахівець НУ «ОЮА», студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності;
Радковська Ірина Сергіївна – член ради молодих вчених НУ «ОЮА», аспірантка кафедри кримінального права;
Рульов Юрій Михайлович – бібліограф наукової бібліотеки НУ «ОЮА»;
Савон Катерина Володимирівна – член ради молодих вчених НУ «ОЮА», аспірантка кафедри політичних теорій

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність задостовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

У45 **Українське** суспільство та наука в умовах воєнного стану й євроінтеграційних перетворень: виклики, напрями відновлення і розвитку: у 2 т. : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти (м. Одеса, 20 травня 2023 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. – Т. 1. – 734 с.

ISBN 978-617-8263-56-0
ISBN 978-617-8263-57-7 (т. 1)

У збірнику містяться матеріали доповідей, присвячених актуальним проблемам у різних галузях національного та міжнародного права, а також у галузях філософії, кібербезпеки, лінгвістики, журналістики, економіки, політології, соціології та психології.

Подані матеріали конференції відповідають сучасним тенденціям розвитку галузі науки та можуть бути корисними як у навчальному процесі, так і для проведення наукових досліджень студентами та молодими вченими.

УДК [316.32(477)+001]"364":339.922(4)-044.922(062.552)

ISBN 978-617-8263-56-0
ISBN 978-617-8263-57-7 (т. 1)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

ПРИВІТАЛЬНЕ СЛОВО ПРЕЗИДЕНТА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ» С. В. КІВАЛОВА

Шановні здобувачі вищої освіти!

Надзвичайно приємно сьогодні вітати Вас із початком роботи конференції «Українське суспільство та наука в умовах воєнного стану й євроінтеграційних перетворень: виклики, напрями відновлення і розвитку». Проведення в стінах Національного університету «Одеська юридична академія» заходів всеукраїнського та міжнародного рівнів є доброю традицією, яка об'єднує учасників із провідних закладів вищої освіти України та зарубіжних держав. Організовані нами конференції стають майданчиками для обміну думками, жвавих дискусій та пошуку шляхів раціонального вирішення проблем сьогодення.

Секції та тематичні напрями, у яких Ви сьогодні будете працювати, присвячені як класичним галузям приватного й публічного права, проблемам державного та суспільного життя, світовим соціально-політичним процесам, удосконаленню судоустрою, діяльності правоохоронних органів, адвокатури, так і новим напрямам досліджень, зумовленим сучасними тенденціями та потребам науки і техніки, таким як кіберзахист та вдосконалення ІТ, сфера безпеки та оборони.

Приємно відзначити, що до роботи конференції долучилися й здобувачі вищої освіти, які займаються питаннями економіко-правових явищ, політологічними, соціологічними та психологічними дослідженнями. Жодна галузь знань не може існувати ізольовано, а тому, проводячи дослідження на межі різних галузей знань, Ви збагачуєте науку міждисциплінарними дослідженнями і доробками.

В умовах розширення та посилення ролі міжнародних відносин надзвичайно важливим є знання іноземних мов. І дуже приємно констатувати, що суттєва кількість тез підготовлена саме іноземними мовами, розвиток і функціонування яких усебічно заохочується всім керівництвом Університету.

Тема цьогорічної конференції – українське суспільство та наука в умовах воєнного стану й євроінтеграційних перетворень: виклики, напрями відновлення і розвитку – є надзвичайно актуальною та практичною. Повномасштабне військове вторгнення суттєво вплинуло на всі сфери нашого життя і галузі права без винятку, виявило безліч невирішених питань, над якими тепер посилено працюють як науковці, так і практичні працівники. Водночас обраний Українським народом курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію вимагає кропіткої роботи над узгодженням нашого законодавства з відповідними вимогами та стандартами.

На нашу долю випали дуже складні часи. Щойно адаптувалися до життя в умовах пандемії, до нашої країни прийшли нові виклики та відбуваються найтрагічніші події за усі часи незалежної України. Та навіть попри постійні ракетні обстріли, проблеми з енергозабезпеченням та інформаційні маніпуляції продовжуємо демонструвати мужність, стійкість і підтримуємо високий науковий потенціал України. Наші студенти не втрачають жагу до навчання, наукової діяльності, продовжують здобувати знання, пропонувати нові цікаві й актуальні розробки та ділитися ними з колегами!

З боку керівництва Національного університету «Одеська юридична академія» робимо все можливе, аби гарантувати безпечні й комфортні умови здобуття освіти. У цьому семестрі, який вже добігає кінця, нам вдалося організувати навчання в очному режимі. Завдяки цьому у здобувачів вищої освіти є змога не лише аудиторно відвідувати заняття, безпосередньо спілкуватися з колегами й науково-педагогічними працівниками, науковцями, викладачами і практиками, але й у повному обсязі користуватися матеріально-технічною базою університету: науковою бібліотекою, кафедральними лабораторіями, спортивними майданчиками тощо. Ми цінуємо Ваше прагнення навчатися, розвивати науку, а тому робитимемо все можливе, щоб підтримувати найкращі активності!

Мир обов'язково відновиться на нашій землі і неодмінно закінчаться всі негаразди, ми обов'язково переможемо, і попереду на нас чекає непростий процес відновлення та відбудови нашої держави. Лише спільними зусиллями науковців, у тому числі й молодого покоління, зможемо досягнути ефективного повоєнного реформування України на засадах верховенства права, законності, поваги до людської гідності й інших загальновизнаних принципів.

Але перші кроки мають бути зроблені вже сьогодні. Вже зараз маємо проводити роботу над помилками, напрацьовувати пропозиції для вдосконалення нашого законодавства й узгодження його з вимогами міжнародних нормативно-правових договорів, правових актів і рекомендацій, які надаються фаховою європейською спільнотою. Особливої актуальності ці питання набули з наданням Україні статусу кандидата на вступ до ЄС. Відтак, наше суспільство та держава повинні провести колосальну роботу, щоб пришвидшити цей процес.

Безсумнівно, це завдання під силу лише цілеспрямованим, сповненим енергії, спраглим до знань професіоналам, які прагнуть і можуть зробити реальний внесок у справу державотворення. Саме такими є здобувачі вищої освіти Національного університету «Одеська юридична академія» – наше майбутнє.

Сучасне українське суспільство потребує нових прогресивних фахівців, які прагнуть навчатися упродовж всього життя, вміють самостійно оволодівати знаннями, знаходити й критично оцінювати інформацію, творчо підходити до вирішення різноманітних завдань, володіють іноземними мовами.

Для деяких учасників ця конференція стане дебютом, першим кроком до наукової діяльності. Саме тому хочу побажати, щоб Ваш старт був успішним, щоб з кожним роком підкорювались нові вершини.

Щиро дякую всім учасникам конференції за Ваш внесок у науку та бажаю цікавих дискусій, нових ідей та успіхів у подальшій науково-дослідній роботі!

Безмежна подяка нашим військовослужбовцям за захист та оборону всієї України і всіх громадян, можливість проведення сьогодні конференції. Впевнений, що об'єднані спільною метою ми подолаємо усі труднощі та відновимо правопорядок і мир. Віримо в перемогу та наближаємо її спільними зусиллями!

Сергій КІВАЛОВ,
Президент Національного університету
«Одеська юридична академія»,
професор кафедри адміністративного і фінансового права,
доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України, академік НАПН України,
заслужений юрист України

СЕКЦІЯ 1

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

АЛЕКСАНЬЯН КАТЕРИНА АШОТІВНА

студентка 2-го курсу Юридичного фахового коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГОЛОКОСТ В ОДЕСІ

Румунська адміністрація 18–19 жовтня 1941 р. оголосила наказ про те, що євреї міста повинні були взяти всі свої цінні речі, гроші, продукти на три дні і ключі від квартири і здати уповноваженим, а після цього прибути в село Великий Дольник, для працевлаштування. У Великому Дальнику, на останньому рубежі оборони Одеси, руками жителів міста був викопаний протитанковий рів. Місто він не захистив, але став могилою для 10 тис. євреїв Одеси [3, с. 186]. Тут сталася перша масова страта. Частину євреїв розстріляли, частину спалили живцем.

22 жовтня 1941 р., о 5 годині 35 хвилині дня, в Одесі стався вибух незвичайно великої сили. Здогадок було багато, але звинувачення у підриві колишньої будівлі НКВС голосно і безпідставно лунали на адресу євреїв. Вибух було здійснено на початку урочистих зборів з приводу передачі Румунії повного права на керування територією між річками Буг та Дністер. Румуни назвали ці землі Трансністрією (за річкою Дністер). Столицею Трансністрії оголошувалась Одеса [3, с. 192]. До місця вибуху були стягнуті війська. Вони розбирали завали, рятували поранених, встановлювали особи загиблих. Їх виявилося досить багато – 66 осіб [3, с. 193]. Жандарми кинулися перевіряти всі будинки і квартири по вул. Маразлієвській.

Для переконливості жандармський офіцер повідомив командування, що під ліжком єврея він знайшов мішок із вибухівкою [3, с. 195]. Зухвала брехня спрацювала і вже о 3 години ночі 23 жовтня 1941 р. місто було переконане в тому, що вибух будівлі НКВС – справа рук євреїв. Незважаючи на те, що одеські євреї нічого спільного не мали з вибухом, окупантами їхню долю вже було вирішено. 23 жовтня 1941 р. було повішено 5000 жителів-євреїв. Серед них у облави потрапило 10–15, а може, 25 осіб інших національностей [3, с. 300]. У самій Одесі та в пригорі в Дальнику було знищено 86 500 євреїв – жителів Одеси. З них 54 000 людей було живцем спалено. 2 тис. людей похилого віку, жінок, дітей було втоплено [3, с. 306]. Близько 70–75 тис. людей було загнано в одеську в'язницю, де була страшна тіснота, голод, відсутня вода, чинилося насильство над жінками та дівчатами [3, с. 312].

10–12 січня 1942 р. на околиці міста – Слободці було влаштовано одеське гетто. Після трьох днів масового терору, помсти влади євреям за надуманий вибух, звірства в місті не припинилися. Вони прискорили загибель євреїв за допомогою тривалих і далеких піших переходів колон по 3–5 тис. людей та поселення людей у зимовий час у свинарниках або в літніх польових загонах для худоби [3, с. 321]. Ці «Дороги смерті», а також голод та холод значно прискорили загибель людей. У місті та в 37 братських могилах області лежить порох 240 тис. євреїв. Вціліти вдалося небагатьом. За одними даними, пережили Голокост в Одесі 600 осіб, за іншими даними, близько 2 тис. [3, с. 327].

Багато українців під час Другої світової війни приховували та рятували євреїв від смерті. Згодом вони отримали почесні звання-праведник народів світу. В Україні людей з таким званням понад 2,5 тис. – 203 особи з одеської області [1, с. 219]. 1990 р. в Одесі, на місці, де колись розпочинався «марш смерті» одеських євреїв, ініціативні групи почали створювати Меморіал жертвам Голокосту. Будівництво меморіального комплексу розпочалося з пам'ятного знака – парної гранітної стели, з вибитим на ній магендовидом, менорою та перерахуванням усіх чорних дат в історії єврейської громади [1, с. 219]. Пізніше було створено «Алею Праведників світу». Число дерев на ній дорівнює кількості одеситів, які рятували життя людей іншої національності. Кожне дерево має іменну табличку, на честь кого вона посаджена. А загальний список одеських праведників відбито на величезній гранітній плиті, що відкриває алею. Меморіал було відкрито 2004 р. [4, с. 339].

Підбиваючи підсумок, треба зазначити, що у жовтні 1941 р. розпочався масовий розстріл євреїв в Одесі. Нацистські окупанти збирали євреїв у гетто, а потім вивозили їх за місто та розстрілювали. Цей процес тривав до липня 1942 р. У цей період було вбито понад 100 тис. євреїв, що становило приблизно 70 % єврейського населення Одеси. Голокост в Одесі був одним із найкривавіших злочинів нацистської Німеччини під час Другої світової війни. Він став символом жахливих злочинів, скоєних нацистами у Європі під час Голокосту. Сьогодні в Одесі є меморіальні місця, присвячені жертвам Голокосту, щоб зберегти пам'ять про трагічні події, що сталися у місті під час Другої світової війни [2, с. 98].

Список використаних джерел

1. Губар О. Нариси ранньої історії євреїв Одеси. Одеса : ВМВ, 2013. 414 с.
2. Губар О. Книга: Із історії євреїв Одеси. Одеса : Optimum, 2018. С. 576.
3. Портной Л. Євреї в Одесі. Сторінки історії Національний університет «Києво-Могилянська академія» центр досліджень історії та культури єврейства. «Дух і літера». Вид. Київ, 1994. 394 с.
4. Рашковецький М., Найдіс І., Дусман Л., Білоусова Л. Історія Голокосту в Одеському регіоні: збірка статей та документів. Міжнародна громадська організація «Єврейський общинний центр "Мігдаль"», музей історії євреїв Одеси. Одеса, 2006. 372 с.

Ключові слова: Одеса, Холокост, румунська адміністрація, війна, жертви, нацистська окупація, розстріл, вибух, терор, гетто, праведники народів світу, Меморіал жертвам Голокосту.
Key words: Odesa, Holocaust, Romanian administration, war, victims, Nazi occupation, execution, explosion, terror, ghetto, righteous people of the world, Memorial to the victims of the Holocaust, monuments.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Єфремова Н. В.

БЕДЛОВСЬКИЙ РОСТИСЛАВ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

студент 2-го курсу
Юридичного фахового коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»

РІВНЕНСЬКА СПРАВА ТА ЇЇ ВИСНОВКИ У ПРОЦЕСІ НЮРНБЕРЗЬКОГО ТРИБУНАЛУ

Нюрнберзький трибунал став відомим в історії як один з найбільш значущих судових процесів, пов'язаних з Другою світовою війною. Суд пройшов у Нюрнберзі з 20 листопада 1945 р. по 1 жовтня 1946 р. і розглянув злочини проти миру, війни та людяності, які були скоєні нацистським режимом та його спільниками [3, с. 254].

Однією з справ, які були розглянуті трибуналом, була Рівненська справа. Вона стала відомою завдяки вбивству близько 20 тис. (за деякими даними 23 тис.) людей у липні 1941 р. на території Рівненської області. Акція в Рівному, як і багато інших «анти єврейських акцій», зокрема в Києві та Кам'янці-Подільському, була організована головнокомандувачем СС і поліції в тилу групи армій «Південь» обергрупенфюрером Фрідріхом Єкельним [3, с. 254].

Війна прийшла до Рівного в середині вересня 1939 р. у вигляді величезного потоку біженців, оскільки євреї тікали від німецького вторгнення в Польщу. Свідок Єшаяху Шінделькройт згадував: «Раптово Рівне наповнилось біженцями з Лодзю, Варшави, Любліна та інших місць. З кожним днем місто ставало все більш переповненим, і не всім вдавалося знайти дах над головою. Була нестача їжі, тому що магазини спорожніли і постачання не відновлювалося. Головні радіостанції були вже знищені або захоплені німцями. Залишилось лише декілька маленьких радіостанцій, які передавали мало новин, і важко було сказати, яка ситуація в реальності. Страх поширювався всюди, і Рівне почало нагадувати місто в облозі. Ніхто не знав, що при-несуть наступні години» [2, с. 29].

Із нападом Німеччини на Радянський Союз 22 червня 1941 р. знову розпочався рух біженців на Схід. Близько 3000 рівненських євреїв – 10 % від усіх євреїв регіону – вдалося евакуюватись до приходу німців [2, с. 37].

Головну роль у винищенні євреїв Рівного зіграв загін СД, яким із жовтня 1941 р. до лютого 1942 р. керував штурмбанфюрер СС

Герман Лінг; зі свого боку, цей загін був частиною оперативної команди 5 (Einsatzkommando 5), яку на той час очолював оберштурмбанфюрер СС Август Мейєр. Оскільки загін СД був нечисленним і був не в змозі самостійно знищити тисячі людей, то за наказом Екельна для його підтримки в Рівне було перекинуто поліцейські частини з інших міст, а саме 315-й поліцейський батальйон, який дислокувався в Житомирі, перша рота 69-го поліцейського батальйону, яка розміщувалася у Вінниці, роти 320-го поліцейського батальйону з міст Луцьк. Останньому батальйону було додано півбатальйон поліцейських резервістів (так звана рота «Остланд»), сформований у Франкфурті-на-Одері влітку 1941 р. з біженців і переселенців з Естонії та Латвії. У кінці літа 1941 р. німецьке керівництво почало встановлювати верховенство права, яке мало на меті перешкодити випадковим та спонтанним громадським актам самосуду стосовно євреїв [1, с. 105–106].

Були організовані єврейські гетто, від євреїв вимагали носити жовті нашивки, вводились спеціальні обмеження, єврейським ремісникам і фахівцям, яким не було рівноцінної заміни з числа українців або поляків, стали видавати спеціальні довідки (робочі посвідчення), покликані захистити їхніх власників та їхні сім'ї від захоплення під час майбутньої акції. Видавали ці посвідчення німецька біржа праці на прохання німецьких роботодавців і юденрат, однак на посвідченні, виданому юденратом, необхідно було поставити німецьку печатку, у той же час більшість інших євреїв зганяли для переселення або знищення [2, с. 22]. Протягом кількох днів, у період з 6 по 9 липня 1941 р., загони здійснили масове вбивство. Це було одним з найбільших масових вбивств євреїв на території України під час Другої світової війни [3, с. 254].

У 1944 році після визволення Рівного від нацистських окупантів, розпочалося розслідування Рівненської справи, але до відповідальності за масові вбивства євреїв Рівного на початку листопада 1941 р. фактично нікого притягнуто не було. Пізніше справа була передана до Нюрнберзького трибуналу, де у листопаді того ж року було винесено рішення по Рівненській справі. Відповідно до цього рішення кілька осіб було засуджено до смертної кари, а інші – до термінів ув'язнення. Також було зроблено висновок про те, що масові вбивства євреїв на території України були плановою політикою нацистського режиму [1, с. 113; 3, с. 255].

Важливим висновком трибуналу було визнання відповідальності кожного окремого індивідуума за його злочинні дії під час Другої світової війни. Багато з винних у злочинах по Рівненській справі намагалися виправдатися тим, що діяли на вимушення німецьких окупантів або під час паніки та хаосу, що виникли на початку війни. Однак трибунал вважав, що ці виправдання не звільняють особу від відповідальності за її дії [3, с. 255].

Рівненська справа є однією з найбільш відомих і значущих українських справ, розглянутих на Нюрнберзькому трибуналі. Вона є символом трагедії, що сталася з єврейським населенням на території

України під час Другої світової війни. Справа також показала, що кожен окремий індивідуум несе відповідальність за свої дії. Сьогодні, в умовах широкомасштабної збройної агресії РФ проти України цей приклад повинен враховуватись окупантами, причетних до злочинів проти українського народу.

Список використаних джерел

1. Круглов О. Знищення євреїв у м. Рівне на початку листопада 1941 року у світлі німецьких документів. Голокост і сучасність. Київ, 2012. 165 с.
2. Бердз Д. Голокост у Рівному: масове вбивство в Сосонках, листопад 1941 р. / пер. з англ. Д. Аладька. Рівне : Волин. обереги, 2017. 168 с.
3. Кудіна О. Історія рівненської трагедії – Сосонки / 2021. URL: http://libr.rv.ua/ua/virt/220/

Ключові слова: Рівненська справа, Злочини проти миру, війни та людяності, Єврейські акції, Німецький нацистський режим.
Key words: Rivne case, Crimes against peace, war and humanity, Jewish actions, German Nazi regime.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Єфремова Н. В.

БУКУР ІВАН ІВАНОВИЧ

студент 2-го курсу Юридичного фахового коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»

РУДЕНКО МИКОЛА ДАНИЛОВИЧ – УКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ

Микола Данилович Руденко народився 1920 р. у с. Юріївка на Луганщині в шахтарській сім'ї. 1939 р. закінчив десятирічку і був призваний до армії. У роки війни воював у блокадному Ленінграді, де був тяжко поранений. 1946 р. в чині капітана, як інвалід, був демобілізований з армії. Працював у Києві у видавництві «Радянський письменник» і цілковито присвятив себе літературній творчості. Його перу належить багато високохудожніх творів [1].

Як зазначив український дослідник Олександр Михайлюта «Микола Руденко відважився бути розумним. Витоки його відваги – у матриці здорового селянського роду, що передалася з проукраїнських історичних глибин. Як відомо, по маминій лінії гілка його роду сягає буремної епохи запорозької вольниці. Життєва дорога Миколи Руденка була встелена майже суцільним глодом. А він продирався крізь терні до Всесвіту. Він пізнав темниці Світобудови, дещицею яких устиг поділитися з сучасниками. Сумно, що сучасники здебільшого не сприймали його думок і теорій, оскільки половина їх була зашорена «червоними» шорами радянського тоталітаризму, а інша половина, наділена пільгами і підгодована всілякими пайками, пильнувала за рештою радянського народу, щоб не дати зазеленіти найменшому пагонові інакомислення» [2, с. 5].

У 1949 р. Микола Руденко виступив проти режиму який під прикриттям критики космополітів переслідував та знищував єврейських письменників. Незважаючи на тиск на нього як на секретаря парткому спілки письменників України він відмовлявся писати негативні характеристики цим людям. Це не призвело до погіршення їх долі однак з 1950 р. Микола Руденко добровільно позбувся своїх посад та усіх привілеїв радянського істеблішменту, він згодом заявив що довго був вірним сталінцем та мав глибоку віру у велику справу комуністичної партії і написав багато віршів присвячених вождю навіть поему про Сталіна.

Вивчаючи біографічні матеріали з життя М. Руденка я дізнався, що у 1974 р. його було виключено з членів КПРС, а через рік і зі складу Союзу письменників України, після чого він опинився у скрутному положенні. Як зазначають дослідники його біографії: «Щоб прожити, був він змушений продати машину, дачу і влаштуватися нічним сторожем» [6]. Боротьба за справедливість та життєві погляди Миколи Руденка зближували його з однодумцями в інших республіках СРСР та за кордоном.

Миколу Руденка здивував факт розвінчання культу особи Сталіна на ХХ з'їзді КПРС, якого він вважав параноїком та садистом. Водночас Миколою Руденком було зроблено висновок, що вчення, на якому базується держава, містить помилки. Він знайшов неправильність в теорії додаткової вартості. Він довів, що додаткова вартість створюється не лише експлуатацією робітника, але також сонячною енергією (фотосинтез), яка поєднується з працею селянина та його худоби на землі. Свої думки з цієї теми він виклав у своїх філософських працях, зокрема, у книзі «Економічні монологи», яку він сам видав у 1975 р., а також у романі «Формула Сонця» і книзі «Енергія прогресу» [4, с. 64].

Руденко самостійно досліджував «Капітал» Карла Маркса і визначив, що помилковою є не лише політика радянської влади, але й комуністична ідея. В часи брежнєвського «застою» розгортається велика кампанія проти дисидентів включно із Миколою Руденком.

18 квітня 1975 р. М. Руденка було арештовано вперше за його правову діяльність, але під час слідства, пов'язаного з 30-річчям Перемоги, він був амністований як учасник війни. Це дозволило йому уникнути закриття у лікарні для психіатричного лікування. Незважаючи на це, він знав про те, що за його діями пильно стежать і що будь-який наступний крок може призвести до страшних наслідків.

Незважаючи на це, 9 листопада 1976 р. М. Руденко провів прес-конференцію для іноземних журналістів у квартирі Сахарова в Москві, де оголосив про створення Української Гельсінської Групи. До групи також увійшли інші відомі діячі правозахисники, такі як генерал Григоренко, Оксана Мешко, Олесь Бердник, Левко Лук'яненко, Олекса Тихий, Микола Матусевич, Мирослав Мартинович та Ніна Строката. Того ж вечора квартира Руденка на другому поверсі в Пущі-Водиці під Києвом була атакована невідомими [2, с. 62].

Його кваліфікували як наклепника за публікації, художні твори та усні виступи, після чого у М. Руденка відбувся обшук 23–24 грудня 1976 р., під час якого були «знайдені» підкинуті 39 доларів США. За це його було засуджено на 7 років у таборах суворого режиму та 5 років заслання [1].

Дослідник біографії М. Руденка О. Михайлута пише: «Спочатку, як інваліда війни 2-ї групи, М. Руденка не примушували до виконання важкої фізичної праці. Однак після того, як він передав свої вірші на волю через дружину Раїсу під час побачення, його етапували з Мордовії у вересні 1981 р. в село Кучино Чусовського району Пермської області. Руденко часто опинявся у ШІЗО і ПКТ (приміщенні камерного типу) за свою участь у страйках в'язнів, зриванні нашивок із прізвищем та відмову від роботи. Пізніше адміністрація змінила групу інвалідності Руденка з 2-ї на 3-ю та призначила його на важку роботу. Начальник табору при цьому висловився: «Ви втратили право називатися інвалідом війни 2-ї групи» [2, с. 152].

5 лютого 1977 р. прокуратура Донецької області порушила кримінальну справу проти Миколи Руденка за статтею 187,1 КК УРСР (поширення завідомо неправдивих вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад). З наступного року його твори були вилучені з усіх крамниць та бібліотек. Вирок Руденку намагалися оскаржити його друзі-правозахисники та дружина Раїса, яка також була репресована та відправлена до одного з таборів на 5 років [4, с. 97].

Миколу та Раїсу Руденків звільнили 1987 р. завдяки тиску громадськості. Проте, повернутись до свого колишнього способу життя їм не вдалося, оскільки їхню квартиру в Києві держава сконфіскувала відразу після арешту Раїси. Подружжя змушено було емігрувати за кордон. Спочатку вони переїхали до Німеччини, а потім до США, де Микола Руденко працював на радіо «Свобода» та «Голос Америки». У СРСР їх позбавили громадянства. При цьому, суть висловлення залишається незмінною [3, с. 68].

Отже, життєвий шлях Миколи Руденка був складним і трагічним, але його боротьба надихнула тисячі інших громадян в Україні боротись з неправдою і відстоювати права людини. Навіть сьогодні його приклад надихає сучасних українців на боротьбу з тоталітаризмом і з несправедливістю.

Список використаних джерел

1. Руденко Микола Данилович «Економічна думка України в особах: матеріали до наукових біографій». Київський національний університет імені Вадима Гетьмана, 2017. URL: http://wiki.kneu.edu.ua/EcoOpinionOfUkr/index.php/Руденко_Микола_Данилович
2. Михайлюта О. Відкриття Миколи Руденка. Київ, 2010. 296 с.
3. Слабошпицький М. До рідного порога: Шляхи до істини М. Руденка. Донбасс, 1993. № 1–2. С. 99–104.
4. Михайлюта О. Азаров «у степах Руденка не бував»… *Україна молода*. № 236, 16.12.2010.

5. Кудрявцев М. Г. Трагедія М. Руденка «На дні морському». Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2013. Вип. 34. С. 354–358. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2013_34_100
6. День в історії – 101 рік тому народився Микола Руденко. 19.12.2021. URL: https://galinfo.com.ua/news/den_v_istorii__101_rik_tomu_narodyvsya_mykola_rudenko_377414.html

Ключові слова: Микола Руденко, КПРС, Українська Гельсінська група, обшук, арештований, вирок, наклепник за публікаціями.

Key words: Mykola Rudenko, CPSU, Ukrainian Helsinki Group, search, arrested, sentence, slanderer based on publications.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Єфремова Н. В.

ВАСЮТИНСЬКИЙ ДМИТРО ВІТАЛІЙОВИЧ

студент 2-го курсу
Юридичного фахового коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГЕНЕРАЛЬНИЙ ПЛАН «ОСТ» УРЯДУ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ: ЙОГО СУТНІСТЬ ТА МЕТА СТОСОВНО УКРАЇНИ

План «Ост» (Генеральний план «Ост») (нім. Ost, Generalplan Ost) – також відомий як «таємний» план уряду Третього Рейху з проведення захвату земель Східної Європи і її подальшої німецької колонізації після перемоги над СРСР. В результаті даний план не був затверджений остаточно, від 1943 р. його розробка була припинена.

План «Ост» був розроблений та обґрунтований необхідністю втілення в життя ідеології життєвого простору на Сході (нім. Lebensraum) та опанування нових земель за одним з положень програми НСДАП щодо нових територій та земель для німців. Достатня доля положень даного плану була присвячена саме захвату земель родючої України, на які Адольф Гітлер мав свої плани [1, с. 1].

Під час своїх розмов, записи яких збереглися, Гітлер дуже часто згадував Україну та свої плани на неї: «Ми заберемо Південь України, почнемо з Криму, і зробимо його, перш за все, німецькою колонією. Не буде проблемою позбутися всього населення, яке живе тут зараз… Вже через сотню років тут будуть жити мільйони німецьких селян. Близько ста тридцяти мільйонів населення в рейху, дев'яносто в Україні» [1, с. 2].

Перспективи від експлуатації українських земель доводили його до ейфорії: «Де ще можна знайти район, де можна добувати залізо, яке за своєю якістю можна прирівняти з українським? В Україні є марганець, навіть Америка на нього полює, а скільки ще можливостей нас чекають!» [4, с. 281].

До здійснення свого наміру нацисти взялися навіть не очікуючи закінчення війни. Першим кроком стало утворення сільськогосподарських маєтків для есесівців на Україні [3, с. 29–36]. Жителями нових маєтків, які простягалися від України до Прибалтики на площу 600 тис. га, не просто так були службовці карального охоронного органу, адже вся задача опанування українських земель від початку до кінця мала перебувати лише у віданні есесівських органів. Так як вони займали особливе привілейоване становище в державній структурі гітлерівської Німеччини, за мету вони мали отримати найкраще з усього того, чим вдасться заволодіти. Така позиція призвела до частих конфліктів між німецькими військовими, яким не вистачало обіцяних земель. Коментуючи цю проблему, 26 жовтня 1942 р. Гіммлер видав циркуляр, де він казав про відсутність чуття міри у багатьох з підлеглих під час надбання власності в Україні [1, с. 2]. У той самий час саме обіцянки збагачення німецьких солдатів і офіцерів за рахунок українських земель було одним із головних обґрунтувань необхідності здійснення цього плану.

У 1942 р. зробилися перші поступи до виконання основної ідеї генерального плану «Ост» у життя. Вже в липні 1942 р., через перенесення центра ваги воєнних операцій на південь радянсько-німецького фронту, ставка Гітлера була переведена в окраїни міста Вінниці, звідки починалось примусове виселення українців і куди Гіммлер одразу наказав переселити 10 тис. німецьких селян [2, с. 31].

15 жовтня вийшло розпорядження Е. Коха – рейхскомісара України, який зазначав, що загальна зона примусового виселення була поширена на південну частину дотичної Житомирської області. Там вона охоплювала до 60 населених пунктів. Вся ця територія одержала назву «Хеґельвальд» [3, с. 67–68].

12 грудня, після основного завершення операції, Е. Кох видав наказ про створення «німецької переселенської округи Хеґельвальд» площею 500 кв. км і з населенням близько 10 тис. чоловік, а відповідно до основного плану «Ост» округа вийшла з-під відання рейхскомісаріату України і передавалася під управління есесівських органів [2, с. 31].

Під час здійснення Генерального Плану, гітлерівці зобов'язували будь-який населений пункт (неважливо український або російський, чи в інших країнах) обрати зі свого населення старосту, бургомістра та деяку кількість поліцейських (на одну сотню мешканців приходився – 1 поліцейський).

Німці брали у заручники членів сім'ї обраних поліцейських, яких вони могли вбити чи відправити у концентраційний табір, якщо поліцейський не хотів виконувати доручення німців, а тим більше, якщо він переходив до повстанців [2, с. 33]. Також нацисти встановили колективну відповідальність у лавах місцевих адміністрацій та поліції, отже, якщо проти влади нацистів хтось виступав то репресіям піддавались місцеві мешканці. За збір та передачу окупантам врожаю відповідав староста, а після нього усе село. Отже, можна зробити висновок, що під час війни майже все населення України можна вважати заручниками нацистів.

Нацисти в ідеологічних промовах любили згадувати негативні приклади діяльності більшовиків проти українського народу. Вони обіцяли провести аграрну реформу, сприяти розвитку української культури, повернути солдатів додому, але це були способи морально-психологічного тиску, на загальному фоні якого жителі України оголошувалися громадянами «третього ґатунку», життя яких регулювалося правилами і наказами, порушення яких призводило до ув'язнення в концтаборах або до смерті [4, с. 280].

Крім безпричинного розстрілу населення України, гітлерівці часу не гаяли, а відчайдушно експлуатували людей. Отже, близько 2,4 млн промислових і сільськогосподарських робітників, що складає майже 50 % усіх «східних робітників» (остарбайтерів), було вивезено на виконання примусових робіт, і приблизно 400 тис. померли або загинули під час робіт [1, с. 3].

Отже, гітлерівський режим майже ніяк не відрізнявся від сталінського, знову українці стали жертвами «наполеонівських планів» глав держав, як це було за час СРСР, так і за часи німецької окупації, що ще раз обґрунтовує масштаби страждань українського народу.

Список використаних джерел

1. Соломка О. Анексія України так званим Генеральним планом «Ост». 2018. URL: https://nv.ua/ukr/project/aneksija-ukrajini-2447531.html
2. Ветров І. Економічна експансія третього рейху в Україні 1941–1944 рр. Київ, 2000. С. 31–33.
3. Коваль М. Україна 1939–1945 рр. Маловідомі і непрочитані сторінки історії. Київ, 1995. 108 с.
4. Левченко Ю. Нацистська окупація України: плани та режим «нового порядку» (1941–1942 рр.). Київ, 2010. URL: http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/12647/4/Levchenko.pdf

Ключові слова: Таємний план «Ост», німецько-фашистська окупація України, порушення прав людини.

Key words: The secret plan "Ost", the German-fascist occupation of Ukraine, human rights violations.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Єфремова Н. В.

ДАНИЛЕНКО АНАСТАСІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 1-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

МОСКОВСЬКІ ГЕТЬМАНСЬКІ СТАТТІ: ПРИЧИНИ ВИДАННЯ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

Восени 1665 р. Іван Мартинович Брюховецький, комендант українського Лівобережжя, вирушив до Москви з дипломатичною місією: запровадження царського правління намісництва та переведення податку коштів населення Лівобережжя до царської скарбниці. Ця подія посіла особливе місце в історії України другої половини XVII ст. Мабуть, згадка про неї є обов'язковим атрибутом у всіх без винятку узагальнених курсах вітчизняної історії, як правило, це красномовний приклад падіння козацької старшини в історичні часи, досить колоритний у літературі, але в історії не зовсім правильна назва Руїни. Московські гетьманські статті були описані в працях таких вчених, як: М. Костомаров, С. Соловйов, С. Єгунов та інші.

Через внутрішню боротьбу серед козацької старшини комендантом краю Лівобережної України було обрано Івана Брюховецького (1663–1668 рр.) [1, с. 31]. На початку свого командування він проводив відверто промосковську політику і не виправдав надії українського народу на вирішення внутрішньополітичних і суспільних питань. Одразу після обрання гетьманом І. Брюховецький підписав з Московською державою Батуринські статті 1663 р., які надавали Москві збільшення прав, ніж було встановлено Переяславськими статтями.

Прагнення І. Брюховецького до збагачення за рахунок гноблення власного народу перевершили бажання його попередника. У політичній боротьбі він лише прикривався інтересами та бажаннями народу, а ставши очільником держави він забув про свої обіцянки і почав керувати спираючись страх людей і жорстокість [2, с. 11].

Найменші протести закінчувалися конфіскацією, ув'язненням і розстрілами. Він також суворо покарав ті міста, які мусили піддатися королеві Яну Казимиру. У зв'язку з цим, популярність І. Брюховецького стрімко падає, і він бачить свою загибель від рук таких же старших офіцерів, як він сам. Щоб захиститися від гніву народу, він вирішив зміцнити свою владу за допомогою короля, а у вересні 1665 р. їде до Москви у супроводі з військовим почетом з числа інших заможних полковників, де їх прийняли з великою урочистістю. У вересні-жовтні 1665 р. у Москві І. Брюховецькому було присвоєно дворянський титул і передано у село Шептаків Чернігівського повіту [3, с. 15].

21–22 жовтня 1665 р. І. Брюховецький уклав з московським урядом новий договір, який увійшов в історію як «Московські гетьманські статті». Цей документ суттєво обмежував політичні права України та посилював її військово-адміністративну і фінансову залежність від московського царя.

Згідно з Московськими гетьманськими статтями:

«Українські міста і землі перебували під безпосереднім управлінням московського царя;

– Гетьманському уряду заборонялося встановлювати дипломатичні відносини з іноземними державами;

– Обмежується право вільного обрання воєначальників: віднині вибори можуть проводитися лише з дозволу царя та в присутності московського посла;

– Чисельність московського війська в Україні збільшилася, а український уряд обіцяв безкоштовно забезпечувати їх харчами;

– Крім головних полкових міст, військові фортеці знаходяться в Полтаві, Кременчуці, Новгороді-Сівірському, Каневі і навіть на Запоріжжі (у фортеці Кодак);

– Збір податків з українського народу (крім козаків) покладався на московського воєводу, а всі збори надходили до царської скарбниці;

– Українська Церква підпорядковується Архієпископу Московському;

– Фактично автономію зберігали лише козацькі стани;

– Заборона використання фальшивої валюти серед командирів для примусових платежів московським військам на українській землі.

Королівська грамота на магдебурзьке право була повернута українським містам (відновленим за наказом царя), зокрема Києву, Переяславу, Ніжину, Каневу, Чернігову, Почепу, Стародубу, Остру тощо» [4, с. 61].

Такий «договір» викликали величезне обурення серед усіх верств українського населення, вони стали головною причиною антимосковського повстання в Гетьманщині, а згодом і загибелі самого гетьмана І. Брюховецького [4, с. 61]. Але для того, щоб виправити ситуацію, в яку потрапила Україна-Гетьманщина наприкінці 1665 р. потрібно було не тільки активізувати рух опору українців, а і мати низку інших важливих чинників. Опинившись між однаково недружніх Московією і Річчю Посполитою Україні необхідно було знайти могутнього союзника, який би зумів виступити у ролі лорда-протектора. Брак коштів на утримання козацького війська теж давався узнаки. Особливо сильно це відчувалось в умовах запеклої політичної боротьби за владу між козацькими полковниками, які дбали перш за все за власний добробут, а не за могутність України.

У другі половині XVII ст. козацька старшина Лівобережної України тяжіла до царя московського більш ніж до короля польського. Бо царські посули і подарунки ставали реальним забезпеченням інтересів частини козацької старшини, яка сподівалась на юридичне закріплення своїх прав в умовах, які вже існували.

У цілому, оцінюючи політико-правовий зміст Московського договору 1665 р. доцільно сказати, що його з міст свідчить про відсутність єдності у поглядах козацької еліти. Сподівання на гарантовану царем автономію для України-Гетьманщини були ще досить сильними в козацькому осередку, бо вони не могли знати царських планів на українське майбутнє, а польське ставлення лишалось нестабільним. Але Московська угода лишалась реально існуючим інструментом

для посилення процесу ліквідації автономного статусу України-Гетьманщини що призведе з часом до трагічних наслідків.

Список використаних джерел

1. Горобець В. Злет і падіння гетьмана Івана Брюховецького. Історія України. 1997. № 35. С. 1–3; № 39. С. 3–4.
2. Горобець В. Еліта козацької України в пошуках політичної легітимації: стосунки з Москвою та Варшавою, 1654–1665 рр. Київ : Інститут історії України, 2001. 533 с.
3. Панашенко В. Гадяцький полк // Енциклопедія історії України. Т. 2. Київ, 2014. С. 15.
4. Чухліб Тарас. Козаки і монархи. Міжнародні відносини ранньомодерної Української держави 1648–1721 рр. 3-тє вид., випр. і доповн. Київ: В-во імені Олени Теліги, 2009. 616 с.

Ключові слова: Гадяч, гетьманська резиденція, Іван Брюховецький, Московське царство, Гадяцький полк, Лівобережна Україна, Запорозька Січ, українсько-російські відносини.

Key words: Gadyach, the residence of Hetman Ivan Bryukhovetskiy, Muscovy, Gadyachskij Regiment, Left-bank Ukraine, Zaporozhye, Ukrainian-Russian relations.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Єфремова Н. В.

ІЛЬЧИШИН ДМИТРО ВАСИЛЬОВИЧ

студент 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ 1948 РОКУ: ПРИЧИНИ ПРИЙНЯТТЯ, СТРУКТУРА ТА ЗНАЧЕННЯ

Загальна Декларація Прав Людини була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10.12.1948, в Паризькому палаці Шайо [1, с. 254–255]. Декларація стала результатом з безпосереднього досвіду Другої світової війни і представляє глобальне вираження невід'ємних прав, які мають та повинні мати усі люди. Загальна Декларація Прав Людини містить принципи, які повинні бути гарантовані всім людям, незалежно від їх кольору шкіри, статі, раси, мови, політичних або інших переконань, релігії, національного або майнового стану, соціального походження, культурної, наукової, та іншої спадщини. Серед цих принципів – право на життя, свободу, безпеку, рівність перед законом, свободу від насильства, дискримінації і рабства, право на освіту, працю, належні умови проживання та медичну допомогу, право на свободу думки, совісті та релігії [1, с. 257].

Декларація про права людини є одним з найважливіших документів у сфері прав людини. Вона визнає, що кожна людина має право на життя, свободу, безпеку, гідність та рівність перед законом.

Декларація також визнає право на свободу думки, совісті та релігії, а також право на освіту, працю та належність до культурного співтовариства [4, с. 211–212].

Завдяки Декларації було створено міжнародні стандарти прав людини, які є важливим інструментом у боротьбі за захист прав людини та протидії порушенням прав людини в усьому Світі [2, с. 139].

Головною причиною прийняття Декларації, можна виділити потребу запобігання злочинів, з якими масово Світ зіткнувся у Другій Світовій Війні, а саме зі злочинами Нацистської Німеччини проти людства, та проти окремих націй та національностей. Після Другої світової війни коли ці злочини стали відомими світовій громадськості, було складено консенсус з метою чіткого визначення прав людини, бо на той час статут ООН недостатньо чітко їх визначав [2, с. 154]. Тому і виникла потреба розробки та прийняття Загальної Декларації, яка б внесла перелік прав людини. Зазначу, що сама Декларація була прийнята з підтримкою сорока голосів за, а ось голосів проти не було, 8 делегацій утрималися від голосування. Незважаючи на значущу роль канадця Джона Гамфрі в підготовці та створенні Декларації, канадський уряд все одно спочатку утримався від голосуванні за прийняття проєкту, однак проголосував за остаточний варіант [3, с. 143].

Структуру Декларації запропонував Ране Кассен, який порівнював її з грецьким храмом, а саме з фундаментом, східцями, та чотирма колонами. За його баченням ст. 1 і 2, заклали фундамент, закріплюючи принципи гідності, свободи та рівності. Абзаци преамбули, а саме сім абзаців проголошували причини виголошення Декларацію, і сходинки до неї. Основний текст формував чотири колони [5, с. 37].

Перша (ст. 3–11) проголошувала права індивіда (право на життя та заборону рабства); Друга (ст. 12–17). Ті самі права індивіда, але вже в громадянському і політичному суспільстві; Третя (ст. 18–21 Вже духовні, політичні та публічні свободи (свобода віросповідання); Четверта (ст. 22–27) визначала соціальні, економічні й культурні права.

За моделлю Кассена останні три стовпи Декларації утворюють таку собі систему, що зв'язує всю структуру в одне ціле. Ті статті присвячені обов'язкам людини (індивіда) перед суспільством і накладають заборону зловживання правами на шкоду тій меті, яку в першу чергу було закладено в них, Організацією ОН [5, с. 38].

Декларація служила фундаментом двох обов'язкових пактів ООН про права людини це: Міжнародного пакту про громадянські та політичні права і Міжнародного Пакту про економічні, культурні. Та соціальні права. Принципи декларації вписані в міжнародних договорах, а саме у: Міжнародній Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, міжнародній Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенції ООН про права дитини, Конвенції ООН проти катувань [2, с. 157].

Елеонора Рузвельт також активно підтримувала прийняття Декларації, але не як договір, бо вона вважала, що Декларацію по впливу можна буде порівняти до Декларації Незалежності США, і що Декларація буде мати той же самий вплив на глобальне суспільство [6, с. 17].

Декларація суттєво вплинула на більшу частину національних конституцій починаючи з року її прийняття. Вона також служить основою для нових національних законів міжнародного права, законів і договорів, а також для законів регіональних, субнаціональних та національних інститутів захисту та заохочення прав людини.

Як би країни і вчені яким ця декларація не догодила, чи навіть в якомусь сенсі стає «кісткою у голі», не критикували Декларацію вона все одно залишається одним із важливіших документів у Світі, бо у ньому йдеться саме про захист наших з вами прав, а людина в загальному у світі вважається найвищою соціальною цінністю, що вказано і в конституції нашої держави, а саме у першому розділі, ч. 1 ст. 3 Конституції України [7, с. 3].

Сьогодні інтерес до Декларації прав людини не зменшується, він навпаки зростає, адже у Світі, і у логічному сенсі немає більшої цінності, ніж сама людина та її права. Права людини, їх захист, підвищення правової освіти громадян ось основоположні завдання, які покладаються на державу, владу, і на нас самих також. Бо ми з вами також зобов'язані внутрішнім переконанням, дотримуватися та поважати в першу чергу права інших. І якщо ми стали свідком порушення прав людини, то в межах своїх можливостей ми обов'язково повинні допомогти людині захистити її права, тим паче, що і юриспруденція на це і націлена, а саме на захист, та поновлення прав людини.

Список використаних джерел

1. Задорожній О. В. Загальна декларація прав людини // Українська дипломатична енциклопедія / редкол.: Л. В. Губерський (голова). Київ : Знання України, 2004. Т. 1. 760 с.
2. Кармазіна М. Загальна декларація прав людини // Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова) та ін. Київ : Парламентське видавництво, 2011. 263 с.
3. Мартинов А. Ю. Загальна декларація прав людини 1948 // Енциклопедія історії України / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наук. думка, 2005. Т. 3 : Е–Й. С. 189.
4. Енциклопедія сучасної України / ред. кол.: І. М. Дзюба (та ін.) ; НАН України, НТШ, Коорд. бюро Енцикл. сучас. України НАН України. 2003. Т. 2. С. 872.
5. Ране Кассен про структуру, модель та порівняння, загальної декларації про права людини. С. 43.
6. Елеонора Рузвельт. Підтримка загальної декларації про права людини. С. 21.
7. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30, ст. 141, ч. 1 ст. 3.

Ключові слова: Декларація прав людини, причини та значення декларації, права людини.

Key words: Declaration of human rights, reasons and meaning of the declaration, human rights.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Корнієнко І. В.

КОСТЕНКО ІВАН ВІТАЛІЙОВИЧ

студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ІСТОРИЧНІ ПРАВОВІ ДОКУМЕНТИ В ЧАСИ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Історія України – це історія боротьби самобутнього та унікального народу, який проживав на території України, за свою свободу та незалежність. В історії України виділяють чотири періоди її становлення і розвитку, як незалежної країни. Перший – це заснування Київської Русі. Другий етап – це формування Запорозької Січі та Гетьманщини. Третій визначний період нашої історії – це новотвір УНР за часи Центральної Ради. І четвертий період – становлення незалежної України. Важливою частиною буття нашої країни є правові документи, які приймалися впродовж всієї історії. Вони зробили великий внесок у формування української етнічної ідентичності та національної свідомості. Тож, пропоную розглянути найбільш визначні документи, які мали суттєвий вплив та залишили свій відбиток в історії України.

Зародження ранньої Української державності почалося з VI ст. н. е., засновниками якої стали князі Кий, Щек та Хорив, які започаткували династію перших її правителів – Києвичів. Подальший розвиток цих територій привів до утворення могутньої держави – Київської Русі, яка з IX ст. по 30-ті роки XIII ст. була однією з найбільших і наймогутніших держав Європи. Збірником законів, який регулювали відносини у державі стала «Руська правда», складена в Київській Русі у XI–XII ст. на основі звичаєвого права. Найбільш давньою частиною «Руської правди», вважають «Правду Ярослава» давньоруський правовий кодекс переважно кримінальних і процесуальних норм. Згідно з Новгородським літописом, її видано в 1016 р. новгородцям князем Ярославом Мудрим. Вона містить 18 статей у яких передбачалося право кровної помсти, покарання за вбивство у вигляді штрафу, покарання за побої, псування майна та ін. [3, с. 391]. Руська правда є важливим історичним джерелом, яке допомагає дослідникам вивчати діяльність адміністративного княжого апарату, виявляти особливості суспільного розшарування.

Наступним визначним етапом історії Україні була героїчна Козацька доба. Найяскравішими моментами цього етапу історії були заснування Запорізької Січі та утворення Гетьманщини. Найбільш визначним правовим документом того часу були «Пакти та конституції законів і вольностей війська запорізького». Вони були укладені 5 квітня 1710 р. у місті Бендери між новообраним гетьманом Пилипом Орликом і козаками. Цей документ був написаний під сильним впливом передових на той час західноєвропейських наукових державотворчих доктрин, у ньому були використані ідеї природних прав людини, поділу влади на три гілки, системи стримувань і противаг. Договір складався із преамбули та 16 статей. Конституція передбачала запровадження

своєрідного козацького парламенту, який називався Генеральна рада і в якому мали засідати представники кожного адміністративно-територіального округу та військового полку. Тобто, Україна відповідно до Конституції була гетьмансько-парламентською республікою [1, с. 24].

Іншим важливим етапом історії становлення нашої держави був період правління Української Центральної Ради. В історії вона запам'яталась поновленням державницької свідомість, приглушеної двома віками російської окупації. За роки правління УЦР було запроваджено власну грошову систему, затверджено герб, гімн УНР, українській мові було надано статус державної. Кажучи про правові документи тієї доби варто виокремити такі: Третій універсал, який був прийнятий 20 листопада 1917 р. та затверджував такі демократичні принципи: свободу слова, друку, віровизнання, зборів, союзів, страйків, недоторканність особи й помешкання; скасував смертну кару та право приватної власності на землю, установив 8-годинний робочий день [2, с. 147]. Четвертий універсал 22 січня 1918 р. – проголосив УНР «самостійною, ні від кого не залежною, вільною суверенною державою українського народу [2, с. 532].

Про сучасну Україну можна сказати, що це демократична держава, яка має багату героїчну історію сповнену злетів і поразок, але завжди український народ мав бажання бути вільним. Квінтесенцією нашої боротьби за незалежність є Конституція України, яка стала логічним продовженням та кінцевою крапкою усіх інших правових документів, вище згаданих сьогодні. Говорячи про основний закон нашої країни, неможливо переоцінити внесок який він зробив у розвиток та становлення держави.

Конституція України – основний закон України, що визначає принципи та порядок функціонування держави, права та обов'язки громадян. Вона була ухвалена і введена в дію Верховною Радою України 28 червня 1996 р. та постійно змінюється залежно від потреб суспільства та розвитку країни. Чинна Конституція України складається з преамбули та 14 розділів які містять 161 статтю. Преамбула Конституції України виконує роль введення в Конституцію. Вона не містить правових норм, однак встановлює важливі політико-правові ідеї, розгорнуті у основній частині. Перш за все в ній закріплена ідея народного суверенітету, вказані цілі прийняття Конституції, а саме забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, зміцнення громадянської злагоди на землі України, розвиток і зміцнення демократичної, соціальної, правової держави. Це принципово важливі положення, що дозволяють усвідомити сутність і роль Конституції у житті України [4].

У висновку варто сказати, що Україна мала довгу і складну історію створення власної незалежної держави, але на кожному етапі її розвитку ми можемо виокремити різні правові документи, які не тільки виконували свої прямі обов'язки, але й виражали нашу національну свідомість. Вони не лише закріплювали наші бажання та ідеї, але й показували прогресивність у поглядах та прагнення використовувати найбільш сучасні правові концепції. Усі згадані сьогодні правові документи стали невід'ємною частиною нашої історії та мали істотній вплив на формування нашої етнічної ідентичності, національної свідомості та держави.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Т. 8 : Па–Прик. Київ : Наукова думка, 2011. 520 с.
2. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Т. 10 : Т–Я. Київ : Наукова думка, 2013. 784 с.
3. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; НАН України. Інститут історії України. Т. 9 : Прил–С. Київ : Наукова думка, 2012. 944 с.
4. Конституційне право України : мультимедійний навчальний посібник [Електронний ресурс]. URL https://arm.naiau.kiev.ua/books/konst_pu/rozdil/rozdil2.html

Ключові слова: історія Україна, незалежність, право, конституція.
Key words: history of Ukraine, independence, law, constitution.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Шершенькова В. А.

КУЧЕРЕНКО ЯНА АНДРІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

СТВОРЕННЯ ГЕЛЬСІНСЬКОЇ ГРУПИ В УРСР ТА ЇЇ ДІЯЛЬНІСТЬ

У післявоєнний період ситуація у світі була досить нестійкою у сфері захисту прав і свобод людини, у правозахисних функціях кожної держави та загальної безпеки для всього цивілізованого світу. Запобігаючи виникненню нових воєнних загроз, було створено організації щодо зміцнення основних принципів діяльності кожної держави, а саме захист прав і свобод людини і громадянина. Виходячи з цього 30 липня – 1 серпня 1975 р., у столиці Фінляндії Гельсінкі, було затверджено документ, під назвою Гельсінські угоди або Гельсінська декларація, який було підписано 35 державами.

Після підписання цього договору Радянський Союз взяв на себе обов'язок виконувати покладені на нього повинності захисту прав людей. Але аналізуючи минулий досвід таких функцій в УРСР, активісти, які слідкували за подією підписання Гельсінських угод, почали сумніватись у здійсненні цих засад належним шляхом.

Отже, серед національних груп того часу утворюється так звана – Українська Гельсінська група, у складі 10-ти членів-засновників, серед яких були – Іван Кандиба, Левко Лук'яненко, Мирослав Маринович,

Оксана Мешко, Олекса Тихий, Ніна Строката-Караванська, Микола Матусевич, Олесь Бердник. Очільником УГГ став відомий поет і прозаїк Микола Руденко. У Декларації Української Громадської Групи Сприяння виконанню Гельсінських Угод було зазначено основну мету створення такої групи, а саме: «Своїм головним завданням Група вважає ознайомлення урядів країн-учасниць і світової громадськості з фактами порушень на території України Загальної Декларації Прав Людини та гуманітарних статей, прийнятих Хельсінською Нарадою» [1].

Діяльність Української Гельсінської групи регламентувалась Декларацією УГГ. Вона мала широкий спектр сфер своєї діяльності. Вона захищала і охороняла громадянські та людські права у системі, збираючи інформацію про будь-який їх утиск з боку державної влади. Однією з найхарактерніших особливостей її роботи було те, що УГГ постійно перебувала під загрозою ліквідації. Репресії щодо неї розпочалися наступного дня після її виникнення. Якщо 9 листопада 1976 р. «гельсінці» тільки проголосили про створення УГГ, то вже 10 листопада «невідомі особи» закидали вікна квартири Миколи Руденка уламками цегли [2].

Відповідно до документу, який видала УГГ, таким чином окреслюючи головні напрями своєї діяльності, можна побачити, що вона мала на меті суто демократичні та, направлені на захист прав і свобод людини, принципи.

Наприклад, сприяти ознайомленню громадян УРСР з Декларацією прав людини та досягти того, щоб цей документ став основним у відносинах людини і держави. Тобто представники УГГ не хотіли насаджувати цю ідеологію у маси, а донести це до народу, щоб він сам розумів сенс цієї діяльності і таким чином почав відновлювати національно-визвольні рухи українського народу [3].

УГГ хотіла певним чином домогтися для України автономії у сфері правозахисту, сприяючи створенню окремої делегації на всіх міжнародних нарадах, які стосуються виконання Гельсінських угод. Тут вже чітко видно патріотичне забарвлення існування групи. Учасники намагалися будь-яким способом показати те, що Україна окрема від СРСР країна, яка має своїх представників, власних осіб, які зацікавлені у здійсненні захисту населення [3].

Основним завданням УГГ було ознайомлення інших країн-учасниць і світу загалом про факти порушень в УРСР Загальної Декларації Прав Людини та гуманітарних статей, прийнятих Гельсінською Нарадою. «Гельсінці» прагнули щоб кожен ніс відповідальність за скоєні правопорушення, у даному випадку це є Радянський Союз. Вони усілякими методами намагались привернути увагу до свавілля та безладу, який відбувався протягом всього існування СРСР. Члени УГГ збирали інформацію, чітко аналізували її, а згодом мали повідомляти про це щоб запобігти антидемократизму у післявоєнному світі, коли людина і її права і свободи постали на перший план [3].

Група керувалась у своїй діяльності лише суспільними та правовими інтересами, а не політичними переконаннями. Це помітно і в їх діяльності та зрозуміло з їх основного документу – Декларації УГГ.

На мою думку, їх вагомий внесок у зміцнення національно-визвольного духу українців і на сьогодні є досить значущим, оскільки це об'єднання існувало у досить важкий період для народу України, а тому їх діяльність мала перед собою безліч перешкод. Але незважаючи на це вони мали надважливу духовну ідею для тогочасного українського суспільства, відроджуючи те, заради чого потрібно боротись, що потрібно захищати і як відроджувати національну єдність задля становлення України як окремої суверенної, незалежної держави.

Список використаних джерел

1. 1976 – утворення Української гельсінської групи [Електронний ресурс]. Український інститут національної пам'яті. URL: https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/lystopad/9/1976-utvorennya-ukrayinskoyi-gelsinskoyi-grupy
2. Діяльність Української гельсінської Групи з захисту прав віруючих [Електронний ресурс]. Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL: https://www.helsinki.org.ua/articles/diyalnist-ukrajinskoji-helsinskoji-hrupy-z-zahystu-prav-viruyuchyh/
3. Декларація Української Громадської Групи Сприяння виконанню Гельсінських Угод [Електронний ресурс] : Павло Гай-Нижник, особистий сайт. URL: http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1976(11)09.UGG.php

Ключові слова: Гельсінська група, декларація, захист прав і свобод людини, український народ.

Key words: Helsinki Group, declaration, protection of human rights and freedoms, Ukrainian people.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Єфремова Н. В.

МЕЛЬНИК ОЛЕКСАНДРІНА ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕРЖАВНА СИМВОЛІКА УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ЇЇ СТВОРЕННЯ

Державна символіка – це система символів, яка використовується для ідентифікації країни та її народу. Якщо говорити про державну символіку України, то вона має цікаву хронологію розвитку. До державних символів відноситься Гімн, Тризуб, Прапор. Історія символіки України налічує понад тисячоліття і відображає різні етапи розвитку української державності. У XIX ст., після розпаду Речі Посполитої, українські національні символи стали дуже популярними серед українського народу. Після проголошення незалежності України було прийнято офіційний державний герб. У 1997 р. було прийнято закон про державний герб, прапор та гімн України [4, с. 555].

Український гімн «Ще не вмерла Україна» має довгу історію створення та розвитку, яка пов'язана з історією України та її боротьбою

за незалежність. Перші спроби створити національний гімн України були зроблені ще у XIX ст. У 1862 р. композитор Михайло Вербицький створив музику до вірша Івана Франка «Україна ще не вмерла», але цей гімн не став офіційним символом України.

Після того, як Україна стала незалежною, в 2003 р., було прийнято Закон про державний гімн України. Цьому передувала велика робота. У 1992 р. було проведено конкурс на кращий гімн, в результаті якого перемогла композиція Михайла Вербицького. У 2003 р. було проведено новий конкурсний відбір на державний гімн, у результаті якого було обрано композицію Миколи Лисенка зі словами Павла Чубинського «Ще не вмерла України і слава, і воля». Цей гімн став офіційним символом України і використовується до сьогодні [1].

Перші згадки про використання синьо-жовтого прапора на території України датуються XVIII ст. Цей прапор використовували військові козаки, які були головними борцями за незалежність України від Речі Посполитої.

У другій половині XIX ст., під час національно-визвольного руху, синьо-жовтий прапор став одним з символів української нації. У 1918 р., після оголошення незалежності України, був прийнятий закон про державний синьо-жовтий прапор з пропорціями 2:3.

Протягом XX ст., коли Україна була під владою Радянського Союзу, синьо-жовтий прапор був заборонений, і його використання каралося. Однак, після розпаду Радянського Союзу та утворення незалежної країни в 1991 р., синьо-жовтий прапор став офіційним державним прапором України [3, ст. 488].

Сьогодні синьо-жовтий прапор України є одним з головних символів української нації та використовується як атрибут державної символіки. Його можна побачити на спортивних змаганнях, культурних заходах та просто повсякденному житті на вулиці та будівлях.

Тризуб – це символ, що має глибокі історичні корені в Україні. Цей символ зображує три зубці, які можуть мати різний зміст залежно від контексту. Перші згадки про тризуб на території України відносяться до IX ст., коли він був використаний у скіфських зображеннях. Пізніше тризуб з'явився на гербах різних українських князівств.

У середині XIX ст. тризуб став одним з основних символів українського національного відродження. Він зображувався на прапорах, гербах, печатках та інших національних символах. Після оголошення незалежності України в 1918 р., тризуб був включений до державного герба.

У період радянської влади тризуб був заборонений, а його використання каралося. Однак, після розпаду Радянського Союзу тризуб повернувся на національну арену. Він став символом національної гордості та патріотизму для українського народу [2, с. 150].

У наш час тризуб використовується як символ національної ідентичності та державності України. Він зображується на державному гербі, на прапорі, грошових знаках, на офіційних документах, на національних символах та на спортивних формах українських команд. Також тризуб використовують як символ національної єдності та патріотизму на різних заходах та демонстраціях.

Українська символіка є важливим елементом національної культури та ідентичності, який є свідченням багатої історії та культурного спадкування. Використання цих символів вказує на гордість українців за свою країну та її культуру, і демонструє національну єдність і патріотизм.

Список використаних джерел

1. Головченко В., Потьомкін А. Історико-правова ґенеза державної символіки України. Віче, 2009. 11 с.
2. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Т. 10 : Т–Я. Київ : Наукова думка, 2013. 784 с.
3. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Т. 8 : Па–Прик. Київ : Наукова думка, 2011. 520 с.
4. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Т. 9 : Прил–С. Київ : Наукова думка, 2012. 944 с.

Ключові слова: історія України, символіка, герб, гімн, прапор.
Key words: history of Ukraine, symbols, coat of arms, anthem, flag.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Шершенькова В. А.

ОПАЛЕНИК ЛІЛІЯ ІГОРІВНА

студентка 1-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОДИФІКАЦІЯ ПРАВА В УКРАЇНІ-ГЕТЬМАНЩИНІ

Кодифікація права в Гетьманщині відбувалася у XVIII ст. в контексті змін в політичному, соціальному та економічному житті України. Одним з головних здобутків цього періоду було створення нового систематизованого законодавства, яке повинно було забезпечити більшу правову стабільність і захист прав громадян.

Початок 1720-х років призначив перший етап упорядкування законодавства Гетьманщини. У цей період Іван Скоропадський видав Універсал 16 травня 1721 р., який передбачав створення спеціальної комісії з метою перекладу важливих юридичних текстів, таких як «Статут Великого Князівства Литовського», «Зерцала Саксонів» та «Порядок» Б. Гроїцького, з польської мови на українську мову. Одержавши завдання перекладу важливих юридичних збірників, писар Гадяцького полку О. Ситенський призначив на помічників двох значкових товаришів З. Рошаковського, а також А. Піщанського і Г. Балесного. Цей процес був надзвичайно складним і чотири особи не змогли його завершити, що призвело до подальшого безладдя в застосуванні правових норм.

Бойко І. Й. у своїй науковій праці зазначав: «На необхідність упорядкування чинних законів звертав увагу гетьман Данило Апостол, який у поданому до Верховної таємної ради проєкті нового договору першим пунктом висунув умову затвердження давних прав та вольностей, аби: український народ судився за своїми правами у своїх судах через вибраних суддів» [1, с. 39]. У цьому також був зацікавлений і Російський уряд, оскільки мав намір через кодифікації скасувати розходження, які на той час існували між царським законодавством і чинним у Гетьманщині правом [2, с. 22].

У 1728 р., у зв'язку з проблемою незгоди законів, за якими проводилось судочинство в малоросійських судах, російський уряд прийняв відомий указ під назвою «Рішучі пункти гетьману Данилу Апостолу». У розділі 20 цих пунктів було вказано на те, що малоросійські суди використовують різні закони, включаючи Магдебурзькі та Саксонські статути, які не узгоджені між собою та можуть негативно впливати на судову систему. Тому уряд вирішив для підтримки правосуддя малоросійського народу вибрати з цих законів ті, за якими вони судилися, перекласти їх на великоросійську мову і обрати кількох пристойних, здібних та знатних людей для зведення цих законів в одну єдину збірку і надіслати її на затвердження до царського двору. Цей указ був першим кроком до кодифікації правових норм першої половини XVII ст., яка є предметом нашого дослідження [3, с. 166].

На мою думку, існували об'єктивні та суб'єктивні причини, які стимулювали необхідність кодифікації законодавства на території Гетьманщини. Об'єктивні причини включають швидкий розвиток соціально-економічних відносин у період між другою половиною XVII ст. та першою половиною XVIII ст., який потребував юридичного регулювання. Серед суб'єктивних причин була потреба в узгодженні різних норм права, які походили з різних джерел та часто суперечили одна одній. Значний економічний розвиток призвів до потреби скорочення, переробки та адаптації до нових умов, що стосувалося численних складних систем. Російський уряд намагався позбавити Гетьманщину її автономії та правової системи, які були важливими компонентами її державності.

Хоча перший склад комісії, що створювалась для укладання єдиного збірника законів в Малоросійській державі, не зафіксований у науковій літературі, однак немає сумніву, що вона була створена після видання указу 1728 р. Наприклад, генеральний підскарбій Яків Маркович у своїх записках від 4 липня 1729 р. згадував: «перекладачів малоросійських прав, яких зустрів у князя О. Паховського в Глухові [4, с. 307]». Російський уряд стежив за виконанням указу щодо укладання єдиного збірника законів, виданого раніше, імператрицею Анною Іонівною 17 листопада 1730 р. вона видала указ про необхідність швидкого укладання єдиного закону для населення Малоросійської держави, звертаючись до Апостолу [5, с. 85].

У січні 1734 р., після смерті Д. Апостола, Імператриця Анна Іоанівна видала новий указ, відповідно до якого було запроваджено нову комісію. Ця комісія отримала завдання перекласти магдебурзькі та саксонські статути на великоруську мову та об'єднати їх у єдине право, за яким мали судитися малоросійські громадяни. Указ вимагав

присутності необхідної кількості видатних осіб з релігійних і світських кіл, які могли б перекласти, скоротити і доопрацювати права у спосіб, придатний для малоросійського народу. Також передбачалося, що після завершення роботи над проєктом він має бути поданий на розгляд імператриці. З метою вдосконалення прав малоросіян і якнайшвидшого втілення їх у життя було створено нову комісію з 12 членів, а її роботу перенесено до Москви. Дослідники права мають різні погляди щодо того, як віднести цю пам'ятку до систематизації юридичних норм: дехто вважає її «кодексом», інші – «зводом», а деякі – і «зводом», і «кодексом».

У теорії права існує три основні способи систематизації законодавства: консолідація, інкорпорація та кодифікація [6, с. 14–15]. Консолідація та кодифікація – це два способи кодифікації нормативно-правових актів, але вони відрізняються за своєю природою та складністю. Враховуючи основні положення загальної теорії права, я вважаю, що «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. є кодексом через спосіб його систематизації. Це обґрунтовується тим, що комісія, що складалась з членів кодифікаційного органу, провела глибоку переробку, узгодження та об'єднання різних джерел права Гетьманщини в одному офіційному документі. Крім того, норми, включені до цього кодексу, упорядковані у формі глав, артикулів та пунктів, що між собою злагоджені. Отже, «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. можна вважати кодексом українського права XVIII ст.

Список використаних джерел

1. Бойко І. Й. Держава і право Гетьманщини : навчальний посібник для студентів вищих та середніх спеціальних юридичних навчальних закладів і факультетів. Львів : Світ, 2000. 120 с.
2. Рєзнік О. І. Система джерел українського права XVIII ст.: аналіз крізь призму кодифікації права Гетьманщини. *Наукові праці*. 2015. Випуск 171. Том 183. С. 21–25. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua
3. Історія держави і права України : підручник : у 3-х т. / за ред. В. Я. Ташія, А. И. Рогожина, В. Гончаренка. Том 1 / кол. авторів: В. Д. Гончаренко, А. И. Рогожин, О. Д. Святоцький та ін. Київ : Ін Юре, 2003. 656 с.
4. Щоденник Я. Марковича (1717–1767 рр.) : у 3 ч. / під ред. О. М. Лазаревським. Київ : Тип. Г. Т. Корчак-Новицького / Ч. 2 : 1726–1729 рр. / Я. А. Маркевич. 1895. II, 342 с. URL: http://irbisnbuv.gov.ua/cgibin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0002726
5. Бойко І. Й. Держава і право Гетьманщини : навчальний посібник для студентів вищих та середніх спеціальних юридичних навчальних закладів і факультетів. Львів : Світ, 2000. 120 с.
6. Котик Г. В. Поняття та види систематизації законодавства. URL: http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v32/6.pdf

Ключові слова: кодифікація, законодавство, Гетьманщина, уряд, право.
Key words: codification, legislation, Hetmanate, government, law.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Єфремова Н. В.

ТАРАСОВА ВЕРОНІКА ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 1-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИНИКНЕННЯ, РОЗВИТОК ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ОДЕСЬКОГО КОМЕРЦІЙНОГО СУДУ

Ще на початку XVIII ст. Україна-Гетьманщини та Прибалтійські країни стали своєрідними каналами проникнення західних ідей до Російської імперії. І у цей же час сюди сягнули вітри нових політико-економічних теорій, що йшли з Європи. Маючи в собі ідеї «камералізму» та «добре зорганізованої поліцейської держави», ці нові теорії закликали до реформування суспільства з метою збільшення влади і багатства держави і поліпшення морального і матеріального добробуту кожного індивіда.

Саме система французьких комерційних судів мала вплив на інші країни Європи. Разом із Кодексом Наполеона 1804 р. комерційні суди поширилися на Бельгію, Голландію, Іспанію, Італію, Польщу, а також Російську імперію.

10 березня 1808 р. було затверджено Статут комерційного суду для Одеси [1, с. 114]. Але запровадження нової судової системи у 1864 р. не могло не позначитись на ставленні влади і суспільства до комерційних судів. Питання про них досить детально дискутувалось під час підготовки розглянутої реформи. На користь не тільки збереження існування комерційних судів, але і збільшення їх кількості висувались наступні докази. Торгові кола більше довіряють комерційним судам. Представники місцевих торгово-промислових кіл, які засідали в цих судах, добре знали особливості торгового побуту і комерційних операцій та могли пояснити суддям-юристам хід торгових операцій, ознайомити їх із комерційною мовою і звичаями торгового світу. Торгове право не було достатньо систематизовано і в його сфері більш широко ніж в інших застосовувались звичаї.

Слід погодитись з дослідником В. С. Балухом, який вважає, що «У 1865 р. комісія під головуванням статс-секретаря В. Буткова висловилась за повну ліквідацію комерційних судів. Навпаки, інша комісія, затверджена у 1871 р., дійшла висновку про необхідність розширення мережі комерційних судів із підпорядкуванням їх особливій торговій палаті у Санкт-Петербурзі, а як касаційної інстанції – цивільному касаційному департаменту Сенату. Отже, у цілому, з впровадженням Судових статутів постало негативне ставлення влади до організації особливих торгових судів, у результаті чого ряд із них було закрито. Так у 1867 р. ліквідували комерційний суд у Новочеркаську, у 1878 р. – у Тифлісі, у 1896 р. – в Архангельську, у 1898 р. – у Керчі, Кишиневі і Таганрозі. Справи, які належали до підсудності комерційних судів, почали розглядатись загальними цивільними судами» [2, с. 10].

За законом від 24 липня 1875 р. функції Одеського комерційного суду скоротились до ведення справ із торгової неспроможності, вексельних позовів і охорони торгового спадку.

Таким чином стає очевидним, що зміни у торговому судочинстві перебували в безпосередньому зв'язку з великими реформами другої половини XIX ст. і, перш за все, з реформуванням судової системи і міського самоврядування. Судова реформа 1864 р. вилучила частину справ із підсудності комерційних судів. Із набранням чинності в Одеському судовому окрузі Положення про нотаріальну частину, справи про кріпосні акти були віднесені до компетенції нових судових установ. Посада прокурора при комерційному суді була ліквідована ще в 1831 р. Обов'язки прокурора по контролю за діяльністю комерційного суду були покладені на прокурора Одеського градоначальства, а коло його повноважень було обмежене наглядом за законністю укладання кріпосних актів. З віднесенням останніх до повноважень нових судових установ припинився безпосередній контроль прокуратури за діяльністю Одеського комерційного суду. Рішення комерційного суду предписувалося приводити у виконання за правилами Статуту цивільного судочинства врученням виконавчих листів.

Склад Одеського комерційного суду залишався незмінним до створення у 1877 р. особливого вексельного відділу для вчинення стягнень по векселях. З 1877 р. і до 1908 р. склад комерційного суду був наступним: голова, товариш голови, старший член, два члени від уряду і один член від купецького стану. Голова, старший член і член від купецтва обирались, інша частина суду призначалась урядом із чиновників. Першим головою Одеського комерційного суду став граф де Сен-Прі (1908–1811), другим Т. С. Трегубов (1811–1820); потім ідуть: К. С. Дембровський (1820–1827), Д. С. Бобров (1827–1829), граф Сівере (1829–1835), Гамалей (1836–1853), Карузо (1853–1957), О. Ф. Мітьков (1857–1884), П. М. Кіч (1884–1902), К. Ф. Вирпша (1902–1907) [3, с. 107].

Щодо долі комерційного суду у пореформений період, то тут слід відзначити, що на кінець XIX ст. такі суди існували або як самостійні судові установи, як це було у Росії і Франції, або як особливі судові відділення при загальноцивільних судах Німеччини і Австрії. Для розгляду торгових справ у загальноцивільних судах могли створюватися окремі засідання за участю осіб торгового звання (проєкт австрійського статуту цивільного судочинства).

За російськими законами голова, товариш голови і частина членів призначались указом імператора за поданням Міністра юстиції з числа кандидатів (юристів), обраних купецтвом на визначений строк (4–6 років), а інші члени обирались від купецтва строком на 2–3 роки [3, с. 114].

Повноваження комерційного суду також поширювалось і на всіх іногородніх торговців, у випадках: а) коли в угодах між ними буде постановлено, у випадку спору, розбиратися саме в тому місті, і б) коли предмет спору знаходиться у тому ж самому місті, де діє комерційний суд. У ряді справ повноваження комерційних судів поширювалось не тільки на судові справи. Так вони здійснювали

реєстрацію торгових закладів, наглядали за мірами і вагами, скріплювали торгові і маклерські книги, засвідчували угоди, здійснювали охорону спадщини, видавали свідчення торговим учням, стягували встановлені збори тощо [3, с. 116].

Головною причиною створення першого з них – Одеського комерційного суду на думку професора Г. Шершеневича, були «повільність провадження, хабарництво, повне незнання побутових умов торгівлі і промисловості з боку суддів» [4, с. 41]. Застаріла судова система з її становою структурою вступала в гостру суперечність із бурхливим розвитком промисловості і морської торгівлі в Одесі. Тому запровадження тут у 1808 р. комерційного суду відповідало нагальним потребам і було цілком виправданим кроком, що і довели наступні півстоліття. Але проведення у 1864 р. демократичної судової реформи, проголошення буржуазно-демократичних принципів судоустрою і судочинства зробили непотрібною цю ланку судової системи.

На початку ХХ ст. питання про доцільність збереження особливих комерційних судів продовжувало дискутуватись як у середовищі юристів, так і в середовищі підприємців.

Список використаних джерел

1. Музиченко П. Історія держави і права України. У 2 т. Одеса, 1997. Т. 1.
2. Балух В. С. Організація і діяльність комерційних судів Російської імперії: історико-правове дослідження на прикладі Одеського комерційного суду (1808–1917) : автореферат дисертації на здобуття наукового ст. к. ю. н. Одеса, 2002. 15 с.
3. Одесский арбитражный суд: два века истории / В. С. Балух, А. А. Сурилов. Одесса : Юридическая литература, 2001. 328 с.
4. Шершеневич Г. Ф. Несколько слов о коммерческих судах. *Журнал Міністерства юстиции*. 1895. № 4. С. 40–61.

Ключові слова: комерційний суд, торговий суд, Одеський комерційний суд, судочинство, судова реформа.

Key words: commercial court, commercial court, Odesa Commercial Court, judiciary, judicial reform.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Єфремова Н. В.

РЯБОКОНЬ ОЛЬГА ЮРІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Історичні передумови становлення прав людини та їх правове забезпечення традиційно привертають значну увагу як в Україні так і у Світі. Їх дослідження у сучасній Україні набувають особливого значення, з огляду на їх особливу соціальну значимість та суперечливість у формуванні та реалізації, складні політичні та економічні проблеми в розвитку держави. Доцільно нагадати, що історичний контекст є однією з характерологічних ознак української Конституції, доказом цього виступає неодноразове його згадування у тексті Конституції України як важливого компонента та обов'язкової передумови розвитку української нації та побудови правової держави [2, с. 1].

29 квітня 1918 р. було прийнято Конституцію Української Народної Республіки («Статут про державний устрій, права і вольності УНР»). Конституція складалась з 83 статті документа об'єднувались у 8 розділів «загальні постанови; права громадян України; органи влади УНР; Всенародні Збори Української Народної Республіки; Про Раду Народних Міністрів УНР; Суд УНР; Національні союзи; Про тимчасове припинення громадянських свобод» [1].

У ст. 1 Конституції УНР зазначено, що «Відновивши своє державне право, як Українська Народна Республіка, Україна, для кращої оборони свого краю, для певнішого забезпечення права і охорони вільностей, культури і добробуту своїх громадян, проголосила себе і є державою суверенною, самостійною і ні від кого незалежною» [1].

Одне з центральних місць в Конституції УНР посідають права людини, які гарантували усім громадянам держави рівні громадянські й політичні права. Згідно ст. 12 Конституції УНР, громадяни в УНР рівні в своїх громадянських і політичних правах. Уродження, віра, національність, освіта, майно, оподаткування не дають ніяких привілеїв у них. Заборонялось у офіційних актах і діловодстві вживати будь-які титули. Також (ст. 11) було проголошено, що ніякої різниці в обов'язках і правах між чоловіком і жінкою право УНР не знає [1].

Конституція окреслювала широкий спектр гарантій прав особистості. Гарантувалась недоторканість особи, її житла і листування. Жодна людина не могла бути затримана на території республіки безпідставно, за винятком випадків затримання на місці злочину, та й тоді громадянин мав бути звільнений через 24 години, якщо суд не знайде підстав для подальшого його утримання (ст. 13). Була скасована і смертна кара, карам по тілу, або й іншим актам, які понижували людську гідність (ст. 14) [1].

Також, громадяни УНР і ніхто інший на її території не міг бути обмежений в правах слова, друку, сумління, організації, страйку, оскільки він не переступає при тім постанов карного права (ст. 17). Заборонялося влаштовувати обшуки у житлових приміщеннях або робити несанкціоновану перлюстрацію (ст. 16) [1].

У деяких випадках, передбачених законом, органи правової охорони могли нарушити недоторканість і без судового наказу. Однак і в тих випадках має бути на жадання громадянина доставлений судовий наказ не далі, як на протязі 48 годин по довершенню ревізії (ст. 15). Участь у державному і місцевому управлінні через активне і пасивне виборче право мали всі громадяни УНР, коли їм до дня виконання виборчого акту вийде двадцять літ. Але були винятки, це безумні та божевільні, котрі знаходяться під опікою [1].

У главі 8 Конституції УНР передбачено, що громадянські свободи могли бути частково обмежені або частково припинені під час війни або внутрішніх «заворушень», про що і мав бути виданий спеціальний закон (ст. 79). У разі, коли Всенародні збори не були зібрані, Рада Народних Міністрів частково могла припинити громадянські свободи на власний розсуд, але з обов'язком запропонувати цей свій розпорядок на перше засідання в найближчій сесії Всенародних Зборів (ст. 82). Припинення громадянських свобод не могло тривати довше, як три місяці, і продовження тоді повинні ухвалити Всенародні Збори [1].

Проте, Конституція УНР мала суттєві прогалини. Слід погодитись з українською дослідницею Є. Логвіненко, яка вважає, що: «…у Основному законі нічого не говорилося про майнові права громадян. Приватна власність на засоби виробництва, землю в принципі не заперечувалася, але й не гарантувалася» [3, с. 183].

Аналізуючи причини недоліків Конституції Н. Єфремова також відзначила, що: «З огляду на те, що Конституція УНР 1918 р. приймалась як тимчасова, в майбутньому, її другий розділ був би доповнений, але революційні події кінця квітня цього ж року обірвали законотворчий процес УЦР» [2, с. 11].

Отже, підбиваючи підсумки, можна стверджувати, що у Конституції УНР 1918 р. були гарантовані основні права і свободи громадян Української Народної Республіки у новаторському для того часу формулюванні. Члени УЦР продемонстрували справді революційні досягнення в галузі конституційного права Європи, наприклад з позиції зрівняння в правах чоловіків та жінок. Досить демократичними були і виборчі права громадян. У державі не існувало дискримінації за релігійною або мовною ознаками. Нажаль, у документі не знайшли свого втілення такі ідеї як закріплення інституту «президентства» чи гарантії безкоштовної освіти для громадян, але умови розробки і прийняття Конституції навряд чи могли дозволити це здійснити.

Список використаних джерел

1. Конституція Української Народної Республіки [Електронний ресурс]. 1918. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18
2. Єфремова Н. В. Права людини і громадянина в конституційних актах Української Народної Республіки. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/18905/Єфремова%20Н.%20В..pdf
3. Логвіненко Є. С. Права людини і громадянина у конституційних актах Української Центральної Ради. Національні та міжнародні механізми захисту прав людини : тези доп. Всеукр. круглого столу (м. Харків, 20 квіт. 2016 р.) МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2016. С. 181–183.
4. Михайлов М. Б. Права людини і громадянина в конституційних актах Української Народної Республіки.

Ключові слова: права людини та громадянина, основні права громадян у конституційних актах Української Народної Республіки.
Key words: human and citizen rights, basic rights of citizens in the constitutional acts of the Ukrainian People's Republic.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Єфремова Н. В.

ЗАДОРОЖНА ЄЛІЗАВЕТА ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 1-го курсу факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО В ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

Українська національна революція 1917–1921 рр. була важливою подією і важливим періодом розвитку в історії України. Саме у цей період вагому роль відігравала культурно-історична спадщина, зокрема козацький період. «Козацький фактор» був поширеним протягом усього періоду революції, проте найбільшого визнання він набув у гетьманські часи Павла Скоропадського. Також слід зазначити, що організація українського козацтва, під час перебування П. Скоропадського при владі в Українській Державі, пов'язана не тільки з історичними традиціями українського козацтва, але й цей зв'язок можливо відстежити на основі особистого становлення гетьмана та його бачення світу.

Важливо відзначити роль, яку відіграв П. Скоропадський у політичному напрямку. Часто на зображеннях цього періоду він зображений у козацькому однострої з Кубані, хоча були затверджені зразки іншого одягу для гетьмана, які були орієнтовані на козацькі взірці XVII–XVIII ст. [4, с. 9–19]. Ці дії можуть тлумачитися не лише як особисті схильності голови держави, але й як політичний крок. Саме використання спадщини козацтва та термінології минулих часів, спричинило підтримку деякою частиною населення Павла Скоропадського, зокрема, на початковому етапі його управління.

Першим державним кроком, щодо введення організації козацтва був прийом Генерального Писаря Українського Козацького Війська Гетьманом, саме після цієї аудієнції було видано на ім'я міністра

Рогози грамоту, у якій було зазначено, що Павло Скоропадський вирішив все таки, щоб провідником національної ідеї стало саме козацтво, так як саме в цей стан увійде увесь цвіт української людяності. Також одразу ж була скликана Генеральна Рада, яка видала нові положення, щоб поширити козацький рух на Україні. Насамперед на ній вирішувались питання щодо розподілу терену України на кошові, полкові і сотенні округи, також вагомим утворенням було Генеральна Канцелярія Українського Козацького Війська під приводом Генерального Писаря, яка перебрала на себе адміністративні та військові функції. Важливим фактором, який заважав бистрій організації козацтва був опір з боку російських кіл, так як він побоювався, що козацтво буде сильною політичною організацією. Але в кінцевому результаті в жовтні Генеральна Козацька Рада добилася від Гетьмана Універсалу, в якому було повернуто всіх прав та свобод українському козацтву [3, с. 24–27].

У червні 1918 р. гетьман П. Скоропадський видав наказ щодо організації козацтва, на зразок донських, терських, козачих організацій. Гетьманська влада у цьому випадку за мету мала створення з нащадків колишніх козаків Чернігівщини, Полтавщини й Київщини. На думку гетьманського уряду козацтво мало об'єднуватись із заможнішого селянства, таким чином саме воно могло протидіяти крайнім соціальним течіям. Ухвалений Радою міністрів Української Держави Універсал «Про відновлення українського козацтва» був затверджений гетьманом 16 жовтня 1918 р., після чого було видано відповідний Універсал.

Саме гетьман очолював українське козацтво, вступ до козацьких громад був добровільним. Нащадки українських козаків православної віри мали пріоритетне право отримати козацьке звання. У складі уряду гетьмана утворювалася Велика козача рада, а в різних регіонах країни створювалися місцеві козачі ради. У гетьманському універсалі гетьман закликав козаків дбати про історичну славу українського козацтва та бути гідними носіями козацьких жупанів. Він також зазначив, що виконання завдання, яке стоїть перед державою, повинно бути здійснене правдиво і чесно, згідно з великими традиціями українського народу [1, с. 430].

З цього часу по реєстрам Генеральної Канцелярії було близько 150 тис. козаків, але одночасно з підтриманням організації Козацького Війська, Гетьман видавав колосальні гроші на організацію російського війська. Через це козаки залишилися пасинками, як і при Центральній Раді. Таким чином Гетьман зробив велику помилку, так як через це козацтво не змогло перейти до міцних і традиційних форм.

Спроба створити військову організацію, що мала б складатися з привілейованої національно-соціальної верстви, не була успішною шляхом законодавчих змін. Проте, пізніше процес формування козацьких частин був ускладнений зміною воєнно-політичної ситуації в Українській Державі.

Отже, таким чином були здійснені спроби П. Скоропадського відновити козацький устрій на території України. На жаль, через швидку загибель гетьманату заплановані кроки не були досягнуті до логічного закінчення. Проте ідея відновлення козацтва за допомогою законодавчої бази може бути корисною на сучасному етапі розвитку української держави в аспекті закріплення козацької традиції у законодавстві.

Список використаних джерел

1. Левицький М. М. Історія українського війська. Вінніпег : Тризуб, 1953. 864 с.
2. Задунайський В. Бойове мистецтво та військова спадщина українських козаків в кінці XIX – на початку XXI ст. Донецьк : НордПрес; ДонНУ, 2006. 332 с.
3. Бантиш-Каменський О. До історії козацького руху на Україні в 1917–1918 рр. Біла Церква, 1923. 29 с.
4. Голубко В. Армія Української Народної Республіки. 1917–1918: утворення та боротьба за державу. Львів : Кальварія, 1997. 275 с.

Ключові слова: Павло Скоропадський, організація козацтва, «козацький фактор», формування козацьких частин.
Key words: Pavlo Skoropadskyi, organization of Cossacks, "Cossack factor", formation of Cossack units.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Єфремова Н. В.

OLEKSANDRA PILAT

Yaroslav Mudryi National Law University
1st year student of the Faculty of Investigative and Detective Activities

OLEKSANDR VARENYK

Yaroslav Mudryi National Law University
1st year student of the Faculty of Investigative and Detective Activities

PROBLEM OF NUCLEAR WEAPONS IN UKRAINE: HISTORICAL AND LEGAL ASPECT

In recent years, there has been a debate in Ukraine regarding the restoration of its nuclear status. This debate has become even more acute following the start of the Russia's full-scale invasion of Ukraine. However, we consider it is necessary to investigate the development of Ukraine's nuclear status in order to find an answer to the question of the feasibility of restoring the nuclear status.

The development of nuclear weapons in the USSR began in 1943 and was called the "Soviet atomic project". Due to the fact that Ukraine was one of the most developed republics in USSR, it was included in the nuclear program by the Soviet authorities. The presence of a powerful industrial base, a large number of scientific institutions, and other features led to a significant number of nuclear warheads being located

on Ukraine's territory. After gaining independence, the issue of the legality of possessing nuclear weapons and the feasibility of placing it in Ukraine became acute [1]. As none of the countries that had nuclear status at that time wanted to see the emergence of a new nuclear state, Ukraine was urged to join the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons in 1968. The issue of Ukraine's nuclear status was raised at the fiftieth session of the Verkhovna Rada of Ukraine [2]. The Minister of Foreign Affairs of Ukraine, A. M. Zlenko, emphasized that the weapons located on Ukrainian territory were controlled by Russia, which was not inclined to relinquish that control. According to A. M. Zlenko, this situation resulted in creating "an image of Ukraine as an unreliable participant in international relations".

Another reason for abandoning nuclear weapons was the financial aspect. As it is known, in the 1990s the Ukrainian economy was very unstable, inflation was rapidly growing, and therefore allocating a significant portion of the budget for the development of the nuclear industry was unreasonable and impractical. V. A. Vasylenko noted that Ukraine either keeps its nuclear weapons and found itself in a situation of international isolation, or gave them up [1]. Thus, Ukraine was under significant pressure from other nuclear states and faced a major crisis, which in combination forced our country to give up nuclear weapons and sign the Budapest Memorandum in 1994.

The Budapest Memorandum of 1994 [3] contained provisions recognizing the sovereignty and borders of Ukraine. The participating countries confirmed that they would not use any weapons, and in the event of a violation of this agreement, they would seek quick action and decisions from the United Nations. In the event of violations of these obligations by the participating countries of this agreement, consultations will be held to discuss the situation. However, in our opinion, Ukraine accepted these "guarantees" because of its trust in its neighbor – Russia, as the ruling elites of both states were familiar with each other for many years, and therefore considering each other as potential enemies simply made no sense.

Studying the texts of this document in different languages allows us to say that its Ukrainian and Russian versions do mention "security guarantees", but this is true only until we turn to the English version of the text. In the English version of the Memorandum, the phrase "security assurance" is used instead of the word "guarantees." Despite being recognized as synonyms, they can be interpreted differently. "Guarantees" means full guarantees of something, while "assurance" means one party's confidence in full guarantees, with the other party merely assuring safety. This is what allowed Russia in 2014 to knowingly violate the guarantees given twenty years ago.

Understanding the complexity and sensitivity of the issue, in 2010 the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the project resolution "On the Statement of the Verkhovna Rada of Ukraine 'Real Guarantees for Ukraine's Non-Nuclear Status" [4]. The draft did not imply any return to nuclear weapons, but expressed concern about the rapid development of nuclear industry in other countries. In 2014, more radical projects resolutions were submitted for consideration, namely the draft resolution "On the Statement of the Verkhovna Rada of Ukraine on the Restoration of Ukraine's Nuclear State Status" [5] and the project law "On the Recognition of the Law of Ukraine 'On Ukraine's Accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons of 1 July 1968' as Invalid and the Restoration of Ukraine's Rights Regarding Nuclear Weapons" [6]. In both submitted projects, the essence, argumentation and purpose are almost the same – the cessation (due to armed aggression and violation of the documents by the Russian Federation) of the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons of 1 July 1968 and the Budapest Memorandum of 1994, and the restoration of Ukraine's nuclear status.

Moreover, a large number of scientists and experts also expressed support for the return of nuclear weapons. However, the majority are negative about such decisive actions. Furthermore, many researchers in the atomic sphere of activity, military experts, and lawyers also emphasized that Ukraine was not ready and could not get rid of its non-nuclear status. It is also important to note that the attitude of the Ukrainian people towards the nuclear status in Ukraine is predominantly negative [7], meaning that Ukrainians are not interested in returning nuclear weapons to their country.

The Budapest Memorandum was not essentially a mistake, as the results of the study show, because nuclear weapons are a potential threat and danger. Using the example of the Budapest Memorandum, one can see how important it is to treat the text of an international agreement meticulously during its conclusion. The provisions of the Memorandum de jure was grossly violated, although having such a neighbor Ukraine de facto did not need to rely on it. Despite this, international law continues to exist and function, and the example of Russia's war in Ukraine shows how the world arena reacts to violations of the norms of international treaties references.

References

1. Khotyn, R. Nuclear weapons: why did Ukraine give it up and is it realistic to become nuclear again? URL: https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-yaderna-zbroya-zelensky/31714820.html (in Ukrainian).
2. Transcript of plenary session. 50th meeting. Session hall of the Verkhovna Rada of Ukraine. June 3, 1993. URL: https://www.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/4864.html (in Ukrainian).
3. Memorandum on Security Assurances in Connection with Ukraine's Accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158 (in Ukrainian).
4. Project resolution "On the Statement of the Verkhovna Rada of Ukraine 'Non-nuclear status of Ukraine – real guarantees'". Verkhovna Rada of Ukraine : official website. URL: https://www.rada.gov.ua/print/27855.html (in Ukrainian).
5. Project resolution on the Statement of the Verkhovna Rada of Ukraine on the restoration of Ukraine's status as a nuclear state. Verkhovna Rada of Ukraine : official website. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=51782 (in Ukrainian).
6. Project law on the recognition of the Law of Ukraine "On Ukraine's Accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons of July 1, 1968" as lapsed and the restoration of

Ukraine's rights with regard to nuclear weapons. Verkhovna Rada of Ukraine : official website. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60636 (in Ukrainian).
7. Otrishko, V. V. Return nuclear status to Ukraine. URL: https://petition.president.gov.ua/petition/166180 (in Ukrainian).

Key words: nuclear weapon, agreement, status, the Budapest memorandum of the 1994, security assurance.
Ключові слова: ядерна зброя, договір, статус, Будапештський меморандум, гарантії безпеки.
Scientific director: PhD in Law, Associate Professor Omarova A.

СЕКЦІЯ 2

РОЗВИТОК ФІЛОСОФІЇ ТА ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

БОРИСЕНКО ДМИТРО ЮРІЙОВИЧ

студент 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ

У праві для реалізації правових норм та виникнення правовідносин життєво необхідна наявність юридичного факту. Юридичний факт перебуває у причинно-наслідковому, гносеологічному та функціональному зв'язку з правовідносинами та правовими нормами. Відтак, тільки за наявності юридичних фактів можуть починати діяти норми цивільного, кримінального та інші норми у галузі права.

Юридичний факт бере своє коріння ще з римського права. Саме римський юрист Гай у своїх Інституціях вперше згадує про юридичні факти, а саме: делікти, квазіделікти, договори, а згодом одностороння угода, які включають наявність певних юридичних фактів для реалізації зобов'язань, хоча у Римі це мало певну недорозвиненість, у вигляді «спільного знаменника» для виникнення зобов'язань.

Термін «юридичний факт» ввів учений Ф. Савіньї, ще задовго до внесення цього терміна у юридичну літературу. Він зазначав, що правовідносини виникали за конкретних фактів / дій, за якими суб'єкт сам визначає юридичний факт, який в майбутньому розпочинає правовідносини. Саме Ф. Савіньї в роботах по опрацюванню римського права стверджував, що для виникнення чи припинення правовідносин потрібна подія і визначив цю подію як юридичний факт.

Сучасному приватному праву характерне розуміння юридичного факту у формі дуалізму. Аналізуючи умови для виникнення правовідносин можна зрозуміти, що існують різні явища, які зумовлюють виникнення юридичних фактів. Це можуть бути як реальні дії та стани, що зумовлюють виникнення чи зміни правовідносин, так і рішення суду, правові моделі або юридичні акти, які виконують відповідні функції.

Від так юридичні факти забезпечують рух не тільки правовідносин, вони покладені в основу початку правоздатності і дієздатності. Наприклад факт народження людини дає їй підставу для набуття правоздатності, згідно до статті 25 Цивільного кодексу України, яка наголошує, що цивільну правоздатність мають усі фізичні особи. Правоздатність виникає у людини в момент її народження. Відповідно

з дорослішанням людини у неї розширюється дієздатність (оскільки у 18 років людина є повністю дієздатною та має право укладати різні договори) [1, с. 168–171].

Юридичний факт включає в себе два аспекти: 1) наявність фактичних (матеріальних) підстав – подій, дій або станів; 2) у праві з юридичними фактами пов'язують обов'язкове настання правових наслідків – виникнення, функціонування, заміна або припинення правовідносин.

Отже, юридичні факти безпосередньо пов'язують з юридичними наслідками у сфері кримінального права. Оскільки для притягнення до відповідальності, провина має бути передбачена кримінально-правовою нормою, яка в свою чергу повинна містити чіткий юридичний факт (гіпотезу). Бо саме він передбачає умови, за яких ця норма вступає в дію [2, с. 65–66].

Професор М. М. Коркунов в свій час диференціював юридичні факти за чотирма ознаками: 1) власне юридичні факти; 2) юридичні дії; 3) неправомірні стани; 4) правопорушення. При цьому вчений в своїй характеристиці навмисно наголосив на юридичних діях, бо це є пряме волевиявлення суб'єкту [3, с. 118].

А. М. Шульга класифікує юридичні факти за таким типом: правостворюючі, коли юридичні факти створюють підставу для виникнення правовідносин (укладання договору); правозмінюючі, коли юридичний факт може змінити правовідносини (передача речей у спадок); правоприпиняючі, коли юридичний факт може закінчити правовідносини (смерть одного з суб'єктів договору) [4].

Юридичні факти іноді можуть бути стихійними, що дозволяє поділити їх на абсолютні та відносні. Абсолютні – це такі обставини, які не залежать від волі суб'єкта та. До них можна віднести виверження вулкану, повінь та інші. Відносні – це такі обставини, які на початку є волевиявленням суб'єкта, але не мають контрольованого закінчення. Прикладом цього може бути народження дитини, пожежа, яка спричинена людиною, чи вбивство іншої людини, бо ця подія (вбивство) є волевиявленням вбивці, але водночас тільки у зв'язку з фізіологічними змінами відбувається подія (смерть).

За юридичною оцінкою діяння може бути правомірним та неправомірним, себто забороненим. Спричинені правомірними діянням юридичні наслідки, як спрямований результат, мають форму юридичного акту.

Юридичні акти поділяють на двосторонні та односторонні. Односторонні юридичні акти – це такі акти, які є результатом волевиявлення одного суб'єкту у правовідносинах. Наприклад, складання заповіту, що фактично створює правовідносини між суб'єктом за бажанням одного з них. Двосторонні юридичні акти є волевиявленням двох суб'єктів учасників правовідносин, наприклад, укладання угоди (цивільно-правової, трудової тощо) [4].

Отже, підсумовуючи все вищесказане, можна стверджувати, що юридичні факти займають провідне місце в механізмі правового регулювання. Юридичні факти можна визначити як передбачені

нормами права конкретні життєві обставини (події, дії, стани), що є підставою для настання певних юридичних наслідків. Юридичні факти відображають зміни, які відбуваються у сфері суспільних відносинах, і які, відповідно, призводять до появи нових життєвих обставин, що можуть бути віднесені до юридичних фактів. З'ясування сутності, змісту та класифікації юридичних фактів дозволяє досконалому розумінню функціонування та співвідношення елементів механізму правового регулювання.

Список використаних джерел

1. Коструба А., Хоменко М. Генеза вчення про юридичні факти в науці цивільного права. *Право України*. 2019. С. 167–185.
2. Митрофанов І. І. Поняття та види юридичних фактів у кримінальному праві. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2014. С. 63–77.
3. Пленюк М., Коструба А. Юридичні факти в доктрині приватного права України : монографія. 2018. С. 118.
4. Шульга А. М. Юридичний факт // Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Юридичний факт (дата звернення: 5.05.2023).

Ключові слова: юридичні факти, аспекти юридичних фактів, класифікація юридичних фактів.

Key words: legal facts, aspects of legal facts, classification of legal facts.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Тіщенко Ю. В.

HUNCHAK BOGDANA SERGIIVNA

1st year student of the Faculty of Judicial and International Law of the National University "Odesa Law Academy"

ANTHROPOLOGY OF LEGAL BEHAVIOR

Legal behavior is one of the main topics in the field of theoretical jurisprudence and is the dominant structure used to analyze the legal field. The main indicators of legal behavior are its social significance, voluntariness and consciousness, legal regulation, state control, and its ability to lead to specific legal results. It is worth noting that classifying all types of behavior as "lawful" based on objective legal criteria is somewhat incorrect, since the term "lawful" is usually associated with positive connotations in legal consciousness. This indicates that illegal or unauthorized actions should not be qualified as lawful behavior. It is known that legal behavior can be typologized into lawful and unlawful.

Legal behavior is a fundamental concept for various areas of jurisprudence, including legal theory, philosophy of law, sociology of law, and criminology. As attention is increasingly focused on human-centered law and the social structures that directly ensure compliance with it, it is becoming increasingly important to view legal behavior through the lens of legal anthropology. In this regard, it is important to study legal behavior

not only in view of the achievements of legal anthropology, but also relying on it.

Legal anthropology is a scientific discipline that explores the socio-historical status of human beings in the legal system. It scrutinizes the legal aspects and characteristics of individuals, tracing their legal presence from the earliest civilizations to the modernity.

The context of legal anthropology covers a wide range of legal behavior, including both objective and subjective attributes. The category of legal behavior from the point of view of an anthropological approach goes beyond legal behavior and offenses and includes even the behavior that falls in the gray area between them. This liminal space includes objectively illegal behavior and exploitation of laws.

From the standpoint of legal anthropology and its inherent activity-based approach, objectively unlawful behavior is behavior that violates legal prohibitions, thereby harming the rights and interests protected by law and creating grounds for applying legal response measures to its subject [2, p. 123–130].

The application of an anthropological approach, for example, to the understanding of abuse of law, makes it possible to assess abuse of law as an independent type of lawful behavior. First of all, it should be noted that the concept of "abuse of law" in its semantics contains a deep anthropological component, which is the concept of "evil" – one of the eternal problems of human existence and its comprehension both at the philosophical and scientific levels. Abuse of law, being an act of behavior in the exercise of a subjective right, does not formally violate legal prohibitions (which is different from offenses and objectively unlawful behavior), but at the same time causes damage to protected rights and interests [3, p. 348–349].

One of the characteristic phenomena that has not yet been comprehended from the standpoint of legal theory is the virtualization of legal behavior due to the development of the information society and the emergence of new types of relations – the so-called network relations. The specifics of legal behavior on the Internet are that, firstly, it is impossible outside the system of technical devices and information technologies which do not belong to any particular person. And here a certain anthropologization of these phenomena is evident.

The form of objectification of human activity is legal behavior, and its nature and dynamics are largely determined not only by the level of law-making and law enforcement culture, but also by the peculiarities of the social and legal status of a person and legal links arising between the subjects of legal relations. These anthropological differences are especially evident in unlawful behavior, where anthropologization is directly consolidated by legal provisions.

The way of human actions are objectified through a legal behavior. However, the basic nature and evolution of such behavior are not the result only from the level of legal culture and law enforcement, but also from the social and legal status of individuals and the legal ties that are connect of the involved parties. These differences in human characteristics become

especially evident in illegal behavior, where the application of legal prescriptions directly correlates with anthropological differences.

As for the general anthropological, psychological and sociological problems of lawful behavior, they have been studied relatively poorly. The application of the anthropological approach to the study of legal behavior should also answer the question of the influence of anthropological characteristics of the subject of behavior on its motivation, implementation and consequences [5, p. 145–147].

Legal behavior is an objective form of human activity, the nature and dynamics of which largely depend not only on the level of legal culture of legislation and law enforcement, but also on the social and legal status characteristics of a person and legal relations arising between the subjects of legal relations. In other words, from the point of view of legal anthropology, the same contract, if its party is an adult or a child, a man or a woman, a resident of a metropolis or a resident of a remote rural area, at least differs in terms of motivation and specific real purpose of its participants.

Anthropological differences are especially pronounced in unlawful acts, where anthropology is directly established by legal norms. Thus, misdemeanors committed by minors have different legal consequences than those committed by adults due to different sanctions established by legal norms and other legal means (for example, provisions on the age of legal responsibility) [1, p. 450–465].

The modern trend of legal anthropology emphasizes the subjective side of legal behavior, which is now being scrutinized more closely. As a result, this caused profound implications of the categorization of both criminal and administrative offenses.

Legal behavior is guided by motives and reasons, which are important and located at its core. Conversely, illegal behavior is more often explained by reasons than motives.

Therefore, from the point of view of legal anthropology, it is possible to expand the scope of knowledge of legal behavior and to study legal behavior through the prism of its objective and subjective features. It is noteworthy that it is the activity (objective) side of legal behavior which is the determining criterion for its typology and which allows, along with lawful behavior and offenses, to distinguish objectively unlawful and abusive behavior. In addition, legal behavior should also include those acts of auto-aggressive and virtual behavior that cause or may cause various legal consequences, which makes it possible to review its anthropologization.

References

1. Завальнюк В. В Антропологічні аспекти правозначущої поведінки. *Юридичний вісник*. 2015. № 4. С. 450–487.
2. Братасюк В. М. Правова поведінка: доктринальний аспект. *Науковий вісник НАВС*. 2013. № 3. С. 77–85.
3. Завальнюк В. В. Антропологізація права: традиції та сучасність : монографія. Одеса : Юрид. л-ра, 2013. 348 с.
4. Завальнюк В. В. Антропологічні аспекти правозначущої поведінки *Юридичний вісник*. 2013. С. 11–17.

5. Бобровник С. В. Юридична антропологія: становлення та науковий статус. *Правова держава*. 2017. Вип. 28. С. 123–230.

Ключові слова: антропологія, правова поведінка, юридична антропологія, правозначуща поведінка, зловживання правом, антропологізація.
Key words: anthropology, legal behavior, legal anthropology, lawful behavior, unlawful behavior, abuse of law, anthropologization.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Мельничук О. С.

ДРАМАРЕЦЬКА ДАРИНА ЄВГЕНІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА

Існує велика кількість джерел права, які регулюють суспільні відносини. Однак, для України, як представника континентальної правової системи найбільш важливим джерелом права є нормативно-правовий акт. Нормативно-правові акти визначають правові рамки поведінки людей і організацій в різних сферах діяльності, а також мають великий вплив на економіку, політику, культуру та інші аспекти життя. Дослідження нормативно-правових актів дозволяє зрозуміти сутність і зміст правових норм і правил, також дозволяє оцінити ефективність правового регулювання і визначити, які нормативно-правові акти потрібно покращувати або змінювати.

Нормативно-правові акти є важливою складовою правової системи кожної країни, оскільки вони містять правила поведінки, які регулюють різні аспекти життя суспільства. Ці акти можуть стосуватися таких сфер як права людини, трудове право, цивільне право, кримінальне право та інші [2, с. 3]. Потреба у визначенні поняття нормативно-правових актів полягає в тому, що ці акти впливають на життя кожної людини та організації у суспільстві. Вони мають юридичну силу і є обов'язковими до дотримання громадянами та організаціями, що забезпечує порядок і стабільність у суспільстві.

Нормативно-правові акти також важливі для забезпечення демократії та розвитку правової держави, оскільки вони гарантують рівність перед законом та захист прав та свобод людей. Крім того, в сучасному світі, де діє світова економіка та міжнародні відносини, нормативно-правові акти можуть мати міжнародне значення [3, с. 117].

Тепер розуміємо, що поняття нормативно-правового акту є актуальним. А також ці акти забезпечують правову стабільність, захищають права та свободи громадян, сприяють економічному розвитку та міжнародній співпраці.

Що стосується безпосередньо визначення поняття нормативно-правових актів, то слід відмітити, що в юридичній науці існує безліч поглядів щодо його визначення. Розглянемо основні з них.

Підходи до визначення поняття нормативно-правового акта:

– «прийнятий суб'єктом владних повноважень письмовий документ, що встановлює, змінює, скасовує або визначає правові норми, містить розпорядження загального характеру і постійної дії, призначене для повторного використання» [5, с. 169];

– «офіційний акт-документ, ухвалений компетентним органом нормотворчості у визначеній послідовності та формі, який встановлює (модифікує, коригує, скасовує) правові норми» [4, с. 364];

– «документ, виданий державними установами, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями в межах її компетенцій: закон, укази, постанови, накази, розпорядження та інші документи, які мають юридичну силу». До нього також належать документи які підтверджують юридичні факти, включаючи протоколи та інші документи [6, с. 34].

Як ми бачимо в науці сформовано багато підходів до визначення поняття нормативно-правового акту. В цілому вони зводяться до того, що нормативно-правовий акт – це офіційний документ, який містить юридично обов'язкові правила, прийнятий відповідно до встановленої процедури у межах державної влади або іншої компетентної організації. Це може бути закон, указ, постанова, рішення, розпорядження тощо. Разом з тим, потрібно відзначити, що на сьогодні в законодавстві України відсутнє визначення поняття нормативно-правового акта, що й призводить до наукових дискусій з цього приводу. Однак, відмічаємо, що свого часу в 2010 р. було подано законопроєкт № 5199-VI «Про нормативно-правові акти», у якому було надано таке визначення: «нормативно-правовий акт – прийнятий (виданий) уповноваженим суб'єктом офіційний документ у встановленних законом порядком і формами, який встановлює певні правила для невизначеного кола осіб і розраховується на багаторазове застосування» [1].

Для розуміння сутності поняття нормативно-правового акту потрібно визначити основні ознаки нормативно-правового акта. Ознаки нормативно-правового акта можуть варіюватися залежно від конкретного правового порядку та виду акта, але загалом до основних ознак можна віднести такі:

– юридична обов'язковість. Сутність даної ознаки полягає в тому, що нормативно-правовий акт має зобов'язувати певних суб'єктів дотримуватися встановлених ним правил та норм. Ця обов'язковість має бути закріплена у законодавстві та забезпечена можливістю застосування санкцій;

– правова регуляція. Дана ознака виражається в тому, що нормативно-правовий акт має містити правила та норми, що регулюють певну діяльність. Наприклад, закон про охорону праці регулює порядок забезпечення безпеки на робочому місці;

– встановлення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. Дана ознака полягає у тому, що нормативно-правовий акт має

встановлювати права та обов'язки певних суб'єктів. Наприклад, Конституція України встановлює право на свободу слова та обов'язок додержуватися законів;

– ієрархічна підпорядкованість. Виражається ця ознака в тому, що нормативно-правовий акт має знаходитися у певній ієрархії нормативно-правових актів, встановленій законодавством. нормативно-правові акти місцевого самоврядування не можуть суперечити законам державного рівня;

– цілеспрямованість. Тобто, цей акт має вирішувати певні завдання соціально-економічного, політичного характеру тощо [4, с. 364].

Загалом вказані ознаки констатують, що нормативно-правовий акт містить визначення прав та обов'язків людей, організацій, державних органів тощо, а також правила та процедури їх застосування та регулювання. Ці правила повинні дотримуватися всіма суб'єктами, на яких вони поширюються, і мають бути відповідним чином захищені державою.

Отже, підсумовуючи все викладене вище, можна зробити висновок, що нормативно-правовий акт – це офіційний документ, який містить юридично обов'язкові правила, прийнятий відповідно до встановленої процедури у межах державної влади або іншої компетентної організації. Ключовими ознаками нормативно-правового акта є такі: юридична обов'язковість; правова регуляція; встановлення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків; ієрархічна підпорядкованість; цілеспрямованість.

Список використаних джерел

1. Проєкт закону «Про нормативно-правові акти» від 01.12.2010 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=39123 (дата звернення: 15.04.2023).
2. Дергільова О. Г. Правові акти: поняття, класифікація та соціальне призначення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. Вип. 3. С. 3–8.
3. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підруч. Київ : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. 520 с.
4. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 685 с.
5. Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. Т. 1 : А–Г. 672 с.

Ключові слова: нормативно-правовий акт, поняття нормативно-правового акту, ознаки нормативно правового акту

Key words: normative legal act, concept of normative legal act, signs of normative legal act

Науковий керівник: асистент Іванчук В. Є.

ДЯДЮК КАТЕРИНА ОЛЕГІВНА

студентка 4-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВЕ РОЗУМІННЯ КАТЕГОРІЇ ІСТИНИ

Розмірковування над питанням істини властиве кожній розвиненій людській культурі. До питання істини вперше звернулися мислителі давніх епох. Філософське трактування поняттю надав Парменід Елейський. Він вважає, що істина протиставляється до гадки. Більш розробленою вважається теорія Платона, згідно з якої істина – це вічний ейдос і позачасові властивості речей. Однак, найбільш точною та поширеною є думка Аристотеля, провідна мета якої полягає в тому, що істина – це відповідність речі до інтелекту, тобто адекватна оцінка про об'єкт, яку можна досягти за допомогою чуттів та інтелектуальних здібностей. Це адекватне відображення дійсності у свідомості. Цю класичну концепцію істини підтримують й філософи сучасності. Так, французькі філософи пояснювали істину через адекватне відображення дійсності, яка існує за межами нашого пізнання.

Інтенсивне обговорення істини мислителями сучасності почалося у XIX–XX ст., яке пов'язане з появою гносеології як окремої навчальної дисципліни, що призвело до чіткого розуміння особливості питання істини у житті людей. У суспільстві люди дедалі частіше намагаються в оточуючій дійсності віднайти те, що можна взяти за основу та сприймати як достовірність, тим самим підтверджуючи прагнення до істини.

Разом з тим, не можна стверджувати, що питання істини – це суто філософське поняття. Категорія істини виступає провідною складовою гносеології. Для того, аби встановити правову істину, необхідно вдатися до філософсько-світоглядного підходу. Даний підхід представляє собою методологію, через яку можна роздивитися світоглядну основу юриспруденції, тим самим наділяючи розумінням свободи, що виступає шуканим у правовій науці.

Істина як правова категорія знаходить своє відображення у деяких юридичних нормах, які підкріплені юридичними фактами та висновками. Правова істина включає в себе оціночні знання про об'єкт, тому вони повинні відповідати об'єктивній істині.

Скотний В. Г. зазначає, що «…істина повинна фіксуватися несуперечливим чином, вона повинна бути такою цілісністю, в якій немає суперечливих, багатозначних позицій [3, с. 271]. Правова істина вимагає конкретики. Конкретність правової істини передбачає цілісність об'єкта який розглядають. Це охоплює розгляд істини в процесі розвитку, що передбачає її можливі зміни. Об'єктивна істина віддзеркалюється у гносеологічній єдності з суб'єктивним світом. У діалектичному розумінні правової істини вагоме місце посідають факти, які відображають дійсність.

Істина у праві має абсолютно-відносний характер. Її сенс полягає у спиранні на фактичні дані про суб'єкт правового пізнання. Ці факти повинні бути вичерпними.

Із істиною пов'язана й справедливість. Категорія справедливості має ключове значення для правознавства. Прихильники філософсько-правової думки розуміли справедливість як основну мету права. Так, на думку Г. Ф. Г. Гегеля «право є взагалі свободою як ідеєю». Право виступає справедливістю як свобода у сенсі пізнаної необхідності та у розумінні можливого вибору [1, с. 112].

Зрівняльна справедливість передбачає рівноправність людей. Цей вид справедливості відноситься до дій людини. Зрівняльна справедливість потребує участі принаймні двох осіб. Справедливість тісно пов'язана із категорією рівності. Так, Т. Аквінський у своїх працях розглядав рівність в контексті природного закону, який відображає божественну мудрість, підпорядковуючи природне право «вічному праву», де воно охоплює вищу справедливість. Рівність виступає передумовою справедливості, рівності усіх перед законом.

Філософи Нового часу також розглядають категорію справедливості у своїх працях. І. Кант справедливістю вважає втілення обов'язку. Совість та справедливість – невід'ємні речі, адже в особистості вільної людини є джерело справедливості [2, с. 255–260]. Справедливість у Г. Ф. Г. Гегеля виступає основною ідеєю права, а метою – розумна діяльність. Філософ прирівнює цю категорію до правового феномену, що має державно-законодавче походження.

У правовій науці категорія істини відіграє важливу роль і її основна ціль – це встановлення об'єктивної істини та справедливості. Істина і справедливість перебувають у нерозривному зв'язку. Справедливість – мета, яку перед собою ставить юриспруденція, а її завданням є встановлення істини, яке можливо буде досягти тільки тоді, якщо дотримуватися всієї справедливої процедури здійснення розгляду питання, яке постане перед юристом.

На сьогодні стан розвитку сучасної юридичної науки визначається й завдяки посиленій увазі до філософського пояснення своїх рішень та висновків. Тому, застосування юристами філософських категорій та правильне їх тлумачення – є поширеною практикою, завдяки чому можна вдосконалити свої знання про характер об'єктивної істини.

Задля досягнення цієї мети, представники правничих професій повинні свою роботу ґрунтувати на засадах норм моралі та права. Кожна людина має свободу і це екзистенційно допомагає наблизитися до істини. Тому питання істини буде завжди носити філософсько-правовий характер.

Список використаних джерел

1. Бандура О. О. Деякі аспекти взаємного зв'язку цінностей та істини у праві. *Проблеми філософії права*. 2003. Т. І. С. 111–115. Бібліогр.: 10 назв. – укр.
2. Пацурківський Ю. П. Основні підходи до розуміння правової категорії «справедливість». *Держава і право*. Вип. 33. С. 255–260.

3. Скотний В. Г. Філософія: історичний і систематичний курс. Київ : Знання України, 2005. 576 с.

Ключові слова: істина, вибір, справедливість, філософія, право.
Key words: truth, choice, justice, philosophy, law.
Науковий керівник: к. філос. н., доцент Шамша І. В.

ІВАХНЕНКО ЄЛИЗАВЕТА ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету журналістики
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМАТИКА ПРЕЗЕНТАЦІЇ СЕБЕ ПІД ЧАС ВІЙНИ

На сьогодні є актуальною проблема презентації себе осіб, які зазнали нищівних наслідків у своєму житті. З початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, український соціум відчував щоденні потрясіння, тиск зі сторони російських ЗМІ (на окупованих територіях тиск та приниження зі сторони російської армії), постійну тривогу та відчуття небезпеки. Дані події мали значний вплив на психологічний стан, що в свою чергу вплинуло на соціальні взаємодії, які є головною діяльністю людини. Презентація себе є вкрай важливою антропологічною проблемою, труднощі з презентацією себе виникли у більшості біженців з України, які опинились за кордоном через затяжну війну.

«Презентація себе – це конкретний спосіб вирішення суперечності від одиничного та всезагального: від цього залежить наскільки адекватною навколишньому середовищу буде людина, буде вона собою, або – не-собою. А від цього, в остаточному підсумку, залежить, чи вдасться людині сягнути буття, або аутентичного існування – тобто, задовільнити власні екзистенційні та ессенціальні потреби» [1]. Відповідно, українці виїжджаючи за кордон стикаються з такими проблемами презентації себе:

– затяжний процес проявлення свого одиничного (передусім це стосується незнання державної мови зарубіжної країни та як значний наслідок – неможливість вираження повноцінної власної думки в усіх процесах життєдіяльності);

– відсутність звичного для українського життя матеріального забезпечення (і, як наслідок, можливість не в повній мірі презентувати себе через одяг, зачіску та інші матеріальні речі);

– зовсім інший менталітет сприяє підлаштуванню українців, що напряму впливає на їх особливе – таке явище, яке відносно до одиничного виступає загальним, а відносно до загального – одиничним;

– поява відчуття «жертви», яка пригнічує та сповільнює процес презентації особистості в нових умовах.

Під час воєнного положення в Україні була створена Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?» за ініціативи Першої

леді України Олени Зеленської, яку удосконалюють кожного дня українські та закордонні фахівці, громадські організації та безліч українських державних служб. За допомогою цієї програми кожен має можливість покращити свої знання про культуру піклування про ментальне здоров'я.

За даними соціологічних досліджень, понад 90 % українців мали хоча б один із симптомів тривожного розладу, а 57 % перебувають у зоні ризику розвитку ментальних порушень. Українці не мають звички звертатися до фахівця: 31 % громадян не вважають свої проблеми достатніми для цього. Зараз це основний бар'єр на шляху звернення по психологічну допомогу. Так само, як здатність до адаптування, функціонування й навіть певного розвитку під час війни, перспективи повоєнного відновлення України значною мірою залежать від рівня емоційної солідарності громадян та культури піклування про ментальне здоров'я. Психологічні проблеми наростають непомітно, впливають на всі сфери життя та знижують здатність протистояти викликам [2].

Завдяки даній ініціативі у всіх українців незалежно від місця перебування є можливість онлайн пропрацювати деякі аспекти їх травм, отриманих під час війни, та допомогти розвиватися країні завдяки своїй активності у програмі ментального здоров'я. На нашу думку, якщо кожен українець поділиться своєю проблемою та почує думку не лише професіоналів, а також постраждалих, то це посприяє активному одужанню українського суспільства на ментальному рівні, в перспективі можуть зникнути проблеми презентації себе в українців закордоном (проте на це потрібні час, активна популяризація проєкту та зацікавленість суспільства у опрацюванні особистих травм).

Завдяки правильній презентації себе людина формує можливе буття навколо, тому це питання є дуже важливим для планування своєї лінії життя. Позбутися суперечностей між одиничним та всезагальним, віднайти в собі сили та поділитися своєю історією, бути активним, цілеспрямованим, проінформованим про останні соціальні програми та головне розвиватися – ось шлях до правильного початку презентації себе.

Список використаних джерел

1. Шамша І. В. Антропологічний зміст презентації себе (self-presentation): постановка проблеми. URL: https://nauka-i-studia.info/ojs/index.php/pl_ojs/index (дата звернення: 04.05.2023).
2. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?». Харківський Національний університет імені В. Н. Каразіна. URL: https://karazin.ua/news/vseukrainska-prohrama-mentalnoho-zdorovia-laquo-ty-iak-raq/ (дата звернення: 03.05.2023).

Ключові слова: презентація себе, війна, воєнне положення, програма ментального здоров'я.

Key words: self-presentation, war, military situation, mental health program.

Науковий керівник: к. філос. н., доцент Шамша І. В.

ІЛЬЧИШИН ДМИТРО ВАСИЛЬОВИЧ

студент 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМАТИКА ВПЛИВУ ПРАВОВОГО МІФУ НА ЮРИДИЧНІ ЗНАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Правовий міф – це стереотипні уявлення про право та його функціонування, які не відповідають реальності. Деякі принципи юриспруденції зумовлюють ставлення до міфу як до явища, яке не має відношення до предмета юридичної науки, проте ці міфи можуть бути поширеними серед суспільства та навіть серед юристів [2, с. 15–29]. В Україні, так само як і в інших країнах, правовий міф може впливати на юридичні знання та призводити до проблем в правосудді, тому дослідження проблематики впливу правового міфу на юридичні знання в Україні та шляхи їх вирішення є актуальним.

Один з найбільш необґрунтованих правових міфів в Україні – це міф про те, що в Україні немає права. Він є досить поширеним, особливо серед тих, хто не має юридичної освіти. Юридична система в Україні є складною, проте вона функціонує, і кожен громадянин може скористатися її послугами.

Наступним є міф про те, що в Україні не можна довіряти правоохоронним органам. Цей міф може виникнути через розповсюджену корупцію в правоохоронних органах та зловживання владою. Проте існують різні органи державної влади, які забезпечують захист прав громадян. Крім того, дедалі більше правоохоронних органів працюють на поліпшення своєї репутації та підвищення довіри громадян.

Також міфом є переконання, що право – це тільки закони та нормативні акти, а не взаємодія людей та їх права та обов'язки. Це може призводити до того, що люди не розуміють, як право може захистити їх права, і не звертаються до правосуддя у разі порушення своїх прав.

Ще один поширений міф – це переконання про те, що судді приймають рішення згідно зі своїми переконаннями або поглядами, а не згідно з законом. Це може призводити до того, що люди вірять у нездійсненність справедливого рішення та втрачають довіру до правосуддя [1, с. 11]. Також це може впливати на роботу юристів, які можуть намагатися «прогнозувати» рішення суду згідно з поглядами конкретного судді, а не згідно з законом.

Міфом є також думка, що знання права не потрібні для звичайного громадянина. Цей міф може збентежити людей та переконати їх у тому, що юридичні знання є непотрібними для повсякденного життя. Проте знання права допомагає людям розуміти свої права та обов'язки, захищати свої інтереси та уникати правових проблем.

Щоб вирішити ці проблеми, необхідно проводити роботу по просвітництву та навчанню громадян та юристів. Наприклад, можна проводити інформаційні кампанії про роль та функціонування правосуддя,

а також про права та обов'язки людей у суспільстві. Також важливо проводити навчання студентів юридичних факультетів з урахуванням сучасних вимог та потреб суспільства. Вивчення практичних випадків та застосування сучасних методів навчання може допомогти у зменшенні впливу правового міфу на юридичні знання.

Крім того, важливо проводити систематичну роботу зі зміцнення інститутів правосуддя та підвищення їх ефективності. Наприклад, можна розвивати електронні системи реєстрації та обробки правової інформації, що дозволить зменшити випадки корупції та інших порушень у правосудді.

Також важливо забезпечити дотримання професійних стандартів юристів та суддів. Розвиток етики та моральних норм в професійній діяльності юристів та суддів може допомогти у зменшенні впливу правового міфу на юридичні знання та підвищенні довіри до правосуддя.

Отже, вплив правового міфу на юридичні знання в Україні може призвести до проблем у правосудді та загострення соціально-економічних проблем в суспільстві. Проте, шляхи вирішення цих проблем існують, і вони полягають у проведенні просвітницької роботи, навчанні студентів та професійному зміцненні інститутів правосуддя. Тільки за умови спільних зусиль можна досягти ефективної боротьби з правовим міфом та забезпечити дійсно справедливу і ефективну правосудну систему в Україні.

Список використаних джерел

1. Тіщенко Ю. В. Правовий міф і правова міфотворчість як атрибути сучасного суспільства : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.12 / кер. роботи Ю. М. Оборотов ; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2014. 18 с.
2. Сурілов О. В. Теорія держави і права. Одеса : Астропринт, 1998. 224 с.

Ключові слова: правовий міф, юриспруденція, юридичне знання.
Key words: legal myth, jurisprudence, legal knowledge.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Тіщенко Ю. В.

КАРАСАВА КАТЕРИНА ПАВЛІВНА

студентка 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЮРИДИЧНОГО СКЛАДУ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Юридичний склад правопорушення – це юридичні компоненти, що складають систему ознак (елементів) діяння, необхідних і достатніх для визнання діяння злочинним і притягнення винного до юридичної відповідальності.

Правовими ознаками складу злочину є:
– суб'єкт складу злочину;
– об'єкт складу злочину;
– суб'єктивна сторона складу злочину;
– об'єктивна сторона складу злочину.

Що стосується суб'єкта злочинного діяння, то ним є фізична чи юридична особа, яка вчинила правопорушення і є дієздатною, тобто несе юридичну відповідальність. Дієздатність фізичної особи визначається законом з урахуванням її віку та психічного стану. Правоздатність юридичної особи виникає з моменту її створення.

Суб'єктами кримінальних правопорушень можуть бути лише фізичні особи, суб'єктами цивільних – фізичні та юридичні особи.

Суб'єктами злочинних діянь не можуть бути юридичні особи. Зазвичай це працівник організації чи установи, який виконує певну функцію, частіше це керівник організації, уповноважена особа за дорученням або наказом.

Наступним елементом, предметом злочинного діяння, є охоронювані законом суспільні відносини, соціальні блага та правові інтереси юридичних осіб. Об'єктом злочинних діянь не можуть бути будь-які суспільні відносини, а лише охоронювані законом про кримінальну відповідальність.

Одним із найважливіших елементів злочину є суб'єктивна сторона – це сукупність ознак, які свідчать про психічне ставлення особи до вчиненого нею протиправного діяння та його наслідків.

Ознаками суб'єктивної сторони є вина, мотив і умисел злочину.

Найважливішим є доказування вини, оскільки вона формує ставлення особи до вчиненого нею діяння. Крім того, вина поділяється на умисел, який буває прямим і непрямим, і необережність, вчинену через самовпевненість або протиправну необережність.

Мотив – це те, що спонукає правопорушника вчинити те чи інше протиправне діяння. Ціль формується на основі бажаного негативного результату і спрямована на його реалізацію. Мотив і умисел впливають на кваліфікацію злочину та призначення покарання.

Останнім елементом складу злочину є об'єктивна сторона, яка являє собою сукупність ознак, що характеризують зовнішню сторону злочину. Його основними характеристиками є:

1) наявність протиправного діяння;
2) наслідки діяння, які є суспільно небезпечні;
3) причинний зв'язок між діянням і наслідком.

Найголовніше, що відсутність хоча б одного елемента означає відсутність підстав для притягнення винного до юридичної відповідальності.

Кримінальне законодавство періоду Київської Русі постійно змінювалося. Об'єктом злочину були життя, здоров'я, гідність, честь та майнові права особи; суб'єктом – вільні особи. Перш за все, вирішальною характеристикою тогочасної кримінально-правової гілки була відсутність смертної кари, оскільки основна суть покарання була спрямована на відшкодування збитків потерпілому і насамперед на попередження нових злочинних діянь [1].

Сучасне кримінальне право вважається необхідним засобом забезпечення соціальної та національної безпеки, гарантом громадського спокою, який за допомогою спеціальних засобів регулює антигромадську поведінку злочинців. І здебільшого базується на наборі ідей, втілених у кодифікації відповідно до культурних традицій.

Проте характеристики динаміки кримінального права є значно ширшими. Динаміка, це впровадження і розвиток кримінального права, що охоплює всі процеси його функціонування – криміналізацію і декриміналізацію, розвиток кримінально-правових положень, які мають або не мають безпосереднього відношення до застосування кримінального права, виключно професійна діяльність, пов'язана з його застосуванням, виконанням кримінально-правових рішень тощо [2].

Раніше ми підкреслювали, що «злочин – жертва злочину» є самоорганізованою надсистемою, в якій певні відкриті гомеостатичні системи обмінюються між собою речовиною, інформацією та енергією на енергетичному та інформаційно-регуляторному рівнях. У рамках традиційних інститутів кримінології таке розуміння означає необхідність аналізу та заохочення соціально активної поведінки потенційних жертв злочинів, організації справедливого ставлення до жертв злочинів як способу зміни системного ставлення та організації більш ефективного контролю за злочинністю. З цієї точки зору кримінальне право слід розглядати як відкриту комплексну систему, яка перебуває в постійному динамічному розвитку, взаємодіє з суспільством, самовідтворюється в процесі кримінального переслідування для розвитку духовних, соціальних і природних першоджерел.

Практика нашого повсякденного життя минулого року показує, що групові (масові, публічні) заходи перетворюються на акти політичного чи іншого (релігійного) екстремізму, самосуди, які загрожують громадській та державній безпеці або, навпаки, супроводжуються ними шляхом розгону демонстрантів, що за певних умов може кваліфікуватися як порушення політичних прав і свобод, принципів і норм міжнародного права та прав людини. На нашу точку зору, повстання народу – носія колективних прав людини – це радикальний спосіб реалізації свого права на опір, який має реалізовуватися лише в рамках ст. 39 Конституції України, згідно з яких громадяни мають право на мирні зібрання, без зброї та на збори, мітинги, походи і демонстрації, про їх проведення завчасно повідомляються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування [3].

Отже, сучасна кримінально-правова політика формує основні завдання, принципи, напрямки та цілі впливу кримінально-правової норми на злочинність та особливості поводження зі злочинцями та потерпілими.

Зрозуміло, що проблема злочинності та поводження зі злочинцями в сучасних умовах пов'язана зі створенням окремих напрямів кримінально-правової доктрини, які: розглянути правову реалізацію; пояснити процес тлумачення норми як нормативного існування; дати орієнтири для виходу з правового хаосу та створення кримінального

права сталого типу, для якого головною законодавчою ідеєю є сталий розвиток, сучасне регулювання найважливіших процесів динаміки взаємодії правової та злочинної поведінки, зловживання правом усіма суб'єктами кримінально-правових відносин.

Список використаних джерел

1. Буша Н. Становлення і розвиток кримінального права України в X – першій половині XIX ст. *Юридична Україна*. 2011. С. 10–14.
2. Лапаєв Д., Полянський В. Судочинство на території України за часів гетьманщини др. пол. XVII–XVIII ст. Збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Державо- та правотворчі традиції українського народу» (до 150-річчя М. С. Грушевського). Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД», 2017. С. 216.
3. Тертишник В. Кримінальний процес України. Київ : Алерта, 2017. С. 440.

Ключові слова: правопорушення, склад правопорушення, злочинність, юридичний склад правопорушень.
Key words: offense, composition of the offense, criminality, legal composition of offense.

Науковий керівник: асистент Іванчук В. Є.

KACHURENKO VIKTORIIA VOLODYMYRIVNA,
SARNYTSKA SOFIIA IGORIVNA

1st year students of the Faculty of Judicial and International Law
of the National University "Odesa Law Academy"

RESTRICTION OF HUMAN RIGHTS UNDER MARTIAL LAW: CRITERIA AND PRINCIPLES

Proclaiming a person the main social value, the state assumes the obligation to protect the rights and interests of citizens. In the conditions of rapid development of society, the problem of observance, restriction and violation of human rights remains relevant for jurisprudence.

As O. O. Tykhomyrov aptly notes: "the legal regime of martial law in Ukraine is evidence of real threats to the life of Ukrainian society and the state, and a corresponding change in the balance of private and public interests, which leads, in particular, to the need to take legal measures related to the restriction of human rights and the state's deviation from its obligations towards them" [1].

Modern legal science does not have a specific definition of the term "restriction of human rights"; the essential feature may be the content, i.e., narrowing the scope and possibilities of exercising the rights of individuals.

Referring to international and national legislation, we can say that the rules governing the restriction of human rights are inherently imperative, i.e. they require subjects to strictly comply with the instructions

of the authorities. It should also be noted that the only legal basis for restrictions is the occurrence of essential conditions, such as the declaration of martial law or a state of emergency (threat to the existence of the nation), and the occurrence of emergency situations. At the same time, when imposing restrictions, states must act only to the extent required by the situation, in compliance with legal norms. In this case, restrictions on human rights will be considered legitimate.

As a general rule, the only category of human rights that cannot be restricted are personal rights, including the right to life, the right to respect for one's dignity, and others, but even here there are exceptions, for example, during martial law, the right to freedom of movement may be restricted by imposing a curfew. The right to freedom of conscience, thought and religion may be limited by the application of prohibitions on expressing anti-social positions or opinions that offend the religious feelings of other citizens.

The category of political rights is subject to greater restrictions, for example, the participation of citizens in the management of public affairs (restrictions on voting rights), or the right to assembly (rallies, marches, demonstrations, etc.) – limited in number of people or completely prohibited. It is important to note that the right to appeal, the right to judicial protection and the right to legal aid are not subject to restrictions.

Another category of rights that are reflected in international and national legal acts are economic rights, that is, those related to the human ability to exercise their abilities through the production or sale of material goods. Thus, the legislator restricts the right to entrepreneurial activity, the right to strike, the right to own, use and dispose of property, as well as the results of intellectual and creative activity.

Despite the relative novelty, an important category for the digitalized world is the category of information rights. The laws provide for restriction of access to only those types of information that affect the security of the existence of the state, its territorial integrity, and public order. For example, information on the location of critical infrastructure, information on the location of weapons, secrecy of correspondence, telephone conversations, telegraph and other correspondence.

The grounds for the legitimacy of derogation can also act as characteristic features of the formation of principles for the implementation of the restriction of human rights. As rightly noted by N. A. Guralenko and L. I. Zamorskaya, "The markets for restrictions on human rights are part of a more general system of legal principles and represent the guiding attitudes, provisions, ideas specified in the Basic Law of a particular state and which the legislator should take as a basis for normative consolidation of restrictions on certain human rights and freedoms." [2].

Therefore, restrictions on human rights are carried out on the basis of the rule of law, legality, humanity, legitimacy, and equality.

Agreeing with our opinion, V. V. Nazarov lists the following principles of restrictions of fundamental rights and freedoms:

"1) legality. Restriction of human rights and freedoms is carried out in accordance with the law. At the same time, the law should clearly define the methods and mechanism of restriction of human rights;

2) legitimacy. The only basis for the restriction of human rights is the recognition of its social necessity, when other available means of state influence are ineffective, provided that there is an urgent need to establish the limits of the exercise of subjective rights to protect the interests of other persons and society as a whole;

3) clarity, precision and certainty. The procedural procedure for restricting human rights enshrined in the law must be prescribed in such a way that it is understandable to both an official and an ordinary citizen;

4) the existence of a purpose for restricting human rights, as set forth in the prevailing law of the country and/or international legal acts;

5) proportionality. The restriction cannot be more severe than required by social necessity; a balance must be struck between the human rights guaranteed by the Constitution of Ukraine and the interests of society;

6) temporality. It provides for the restriction of rights only for a certain period of time, until the completion of a legitimate circumstance." [3].

Summarizing all the above, we can conclude that restrictions on human rights during martial law can act both in the context of the mechanism of preventive protection of human rights, and as actions to preserve the state and statehood. The legal system of any state assumes the existence of such a mechanism. In turn, a wide range of human rights allows to fully ensure the creation of all necessary material and procedural conditions for derogation in compliance with all principles.

References

1. Tykhomyrov O. O. Problems of human information rights' restriction under the conditions of marital state in Ukraine. *Juris europensis scientia*. 2022. No. 6. P. 62–67. URL: https://doi.org/10.32782/chern.v6.2022.12 (date of access: 13.05.2023).
2. Заморська Л. І., Гураленко Н. А. Обмеження прав людини і його основоположні принципи. *Права людини в україні та в зарубіжних країнах: проблеми теорії та нормативно-правової регламентації*. 2020. С. 161–184. URL: https://doi.org/10.36059/978-966-397-210-7/161-184 (дата звернення: 13.05.2023).
3. Назаров В. В. Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність у кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики* : матеріали IV наук.-практ. конф., присвяч. 95-річчю з дня народж. проф. М. В. Салтевського, м. Одеса, 2 листоп. 2012 р. Одеса, 2012. С. 413–417.

Ключові слова: права людини, обмеження прав людини, принципи права, категорії прав людини, воєнний стан.

Key words: human rights, restriction of human rights, principles of law, categories of human rights, martial law.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Рязанов М. Ю.

КЛЕЙН РОМАН ІГОРОВИЧ

студент 1-го курсу магістратури факультету журналістики
Національного університету «Одеська юридична академія»

КУЛЬТУРА ВІДМІНИ КЕВІНА СПЕЙСІ

Тема культури відміни в сучасному світі є досить актуальною та спірною. За останні роки вона стала складовою частиною соціальних процесів, що відбуваються в багатьох країнах світу. Інакше не можна назвати скандал, який стався з відомим голлівудським актором Кевіном Спейсі. Після звинувачень у сексуальних домаганнях до актора була застосована культура відміни, що призвело до відмови від участі у проєктах та відправлення на лікування.

Цей скандал збудив великий інтерес не лише в галузі кінопродукції та театру, але й у суспільстві загалом. Культура відміни, яка з'явилася як реакція на звинувачення проти Спейсі, стала предметом жвавих дискусій і викликала різні реакції у громадськості. Деякі люди вважають її ефективним інструментом боротьби зі сексуальним насильством та патріархальними стереотипами, тоді як інші вважають її небезпечною для свободи вираження та права на справедливий суд.

Отже, дослідження культури відміни в контексті скандалу з Кевіном Спейсі є досить актуальним та важливим завданням, що допоможе краще зрозуміти соціальні та культурні процеси, що відбуваються у сучасному світі.

1. Культура відміни: сутність та основні риси

Культура відміни – це процес соціальної мобілізації, який полягає в публічному засудженні особи чи організації за їхніми рішеннями, діями, поведінкою. Така культура має на меті накласти моральний стяг на тих, хто відхиляється від загальноприйнятих норм та цінностей [1].

Однією з основних рис культури відміни є те, що вона необхідно базується на фактах та доказах. Оскільки вона спрямована на зміну поведінки та дій людини, то важливо, щоб ці судження були обґрунтовані. Крім того, культура відміни має сильний моральний аспект – це не тільки вимога дотримуватись правил та норм, але й відповідальність за власні дії та їхні наслідки для суспільства.

Іншою важливою рисою культури відміни є її масовість та відкритість. Вона може бути ініційована будь-якою людиною або групою людей, і вона здатна поширюватись швидко завдяки соціальним мережам та медіа. Це може призвести до того, що певна особа чи організація [2].

2. Заручник культури відміни Кевін Спейсі

Кевін Спейсі – відомий американський актор, який зіграв ролі в таких фільмах, як «Звичайна підозра», «Американська красуня», «Ігри розуму» та інші. Проте в 2017 р. його ім'я пов'язали з гучним скандалом, коли актора звинуватили у сексуальному домаганні до неповнолітнього хлопчика.

Після цього звинувачення Кевін Спейсі став об'єктом «культури відміни», яка виявилася дуже негативною для його кар'єри та суспільного сприйняття. Деякі фільми, у яких він знімався, були скасовані або перезняті без його участі, а також були скасовані його контракти з деякими компаніями, зокрема з Netflix.

Також, звинувачення та скандал з Кевіном Спейсі відобразилися на сприйнятті суспільства до нього як до людини та актора. Деякі з його прихильників залишили його, засудивши його поведінку, а інші продовжували підтримувати його, стверджуючи, що він був невинним і що справа була надуманою.

3. Наслідки культури відміни

Культура відміни може мати далекосяжні наслідки для суспільства, зокрема для свободи слова та вираження, які є основою демократичних суспільств. З одного боку, рух за права меншин може бути важливим та необхідним для боротьби з дискримінацією та нерівністю. Однак, з іншого боку, культура відміни може перерости в заборону дискусій та вираження поглядів, які не збігаються з прийнятими нормами.

У ситуаціях, коли культура відміни переростає в цензуру та заборону, можливість вільного обміну ідеями стає обмеженою. Це може призвести до зменшення свободи слова та обмеження права на вираження поглядів, що є важливим елементом будь-якої демократії. Крім того, культура відміни може призвести до створення клімату страху та самоцензури серед тих, хто боїться бути звинуваченим у порушенні прийнятих норм [7].

Для протидії негативним наслідкам культури відміни, необхідно створювати клімат толерантності та відкритості до різноманітних поглядів. Важливо розвивати навички критичного мислення, щоб забезпечити здатність розрізняти свободу вираження поглядів та насильство, дискримінацію та ворожість [4].

У цій роботі ми розглянули поняття «культури відміни» та проаналізували історію Кевіна Спейсі, яка є яскравим прикладом такого феномену. Ми визначили основні риси культури відміни, зокрема її масовість, швидкість поширення, анонімність і відсутність можливості захиститися.

Наше дослідження показало, що культура відміни є серйозною проблемою, яка може мати далекосяжні наслідки для суспільства. Однак, розглянувши приклад Кевіна Спейсі та інші факти, ми можемо зробити висновок, що для боротьби з цією проблемою потрібно більше об'єктивності та уважності до доказів, а також більш обачно підходити до вирішення складних питань, щоб уникнути несправедливих наслідків.

Список використаних джерел

1. Brown, A. D. (2018). The culture of cancel culture. *Communication and the Public*, 3 (3), 284–288.
2. Eckert, C., & Traut-Mattausch, E. (2021). Perceived justice in cases of public shaming: The role of social identity and attribution. *Current Psychology*, 40 (2), 743–754.

3. Krutika, P. (2019). #MeToo and the fall of Kevin Spacey: The end of an era in Hollywood. *International Journal of English Language, Literature and Humanities*, 7 (3), 122–132.
4. Masters, J. (2019). 'Everything is always changing': How the #MeToo movement is shaking up Hollywood. The Guardian. URL: https://www.theguardian.com/film/2019/oct/03/everything-is-always-changing-how-the-metoo-movement-is-shaking-up-hollywood
5. Martin, R. (2020). The rise and fall of Kevin Spacey. BBC. URL: https://www.bbc.com/culture/article/20200826-the-rise-and-fall-of-kevin-spacey
6. Sassen, S. (2019). Digital infrastructures and the culture of resistance. International Journal of Communication, 13, 2954–2970.

Ключові слова: Культура відміни, Культура згоди, Стереотип, Критичне мислення.
Key words: Culture of difference, Culture of consensus, Stereotype, Critical thinking.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Смазнова І. С.

КОВАЛЬ ВІКТОРІЯ АНДРІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ

Зловживання правом останнім часом стало дуже поширеним явищем у всіх сферах юридичної діяльності. Незважаючи на те, що закон забороняє зловживати правом, нашій державі притягнути людей до відповідальності за такі діяння досі не вдається. Це пов'язано з недосконалістю законодавства та перевагою позитивістського мислення серед правозастосовців. Повністю викорінити явище зловживання правом неможливо, однак завдання зменшити кількість проявів цього явища є реальним, зокрема, шляхом наукових та загальнотеоретичних досліджень, які можуть бути використані у подальшій правотворчій, правореалізаційній та правозастосовчій діяльності.

Необхідність змістовного вивчення явища зловживання правом пояснюється його природою, яка досить суперечлива. Якщо зловживання правом визначити як протиправну дію суб'єкта, ми зустрінемося з правовою категорією «незаконність дії». Однак, неможливо створити підстави для визнання такої поведінки правопорушенням, тому що вона не кваліфікується через оцінювання відповідності дій правовим приписам.

Зловживання правом – це тип поведінки, який є суспільно шкідливим та юридично значущим через свою правову природу, але як правило відбувається не виходячи за межі норм права. Слід

підкреслити, що зловживання правом означає, що в процесі реалізації свого суб'єктивного права поведінка суб'єкта залишається в межах його правової свободи, але цією юридично законною дією завдає соціально неприйнятної шкоди суспільним відносинам.

Розглянувши різні думки серед вчених, можна виділити кілька провідних підходів до визначення цього поняття, кожен з яких містить в собі низку тих чи інших ознак.

Отже, зловживання правом розглядають як:

– форму здійснення права незважаючи на його призначення, цілі, соціальні функції чи інтереси інших суб'єктів, за сприяння якої вчиняється шкода іншим членам суспільних відносин;

– правомірне діяння, яке опирається на суб'єктивне право і офіційно не заперечує сутності об'єктивного права, об'єднане із спричиненням шкоди іншим суб'єктам права чи сформуванням загрози її заподіяння;

– специфічне правопорушення, водночас з яким особа, здійснюючи отримане право, надане державою, використовує ті засоби та форми його здійснення, які завдають шкоду іншим суб'єктам права, і ця шкода є більш сильною, ніж блага, отримані особою через таке використання свого права.

Підсумувавши підходи, які були зазначені до цього, до виділення такої юридичної категорії, як «зловживання правом», доречно сформулювати таке визначення: зловживання правом – це особливий вид правової поведінки суб'єкта, через вчинення якої особа, у рамках її юридично закріплених повноважень, заподіює збитків іншим суб'єктам права, шляхом застосування незаконних форм здійснення своєї діяльності, що заперечує допустимим для її типу поведінки межам.

Проаналізувавши вищенаведене визначення можемо виокремити ряд істотних ознак зловживання правом:

– наявність в особи суб'єктивного права. Це пов'язано з тим, що для того, щоб зловживати правом, особа повинна володіти суб'єктивним правом;

– може бути здійснене лише у формі дії, бо, якщо суб'єкт не здійснює належне йому суб'єктивне право (не робить жодних дій щодо використання наданих йому повноважень), то неможливо кваліфікувати дії суб'єкта як такі, які приводять до зловживання цим правом;

– наявність прямого причинно-наслідкового зв'язку між діями уповноваженої особи, спрямованої на здійснення суб'єктивних прав та шкоди, яка буда завдана через таку реалізацію;

– використання суб'єктивного права не за його соціальним призначенням, а із вчиненням шкоди суспільним або особистим інтересам;

– відсутність порушення чітких юридичних заборон. Так зловживання правом не містить ознак протиправності;

– настання чітких юридичних наслідків за порушення меж здійснення суб'єктивних прав [1, с. 19].

З'ясувавши поняття та ознаки зловживання правом, треба здійснити видову характеристику цього виду юридично значущої поведінки. Більшість науковців у теоретично-правових дослідженнях проблеми зловживання правом виділяють два основних види зловживання, якими ж оперують:

– такі, що не характеризуються прямою протиправністю (виражається в соціально шкідливій поведінці, яка є наслідком виконання особою своїх повноважень через здійснення нею суб'єктивних прав);

– такі, що характеризуються прямою протиправністю, тобто ті, які належать до ряду правопорушень (виражається у переході особи за рамки встановленого законом обсягу суб'єктивного права, що здійснює викривлення усвідомлення призначення права) [2, с. 19].

У правовій доктрині зловживання правом систематизують за галузевою ознакою: зловживання цивільними, конституційними, сімейними, фінансовими та іншими правами. А якщо цей поділ узагальнити, то за підсистемами зловживання правом поділяються на зловживання матеріальними та процесуальними правами.

За предметом зловживання правом можна класифікувати на зловживання у сфері речового права; зловживання в галузі інтелектуальної власності; зловживання під час винесення вердикту (судового рішення); зловживання у розв'язанні процесуальних питань; зловживання у сфері спадкового права; корпоративні зловживання; зловживання у сфері зобов'язального права; зловживання на стадії виникнення права.

Отже, виходячи з нашого дослідження, можемо зробити такі висновки щодо феномена «зловживання правом»:

1) зловживання правом – це тип поведінки, який є суспільно шкідливим та юридично значущим через свою правову природу, але як правило відбувається не виходячи за межі норм права;

2) причина зловживання правом у тому, що суб'єктом суспільно-правових відносин було оцінено співвідношення власних інтересів та інтересів інших суб'єктів так, що у пріоритетності у нього інтереси свої;

3) є необхідність покращити відповідальність за зловживання правом у всіх сферах правовідносин та особливо у процесуальній, що має точно стати предметом виняткової уваги з боку держави.

Список використаних джерел

1. Калюжний Р. А., Андрущенко І. Г. Зловживання правом: сутність та шляхи протидії. *Бюлетень Мін. юст. України*. 2006. № 8. С. 16–22.
2. Полянський Т. Т. Феномен зловживання правом (загальнотеоретичне дослідження). Львів : Галиц. друкар, 2012. С. 456.

Ключові слова: зловживання правом, ознаки зловживання правом, види зловживання правом, правопорушення.

Key words: abuse of the right, signs of abuse of rights, types of abuse of rights, offense.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Тіщенко Ю. В.

КОВАЛЬСЬКА ХРИСТИНА ІВАНІВНА

студентка 1-го курсу факультету цивільної
та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Права людини та громадянина є найважливішими цінностями будь-якого демократичного суспільства. Під час дії воєнного стану ці права можуть бути обмежені з метою забезпечення національної безпеки та захисту державного суверенітету. У таких умовах виникає необхідність збалансованого підходу до захисту прав людини та громадянина, а також забезпечення ефективної діяльності військових та правоохоронних органів.

Основними нормативно-правовими актами є зазначені:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.
2. Указ Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. (далі – Указ № 64/2022).
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII (далі – Закон України № 389-VIII).
4. Постанова Кабінету Міністрів України № 753 «Про затвердження порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану» від 13 липня 2011 р. (далі – Постанова № 753).
5. Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 17.05.2012 р. № 4765-VI.

Одним з основних прав, що повинні бути захищені під час дії воєнного стану, є право на життя. У разі збройного конфлікту, держава має забезпечувати захист громадян від насильства та злочинів, що можуть статися в таких умовах. Військові та правоохоронні органи повинні діяти в межах закону та здійснювати необхідні заходи для захисту життя та безпеки людей [1].

Також, під час дії воєнного стану, право на свободу та особисту недоторканість можуть бути обмежені. Однак, ці обмеження повинні бути відповідними меті, яку переслідує держава, та здійснюватися згідно з вимогами закону. Наприклад, затримання людини повинно здійснюватися лише на підставі обґрунтованих підозр про скоєння злочину та повинно бути здійснене з дотриманням усіх процедур та правил, передбачених законодавством.

Окремою проблемою є захист прав громадян на свободу слова та інформації під час дії воєнного стану. З одного боку, важливо забезпечити свободу висловлювання думок та доступ до інформації, що є необхідним для забезпечення вільної думки та громадської дискусії. З іншого боку, держава повинна контролювати розповсюдження дезінформації, яка може завдати шкоди національній безпеці та підірвати довіру громадськості до владних структур.

Під час дії воєнного стану також має місце питання щодо права на свободу зборів та демонстрацій. У таких умовах держава може обмежувати проведення масових заходів з метою забезпечення безпеки населення та запобігання можливим проявам насильства. Проте, ці обмеження повинні бути відповідними ситуації та здійснюватися відповідно до вимог законодавства.

Окремою проблемою є захист прав дітей під час дії воєнного стану. Вони є найбільш вразливою групою населення та потребують особливого захисту від наслідків збройного конфлікту. Держава має забезпечувати безпеку та захист прав дітей на основі міжнародних стандартів та відповідно до законодавства.

Отже, захист прав людини та громадянина є невід'ємною частиною дії воєнного стану. Держава має забезпечувати баланс між захистом національної безпеки та правами громадян, здійснювати необхідні заходи для захисту життя та безпеки людей, контролювати розповсюдження дезінформації та забезпечувати захист прав дітей. Важливо виконувати ці завдання згідно з вимогами закону та міжнародних стандартів у галузі захисту прав людини під час дії воєнного стану, зокрема забезпечення доступу до правосуддя та підтримки жертв збройного конфлікту [2].

Крім того, важливо забезпечувати ефективний механізм моніторингу та контролю за діями владних структур під час дії воєнного стану. Це може включати створення спеціальних комісій та органів, що мають на меті контролювати дотримання прав людини та громадянина в умовах збройного конфлікту.

Україна відзначається активною роботою у галузі захисту прав людини та громадянина в умовах воєнного стану. У 2014 р. Україна прийняла Закон про правовий режим воєнного стану, який встановлює правову базу для забезпечення національної безпеки та захисту прав людини під час дії воєнного стану. Крім того, в Україні діє Національна служба прав людини, яка забезпечує захист прав людини та громадянина незалежно від ситуації.

У підсумку, дія воєнного стану може суттєво обмежувати права людини та громадянина. Проте, держава має забезпечувати баланс між захистом національної безпеки та правами громадян, включаючи доступ до правосуддя, свободу слова та інформації, право на свободу зборів та демонстрацій, захист прав дітей та ефективний механізм моніторингу та контролю за діями владних структур. Важливо забезпечувати захист прав людини та громадянина згідно з міжнародними стандартами та вимогами закону [3].

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII [Електронний ресурс]. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/389-19
2. Фігель Ю. О. Обмеження прав людини в умовах воєнного. *Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія юридична.* 2015. Вип. 2. С. 222–230 [Електронний ресурс]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlkau_2015_2_24
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004

Ключові слова: права людини, воєнний стан, обмеження прав та свобод людини.

Key words: human rights, martial law, restriction of human rights and freedoms.

Науковий керівник: асистент Войткова А. В.

КОСТЕНКО ІВАН ВІТАЛІЙОВИЧ

студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Держава є основною організацією, яка забезпечує стабільність та порядок у суспільстві. Вона відіграє важливу роль у забезпеченні прав та свобод громадян, захисті від зовнішніх загроз, економічному розвитку та розбудові інфраструктури. Історія виникнення держави досить довга і складна, вона розпочинається ще в доісторичні часи. Найранніші форми організації суспільства були базовими вільними групами людей, які складалися з родичів та близьких, що було необхідним для забезпечення їх життєдіяльності. З часом, коли землеробство та торгівля стали більш розвиненими, виникли перші форми державного устрою. Такі протодержави мали певні функції, тобто головні напрямки і види діяльності держави. Держави еволюціонували, а разом з ними розвивалися їх функції. Тож доцільно розглянути зміни та еволюцію функцій держав та порівняти їх.

Перші держави виникли на просторах давнього сходу у IV тис. до н. е. В передній Азії, у долині рік Тигру і Євфрату, знаходилися Вавилон і Ассирія, поряд були розташовані Хетська держава, Фінікія, Урарту й інші держави. Вони були здебільшого рабовласницькими, тому мали специфічні функції.

Серед внутрішніх функцій давньосхідних держав можна виділити такі:

1. Організаційно-господарська. А саме здійснення державою централізованих заходів з забезпечення нормального функціонування іригаційних споруд, організації виробництва, забезпечення життєвих умов розвитку.
2. Економічна функція. Основна діяльність стародавніх держав були спрямована на забезпечення економічної основи рабовласницької держави, а саме: охорону державної власності на землю та підтримку рабства, рабовласницької системи господарства.
3. Ідеологічна функція. Державна ідеологія того часу – це релігійна ідеологія, яка ґрунтувалася на різних морально-етичних, релігійних цінностях і відводила особливе місце правителю.

У зовнішній сфері рабовласницька держава здійснювала такі функції:

1. Функція оборони країни і мирного контакту з іншими народами. Вона була спрямована на зміцнення армії і проведенню в ній реформ, які полягали в заміні військового ополчення, що збереглося як пережиток родового ладу, постійною або найманою армією.

2. Функція розширення територій, включала організацію і проведення військових походів з метою захоплення нових земель і військовополонених для поповнення кількості рабів. Крім того завоювання інших земель давало можливість збільшити кошти державної скарбниці.

3. Діяльність по управлінню завойованими територіями, які не входили у власні землі даної держави. Завойовані території перетворювалися в провінції, якими управляли намісники – ставленики центральної влади. Управління ними полягало, головним чином, в організації збору податей. У період здійснення централізації і утворення рабовласницьких імперій ці провінції включалися до їх складу не як зовнішні землі, а як частина власної території [1, с. 30–32].

Аналізуючи функції сучасних держав, можна зробити висновок, що головні функції, такі як захисна та економічна, залишились незмінними, але з'явилися і нові. Тож, доцільно розглянути внутрішні і зовнішні функції сучасних держав, щоб побачити, які зміни відбулися.

Серед внутрішніх функцій сучасних держав виділяють такі як: політична, економічна, оподаткування і фінансового контролю, соціальна, екологічна, культурна, інформаційна, правоохоронна тощо.

Зовнішні функції – забезпечують зовнішню політику держави. Серед них: політична (дипломатична), економічна, культурна (гуманітарна), інформаційна та функція оборона держави [2, с. 64–67].

Розглянувши та порівнявши функції стародавніх та сучасних держав, можна зробити висновок, що відбулося багато змін, які в свою чергу сталися через зміну історичних умов та потреб суспільства. На початку свого існування держава виконувала функції забезпечення порядку та захисту від зовнішніх загроз. Протягом історії ці функції були розширені на соціальні функції, такі як забезпечення благополуччя громадян, соціального захисту та розвитку інфраструктури. У період індустріалізації функції держави змінилися ще більше, оскільки вона стала більш активним учасником економічного процесу. Держава регулювала економіку, забезпечувала економічний розвиток країни. У ХХ ст. держава розширила свої функції на охорону довкілля та екологічну безпеку, здійснювала соціальний захист та забезпечення прав людини, зокрема захист прав жінок, молоді, меншин, мігрантів. На сьогодні держава має більш різноманітні функції, такі як забезпечення національної безпеки, регулювання економіки, забезпечення соціальної та медичної допомоги, організація освіти та культури, підтримка науки та технологій.

Отже, можна дійти до висновку, що генеза зміни функцій держави є досить складною і динамічною, оскільки вона залежить від багатьох факторів, таких як історичні події, потреби суспільства та економічний розвиток.

Список використаних джерел

1. Талдикін О. В., Орлова О. О. Історія держави та права зарубіжних країн / за заг. ред. Є. В. Білозьоров ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Дніпровський державний університет внутрішніх справ». Дніпро : ДДУВС, 2016. 210 с.
2. Теорія держави та права : навч. посіб. / Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін. ; за заг. ред. С. Д. Гусарєва, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.

Ключові слова: функції держави, функції стародавніх держав, функції сучасних держав, генеза зміни функцій держави.
Key words: functions of the state, functions of the ancient states, functions of the modern states, genesis of change of the state's functions.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Мельничук О. С.

КРИВУЛЯ ЄЛИЗАВЕТА ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ОСОБИ

Сучасне суспільство характеризується складністю соціальних структур, мінливістю та комплексністю соціальних процесів. Динамічний, подекуди нестабільний стан правової реальності робить першочерговим завданням сучасної держави формування високого рівня правосвідомості та розуміння права громадян. Однією з найсерйозніших проблем побудови сучасної правової держави стає складність та широта нормативного матеріалу, що робить зусилля з правового інформування особи без активізації шляхів формування правосвідомості марними. Це актуалізує дослідження правосвідомості як специфічної форми духовного засвоєння соціального середовища. Правосвідомість традиційно розглядається в юридичній науці як система ідей, уявлень, емоцій і почуттів, які виражають ставлення індивіда, групи, суспільства до чинного, минулого та бажаного права [1, с. 462]. Або ж як специфічна форма духовного засвоєння соціального середовища [2, с. 774].

Правосвідомість поєднує раціональний (думки, уявлення, концепції) та ірраціональний (почуття, переживання) аспекти сприйняття права у всіх його проявах. Віддзеркаленням дуальної раціонально-ірраціональної природи правосвідомості є виділення у структурі правосвідомості правової ідеології та правової психології. Правова ідеологія це – система принципів, ідей, теорій, концепцій, що відображають раціональне, теоретичне осмислення правової реальності, сутності правових явищ. Правова психологія включає емоції, почуття індивіда, які виражають ірраціональний аспект ставлення суб'єкта до правових явищ [1, с. 462–463].

Саме цей глибинний здебільшого ірраціональний аспект правосвідомості у поєднанні з системою ідей та теорій що виражають раціональне осмислення права формує стійкі позитивні настанови особи щодо правової поведінки. Для кращого розуміння особливостей формування правосвідомості слід визначити чинники та шляхи формування і розвитку правосвідомості.

Чинники формування правосвідомості створюють основу для формування правосвідомості, визначають ефективність тих або інших шляхів її формування, що й зумовлює необхідність їхньої класифікації та визначення їх впливу на формування правосвідомості. Т. В. Бачинський виділяє такі групи чинників, що впливають на формування правосвідомості: 1) суб'єктивні (включають індивідуальні біологічні та психічні чинники); 2) об'єктивні (об'єднують низку незалежних від волі суб'єкта обставин, як-от його соціальне походження, стан розвитку економіки тощо); 3) суб'єктивно-об'єктивні (залежать від волі інших, але не залежать від волі самого суб'єкта, наприклад, сімейні та деякі освітні фактори) [3, с. 40].

Варто зауважити, що такий підхід до класифікації чинників формування правосвідомості є дискусійним з огляду на той факт що навряд чи соціальне походження є більш об'єктивним фактором ніж вік, стать чи інші біологічні чинники. На нашу думку доречніше буде така класифікація чинників: психофізіологічні чинники формування правосвідомості (визначальне місце серед яких займає вікова характеристика особи), та соціальні чинники (основним чинником даної групи виступає соціальне становище людини). Варто також виділити в окрему групу державно-правові чинники формування правосвідомості.

Розглядаючи питання шляхів формування правосвідомості можна відзначити, що в юридичній літературі шляхами інколи називають чинники, що сприяють формуванню правосвідомості. Серед них, зокрема називають: демократизацію усіх сфер соціального життя; вдосконалення правотворчого і правозастосовного процесів; зміцнення законності і правопорядку; розвиток правовідносин; зростання ефективності діяльності всієї системи правосуддя; адаптація законодавства України до міжнародних норм і стандартів прав людини; гармонізація законодавства України із нормативними актами Європейського Союзу [4, с. 307].

Розглядаючи ж шляхи як сукупність прийомів і способів формування правосвідомості як психолого-ідеологічного комплексу відзначають такі шляхи як правове виховання, правове навчання, правове інформування. До цієї системи ми вважаємо за потрібне додати такі шляхи: отримання правового досвіду, аналіз та критичне оцінювання будь-якого правового досвіду, отримання правових знань від оточення, правова пропаганда.

Найважливішим шляхом формування правосвідомості виступає правове виховання. Правове виховання – це довготривалий процес впливу на правосвідомість і правову культуру, що включає вплив устрою суспільного життя, чинного законодавства, юридичної практики, моральної атмосфери і традицій суспільства, освіти і соціального

навчання [5, с. 67]. Здійснюють правове виховання різні суб'єкти, наприклад: державні органи, громадські організації, соціальні групи, посадові особи та громадяни, які спрямовують свою діяльність на розроблення і реалізацію заходів, пов'язаних з правовим вихованням [5, с. 68].

Виділяють такі основні форми правового виховання: правове самовиховання (поведінка спрямована на оволодіння правовими знаннями); правова просвіта (складова освітньої програми України, спрямована на набуття учнями знань про право, правових навичок та вмінь); правова пропаганда (здійснюється через засоби масової інформації); правове навчання [6, с. 48–50]. Ми вважаємо цей перелік незавершеним, додатковими формами правового виховання є правова практика та індивідуальні виховально-правові роботи з суб'єктом.

Відзначимо, що основними етапами розвитку особи є: діти, підлітки, молодь, дорослі, люди похилого віку. Хочемо зазначити, що хоч дорослі і люди похилого віку відносяться до етапів розвитку особи, вони демонструють або сталість знань, навичок, вмінь або їх регрес. З цієї причини далі будуть розглядатися такі стадії розвитку особи: дитина, підліток та молодь.

Для дітей характерний характерна схильність до імпульсивних рішень, стереотипність у прийнятті рішень, схильність до чорно-білого мислення, залежність від авторитету, ситуативність поведінки, збагачення когнітивних схем розуміння об'єктів, явищ, процесів [7]. Ефективними формами правового виховання будуть: правове навчання, індивідуальні виховально-правові роботи з суб'єктом.

Особливостями підлітків є підвищена збудливість, емоційний дисбаланс, неадекватні емоційні реакції та непередбачуваність настрою. Правове виховання здійснюється у таких формах: правове самовиховання, правова пропаганда, правова освіта. Найпоширенішими шляхами формування правосвідомості є: отримання правового досвіду, перегляд телепередач.

Молодь вже більш сформована та вирізняється рівнями підструктури особистості та функціями, які знаходяться на стадії становлення. Саме на цьому етапі завершується формування установок, що будуть визначати поведінку індивіда упродовж всього наступного життя [2, с. 775]. Для цього етапу характерні такі форми правового виховання: правове самовиховання, правове навчання, правова практика.

Отже, особливості та шляхи формування правосвідомості особи є важливою темою, яка потребує уваги з боку суспільства та держави. Для покращення ситуації формування правосвідомості потрібні: систематизація нормативного матеріалу, активізація шляхів правосвідомості, а також потрібно враховувати особливості різних етапів розвитку особи для більшої результативності.

Список використаних джерел

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. 2001. С. 656.
2. Проць О. Є. Структура та функції правосвідомості молоді. *Форум права*. 2011. № 2. С. 773–778.

3. Бачинський Т. В. Детермінанти формування правосвідомості та правової культури шкільної молоді: спроби їх класифікації. *Форум права*. 2012. № 2. С. 40–47.
4. Черкас М. Є. Чинники, що впливають на формування правосвідомості в Україні. *Вісник Національної академії правових наук України.* 2016 № 3. С. 172–182.
5. Скуріхін С. М. Співвідношення правового виховання і стихійної правової соціалізації. *LEX PORTUS*. 2018. № 6 (14). С. 64–75.
6. Деменко О. І. Особливості основних форм правового виховання студентської молоді. *Право і безпека*. 2011. № 3 (40). С. 47–51.
7. Бачинський Т. В. Формування правосвідомості та правової культури. *Підприємництво, Господарство і Право*. 2012. № 8. С. 132–135. URL: https://legalaid.ua/ua/formuvannya-pravosvidomosti-ta-pravovoji-kultury-shkilnoji-molodi-u-svitli-kohnityvistyky/

Ключові слова: правосвідомість, правове виховання, форми правового виховання, етапи розвитку особи.
Key words: legal consciousness, legal education, forms of legal education, stages of personal development.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Ковбасюк С. В.

KUPRYCH DIANA RUSLANIVNA

1st year master's student of the faculty of Judicial and International Law
Of the National University "Odesa Law Academy"

LEGAL DEFINITION OF PERSONAL BRAND

With the face-paced technology development, such categories as "personality", "original", "branding" become in use more than ever. In particular, the concept of a personal brand has gained significant traction as people seek to differentiate themselves from others in an increasingly crowded and competitive market. From a legal perspective, a personal brand possesses qualities to be considered as a trademark.

Firstly, it is important to be clear what the definition of brand is. Thus, according to Britannica, brand in marketing means a set of words, images, and associations that represent and distinguish a product or service in the marketplace [1]. As it can be seen from the definition above, the main element of brand is strong association of a market value. Additionally, a well-defined brand helps create a unique identity for a product or service, which in turn helps it stand out from competing brands. Therefore, creating a powerful brand is essential for businesses to establish a loyal customer base and achieve long-term success. This is because a strong brand can evoke positive feelings and emotions in customers, leading to increased brand loyalty and advocacy.

Secondly, it is worth pondering what exactly can be called personal. The Oxford dictionary explains that an adjective "personal" has several meanings, the top of which is something not connected to anyone else [2]. It seems logical to consider "personal" in terms of branding as something that has a strong connection to a particular person. From this point of view, personal brand is related to copyright since using features of someone else's personal brand violates moral rights of this person to be associated with certain style.

At its core, a personal brand is the unique image and message that an individual projects to the public. This can include anything from a specific style of dress or communication to the skills and expertise that an individual possesses. However, it would not be correct to equate reputation and personal brand. The latter one is completely about visibility and the values that a person outwardly represents [3]. This broad approach allows including in personal brand pretty much anything that can possibly be taken as something inherent in a specific person.

To be exact, there are already examples of generating music using artificial intelligence. For instance, the song that sounds like it is sung by famous artists Drake and the Weeknd, when in fact it was not created by them. The voices are extremely similar to the originals, as well as the lyrics that are styled for both of the singers [4]. It seems logical to consider as a personal brand element such things as voice and style of writing.

However, it seems that within the legal area it is still an unregulated zone. This can be a problem in a future perspective since having the ability to create content that close to the original will potentially confuse the market and lead to enormous loss for labels and authors in music industry in particular. Moreover, it can violate human rights since misusing style and specific features of a person is potentially offensive and may lead to problems with earning using a personal brand. It raises a question of protection of a personal brand from misusing. Such a solution can be a registered trademark.

It can be beneficial to consider the exiting categories of intellectual property law in order to fit in a personal brand. The European Union Intellectual Property office defines a trademark as a sign used in trade to identify products, a signal the origin of products to consumers. It means that in order to be considered a trademark a word combination, a sound, a hologram must be connected to goods, services, or have other strong associations of a market value. Personal brand, as was described above, is about connections to particular features of a person in the first place. From this perspective, it seems worthy considering a personal brand as a trademark.

As a conclusion, a personal brand can be defined as a trademark, which includes features strongly associated with a particular person and her or his goods, services, activities, or any other market values. Personal brand is becoming increasingly popular these days and it is essential to ensure that it is legally regulated. With the rise of e-commerce, the sale of products or services through the internet has made it difficult to control the use of our personal brand. Therefore, it is important to safeguard their personal brand from legal risks such as trademark infringement, copyright violations, and unauthorized use. Building a strong brand requires a considerable amount

of time and effort, and legal protection is a crucial aspect of maintaining it. Hence, it is necessary to be aware of the legal aspects of personal branding and take appropriate measures to protect it.

References

1. Galloway, Scott. "Brand (marketing)". Encyclopedia Britannica, 23 February 2023. URL: https://www.britannica.com/topic/brand
2. The Oxford Learner's Dictionary of Academic English. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/academic/personal
3. Harrison, Monarth. "What's the Point of a Personal Brand?", February 17, 2022. URL: https://hbr.org/2022/02/whats-the-point-of-a-personal-brand
4. Zohaib, Ahmed. "A new Drake and Weeknd song is going viral, except it's made by AI", April 18, 2023. URL: https://indianexpress.com/article/technology/artificial-intelligence/ai-generated-drake-weeknd-song-goes-viral-8561341/

Ключові слова: торгова марка, персональний бренд, штучний інтелект, права людини.

Key words: trademark, personal brand, artificial intelligence, human rights.

The scientific advisor: Doctor of Legal Sciences, Professor Melnychuk O. S.

ЛИСЕНКО АНГЕЛІНА ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В РАМКАХ ПОСТНЕКЛАСИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПРАВОРОЗУМІННЯ

Глобалізаційні процеси в науці останньої третини XX ст. призвели до якісно нового бачення наукової панорами світу і спричинили формування сучасної (постнекласичної) концепції праворозуміння, що супроводжувалось трансформацією та інформатизацією суспільства.

Постнекласичне праворозуміння характеризується зміною поглядів на роль науки в суспільстві і орієнтацією безпосередньо на вивчення людини, її думок, цінностей, поглядів, почуттів та уявлень. Відбувається повне руйнування уявлень про суб'єкта як про абсолютного спостерігача. Тепер суб'єкт є включеним в тіло знання і вже не стільки відкриває сенс тих або інших явищ та процесів, скільки безпосередньо конструює його на основі практичного розуміння, що притаманне йому як соціальному діячу.

Як зазначає Ю. М. Оборотов, сьогодні йде процес затвердження нової парадигми методології юриспруденції як стійкої дослідної бази, забезпеченої філософськими, загальнотеоретичними та галузевими досягненнями [1, с. 34].

Сучасна парадигма, яка сьогодні превалює у науці акцентує увагу на дискурсі в рамках громадянського суспільства, де свобода, ступінь

впливовості та його масштаби є можливими завдяки втіленню принципу плюралізму, що «сповідується» постнекласичним праворозумінням. Плюралізм акцептує та дозволяє множинність точок зору і це призводить до того, що в сучасній науці не існує позиції, з якої неможливо було б зробити абсолютні твердження.

Суспільство сьогодення позиціонується як інформаційне, що обумовлює якісний ріст і розвиток систем масової комунікації і призводить до відкритості експертних систем. Експерти в багатьох сферах втрачають свою монополію на істину та знання, а їх спільноти позбавляються «герметичності», яка була притаманна класичній парадигмі. Виникає впевненість, що тепер до спеціального знання може бути залучений кожен бажаючий. Вищенаведене підкреслює ступінь та масштаби впливовості інформаційних ресурсів у сучасному світі.

Як визначається в літературі, інформація є стратегічним ресурсом індивіда та суспільства, визначає рівень розвитку держави, її економічний і культурний потенціал [2, с. 46]. Феномен інформації трансформується, збільшує свою потужність та значимість і від простого ресурсу перетворюється у форму життя та метод існування людини в постіндустріальному світі. Визнається фундаментальна залежність життєдіяльності особистості, суспільства і держави від інформації, що ними споживається. Констатація даного факту дає всі підстави стверджувати про наділення інформації владними повноваженнями по відношенню до соціуму.

Каращук М. Г. визначає інформаційну владу як системно – функціональну взаємодію, особливого роду зв'язок, який забезпечує здатність суб'єктів за допомогою цілеспрямованого поширення інформації реалізовувати свої цілі [3, с. 330].

Головними носіями та основними суб'єктами інформаційної влади наразі виступають такі інформаційні інститути, як: ЗМІ, Інтернет, соціальні мережі, аудіовізуальні ЗМІ, телебачення, наукові та науково – освітні установи, установи соціалізації. Менш масовий і сильний вплив також мають радіо, інформаційні та рекламні агентства.

Інформаційна влада чинить широкий вплив на формування поведінки особистості і суспільства загалом, вміло маніпулює свідомістю людей, за допомогою цілеспрямованого впливу інформації або блокування певних відомостей, пропагандистських і агітаційних матеріалів, інформації, яка і не сприймається нами, як примус [4, с. 95].

Очевидним стає визнання фундаментальної залежності життєдіяльності особистості, суспільства та держави від даного інструменту управління волею масових спільнот. У зв'язку з цим, постає питання про важливість належності, достовірності та якості інформації, що споживається масами. До найважливіших критеріїв такої якості можна віднести наступні: сувору відповідність процесам і подіям у суспільстві, актуальність, точність, цілеспрямованість, об'єктивність та достатність обсягу інформації для формування повноцінної картини світового правопорядку.

Важливо зазначити, що кожна людина є суб'єктом творення власного інформаційного простору. І не потрібно перекладати тягар

відповідальності за зміст та якість свого ментального розвитку на щось або на когось. Необхідно усвідомлювати ступінь важливості особистого вкладу у життєдіяльність та збалансоване функціонування соціуму.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що наука кінця ХХ ст. зазнала значні зміни, які призвели до суттєвого підриву монополії на єдину істину. Це стало одним з чинників та передумов формування якісно нової постнекласичної концепції праворозуміння, що призвело до широкої інформатизації суспільства. Як наслідок, відбулось піднесення значення такого стратегічного ресурсу, як інформація і навіть виділення на доктринальному рівні інституту інформаційної влади.

Але важливо пам'ятати та усвідомлювати, що ми самі виступаємо творцями тієї інформації, яка споживається соціумом і саме на нас лежить відповідальність за її якість та зміст. Однак, інформаційне суспільство XXI ст. формується колективними зусиллями, в рамках якого повинно зробити все можливе для того щоб нести відповідальність перед майбутніми поколіннями.

Список використаних джерел

1. Оборотов Ю. М. Аспекти розгортання методології юриспруденції. *Право України.* 2014. № 1. С. 33–39.
2. Антошина І. В. Становлення інформаційного суспільства та інформаційної влади в Україні. *Правове життя сучасної України* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 17 вер. 2018 р. Одеса : Гельветика, 2018. С. 46–49.
3. Каращук М. Г. Інформаційна влада: сутність та особливості впливу. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України.* Київ, 2012. № 3. С. 324–335.
4. Антошина І. В. Інформаційна влада як об'єкт наукового дослідження. *Правове життя сучасної України* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 15 трав. 2020 р. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 1. С. 94–97.

Ключові слова: постнекласична концепція праворозуміння, сучасна парадигма, інформація, інформаційне суспільство, праворозуміння.
Key words: post-non-classical concept of legal understanding, modern paradigm, information, information society, legal understanding.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Антошина І. В.

ОСЬМУХІН МИКИТА ОЛЕКСАНДРОВИЧ

студент 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З 24 лютого в Україні діє воєнний стан, який відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», є особливим правовим режимом, що вводиться в країні або її окремих місцевостях у випадку збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України або її територіальній цілісності. Дія воєнного стану вводиться в країні або на окремій її території у випадку збройної агресії, небезпеки державної незалежності та передбачає надання особливих повноважень органам державної влади, військовому командуванню та іншим силовим структурам задля опору збройній агресії іноземної держави. У цей період певні конституційні права і свободи людини і громадянина тимчасово обмежуються [2]. Воєнні загрози сучасності, кризові явища в економіці країни супроводжуються руйнуванням логістичних зв'язків в підприємницькому середовищі, мінливість ринку та інші події мають негативний вплив на показники діяльності, фінансово-економічний стан, результат роботи підприємств у різних сферах діяльності в умовах війни. Зазначене вище вказує на актуальність та своєчасність дослідження економічної функції держави.

Від початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації, Кабінет Міністрів України разом з Верховною Радою України вживають заходи метою яких є стабілізація економіки країни від «шоку» та адаптація економіки до умов воєнного стану. У промислову, сільськогосподарську, податкову та соціальну сферу вдалося адаптувати до нелегких часів які переживає наша держава. Підприємства які знаходяться близько до лінії фронту отримали можливість перемістити свої виробничі потужності на захід країни з компенсуванням витрат державою та отриманням площ для розміщення виробництва, переміщення та розселення персоналу, а також підбору працівників в новому місці дислокації [1, с. 157].

Державознавство поділяє функції держави на зовнішні та внутрішні. Із внутрішньої функції відокремлюють економічну. Серед зовнішніх теж відокремлюють економічну функцію держави яка реалізується через зовнішню політику, її ще називають зовнішньоекономічною. З огляду на це, з погляду функціонального підходу є всі підстави для того, щоб говорити про наявність двох економічних функцій: одна реалізується у середині держави, інша – переважно поза її межами. Економічна функція передбачає втілення в життя правових норм, які пов'язані із стабілізацією економічних відносин. Реалізація цієї функції реалізується у межах контрольної, правоохоронної та інших правових форм. Функціональний блок діяльності держави передбачає окремий економічний напрям, що безпосередньо охоплює

реалізацію двох функцій: економічну та зовнішньоекономічну. Економічний напрям діяльності держави передбачає врегулювання сфери економічних відносин, та має мету розвитку виробництва, організації виробництва на підставі визнання і захисту різних форм власності, підприємницької діяльності і прогнозування розвитку економіки від якого безпосередньо залежить формування державного бюджету країни. Щодо зовнішнього рівня, то економічна функція реалізується шляхом створення, підтримки торгово-економічних відносин, співпраця з іншими державами та наддержавними і міждержавними установами по типу ЕС та СОТ. Економічна діяльність країн сучасності полягає в державному впливі на суспільство яке виражається через формування бюджету встановлення державних пріоритетів контролі над прибутками та видатками, фінансування наукових програм, надання премій виробником матеріальних благ для подальшого росту виробництва [1, с. 157].

Попри недавню актуалізацію цього напряму дослідження, розкриття певних особливостей діяльності фінансового сектору України в умовах війни вже набуло великого поширення серед експертів, аналітиків та зокрема на офіційних сайтах органів державної влади, наприклад Національного банку України та Міністерства фінансів України. Дослідження функціонування фінансового сектору в умовах воєнного стану набуло значного поширення серед інформаційних порталів таких як Вокс Україна, Forinsurer та інших [3, с. 2]. Реалізації економічної функції завжди будь приділяти велику увагу економісти, політики та бізнесмени. Створення Бюро економічної безпеки було правильним рішенням задля захисту, стабілізації економіки під час надзвичайних ситуацій. Воно спрощує введення бізнесу в Україні та дозволяє економіці активно розвиватися. Повномасштабне вторгнення Росії є своєрідним «хрещенням» всієї економічної системи. Саме тому треба скористатися цією нелегкою ситуацією задля ліквідації прогалин та удосконаленні системи стабілізації економіки в надзвичайній ситуації задля впевненого економічного розвитку в майбутньому [1, с. 159].

Список використаних джерел

1. Решетняк Н. Б., Кузьменко О. В. Економічна функція держави та правовий режим воєнного стану. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна. С. 157–159.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 31.03.2023 р. № 28. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19
3. Чернишова О., Чорновол А., Мирончук В. Функціонування фінансового сектору україни в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38.

Ключові слова: економічна функція, держава, воєнний стан.
Key words: economic function, state, martial law.
Науковий керівник: асистент Войткова А. В.

SAMOKHVAL ALINA VITALIIVNA

1st year student of the Faculty of Judicial and International Law of the National University "Odesa Law Academy"

LEGAL DEMAGOGY AND WAYS OF OVERCOMING

Deformation of legal consciousness as legal demagogy is quite widespread in Ukraine, especially in political life and the media. This may be due to the insufficient level of legal culture and legal literacy among the population, as well as the desire of certain interests in the government and society to protect their interests regardless of laws and moral principles [1].

Legal demagogy is the use of false arguments or abuse of law to convince people that something is right or to gain an advantage in legal disputes. In a general sense, legal demagogy is a negative phenomenon, as it violates the principles of justice and fairness in legal processes.

The subjects of legal demagogy may vary depending on the situation. They include:

– politicians or legislators who try to introduce draft laws that do not comply with the basic principles of human rights and freedoms;

– lawyers or other legal professionals who abuse their professional status to protect the unfair interests of their clients;

– media, which may present information in a distorted form or use terms that do not correspond to the true essence of the issue in order to influence public opinion;

– public figures or other persons who may use legal arguments to persuade people to support their interests, despite the fact that this may contradict the law or the rights and freedoms of others.

The objects of legal demagogy include laws or regulations that may be misrepresented or interpreted in such a way as to convince people of something that does not correspond to the true nature of the issue; human rights and freedoms that may be restricted or violated in order to achieve certain goals; judicial decisions that may be misrepresented or interpreted in a way that leads people to believe something that is not true; facts that may be distorted or presented in a different context to lead people to believe something that is not true; moral principles and values that may be violated in order to achieve certain goals. All these objects can become the subject of legal demagogy in various spheres of life, such as politics, law, social life, media and others.

Legal demagogy can have a negative impact on society as a whole.

Distortion of truthful information: legal demagogy can be used to distort data and misrepresent facts. This can result in people not receiving the full information they need to make an informed decision.

Political manipulation: legal demagogy can be used to manipulate public opinion and influence the outcome of political elections. This can lead to citizens not being able to make decisions based on objective information and instead acting on emotions and stereotypes.

Violation of rights: Legal demagogy can lead to violations of the rights of individuals and groups. This can happen, for example, through support for incorrect policies that undermine the rights and freedoms of citizens.

Reduced trust in the system: the use of legal demagogy can lead to a decrease in public trust in the legal system as a whole. This can lead to a lack of faith in the protection of their rights and a turn away from democratic processes.

Countering legal demagogy is an important task for ensuring the development of a fair and democratic social system. The following strategies can be used to combat legal demagogy:

– ensuring accessibility and objectivity of legal information. People should have access to complete and accurate information about the legal system and legislation. For this purpose, special portals with legal information, training programmes, guidelines, etc. can be created [3];

– support legal education and critical thinking. Teaching legal principles and skills helps people understand their rights and responsibilities and identify violations of the law. It is important to support critical thinking among citizens and help them understand legal processes [2];

– identification and disclosure of false and manipulative information. Legal demagogy and false information used to manipulate public opinion should be recognised and identified. This can be done by using fact-checkers and other fact-checking tools;

– supporting the development of independent media and journalistic ethics. Journalists should adhere to ethical principles and provide objective and reliable information on legal issues.

Thus, legal demagogy is an attempt to abuse the law to achieve personal or group interests through the use of manipulative arguments and false information. Such actions are intended to persuade or force people to act in accordance with their own interests, regardless of whether this is contrary to the law or moral principles. Legal demagogy has a significant negative impact on society, undermining trust in the legal system and violating people's rights. To prevent such consequences, it is important to maintain objectivity, honesty and openness in legal discussions and to disseminate truthful information [4].

References

1. Требін М. П. Правосвідомість громадян України: стан та види деформації. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.* 2009. № 23. С. 59–63.
2. Требін М. П. Місце та роль правового виховання в процесі формування правової культури громадян України. *Освіта і управління* : наук.-практ. журн. 2010. № 2–3. С. 92–106.
3. Евченко О. О. До проблеми подолання деформації правосвідомості учасників трудових правовідносин // Сайт Національної служби посередництва і примирення. URL: http://www.nspp.gov.ua/?s =38&id=2081
4. Пінська О. С. Деформація правової свідомості та її класифікація. *Право і Безпека.* 2011. № 1. С. 54–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2011_1_12

Ключові слова: правова демагогія, деформація правосвідомості, правосвідомість, правова культура, шляхи подолання.
Key words: legal demagogy, deformation of legal consciousness, legal awareness, legal culture, ways of overcoming.

Supervisor: Doctor of Law, Professor Melnychuk O. S.

SARNYTSKA SOFIIA IGORIVNA

1st year student of the Faculty of Judicial and International Law of the National University "Odesa Law Academy"

LEGAL IDEALISM: REASONS OF OCCURRENCE AND WAYS OF OVERCOMING

The Declaration of Independence of Ukraine provides a scientific analysis of the formation of legal consciousness of citizens that meets the requirements of a modern democratic society. In the legal literature, there is a scientific interest in the issue of legal culture. However, the problem of legal idealism, as one of the manifestations of defects in legal consciousness has not been fully researched and disclosed.

Legal idealism reflects an inadequate attitude to law, which means an overestimation of the role of law in solving social problems. It manifests itself as an excessive hope that all problems can be solved by adopting a certain law, without taking into account the real preconditions for the implementation of the law. M. Trebin pointed out that legal idealism (fetishism) is a deformation of legal consciousness, which is manifested in the absolutisation of the role of law and the legal system in the regulation of social relations [1].

Legal idealism or fetishism can be defined as a negative deformation of individual and/or public legal consciousness, in which a false concept is formed, expressed in the belief in the omnipotence of the role of law. The ideality of laws and legal institutions and regulatory actions, their 100% efficiency, ability to simultaneously solve all existing problems and troubles lead to distrust of state institutions and officials, disrespect for laws, and a decline in the level of laws development of cultural and legal nihilism.

Legal idealism is characterised by: 1) a negative, hidden, persistent phenomenon in society; 2) the subject that generates this phenomenon is an individual (ordinary people, politicians) and/or society (its classes and groups); 3) the object is a misunderstanding of laws and regulations.

This phenomenon is based on a hyperbolic legal ideal, in front of which all other "normal" values lose their significance in human consciousness. They are created when actors become idealistic or fanatical about one value that exists in society, attributing special importance to it and turning it into a "super value", ignoring the rest and undermining generally accepted hierarchies. Therefore, exaggerating the importance of any value and assigning it a super value will lead to legal idealism. In addition, the specifics

of the particular form of this phenomenon depend on the value that is exaggerated [2].

Any changes in society require a strong legal framework. Without this, it is impossible to hope for positive changes, and this experience is clearly demonstrated by Western countries. They are not omnipotent and should be given only the place and role that follows from their objective capabilities. Failure to change the situation leads to the same nihilism: their prestige and authority fall, along with the authority of the government [3]. Focusing on the development of a democratic society and the rule of law is not a guarantee of achieving the declared goals. First, social and economic measures and laws are needed. Only the synergy of all of these can produce the expected results. In addition, relevant political, social and regulatory experience will allow to overcome and eliminate manifestations of legal idealism.

Since legal idealism is the "power source" of legal nihilism, the eradication of this problem should concern all spheres of life. The system of measures to overcome legal idealism includes: security (organization of activities of state authorities on legal principles; ensuring the realization of human rights, freedoms and duties and citizen; creation of a proper judicial system; improvement national legislation); security (real security free of charge legal assistance of socially vulnerable citizens in criminal cases, civil and administrative cases); informational (informational providing consumers with legal information); preventive and educational (increasing the level of legal culture of citizens through legal education and education). These methods of combating legal idealism have a common goal – to raise the general level of legal awareness, which will eventually lead to the extermination of such negative phenomena as "legal nihilism", "legal idealism", etc.

In conclusion, legal idealism is a theoretical concept that emphasizes the role of moral and ethical principles in the legal system. This concept can be useful for the formation of high standards of morality and ethics in legal practice, but at the same time it can lead to an underestimation of the practical and social aspects of law. To overcome the influence of legal idealism, it is important to focus on the development of legal science and practice, in particular, on the interaction of different legal systems and the development of international law. In our country, more attention should be paid to addressing the problem of legal idealism, as it causes scepticism and distrust in legal means of solving life conditions. A comprehensive approach to overcoming legal idealism can help create progressive and effective legal systems that reflect the needs and interests of society and provide greater access to justice. It is extremely important and necessary to overcome legal nihilism and idealism, which feed on each other.

References

1. Требін М. П. Правосвідомість громадян України: стан та види деформації. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2009. № 23. С. 59–63.
2. Стрілко Д. Правовий нігілізм та шляхи його подолання в сучасних умовах. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 216–220. URL: https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.3.35
3. Козюбра М. Конституційний ідеалізм і конституційний нігілізм як прояви дефіциту правової культури. *Наукові записки. Національний університет «Києво-Могилянська академія»*. 2006. № 53. С. 1–3.

Ключові слова: правовий ідеалізм, правовий нігілізм, правова культура, шляхи подолання правового ідеалізму.

Key words: legal idealism, legal nihilism, legal culture, problem of legal idealism, ways of owercoming of legal idealism.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Мельничук О. С.

СЕМЧУК ВАЛЕРІЯ ВАЛЕНТИНІВНА

студентка 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПИТАННЯ ВИКЛЮЧЕННЯ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Актуальність обраної теми дослідження полягає в тому, що юридична відповідальність є однією з найбільш складних тем сучасної юридичної науки та практики. Інститут юридичної відповідальності є ключовим для забезпечення ефективності та надійності правової системи, адже якщо цей інститут не працює належним чином, то право стає безсильним та ненадійним, не відповідаючи соціальним очікуванням. Отже, розуміння та вирішення проблем, пов'язаних з юридичною відповідальністю, є важливим завданням для розвитку правової науки та практики.

Українські дослідники визначають, що юридична відповідальність – це вид соціальної відповідальності, сутність якої полягає у застосуванні до правопорушників передбачених законодавством санкцій, що забезпечуються у примусовому порядку державою. Юридична відповідальність представляє собою специфічне правовідношення між державними органами (суд, спеціальні інспекції) і правопорушником, до якого застосовуються юридичні санкції з негативними для нього наслідками [1].

З іншої точки зору висловлюється, що юридична відповідальність – це застосування засобів державного примусу до правопорушника за скоєне ним протиправне діяння, пов'язане з тим, що винний зобов'язаний зазнати позбавлення особистого чи майнового характеру [2].

Якщо говорити за розмежування підстав, що виключають юридичну відповідальність і підстав звільнення від юридичної відповідальності, то «в першому випадку маємо справу з правопорушеннями, – за які відповідальність не настає в силу певних юридичних

умов чи фізичного стану особи, у другому – відповідальність уже має місце і мова йде виключно про правові підстави можливого звільнення від неї» [3].

Незважаючи на те, що будь-яке протиправне діяння може викликати юридичну відповідальність, не обов'язково кожен правопорушник буде піддан юридичному покаранню. Закон передбачає певні випадки, коли відповідальність може бути виключена.

Однією з загальних підстав, яка виключає юридичну відповідальність, є відсутність складу правопорушення. Крім того, існують інші підстави, які виключають юридичну відповідальність, зокрема сплив строку давності щодо притягнення та скасування норм, які встановлюють цю відповідальність.

Аналізуючи обставини звільнення від юридичної відповідальності, слід виділити дві основні групи обставин.

До першої слід віднести дії, які зовнішньо відповідають ознакам певного правопорушення, але через їх нешкідливість вони такими не визнаються. Наприклад, порушення правил внутрішнього господарства або порядку поведінки, які не завдають шкоди іншим особам або майну, або технічні порушення правил дорожнього руху, які не призводять до небезпечних ситуацій на дорозі.

До другої групи підстав для звільнення від юридичної відповідальності відносять діяння, які, незважаючи на їх протиправність відповідно до законодавства, у певних умовах можуть бути підставою для звільнення від юридичної відповідальності. Серед таких умов можуть бути специфічні особливості особи, яка здійснила протиправне діяння, чи інші обставини, які унеможливлюють застосування заходів юридичної відповідальності. Прикладом може слугувати ст. 42 Кримінального кодексу України в якій передбачено, що «не є злочином діяння (дія або бездіяльність), яке заподіяло шкоду правоохоронним інтересам, якщо це діяння було вчинене в умовах виправданого ризику для досягнення значної суспільно корисної мети».

У світлі проведеного дослідження, можна зробити висновок, що проблема виключення та звільнення від юридичної відповідальності є складною та багатогранною. Наявність відповідних підстав для звільнення від відповідальності є необхідною у забезпеченні реального захисту прав та свобод людей. Однак, важливо враховувати той факт, що неправомірні дії не можуть бути простою «помилкою», тому визначення підстав для звільнення від юридичної відповідальності має бути ретельно обґрунтоване та узгоджене з іншими законодавчими актами. Водночас, відсутність або недостатня чіткість таких підстав може призвести до безкарності і невідповідальності за порушення законів, що негативно впливає на правову культуру та довіру до держави. Отже, необхідно знайти баланс між забезпеченням прав людини на захист від незаконних дій та захистом суспільних інтересів у забезпеченні ефективності та непорушення законності.

Список використаних джерел

1. Шемшученко Ю. С. (голова) та ін. Том 1 : Загальна теорія держави і права, філософія та енциклопедія права / упоряд.: В. Д. Бабкін, І. Б. Усенко, Н. М. Пархоменко ; відп. редактори В. Д. Бабкін, І. Б. Усенко. Київ : Видавничий Дім «Юридична книга», 2002. 568 с.
2. Мухаєв Р. Т. Теорія держави та права : підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Москва : ЮНІТІДАНА, 2005. С. 489.
3. Сенякин И. Н. Теория государства и права. Курс лекций / Под ред. Н. И. Матузова. А. В. Малько. Москва : Юрист, 2003. С. 603.

Ключові слова: юридична відповідальність, підстави, що виключають юридичну відповідальність, підстави, що звільняють від юридичної відповідальності.
Key words: legal liability, grounds excluding legal liability, grounds exempting from legal liability.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Тіщенко Ю. В.

ЧЕРНЯК АНДРІЙ ЮРІЙОВИЧ

студент 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ГАЛУЗЕЙ МОРСЬКОГО ТА МИТНОГО ПРАВА

Актуальність обраної теми дослідження полягає в тому, що у зв'язку зі зростаючою глобалізацією та розвитком міжнародної торгівлі, морське та митне право стають все більш складними та різноманітними. Також збільшення обсягів міжнародної торгівлі та розвиток нових форм торгівлі (електронна комерція, інтернет-торгівля) ставлять перед митним правом нові завдання та виклики. Необхідно розробляти нові митні процедури, щоб забезпечити безпеку та ефективність міжнародних транзакцій, а також захищати права власності.

У зв'язку зі збільшенням міжнародних конфліктів та загостренням міжнародних відносин, галузь морського право набула ще більшої актуальності. Наприклад, розвиток військових конфліктів та терористичних актів, пов'язаних з морським транспортом, потребує розробки нових міжнародних норм та правил.

Галузь права – крупна впорядкована сукупність правових норм, яка регулює певний тип схожих суспільних відносин та актів поведінки за допомогою специфічного методу правового регулювання. В основі розмежування права на галузі є предмет і метод правового регулювання. Крім того, кожна галузь має свій набір принципів і загальних положень, специфічних засобів і прийомів правового регулювання. Основа виокремлення галузі права – однотипні суспільні відносини та поведінкові акти, що потребують правового регулювання [1, с. 303].

Теоретичні аспекти галузей морського та митного права досліджували такі вчені: С. О. Кузнецов, Т. В. Аверочкіна, Б. А. Кормич, Н. О. Коваль. А. І. Годяк, О. М. Ілюшик, Я. П. Павлович.

Галузь морського права є складовою частиною міжнародного права та регулює правові відносини, що виникають у зв'язку з морськими перевезеннями, використанням морського простору та розвитком морської інфраструктури, торгівлі.

Сучасне морське право базується на Конвенції ООН про морське право (UNCLOS), яка є важливим документом у галузі морського права. Конвенція визначає власність на морський простір та його ресурси, порядок проходження морських суден через територіальні води та зони економічної зони країн, права та обов'язки держав у морі, правовий режим таємниць морських глибин [2, с. 20].

Предметом галузі морського права є регулювання використання морського простору. Держави мають право власності на територіальні води та прилеглі економічні зони, а також на контроль за використанням морського простору. UNCLOS визначає правила для проведення дослідів та розвідки ресурсів морського дна, а також визначає правила для використання природних ресурсів в ексклюзивній економічній зоні держав.

Слід зазначити, що морське право є комплексною галуззю права, що розділяється сучасними вченими на три галузі: національне морське право, міжнародне морське публічне право (договори та угоди, укладені між державами з питань регулювання морських відносин) та міжнародне морське приватне право(норми міжнародних договорів та звичаїв, що регулюють майнові та особисті немайнові відносини, які виникають в процесі торговельного мореплавства) [2, с. 10].

У цій роботі я би хотів більше затронути такий напрямком галузі морського права, як міжнародне морське приватне право, яке регулює відносини між державами, що стосуються використання морського простору. Предметом міжнародного морського права є права та обов'язки держав у морі, розподіл морського простору між державами, визначає режим плавання суден у територіальних водах та прилеглих до них зонах.

Значна частина галузі морського права стосується діяльності судноплавства. Галузь Морського права визначає правила для суден та їх екіпажів, що плавають в морі, а також регулює відносини між суднами. Воно також регулює вантажні перевезення та забезпечує правовий захист прав та інтересів сторін у випадку порушення контракту.

Однією з найбільш складних проблем галузі морського права є охорона морського довкілля. В морському середовищі існує велика кількість природних ресурсів, які є важливими для людства. Однак, через забруднення відходами та іншими шкідливими речовинами, морське середовище зазнає значного пошкодження. У зв'язку з цим, міжнародне морське право встановлює правила та норми щодо охорони морського довкілля, які регулюють відносини між державами та компаніями, які займаються морськими перевезеннями. Важливим

аспектом галузі морського права є правила безпеки на морських транспортах. Це пов'язано з тим, що морські перевезення є одними з найбільш ризикованих видів транспортування, тому дотримання правил безпеки на морі є особливо важливим. Міжнародне морське право встановлює норми щодо безпеки суден, правил маневрування на морі, обов'язкового страхування, відповідальність за шкоду, завдану внаслідок морських аварій.

Митне право є галуззю міжнародного права, яке є складовою частиною міжнародної торгівлі та включає в себе норми та правила, які регулюють переміщення товарів через митний кордон. Галузь митного права встановлює регулятивні механізми, що визначають процедури митного контролю, оподаткування і регулювання обігу товарів на митній території.

До основних функцій галузі митного права відноситься забезпечення контролю за переміщенням товарів через митний кордон, збирання митних платежів, регулювання митної статистики, боротьба з контрабандою. Але найважливіша з них це забезпечення митної вартості товарів, яка є основою для розрахунку митних платежів. Митна вартість визначається на підставі ціни товарів, яка повинна відповідати ринковій ціні на момент їх ввезення до країни [3, с. 9].

Митне право має свої відмінності в кожній країні, але багато з них ґрунтуються на загальних принципах регульованих міжнародним правом.

Між галузями митного та морського права існує низка зв'язків, оскільки в них розглядається багато спільних питань, наприклад, переміщення товарів морським транспортом через митний кордон. Через це і морські порти також підлягають митному контролю, і їх функціонування в значній мірі залежить від правил, встановлених митним правом.

Також важливим аспектом галузі митного права є митні процедури, які включають в себе декларування товарів, оформлення митних документів, перевірку товарів на відповідність вимогам митного законодавства та інші процедури, які спрямовані на забезпечення правильного оформлення митних документів та контроль за переміщенням товарів через митний кордон для того, щоб запобігти незаконному переміщенню товарів через митний кордон.

Проаналізувавши теоретичні аспекти галузей морського та митного права, можна стверджувати, що обидві галузі є дуже важливими для забезпечення ефективного функціонування міжнародної торгівлі та безпеки морських перевезень.

Морське право регулює питання, пов'язані з морськими перевезеннями, включаючи права та обов'язки власників суден, захист морського середовища, відповідальність за шкоду внаслідок морських аварій.

Митне право, з іншого боку, регулює імпорт та експорт товарів, їх митну декларацію та митні процедури. Це дозволяє контролювати потік товарів через кордон та забезпечити дотримання митних правил, які встановлені національними та міжнародними організаціями.

Тому вивчення теоретичних аспектів цих галузей є особливо важливим для підвищення ефективності їх регулювання та забезпечення безпеки та розвитку світової економіки.

Список використаних джерел

1. Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г. Теорія держави і права : підручник. Практикум. Тести. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 584 с.
2. Кузнецов С. О., Аверочкіна Т. В. Морське право : підручн. Одеса : Фенікс, 2011. 382 с.
3. Митне право : навчально-метод. посібн. Освітня програма підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра в Національному університеті «Одеська юридична академія», галузь знань – 08 «Право», спеціальність – 081 «Право» / Б. А. Кормич, Н. О. Коваль. Одеса : Фенікс, 2021. 132 с.

Ключові слова: галузь права, галузь митного права, галузь морського права, міжнародне морське право, забезпечення морської безпеки.
Key words: branch of law, branch of customs law, branch of maritime law, international maritime law, ensuring maritime security.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Тіщенко Ю. В.

СЕКЦІЯ 3

ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО, ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА ТА ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОЗНАВСТВА

АЛБУЛ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

студент 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ГЕНОЦИД ЯК ЗЛОЧИН ПРОТИ ЛЮДСТВА: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

Геноцид є одним з найжорстокіших злочинів проти людства, який включає в себе збудження інтернаціональної вбивчої дії на групу людей з метою їхнього повного або часткового знищення з національних, етнічних, расових, релігійних або інших підстав.

Міжнародне право визнає геноцид як злочин проти людства та закріплює його в ряді документів, зокрема в Римському статуті Міжнародного кримінального суду. У цьому документі геноцид визначений як будь-яка з наступних дій, спрямованих проти національної, етнічної, расової або релігійної групи: вбивство членів групи; завдання важких тілесних ушкоджень членам групи; намагання нанести групі серйозну шкоду до здоров'я; намір створити умови, спрямовані на фізичне знищення групи повністю або частково; змушення групи переселятися з насильницьких мір; намагання знищити групу, здійснюючи геноцидальну дію проти поколінь [1, с. 2].

Окрім цього, національне та міжнародне законодавство передбачають відповідальність за геноцид, зокрема, в кримінальному праві багатьох країн світу. Міжнародний кримінальний суд, створений за Римським статутом, має компетенцію розглядати справи про геноцид та притягати до відповідальності осіб, які беруть участь у таких злочинах.

ООН заснувала Офіс Верховного комісара з прав людини, який відповідає за моніторинг порушень прав людини в різних країнах світу та за захист прав людини. Організація також створила Конвенцію про запобігання та покарання злочину геноциду, що визначає геноцид як злочин проти міжнародного права, який повинен бути запобігнутий та покараний. Крім того, ООН розробляє різні заходи для запобігання геноциду, зокрема, за допомогою просвітницьких кампаній та визнанням та вшануванням жертв геноциду [2, с. 32].

Важливо зазначити, що геноцид не може бути виправданий ніякими обставинами. Це злочин проти людства, який порушує фундаментальні принципи міжнародного права та прав людини. Міжнародні стандарти та законодавство передбачають відповідальність за геноцид та намагаються запобігти подібним злочинам у майбутньому.

Отже, геноцид є серйозним порушенням міжнародного права та прав людини, який повинен бути запобігнутий та покараний. Міжнародна спільнота прагне протидіяти геноциду та забезпечити захист прав людини, в тому числі шляхом створення міжнародних стандартів та законодавства.

Одним із важливих аспектів правового регулювання геноциду є питання визначення самого поняття геноциду та його ознак. Згідно з Конвенцією ООН про запобігання та покарання злочину геноциду, геноцид включає у себе будь-які з таких дій, спрямованих проти національної, етнічної, расової або релігійної групи: вбивство членів групи; спричинення важких тілесних або душевних ушкоджень членам групи; нанесення умисної шкоди здоров'ю членів групи; здійснення заходів, спрямованих на припинення репродуктивної функції членів групи; примусове переселення членів групи або їхній змушений пересув на інші території; створення умов, призначених для фізичної або духовної геноциду групи [3, с. 15].

Крім того, геноцид може включати у себе інші дії, спрямовані на фізичне або духовне утискання групи.

Серед колишніх радянських республік лише суди Естонії, Латвії і Литви застосували норми міжнародного кримінального права і засудили тих, хто депортував населення цих країн у 1941 р. та 1949 р. та брав участь в інших масових репресіях за звинуваченням у злочинах проти людства чи геноциді. Цікавим аспектом є те, що в національне законодавство однієї групи пострадянських країн норма щодо геноциду була введена в такому ж формулюванні, як у Конвенції про геноцид, в іншій – у дещо відмінному від міжнародно-правового визначення [4, с. 13].

Особливу увагу слід звернути на те, що геноцид не обмежується лише вбивством або фізичним ушкодженням членів групи. Геноцид може мати багато інших форм та проявів, включаючи культурний та мовний геноцид, який передбачає заборону використання мови чи культурних звичаїв групи, знищення культурних пам'яток тощо.

Необхідно зазначити, що національні суди Ізраїлю, Німеччини, Бельгії та Швейцарії також розглядали справи про геноцид й ухвалювали рішення на підставі універсальної юрисдикції. Звичайно, важко собі уявити, що держава, яка сама планувала чи була співучасницею вчинення геноциду, притягала б до відповідальності за цей злочин [5, с. 201].

Оскільки геноцид є злочином проти людства, то відповідальність за його вчинення передбачає покарання відповідно до міжнародного права. Міжнародні суди, такі як Міжнародний кримінальний суд та Міжнародний трибунал для колишньої Югославії, мають компетенцію розглядати злочини геноциду та покарання осіб, які їх вчинили.

Крім того, держави можуть бути зобов'язані здійснювати екстериторіальну юрисдикцію за злочини геноциду, що вчинені за їх межами, якщо ці злочини визнаються міжнародним правом.

Найбільш відомими прикладами геноциду в історії є Голодомор в Україні (1932–1933), Геноцид руандійських тутсі та бурундійських хуту (1994), Геноцид у Сребрениці (1995) та Геноцид у Дарфурі (2003–2008) [6, с. 72].

У висновку можна сказати, що геноцид є найжахливішим злочином проти людства та вимагає негайних дій з боку міжнародної спільноти для запобігання його вчиненню. Розуміння правових аспектів геноциду та дотримання міжнародних стандартів з цього питання є ключовим у боротьбі з цим найжахливішим злочином.

Список використаних джерел

1. Конвенція про запобігання та покарання за нього, 1948 р. С. 2.
2. Горбатюк А. В. Питання відповідальності держави за злочин геноциду у практиці Міжнародного суду справедливості. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2012. Т. 129. С. 137–141.
3. Бендерський Ю. Кримінально-правова характеристика складів злочинів проти миру і безпеки людства. *Економіка України*. 2014. № 1. С. 12–15.
4. Рішення Міжнародного Суду в справі «Боснія і Герцеговина проти Сербії» (2007 р.).
5. Дмитрієнко М. Ф. Пам'ять народу: геноцид в Україні голодом 1932–1933 років: Свідчення : у 2 кн. *Український історичний журнал*. 2011. № 6. С. 220–222.
6. Строкова І. Об'єктивні ознаки геноциду в кримінальному законодавстві України та інших держав романо-германської правової сім'ї. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2015. № 3. С. 69–75.

Ключові слова: геноцид, заходи запобігання, утискання, знищення, міжнародні стандарти.

Key words: genocide, prevention measures, squeezing, destruction, international standards.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Акіменко Ю. Ю.

БАЮШ ДІАНА ВАЛЕРІЇВНА,
ПОДЦЕРКОВНИЙ ГЛІБ ОЛЕГОВИЧ

студенти 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИМУСОВЕ ПЕРЕМІЩЕННЯ (ДЕПОРТАЦІЯ) УКРАЇНЦІВ ОКУПАЦІЙНОЮ ВЛАДОЮ ЯК ЗЛОЧИН ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ

24 лютого 2022 р., з початком повномасштабного вторгнення в Україну військ росії, країна агресор щоденно порушує безліч міжнародних норм та скоює страшні злочини у сфері міжнародного права.

Найбільших порушень зазнала сфера міжнародного гуманітарного права, ці порушення яскраво простежуються в діях росії із примусового вивезення тисячі українців на територію рф, з окупованих територій таких як: Херсонська, Луганська та Донецька області. Якщо аналізувати ІІ світову війну, можна побачити схожість історії, адже гітлерівці вчиняли такі ж дії в 1942–1944 рр., вивозячи мирних мешканців на примусові роботи.

Для того щоб оцінити дії рф потрібно визначитись із поняттям даного порушення, адже термін «депортація» означає переміщення особи з території однієї держави, на територію іншої, з перетинанням лінії кордону [1]. У той час як «примусове переміщення» передбачає переміщення особи на території однієї держави, без перетинання державного кордону [2].

Як на мене, доцільніше буде вести мову про «примусове переміщення», якщо дії рф були спрямовані на вивезення громадян України на тимчасово окуповані території, якщо ж вони буди спрямовані на вивезення українців на територію росії краще вживати термін «депортація».

Країна агресор неодноразово під приводом «евакуації» примусово переміщувала наших громадян з захоплених нею територій, на територію своєї держави. Така депортація мала місце і у Маріуполі, коли місцевих жителів, в основному дітей та жінок вивозили на територію рф, забираючи всі документи. Кричущим випадком стало вивезення окупантами у невідомому напрямку пацієнтів та медичний персонал, що перебували у Маріупольській місцевій лікарні номер 1. І це далеко не всі випадки злочинних дій росії.

Дані дії зі сторони окупантів є свавільним актом і точно не переслідують законні цілі. Адже посилаючись на правомірність своїх дій під приводом «евакуації», вони мали б відповісти на запит української сторони, надати дозвіл Міжнародному комітету Червоного Хреста (МКЧХ) відкрити гуманітарні коридори, щоб люди могли виїхати до більш безпечних регіонів української держави. На противагу цьому окупанти обстрілювали людей, які намагалися добровільно покинути захоплені території [3].

Зазначене вище є прямим порушенням міжнародного гуманітарного права та безпосередньо таких актів як: ст. 49 Женевської конвенції (IV) про поводження із цивільним населенням 1949 р. та ст. 85 Додаткового протоколу (I) до конвенції від 1977 р. Ці акти забороняють примусове масове чи індивідуальне переміщення, депортацію осіб на окупаційну державу, незалежно від того якими були мотиви даних дій. Окрім випадків які передбачені у Женевській конвенції 1949 р., коли такі дії спрямовані на забезпечення безпеки населення, чи певними причинами воєнного характер [4].

Відповідно до Римського статуту Міжнародного кримінального суду, примусове переміщення та депортація мають бути кваліфіковані, як злочини проти людяності чи військові злочини. В Римському статуті термін «примусове» не закріплений, там фігурує термін «насильницьке», який у свою чергу не обмежується лише застосуванням сили,

а і може включати погрозу силою, примушування страхом вчинити певні дії, грубий тиск, зловживання владою, або ж використання обстановки та психологічний тиск.

Окрім цього простежуються порушення ряду певних прав, що закріплені у ст. 3 та 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, які гарантують право особі не бути підданій нелюдському поводженню, або ж такому, що принижує честь і гідність, а також право вільно на повагу до приватного, сімейного життя.

Дії рф порушують також ст. 2 Протоколу № 4 до Конвенції, адже вона гарантує право особі на вільне пересування і вільний вибір місця проживання, дана стаття охороняє також право на вільне залишення території держави і закріплює заборону вислання громадян з території держави, громадянином якої вона є. Порушення цих прав дає підстави особі для звернення до Європейського суд з прав люди, для їх захисту.

Станом на квітень достеменно відомо про понад 20 тис. вивезених дітей з окупованих територій на територію країни агресора, проте ці цифри постійно змінюються, адже рф продовжує вчиняти ці свавільні дії, тим самим порушуючи низку норм гуманітарного права. Офіс омбусмана запевняє, що ця кількість значно більша і сягає приблизно 150 тис. дітей, що грубо порушує Конвенцію ООН про права дитини 1989 р. На світовій арені українська дипломатія та уряд прикладають багато зусиль задля повернення усіх, хто примусово був вивезений на територію рф. Після видачі ордену на арешт путіна і омбусмана росії, значно почастішали випадки повернення дітей.

Парламентська асамблея Ради Європи офіційно визнала геноцидом насильницьке переміщення та депортацію українських дітей на територію росії. Це рішення було ухвалене за результатами пленарного засідання весняної сесії ПАРЄ, 27 квітня. Резолюція на основі задокументованих фактів та доказів про насильницьке переміщення та депортацію наголошує на порушенні норм Конвенції про геноцид 1948 р. і тлумачить дії рф, як сам по собі акт геноциду [5].

15.09.2022 р. Європейським парламентом було ухвалено резолюцію, яка рішуче засуджує утворення так званих «фільтраційних таборів» на окупованих територіях України, документ також вимагає надання інформації, щодо знаходження депортованих громадян та надання їм можливості негайно повернутися на Батьківщину. Міжнародна спільнота наполягає на наданні безперешкодного доступу представникам ООН, Міжнародного комітету Червоного Хреста до таборів та місць примусового утримання цивільного населення України [6]. За даними, оприлюдненими ООН, фільтрацію та депортацію було застосовано від 900 до 1,6 млн громадян України. Значна частина наших громадян були відіслані до віддалених регіонів далекого Сходу.

Національні правоохоронні органи України розслідують дані злочини разом із низкою міжнародних організацій та документують свавільні порушення міжнародних норм гуманітарного права, передаючи відомості про них прокурору Міжнародного кримінального суду задля притягнення вищого політичного та військового керівництва росії до відповідальності [7].

Можна зробити висновок, що росія неодноразово порушувала і порушує норми міжнародного права, щодо прав людини, більшість яких стосується порушення гуманітарного права. У контексті даних порушень доцільним буде говорити саме про «насильницьке переміщення» чи «депортацію», такі свавільні дії рф мають бути кваліфіковані, як злочини, що невідворотно тягнутимуть відповідальність керівництва країни окупанта на майбутньому процесі схожому на Нюрнберзький. На мою думку ефективних механізмів для повернення дітей до України поки не існує. Це пояснюється тим що, поки що росія не переможена та не капітулювала, важелів для цього немає. Однак рішення ПАРЄ дуже позитивно вплине на подальший механізм повернення депортованих, та долучить багато країн-членів Ради Європи до роботи, щодо виявлення викрадених дітей. Нашій стороні дуже важливо знати, де перебувають українські діти, хто вони, відстежувати всіх тих, хто має до цього відношення. Людям на окупованих територіях треба шукати будь-яку можливість виїжджати. А коли є факти зникнення людей чи дітей, треба намагатися у безпечний спосіб повідомляти про це українську владу. Також треба закликати усю міжнародну спільноту засуджувати рф за примусове переміщення мешканців України, запроваджувати проти росії нові і більш суворі санкції, а також посилювати військову допомогу Україні, задля звільнення її тимчасово окупованих територій від московського загарбника і повернення усіх громадян на Батьківщину!

Список використаних джерел

1. Бабін Б. В. Кваліфікація злочину депортації за етнічною ознакою: міжнародні стандарти та вітчизняна практика. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2015. № 3. С. 64–73.
2. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 28.12.2014 р. № 77-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18
3. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 995_154#n65
4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 8 червня 1977 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199
5. European Parliament resolution of 15 September 2022 on human rights violations in the context of the forced deportation of Ukrainian civilians to and the forced adoption of Ukrainian children in Russia (2022/2825(RSP)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0320_EN.pdf
6. Габрелян Г. В. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 232–237.
7. Репецький В. М. Застосування міжнародного гуманітарного права у збройному конфлікті України. *Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія «Юридична»*. 2015. Вип. 2. С. 368–373.

Ключові слова: примусове переміщення, депортація, вивезення, окупація, насильство.
Key words: forced displacement, deportation, removal, occupation, violence.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

БОГДАН ДІАНА СЕРГІЇВНА

студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ В УКРАЇНІ

З урахуванням сьогоднішніх подій, українське суспільство як ніколи стурбовано питанням збереження навколишнього середовища. Адже, воєнні дії негативно відображаються не тільки на благополуччі цивільних громадян, але й у подальшому, на стані нашої планети. Завдяки дослідницькій роботі громадських організацій, перед нами вимальовується доволі детальна картина загроз. Так, Центр екологічних ініціатив «Екодія» станом на 2022 р. зафіксувала понад 211 випадків порушення норм міжнародного права в контексті питань довкілля, серед яких: потенційне радіаційне забруднення, руйнування енергетичних та очисних споруд, залишки від розбитої техніки, канцерогенне сміття та інші небезпечні відходи [1]. Цілком зрозуміло, що ризик, якому піддає українські землі війна, має бути обговорюваним і щонайшвидше відверненим.

Перше, на що нам слід звернути увагу – це підготовленість внутрішнього законодавства до непередбачуваних змін стосовно вищезазначеного питання.

Згідно із статтею 68 Закону України «Про охорону навколишнього середовища», передбачається чотири види юридичної відповідальності, а саме: дисциплінарна, адміністративна, цивільна та кримінальна. В даному випадку, нас має цікавити останній пункт [5]. Наприклад, стаття 441 Кримінального Кодексу України визначає поняття екоциду, знищення флори і фауни у надзвичайно великих розмірах, отруєння повітряних та водних ресурсів, яке може спричинити екологічну катастрофу. Щодо статті 241 даного Кодексу, то вона зазначає зміну стану атмосферного повітря за рахунок шкідливих речовин та відходів [7]. Однак, наше законодавство не заглиблюється і не відокремлює забруднення довкілля, скоєне через події війни. Отже, є необхідність звернутись до міжнародних договорів.

Світова спільнота ще в XX ст. докладала зусилля для нормативного закріплення і висвітлення попередження негативних наслідків для природного середовища внаслідок збройних конфліктів. Так, частина 3 статті 35 Протоколу I до Женевської конвенції 1949 р. наголошує на забороні ведення воєнних дій, що завдають широких, довгочасних і серйозних проблем екології [3]. У Римському Статуті у частині 2 статті 8 серед переліку злочинів міжнародного масштабу

наявне умисне заподіяння шкоди природі задля отримання військової переваги [8]. Вищезазначені норми відбиваються й далі в практиці міждержавних організацій. Отже, один із засновників програм довкілля – МАГАТЕ, чи Міжнародне агентство з атомної енергії, зосередилось на нестабільній ситуації із Запорізькою Атомною Енергетичною Станцією. Команда організації намагається зберігати свою постійну присутність і контролювати кадрову роботу. Заради відвернення можливої катастрофи, Агентство перетнуло лінію фронту й прагне вести діалог з іншою стороною [9].

Окрім захоплення Запорізької АЕС, воєнний конфлікт загрожує нам масовим забрудненням важкими металами. Викиди дрібнодисперсного пилу під час ракетних обстрілів потрапляють в атмосферу та ґрунт і надалі викликають велику кількість захворювань людського організму. В зоні бойових дій, станом на 7 липня 2022 р., відбулось приблизно 56 % всіх пожеж в країні, основна причина яких є підпал сухої трави в степах [4]. Це також призводить до надмірного потрапляння шкідливих речовин у повітряний простір [2, с. 3]. Значні загоряння були помічені навіть у лісах Чорнобиля, де їх загасити особливо важко в основному через контроль території російськими військами.

Наша країна багата не тільки на флору, але й на фауну. Однак, останні події здійснили справжній екоцид. За даними національної телерадіокомпанії Суспільне, у Чорному морі вже загинуло більше 50 тис. дельфінів [10]. Ворожі кораблі застосовують потужні звукові сигнали, що впливають на ехолокацію тварин, через що вони не в змозі зорієнтуватись і натрапляють на міни. В біосферних заповідниках все частіше зникають рідкісні види птахів. Рамсарська конвенція 1971 р. захищає мешканців, зокрема Нижньодністровського національного парку, але, на жаль, не в змозі зупинити постійні руйнації місць гніздувань від потрапляння снарядів [6].

Отже, збройний конфлікт поступово руйнує нашу екосистему. Можливо, зараз суспільству це не здається значною проблемою, однак ми вже починаємо помічати сумні наслідки війни. Для подолання всіх труднощів, нашому населенню доведеться активніше вживати можливі заходи для збереження довкілля, а світовій спільноті – приймати положення, що більш дієво регулюють та контролюють хід воєнних дій.

Список використаних джерел

1. Випалена земля і забруднена вода: катастрофічні екологічні наслідки війни Росії проти України. *Радіо Свобода.* URL: https://www.radiosvoboda.org/a/ekolohichna-katastrofa-cherez-viynu-rosiyi/31921705.html
2. Гуліда Е. М., Ренкас А. А. Вплив пожеж на екологічну безпеку навколишнього середовища. *Науковий вісник Національного гірничого університету*. 2014. № 5. С. 91–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvngu_2014_5_17
3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р. № 995_199. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199

4. Екоцид: наслідки і ціна російської агресії. *Еко.Район*. URL: https://eco.rayon.in.ua/topics/506221-ekotsid-naslidki-i-tsina-rosiyskoi-agresii
5. Закон України «Про охорону навколишнього середовища» № 1264-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12
6. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів від 02.02.1971 р. № 995_031. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_031
7. Кримінальний Кодекс України (редакція від 28.04.2023 р.) № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14
8. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998 р. № 995_588. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588
9. Factors for formulating strategies for environmental restoration IAEA. URL: http://www-pub.iaea.org/MTCD/publications/PDF/te_ 1032_prn.pdf
10. Через війну у Чорному морі загинуло близько 50 тисяч дельфінів. *Суспільне*. URL: https://suspilne.media/300288-cerez-vijnu-u-cornomu-mori-zaginulo-blizko-50-tisac-delfiniv/

Ключові слова: міжнародне право, екологічна ситуація, злочини проти довкілля, воєнні злочини.
Key words: international law, ecological situation, crimes against the environment, war crimes.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Грушко М. В.

БРИЧКА СОФІЯ ФЕДОРІВНА,
АЗЕВИЧ МАРИНА ГЕННАДІЇВНА

студентки 3-го курсу факультету судового
та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНСТИТУТ ВІЙСЬКОВОГО ПОЛОНУ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Інститут військовополонених є невід'ємна частина міжнародного права протягом століть. З часом він еволюціонував під впливом історичних, культурних і правових чинників.

Метою цієї роботи є дослідження інституту воєнного полону та його проблематики.

Інститут воєнного полону має свою структуру, котра складається з норм та принципів поводження з військовополоненими, які утворюють режими та підінститути: підінститут початку полону; підінститут інтернування військовополонених; підінститут покарань військовополонених; підінститут звільнення і репатріація військовополонених; режиму допиту військовополонених; режиму проживання, харчування, одяг, умов гігієни, медичного обслуговування військовополонених, трудового режиму військовополонених, режиму захисту жінок-військовополонених та ін. [3, с. 76].

У міру того, як суспільства ставали більш організованими, а війни частішали, виникла потреба розробити правила ведення війни, щоб обмежити жорстокість і захистити цивільне населення і комбатантів, які не беруть активної участі в бойових діях.

У наш час інститут воєнного полону має досить багато проблем, серед яких, на нашу думку, одним з головних є недотримання прав людини. Наприклад, застосування методів примусового допиту, таких як катування або тривале одиночне ув'язнення. Ці факти викликають велике занепокоєння з погляду прав людини. Це порушує міжнародні конвенції та стандарти прав людини, що призводить до фізичної та психологічної шкоди для затриманих. Тому наразі це є нагальним питанням у сфері воєнного полону та потребує вирішенню.

Свій активний розвиток інститут воєнного полону отримав наприкінці XIX ст., у зв'язку з кодифікацією міжнародного гуманітарного права. Проте навіть у наш час відсутнє єдине визначення поняття військового полону.

Деякі вчені вважають, зокрема І. Н. Арцибасов зазначає: «Хоча норми і принципи права збройних конфліктів значною мірою вже кодифіковані, якогось єдиного міжнародно-правового акта, в якому вони були б сформульовані, ще немає, немає і єдиної системи цієї галузі» [2, с. 73, 81]. Тому можна вважати, що ми знаходимося на етапі створення інституту воєнного полону.

Варто зазначити, що становлення та розвиток правового регулювання воєнного полону втілився в ЖК III та ДП I. Можна стверджувати, що Положення 1907 р., ЖК III та ДП I, які сьогодні регулюють питання воєнного полону, загалом характеризуються логічною послідовністю та системністю закріплення прав та обов'язків як військовополонених, так і сторони, що їх утримує. Особливістю цих документів є те, що їх норми та принципи, які діяли як звичаєві норми, отримали договірне оформлення та характеризуються повнотою та єдністю правового змісту [1, с. 33]. Кодифікація права є важливою ознакою існування самостійного інституту, зокрема воєнного полону [3, с. 70].

Злочини, пов'язані з військовополоненими, зазвичай розглядаються міжнародними судами, такими як Міжнародний кримінальний суд (МКС) або спеціальними трибуналами. Вони мають юрисдикцію та повноваження розслідувати та переслідувати військові злочини, включаючи злочини, скоєні проти військовополонених.

Крім того, національні суди також можуть мати юрисдикцію щодо судового переслідування злочинів, пов'язаних із військовополоненими, згідно з їхнім внутрішнім законодавством і міжнародним правом, залежно від обставин справи та громадянства злочинця та жертви. Женевські конвенції та інші міжнародні договори та звичайне право також забезпечують захист військовополонених, і порушення цих законів можуть розслідуватися та переслідуватися міжнародними або національними судами.

У висновку хочемо зазначити, що вивчаючи інститут воєнного полону, ми дійшли висновку, щодо того, що цей інститут має досить давню історію. Проте активна кодифікація розпочалась лише у XIX ст.

Кодифікація була направлена на нормативне оформлення правил, які направлені на регулювання питань воєнного полону. З початку кодифікування інституту воєнного полону пройшло достатньо багато часу, проте досі існують проблеми, які не вдалося вирішити, зокрема поводження з військовополоненими. На нашу думку, необхідно збільшити відповідальність за скоєння злочинів, щодо військовополонених та посилити ефективність органів, які займаються розслідуванням цих злочинів.

Список використаних джерел

1. Kimminich, O. Humanitäres Völkerrecht, humanitäre Aktion. München : Chr. Kaiser ; Mainz : Matthias-Grünewald, 1972. 136 p.
2. Арцибасов І. Н., Єгоров С. А. Збройний конфлікт: право, політика та дипломатія. 230 с.
3. Грушко М. В. Становлення та специфіка міжнародно-правового режиму військовополонених : дис. … канд. юр. Наук : 12.00.11 / Грушко Мальвіна Валеріївна. Одеса, 2015. 287 с. URL: http://surl.li/hbhto
4. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими [Електронний ресурс]. URL: http://surl.li/budpk
5. Міжнародне гуманітарне право : навч. посіб. / під заг. ред. В. П. Базова. Київ : «Варта», 2000. 176 с.

Ключові слова: воєнний полон, інститут, гуманітарне право, кодифікація, права людини.
Key words: prisoner of war, institution, humanitarian law, codification, human rights.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Грушко М. В.

БРОВАРЕНКО СВІТЛАНА РОМАНІВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИМИ ЗАСОБАМИ

Починаючи з XIX ст. відбувається активна глобалізація, яка за цей час охопила більшість країн світу. Передумовою для цього процесу став економічний розвиток, що супроводжувався масштабною індустріалізацією разом з появою різних форм транскордонного співробітництва. Об'єднання на рівні підприємств створювало основу для економічної міждержавної інтеграції, що знайшло своє відображення в таких формах, як зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок тощо. Звісно, економічне об'єднання згодом спонукало держави до координації в царині політики і безпеки. До того сприяла й Друга світова війна та бажання держав запобігти війнам у майбутньому.

Отже, була створена низка організацій, таких як ООН, ОБСЄ, Рада Європи. Їхнім завданням було служити майданчиками будь-якого

рівня для консолідації різних позицій та інтересів. Отже, уважалось, що міждержавна, або міжнародна, бюрократія здатна переварити найбільш значущі суперечності та запобігти серйозним воєнним конфліктам.

Враховуючи повільність бюрократії, стаття 51 Статуту ООН надавала право державам-членам на самооборону: «…даний Статут жодним чином не зачіпає невід'ємного права на індивідуальну або колективну самооборону, якщо відбудеться збройний напад на Члена Організації, доти, поки Рада Безпеки не вдасться до заходів, необхідних для підтримки міжнародного миру й безпеки. Дії, вжиті Членами Організації при здійсненні цього права на самооборону, мають бути негайно повідомлені Раді Безпеки й жодним чином не повинні зачіпати повноважень і відповідальності Ради Безпеки, відповідно до цього Статуту, відносно вжиття в будь-який час таких дій, які вона вважатиме за необхідні для підтримки міжнародного миру й безпеки…» [1]. При цьому, на жаль, жодним чином не зазначено, що робити в разі, коли агресором є саме держава-член Ради Безпеки ООН.

Загалом система міжнародної колективної безпеки складалась з низки компонентів, які забезпечували сталий розвиток дипломатичних відносин, серед яких:

1) проактивна дипломатія, що передбачала включення держав до різних форм галузевого співробітництва;

2) превентивна дипломатія, завдання якої полягало в запобіганні зовнішнім загрозам та врегулюванні міжнародних суперечок.

Ще в перші роки після завершення Другої світової війни стало очевидним, що власного військового потенціалу не достатньо для безпеки кордонів. Крім того, оскільки технологічний потенціал вийшов на перший план у воєнних діях, було зрозумілим, що неможливо самотужки розвивати оборонний комплекс, отже виникла стійка потреба в розробці та виробництві сучасних типів озброєнь. Для цього, зокрема, 1949 р. було створено НАТО як інструмент забезпечення колективної оборони.

Натомість події, які відбулись наприкінці XX – на початку XXI ст. докорінним чином змінили уявлення щодо міжнародної безпеки, серед яких: війна в Афганістані, колапс Радянського Союзу та комуністичної Югославії, зростання організованої злочинності та наркотрафіку, війна в Іраку, Арабська весна, громадянська війна в Сирії, сплеск тероризму тощо.

Паралельно з цим відбувся розпад біполярного світу. Всупереч прогнозам американського вченого Френсіса Фукуями, ми не побачили кінця історії та тріумфу лібералізму. До того ж виникли різні центри впливу і світ дуже швидко став багатополярним. Це спровокувало зростання рівня загроз для колективної та регіональної безпеки.

Важливою краплею на шляху руйнування системи міжнародної безпеки став Будапештський меморандум 1994 р., який гарантував територіальну цілісність і недоторканність України за відмови від ядерного потенціалу. Анексувавши 2014 р. АР Крим, росія брутально його порушила, а відсутність міжнародної реакції спонукала її

до повномасштабної агресії проти України вже в лютому 2022 р. До речі, відвозив цей меморандум до ООН тодішній представник росії в ООН, нині міністр зовнішніх справ Сергій Лавров [2].

На жаль, інші держави-підписанти також порушили норми Будапештського меморандуму, оскільки заявили, що останній містив саме запевнення (assurances), а не гарантії (guarantees). На думку американського вченого та відомого адвоката Майкла Келлі, під слово *assurances* на практиці навіть не підпало запровадження no-fly zone для України на початку війни [3, с. 76].

Відомий німецький політолог Андреас Умланд уважає, що результатом російсько-української війни має стати посилення ролі нашої держави в міжнародних справах. На думку Умланда, стане яскравим сигналом для всіх агресорів у світі те, що наслідком їхньої агресії буде лише посилення ролі у світі держави, на яку вони здійснюють напад. Він пише, що подання такого сигналу буде вигідно не лише українцям. Це також має привести до зміцнення міжнародного порядку, заспокоєння менших країн і зміцнення режиму нерозповсюдження зброї масового знищення. Доля України має навчити як майбутніх можливих агресорів, так і їхніх потенційних жертв трьох простих уроків: (a) сила ніколи не буває правильною; (b) правила будуть дотримані; і (c) могутніші держави захищатимуть слабших. Таким чином буде зміцнене міжнародне право й організації, що приведе до зростання безпеки і довіри в усьому світі, а це відповідає інтересам кожної людини [4].

Список використаних джерел

1. UN charter [electronic resource]. URL: https://treaties.un.org (дата звернення: 30.04.2023).
2. Memorandum on security assurances [electronic resource]. URL: https://treaties.un.org (дата звернення: 03.05.2023).
3. Kelly, M. The Role of International Law in the Russia-Ukraine war. *Case Western Reserve Journal of International law*. 2019. Vol. 55, № 1. P. 91–92.
4. Umland, A. How the West Can Help Ukraine: Three Strategies for Achieving a Ukrainian Victory and Rebirth. URL: https://sceeus.se/en/publications/how-the-west-can-help-ukraine-three-strategies-for-achieving-a-ukrainian-victory-and-rebirth/ (дата звернення: 30.04.2023).

Ключові слова: міжнародна безпека, міжнародні суперечки, організована злочинність, зовнішні загрози, міжнародна колективна безпека.

Key words: international security, international disputes, organized crime, external threats, international collective security.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

БРОДОВСЬКА ВІОЛЕТТА ВІТАЛІЇВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАХИСТІ ПРАВ ЖІНОК ТА ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В СВІТІ

Рівність є основою демократичного суспільства, яке прагне до соціальної справедливості та поваги до прав людини, насамперед до жінок, адже вони частіше стають жертвами таких злочинів як дискримінація та насильство. Одним зі засобів, які регулюють захист прав жінок та гендерної рівності, є створення міжнародних організацій, які приймають нормативно-правові акти та створюють механізми та органи для контролю за дотриманням прав. Ці організації відіграють важливу роль у захисті прав жінок та гендерної рівності у всьому світі, і кожна з них має різний вплив на систему захисту.

Такі міжнародні організації, як ООН, Європейський Союз, Рада Європи та Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), активно сприяють розвитку політик та програм, що націлені на забезпечення рівних можливостей для жінок та чоловіків.

ООН активно працює над питаннями гендерної рівності та захисту прав жінок. Це включає створення нормативно-правових актів та стандартів, які регулюють ці питання. Такі стандарти можуть містити рекомендації стосовно запобігання насильства проти жіночої статі, забезпечення рівних можливостей для жінок та чоловіків у сфері праці, освіти та здоров'я, а також захист прав жінок на сексуальну та репродуктивну свободу. ООН координує свої зусилля через Управління ООН з питань гендерної рівності та підтримки емансипації жінок (UN Women), яке співпрацює з іншими агентствами ООН для досягнення поставлених цілей [1]. Цей орган не ставить за мету пропагувати фемінізм, але він підтримує багато ініціатив, які стосуються прав жінок та гендерної рівності.

Фемінізм – це рух, який бореться за рівність статей і за привілеї жінок, а також за зниження соціального впливу патріархату. Ось декілька прикладів феміністичних ініціатив, які підтримує UN Women:

1. Кампанія HeForShe (Він для неї). UN Women підтримує кампанію HeForShe, яка закликає чоловіків приєднатися до боротьби за гендерну рівність. Кампанія наголошує на тому, що гендерна рівність є питанням не лише для жінок, але й для всієї суспільності.
2. Захист прав жінок у країнах, що перебувають у стані конфлікту. UN Women зосереджується на захисті прав жінок та дівчат в країнах, що перебувають у стані конфлікту. Це означає підтримку жінок, які стали жертвами насильства, а також забезпечення доступу до медичних та психологічних послуг.
3. Сприяння участі жінок у політичному житті. UN Women допомагає жінкам займати більш активну роль у політичному житті. Це означає підтримку жінок у політичних кампаніях, надання навчань з лідерства та підтримка жінок-політиків у різних країнах.

Усі ці ініціативи спрямовані на підвищення рівності між статями та забезпечення прав жінок у всьому світі.

Організації, такі як Європейський Союз, можуть сприяти розвитку національних законодавчих механізмів, спрямованих на забезпечення рівних можливостей як для чоловіків, так і для жінок. Вони можуть надавати фінансову, технічну та експертну допомогу для реалізації різноманітних ініціатив у цій сфері. Європейський Союз також активно сприяє розвитку програм, що забезпечують захист прав. Ключовим агентством ЄС з питань гендерної рівності та забезпечення збалансованої участі жінок та чоловіків у всіх сферах життя є Європейський Інститут рівності статей (EIGE) [2].

Рада Європи є важливим органом, який зосереджується на розробці та впровадженні стандартів з прав жінок та гендерної рівності в країнах Європи. Ця міжнародна організація працює над підвищенням освіти та свідомості щодо гендерних питань, розвитком стратегій національного та міжнародного рівнів, спрямованих на підтримку рівності статей та захист прав жінок [3]. Рада Європи також забезпечує механізми моніторингу дотримання стандартів гендерної рівності в країнах-членах. Одним з головних досягнень Ради Європи є Конвенція про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, більш відома як Стамбульська конвенція, міжнародний договір, прийнятий з метою боротьби з насильством проти жінок та дівчат [4].

Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) також присвячує значну увагу захисту прав жінок та забезпеченню гендерної рівності, як через розвиток національного законодавства, так і шляхом підтримки міжнародного співробітництва у цій сфері. ОБСЄ активно працює з країнами-учасницями, щоб підвищити їхню свідомість про важливість гендерної рівності та сприяти розвитку конкретних стратегій та ініціатив у цьому напрямку [5].

Міжнародні організації можуть використовувати моніторинг прав людини в різних країнах для захисту прав жінок та гендерної рівності. Вони можуть видавати рекомендації стосовно програм, які мають бути впроваджені для поліпшення захисту прав жінок та гендерної рівності в різних регіонах світу.

Міжнародні організації можуть сприяти зростанню інформаційних кампаній та освітніх програм, щоб збільшити свідомість про права жінок та гендерну рівність. Освітні кампанії можуть включати розробку матеріалів та програм, які вчитимуть дітей та молодь про рівність між жінками та чоловіками, насильство проти жінок та дівчат, гендерну ідентичність та сексуальну орієнтацію та інші суттєві теми. Це допоможе збільшити рівень свідомості та допоможе у відбудові більш рівних та справедливих суспільств. Особливо важливо це в країнах, де існують стереотипи та дискримінація на основі гендерної приналежності, наприклад, Індія відома своєю високою кількістю випадків насильства щодо жінок та стереотипами щодо їх ролей в суспільстві. Законодавство щодо сексуального насильства було удосконалене в останні роки, але жінки далі стикаються зі складнощами у добуванні рівних прав.

Для досягнення більшої гендерної рівності та захисту прав жінок у всьому світі, важливо розуміти, що міжнародні організації не можуть самі по собі внести зміни в кожній країні. Зміни можливі тільки за умови співпраці з національними урядами, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами. Однак, зусилля міжнародних організацій, такі як моніторинг стану прав людини та сприяння освітнім кампаніям, можуть сприяти підвищенню свідомості та залученню уваги до проблем гендерної дискримінації та порушень прав жінок.

Незважаючи на позитивний прогрес, досягнутий міжнародними організаціями в боротьбі за права жінок та гендерну рівність, світ все ще стикається зі значними викликами у цій сфері. Статистика свідчить, що жінки і надалі стикаються з дискримінацією та насильством, і їх права часто порушуються. В цьому контексті міжнародні організації грають ключову роль у захисті прав жінок та гендерної рівності. Важливо, щоб такі організації продовжували підтримувати розвиток національного законодавства, яке гарантує рівні можливості для жінок та чоловіків, та забезпечували його дотримання. Лише в такий спосіб можна досягти рівного та справедливого світу для всіх людей.

Щоб забезпечити гендерну рівність та захист прав жінок, міжнародні організації допомагають у створенні законодавчої бази, розвитку програм та наукових досліджень.

Проте, незважаючи на це, існують проблеми, які потребують подальшої роботи. Для досягнення гендерної рівності та захисту прав жінок потрібні спільні зусилля всіх зацікавлених сторін, включаючи держави, міжнародні та громадські організації. Важливо, щоб міжнародні організації продовжували підтримувати розвиток внутрішніх законів, які забезпечують рівні можливості для жінок та чоловіків, та забезпечували їхнє дотримання. Тільки так можна створити справедливий та рівний світ для всіх.

Один із основних методів, які використовують міжнародні організації для захисту прав жінок та досягнення гендерної рівності, полягає у розробці та прийнятті міжнародних стандартів та норм, які встановлюють принципи гендерної рівності та захист прав жінок та дівчат, а також зобов'язують держави виконувати їх. Такі норми можуть бути закріплені в міжнародних документах, таких як Конвенції та Декларації, що зобов'язують держави їх дотримуватись.

Ще одним способом впливу міжнародних організацій є надання технічної та фінансової допомоги державам у розробці та впровадженні політик та програм, спрямованих на захист прав жінок та гендерної рівності. Крім того, міжнародні організації можуть проводити моніторинг дотримання прав жінок та гендерної рівності у різних країнах та публікувати звіти про стан справ у цій сфері.

Крім того, міжнародні організації можуть виступати у якості посередників у розв'язанні конфліктів, які стосуються захисту прав жінок та гендерної рівності. Вони можуть допомагати у забезпеченні безпеки та захисті прав жінок у зонах конфлікту, а також у підтримці діалогу та мирних переговорів.

Отже, міжнародні організації грають важливу роль у захисті прав жінок та гендерної рівності в світі. Вони можуть впливати на захист прав жінок шляхом розробки та прийняття міжнародних норм та стандартів.

Список використаних джерел

1. Статут ООН від 26.06.1945 р. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення: 03.05.2023).
2. Маастрихтський договір від 07.02.1992 р. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11992M/TXT&from=en (дата звернення: 03.05.2023).
3. Статут Ради Європи від 05.05.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001 (дата звернення: 03.05.2023).
4. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) від 11.05.2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11 (дата звернення: 03.05.2023).
5. Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва в Європі 01.08.1975 р. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf (дата звернення: 03.05.2023).

Ключові слова: права жінок, гендерна рівність, захист прав людини, дискримінація на гендерній основі, рівноправність, міжнародні організації.
Key words: women's rights, gender equality, protection of human rights, gender-based discrimination, equality, international organizations.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Дронов В. Ю.

БРОДОВСЬКА ВІОЛЕТТА ВІТАЛІЇВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

НАСИЛЬСТВО НА ГЕНДЕРНІЙ ОСНОВІ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ДІЇ В РАМКАХ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Проблема насильства на гендерній основі є широко поширеною у всьому світі й є порушенням прав людини та формою дискримінації у більшості випадків щодо жінок. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами визначає насильство по відношенню до жінок як будь-які акти насильства, що базуються на гендерних ознаках, та можуть призвести до фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждання жінок, включаючи погрози таких дій, примус або свавільне позбавлення волі, незалежно від того, чи відбувається це в публічному або приватному житті [3]. Фізичне,

сексуальне насильство та психологічне гноблення є найбільш поширеними формами насильства. Тому важливо розглядати цю проблему серйозно і шукати ефективні способи боротьби з нею, зокрема, шляхом розроблення законодавства та міжнародних нормативних актів.

Щоб оцінити наскільки це питання є актуальним та важливим у світі, необхідно проаналізувати статистику ООН наведену нижче, яка вказує на шокуючі факти насильства стосовно жінок.

Зазнавала насильства, в тому числі сексуального, понад третина жінок у світі щонайменше один раз за життя. Кожна друга вбита жінка у світі померла від рук партнера або члена її сім'ї, а кожна третя зазнала насильства впродовж свого життя, включаючи домашнє насильство. Окрім цього, 650 млн жінок були видані заміж недобровільно в дитинстві, і близько трьох мільярдів жінок живуть в країнах, де подружнє зґвалтування не вважається злочином. Більшість жінок (72 %) стають жертвами торгівлі людьми, а 75–80 % з них стають сексуальними рабами. Крім того, щонайменше 12 млн жінок від 15 до 49 років у 30 країнах піддаються каліченню статевих органів. Ці статистичні дані свідчать про необхідність розглядати проблему насильства стосовно жінок як надзвичайно важливу та нагальну у всьому світі [5].

Слід наголосити, що жертв насильства жіночої статті набагато більше ніж зазначено у статистиці, адже не всі постраждалі звертаються до відповідних органів. Наприклад, згідно вищенаведеній статистиці ООН в Сполучених Штатах Америки 23 % студенток з 28 університетів заявили, що вони всі зазнали сексуального насилля або знущань, але менше третини з них повідомили про це у відповідні органи.

Всі ці випадки насилля спричинені тим, що у світі не скрізь врегульовані рівні права жінок на законодавчому рівні та відсутні реальні механізми реагування на злочини вчинені на гендерній основі. Як приклад, у деяких мусульманських країнах чоловік має ширше коло прав, ніж жінка, внаслідок чого чоловіки дозволяють собі багато неприпустимих та незаконних дій по відношенню до жінок. В інших країнах чоловіки та жінки можливо й мають рівні закріплені права, але насильство досі присутнє через те, що насилля, як фізичне, так і сексуальне сягає корінням у багатовікові традиції чоловічої переваги та сили і також є ознакою патріархального суспільства, де звинувачення постраждалих від насильства вважається нормою, а жінки є меншовартісними за чоловіків.

У зв'язку з тим, що проблема насильства на гендерній основі є досить актуальною, необхідно знайти ефективні способи боротьби з цим явищем і розробити механізми, що дозволять покласти відповідальність за ці злочини. Сьогодні вже існують різноманітні міжнародні акти, які регулюють питання насильства і встановлюють норми поведінки відносно жертв цих дій. Такі акти допомагають зменшувати кількість випадків насильства і покращувати ситуацію загалом. Ось деякі з найвідоміших та найважливіших документів:

Загальна Декларація про права людини (1948) є важливим документом, який містить положення, які стосуються насильства над

жінками. Наприклад, стаття 3 зазначає, що кожна людина має право на життя, свободу та безпеку особистості. А стаття 5 визнає неприпустимими будь-які форми тортур та жорстокого поводження з будь-якої метою [1]. Крім того, документ закликає до дотримання прав людини без будь-якої форми дискримінації. Це означає, що кожна людина, включаючи жінок, повинна мати право на рівні можливості, незалежно від статі, кольору шкіри, релігії, етнічної належності та інших ознак.

Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979) є наступним важливим нормативно-правовим актом, метою якого є забезпечення повного та рівного задоволення прав жінок та дівчат, а також усунення будь-якої форми дискримінації щодо них. Держави-учасниці мають зобов'язання приймати закони та вживати заходів для запобігання та боротьби з цим явищем [2]. Конвенція також надає жінкам важливу роль у вирішенні питань, що стосуються їх прав, та встановлює механізми моніторингу за дотриманням прав жінок. Україна є повноцінним учасником цієї Конвенції, оскільки підписала та ратифікувала її.

На Четвертій Всесвітній конференції ООН з питань жінок було прийнято Пекінську декларацію (1995), що містить важливі положення про права жінок та статеву рівність. У документі наголошується на необхідності забезпечення жінкам доступу до освіти, медичної допомоги, працевлаштування та захисту від насильства і дискримінації [4]. Декларація визнає те, що жінки і дівчата досі стикаються з різними формами дискримінації та насильства, і закликає до конкретних заходів щодо їх захисту та підтримки. Крім того, Конвенція також закликає до забезпечення гендерної рівності в усіх сферах життя та до підтримки розвитку жіночого лідерства та участі в прийнятті рішень.

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок та домашнього насильства (2011), також відома як Стамбульська конвенція, містить вимоги, які зобов'язують держави забезпечувати захист жінок від будь-яких форм насильства та сприяти міжнародній співпраці у боротьбі з цим явищем [3]. Слід зазначити, що Україна ратифікувала цю Конвенцію із заявами та застереженнями і почала процес імплементації відповідних норм у національне законодавство. Але у застереженнях до Конвенції прямо вказано, що через широкомасштабну збройну агресію рф, Україна не може гарантувати виконання цих зобов'язань у повній мірі. З цього виходить, що відповідальність за всі види та акти насильства, які вчинено на окупованих територіях, понесе країна-агресор.

Ці документи містять правові норми та стандарти, які зобов'язують держави створювати закони, запроваджувати програми, підтримувати інформаційні та виховні кампанії з проблем насильства на гендерній основі та карати за такі вчинки.

Для того, щоб забезпечити розвиток демократії та боротьбу зі злочинністю та насильством, Україна має досліджувати та впроваджувати міжнародний досвід у гендерній політиці. Оскільки дотримання прав жінок має особливе значення, то слід приділяти

особливу увагу питанню гендерної рівності та вдосконалювати соціальні та правові аспекти механізмів забезпечення рівності жінок та чоловіків як на міжнародному, так і національному рівнях. Дослідження та аналіз цих проблем допоможуть в реалізації державної політики в сфері гендерної рівності та запобігати подальшим випадкам насильства.

Список використаних джерел

1. Загальна Декларація про права людини від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 02.05.2023).
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 (дата звернення: 02.05.2023).
3. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11.05.2011 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU11251?an=2 (дата звернення: 02.05.2023).
4. Пекінська декларація від 15.09.1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507 (дата звернення: 03.05.2023).
5. Статистика ООН щодо насильства над жінками за 2019 р. URL: https://news.un.org/ru/story/2019/11/1367751 (дата звернення: 03.05.2023).

Ключові слова: насильство, жінка-жертва, міжнародні стандарти, захист жертв, превенція насильства, гендерна рівність.

Key words: violence, female victim, international standards, protection of victims, prevention of violence, gender equality.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

БУГЕРА ОЛЕКСАНДРА ГРИГОРІЇВНА

студентка 4-го курсу факультету цивільної
та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Проблема визначення міжнародної правосуб'єктності фізичної особи в міжнародному праві є досить актуальною, оскільки визначає статус та права особи в міжнародних відносинах. У міжнародному праві наразі основним суб'єктом є держави, які мають найбільший обсяг правосуб'єктності. Проте, у зв'язку зі зростанням значення прав людини та глобалізацією світових відносин, виникає питання у визнанні міжнародної правосуб'єктності фізичної особи. Проблема полягає в тому, що не існує загальноприйнятої дефініції міжнародної правосуб'єктності фізичної особи [1, с. 295].

Досі не існує загальноприйнятих правил міжнародної правосуб'єктності фізичної особи, а також не визначені чіткі критерії, за якими можна визнати фізичну особу міжнародним суб'єктом.

Визначення міжнародної правосуб'єктності фізичної особи є обговорюваною протягом багатьох років. Багато вчених та науковців наводять різні аргументи підтримки своїх позицій у своїх дослідженнях, монографіях та статтях.

Деякі вважають, що фізична особа є безперечно суб'єктом міжнародного права, до прихильників такої думки належать такі науковці як Лукашук І. І., Кучерук Н. С., Тарасов О. В., Матузов Н. І., Тункін Г. І. тощо. Тоді як інші відкидають цю позицію і визнають лише державу як суб'єкта міжнародного права, за якою стоїть індивід, наприклад як це зазначають у своїх наукових роботах Дмітрієв А. І., Кожевніков Ф. І., Баймуратов М. О., Ігнатенко Г. В., Чехович Т. В. тощо.

Якщо фізичну особу визнають міжнародним суб'єктом, то вона зможе мати право брати участь в міжнародних договорах, входити в міжнародні організації, виконувати міжнародні зобов'язання та вимагати захисту своїх прав від інших держав.

Зазвичай, поняття «міжнародний суб'єкт» відноситься до суверенних держав, міжнародних організацій, державоподібних утворень, народів та націй, що борються за незалежність. Фізична особа не може стати міжнародним суб'єктом у звичайному розумінні цього терміну.

Однак, фізична особа пов'язана з міжнародними відносинами у різних аспектах, оскільки вона може подавати скарги в міжнародні судові установи та нести кримінальну відповідальність за порушення норм міжнародного права. В таких випадках, фізична особа може мати статус учасника міжнародних відносин, але не є міжнародним суб'єктом в повному розумінні цього терміну.

Чому взагалі постає питання про надання повної правосуб'єктності фізичним особам в міжнародному праві?

Визнання повної правосуб'єктності фізичних осіб в міжнародному праві є важливим з кількох причин. По-перше, правоздатність фізичної особи може забезпечити захист прав людини на міжнародному рівні та гарантуватиме розвиток демократії в світі. По-друге, визнання повної правосуб'єктності фізичних осіб в міжнародному праві може дати можливість фізичним особам брати участь у міжнародних відносинах та користуватися правами, які визнаються міжнародними нормами [3, с. 73].

Це стимулює громадянську активність та сприяє залученню різних груп населення до процесу прийняття міжнародних рішень. Крім того, визнання повної правосуб'єктності фізичних осіб у міжнародному праві є важливим для захисту прав національних меншин, біженців та осіб, які перебувають в складних гуманітарних ситуаціях. Це дає можливість захистити їхні права на міжнародному рівні та забезпечити їхню безпеку та благополуччя.

Але натомість вчені Кожевніков Ф. І., Баймуратов М. О. вказують, що існує низка причин чому фізична особа не має повної правосуб'єктності в міжнародному праві:

1. Основним суб'єктом міжнародного права є держава, яка має владу та суверенітет. Індивідуальні права та свободи відображаються саме у державному праві, а не у міжнародному. Самі ж фізичні особи без держави не мають самостійного міжнародного статусу.

2. Фізична особа не має такої ж здатності до відповідальності, як держава.

3. Суб'єкт міжнародного права повинен мати здатність бути учасником контрольного механізму щодо здійснення норм міжнародного права, що наразі є неможливим для фізичних осіб.

4. Права та свободи фізичної особи, що закріплені в міжнародно-правових документах, є проявом волі держав, а не безпосередньо окремої фізичної особи.

5. Фізичні особи не є правотворцями міжнародного права, суб'єктами міжнародного права можуть бути лише правотворчі учасники міжнародних правовідносин [4, с. 164–165].

Традиційно фізична особа не визнавалася суб'єктом міжнародного права, оскільки міжнародне право передбачало визнання держави як єдиного суб'єкта міжнародного права [5, с. 27], коли переважно держави були визнані як єдині суб'єкти, які мають права та обов'язки у міжнародній спільноті.

Таким чином можна зробити висновок, що фізична особа не має повної правосуб'єктності в міжнародному праві через її обмежену здатність до відповідальності, проблему забезпечення прав та відсутність суверенітету, яка притаманна державам. Проте сьогодні у науці міжнародного публічного права питання щодо міжнародної правосуб'єктності фізичної особи ще не має однозначного розуміння та кінцевого вирішення. Роль фізичної особи як суб'єкта міжнародних правовідносин значно зросла за останні роки, оскільки міжнародне право стає все більш активним і ефективним в захисті прав людини та регулюванні міжнародних відносин. Компромісним є підхід, згідно якого фізична особа має деякі права та обов'язки у міжнародній спільноті, хоча її правосуб'єктність в міжнародному праві не є повною та абсолютною.

Список використаних джерел

1. Буткевич В. Г. Суб'єкти міжнародного права // Буткевич В. Г., Мицик В. В., Задорожній О. В. Міжнародне право. Основи теорії : підручник / за ред. В. Г. Буткевича. Київ, 2002. С. 293–343.
2. Цимбрівський Т. С. Доктринальні підходи до дослідження правосуб'єктності у міжнародному праві. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія «Юридична»*. 2012. С. 91–100.
3. Кучерук Н. С. Фізична особа як суб'єкт міжнародного права [Електронний ресурс]. URL: http://dspace.onua.edu.ua/ bitstream/handle/11300/227/ Kucheruk_fizychna_osoba_subject.pdf?sequence=1
4. Чехович Т. В. Статус індивіда у міжнародному публічному праві (питання правосуб'єктності). Європейські перспективи № 4. Міжнародне право. 2013. С. 162–167.
5. Мицик В. В. Питання про міжнародну правосуб'єктність фізичної особи. *Альманах міжнародного права*. 2010. Вип. 2. С. 25–36.

Ключові слова: міжнародна правосуб'єктність, фізична особа, суб'єкт міжнародного права.
Key words: international legal entity, natural person, subject of international law.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

БУЛАЦЕВСЬКА ЯНА ВАДИМІВНА

студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ

Сьогодні процес транснаціоналізації проник в усі сфери функціонування економічних систем світу. Основною рушійною силою такого процесу є діяльність транснаціональних компаній. У сучасних умовах для України процес транснаціоналізації на вітчизняних підприємствах виступає економічним механізмом, що забезпечує формування ключових завдань зовнішньоекономічної політики та сприяє підвищенню статусу на міжнародній арені. Транснаціональні компанії є однією з провідних структур, що розвивають світове господарство та міжнародні економічні відносини. Поінформованість про міжнародно-правовий статус транснаціональних компаній поки що знаходиться на досить низькому рівні.

Науковцями розроблено велику кількість теорій визнання міжнародної правосуб'єктності ТНК, але жодна з них не висвітлює належним чином усі аспекти цього питання. Мною було помічено, що єдиного підходу щодо існування правосуб'єктності за ТНК немає. Дехто підкреслив, що МНК не мають можливості укладати міжнародні контракти. Інші стверджують, що ці корпорації є суб'єктами міжнародного права, засновуючи свою точку зору на тому факті, що в деяких випадках їхнє економічне значення у впливі на світову політику робить їх важливішою силою на міжнародній арені, ніж окремі держави. Подібної точки зору дотримувався і К. А. Бекяшев, який вважав, що в XXI ст. з розширенням персональної правосуб'єктності визнається правосуб'єктність колективних утворень, наприклад транснаціональних корпорацій [1, с. 114].

У 1946 р. з ініціативи австрійського парламенту в Генеральній Асамблеї ООН було зареєстровано пропозицію про надання ТНК міжнародної правосуб'єктності. Однак більшість країн її відкликали, посилаючись на те, що ця пропозиція порушує принцип суверенної рівності держав [2].

Для більш детального розуміння того, чи має конкретне утворення правовий статус, необхідно розібрати офіційно встановлений термін, зокрема поняття «транснаціональні корпорації». Згідно з визначенням, що міститься в Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD), транснаціональні корпорації – це підприємства, які володіють виробництвом

товарів або послуг або контролюють його за межами країни, в якій вони базуються. Основною характеристикою ТНК є їх здатність планувати, організовувати і контролювати господарську діяльність у різних країнах [2]. Професор Б. Андрескі визначає транснаціональні корпорації як учасників підприємницької діяльності, річний обсяг операцій яких перевищує 100 млн дол. США і які мають більше 6 філій у різних країнах світу. Відповідно до Конвенції про транснаціональні компанії, поняття ТНК визначається як: «юридична особа (об'єднання юридичних осіб), яка володіє та управляє окремою власністю на територіях двох або більше держав-членів; утворена юридичними особами двох або більше держав-членів; зареєстрована як компанія відповідно до цієї Конвенції» [3].

Серед характерних ознак ТНК слід виділити:

1) це підприємства, створені відповідно до чинного законодавства країни; 2) вони займаються виробництвом товарів або наданням певних послуг; 3) вони здійснюють свою діяльність на території країни, де вони засновані, так і на території інших країн; 4) завдяки використанню в різних країнах світу найдешевших і ефективних виробничих майданчиків, відповідно це є найефективнішої виробничої бази для формування конкурентної переваги; 5) значна частина робочої сили транснаціональних компаній розташована в країнах, що розвиваються; 6) активи транснаціональних компаній розподілені по всьому світу, а не зосереджені в одній чи двох країнах [4, ст. 92].

На сьогодні існує два погляди на визнання транснаціональних корпорацій суб'єктами міжнародного права: 1) транснаціональні корпорації можуть стати суб'єктами міжнародного права; 2) транснаціональні корпорації не можуть бути суб'єктами міжнародного права.

Щодо точки зору, що ТНК можуть бути суб'єктами міжнародного права, західні теоретики вважають, що транснаціональні корпорації мають міжнародну правосуб'єктність. Вони підкреслили, що транснаціональні корпорації мають величезний економічний потенціал і політичний вплив, у деяких випадках більший, ніж деякі країни. Саме через статус транснаціональних корпорацій найближчим часом можуть з'явитися нормативно-правові акти, які наділяють транснаціональні корпорації певними правами та обов'язками, а значить, гарантується статус транснаціональних корпорацій як міжнародних суб'єктів. Такі спроби добре відомі сучасному міжнародному праву. Мені здається доречним звернутися до проєкту кодексу поведінки для транснаціональних корпорацій, розробленого ООН у 1980-х роках. Проте проєкт так і не був прийнятий. Однак, враховуючи зростання ролі транснаціональних корпорацій на міжнародній арені у XXI ст., це питання можна знову поставити на порядок денний. Щодо іншої точки зору, де ТНК не можуть бути суб'єктами міжнародного права, то варто згадати думку І. І. Лукашук, який у своїй роботі зазначив, що «ТНК зацікавлені у створенні такого закону, який був би ними сформований і реалізовувався за допомогою того механізму, який вони самі створили». На його думку, діяльність ТНК може і повинна регулюватися через взаємодію міжнародного та національного права [4, ст. 27].

Виходячи з цих положень, правосуб'єктність ТНК може бути двох видів. Якщо говорити про похідну правосуб'єктність, то у разі її надання вона буде перебувати під контролем держав чи міжнародних організацій. З іншого боку, функціональна правосуб'єктність обумовлює створення ТНК для виконання різноманітних економічних завдань.

Підсумовуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що транснаціональні корпорації сьогодні є, без перебільшення, одним із ключових гравців міжнародних економічних відносин. Аналізуючи законодавчу базу, стає зрозуміло, що для покращення ситуації, яка є на сьогодні, потрібна потужна законодавча база. Адже універсальні обов'язкові правила та норми, які всебічно регулювали би діяльність транснаціональних корпорацій, ще не імплементовані, а сучасна міжнародна поведінка є здебільшого декларативною, оскільки очевидно, що на міжнародному рівні недостатньо механізмів їх реалізації. З аналізу наукової літератури можна зробити висновок, що більшість авторів схиляється до того, що ТНК не є суб'єктами міжнародного права. Безумовно, роль ТНК на міжнародній арені зростає майже кожен рік. І рано чи пізно все одно постане питання щодо правового регулювання діяльності такого «суб'єкта».

Список використаних джерел

1. Міжнародне публічне право : підручник / під ред. К. А. Бекяшева. Москва : Проспект, 1999. 640 с.
2. Кметик Христина Володимирівна. Міжнародно-правові проблеми функціонування транснаціональних корпорацій : дис. … канд. юрид. наук: 12.00.11 / Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. Київ, 2010. 183 арк.
3. Конвенція про транснаціональні корпорації від 6 березня 1998 р. Ратифіковано з застереженням Законом України від 13 липня 1999 р. № 921-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_193 (дата звернення: 24.04.2023).
4. Асс Н. Ю. Держава та транснаціональні корпорації: процес змін у взаємовідносинах. *Держава і право. Юрид. і політ. науки* : зб. наук. пр. 2016. Вип. 18. С. 477–481.

Ключові слова: правосуб'єктність, транснаціональні компанії, процес транснаціоналізації.

Key words: legal personality, multinational companies, the process of transnationalization.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

БУР'ЯН ЯРОСЛАВА ПАВЛІВНА,
МАШИНА МАРІЯ РОМАНІВНА

студентки 4-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАБОРОНА ПРАВА НА АБОРТ ЯК ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЖІНОК У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

У сучасному міжнародному праві прав людини право на аборт є досить складною та дискусійною темою. Нині більшість країн намагаються обмежити або взагалі заборонити доступ жінкам до безпечного аборту. У державах де аборт заборонений, жінки намагаючись зробити небезпечний аборт, можуть стикатися з серйозними ризиками для свого здоров'я та життя. Встановлюючи заборони на аборти, уряди держав порушують міжнародні стандарти прав людини. Згідно з ними, право на аборт є складовою частиною репродуктивних прав і включає право на життя, здоров'я, репродуктивну самовизначеність та гендерну рівність. У зв'язку з цим, варто детальніше розглянути міжнародно-правове закріплення права жінки на безпечний та легальний аборт, яке міститься у багатьох міжнародних договорах, нормативних актах та інших документах.

Розпочнемо з найбільш захищеного багатьма міжнародними документами права на життя. В країнах де аборти законодавчо заборонені, жінки вдаються до підпільних абортів. Вони проводяться в умовах, які не відповідають жодним нормам, як наслідок збільшується кількість летальних випадків. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), близько 22 млн жінок щороку роблять небезпечні аборти. Ці небезпечні аборти є причиною смерті майже 47 000 жінок щороку [2, с. 17].

У свою чергу Комітет ООН з прав людини висвітлюючи зміст статті 6.1 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права права закликав держави інформувати Комітет про будь-які кроки, які були здійснені урядом з метою попередження небажаних вагітностей та запобігання необхідності здійснення небезпечних для життя та підпільних абортів [4].

У Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права у статті 12.1 закріплено право на «найвищий досяжний рівень здоров'я» [6]. В контексті абортів це право можна розуміти як вимогу до урядів здійснювати відповідні заходи, щоб забезпечити безпеку жінок, які вирішили здійснити аборт. Такі заходи включають усунення правових обмежень на проведення абортів та забезпечення доступу до якісних послуг з переривання вагітності.

На Міжнародній конференції ООН з народонаселення і розвитку в Каїрі в 1994 р. була прийнята Програма дій, яка визначила мету забезпечення загального доступу до послуг в галузі репродуктивного здоров'я до 2015 р., а також закликала уряди країн розглянути наслідки небезпечних абортів для здоров'я жінок. Ще Програма

дій закликала уряди «зрозуміти і краще вирішувати питання детермінантів і наслідків небезпечних абортів» у галузі охорони здоров'я жінок. Під час п'ятирічного огляду Міжнародної конференції ООН з народонаселення і розвитку у 1999 р., уряди схвалили положення, яке визнає необхідність підвищення безпеки та доступності послуг з переривання вагітності. У пункті 63(iii) зазначено, що в разі, якщо аборт не суперечить законодавству, системи охорони здоров'я мають забезпечувати навчання та оснащення медичних працівників, а також приймати інші заходи для забезпечення безпечності та доступності цих процедур. Крім того, необхідно вжити додаткових заходів для захисту здоров'я жінок [7, с. 244].

У таких країнах як Сальвадор, Мальта та Нікарагуа повністю заборонені аборти, а в Канаді, Швеції, Франції – більш ліберальна політика, дозволяються аборти на вимогу жінок на певному терміні вагітності, без необхідності вказувати причину. В таких країнах як Польща, Чилі та Ірландія аборт заборонений за винятком певних обставин, таких як небезпека для життя та здоров'я матері, недорозвиненість плоду або акт зґвалтування [3]. Наприклад, в Ірландії лише в 2018 р. на загальнодержавному референдумі відмінили повну заборону на аборт і дозволили жінкам робити аборт до 12-го тижня вагітності [5].

Один із прикладів рішень, які ухвалив ЄСПЛ у справі про аборти, – це рішення в справі «A, B і C проти Ірландії» (A, B і C v. Ireland) у 2010 р. Ця справа має велике значення для захисту прав людини. Згідно зі статтею 8 Європейської конвенції з прав людини, людина має право на приватне життя. ЄСПЛ не підтримав твердження, що стаття 8 надає право на аборт, але визнав, що Ірландія порушила Європейську конвенцію про права людини, не забезпечивши доступної і ефективної процедури, за допомогою якої жінка могла б визначити, чи має вона право на легальний аборт згідно з ірландським законодавством [1].

Отже, міжнародне законодавство широко охороняє і підтримує право жінки на легальний та безпечний аборт, а також рекомендує урядам держав де заборонені аборти, вносити зміни в своє законодавство та внутрішню політику. Заборона права на аборт є прямим порушенням прав людини і в сучасному світі вони трактуються через призму соціальної справедливості. Ця заборона порушує міжнародні стандарти та обмежує таку важливу сукупність прав людини як право на недискримінацію, репродуктивну самовизначеність, життя та здоров'я.

Список використаних джерел

1. A, B і C проти Ірландії (A, B і C v. Ireland), заява No. 25579/05, Європейський суд з прав людини, 16 грудня 2010 р. URL: http://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/2010/2032.html
2. Безпечне переривання вагітності: Видання друге Рекомендації для систем охорони здоров'я з практичних та нормативних питань, квітень 2012 р. С. 17. URL: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/70914/9789241548434_ukr.pdf?sequence=22& (дата звернення: 05.05.2023).

3. Доступ і доступність абортів у світі – Jurfem. *Jurfem*. URL: https://jurfem.com.ua/dostup-dostupnist-abortiv-u-sviti/ (дата звернення: 05.05.2023).
4. Комітет з прав людини, Зауваження загального порядку № 28: Рівність прав чоловіків і жінок (стаття 3), п. 10, U. N. Doc. CCPR/C/21/Rev.1/ Add.10 (2000). URL: https://www.refworld.org/docid/45139c9b4.html (дата звернення: 05.05.2023).
5. Конституція Ірландії від 29 грудня 1937 р. URL: https://www.irishstatutebook.ie/eli/cons/en/html (дата звернення: 05.05.2023).
6. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. *Офіційний веб портал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 05.05.2023).
7. Програма дій Міжнародної конференції з народонаселення. Каїр, 1994. С. 244. URL: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/programme_of_action_Web%20ENGLISH.pdf (дата звернення: 05.05.2023).

Ключові слова: права людини, репродуктивні права, репродуктивна справедливість, аборт, нерівний доступ до сфер материнської/медичної допомоги.
Key words: human rights, reproductive rights, reproductive justice, abortion, unequal access to maternal/health care.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Дронов В. Ю.

БУР'ЯН ЯРОСЛАВА ПАВЛІВНА,
МАШИНА МАРІЯ РОМАНІВНА

студентки 4-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ НА ІНФОРМАЦІЙНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

З появою нових технологій та викликів сучасності світ став більш глобалізованим, що призвело до зміни системи інформаційної безпеки. У контексті конфлікту між Україною та Росією захист національного інформаційного простору від негативного впливу противника стає дуже важливим для забезпечення інформаційної безпеки та інформаційного суверенітету країни. Ці заходи є ключовими елементами для збереження національної ідентичності України та забезпечення її функціонування як суверенної та незалежної держави.

Війна Росії проти України насправді розпочалася не у 2022 р., а вісьмома роками раніше російським вторгненням до Криму в березні 2014 р. Дії Росії мали гібридний характер, оскільки вони поєднували в собі традиційні та нетрадиційні інструменти сили та інструменти підривної діяльності. Російський уряд використовував свою культурну та медіа-індустрію для проведення дезінформаційних кампаній і формування місцевої та міжнародної громадської думки. Як результат, російський виклад подій про те, що з 2014 р. небезпечні та радикальні

націоналісти забрали під контроль українську державу, де Росія постає захисником російськомовного населення, що борються за його виживання, отримав широке визнання. У російськоцентричному наративі, який також просувався на Заході, Україна зображувалася як «штучна держава», а українці – як «брати росіян», «один народ», об'єднаний спільною релігією, культурою та мовою [6].

Щоб успішно протистояти гібридним атакам Росії, українці не лише суттєво модернізували та змінили свою армію завдяки підтримці партнерів по НАТО, але й створили мережевий «інформаційний та культурний фронт». На карту було поставлено те, якою мірою вони зможуть впливати на такі явища як: сприйняття та оцінку людьми подій, стабільність і легітимність українського уряду, єдність українського суспільства та здатність держави мобілізувати громадську підтримку військових зусиль. Створення в Україні мережевого інформаційного та культурного фронту було б неможливим без спалаху творчої та громадянської активності, характерної після подій Євромайдану та наступних місяців після нього. Поєднання цього громадського руху з практичною політикою уряду у сфері культури призвело до справжнього відродження кіно, музики, літератури та театру.

Під тиском суспільства почався демонтаж радянських пам'яток культури, які до 2014 р. поглиблювали недовіру до державних офіційних інституцій. Водночас у відповідь на військову інтервенцію Росії, загострення конфлікту з проросійськими сепаратистами на Донбасі та роз'єднувальний характер російського культурного впливу, українська влада визнала культурну політику однією зі стратегічних сфер, пов'язаних із державною безпекою.

Умови воєнного стану в країні створюють потребу в уніфікованій інформаційній стратегії. У зв'язку з цим український президент затвердив Указ № 152/2022, який запроваджує рішення Ради національної безпеки і оборони України щодо координації інформаційної політики в умовах воєнного стану [1].

Попередньо РНБО України вирішила, що в світлі військової агресії з боку Росії, активного поширення дезінформації та виправдання агресії, важливо донести правдиву інформацію про війну та забезпечити єдину інформаційну політику під час воєнного стану в Україні., вирішила: «Умови воєнного стану вимагають пріоритетної уваги до національної безпеки та становлення правової демократичної держави. Це можна досягти шляхом об'єднання усіх загальнонаціональних телеканалів, які будуть мати переважно інформаційні та/або інформаційно-аналітичні передачі на єдиній інформаційній платформі стратегічної комунікації – цілодобовому інформаційному марафоні з назвою «Єдині новини» [5, с. 21–22].

Україна під час воєнного стану може боротися проти російської дезінформації, надаючи правдиву інформацію як внутрішній, так і закордонній аудиторії. Ефективна інформаційна стратегія уряду може допомогти Україні захистити свій суверенітет, а недостатність або неправильна інформація може викликати неправильне тлумачення подій та підрив авторитету державних інститутів. Військові також

можуть використовувати інформаційні технології для забезпечення оборони країни, тому володіння інформаційними ресурсами стало не менш важливим, ніж озброєння та транспорт. Успішна інформаційна стратегія може допомогти досягнути стратегічних цілей України, які зображені у стратегії інформаційної безпеки України. Ці цілі полягають у захисті конституційного устрою, суверенітету та територіальної цілісності країни, підтриманні політичної стабільності та стабільності державних владних структур. Навіть незважаючи на всі труднощі воєнного стану, розвиток стратегії та інформаційної безпеки України лише розвивається, а не зупиняється.

Список використаних джерел

1. Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану : Рішення; РНБО від 18.03.2022 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/n0004525-22 (дата звернення: 05.05.2023).
2. Pravdiuk, A. Information security of Ukraine: information influence and information wars. *European political and law discourse*. 2023. Vol. 10, no. 1. С. 111–120.
3. Латковський П. П. Інформаційні права людини під час війни. *Права людини в період збройних конфліктів* : зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції / каф. міжнародного та європейського права НУ «ОЮА» : у 2 т. Одеса, 2022. С. 516–522.
4. Валюшко І. Інформаційна безпека України: трансформація законодавства після російського вторгнення. Київ, 2022. С. 30–42.
5. Залєвська І. І., Удренас Г. І. Інформаційна безпека України в умовах російської військової агресії. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. С. 21–22.
6. Lutsevych O. Agents of the Russian World: Proxy Groups in the Contested Neighbourhood. URL: https://www.chathamhouse.org/2016/04/agents-russian-world-proxy-groups-contested-neighbourhood (дата звернення: 05.05.2023).

Ключові слова: інформаційна безпека України, інформація, інформаційна війна.

Key words: information security of Ukraine, information, information.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

ВОЙТОВА КАТЕРИНА РУСЛАНІВНА

студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ

Сьогодні інформаційна пропаганда представляє собою широке поле маніпуляцій з громадською думкою, де використовуються різноманітні методи та інструменти для досягнення певних цілей. У сучасному світі, де інформація є одним з ключових ресурсів, пропаганда набуває особливого значення. Вона стає частою складовою політичних процесів, військових конфліктів та конкуренції між країнами за вплив на міжнародній арені.

Протягом останніх десятиліть технологічний прогрес значно змінив способи розповсюдження інформації та спілкування між людьми. Інтернет, соціальні мережі та супутникове телебачення відкрили нові можливості для розповсюдження пропаганди, які раніше були недоступні. Завдяки цим засобам, пропаганда може досягати масової аудиторії неймовірно швидко, впливаючи на її світогляд, ставлення до певних подій та держав.

Одночасно з цим, зростає і рівень складності пропагандистських методів. Якщо раніше пропаганда здебільшого була спрямована на створення позитивного образу країни-ініціатора та просування її ідеологічних позицій, то сьогодні вона все частіше використовується для дискредитації супротивників, розпалювання конфліктів між різними соціальними групами та спричинення розбрату всередині суспільства.

У цьому контексті особливо актуальним стає питання впливу російської пропаганди на ситуацію в Україні.

Особливості інформаційної пропаганди в сучасному світі можуть бути розглянуті через такі аспекти:

– Цифрові технології. Новітні технології, такі як інтернет, соціальні мережі та супутникове телебачення, забезпечують швидке та масове поширення інформації, що дозволяє пропагандистам досягати широкої аудиторії в короткий час.

– Персоналізація. Застосування алгоритмів та аналізу даних дозволяє пропагандистам націлювати свої повідомлення на конкретні групи людей, враховуючи їхні інтереси, погляди та емоції. Алгоритм – це програмний код, який реагує на дії користувачів в соцмережі. Вони наразі діють в усіх соціальних мережах, таких як Instagram, Tik Tok та Facebook, вони залучені з метою враховувати збереження та лайки, особливо пильно дивляться на публікації друзів користувачів.

– Дезінформація. Сучасна пропаганда все більше використовує дезінформацію та фальшиві новини для створення сприятливого наративу, підриваючи довіру до традиційних джерел інформації та спричиняючи замішання та розбрат серед аудиторії.

– Наративи. Пропаганда використовує наративи та історії для формування сприятливого світогляду, використовуючи культурні, історичні та політичні референції для досягнення більшої ефективності.

– Астотний маркетинг. Використання фейкових облікових записів, ботів та інших прихованих методів для підтримки та поширення пропагандистських повідомлень, створюючи ілюзію популярності та підтримки певних ідей та поглядів.

– Емоційний заряд. Пропаганда нерідко використовує емоційно забарвлені повідомлення для привернення уваги аудиторії та маніпуляції її емоціями. Це може включати використання страху, гніву, співчуття та інших потужних емоцій, щоб змусити людей приймати певні точки зору та повідомлення.

– Постправда та відносність фактів. У сучасній інформаційній пропаганді факти часто втрачають свою значимість, оскільки навколо них будуються переконливі наративи, які мають на меті створити альтернативні реальності та підкопувати довіру до об'єктивної інформації.

– Інформаційні війни. Пропаганда використовується як засіб військово-політичної боротьби, включаючи кібератаки, злам соціальних мереж та шпигунство з метою компрометації противників та впливу на вибори та демократичні процеси.

– Гібридні методи. Сучасна пропаганда поєднує різні методи та інструменти, включаючи традиційні ЗМІ, соціальні мережі, фальшиві новини, тролів, ботів та інших технік для досягнення своїх цілей.

– Міжнародна співпраця. Держави та недержавні актори можуть співпрацювати у розповсюдженні пропаганди, обмінюючись ресурсами, інформацією та технічними можливостями для досягнення спільних цілей.

Особливості інформаційної пропаганди в сучасному світі відображають широкий спектр методів, інструментів та підходів, які використовуються для маніпуляції громадською думкою та досягнення політичних, економічних та ідеологічних цілей [1].

Яскравим прикладом відвертої пропаганди в світі є ЗМІ російської федерації, адже ЗМІ росії активно поширюють повідомлення про Україну як «фашистський» та «радикальний» стан, що має на меті дискредитувати українську владу та відвернути міжнародну підтримку.

З вторгненням московії на території України в 2014 р. розпочалася велика кампанія щодо дискредитації нашої країни не тільки для російського суспільства, а і для зменшення іміджу в очах міжнародного співтовариства й світу загалом. Особливого загострення пропаганда з боку російської федерації розпочалася після 24 лютого 2022 р., коли відбувся повномасштабний наступ на всі території України.

Такі російські телеканали, як RT та Channel One, часто зображують події в Україні з односторонньої та спотвореної точки зору, викривлюючи факти та ігноруючи контекст [2].

Один з найулюбленіших методів пропаганди це залучення російською федерацією інтернет-тролів та ботів для поширення пропаганди та дезінформації в соціальних мережах, спрямованих на вплив на громадську думку в Україні та інших країнах.

Фейкові новини. Завдяки цьому ЗМІ росії активно створюють та поширюють фейкові новини, спрямовані на дискредитацію української влади, армії та національних інтересів [3].

До цього вище згадувались особливості пропаганди в наш час, усі аспекти, що зазначені росія активно використовує в своїх цілях.

Підсумовуючи, пропаганда в наш час є потужним інструментом впливу на громадську думку, який використовується у політичних, ідеологічних та економічних цілях. ЗМІ російської федерації активно використовують пропаганду та дезінформацію для формування сприятливого для себе наративу стосовно України. Для протидії такій пропаганді, важливо розвивати критичне мислення, перевіряти інформацію та користуватися надійними джерелами.

Список використаних джерел

1. Скуленко М. І. Ефективність пропаганди : монографія. Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2011. 362 с.
2. Chatham House. (2017). The Kremlin's Platform for 'Useful Idiots' in the West: An Overview of RT's Editorial Strategy and Evidence of Impact. URL: https://www.chathamhouse.org/publication/kremlins-platform-useful-idiots-west-overview-rts-editorial-strategy-and-evidence-impact
3. EU vs Disinfo. (2021). Disinformation cases about Ukraine. URL: https://euvsdisinfo.eu/disinformationcases/?text=&disinfo_issue=&date=&offset=20

Ключові слова: інформаційна пропаганда, особливості інформаційної пропаганди, пропаганда в наш час, пропаганда рф стосовно України.
Key words: information propaganda, peculiarities of the information propaganda, propaganda in our time, propaganda of the Russian Federation against Ukraine.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Грушко М. В.

ВОЙЦИКЕВИЧ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Згідно із статтею 55 Конституції України кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [1].

Так, можна стверджувати, що міжнародне приватне право є надзвичайно важливим на сьогодні, оскільки в умовах війни виникають ситуації, в яких правового захисту потребують громадяни нашої держави. Зі значною кількістю випадків припинення шлюбних відносин, поділу майна, проблеми працевлаштування, доводиться зустрічатися більшості українців, які були вимушені виїхати за кордон. В зазначених вище ситуаціях, міжнародне приватне право може забезпечити врегулювання цих спорів за допомогою норм колізійного права.

Міжнародне приватне право відіграє важливу роль, також, при регулюванні сімейних правовідносин. Це пов'язано з тим, що сімейні союзи між громадянами нашої та інших країн набувають все більшого поширення. Наявність у кожного з партнерів свого особистого закону значно ускладнює процес регулювання укладання шлюбів, тому що відбувається зіткнення двох правових порядків, які в свою чергу спричиняють виникнення «колізійної проблеми» [2, с. 75], тобто, наявність іноземного елемента, викликає колізію, яка полягає в різниці змісту правопорядків різних країн. Також, на відміну від значної кількості бажаючих зареєструвати шлюб, є ті, які через ускладнену ситуацію в країні вирішили його розірвати. Це, в свою чергу, тягне за собою певні проблеми, з якими подружжя може зустрітися під час процедури його розірвання, зокрема, якщо один з них знаходиться за кордоном, або на окупованій території.

Також наразі відбувається масова хвиля трудової міграції. Трудові відносини українців за кордоном, також, регулюються Законом України «Про міжнародне приватне право». У статті 52 Закону зазначено, що до трудових відносин застосовується право держави, у якій виконується робота, якщо інше не передбачено законом або міжнародним договором України. Тобто, варто також звертати увагу на міжнародні договори між державами, які можуть поліпшувати становище громадян України в іншій договірній державі. Саме стаття 53 регулює трудові відносини громадян України, що працюють за кордоном. У ній передбачаються три випадки, коли праця українців за кордоном регулюється правом України: 1) громадяни України працюють у закордонних дипломатичних установах України; 2) громадяни України уклали з роботодавцями України трудові договори про виконання роботи за кордоном, у тому числі в їх відокремлених підрозділах, якщо це не суперечить законодавству держави, на території якої виконується робота; 3) це передбачено законом або міжнародним договором України [3].

Ще одним критерієм актуалізації норм міжнародного приватного права, станом на сьогодні, є те, що з початку повномасштабних військових дій, на територію України прибула значна кількість іноземців, частина яких увійшла до складу іноземного легіону Збройних Сил України. Саме міжнародне приватне право дозволяє визначити їх правовий статус, а також регулює міжнародні та приватні правовідносини, за їх участі. Це є особливо важливо в умовах війни, коли можуть виникати проблеми із забезпеченням безпеки іноземців.

Можемо дійти висновку, що норми міжнародного приватного права не стільки адаптувались до умов конфлікту, скільки поширились у застосуванні, адже такі фактори, як масовий виїзд українських громадян за кордон, і прибуття іноземних громадян, для участі у воєнних діях проти агресії рф, зумовили поширення правовідносин з іноземним елементом.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Воробець Н. А. Колізійне регулювання укладення та припинення шлюбу в міжнародному приватному праві. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації*. Харків, 2020. Т. 1. С. 74–76.
3. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV: станом на 15 жовт. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15/conv#n240

Ключові слова: держава, норми, договір, міжнародне приватне право, сімейні правовідносини, спори, колізійне право, трудовий договір.

Key words: state, rules, contract, private international law, family relations, disputes, conflict of laws, employment contract.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Цибульська О. Ю.

ВОЙЦИКЕВИЧ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСАНДРІВНА,
КОРНІЄНКО АННА ВАДИМІВНА

студентки 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНЦЕПЦІЯ ПЕРЕХІДНОГО ПРАВОСУДДЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Концепція перехідного правосуддя є актуальною в сучасному світі через зростаючу кількість конфліктів, включаючи війни та злочини проти людяності, які відбуваються в різних країнах. Суть концепції полягає у забезпеченні справедливості, відновленні права та миру після періоду конфлікту або режиму, який порушував права людини. Застосування концепції перехідного правосуддя може сприяти зменшенню насильства, створенню засад для мирної взаємодії та допомогти відновити правову державу.

Проаналізувавши думки багатьох вчених на нашу думку влучною є думка що перехідне правосуддя існувало давно, але сама концепція змінювалась. Автором цієї думки є Анни Міхр, вона говорила про те, що спочатку правосуддя перехідного періоду дуже часто здійснювалось з допомогою негайної сатисфакції через страту, вигнання чи загальну амністію. Через деякий час, а саме у зв'язку з Другої світової війни, таку практику застосування концепції змінили на переслідування злочинців і надання допомоги постраждалим від конфлікту. Якщо ми зазначаємо про Другу світову війну нам одразу спадає на думку Нюрнберзький процес та Токійський трибунал, які були потрібні для притягнення до відповідальності винуватців безпрецедентних злочинів, скоєних під час Другої світової війни, але здійснити правосуддя на міжнародному рівні з дотриманням прав людини [1, с. 18].

Поняття перехідного правосуддя охоплює різноманітні процеси та механізми, які пов'язані зі спробами суспільства врегулювати спадщину масштабних порушень прав в минулому з метою забезпечення контролю, справедливості та примирення. Згідно зі звітом Генерального секретаря ООН, перехідне правосуддя може включати різноманітні судові та позасудові засоби правового захисту, які можуть мати різний рівень міжнародної участі, включаючи судове переслідування, компенсацію або відшкодування, встановлення істини, інституційну реформу, перегляд або звільнення. Ці механізми можуть використовуватися окремо або комбінуватися для досягнення найкращих результатів [2].

У Боснії і Герцеговині успішно було застосовано перехідне правосуддя, що стало яскравим прикладом його застосування. Цей процес розпочався у 1995 р., коли була підписана Деньтонська угода, що поклала край війні в Боснії і Герцеговині [3]. Асоціації жертв та окремі жертви війни мають великий внесок у процес перехідного правосуддя в Боснії і Герцеговині, а також організації громадянського суспільства, які надають допомогу жертвам та правозахисні організації. На основі досвіду Боснії і Герцеговини можна зробити висновок,

що для успішного впровадження механізмів перехідного правосуддя важливо знати не лише те, як вони працюють, але й ураховувати, які потреби та очікування має суспільство від цих механізмів.

2015 р. можна вважати вихідною точкою для запровадження принципів перехідного правосуддя в Україні, оскільки саме тоді Українська Гельсінська спілка з прав людини запровадила ці принципи. Однак, більш результативним можна назвати 2017 р., коли були зроблені важливі кроки для реалізації концепції перехідного правосуддя:

– видання «Базового дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні»;

– проведення Міжнародної наукової конференції «Пост-конфліктне правосуддя в Україні» спільно з Європейським товариством міжнародного права та Українською асоціацією міжнародного права;

– проведення круглого столу «Проблеми імплементації правосуддя перехідного періоду в Україні» в рамках І Харківського міжнародного юридичного форуму «Право та проблеми сталого розвитку у глобалізованому світі»;

– розроблення Законопроєкту «Про засади державної політики захисту прав людини в умовах подолання наслідків збройного конфлікту» [4].

Усі ці вагомі кроки дали свої плоди. Про це свідчить створення таких національних платформ у 2018 р. як, «Діалог про мир та безпечну реінтеграцію» та «Жінки за мир».

Можемо зробити такий висновок що, концепція перехідного правосуддя сьогодні активно вивчається та використовується у багатьох країнах світу, де відбуваються зміни в політичній, економічній та соціальній сферах, щоб забезпечити права людини та розвиток демократії. В Україні концепція перехідного правосуддя використовується в контексті збройного конфлікту з 2015 р., а не після його завершення. Значний прогрес досягнуто у впровадженні концепції перехідного правосуддя в Україні, тому що було виконано багато практичних кроків у цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. Mihr, Anja. “An introduction to transitional justice” in Simić, Olivera. An Introduction to Transitional Justice Abingdon, Oxon: Routledge, 2017. P. 1–27.
2. UN and the Rule of Law, Report of the Secretary-General on the Rule of Law and Transitional Justice in Conflict and Post-conflict Societies, 23 August 2004. S/2004/616. URL: https://www.un.org/ruleoflaw/files/2004%20report.pdf
3. Додаток VII до Дейтонських мирних угод доступний за посиланням: http://www.ohr.int/?page_id=63261
4. УГСПЛ та перехідне правосуддя: формування трендів внутрішньої політики. URL: https://www.helsinki.org.ua/articles/uhspl-ta-perehidne-pravosuddya-formuvannya-trendiv-vnutrishnoji-polityky/

Ключові слова: концепція, перехідне правосуддя, процеси, війна, механізми, злочини.

Key words: concept, transitional justice, processes, war, mechanisms, crimes.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Грушко М. В.

ВЯЗОВЦЕВ ВОЛОДИМИР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

студент 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

АВТОНОМНІ СИСТЕМИ ОЗБРОЄННЯ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Науково-технічний прогрес, який стрімко відбувається в сучасному суспільстві, не оминув жодної сфери людської діяльності: збройні конфлікти та військові дії не стали виключенням.

Дискусія щодо правомірності використання таких пристроїв під час військових дій розпочалася не так давно. Знову ж таки, значну роль в цьому відіграв прогрес у розробці нових видів зброї, про яку напряму не згадується в джерелах міжнародного гуманітарного права чи права збройних конфліктів.

Нині ми можемо спостерігати застосування сторонами збройних конфліктів не лише зброї, якою можна керувати дистанційно, але і складні системи штучного інтелекту для застосування якої людина або взагалі не потрібна, або ж виконує лиш допоміжну роль.

Перше вбивство людини автономною системою озброєння (далі – АСО) було зареєстровано у березні 2021 р., про що йдеться у відповідній доповіді Ради Безпеки ООН; воно мало місце у Лівії [4]. Така подія також трапилася у Афганістані, та якщо у першому випадку АСО фактично являла собою штучний інтелект, який самостійно ухвалив рішення про знищення цілі, у другому до прийняття такого рішення таки причетна людина, яка була оператором БпЛА [3, с. 316].

АСО широко застосовується сторонами і в російсько-українській війні. Безпілотники, дрони, інші літальні апарати – це все також автономні системи озброєння.

Отже, дослідження даного питання становить значний науковий інтерес, проте його вирішення становить більше практичне значення, аніж теоретичне.

Якщо проаналізувати норми міжнародного права (зокрема, міжнародного гуманітарного права), то серед усього цього масиву міжнародно-правових актів, теоретично до АСО можна було б застосувати одну статтю. Мова йде про ст. 36 Додаткового протоколу І до Женевських конвенцій 1949 р., де йдеться про так звану «нову зброю». В статті зазначено наступне: «При вивченні, розробці, придбанні чи прийнятті на озброєння нових видів зброї, засобів або методів ведення війни Висока Договірна Сторона повинна визначити, чи підпадає їх застосування, за деяких або за всіх обставин, під заборони, що містяться в цьому Протоколі або в яких-небудь інших нормах міжнародного права, застосовуваних до Високої Договірної Сторони». Тобто, для правомірного застосування АСО, такі дії мають відповідати фундаментальним нормам і принципам міжнародного права, які діють до зброї як такої.

Тут виникає перше спірне питання: чи здатний штучний інтелект застосовувати основоположні принципи розрізнення і пропорційності,

передбачені міжнародним гуманітарним правом, під час виконання функцій військового характеру? Не зупиняючись на детальній характеристиці даних принципів, лиш зазначимо, що вони полягають у наступному (відповідно): 1) розрізнення між цивільним населенням і комбатантами, між цивільними і військовими об'єктами (адже правомірному знищенню за міжнародним правом підлягають лише комбатанти і військові об'єкти); 2) заборона застосування зброї невибіркової дії, яка завдасть неспіврозмірних військовій необхідності руйнувань.

Щодо цього питання ми розділяємо думку Р. Г. Меликова, який зазначає, що штучний інтелект: 1) хоч і здатен розрізнити комбатанта і цивільну особу, проте може здійснити це лиш в примітивних і очевидних ситуаціях, які в практиці трапляються доволі рідко; 2) штучний інтелект не здатен в повній мірі оцінити поведінку людину з етичного боку, що призводить до випадків сприймання ним цивільної особи за комбатанта; 3) сприйняття для застосування принципів розрізнення повинне здійснюватися людиною особисто, аби уникнути помилок ШІ, які можуть призвести до порушень прав людини і норм міжнародного права [3, с. 318].

Станом на сьогодні пропонуються наступні шляхи розв'язання цієї проблеми: 1) надати ШІ можливість атакувати лише у відповідь на застосування зброї; 2) надати ШІ можливість атакувати лише іншу зброю, заборонивши застосування сили до будь-яких осіб та будь-яких об'єктів. Такі рішення хоч і можуть в теорії зменшити кількість помилок, що призводять до вищезазначених нами порушень, але ніяк не виключать їх [3, с. 318].

Наступне питання, що служить предметом дискусії в контексті застосування АСО: хто нестиме відповідальність за порушення норм міжнародного права, здійсненими під час застосування відповідних систем озброєння?

Очевидно, що штучний інтелект не зможе понести відповідальність, адже її в міжнародному праві можуть нести лише особи і держави. Тут в доктрині диференціюють відповідальність за критерієм причетності людини до правопорушення, або як його називають «ступінь людського контролю».

Відповідь на це питання: ступінь людського контролю має бути значним. Тобто, аби особу можна було притягнути до відповідальності за правопорушення, здійснені під час управління АСО, вона має: 1) виконувати не лише технічну роль в управлінні машиною, а безпосередньо приймати рішення в питанні застосовувати силу чи ні; 2) адекватно сприймати і усвідомлювати свої дії. З усього цього також випливає, що зброя, яка функціонує без будь-якого людського контролю має бути забороненою [3, с. 319].

Отже, питання правового регулювання АСО має важливе значення, хоча на даному етапі розвитку кодифікації міжнародного права знаходиться на рівні зародження. В доктрині не існує якогось одного погляду на те, яким саме чином дане міжнародно-правове регулювання має відбуватись, проте напрацьовані ідеї на основі ст. 36 Додаткового протоколу І до Женевських конвенцій 1949 р. Загалом, застосування АСО

у збройних конфліктах міжнародного та неміжнародного характеру є правомірним, але лише за дотримання основоположних принципів і норм міжнародного права.

Список використаних джерел

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р.
2. Меликов Р. Г. Автономні системи озброєнь: виклик міжнародному праву. *Правове життя сучасної України* : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 3. С. 65–67.
3. Меликов Р. Г. Автономні системи озброєння та принцип розрізнення в міжнародному гуманітарному праві. *Право і суспільство*, 2021. № 6. С. 315–320.
4. Помилковий удар із дрона в Афганістані. США запропонували родичам жертв компенсації. URL: https://news.liga.net/ua/world/news/oshibochny-udar-s-drona-v-afganistanessha-predlojili-rodstvennikam-jertv-kompensatsii (дата звернення: 03.05.2023).

Ключові слова: збройний конфлікт, автономні системи озброєння, міжнародне гуманітарне право, права людини.
Key words: armed conflict, autonomous weapons systems, international humanitarian law, human rights.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Грушко М. В.

ГАРМУРАР ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

КІБЕРШПИГУНСТВО ЯК ЗАГРОЗА МІЖНАРОДНІЙ ТА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВ

Кіберпростір суттєво трансформував цілий світ, розділивши не лише віртуальний і реальний світ, але й мережевий простір від власне кібернетичного. Інформаційний простір змінив наш світогляд, паралельно значним чином забезпечивши людство вільним доступом до інформації, до нових можливостей в усіх сферах життя. Разом з тим така відкритість мережі зумовила нові сучасні виклики для міжнародної та національної безпеки держав. Тому поряд з загрозами природного характеру, збільшується число кібератак, які вмотивовані не тільки інтересами осіб чи груп, а й цілих держав.

Однією з загроз безпеці держав є кібершпигунство. Досить часто щоб отримати певну перевагу на міжнародній арені країни вдаються до шпіонажу в кіберпросторі, втручаючись при цьому у внутрішній суверенітет держав. Такі втручання можуть бути зумовлені

отриманням торгових, технологічних секретів більш розвиненішої країни, або ж викраденням даних і об'єктів інтелектуальної власності з мережі, такими даними є креслення, схеми процесу виробництва, контракти, бізнес-плани і багато іншого. Для того щоб більш ширше визначити поняття кібершпигунства потрібно зазначити, що ця категорія включає в себе окремі терміни, це «кібер» і «шпигунство» [1, с. 64]. Для повного розуміння потрібно окремо обґрунтувати ці назви. Під визначенням «кібер» або ще в науці поширена назва «кібернетичний» розуміють як те, що стосується кібернетики, створене і працює за її принципами і методами. Щодо терміну «шпигунство» то воно визначене, як злочинна діяльність, що полягає в таємному збиранні інформації або викраденні матеріалів які є державною таємницею з метою передачі цих відомостей іншій державі. І проаналізувавши ознаки цих двох понять можна дати визначення такому явищу, як кібершпигунство – це термін який означає, в більшості випадків, незаконне отримання інформації, з метою одержати особисті, політичні, військові економічні переваги. Здійснюється це втручання у використання злому комп'ютерної системи безпеки, а також із застосуванням вірусних програм. Іншими словами це діяльність в кібернетичному просторі, яка має на меті отримати конфіденційну інформацію, що є важливою для об'єкта на який спрямована ця атака.

Порівнюючи звичайні кіберзлочини, які спрямовані на отримання фінансової вигоди, кібершпигунство завдає серйозніших наслідків стратегічних масштабів. За останні роки кількість хакерських угрупувань які займаються кібершпигунством значно виросла. І дослідниками даної галузі було зазначено, що більше ніж половина шкідливого програмного забезпечення у світі використовується для шпигунства в мережі. На сьогодні кібершпигунство відносять до помітних ознак «холодної війни» в сучасному світі, а за своїм характером воно реалізується у вигляді масованих довготривалих вторгнень. Основними рисами такого виду діяльності є масштаби діяльності злочинців, їхня збалансованість дій і професіоналізм, також спрямованість на конкретні установи.

Як приклад, можна навести достатньо відому кампанію з кібершпигунства – Red October («Червоний жовтень») основні цілі якої були дипломатичні та урядові відомства, а також наукові організації різних країн світу, приватні компанії, які діють у сфері енергетики, зокрема ядерної та газової, космосу і торгівлі. Унікальність цього вірусу проявляється в тому, що за попередніми оцінками, він діяв ще з 2007 р., але виявлений був лише в кінці 2012 р., а повідомлення про його використання офіційно відбулось у січні 2013 р. Цей вірус не діяв випадковим чином, для зараження системи розсилалися листи, які адресувались конкретним особам певної установи чи організації. Найбільшому впливу цього вірусу зазнали країни Східної Європи і більшість країн у Центральній Азії. До цього часу немає однозначної думки щодо можливих виконавців і замовників цієї кібератаки. Але експерти зазначають, що за роки своєї роботи Red October змогли передати замовникам сотні терабайт конфіденційної інформації [2, с. 109].

Кібернетичне шпигунство дедалі частіше є ключовим елементом спеціальних інформаційних операцій спецслужб іноземних країн та впливає на геополітичне середовище. Геополітичні сутички між державами сприяють підвищенню кібершпигунської діяльності. Наприклад, в період 2014–2018 рр. було зафіксовано багато фактів шпигунства, які спрямовувались на інформаційно-телекомунікаційні системи державних органів де міститься інформація з обмеженим доступом і має стратегічний характер.

За інформацією іноземних експертів в російській федерації є ідентифікована група хакерів, що є кіберпідрозділом Збройних Сил рф. І основною рисою їх діяльності є добування інформації у сфері оборони, військово-політичного та геополітичного напрямку [2]. Об'єктами цього підрозділу стали низки держав та організацій у Центральній і Східній Європі, зокрема і Україна, а також НАТО і ОБСЄ. В Американському виданні Fortune припускали, що активність російських кібератак активізується, як тільки в Україні готується військова операція. Також компанією Lookingglass, яка працює в сфері кібербезпеки було надано звіт де зазначалось про кібершпигунство яке здійснювалось російською стороною з метою отримання інформації з правоохоронних та військових органів в Україні.

Можна дійти висновку, що кібершпигунство здійснюється без відома держав, а також за їхньої підтримки. Усі розвинені установи і організації стають об'єктом кібершпигунства, що має за мету заволодіти державними таємницями, особистими даними або іншою конфіденційною інформацією. Тому задля врегулювання цього явища, а також уникнення чи мінімізації наслідків слід розробляти новітні засоби боротьби в кібернетичному просторі.

Список використаних джерел

1. Діордіца І. В. Поняття і зміст кібертероризму. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 3 (12). С. 61–68.
2. Марков В. В. До питання щодо зарубіжного досвіду протидії кіберзлочинності. *Право і безпека.* 2015. № 2 (57). С. 107–113.

Ключові слова: кібершпигунство, кібернетичний, безпека, кібератака, конфіденційна інформація.
Key words: cyber espionage, cybernetic, security, cyber attack, confidential information.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

ГОЛОВАНЬОВА КАТЕРИНА СЕРГІЇВНА

студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Становлення та розвиток людства перебуває в стані постійних трансформації та змін. Аспект політичного становища на світовій арені має вагомий вплив на формування суспільних відносин та визначений у світі правопорядок загалом. Зокрема, існування загроз для гарантування безпеки людини, як найвищої соціальної цінності, є одним із найгостріших питань сьогодення. Так, можна виділити декілька з численних видів небезпеки для осіб: довготривалі воєнні дії, техногенні катастрофи, акти збройної агресії проти мирного населення, природні катаклізми, конфлікти на етнічній основі.

Насамперед, наявність виключних ризиків для проживання людей на певних територіях, вимагає нормативного врегулювання процесу переміщення через кордони держав світу. Тож, реалізація права на вільне пересування та міграцію є одним із основоположних завдань міжнародного права саме в розрізі правової регламентації та забезпечення здійснення на практиці.

Варто зазначити, що нормативні приписи, які врегульовують питання про юридичний статус біженців, переміщених осіб, внутрішньо переміщених осіб та осіб, що потребують притулку дають змогу відокремлювати дані категорії суб'єктів. Так, відповідно до Конвенції Організації Об'єднаних Націй про статус біженців (1951) під біженцем розуміється особа, яка через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань [1, с. 49–50].

Щодо практичного застосування правових приписів нормативних актів стосовно юридичного статусу біженців, то вкрай важливим є досвід держав, які надають необхідний захист в наші часи. Зокрема, триваючий і досі збройний конфлікт у Сирії, який спричинив масову міграції із країни до більш безпечних територій, став справжнім викликом для усієї світової спільноти. Адже локальний внутрішній супротив згодом перетворився у воєнний конфлікт за участю численних іноземних суб'єктів. Такі події викликали значну гуманітарну кризу не лише в Сирійській Арабській Республіці, а й у провідних європейських державах.

Так, за найменшими підрахунками з 2011 р. до Німеччини із Сирії прибуло близько 670 тис. осіб, які потребували захисту. Насамперед, для зазначеної категорії осіб, які отримали статус біженця, передбачається реалізація певного переліку прав:

- право сповідування релігії (стаття 4);
- право на рухоме та нерухоме майно (стаття 13);
- право звернення до суду (стаття 16);
- право на працю за наймом (стаття 17);
- право на користування системою пайків (стаття 20);
- право на житло (стаття 21);
- право на народну освіту (стаття 22);
- право на отримання урядової допомоги (стаття 23);
- право на працю та соціальне забезпечення (стаття 24);
- право вільного пересування та вибору місця проживання (стаття 26) [2].

Для забезпечення належного проживання такої значної кількості біженців неодмінно виникла потреба у фінансуванні даних програм, що стало справжнім викликом для економічної системи Німеччини. Тому, у зв'язку з великим напливом осіб, що потребують захисту, виникла необхідність у застосуванні квотування та встановлення унормованої процедури набуття статусу біженця для осіб, що прибувають із Сирії. Встановлення таких обмежень стало вимушеним кроком для запобігання незаконного перетину кордонів та реалізації процесу інтеграції в суспільство Німеччини.

На жаль, тяжкий досвід участі у збройних конфліктах не оминув і нашу державу. Так, в результаті збройної агресії з боку Російської Федерації проти України, численна кількість населення держави була вимушена покинути звичне місце проживання та шукати притулок у безпечних країнах світу. Зокрема, за даними, які були надані Агентством ООН у справах біженців, з 24 лютого 2022 р. до 28 лютого 2023 р., на кордоні України з суміжними державами було зафіксовано 19 080 271 осіб, які перетинали пункти пропусків [3].

Зокрема, країнами, що надали гуманітарну допомогу у вигляді прихистку українців насамперед стали держави Європейського Союзу. Республіка Польща стала однією із сусідніх країн, яка взяла на себе зобов'язання щодо гарантування належного забезпечення реалізації прав для українців. Так, для осіб, які мігрували з України до Польщі внаслідок військової агресії передбачено набуття тих самих прав, якими наділені громадяни Польщі, за винятком права голосу. Насамперед, це право жити в Польщі, подорожувати, працювати та відкривати бізнес без спеціального дозволу на роботу, доступ до освіти, отримання соціальної допомоги, включно з допомогою, та доступ до державної служби охорони здоров'я [4].

Варто наголосити на тому, що від правового визначення статусу біженця слід відрізняти осіб, які мають намір скористатися правом притулку. Адже право притулку можна визначити як самостійний міжнародно-правовий інститут, який базується на праві держави надавати притулок іноземному громадянину, підданому

чи апатриду, що може зазнавати переслідування з боку іншої держави або групи декількох держав. Проте, відсутність конвенційного закріплення нормативного врегулювання ускладнює аспекти юридичного визначення осіб, що потребують такого захисту в практичному застосуванні.

Отже, для міжнародного права забезпечення визнання життя та безпеки людини як одного із найбільш пріоритетних напрямків діяльності залишається незмінним протягом доволі тривалого часу. Існування загрози для вільного перебування осіб на певних територіях держав вимагає правового закріплення статусу осіб, які потребують захисту. Наявність збройних конфліктів у сучасному світі стає підтвердженням необхідності всебічного розвитку та вдосконалення інституту правового статусу біженця в міжнародному праві.

Список використаних джерел

1. Священук А. Л. Проблеми прав біженців та виклики сучасності : навч. посіб. Харків : Вид-во, 2018. С. 49–50.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про статус біженців 1951 р. [Електронний ресурс] : офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_011
3. Звіт Агентства ООН у справах біженців: Lives on Hold: Intentions and Perspectives of Refugees from Ukraine. URL: https://data.unhcr.org/en/documents/download/99072
4. Офіційний сайт – UNHCR Польща – Допомога біженцям та шукачам притулку. URL: https://help.unhcr.org/poland/uk/access-to-services-for-recognized-refugees/rights-of-recognized-refugees-in-poland/

Ключові слова: правовий статус біженця, міграція, заходи правового захисту, міжнародне гуманітарне право, конвенція.

Key words: legal status of a refugee, migration, measures of legal protection, international humanitarian law, convention.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

ГОЛОЩАК АНАСТАСІЯ МИКОЛАЇВНА

студентка 3-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ПРИТУЛКУ ТА МІГРАЦІЇ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

У сучасному світі міграція та притулок стали актуальними питаннями, що вимагають уваги та вирішення з боку країн. Україна, як країна, що знаходиться на перехресті міграційних шляхів, не залишається осторонь цих процесів. Гармонізація законодавства України щодо притулку та міграції до законодавства Європейського Союзу (ЄС) стає важливим кроком для розвитку країни та її інтеграції в європейський простір [1].

Перш за все, гармонізація законодавства України з питань притулку та міграції з законодавством ЄС сприяє забезпеченню взаєморозуміння та співпраці між країнами. Європейський досвід та стандарти стають орієнтиром для реформ та політичних змін у сфері міграції. Це сприяє впровадженню прозорих та справедливих процедур, які забезпечують захист прав та інтересів осіб, що шукають притулок або перебувають на території України як мігранти. Друге, гармонізація законодавства сприяє покращенню соціально-економічного розвитку країни. Забезпечення прав та соціальних послуг для мігрантів сприяє їх інтеграції та активному участю в господарському житті. Це стимулює розвиток бізнесу, туризму та культурного обміну, що приносить економічні користі для країни. Крім того, гармонізація законодавства сприяє використанню мігрантського потенціалу для поповнення ринку праці та підтримки демографічної стабільності.

Третє, гармонізація законодавства з питань міграції допомагає забезпечити безпеку та порядок на кордонах країни. Впровадження спільних стандартів контролю та митних процедур сприяє боротьбі з нелегальною міграцією, торгівлею людьми та іншими злочинами, пов'язаними з міграційними процесами. Це зміцнює довіру між країнами та сприяє спільній безпеці ЄС та України. Проте, варто враховувати, що гармонізація законодавства України з законодавством ЄС має свої виклики та обмеження. Культурні, соціальні та економічні реалії кожної країни можуть вплинути на впровадження та адаптацію європейських норм. Тому необхідно здійснювати гармонізацію з урахуванням специфіки та потреб кожної країни.

Протягом 2022 р. було зареєстровано значне збільшення числа заявок на отримання статусу біженця та осіб, що потребують додаткового захисту. Це вимагало підвищеної уваги та ресурсів з боку відповідних органів та установ, які займаються розглядом та обробкою заявок [2].

Значна частина осіб, які шукали притулок, прибувала до України з країн, що переживають конфлікти та політичну нестабільність. Це створювало потребу у швидкому та ефективному вирішенні ситуації та наданні відповідного захисту. На протязі 2022 р., Україна спрямовувала зусилля на поліпшення процесу розгляду заявок на статус біженця, забезпечення прозорих та справедливих процедур, а також забезпечення необхідних ресурсів для задоволення потреб притулку [3]. Був підсилений діалог та співпраця з міжнародними організаціями та партнерами з метою обміну досвідом та отримання підтримки. Однак, варто відзначити, що існували певні виклики та недоліки у системі надання притулку. Деякі з них включають нестачу ресурсів, недостатню підготовку кадрів, труднощі з управлінням потоками мігрантів та необхідністю покращення умов перебування осіб, що шукають притулок. Уряд України та відповідні органи продовжують працювати над вирішенням цих проблем та покращенням системи надання притулку. Заходи спрямовані

на забезпечення ефективного захисту та інтеграції осіб, що потребують притулку, а також на підвищення якості процесу розгляду їхніх заявок. Важливо продовжувати працювати в цьому напрямку з метою забезпечення адекватного захисту та підтримки осіб, які шукають притулок на території України [4].

Отже, треба зазначити, що гармонізація законодавства України щодо притулку та міграції до законодавства ЄС є важливим кроком у розвитку країни та підтримці її інтеграції в європейський простір. Це сприяє встановленню прозорих та справедливих процедур, покращенню соціально-економічного розвитку та забезпеченню безпеки. Водночас, гармонізація повинна враховувати особливості та потреби країни, щоб забезпечити успішну імплементацію та адаптацію європейських норм українському контексті.

Список використаних джерел

1. Електронний ресурс. URL: https://arm.naiau.kiev.ua/books/eulaw/info/lec9.html
2. Електронний ресурс. URL: https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2022-06/2022_Asylum_Report_Executive_Summary_UK.pdf
3. Електронний ресурс. URL: https://minjust.gov.ua/m/proekt-planu-diy-mij-ukrainoyu-ta-es-u-sferi-yustitsii-ta-vnutrishnih-sprav-praktichniy-rezultat-do-2025-roku
4. Електронний ресурс. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2014-07/migr_pol-68f1d.pdf

Ключові слова: міграція, захист біженців, гармонізація законодавства, міжнродні стандарти, митний контроль.

Key words: migration, refugee protection, harmonising legislation, international standards, customs control.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Сурілова О. О.

ГУБАР ВЛАДИСЛАВ СТАНІСЛАВОВИЧ

студент 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

РУДЕЦЬКА ПОЛІНА АНДРІЇВНА

студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ШЛЮБНО-СІМЕЙНІ ВІДНОСИНИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Іноземці в Україні мають ті ж права та обов'язки в області сімейних відносин, що й українці. Це визначено Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [1]. Зокрема, вони можуть укладати шлюб з українцями та іншими іноземцями, розлучатися, усиновлювати дітей, а також брати участь у судових процесах, які стосуються сімейних відносин.

Проте, іноземці, які перебувають в Україні, повинні дотримуватися законів та норм, які регулюють сімейні відносини в Україні. Вони також повинні отримати дозвіл на перебування в Україні, якщо планують проживати в ній протягом тривалого часу.

Якщо іноземець бажає укласти шлюб в Україні з українцем, він повинен дотримуватися процедури, встановленої законом. У разі укладення шлюбу з іншим іноземцем, вони повинні також дотримуватися процедури, встановленої законом. Законом передбачено перелік документів, необхідних для реєстрації шлюбу з іноземцем. Так, перш за все, іноземець подає закордонний паспорт в перекладі на українську сові з нотаріальним посвідченням або паспортний документ. Але слід зауважити, якщо особа вже перебувала в шлюбі раніше – подається документ, що підтверджує припинення шлюбу або визнання шлюбу недійсним [2].

У разі розлучення, іноземці мають ті ж права та обов'язки, що й громадяни України. Вони можуть подати заяву про розірвання шлюбу та домовитися про поділ майна та підтримку дітей. Розірвання шлюбу між громадянином України та іноземцем в Україні здійснюється з урахуванням норм Закону України «Про міжнародне приватне право» [4]. Нормами чинного законодавства передбачено два способи розірвання шлюбу:

1) органом ДРАЦС, якщо подружжя досягло між собою згоди та не має спільних дітей, порядок розірвання шлюбу відбувається державним органом реєстрації актів цивільного стану регулюють статті 106 та 107 Сімейного кодексу України [3];

2) судовому порядку.

Але при розірванні шлюбу з іноземцем потрібно врахувати окремі аспекти, зокрема:

По-перше, у разі розлучення з іноземцем, сторони повинні домовитися про поділ майна та утримання дітей. Якщо ж сторони не можуть домовитися, справа може бути вирішена у суді. У такому випадку, важливо мати на увазі, що судовий процес може тривати довго та вимагати значних зусиль з боку сторін.

По-друге, у разі розлучення з іноземцем, важливо враховувати можливі наслідки для статусу перебування в Україні. Якщо іноземець перебуває в Україні на основі шлюбу з громадянином України, то його дозвіл на перебування може бути скасований у разі припинення шлюбу до отримання ним постійного місця проживання.

Разом із тим детальний порядок та способи припинення шлюбу з іноземцем в судах України може бути предметом аналізу в наступних публікаціях.

Отже, іноземці в Україні мають ті ж права та обов'язки, що й українці, щодо сімейних відносин. Проте, вони повинні дотримуватися правил, передбачених законодавством України, що регулює зазначену сферу та отримати дозвіл на перебування в нашій державі, якщо надалі планують проживати в Україні протягом тривалого строку.

Список використаних джерел

1. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 р. № 3773-VI: станом на 31 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17 (дата звернення: 27.04.2023).
2. Як зареєструвати шлюб з іноземцем? Міністерство юстиції України. URL: http://surl.li/gqjvn (дата звернення: 27.04.2023).
3. Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III: станом на 19 лют. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14 (дата звернення: 27.04.2023).
4. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV: станом на 23 груд. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15 (дата звернення: 27.04.2023).

Ключові слова: міжнародне приватне право, шлюбно – сімейні відносини, укладення шлюбу, розірвання шлюбу.
Key words: international private law, marriage and family relations, marriage, divorce.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Цибульська О. Ю.

ДАНИЛЕНКО АНАСТАСІЯ ВІКТОРІВНА,
ПРОКОПЕЦЬ ВІКТОР ОЛЕГОВИЧ

студенти 3-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИКРАДЕННЯ І РУСИФІКАЦІЯ ДІТЕЙ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ

Російське вторгнення в Україну спричинило чимало страждань для кожного. Кожного дня російська федерація (*далі – рф*) порушує норми міжнародного права, і частку таких порушень складають злочини геноциду. Але ці злочини стосуються не лише вбивств або заподіянню серйозних тілесних ушкоджень, а й депортації дітей. Остання є прямим порушенням Конвенції про запобігання злочину геноциду і покарання за нього, оскільки у статті другий зазначено, що насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу є актом геноциду [1].

Юристка Регіонального центру прав людини Катерина Рашевська повідомила, що російська федерація від початку агресії проти України (тобто з 2014 р.) депортувала на свою територію понад 1,5 млн українських дітей. Про це вона розповіла в етері телеканалу «Еспресо» [2].

Під час російського вторгнення в Україну у 2022 р. тисячі українських дітей були викрадені, депортовані та насильно усиновлені російською федерацією. 22 березня 2022 р. влада України разом з США заявили про «викрадення» російськими військами з Донецької та Луганської областей понад 2200 дітей.

На початку квітня 2022 р. постійний представник рф в ООН під час виступу на засіданні Ради безпеки ООН заявив, що від початку

вторгнення рф в Україну до рф перевезли понад 600 тис. людей, зокрема більше ніж 119 тис. дітей.

Вже через 4 місяці, у вересні 2022 р. офіційний представник Організації Об'єднаних Націй повідомив, що є встановлені факти, коли російські сили відправляли українських дітей до рф в межах програми примусової депортації для усиновлення, а посол США проінформував Раду Безпеки ООН, що тільки в липні майже 2000 українських дітей було передано до росії.

Наразі на офіційному сайт Офісу омбудсмена України можна побачити цифру в 19 393 дитини, які депортовані [3].

Цікавими видаються слова російського дитячого омбудсмена львовоїбєлової, яка зазначила: «Україна нічого не зробила для евакуації дітей із Маріуполя. Де були гуманітарні коридори? Де була евакуація дітей? Те саме зараз відбувається під Бахмутом. Ми зараз із моїми співробітниками вивозили сім'ї з дітьми», хоча Україна багато разів намагалася організувати гуманітарні коридори з прифронтових та окупованих міст півдня та сходу, зокрема Маріуполя. Однак Росія щоразу зривала домовленості: окупаційні війська відкривали вогонь, унеможливлюючи евакуацію. Можемо побачити, що росія в котрий раз довела, що немає сенсу з ними розмовляти, оскільки вони не дотримуються свої слів.

Також хочеться зазначити про те, як дітей «перевиховують». Хлопчик, який повернувся з табору, розповів, що, коли у них була руханка, люди спеціально вмикали гімн росії. Деякі діти вмикали собі в навушниках гімн України, але, як тільки це побачили, їх завели в ізолятор. Ізолятором був підвал, де висіли прапори агресора та усюди було написано «слава росії». Нерідко були випадки, коли дітей били за проукраїнські фрази металевою палицею або ж лякали, що відвезуть в інтернат до пскову, де їх усиновлять, хоча їх батьки не відмовлялися від них. Більш того, мама цього хлопчика подзвонила до директора табору і спитала, навіщо вони брешуть, на що отримала відповідь: «Ви все одно їх не заберете, це будуть діти росії». І це також є прямим порушенням Конвенції «Про права дитини» від 20 листопада 1989 р., яка зобов'язує держави «поважати право дитини на збереження індивідуальності, включаючи громадянство, ім'я та сімейні зв'язки, як передбачено законом і не допускаючи протиправного втручання» [4].

Говорячи про русифікацію українських дітей, державна влада агресора приймала багато необґрунтованих та нікчемних нормативного-правових актів, які порушують основоположні права людини. Так 24 квітні 2019 р. президентом рф в. путіним був підписано указ про набуття у спрощеному порядку громадянства рф певними категоріям осіб, а саме українським дітям та підліткам від чотирнадцяти до вісімнадцяти років з окупованих територій. Міністерство закордонних справ України прокоментувала даний наказ як нікчемний і такий, що презентує росію як не зрілу державу, яка не здатна гідним чином йти до переговорів і виражене прагнення її керівництва до продовження війни [5].

У рф було видано указ 5 березня 2022 р., що дозволяє в'їзд на територію рф з тимчасово окупованих територій з будь-якими наявними

документами, та 30 травня 2022 р. було прийнято Указ № 330, яким спрощено процес отримання громадянства російської федерації для українських дітей-сиріт та осіб, які опинилися без піклування батьків, який був підписаний в. путіним. В наслідок чого відбувались злочини примусового вилучення дітей російськими військовослужбовцями із нібито «неблогополучних» сімей, сиріт та дітей з інтернатів не вдаючись до інформації чи є в них батьки чи ні.

Указом № 304 В. Путін спростив процес отримання громадянства рф для жителів окупованих територій Херсонської та Запорізької областей України. Додатково, Указом № 330 від 30 травня російський президент в. путін запровадив «спрощену процедуру» отримання російського громадянства для дітей позбавлених батьківського піклування, та неді-єздатних осіб, які мають українське громадянство.

Російська влада заохочувала своїх громадян до всиновлення викрадених українських дітей, тим що кожному обіцялась грошова одноразова виплата. Проте вже після декількох місяців після даного анонсу російські сім'ї стали повертати дітей у притулки. Стан здоров'я дітей був основоположною причиною цьому, оскільки діти викрадені під час війни, зокрема з інтернатів, потребують особливої уваги та догляду. Згодом почалась «фільтрація» дітей перед відправленням до рф. Нові групи дітей відбирали за добрим станом здоров'я. Всіх інших «бракованих» дітей російські воєнні залишали на небезпечних територіях або страчували.

Кожне з цих діянь держави агресора є воєнним злочином. Нав'язування російського громадянство є суттєвим порушенням IV Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі та додатку до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі. Відповідно до статі 45 забороняється примушувати жителів окупованої території присягати на вірність державі-супротивнику [6]. Зміна громадянства є складним і багатоаспектним явищем, а саме головне – це добровільний вибір кожного. Викрадення, державою агресором, дітей та нав'язуванням їм російського громадянства є злочином геноциду, оскільки дане злодіяння призводить до демографічної прірви нашої держави. Діти війни – це покоління на яке буде покладена відповідальність за відтворення української нації, яку намагаються винищити росія.

Список використаних джерел

1. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 09.02.1948. URL: http://surl.li/apdnd
2. Катерина Рашевська. З 2014 року росія депортувала з України понад 1,5 млн дітей. *Новини ЕСПРЕСО*. 01.03.2023 р. URL: https://espreso.tv/z-2014-roku-rosiya-deportuvala-z-ukraini-ponad-15-mln-ditey-yuristka-rashevska
3. Офіційний сайт Офісу омбудсмена України. Діти Війни. 2023 р. URL: https://childrenofwar.gov.ua/
4. Конвенція про права дитини, редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021

5. МЗС назвало нікчемним указ Путіна про спрощене надання громадянства РФ жителям окупованих частин України. *Новини/Політика.* 28.02.2022 р. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-mzs-ukaz-putina-hromadianstvo/32197058.html
6. IV Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі та додатку до неї : Положення про закони і звичаї війни на суходолі. 18.10.1907 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222

Ключові слова: викрадення, русифікація, ООН.
Key words: abduction, russification, UN.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Грушко М. В.

ДЕМІДОВСЬКИЙ АРТЕМ ВІКТОРОВИЧ,
БОРИСЕВИЧ ВЛАДИСЛАВ ЕДУАРДОВИЧ

студенти 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВИХОДУ РФ З РАДИ ЄВРОПИ

24 лютого 2022 р. почалось повномасштабне вторгнення рф на територію України, і російські війська порушили всі можливі правила ведення військових дій та міжнародного гуманітарного права. Це призвело до масштабних порушень прав людини та численних жертв серед мирного населення. Як результат, було запропоновано виключити Російську Федерацію з Ради Європи.

Однак, перед оголошенням такого рішення 10 березня 2022 р., Російська Федерація вирішила вийти з цієї організації, на зразок Греції. Комітет Міністрів практично одностайно проголосував за вихід Росії з Ради Європи, що свідчить про засудження дій цієї держави. Росія ігнорувала рішення Європейського суду з прав людини від 28 лютого 2022 р. щодо припинення обстрілів цивільної інфраструктури України російськими військовими. Уряд України надав 28 березня 2022 р. додаткову інформацію, яка дозволила Європейському суду з прав людини продовжити заборону Російській Федерації здійснювати обстріли цивільної інфраструктури в Україні наступних місяців [3].

На засіданні 16 березня 2022 р. Комітету Міністрів під час розгляду питання про наслідки агресії Російської Федерації проти України, у порядку статті 8 Статуту було ухвалено рішення: 1. Прийняти резолюцію CM/Res(2022)2 про припинення членства Російської Федерації у Раді Європи відповідно до статті 8 Статуту; 2. Погодилися повернутися до правових та фінансових наслідків, які випливають із Резолюції CM/Res(2022)2, у першочерговому порядку, щоб запросити Генерального секретаря відповідним чином повідомити Російську Федерацію [4].

Відповідно до чинних міжнародних договорів, держава, яка заявила про вихід із Ради Європи або щодо якої було застосовано процедуру

відсторонення від участі, формально продовжує бути її членом до кінця року. Тобто за таких умов Російська Федерація залишатиметься членом РЄ до кінця 2022 р. Крім того, Конвенція 1950 р., а значить і доступ громадян РФ до ЄСПЛ будуть діяти до 15 вересня 2022 р. [4].

Одночасно Суд продовжить розгляд шести міждержавних скарг, зокрема щодо знищення літака МН-17, а також порушень норм Конвенції 1950 р. на території окупованої Автономної Республіки Крим, окупованих територіях Донецької та Луганської областей, а також захоплення моряків у Керченській протоці [4].

Вихід РФ з Ради Європи має страшні наслідки для громадян, які опинилися під юрисдикцією цієї країни-агресора. Вони втрачають міжнародні гарантії, які забезпечують право на життя, заборону катування, рабства і примусової праці, свободу та особисту недоторканість, справедливий суд, свободу виразу думки, релігії, зібрань та об'єднання, і захист від дискримінації. Крім того, населення РФ втрачає надію на розвиток демократичних інституцій та вільні вибори.

Вихід РФ з Ради Європи також позбавляє змісту правозахисний рух та адвокатську діяльність у РФ, тому що вони вже не можуть сподіватися на міжнародну підтримку і захист. Багато дипломатів і службовців РФ, які раніше працювали в інституціях Ради Європи та постійному представництві РФ при Раді Європи, можуть бути звільнені.

Крім того, заяви офіційних осіб РФ про повернення до смертної кари для особливо тяжких злочинів можуть стати реальністю, оскільки відсутність справедливого суду може призвести до повернення до інквізиції.

Унаслідок припинення членства РФ у Раді Європи для осіб під її юрисдикцією перестають діяти правові й політичні механізми Ради Європи. Припиняються моніторингові візити і відповідні звіти ПАРЄ, місії спостерігачів на виборах, візити та доповіді Комісара Ради Європи з прав людини і багато інших моніторингових механізмів. Після рішення Комітету міністрів Ради Європи від 25 лютого 2022 р. про призупинення прав на представництво РФ у двох статутних органах відбулося призупинення її представництва в усіх комітетах Ради Європи [2].

Держава-агресор не матиме прав на будь-які переваги, які випливають зі статуту Ради Європи, Конвенції про захист прав і основних свобод та Європейської конвенції про заборону катувань та іншого жорстокого поводження. Росія також не матиме права бути представленим у статутних органах Ради Європи і її допоміжних органах, і не зможе звертатися до Венеціанської комісії щодо надання висновків на відповідність проєктів законодавчих актів європейським стандартам та цінностям.

Громадяни Росії також не матимуть можливості звернутися зі скаргами до Європейського суду з прав людини за порушення прав, які гарантовані Конвенцією про захист прав і основоположних свобод. Російські судді більше не зможуть брати участь у роботі ЄСПЛ, а правозахисники Росії не зможуть працювати відповідно до цієї Конвенції. Зникнуть будь-які європейські стандарти дотримання прав людини

та мінімальні стандарти тримання під вартою. Припиняться будь-які моніторингові візити, місії спостерігачів на вибори, візити та доповіді Комісара Ради Європи з прав людини тощо [1].

Узагальнюючи, припинення членства Росії в Раді Європи свідчить про те, що держава не дотримує загальнолюдських цінностей та європейських стандартів, пов'язаних із захистом прав і свобод людей.

Отож, вихід Росії з Ради Європи є доказом того, що для цієї держави модель світової та європейської архітектури безпеки не має значення. Також, це свідчить про те, що Росія протиставляє себе цивілізованому світові. Факт виходу з РЄ також відображає проблеми чинних механізмів урегулювання міжнародних конфліктів в ООН. Наприклад, останнє рішення суду ООН, вимагаюче від РФ припинити збройну агресію проти України, може мати сумнівні перспективи щодо його виконання.

Список використаних джерел

1. Вихід росії з Ради Європи: наслідки для держави-агресора. Jurfem – Асоціація жінок-юристок України. 24.03.2022. URL: https://jurfem.com.ua/vyhid-rosii-z-rady-europy-naslidky/
2. Наслідки виключення РФ з Ради Європи. 2022 р. URL: https://zib.com.ua/ua/150910.html#:~:text=Унаслідок%20припинення%20членства%20РФ%20у,й%20політичні%20механізми%20Ради%20Європи
3. Уповноважений закликає вжити рішучих санкційних заходів для припинення російського воєнного нападу на Україну та виконання в повному обсязі рішень ЄСПЛ. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Офіційний сайт. 02.04.2022. URL: https://ombudsman.gov.ua/index.php/uk/news_details/upovnovazhenij-zaklikaye-mizhnarodnu-spilnotu-vzhiti-rishuchih-sankcijnih-zahodiv-dlya-pripinennya-rosijskogo-voyennogo-napadu-na-ukrayinu-ta-vikonannya-v-povnomu-obsyazi-rishen-yespl
4. Committee of Ministers. Council of Europe. 1428ter meeting, 16 March 2022. Consequences of the aggression of the Russian Federation against Ukraine. Council of Europe : сайт. URL: https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a5d7d9

Ключові слова: вихід, Рада Європи, росія, агресія, ЄСПЛ, Комітет Міністрів, ООН, повномасштабне вторгнення, Україна.

Key words: exit, Council of Europe, russia, aggression, ECHR, Committee of Ministers, UN, full-scale invasion, Ukraine.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Пасечник О. В.

ДЕНИСЕНКО ВІКТОРІЯ РАДІОНІВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Міжнародне право містить правила, норми та закони, які держави – учасники війни та їх військовослужбовці повинні дотримуватися. Ця галузь міжнародного права відома як міжнародне гуманітарне право або право війни.

Міжнародне гуманітарне право повинно захищати цивільних осіб в двох випадках:

1) під час активної фази збройного конфлікту, щоб запобігти їх перетворенню на об'єкти збройних нападів та захистити їх від наслідків використання сили проти військових цілей та бойовиків ворога;

2) коли цивільні особи опиняються під контролем ворога (наприклад, на території ворожої держави або окупованої території, де вони проживають) [2, с. 33].

Кілька міжнародних нормативних актів, включаючи Женевські Конвенції про захист жертв війни 1949 р., регулюють ці правила. Як відомо, і рф, і Україна є сторонами цих конвенцій.

Так, під час дипломатичної конференції, яка тривала з 21 квітня до 12 серпня 1949 р. в Женеві, була укладена Конвенція про захист цивільного населення під час війни. Ця Конвенція встановлює правила поведінки сторін у випадку можливого майбутнього військового конфлікту або війни.

Конвенція застосовується до всіх випадків оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту між двома чи більше країнами, які підписали Конвенцію, навіть якщо одна з них не визнає стану війни. Крім того, вона також застосовується до всіх випадків часткової або повної окупації Високої Сторони, навіть якщо ця окупація не стикається зі збройним спротивом.

Якщо одна з держав, які перебувають у конфлікті, не є учасницею Конвенції, держави, які є її учасниками, все одно зобов'язані дотримуватись її положень у взаємовідносинах з цією державою. Крім того, якщо зазначена держава приймає та застосовує положення Конвенції, учасники Конвенції також зобов'язані діяти згідно з нею.

У конвенції про захист цивільного населення під час війни, є низка правил, які повинна дотримуватись держава-окупант, її військовослужбовці та окупаційні адміністрації щодо цивільного населення, яке перебуває на окупованій території. Конвенція містить принципи поведінки з представниками мирного населення, такі як відповідальність сторони конфлікту за поводження з цивільним населенням, захист поранених та хворих, цивільних лікарень, а також захист колон автомобілів і санітарних поїздів, які перевозять цивільних поранених та хворих [3, с. 235].

Крім того, цивільні лікарні не можуть бути об'єктом нападу та повинні завжди користуватись повагою сторін конфлікту та перебувати під їхнім захистом. Персонал, який займається обслуговуванням та адмініструванням цивільних лікарень, також користується повагою та захистом.

Зокрема, Конвенція про захист цивільного населення під час війни (Конвенція IV) (ст. 147) як злочин кваліфікує: примушування цивільного населення служити в збройних силах ворожої держави; нелегальну депортацію чи переведення або нелегальне ув'язнення; злочинні посягання на власність [1].

Однак, у сучасних реаліях, під час збройних конфліктів не завжди дотримуються вимоги Конвенції IV та додаткових протоколів до неї, тому втрати серед мирного населення є досить значними. Як приклад, з початку війни на сході України загинули щонайменше 3 тис. 350 цивільних осіб, а понад 7 тис. – дістали поранень.

На жаль, повномасштабна війна рф проти України досі триває, а Крим досі залишається окупованим, а тому питання захисту цивільного населення потребує особливої уваги. Лише активні дій з боку державної влади, так й з боку світової спільноти, зокрема у виді певних санкцій щодо правопорушника Конвенції IV, зможуть призвести до конструктивного діалогу щодо належного дотримання основних принципів міжнародного гуманітарного права щодо захисту цивільного населення.

Список використаних джерел

1. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 995_154#n65 (дата звернення: 06.05. 2023).
2. Білозьоров Є. В., Кіндзера Р. І. Міжнародно-правовий захист мирного цивільного населення в умовах збройного конфлікту. 2015 р. 183 с.
3. Грушко М. В. Окремі аспекти захисту цивільного населення в період окупації: Автономна республіка Крим та м. Севастополь. Право та суспільство. 2020. № 5. С. 230–238.

Ключові слова: цивільне населення, захист, війна.
Key words: civilian population, protection, war.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

ДУРОВИЧ АНАСТАСІЯ АНДРІЇВНА

студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

УКРАЇНА ТА МІЖНАРОДНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ СУД: ОСОБЛИВОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Міжнародною спільнотою давно обговорювалося питання про **с**творення постійно діючого судового органу, який мав би повноваження щодо притягнення до відповідальності індивідів, винних у скоєнні таких найбільш тяжких злочинів, як: геноцид, воєнні злочини, агресії та злочинів проти людяності. Тому, з цією метою у 1998 р. був прийнятий Римський статут, з яким пов'язане створення Міжнародного кримінального суду (далі – МКС), початок функціонування на постійній основі якого бере з 1 липня 2002 р. [1].

Україна є підписантом Римського статуту з 2000 р., але цей документ не є ратифікованим державою. Наразі це питання є актуальним, оскільки його ратифікація має важливе значення як для євроінтеграції, так і для обставин сьогодення в країні загалом.

Справа в тому, що події від 24 лютого 2022 р. у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації на території України викликали збудження у всьому світі, оскільки терористичні дії країни – агресора спрямовані не тільки на знищення критичної інфраструктури, а й житлових будинків та цивільного населення, що є найгрубішим порушенням норм Міжнародного гуманітарного права [2]. Міжнародний кримінальний суд як карний орган, що повноважний притягати до відповідальності осіб, незалежно від їх імунітету та статусу, за вчинення міжнародних злочинів, мав би слугувати захистом не тільки мирного населення України, але й світу від російського тероризму.

Питання ратифікації статуту є досить суперечливим. Одним із аргументів щодо невиконання цього є побоювання влади через можливе розслідування справ проти українських військових, так як Україна знаходиться в межах компетенції МКС. Але така точку зору є невірною, оскільки вчинення жорстких злочинів на міжнародному рівні не характеризує українських військових взагалі [3]. Другим аргументом став Висновок Конституційного суду України, відповідно до якого ратифікація буде суперечити положенням Конституції України, що вказують на здійснення правосуддя виключно національними судами [4]. Але, зважаючи на внесені до Основного Закону зміни, Україна має право щодо визнання юрисдикції Міжнародного кримінального суду, але згідно з умовами, що передбачені Римським статутом [5].

Як правило, юрисдикція МКС поширюється на держави, що ратифікували Статут. Втім, у положеннях Римського статуту зазначено про визнання юрисдикції державами й без ратифікації шляхом подання відповідних заяв [1]. Тому, наразі співпраця України з МКС

відбувається шляхом направлення заяв про визнання юрисдикції. Перші дві були подані у 2014 р. щодо скоєння злочинів проти людяності у зв'язку із подіями на Майдані та у 2015 р., причиною чого стало вчинення воєнних злочинів та проти людяності керівниками терористичних операцій [6]. Слід зазначити, що у провадженні МКС справа стосовно злочинів, які були скоєні на території України, має назву «Ситуація в Україні» й знаходиться на стадії попереднього розслідування Офісом прокурора МКС.

Зараз МКС надсилає прокурорів, слідчих, експертів та інших працівників для розслідування воєнних злочинів РФ проти України, що пов'язано із подання третьої заяви про визнання юрисдикції. Отже, Україна взяла всі зобов'язання щодо співробітництва та виконання всіх рішень Міжнародного кримінального суду.

Отже, ратифікація Римського статуту Україною стане позитивним явищем для держави, оскільки це дало б можливість щодо формування бюджету на розслідування, впливу на Статут та пропонуванням до нього змін, співробітництва з іншими державами, делегуванням власних суддів і прокурорів, вдосконалення національного законодавства шляхом внесення відповідних доповнень а також є необхідною умовою для членства в ЄС.

Список використаних джерел

1. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588 (дата звернення: 02.05.2023).
2. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397 (дата звернення: 02.05.2023).
3. Чому Україна досі не ратифікувала статут МКС – пояснення правозахисника : веб-сайт. URL: https://suspilne.media/amp/254867-comu-ukraina-dosi-ne-ratifikuvala-statut-mks-poasnenna-pravozahisnika/ (дата звернення: 02.05.2023).
4. Висновок Конституційного суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський статут) від 11.07.2001 р. № 3-в/2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01 (дата звернення: 03.05.2023).
5. Конституція України від 28.06.1996 р. (із змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 01.05.2023).
6. Постанова Верховної Ради України «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян». URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/145-19 (дата звернення: 03.05.2022).

7. Про Заяву Верховної Ради України «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян» : Постанова Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. № 12. Ст. 77.
8. Заява Верховної Ради України до Міжнародного кримінального суду про визнання Україною юрисдикції міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 р. по 22 лютого 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/790-18

Ключові слова: ратифікація, співробітництво, міжнародний злочин, юрисдикція, відповідальність.
Key words: ratification, cooperation, international crime, jurisdiction, responsibility.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

ЖУК СТАНІСЛАВ СЕРГІЙОВИЧ

студент 3-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ЄС У НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: ПЕРЕДУМОВИ, СУЧАСНИЙ СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ

Євроінтеграційні процеси, що відбуваються усередині нашої держави, призводять до змін національного законодавства у відповідність до стандартів ЄС з метою ефективного розвитку економіки, адже спрощений доступ до зовнішньої торгівлі позитивно відобразиться на соціально-економічному стані суспільства і держави загалом. Особливістю цього процесу є те, що для кожної держави цей процес є унікальним, і не має суперечити власним засадам розвитку та конституційному ладу, і, разом з тим, внутрішнє право має відповідати європейському праву.

Наша держава впевнено рухається до членства в ЄС, тому, на нашу думку, є актуальним аналіз подій, які цьому передували, проблеми, які виникають при цьому, та перспективи членства ЄС для України.

Процесу імплементації присвятили свої роботи такі вітчизняні науковці-правники, як: В. Г. Буткевич, В. Н. Денисов, В. І. Муравйов, В. В. Філатов, І. В. Яковюк та інші.

Узагалі, при аналізі наукових досліджень, можна сказати про те, що імплементація – це цілеспрямована діяльність держави з метою

реалізації ними, згідно з міжнародним правом, зобов'язань [2, ст. 62].

Згідно з положеннями статті 474 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом (далі – ЄС), Україна буде здійснювати наближення свого законодавства до законодавства ЄС [1].

Щодо передісторії Угоди про асоціацію, варто звернути увагу на наступне:

Початок переговорів припадає на березень 2007 р., в рамках яких розглядали питання нової угоди на заміну Угоді про партнерство та співробітництво.

Далі, на протязі 2007–2012 рр. відбулися переговори щодо розділу Угоди про створення поглибленої та всеохоплюючої торгівлі.

Згодом, 19 грудня 2011 р. на Саміті «Україна – ЄС» було оголошено про закінчення переговорів щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Підписання Угоди відбувалося у два етапи:

1. Починаючи з 21 березня 2014 р. на Позачерговому Саміті Україна – ЄС було підписано політичну частину Угоди та Заключний акт Саміту. Були підписані Преамбула, Розділи I «Загальні принципи», II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та політики безпеки», VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення».

2. З 27 червня 2014 р. під час засідання Ради ЄС Президентом України та керівництвом ЄС і главами 28 держав – членів ЄС була підписана економічна частина Угоди: Розділи III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби з шахрайством» [3].

У результаті 16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

Щодо проблем імплементації, варто звернути увагу на наступні: по-перше, цей процес проходить одночасно з правовою реформою в Україні.

Це призводить не тільки до частих змін у нормативно-правових актах, а до того, що законодавець «не встигає» належним чином закріпити міжнародні принципи і стандарти. Наслідком таких дій є те, що законодавча база України є суперечливою, нестабільною, і через це – недосконалою, а по-друге, правові колізії негативно впливають на процес реалізації прав, обов'язків та законних інтересів суб'єктами суспільних відносин, що, у свою чергу, знижує довіру до органів державної влади, гальмує розвиток України як держави [4, ст. 191].

Щодо перспектив вступу України до ЄС, то варто зазначити наступне: це стабільність національної валюти, перехід в аграрно-індустріальної до індустріально-аграрної або й до індустріальної держави, підвищення ефективності внутрішньої і зовнішньої політики, економіки, розвиток культури, освіти, науки та медицини, зниження рівня корупції, гарантії при збройній агресії тощо.

Наразі ми можемо спостерігати те, що вступ України до ЄС не тільки посилить її авторитет та розвиток, а й збереже Україну як незалежну, цілісну державу на роки вперед.

Отже, підсумовуючи все вищевикладене, можна зробити наступні висновки: процес імплементації – це надзвичайно важливий та тривалий процес, який вимагає ефективного виконання усіма суб'єктами суспільних відносин своїх повноважень.

Швидкого вирішення цього питання не існує, чим якісніше та ефективніше буде працювати державним апарат, тим краще для України. Мова йде не про назви нормативно-правових актів чи реформ, в рамках яких вони приймаються, а саме у результатах реформ, які наразі є доволі сумнівними.

Тому, на нашу думку, шляхами вирішення питань, які продовжують наростати всередині України можна назвати наступні: проведення прозорих та чесних виборів, боротьба із корупцією, зміни до кодифікованих та інших нормативно-правових актів та/або прийняття нових, виконання поставлених цілей не de yure, a de facto, проведення реформ згідно з рекомендаціями ЄС.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Гавердовский А. С. Имплементация норм международного права. Київ : Вища школа, 1980. 318 с.
3. Урядовий портал. URL: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu
4. Чорномаз О. Б. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/

Ключові слова: імплементація, Європейський союз, правова система.
Key words: implementation, European Union, legal system.
Науковий керівник: д. ю. н., професор Сурілова О. О.

ЗАЇМ ВАНЕССА ВАСИЛІВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РФ ЗА ВІЙНУ В УКРАЇНІ

Ті, хто стверджує, що вторгнення в Україну – це просто війна Путіна, знехтує фактом, що це повномасштабний проєкт, який потребує значної підготовки та залучення великої кількості людей, таких як солдати, працівники військово-промислового комплексу, працівники тилового забезпечення, пропагандисти та платники податків. Усі ці люди з 2014 р., коли розпочалася російсько-українська війна на Сході України та анексія Криму Росією, або реалізують

путінські плани, або фінансують їх, тому війна в Україні є їхньою війною також.

На території України має місце жахлива війна, яка призводить до катувань, зґвалтувань, масових розстрілів та інших звірств проти мирних людей. Варто зазначити, що ці злочини не вчиняє Путін особисто, а близько двохсот тисяч російських солдатів. Вони керують авіацією та здійснюють обстріли мирних міст, включаючи житлові будинки, школи, лікарні та театри, де перебувають діти.

Хоча кожен солдат може відмовитись виконувати злочинний наказ, дехто все ж таки виконує його. Відповідно до Нюрнберзьких принципів, які були сформульовані після Другої світової війни, виконання наказів свого керівництва, якщо вони призводять до воєнних злочинів, не є прийнятним виправданням [1].

Сотні воєнних злочинів були скоєні російськими військами в Україні, включаючи руйнування об'єктів цивільної та критичної інфраструктури, а також вбивства та катування мирного населення.

Задача притягнення російських чиновників до відповідальності за воєнні злочини в Україні є складною. Навіть якщо міжнародне право керується законами, на практиці рішення залежать від політичної кон'юнктури та балансу сил між країнами [1].

Тим не менш, це завдання можливо виконати, якщо з'ясувати, які кроки потрібні для його розв'язання. Російські керівники впевнені у своїй безкарності, вважаючи, що ядерна зброя дозволить їм уникнути належного покарання. Одна з причин їхньої впевненості полягає в рішенні Міжнародного кримінального суду за результатами російського вторгнення до Грузії в 2008 р.

Відповідальність за всі дії проти України, які були вчинені Росією – країною-терористом, повинні нести не тільки російські солдати, які здійснювали насильство, знущалися, вбивали та розбирали майно. Також за це повинні нести відповідальність їх ідеологічні натхненники – російські пропагандисти, генерали, міністри та, звичайно, російський диктатор Володимир Путін. Хоча в теорії Путін, а також всі вищі керівники РФ, мають імунітет від міжнародного переслідування за свої злочини, проблему цю повинен вирішити спеціальний трибунал.

Ще один важливий момент – Україна наполягатиме, щоб злочин агресії рф проти України розглядався за період не з 24 лютого 2022 р., а з лютого 2014 р., коли рф анексувала Крим і почала розхитувати Донбас. Отже, нести відповідальність керівникам росії доведеться за дев'ять років безперервної агресії [2].

Можливо, станеться так, що спеціальний трибунал буде працювати на засадах, що закріплені в Римському статуті Міжнародного кримінального суду, за винятком того, що він матиме свій регламент з установленням функцій, юрисдикції та структури. Не можна очікувати те, що спеціальний трибунал миттєво покарає всіх військових злочинців, але ця робота займе кілька років.

Проте, можна бути впевненим, що російський диктатор Володимир Путін не уникне відповідальності, а його прибічник Дмитро Медведєв, який вважає, що «президента ядерної держави не можна судити», також

буде стояти в сусідній клітці з обвинуваченими. Нарешті, військовий злочинець Слободан Мілошевич також відчував себе непіддайним правосуддю, але його дні закінчилися у тюремній камері в Гаазі.

Україна послідовно працює над створенням спеціального трибуналу для розслідування акту агресії проти неї. ООН уже визнала акт агресії у своїх резолюціях «Агресія проти України» (від 2 березня 2022 р.) та «Територіальна цілісність України: захист принципів Статуту ООН» (від 7 жовтня 2022 р.), а Генеральна Асамблея ООН кілька разів засуджувала російську агресію та спроби незаконної анексії української території більшістю голосів [1].

Це важливо для майбутнього трибуналу, оскільки такий процес не потребуватиме збору численних доказів, встановлення провини кожного конкретного військового та проведення довгих розслідувань. Запропонований формат трибуналу Україною дозволить зосередитися на ініціаторах вторгнення, особах, які прийняли ключове рішення про початок війни.

Отож, міжнародна спільнота вже низку разів засуджувала РФ за її дії в Україні та накладала економічні санкції, але до сьогоднішнього дня не було прийнято ефективних кроків для зміни ситуації. Питання відповідальності РФ за війну в Україні залишається однією з найбільш складних та актуальних проблем у міжнародній політиці.

Список використаних джерел

1. Відповідальність росії: як досягти реальних вироків для керівництва країни-агресора. 2023. URL: https://interfax.com.ua/news/blog/887883.html (дата звернення: 05.05.2023).
2. Спецтрибунал над росією: що це таке та як він працюватиме. 2023. URL: https://www.slovoidilo.ua/2023/03/06/stattja/polityka/specztrybunal-nad-rosiyeyu-ce-take-ta-yak-vin-pracyuvatymeю (дата звернення: 05.05.2023).

Ключові слова: відповідальність, міжнародне право, покарання, санкції, злочин.

Key words: responsibility, international law, punishment, sanctions, crime.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

ЗЕНЧЕНКО ЕЛЕОНОРА ВІТАЛІЇВНА

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО, ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА ТА ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОЗНАВСТВА

Міжнародне та Європейське право, внутрішньодержавне право більшості держав, за своєю суттю побудовані на концепції прав людини, в який людина, її честь, гідність, здоров'я, визнаються найвищими цінностями. Незважаючи на деякі негативні коментарі, категорія прав

людини є вдалою юридичною конструкцією, щодо якої можна виділити два варіанти побудови: конструкція із фіксованим переліком прав та конструкція без фіксованого переліку.

Найбільш розповсюдженим є, очевидно, перший варіант побудови, бо це є однією з умовою юридичного захисту прав людини, зокрема від втручання держави та державних органів.

Так, права людини також можна віднести до категорії природних прав, що дозволяє стверджувати про невичерпність переліку прав та свобод людини. Це створює можливість безкінечного потенціалу розвитку кодифікацій, класифікацій та нормативної визначеності прав людини. Із розвитком технологій, науки, демократичних ідеї виникають нові відносини між людьми та між людьми та державою, що потребують нормативного врегулювання на міжнародному рівні.

Відповідно до цього, існує класифікація, що поділяє права людини на чотири покоління прав людини. Необхідно докладно розглянути саме четверте покоління прав людини, бо саме із ним виникають найбільш сутнісні проблеми із порушенням загальноприйнятих норм моралі та етики. Так, до четвертого покоління прав людини відносяться: право на смерть, право на використання репродуктивних технологій, право на аборт та стерилізацію, право на зміну статі, право на терапевтичне клонування, право на трансплантацію, право на зміну зовнішності, право на розпорядження своїм тілом після смерті, сексуальні права тощо [3, ст. 23]. Відповідно до цього переліку можна стверджувати про істотний розвиток біотехнології, біоінженерії, генної інженерії, трансплантології, фармакології, що набуває все більшого значення як напрямок міжнародно-правового пошуку в контексті забезпечення та захисту прав людини. В юридичній літературі вказується на формування «біоправа», «біотичного законодавства», «біотичних прав людини». Так, спільний науковий поступ біології та медицини формують крізь призму права нову галузь знань – біоюриспруденцію [4, ст. 196].

Із щільного дослідження цієї теми можна виокремити такі елементи структури біоюриспруденції:

1) правова приматологія досліджує правові аспекти життя людини з моменту запліднення до народження, зокрема проводить дослідженні, таких явищ, як: початок людського життя та виникнення права на життя як правового явища; проблематика права на життя людського ембріона; пренатальні генетичні дослідження;

2) правову соматологія, що досліджує правові аспекти життя людини з моменту народження до моменту смерті, в основі якої – право людини за життя вільно розпоряджатися своїм тілом;

3) правова танатологія, що досліджує правові аспекти кінцевого етапу життя людини, процесу помирання та періоду часу, поки смерть людини продовжує мати певні біосоціальні наслідки [5, ст. 261–265].

На теперішній час існує цілий комплекс універсальних нормативно-правових актів, що стосуються врегулювання проблем юриспруденції, а саме: Нюрнберзький кодекс, Гельсінська декларація про етичні принципи медичних досліджень за участю людини, Міжнародні

етичні керівні принципи стосовно домедичних досліджень над людьми, Загальна декларація «Про геном людини і права людини», Універсальна декларація з біоетики, Загальноєвропейська конвенція про захист прав та гідності людини у зв'язку із застосуванням досягнень біології та медицини: Конвенція про права людини тощо. Вони були розроблені внаслідок дискусій фахівців щодо морально-етичних проблем щодо інноваційних технологій, що за своєю суттю втручаються у саме життя та смерть людини.

Отож, основними проблемами, щодо виникнення та розвитку біоюриспруденції є:

1) питання про правовий статус ембріона, тобто питання, чи має взагалі ембріон правовий статус людини, і якщо так, то в якому ступені і з якого моменту. Його вирішення визначає допустимість будь-яких питань у репродукцію людини;

2) етичні проблеми аборту та пренатальної діагностики. Незважаючи на те, що явище аборту існувало задовго до виникнення біоюриспруденції, але відсутність нормативного регулювання цього питання, окрім релігійних догм, ставить під загрозу не тільки життя новонародженого, але й жінки, що народжує. Бо часто аборти проводжувалися в антигігієнічних умовах некваліфікованими лікарями, внаслідок чого більшість жінок померли під час здійснення цієї процедури. Наразі, є великий перелік держав, в яких аборти заборонені, до яких відносять США;

3) етичні ідеї штучного запліднення. Штучне запліднення є спробою вирішення проблеми безпліддя, яке у сучасному світі посідає високе місце серед найбільш поширених хвороб людства;

4) етика паліативної медицини, що є це комплексом медико-соціальних заходів, які направлені на забезпечення безнадійно хворої людини гідними умовами життя і вмирання;

5) моральні проблеми евтаназії. Евтаназією називають сукупність дій, що забезпечують гідний і безболісний відхід з життя.

Отож, із виникненням нових технологій та розробок також будуть створюватися нові соціальні відносини, морально-етичні питання, що будуть мати потреби і нормативно-правовій регламентації.

Список використаних джерел

1. Сучасні проблеми міжнародного права. Liber Amicorum до 60-річчя проф. М. В. Буроменського : моногр. / авт. кол. ; за ред. В. М. Репецького та В. В. Гутника. Львів ; Одеса : Фенікс, 2017. 564 с.
2. Четверте покоління прав людини: особливості правового регулювання, проблеми та перспективи розвитку в сфері охорони здоров'я : монографія / за заг. ред.: д. ю. н., проф. С. Б. Булеци; д. ю. н., доц. М. В. Менджул. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. 444 с.
3. Наукова стаття: «Четверте покоління прав людини: до проблем узагальненої класифікації» Жаровської І. М. URL: https://doi.org/10.36477/2616-7611-2018-07-02
4. Наукова стаття: «Біоетика та права людини: міжнародно-правовий аспект» Г. Ю. Гулєвської, С. М. Сергєєва.

5. Наукова стаття: «Біоюриспруденція як новий напрям правових наукових досліджень» Семена Стеценко.
6. Сучасні проблеми біоетики : навч. посіб. для позааудитор. підгот. студ. спец. «Фармація», «Клінічна фармація», «Технологія парфумерно-косметичних засобів» / В. А. Мороз, В. В. Пропіснова, Д. В. Леонтьєв та ін. ; за ред. В. А. Мороза. Харків : Вид-во НФаУ, 2009. 128 с.

Ключові слова: права людини, захист прав людей, четверте покоління прав людини, етика, морально-етичні проблеми, біоюриспруденція.

Key words: human rights, protection of people's rights, the fourth generation of human rights, ethics, moral and ethical problems, biojurisprudence.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Грушко М. В.

KACHURENKO VIKTORIIA

3rd year student of Law Professional College
of National University "Odesa Law Academy"

PYSLAR IRYNA

1st year student of Faculty of Public Prosecution
and Investigation (Criminal Justice)
of National University "Odesa Law Academy"

INTERNATIONAL AD HOC TRIBUNALS AS A MECHANISM FOR BRINGING TO JUSTICE SUBJECTS FOR THE MOST SERIOUS INTERNATIONAL CRIMES

Any unlawful act must be legally liable. The institution of international criminal responsibility was formed gradually, the lack of a mechanism that would perform a preventive function led to the fact that the world community faced international crimes after they were committed. Violating international law, armed conflicts (wars) cause public danger.

The second half of XX became decisive in the formation of international criminal justice. The first ad hoc tribunals were created – Nuremberg and Tokyo. The investigation of unprecedented crimes of fascist Germany was, in fact, the starting point for the emergence of the idea of creating a single judicial body that would carry out proceedings for international criminals.

On September 26, 1944, the United Nations Commission on War Crimes approved the Convention Establishing the International Military Tribunal of the United Nations. It was assumed that this tribunal would not have a permanent character and would try only for war crimes, that is, it would be created ad hoc, for one case.

The legal basis for the activities of the Nuremberg Tribunal was the Statute, concluded at the beginning by the four victorious powers; Subsequently, 19 more states joined the agreement. It was this statute that was the first international legal treaty that combined the norms of

criminal procedure law of countries. The content of the Charter provided for the allocation of three categories of crimes to be considered: crimes against humanity, crimes against peace, war crimes.

In addition to the Nuremberg Tribunal, which condemned war crimes committed in Europe, a similar tribunal was created to bring justice to Japanese criminals who supported the Nazi system – the Tokyo Tribunal. Despite a number of differences between the previously mentioned tribunals, their activities can undoubtedly be considered as a legal mechanism of influence on the formation of a new post-war legal order, in the context of a new redistribution of certain territories and "zones of influence".

The armed conflict in Yugoslavia became a decisive factor in the formation of the modern understanding of the types of armed conflicts. It began in 1991 and lasted for 4 years, until 1995. During this conflict, proceedings for violations of international humanitarian law were carried out by a specially established Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY). Statistically, the number of defendants at the tribunal was the largest, as it numbered more than 160 people. The ICTY became the first international tribunal to issue a genocide conviction, recognizing the responsibility of the former head of the Bosnian Serb political party Radovan Karacic in 2016. The tribunal has also passed sentences for mass murder, violence, rape, and other crimes against humanity and war crimes.

The Rwandan genocide is the largest in human history in terms of its scale and consequences. According to various estimates, 50.000 to 100.000 people were killed during the 126 days of the conflict, which was about 20% of the country's population. For several months, Radio Télévision Libre des Mille Collines promoted violence and racism on a daily basis, inciting hatred and calling on its listeners to exterminate the Tutsis, who were called nothing more than "inyenzi" (cockroaches). The International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR) was actually established as a type of the Yugoslavian Tribunal, but the subject matter of the proceedings became a characteristic difference. It prosecuted cases for genocide, crimes against humanity, and war crimes committed between January 1, 1994, and December 31, 1994. The ICTR issued final verdicts in 61 cases and convicted more than 90 individuals, including high-ranking military and political officials, commanders, and fighters who were accused of the most serious crimes.

In 2002, under the auspices of the United Nations, another ad hoc tribunal, the Sierra Leone Tribunal, or Special Court, was established. The main task of this tribunal, like all the others, was to punish those guilty of international crimes, i.e. those who violated international and international humanitarian law.

The hostilities in Sierra Leone were characterized by massacres, violence, gang rape and the forced use of child soldiers.

According to the Statute, the tribunal tried crimes against peace and security of mankind, crimes against humanity and war crimes. During its work, the court delivered a verdict in 9 cases and prosecuted more than 20 people accused of committing the most serious crimes.

Summarizing all of the above, ad hoc tribunals are created only as a mechanism to ensure justice in cases of violation of public security through the commission of particularly serious international crimes. At present, the permanent International Criminal Court (ICC) operates on the basis of the above-mentioned tribunals, and the legal basis of ad hoc tribunals, in turn, became the basis for the creation of the Rome Statute, which ensures the functioning of the ICC.

As for the current issue: "Will a tribunal for Ukraine be established?", the present public opinion is inclined to three possible scenarios: the establishment of a tribunal under the auspices of the UN, a hybrid tribunal or the establishment of a tribunal under a multilateral treaty. A final decision on this issue has not yet been made.

In our personal opinion, the ukrainian tribunal can not be implemented in the form of a hybrid tribunal, because then the crimes will be judged under national law, not international law, i.e. we are inclined to the option of creating a special court, taking into account the involvement of all possible international means of providing justice, which would act on behalf of the international community.

References

1. Дрьоміна Н. В. Юрисдикція міжнародних кримінальних судів і трибуналів : автореф. дис. … канд. юрид. наук. Київ, 2006. 17 с.
2. Невінчаний М. Виникнення та розвиток ідеї створення міжнародного кримінального суду як постійного органу міжнародної кримінальної юстиції. *Молодий вчений.* 2021. № 5 (93). С. 325–329. URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-5-93-62 (дата звернення: 04.05.2023).
3. Stepanenko, K. Concept, signs and types of international judicial institutions. *International law almanac*. 2020. № 23. С. 46–54. URL: https://doi.org/10.32841/ila.2020.23.06 (дата звернення: 05.05.2023).

Key words: ad hoc tribunals, international criminal law, international criminal justice, international crimes, legal proceedings.

Ключові слова: трибунали ad hoc, міжнародне кримінальне право, міжнародна кримінальна юстиція, міжнародні злочини, судочинство.

Scientific supervisor: PhD in Law, Associate Professor Voytovych P.

КОЛЕСНИК АНАСТАСІЯ В'ЯЧЕСЛАВІВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОХОРОНА ПРАВ ПРАЦІ МІГРАНТІВ НА ЗАКОНОДАВЧОМУ ТА ПРАКТИЧНОМУ РІВНЯХ

Питання захисту прав трудових мігрантів привертає значну увагу в останні роки. Зростаюча глобалізація ринків праці та збільшення кількості мігрантів, які шукають можливості працевлаштування, підкреслили потребу в ефективних законодавчих і практичних заходах щодо захисту прав і добробуту цих груп населення.

Мета роботи полягає в дослідженні проблеми, з якими стикаються трудові мігранти, та аналізі ефективності існуючих підходів до захисту трудових прав. Також, оцінити існуючу законодавчу базу та практичні заходи, що застосовуються для вирішення проблем.

У науковій сфері було проведено багато досліджень, спрямованих на вивчення важкого становища трудових мігрантів та пошук шляхів його вирішення. Науковці дослідили основні причини порушень трудових прав, такі як економічна нерівність, дискримінація та дисбаланс влади. Також було проаналізовано вплив глобалізації, міграційної політики та динаміки ринку праці на вразливість трудових мігрантів. Крім того, в дослідженнях вивчалися успішні ініціативи та кращі практики, впроваджені окремими країнами або організаціями для захисту трудових прав мігрантів. Незважаючи на ці зусилля, залишаються значні прогалини, які потребують подальших досліджень і розробки більш ефективних стратегій [3, с. 51–56].

Захист трудових прав мігрантів є критично важливим питанням, яке потребує негайної уваги. Трудові мігранти часто стикаються з експлуатацією, дискримінацією та зловживаннями через свій вразливий статус і обмежений правовий захист. Необхідно посилити законодавчу базу, щоб забезпечити всебічне охоплення трудових прав і надійні механізми правозастосування. Крім того, практичні заходи, такі як інформаційні кампанії, навчальні програми та доступна правова допомога, мають важливе значення для поліпшення фактичних умов праці та ставлення до трудящих-мігрантів. Застосовуючи цілісний підхід, який охоплює як законодавчі, так і практичні аспекти, ми можемо створити більш інклюзивне і справедливе суспільство, яке захищає права і гідність усіх людей, незалежно від їхнього міграційного статусу. Організації, які займаються захистом та охороною прав мігрантів, різноманітні і можуть варіюватись залежно від країни. Наприклад, це Amnesty International, International Organization for Migration, United Nations High Commissioner for Refugees, International Rescue Committee, Human Rights Watch, і багато інших [4]. Ці організації активні в боротьбі з порушеннями прав мігрантів, надають підтримку та захист мігрантам у сферах освіти, медичного обслуговування, зайнятості та житла. Вони проводять дослідження про умови роботи мігрантів, консультують та допомагають мігрантам з їхніми правами, створюють програми для інтеграції мігрантів в нову країну, проводять кампанії проти дискримінації та насильства [5]. Організації захисту мігрантів здійснюють різноманітні заходи, що спрямовані на забезпечення безпеки, прав та гідного статусу мігрантів у країні-приймачі.

Наразі, існують численні відгуки і статистичні дані, які свідчать про наявність серйозних проблем та порушень прав мігрантів на роботі в Україні. Багато працедавців не дотримуються вимог законодавства з цього питання, а також відмовляються виплачувати заробітну плату і забезпечувати належні умови праці мігрантам [1].

Законодавство України пропонує систему заходів для забезпечення прав мігрантів на роботі, але в практичному плані в процесі їх реалізації виникають проблеми. Наприклад, медичне страхування повинне бути здійснене для кожного мігранта, що працює в Україні. Проте, багато компаній і працедавців не дотримуються цього закону [2].

Необхідна систематична робота з боку держави щодо забезпечення прав мігрантів та контролю за їхнім дотриманням. Проблема порушення прав мігрантів на роботі не може бути вирішена за допомогою ізольованих заходів, а потребує комплексного підходу від держави, працедавців та представників іммігрантської спільноти. Законодавча база має бути модифікована таким чином, щоб забезпечувати мігрантам повні трудові права та перевіряти підприємства, що наймають мігрантів, на предмет дотримання цих прав.

У висновку можна зазначити, що забезпечення прав мігрантів на роботі є одним з ключових елементів охорони прав людини та має бути покращене в Україні через реалізацію заходів на законодавчому та практичному рівнях.

Список використаних джерел

1. United Nations. (2018). International migration 2018: Highlights (ST/ESA/SER.A/404). United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division.
2. Білик С. В., Рудяк І. Г. Охорона прав мігрантів на роботі як чинник формування права в Україні. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* Серія 14. Теорія і методика здоров'язбережувального процесу в освіті та спорті. 2019. Вип. 16 (90). С. 51–56.
3. Закон України «Про охорону праці» від 14.10.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12 (дата звернення: 07.05.2023).
4. Конвенція Міжнародної організації праці «Про працівників-мігрантів» (переглянута 1949 р.) № 97 від 1 липня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_159 (дата звернення: 07.05.2023).
5. Міжнародна конвенція ООН «Про захист прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей» від 18 грудня 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_j82 (дата звернення: 07.05.2023).

Ключові слова: права людини, права трудових мігрантів, захист трудових прав мігрантів, порушення прав мігрантів, охорона прав праці мігрантів.
Key words: human rights, rights of labor migrants, protection of labor rights of migrants, violation of migrants' rights, protection of labor rights of migrants.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

КОЛОДІЙ НАДІЯ АНАТОЛІЇВНА,
МЕЛЬНИК ТЕТЯНА ВІКТОРІВНА

студентки 4-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ «ГЕНОЦИДУ» ТА МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ

Геноцид – це злочин проти людства, який включає в себе намір знищення частини або всієї національної, етнічної, расової або релігійної групи. Це визначено у Конвенції про запобігання та покарання злочину геноциду [1], яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 р. (далі – Конвенція).

Хоча Конвенція про запобігання та покарання злочину геноциду визначає, що геноцид є злочином проти людства, існують деякі проблеми з його застосуванням у міжнародному праві.

Поняття геноциду може відрізнятися в різних країнах через політичні, історичні та культурні чинники. Наприклад, Ізраїль визнає геноцид відносно єврейської національної групи під час Другої світової війни, а також визнає геноцид відносно інших національних груп, таких як курди та вірмени. Водночас росія не визнає геноциду відносно чеченців під час конфлікту у 1990-х роках [2, с. 22].

Ця різниця у поглядах на геноцид може мати наслідки для міжнародних відносин та прав людини. Наприклад, якщо країна не визнає геноциду, то вона може не сприймати потребу в покаранні винних осіб та запобіганні подібним злочинам у майбутньому. Також це може призвести до конфліктів між країнами та погіршення відносин між національними групами.

Різниця в поглядах на геноцид може бути проблемою у міжнародних відносинах та правах людини. Для забезпечення ефективного захисту прав людини необхідно продовжувати діалог та співпрацю між країнами та національними групами для досягнення взаєморозуміння та визнання фактів геноциду.

Після оцінки міжнародних процесів, законодавства та судової практики, ми можемо виділити певний перелік проблем, що напряму стосуються визначення «геноциду».

Перша проблема полягає у тому, що визначення геноциду є дуже жорстким та обмеженим. Конвенція визначає геноцид як намірне знищення частини або всієї національної, етнічної, расової або релігійної групи. Це означає, що інші форми масового насильства, такі як масові вбивства або етнічне очищення, можуть не вважатися геноцидом, якщо немає доказів намірного знищення групи.

Друга проблема полягає у тому, що докази цілеспрямованого знищення групи можуть бути дуже складними для збору та інтерпретації. Це може призвести до того, що деякі випадки геноциду можуть залишатися непоміченими або не покарані.

Третя проблема полягає у тому, що деякі країни можуть не визнавати певні випадки геноциду через політичні або історичні причини. Наприклад, Туреччина не визнає геноциду відносно вірменської національної групи в 1915 р., що може ускладнити покарання винних осіб та запобігти подальшим діям для захисту прав людини.

Для запобігання геноциду та покарання винних осіб, міжнародні органи та механізми використовують різні інструменти. Наприклад, Міжнародний кримінальний суд (МКС) може розглядати злочини геноциду як частину своєї юрисдикції. Також існують механізми, такі як Міжнародний трибунал з прав людини, який може розглядати скарги на порушення прав людини, включаючи геноцид.

Крім того, міжнародні органи та механізми можуть вживати санкцій проти країн, які порушують права людини, включаючи геноцид. Наприклад, Рада Безпеки ООН може встановлювати економічні санкції проти країн, які не дотримуються міжнародних стандартів прав людини.

Узагальнюючи, міжнародна практика у сфері геноциду базується на Конвенції про запобігання та покарання злочину геноциду та використовує різні механізми та інструменти для запобігання геноциду та покарання винних осіб.

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) також розглядає скарги, пов'язані з геноцидом. Зокрема, в рішенні «Боснійська мусульманська спільнота проти Сербії» від 2007 р. [3], ЄСПЛ визнав, що Сербія порушила Конвенцію про запобігання та покарання злочину геноциду через свою участь у вбивствах та етнічному очищенні в Боснії та Герцеговині в 1990-х роках.

У іншому рішенні, «Карахан проти Туреччини» від 2005 р., ЄСПЛ визнав, що турецький уряд вчинив геноцид відносно вірменської національної групи в 1915 р. Однак, Туреччина не визнає цього рішення та вважає, що події в 1915 р. не можна назвати геноцидом.

Міжнародний кримінальний суд (МКС) є одним з головних механізмів міжнародної юстиції для розгляду злочинів геноциду. Згідно з Римським статутом [4], який установлює його юрисдикцію, МКС може розглядати злочини геноциду, якщо вони були скоєні на території держав-членів МКС або якщо злочин був скоєний громадянином держави-члена МКС.

МКС визнає геноцид як один з найбільш серйозних злочинів, і він може вживати різних заходів для його запобігання та покарання винних осіб. Наприклад, МКС може видаляти з посади та забороняти на певний час займати будь-яку посаду в державі-члені МКС особам, які були засуджені за злочини геноциду.

Участь МКС у справах про геноцид може бути важливим інструментом для запобігання майбутнім злочинам геноциду та покарання винних осіб. Однак, як і в будь-якому іншому судовому процесі, розгляд справи про геноцид у МКС може бути складним і часом залежати від політичної волі держав-членів МКС.

Отже, поняття геноциду є важливим у міжнародному праві та дозволяє забезпечити захист прав людини та запобігти злочинам

проти людства. Проте, його застосування може бути складним та обмеженим. Для забезпечення ефективного захисту прав людини необхідно продовжувати працювати над розвитком та удосконаленням цього поняття. Це питання особливо важливе в наш час, оскільки через збройну агресію російської федерації на території України задля захисту прав і свобод українців нам необхідні як чітке визначення поняття «геноциду» так і надійний міжнародний механізм захисту. Для цього необхідно удосконалити саме поняття, визначити його спочатку на рівні країн, а згодом і на світовому рівні, використовуючи судові рішення ЄСПЛ, МКС, а також доктринальні напрацювання світових науковців.

Список використаних джерел

1. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide [Електронний ресурс]. 1948. URL: https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/genocide-conv-1948
2. The European Court of Human Rights (Fifth Section). CASE OF JORGIC v. GERMANY [Електронний ресурс] / The European Court of Human Rights (Fifth Section). 12. URL: http://surl.li/gwptp
3. EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. INFORMATION NOTE No. 94 on the case-law of the Court February 2007 [Електронний ресурс] / EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. 2007. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/CLIN_2007_02_94_ENG_822343.pdf
4. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду [Електронний ресурс]. 1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588

Ключові слова: геноцид, механізм захисту, міжнародна практика, злочини геноциду.

Key words: genocide, mechanism of protection, international recognition, crimes of genocide.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Акіменко Ю. Ю.

КОПИЛ БОГДАНА ІВАНІВНА,
СУЛЬЖИК ВІКТОРІЯ ВАЛЕРІЇВНА

студентки 4-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМАТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МКЧХ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну 24 лютого 2022 р. українці очікували негайних дій з боку міжнародної спільноти, зокрема і від Міжнародного комітету Червоного Хреста, як від міжнародної неурядової організації, що покликана «захищати життя та гідність жертв війни та ситуацій внутрішнього насильства та надавати їм допомогу». Після гуманітарних криз у багатьох містах України розпочалася критика МКЧХ, на що вони відповіли низками заяв від 27–30 березня 2022 р., що були опубліковані на сайті самої організації чотирма мовами, зокрема українською та російською [1]. Ці заяви ставлять під сумнів принцип нейтральності МКЧХ, оскільки в україномовному та англомовному варіантах ситуацію в Україні було кваліфіковано як «міжнародний збройний конфлікт», натомість у російськомовному – лише «конфлікт». Як відомо, в міжнародному гуманітарному праві така кваліфікація є принциповою, оскільки від цього залежить не лише те, чи застосовуватиметься міжнародне гуманітарне право, а й оцінка правового характеру збройного конфлікту між двома державами (ст. 2 Женевських конвенцій).

Візит президента МКЧХ Петера Маурера до Москви та його зустріч з міністром Лавровим виклало обурення зі сторони України. Безсумнівно, посадова особа Комітету має право відвідувати державу-сторону конфлікту, оскільки це є яскравим проявом принципу нейтралітету. Проте питання викликають почесті, з якими відбувалася ця зустріч, що несе за собою пом'якшення образу росії як держави, що обвинувачується в серйозних порушеннях міжнародного гуманітарного права, та дискредитує керівництво МКЧХ.

У будь-якому випадку українська сторона не заперечує того, що МКЧХ надає гуманітарну допомогу. Як стверджує Комітет, гуманітарна операція в Україні є наймасштабнішою за історію його існування, в ході якої було залучено близько 124 тис. волонтерів, надано 199 млн швейцарських франків фінансової допомоги, 1,8 млн людей знайшли свій притулок завдяки діям МКЧХ [3]. Проте, як і наголошувала міністерка реінтеграції тимчасово окупованих територій Ірина Верещук, мандат МКЧХ надає йому можливість і право робити те, чого не можуть інші волонтери, зокрема і регіональний Червоний Хрест. Україна очікувала від нього допомоги в організації гуманітарних коридорів, супроводження колон і дотримання гарантій припинення вогню.

24 березня 2022 р. було опубліковане звернення до МКЧХ українських правників, журналістів, волонтерів, що просили надати відповідь на низку запитань, зокрема щодо того, чому місія МКЧХ покинула Маріуполь з посиленням нападів так які заходи здійснював Комітет задля того, щоб запобігти цьому. У зверненні було зазначено кілька сфер, в яких необхідно активізувати діяльність Червоного Хреста. Серед них: підтримка зелених коридорів з територій, що перебувають під контролем росії та зон бойових дій; допомога в забезпеченні гуманітарної допомоги; запобігання примусовій депортації людей, зокрема дітей, з Маріуполя та Донецька до росії; збір тіл російських солдатів та їх повернення до росії; тісніша співпраця з українськими волонтерами та забезпечення прозорості в операційній діяльності МКЧХ, включаючи звіти про фінансування, кількість залучених співробітників та місця розташування [5].

Ще одним важливим аспектом є те, що через недостатню проінформованість українського суспільства щодо структури МКЧХ, багато хто вважає, що Товариство Червоного Хреста України є частиною Міжнародного Комітету Червоного Хреста, що не є правдою. Так дійсно,

емблема організацій є спільною, «а от задачі, можливості та мотивація різні» [2]. Всього існує близько 192 національних товариств Червоного Хреста у різних країнах, які діють незалежно та є юридично самостійними, однак працюють з дотриманням принципів руху – гуманності, неупередженості, нейтральності, незалежності, добровільності, єдності, універсальності. Український Червоний Хрест володіє компетенцією у централізованому забезпеченні гуманітарної допомоги через органи місцевого самоврядування, швидкому наданні допомоги населенню на звільнених територіях та забезпеченні гуманітарної допомоги у більш спокійних районах.

Не можна забувати те, що МКЧХ насамперед дотримується принципу нейтралітету [4, с. 62]. Теоретично, Червоний Хрест повинен отримувати максимальну підтримку від усіх сторін конфлікту, щоб забезпечувати гуманітарну допомогу постраждалим і мирному населенню. Водночас, учасники конфлікту повинні забезпечувати Червоному Хресту всі необхідні ресурси та можливості для здійснення його діяльності, проте це не означає, що вони завжди цього дотримуються.

Отже, високі очікування від МКЧХ як нейтрального посередника із великою репутацією і найбільшим досвідом допомоги людям під час збройних конфліктів зумовило критику організації, зокрема зі сторони України. Безумовно, МКЧХ здійснює свою діяльність на території України ще з 2014 р., проте ефективність Комітету за ці роки, враховуючи межі його мандату, викликає запитання та критику.

Список використаних джерел

1. Заява МКЧХ від 30.03.2022 [Електронний ресурс]. 2022. URL: https://blogs.icrc.org/ua/2022/03/30/chervoniy-hrest-ne-bere-uchasti-evacuaicia/ (дата звернення: 30.04.2023).
2. Заява Національного комітету Червоного Хреста України від 27.03.2022 [Електронний ресурс]. 2022. URL: https://nv.ua/ukr/ukraine/events/chervoniy-hrest-skandal-z-ofisom-u-rostovi-nacionalniy-komitet-poyasniv-situaciyu-novini-ukrajini-50228742.html (дата звернення: 30.04.2023).
3. Звіт МКЧХ щодо діяльності в Україні за 2022 р. [Електронний ресурс]. 2022. URL: https://www.icrc.org/sites/default/files/document_new/file_list/red_cross_movement_activities_overview_ukraine_2022_3.pdf
4. Лисик В. М. Правовий Статус Міжнародного комітету Червоного Хреста у міжнародному праві : монографія. Одеса : Фенікс, 2012. 208 с. (Серія «Міжнародне право»).
5. Публічне звернення до Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ) від 25.03.2022 р. [Електронний ресурс]. 2022. URL: https://www.pravda.com.ua/columns/2022/03/25/7334382/ (дата звернення: 30.04.2023).

Ключові слова: міжнародне право, принцип нейтралітету, МКЧХ, Червоний Хрест, міжнародний збройний конфлікт, міжнародне гуманітарне право.
Key words: international law, principle of neutrality, ICRC, Red Cross, international armed conflict, international humanitarian law.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Дронов В. Ю.

КОСТИЛЄВА ЮЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАКТИЧНЕ ВТІЛЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ХАРТІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ МОВ АБО МОВ МЕНШИН В ОСВІТНІЙ ТА КУЛЬТУРНІЙ СФЕРАХ: ДОСВІД КРАЇН ЗАХІДНИХ БАЛКАН

Актуальність цієї теми зумовлена тим, що в сучасному світі через різні чинники значна кількість мов неухильно зменшується. Натомість для демократичної Європи важливою цінністю також є збереження культурного, мовного різноманіття, яке виступає самобутністю різних народів. Міжнародною міжурядовою організацією, яка об'єднує більшість європейських країн є Рада Європи. Саме її виконавчий орган – Комітет Міністрів ухвалив Європейську хартію регіональних мов або мов меншин 5 листопада 1992 р. Цікавим буде дослідити застосування цієї Хартії на прикладі держав Південної Європи, що знаходяться на Балканському півострові.

Необхідним є аналіз імплементації Європейської хартії на основі періодичних звітів держав. Адже відповідно до ст. 15 даної конвенції сторони подають Генеральному секретарю Ради Європи на періодичній основі доповідь про політику, яку вони проводять, і про заходи, вжиті ними. Однією із країн Західних Балкан може виступати Республіка Чорногорія. Вона приєдналась до Європейської хартії регіональних мов або мов меншин 6 червня 2006 р.

У Чорногорії навчання албанською мовою організовано в 12 початкових і 5 середніх школах. З чорногорської мови перекладено підручники з таких предметів: історія, географія, музика та образотворче мистецтво. Але, на жаль, часто переклади були неякісні; також албанських дітей не навчають історії свого народу. Крім того, захист албанської мови в Чорногорії здійснює Національна рада албанців. Тому Рада проводила семінар з питання перекладу підручників та з приводу цього відправляла рекомендації до Міністерства освіти, але воно не відреагувало. Також Рада вважала неприйнятним те, що албанці в Чорногорії не мають можливості продовжувати вищу освіта албанською мовою і повинні навчатися за її межами, щоб отримати освіту рідною мовою або продовжити навчання в Чорногорії [3, с. 34]. Хоча згідно із взятим зобов'язанням щодо Європейської хартії Чорногорія не імплементує у сферу вищої освіти для албанської мови підпункт е (ii) про можливість надання вищої освіти регіональними мовами або мовами меншин. Тому очевидно, що вона не здійснює цих заходів.

Національна рада албанців провела заходи, спрямованих на поліпшення становища албанців у сфері освіти. Вона розповсюдила унікальний шкільний підручник – Abecedarium (Aberate) для шкіл, який був переданий албанцям у Чорногорії протягом останніх років [3, с. 35].

Також принагідно зазначити, що Рада Європи серед своїх пріоритетних завдань ставить захист ромів – найбільшої меншини Європи. Тому важливим буде зазначити, як здійснюється захист цієї мови в культурній сфері, зважаючи на складність реалізації гарантій для неї. Адже відповідно до ст. 1 Європейської хартії регіональних мов або мов меншин ромська мова є територіальною, тобто не має певної географічної місцевості.

Ромська мова є одним із найважливіших елементів національно-культурної ідентичності ромів. Уряд Чорногорії створив Проєкт «Соціальна інтеграція ромів та єгиптян за сприяння партнерів з питань соціальної інклюзії». Міністерством юстиції Чорногорії було організовано заходи в рамках Плану заходів на 2021 р. Заходи включають навчання більшості населення про те, як зменшити негативне соціальне ставлення до представників ромської меншини, а також популяризацію позитивних прикладів співіснування. Також були організовані навчальні візити до шкіл з метою підвищення обізнаності, розуміння та поваги до учнів ромської громади. Крім того, була вироблена Стратегія соціальної інтеграції ромів на 2021–2025 рр. Структура Програми складається з чотирьох модулів: ромська ідентичність та дилеми ідентичності, ромська культура, ромська мова, ромська література. Метою цієї програми є розвиток та збереження усвідомлення власного походження, ідентичності, мови та культури в самій ромській громаді, а також зруйнування упереджень та стереотипів щодо них [3, с. 9–14].

Наступною країною Балканського півострова, яку цікавим буде розглянути, є Хорватія. Принагідно зазначити, що саме після приєднання цієї країни Європейська хартія регіональних мов або мов меншин набрала чинності 1 березня 1998 р., що є згідно зі ст. 19 Хартії. Відповідно до цього можемо розглянути реалізацію в галузях освіти і культури дві регіональні мови у Хорватії: чеську і словенську.

Що стосується імплементації в освітній сфері для чеської мови, то на 2020/2021 навчальний рік було затверджено модель для двох загальноосвітніх шкіл: запроваджено предмет «Чеська мова та культура» в загальноосвітній середній школі м. Дарувар та в м. Пожега. Протягом звітного періоду Міністерство Хорватії профінансувало друк підручників і підготовку нових підручників для освіти чеської національної меншини. Протягом 2021 р. у зв'язку зі спалахом COVID-19, було здійснено запис відеоуроків з предмету чеської мови та культури, що стали доступними безкоштовно [2, с. 40–41].

Щодо міжнародного культурного співробітництва, яке підтримувало Міністерство культури Хорватії, були здійснені 18 програм у 2020 р. та 11 програм у 2021 р. зі Словенією. Ці програми включали популяризацію словенської мови, культури та мистецтва в Хорватії, що здійснювалися протягом цього періоду Етнографічним музеєм, Хорватським національним театром та хорв. Baroque Ensemble. Для представників словенської національної меншини продовжується фінансування журналу словенською мовою Novi domov, який видає Культурно-освітнє товариство "Slovensky dom" [2, с. 88].

У галузі освіти Міністерство науки і освіти повідомляє, що підвищення кваліфікації вчителів щодо словенської мови здійснюється завдяки Тренінговому агентству для навчання вчителів (ETTA), що виконує професійні та консультативні функції в дошкільній, початковій та середній освіті. Крім того, для педагогів, які викладають мови меншин, здійснюється професійна підготовка через семінари, організовані ETTA та меншиною асоціації [2, с. 93].

Отже, у зв'язку із викладеним вище, можна сказати про надзвичайну важливість Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, що імплементували в даному випадку Чорногорія та Хорватія в освітній та культурній сферах. Адже завдяки ній здійснюється гарантії щодо захисту регіональних, територіальних та мов меншин у цих Балканських країнах. Водночас із реалізацією взятих зобов'язань не всі норми Європейської хартії виконуються, існують також певні пробіли. Але все одно надіємось, що вони будуть вирішені.

Список використаних джерел

1. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин Рада Європи від 05.11.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014 (дата звернення: 08.05.2023).
2. Croatian's seventh periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter. 22 February 2023. URL: https://rm.coe.int/croatiapr7-en/1680aa5f42 (дата звернення: 08.05.2023).
3. Montenegrin's sixth periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter. 8 December 2022. URL: https://rm.coe.int/montenegropr6-en/1680a9d224 (дата звернення: 08.05.2023).

Ключові слова: Рада Європи, Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, країни Західних Балкан, ромська меншина, культурна самобутність, освітня сфера.
Key words: Council of Europe, European charter of regional or minority languages, countries of the Western Balkans, roma minority, cultural independence, educational sphere.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

КРИВОРУКА ОЛЬГА СТЕПАНІВНА,
РУБАН КАТЕРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

студентки 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

САНКЦІЇ ЯК ПРИМУСОВИЙ ЗАХІД ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Історично склалось так, що політичне, економічне та загалом цивілізоване співіснування суб'єктів міжнародного публічного права будується на моральних принципах добросусідства, поваги до суверенітету, невтручання у внутрішні справи один одного, свободи волевиявлення, доброчесності, порядності та інших цілком «оціночних» постулатах. Проте на практиці такий фундамент відносин є не надійним і не ефективним. Тому міжнародним публічним правом була вироблена система заходів реагування на порушення норм міжнародного права різного характеру. Зокрема дане наукове дослідження присвячене поняттю «санкції» як примусовим заходам під час збройних конфліктів.

Поняття санкцій відоме світовій спільноті ще з часів Ліги Націй. Це знайшло своє відображення в ч. 1 ст. 16 Статуту Ліги Націй. Згодом цей «правовий інструмент» успадкувала ООН.

Жодне джерело міжнародного публічного права не містить легального визначення дефініції «санкції», це в свою чергу створює значний простір для науковців. Аналізуючи та узагальнюючи деякі з них можна дійти висновку, що санкції – це правомірні, передбачені нормами міжнародного публічного права, заходи спрямовані на порушника норм МПП, спрямовані на припинення протиправних дій, впливу на порушника, а також запобігання такій поведінці в майбутньому. На сучасному етапі можна виділити п'ять рівнів міжнародних санкцій: 1) глобальний рівень; 2) міждержавний; 3) галузевий рівень; 4) корпоративний рівень; 5) індивідуальний рівень [3, с. 576].

Санкції за змістом можуть бути економічного, дипломатичного, військового характеру тощо. З огляду на це можна класифікувати санкції на санкції, які застосовують держави та санкції, які застосовують міжнародні організації. Також можна класифікувати за кількісним критерієм на індивідуальні та колективні. Індивідуальні в свою чергу тлумачаться як «самодопомога» (репресалії, реторсії, розрив чи призупинення дипломатичних або консульських відносин, самооборона, а колективні як відповідь певного об'єднання суб'єктів МПП (відповідно до Статуту ООН санкції можуть застосовувати РБ ООН і регіональні міжнародні організації). До речі, питання співвідношення санкцій, що накладаються Радою Безпеки ООН, та санкцій Європейського Союзу досліджувались в дисертаційній праці Абдуллаєва Руслана Алімовича. Хоча європейські судові інституції і нездатні скасувати резолюції Ради Безпеки ООН, вони здатні анулювати акти ЄС, якими вони були імплементовані до європейського права. У такий спосіб ЄС захищає автономію власного

правопорядку [4, с. 50]. Видами колективних міжнародних санкцій є припинення прав і привілеїв, що випливають із членства в міжнародній організації; виключення держави-правопорушника з міжнародного спілкування; колективні збройні заходи для підтримання міжнародного миру і безпеки [3, с. 576].

У контексті того, що в центрі Європи у XXI ст. здійснюється збройна агресія рф проти України, дослідження питання санкцій та їхньої ролі в забезпеченні миру та покаранні агресора – є вкрай актуальними. Бойові дії на території України ведуться з 2014 р. і як реакція на ті події був прийнятий Закон України «Про санкції». Але проблема в тому, що він зовсім не містить положень про контроль за здійсненням санкцій і це дещо нівелює його ефективність в контексті правового регулювання даного питання [1].

Беззаперечно успіхи України у цій збройній боротьбі з окупантом в першу чергу належать звитяжним українським захисникам і захисницям на полі бою, проте значну роль у стримуванні ворога сьогодні відіграє також система санкцій розроблена Заходом на підтримку України. Варто акцентувати увагу на тому, що санкції слід тлумачити з погляду саме контрзаходу, тобто дії у відповідь спровокованої певним правопорушенням, а не з позиції відповідальності. Водночас поняття «контрзахід», «санкції», «примусові заходи» є суміжними і мають семантичні відмінності [2, с. 321].

У відповідь на події в Україні Європейське співтовариство та багато інших країн географічно не охоплених Європою здійснюють сьогодні по відношенню до країни агресорки рф так звану «дипломатію примусу». Той вплив, які європейські країни, США, Велика Британія та багато інших здійснюють на окупанта переважно має економічний характер. Зокрема прикладами є блокування доступу рф до платіжної системи SWIFT, заборона російським громадянам перетину кордону певних країн, заборона на в'їзд до деяких країн політичному керівництву країни агресора, нафтове, газове ембарго, блокування доступу до користування банківськими рахунками на території певних країн, припинення співпраці в торговельній сфері на території країни агресора (зокрема вихід з російського ринку багатьох світових брендів). Все це економічні важелі впливу, які застосовуються до рф з метою послаблення внутрішньої фінансової стабільності та потужності, що як наслідок має на меті зменшення видатків на воєнний потенціал рф. Ще з початку воєнних дій на сході України були розроблені певні санкційні пакети від партнерів України, але досвід показав, що вони виявилися недостатньо дієвими для запобігання новій агресії. Проблема в тому, що санкції не є беззаперечною гарантією обмеження правопорушника у певних благах (наприклад, Північна Корея, Іран, Куба) Сьогодні санкції світового співтовариства спрямовані проти рф на підтримку України є значно прогресивнішими та дієвішими.

Як висновок можна підкреслити, що в сучасному світі інструмент санкцій є дієвим механізмом впливу на правопорушника з боку країни/країн або міжнародної організації. Ефективність цього засобу є об'єктивно високою і це створює потребу для подальшого вивчення цього

явища, вдосконалення його дії та більш широкого імплементування в міжнародне публічне право.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про санкції» від 14.08.2014 р. № 1644-VII. *Відомості Верховної Ради України.* 2014. № 40. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18
2. Малишева Ю. В. Відмежування поняття «санкції» від суміжних понять «примусові заходи» та «контрзаходи» в міжнародному праві. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 1. С. 320–324. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2014_1_76
3. Ведькал В. А., Агамалієв Е. А. Теоретичні та практичні аспекти санкцій у міжнародному праві. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2021. № 10/2021. С. 575–577. URL: http://www.lsej.org.ua/10_2021/151.pdf
4. Абдуллаєв Р. А. Правове регулювання санкцій у праві Європейського Союзу. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/22406/Дисертація%20Абдуллаєва%20Р.А..pdf (дата звернення: 03.05.2022).

Ключові слова: санкції, контрзахід, примусовий захід, збройні конфлікти, суб'єкти застосування санкцій, ефективність санкцій.

Key words: sanctions, countermeasure, coercive measure, armed conflicts, subjects of sanctions application, effectiveness of sanctions.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

КУЧЕРУК ЮЛІЯ ВІКТОРІВНА,
СКАЛЕЦЬКА ВІКТОРІЯ ВАДИМІВНА

студентки 4-го курсу факультету цивільної
та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

МІСЦЕ ТА ЗНАЧЕННЯ «М'ЯКОГО ПРАВА» У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Питання щодо місця концепції «м'якого права» у системі джерел міжнародного права є актуальним, тому що до цих пір науковці не досягли згоди, якою є юридична сила правових положень, адже дані норми мають рекомендаційний характер.

Найґрунтовніше це правове явище досліджено Лукашуком І. І., який в своїй монографії зазначає, що термін «м'яке право» в юридичній літературі вживають для позначення двох різних нормативних явищ. Частина дослідників визначає норми «м'якого права» як особливий різновид норм міжнародного права, до яких належать норми, які надають лише загальну установку та не породжують прав і обов'язків, а, отже, не є зобов'язуючими. На думку інших – такими нормами є ті, що містяться в неправових актах, резолюціях міжнародних організацій, у спільних заявах, комюніке [1].

Відомий український науковець В. В. Мицик норми «м'якого права» розглядає як неправові і такі, що носять рекомендаційний характер, містяться в основному в документах міжнародних міжурядових організацій, положення яких мають не юридичний, а політичний характер. Автор стверджує, що такі норми можуть слугувати джерелом майбутніх норм міжнародного права, наприклад, знайти своє відображення в міжнародному договорі [1].

Говорячи про «м'яке право» доцільно згадати про одну з ключових класифікацій джерел міжнародного права на акти так званого «твердого» права ("hard law") і м'якого ("soft law"), відповідно. Щодо джерел «твердого права», то у міжнародному праві існує нормативно закріплений перелік таких джерел. Мова йде про ч. 1 ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН [2], згідно якої джерелами є:

– міжнародні конвенції, як загальні, так і спеціальні, що встановлюють правила, визнані державами, які є сторонами у спорі;

– міжнародний звичай, як доказ загальновизнаної практики, визнаний в якості норми права;

– загальні принципи права;

– судові рішення і доктрина висококваліфікованих спеціалістів як додатковий засіб визначення змісту норм міжнародного права.

Враховуючи факт закріплення цих джерел саме в Статуті МС ООН, можна зробити однозначний висновок про їх юридичну природу і обов'язкову силу норм, що містяться в них. Натомість джерела «м'якого права» мають не тільки юридичний, а й морально-політичний характер.

Багато дослідників відносять до джерел «м'якого права» резолюції міжнародних організацій, насамперед ООН – Генеральної Асамблеї ООН та Ради Безпеки ООН, а також політичні документи регіональних конференцій та організацій (наприклад: Заключний акт Наради з питань безпеки і співробітництва в Європі 1975 р., Будапештські рішення 1994 р.), які мають виключно морально-політичний характер. На сьогодні наочним прикладом норм «м'якого права» на рівні регіональної організації в межах Європи – Ради Європи є резолюції та інші документи Парламентської Асамблеї Ради Європи, які формують основні напрями діяльності Комітету Міністрів, національних урядів. Такі акти ПАРЄ не мають обов'язкової юридичної сили, а виступають своєрідними настановами для діяльності суб'єктів міжнародного права [3].

Враховуючи вищевикладене, можна виділити характерні ознаки «м'якого права»:

– не мають зобов'язуючого характеру;

– містять стандарти поведінки для міжнародної спільноти;

– не породжують прав та обов'язків, даючи при цьому лише загальну установку певної поведінки;

– не потребують імплементації в національне законодавство держав;

– держави та інші суб'єкти міжнародного права можуть діяти у відповідності з «м'яким правом» наскільки вважають за потрібне;

– переважним застосуванням норм «м'якого права» є міжнародні акти в сфері захисту навколишнього природного середовища. Можна стверджувати, що нормативна база щодо охорони навколишнього природного середовища сформувалась саме завдяки «м'якому праву». Більшість норм, які регулюють суспільні відносини в даній сфері, закріплені в рекомендаційних актах міжнародних організацій і конференцій. Визначна роль належить першій Конференції ООН з довкілля, після якої були розроблені національні програми охорони навколишнього середовища, а також Конференції ООН з навколишнього середовища й розвитку в Ріо-де-Жанейро 1992 р., де були прийняті нормативні акти, якими передбачено комплекс заходів у даній сфері. До прикладу, в Декларації з довкілля і розвитку зазначається, що від стану природного навколишнього середовища залежить життя і благополуччя людини [4];

– зазвичай норми «м'якого права», в силу рекомендаційного характеру, супроводжуються словосполученнями «намагатись досягти», «відповідати певному стандарту», «за можливості виконати», «дотримуватись певної поведінки»;

– норми «м'якого права» можуть виступати основою для підготовки і розроблення договірних міжнародно-правових норм, тобто виконують так звану функцію «передправа»;

– у преамбулах більшості міжнародних договорів містяться норми «м'якого права», що передбачають основні цілі, принципи, напрями взаємодії учасників цих договорів, спрямовані на їх виконання.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що акти «м'якого права» займають особливе місце в системі джерел міжнародного права і, маючи рекомендаційний характер, повністю не позбавлені юридичної сили. Важливу роль такі норми відіграють при здійсненні тлумачення та кодифікації норм міжнародного права, а також сприяють заповненню прогалин. Також узагальнивши ознаки «м'якого права», можна виділити його основні переваги та недоліки. До переваг, зокрема, належать відсутність потреби в імплементації таких норм у національне законодавство, можливість суб'єктів міжнародного права діяти у відповідності з ними наскільки це можливо, а також те, що прийняття актів «м'якого права» завжди полегшує процес пошуку компромісного рішення. А недоліком можна вважати той факт, що норми «м'якого права» не зобов'язують. Отже, враховуючи переваги та недоліки «м'якого права», варто відмітити його ефективність у врегулюванні суспільних відносин, шляхом надання певної волі суб'єктам міжнародного права у вирішенні важливих проблем і, можливість подальшої трансформації таких норм у норми зобов'язуючого характеру.

Список використаних джерел

1. Буткевич В. Г., Мицик В. В., Задорожній О. В. Міжнародне право. Основи теорії : підручник / за ред. В. Г. Буткевича. Київ : Либідь, 2002. 608 с.
2. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного суду від 26 червня 1945 р. *Організація Об'єднаних націй.* URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
3. Шалінська І. В. Акти «м'якого права» та міжнародний правопорядок. *Науковий вісник Міжнародного гумунітарного університету.* Серія «Юриспруденція». 2013. № 6-2, том 1. С. 55–57.
4. Колотуха О. В. Конференція ООН з довкілля та сталого розвитку. *Спортивний туризм та активна рекреація: географія, систематизація, практика* : словник-довідник. URL: https://geohub.org.ua/node/1528

Ключові слова: міжнародне право, джерела міжнародного права, «м'яке право», значення «м'якого права».

Key words: international law, sources of international law, "soft law", meaning of "soft law".

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

ЛАБУНСЬКИЙ ДАНІЇЛ РУСЛАНОВИЧ

студент 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

НАТО В СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У зв'язку зі зростанням геополітичної напруги, загостренням конфліктів та загроз тероризму, забезпечення міжнародної безпеки та стабільності стає все більш актуальним завданням. НАТО, як найбільший військовий альянс у світі, грає ключову роль у забезпеченні безпеки та стабільності в Європі та світі загалом.

Ще більше даній темі додав актуальності 2022 р., коли в центрі Європи почалася повномасштабна війна. Повномасштабне вторгнення Росії на територію нашої суверенної держави було величезним потрясінням для усього цивілізованого світу.

Дослідження ролі та внеску НАТО у забезпеченні міжнародної безпеки та стабільності, а також аналіз контроверсій та критики НАТО, дозволяє краще зрозуміти сучасні виклики та загрози міжнародної безпеки, а також надає можливість оцінити роль та ефективність діяльності НАТО в цьому контексті.

НАТО (Північноатлантичний договір) було створено в 1949 р. як військовий альянс між деякими країнами Європи та Північної Америки з метою колективної оборони від потенційної агресії з боку Радянського Союзу.

НАТО є скороченням від Норт-Атлантичний договір, або Договір про держави, що є членами Норт-Атлантичного договору, або Норт-Атлантичний союз. Це військовий та політичний альянс, створений 4 квітня 1949 р. за участю США, Канади та країн Західної Європи.

Головною метою НАТО є забезпечення колективної безпеки та оборони своїх членів від зовнішньої агресії. Для цього альянс забезпечує співпрацю у сферах оборони, розвідки та безпеки, проводить

спільні військові навчання та місії з миротворчих операцій. НАТО є однією з найбільших та найвпливовіших військових організацій у світі, зі складом більше 30 країн-членів та 40 000 військовослужбовців. Країни-члени НАТО зобов'язані допомагати одна одній у випадку нападу на будь-яку з країн-членів, що забезпечує збільшення безпеки та стабільності в регіоні та в світі загалом [1, с. 12].

У своїй діяльності НАТО керується деякими чітко визначеними принципами. Основні принципи діяльності НАТО полягають у забезпеченні колективної оборони та солідарності між країнами-членами. НАТО діє на основі договору, згідно з яким напад на одну з країн-членів розглядається як напад на всі країни-члени організації, і кожен член зобов'язується допомогти іншим членам у разі нападу на них.

Інші принципи діяльності НАТО включають:

Підтримка міжнародного миру та стабільності: НАТО працює на збереження міжнародного миру та зниження ризику конфлікту, зокрема шляхом збільшення довіри та співпраці між країнами-членами.

Розвиток співпраці та партнерства: НАТО співпрацює з країнами, що не є членами організації, з метою забезпечення стабільності та безпеки в регіоні.

Збільшення спроможностей та ефективності: НАТО зосереджує свої зусилля на збільшенні своїх спроможностей та ресурсів, щоб забезпечити ефективність своїх дій та забезпечити безпеку своїх країн-членів.

Розвиток миротворчої діяльності: НАТО веде миротворчу діяльність в різних країнах, зокрема в рамках ООН, з метою підтримки міжнародного миру та безпеки.

Розвиток цивільної оборони: НАТО зосереджує свої зусилля на розвитку цивільної оборони, щоб забезпечити захист населення та майна в разі надзвичайних ситуацій [2, с. 3].

Регіональна безпека – це поняття, що відноситься до заходів та стратегій, спрямованих на забезпечення безпеки в певному регіоні. Воно охоплює заходи, спрямовані на запобігання конфліктам, зменшення ризику виникнення загроз безпеці, збільшення рівня стабільності та забезпечення захисту інтересів країн в даному регіоні.

Регіональна безпека може мати різні аспекти, включаючи військову безпеку, економічну безпеку, політичну безпеку, культурну безпеку та інші. Регіональна безпека може бути розглянута як частина загальної міжнародної безпеки, оскільки безпека в одному регіоні може впливати на безпеку в інших регіонах і загалом на міжнародну безпеку [3, с. 50].

НАТО довела свою досить високу ефективність у якості організації, здатної до примушування до миру, а також до активної миротворчості. Після закінчення «холодної війни» Альянс був прямо задіяний у 4 конфліктах: у Боснії і Герцеговині, у Косові, у Македонії та в Афганістані, та непрямо – в Іраку та в Лівії.

Відносини між Україною і НАТО почали розвиватися ще на початку 90-х років XX ст. і відтоді стали одним з найбільш значущих партнерств НАТО. Починаючи із 2014 р., у зв'язку з незаконною анексією Криму Росією, співробітництво між Україною і НАТО у низці ключових галузей

було активізовано. Від початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 р. як НАТО, так і держави-члени Альянсу надають Україні допомогу на безпрецедентному рівні [4].

21 лютого 2019 р. до Конституції України було внесено зміни, норми щодо стратегічного курсу України на членство в Європейському Союзі та НАТО закріплені в преамбулі Основного Закону, трьох статтях та перехідних положеннях.

12 червня 2020 р. Північноатлантична рада надала Україні статус партнера з розширеними можливостями (Enhanced Opportunities Partner, EOP). На брюссельському саміті у червні 2021 р. лідери НАТО підтвердили рішення бухарестського саміту 2008 р. про те, що Україні буде надано План дій щодо членства в НАТО і що Україна має право самостійно визначати своє майбутнє.

Список використаних джерел

1. Каляєв Анатолій. Реалізація спільної політики у сфері воєнної безпеки НАТО та ЄС на фоні змін геополітичних позицій та геостратегічних завдань. *Наукові перспективи (Naukovì perspektivi).* 2021. № 2 (8).
2. Каляєв А. О. Членство України в НАТО як геополітичний імператив у контексті національної та регіональної безпеки. *Демократичне врядування.* 2014. № 14.
3. Алексієвець М. М., Алексієвець Л. М., Знак В. М. Україна-НАТО: історіографія відносин (1991–2020). *Сторінки історії.* 2022. № 55.
4. НАТО офіційна веб сторінка. «Відносини з Україною». URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm

Ключові слова: НАТО, регіональна безпека, альянс, військово-політичний, колективна безпека.

Key words: NATO, regional security, alliance, military and political, collective security.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Грушко М. В.

ЛЕВКУЛИЧ ЮЛІЯ ГЕННАДІЇВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Міграція є однією з необхідних умов функціонування ринку праці. Від масштабів і напрямків міжнародної міграції робочої сили залежить як кількісна забезпеченість національної економіки робочою силою, так і якість трудового потенціалу. Кількісний і якісний склад трудових ресурсів у взаємодії з іншими факторами визначає темпи економічного розвитку країни, рівень добробуту населення, загальний економічний потенціал соціально-економічної системи загалом.

У зв'язку зі збільшенням масштабів зовнішньої міграції вплив міжнародної трудової міграції на якість сукупного трудового потенціалу суспільства та зайнятість населення як на національному, так і на регіональному рівнях потребує глибокого та всебічного економічного аналізу.

Міжнародна трудова міграція є невід'ємною частиною економіки будь-якої країни, але цей процес досить важко контролювати. Трудові мігранти сприяють економічному зростанню та розвитку в країнах призначення, тоді як країни походження отримують велику користь від грошових переказів і навичок, набутих мігрантами під час роботи за кордоном. Проте процес міграції включає складні питання щодо захисту трудових мігрантів, міграційних зв'язків та міжнародного співробітництва [1].

Міжнародна трудова міграція – переміщення працездатного населення з однієї країни в іншу в межах світового ринку праці. Це насамперед форма переміщення відносно надлишкового працездатного населення з одного центру в інший [3, с. 75]. Причинами міграції населення економічного характеру є різний рівень економічного розвитку окремих країн, невідповідність умов оплати праці, наявність безробіття в окремих країнах, функціонування міжнародних корпорацій, які вивозять робочу силу для роботи в іноземних філіях.

Поряд із трудовою міграцією науковці розглядають також вимушену міграцію, яка є наслідком військово-політичних подій, переслідувань за релігійними та етнічними ознаками та іншими причинами, що змушують населення змінювати місце проживання. Глобалізація торгівлі, розвиток транспортних і комунікаційних технологій, демографічна динаміка також виступають стимулом для міграційних потоків. Розвиток транспорту та засобів зв'язку, певна уніфікація законодавства певною мірою спрощують процес переміщення населення з однієї країни в іншу, сприяючи тим самим міграційним процесам.

Однак можна виділити деякі недоліки міграційних процесів для країни перебування. По-перше, можливе зниження заробітної плати, особливо в низькокваліфікованому сегменті ринку праці. Збільшення пропозиції низькокваліфікованих працівників призведе до зниження рівноважної заробітної плати місцевих робітників. По-друге, наявність працівників, які готові працювати за відносно низьку зарплату, може призвести до того, що роботодавці ігноруватимуть продуктивність, навчання та інновації. По-третє, збільшення кількості мігрантів може сприяти організованій злочинності та торгівлі людьми, що призводить до посилення контролю безпеки. Також посилиться тиск на державні служби, а в регіонах з великою кількістю мігрантів можливий вплив на ринок житла [2].

Отже, міжнародна трудова міграція має як позитивні, так і негативні наслідки. Це зумовлює необхідність вироблення раціонального підходу до розробки та реалізації заходів країн щодо регулювання міграційних потоків. В епоху глобальних ринків праці попит на іноземних працівників як сировину в країнах-імпортерах робочої сили є основним рушієм міжнародної трудової міграції.

Проте міжнародна трудова міграція охоплює не лише безробітних, а й частину зайнятого населення. В останньому випадку рушійним мотивом руху є пошук більш вигідних умов праці. Робоча сила переміщується з країн з низьким рівнем життя та заробітною платою до країн з вищим рівнем.

Об'єктивною основою трудової міграції є національні відмінності в оплаті праці. Для більш ефективного регулювання міграційних потоків необхідно проводити міждержавну міграційну політику. Така політика, на відміну від внутрішньодержавної, включає систему спеціальних заходів, більш жорстких і більш регламентованих, а також законодавчі акти та міжнародні угоди щодо регулювання міграційних потоків.

Тому кожна держава повинна звертати увагу на умови працевлаштування. Перш за все: створення робочих місць, підвищення заробітної плати залежно від кваліфікації робочої сили для своїх громадян і створення фільтра для тих, хто емігрує в Україну. Стабільність економіки безпосередньо залежить від державного регулювання процесу трудової міграції.

Список використаних джерел

1. Короленко Н. В. Міжнародна міграція робочої сили: причини та наслідки. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL: https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.85 (дата звернення: 05.05.2023).
2. Ушенко Н. В., Покормяк А. С. Міжнародна міграція робочої сили: причинно-наслідковий аналіз. *Інтернаука*. 2018. № 2. С. 73–77.
3. Нікітіна А. В., Цховребова Є. Н. Work migration of the labour force: problems and ways of solving emigration in Ukraine. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 43. С. 72–77.

Ключові слова: трудова міграція, міграційні потоки, національна економіка, міжнародне співробітництво, безробіття.

Key words: labor migration, migration streams, international economy, international cooperation, unemployment.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

ЛОБОВА ІРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ВОЗЗ'ЄДНАННЯ СІМ'Ї ЯК ПІДСТАВА МІГРАЦІЇ

Останній рік возз'єднання сім'ї актуальне для багатьох українських емігрантів, адже дає можливість налагодити стосунки зі своїми близькими родичами за межами України.

Це стосується батьків, членів подружжя, їхніх дітей. Українців переважно цікавить возз'єднання сім'ї в таких країнах як: Німеччина,

Канада, США, Чехія, Польща, Португалія, Франція, Нідерланди, Італія, Словаччина, Словенія, Іспанія, Угорщина та інші країни.

Возз'єднання сім'ї являє собою офіційний переїзд члена сім'ї в іншу країну задля проживання з родиною, яка має громадянство, дозвіл на право роботи (перебування) в країні возз'єднання.

Чому не варто затягувати час з оформленням документів для возз'єднання сім'ї?

У деяких країнах визнані біженці чи особи, котрі отримали додатковий захист, та були розлучені із членами своїх сімей до чи під час втечі можуть подати документи на возз'єднання сім'ї протягом певного часу, наприклад, протягом 6 місяців після надання міжнародного захисту.

Недотримання цього терміну може бути підставою для відмови і втрати цього права.

Посвідка на проживання з метою возз'єднання сім'ї з іноземними громадянами в Україні.

Оформивши тимчасову посвідку на проживання в Україні по возз'єднанню сім'ї з членом сім'ї, у якого оформлена тимчасова посвідка на проживання в Україні, ви отримаєте дозвіл на тимчасове проживання. Ви можете перебувати термін, який перевищує термін дії візи або термін безвізового режиму з Україною.

Ви зможете приїжджати в країну, коли забажаєте і перебувати стільки часу, скільки вам необхідно.

Після отримання тимчасової посвідки по возз'єднанню сім'ї з експатом, вам не потрібно отримувати візу для перетину кордону, в період дії посвідки на проживання.

При приїзді в країну та виїзді за кордон у вас буде спрощений порядок проходження прикордонного контролю порівняно з іноземними громадянами, які прибули за візою.

Особливості оформлення апостилю на документи для возз'єднання сім'ї.

Якщо країна, де відбудеться возз'єднання, належить до країн Гаазької конвенції, то документи мають містити штамп апостиль і бути перекладені належним чином (засвідчений нотаріусом переклад або присяжний переклад).

Для багатьох країни документи для подачі мають бути легалізовані або апостильовані.

Апостиль – це засвідчення документів для застосування в інших державах. Наша компанія надає послуги оформлення апостилю на оригіналах і копіях документів у всіх регіонах України [1].

З апостилюванням документів, що підтверджують відсутність судимості, медичні довідки, свідоцтва про шлюб, зміну ПІБ, про розлучення, народження, заяви, нотаріальні копії, дипломи та атестати про освіту та інші.

Іноземні громадяни, які прибули в Україну на строк понад 90 календарних днів або термін дії візи, можуть оформити посвідку на проживання в Україні з метою возз'єднання сім'ї з членами сім'ї в Україні.

Маючи посвідку на проживання в Україні іноземному громадянину, не потрібно надалі отримувати візу в Україну для перетину українського державного кордону.

Ви отримаєте можливість перебувати зі своєю сім'єю в Україні, приїжджати на свята, їхати і повертатися в Україну без особливих труднощів при проходженні прикордонного та митного контролю.

Для отримання посвідки на проживання в Україні необхідно подати документи не пізніше ніж за 25 календарних днів до закінчення терміну дії вашої візи або терміну перебування в Україні за режимом 90 із 180 днів.

Документи для оформлення посвідки на проживання в Україні на підставі возз'єднання сім'ї подаються особисто до органів Міграційної служби України.

Після розгляду Міграційною службою вашої заяви на видачу документів та прийняття позитивного рішення необхідно отримати посвідку на проживання.

Дозвіл на довгострокове перебування з метою возз'єднання сім'ї видається в разі возз'єднання сім'ї на період, що відповідає чинності дозволу на перебування, виданого особі, яка має право на возз'єднання сім'ї, утім не довше, як на 1 рік; у випадку возз'єднання сім'ї, якщо особі, що має право на возз'єднання сім'ї, було видано дозвіл на постійне проживання, то, щонайменше, на 2 роки.

Важливо розуміти, що це лише основні вимоги. У кожної з країн є свої особливості.

У держорганах можуть вимагати додаткові папери і гальмувати процес. Аби возз'єднання сім'ї пройшло успішно, юристи рекомендують ретельно ставитись до оформлення документів.

Якщо документи відхилено, людина може опротестувати це рішення, наприклад, у Чехії через Міністерство внутрішніх справ Чеської Республіки в термін протягом 15 днів з дня отримання особою повідомлення про відмову у видачі дозволу [2]. Тоді Міністерство задовольнить апеляцію або направить її до Апеляційної комісії з питань проживання іноземців. Ця комісія є апеляційним органом з питань щодо проживання іноземців, щодо яких МВС Чехії ухвалило рішення у першій інстанції.

Список використаних джерел

1. Буткевич В. Г., Мицик В. В., Задорожній О. В. Міжнародне право. Основні галузі : підручник / за ред. В. Г. Буткевича. Київ : Либідь, 2004. 16 с.
2. Черкес М. Ю. Міжнародне право : підручник. 5-те вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2006. 23 с.

Ключові слова: міграція, возз'єднання сім'ї, апостиль, міграція.
Key words: migration, family reunification, apostille, migration.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

LUKIANCHUK KATERYNA PETRIVNA

Studentin im 3. Jahr, Fakultät für Gerichtswesen und Internationales Recht
Nationale Universität von Odesa Rechtsakademie

DIE BESONDERHEITEN DES MEDIATIONSVERFAHRENS IN DER UKRAINE IM VERGLEICH ZUR DEUTSCHLAND

Die vorliegende Arbeit schlägt einen weiterentwickelten Ansatz zur Betrachtung von den Besonderheiten des Mediationsverfahrens in der Ukraine im Vergleich zu Deutschland vor.

Zu konstatieren bleibt, dass bisher wenig Augenmerk auf die Untersuchung von den Besonderheiten des Mediationsverfahrens in der Ukraine im Vergleich zu Deutschland gelegt wurde. Die angebotene Arbeit entwickelt eine Analyse, ebenjene Forschungslücke zu füllen.

Ziel der Arbeit soll es sein, konkurrierende Ansätze bestehender Forschung zu Mediation in Deutschland darzustellen und auf ihre Anwendbarkeit in Bezug auf die ukrainische Mediationsmodelle zu untersuchen.

In unserer Zeit bietet es die Möglichkeit, sie Streitigkeiten zwischen zwei Parteien, nicht nur durch Gerichtsverfahren zu lösen, sondern durch andere rechtlich bedeutsame Alternative auch. Eine der solcher Alternativen ist Mediation, die die Streitbeleidigung bei der Einbeziehung einer dritten neutralen Partei reguliert.

Bei der Mediation handelt es sich um eine besondere Form der Vermittlung bei der nicht eine dritte Partei den Streitfall entscheidet, sondern lediglich den Prozess zwischen den betroffenen Parteien regelt. Die Mediation ist in verschiedenen Rechtsbereichen weit verbreitet zum Beispiel im Straf- und Zivilrecht.

Es ist allgemein anerkannt, dass die Mediation entwickelt wurde, um die Arbeitsbelastung der Gerichte zu verringern. Bevor das Mediationsverfahren eingeführt wurde, waren die Gerichte gezwungen, ihre Zeit und ihre Ressourcen für Streitigkeiten zu verschwenden, die durch eine Einigung schneller beigelegt werden könnten. Diese Überlastung der Justiz war der Anstoß für die Entstehung und Entwicklung der Mediation nicht nur in den Vereinigten Staaten, sondern auch in anderen Ländern. Es ist unmittelbar einleuchtend, dass diese alternative Streitbeilegungsmethode überall auf der Welt ist.

Es gibt viele mögliche Ansätze zur Durchführung eines konfliktlosen Verfahrens ohne Einschaltung eines Gerichts, (s. Bild 1). Jeder dieser Ansätze hält sich jedoch an die wichtigsten Grundsätze der Mediation.

Das am weitesten entwickelte Modell der Mediation ist in den USA zu finden, weil dieses Streitbeilegungsverfahren sehr beliebt ist. Aber auch das europäische Modell der Meditation ist vielfältig und für die Forschung interessant. Die Europäische Union hat einen Mediatoren Kodex verabschiedet und eine Reihe von Richtlinien erlassen die die Tätigkeit von Mediatoren bei der Stadt Beleidigung durch dritte Regeln. Somit gelten sowohl der Kodex als auch die Richtlinie für alle EU-Mitgliedstaaten.

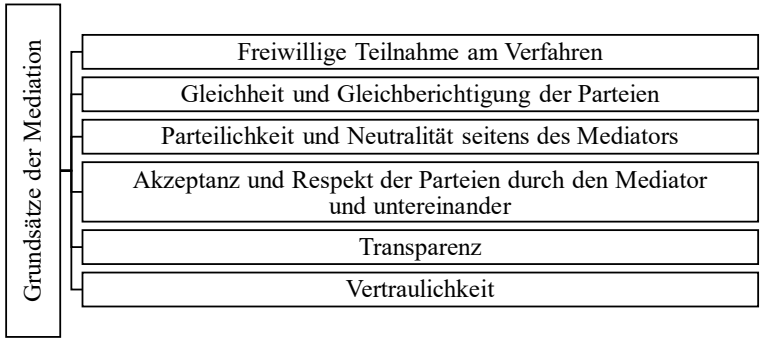

Bild 1 – Grundsätze der Mediation [1]

Deutschland, ein schönes Beispiel für das europäische Modell, hat das Mediationsverfahren harmonisch in sein Justizsystem integriert. Die Mediatoren so arbeiten direkt mit dem Gericht zusammen was die Zahl der Klagen deutlich reduziert. Die Grundprinzipien der Mediation sind seitdem 21. Juli 2012 in einem Gesetz festgelegt und bilden einen der wichtigsten Richtlinienrahmen für den Mediation in Deutschland. Das Statistische Bundesamt hat den Prozentsatz der folgenden Fälle ermittelt, in denen die alternative Streitbeilegung am häufigsten genutzt wird (s. Bild 2).

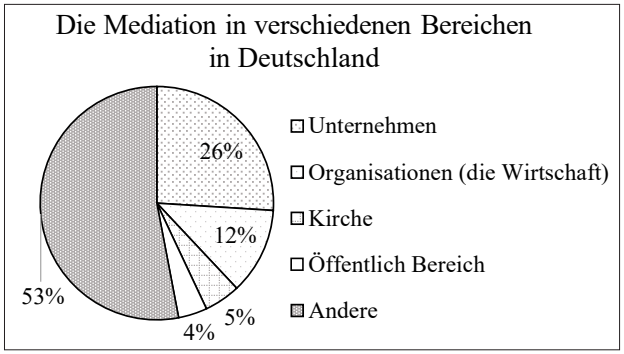

Bild 2 – Prozentualer Anteil der Bereiche, in denen in Deutschland Mediation eingesetzt wird [3]

Vergleicht man die Deutsche Mediation mit der österreichischen Meditation so gibt es bei Letzter eine formale Definition des Berufs als eigenständigen Beruf. Meistens wird diese Beruf als spezialisierte Ergänzung zum Hauptberuf gesehen. Außerdem ist Osterreich das einzige Land das 2004 ein Bundesgesetz verabschiedet hat das die Ausbildung von Mediationsspezialisten, regelt. In Deutschland kann die Mediation nicht nur von Fachleuten sondern auch von Psychologen Soziologen

Unternehmensberaten Politikwissenschaftlern Pädagogen Theologen und Notaren genutzt werden [2].

Wenn wir uns der ukrainischen Praxis der Mediation zuwenden, ist es wichtig festzustellen, dass der Prozess der Entwicklung der alternativen Streitbeilegung im ukrainischen Rechtsraum erst seit 2 Jahren existiert [4].

Es ist nachgewiesen, dass sowohl in Deutschland als auch in der Ukraine die Grundprinzipien der Mediation definiert sind, wie zum Beispiel Freiwilligkeit, Ehrlichkeit, Neutralität, Respekt für Mediatoren und Parteien usw.

Die grundlegenden Prinzipien der Mediation in der Ukraine stimmen mit den Prinzipien der mit der Aktion in der Europäischen Union insbesondere in Deutschland und Österreich überein. In Deutschland wird die Mediation seit mehr als 10 Jahre aktiv in der Gerichtspraxis eingesetzt, was die Meinung der Rechtswissenschaftler über die Wichtigkeit und Wirksamkeit dieser Alternativen Streitbeilegung bestätigt.

Referenzliste

1. Mediationsgesetz (MediationsG). Online unter: https://www.gesetze-im-internet.de/mediationsg/BJNR157710012.html
2. AG, anwalt.de services: Mediation: Wann ist sie sinnvoll? Definition, Kosten und Ablauf. Online unter: https://www.anwalt.de/rechtstipps/mediation
3. Mediation. Mediation.de. Online unter: https://www.mediation.de/mediation
4. Про медіацію. Офіційний вебпортал парламенту України. Online unter: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20
5. Євроінтеграційний закон : Закон України «Про медіацію». Online unter: https://minjust.gov.ua/m/evrointegratsiyniy-zakon-zakon-ukraini-pro-mediatsiyu

Schlüsselwörter: Mediation, Grundsätze der Mediation, alternative Streitbeilegung, Gerichtspraxis, Mediatoren.

Ключові слова: медіація, принципи медіації, альтернативне вирішення судових спорів, судова практика, медіатори.

Key words: mediation, principles of mediation, alternative litigation, judicial practice, mediators.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Войтович П. П.

МАГЛАКЕЛІДЗЕ ГЕОРГІЙ ГЕЛАЙОВИЧ

студент 4-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ООН У СИСТЕМІ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ: СУЧАСНИЙ СТАН

У сучасному світі збереження миру та безпеки стає дедалі складнішим завданням. Глобалізація та зростаючі протиріччя в міжнародних відносинах призводять до того, що конфлікти та загрози

міжнародній безпеці можуть поширюватися швидше та на більшу кількість країн. Тому переважна кількість держав визнають важливість та необхідність колективного підходу до вирішення проблем міжнародної безпеки, саме тому Організація Об'єднаних Націй (ООН) посідає центральне місце в цьому питанні. В контексті цієї теми буде розглянуто сучасний стан участі ООН у системі колективної безпеки.

ООН була створена у 1945 р. з метою збереження миру та безпеки, а також розвитку дружніх відносин між народами. У своїй діяльності ООН використовує механізми колективної безпеки, спрямовані на запобігання конфліктам та загрозам миру. ООН є головною міжнародною організацією, що займається питанням колективної безпеки, роль ООН у цій сфері неможливо переоцінити. Система колективної безпеки ООН прагне запобігти конфліктам між державами і забезпечити мирне вирішення конфліктів, що вже виникли. Вона заснована на принципах Статуту ООН, що включає повагу до суверенітету держав, невтручання у внутрішні справи інших держав, і мирне вирішення спорів. Основними інструментами системи колективної безпеки ООН є Рада Безпеки та миротворчі операції [1, с. 7–9].

Однак, сучасний стан системи колективної безпеки ООН свідчить про те, що ООН стикається з безліччю викликів і обмежень, які ускладнюють її ефективність. Зокрема, Рада Безпеки ООН часто не може швидко та ефективно реагувати на загрози миру та безпеці. Це пов'язано з тим, що Рада Безпеки складається з 15 членів, з яких п'ять мають статус постійних членів (США, Росія, Китай, Великобританія та Франція) і мають право вето. Це означає, що якщо хоча б один із постійних членів Ради Безпеки скористається своїм правом вето, то ухвалення рішення буде заблоковано. Крім того, деякі держави не визнають легітимності дій ООН та діють всупереч її рішенням. Наприклад, анексія Криму у 2014 р., незважаючи на те, що більшість країн світу (членів ООН) дії РФ, однак ніяких дієвих механізмів для запобігання таким діям використано не було, окрім економічних санкцій. Підтримку територіальної цілісності України було закріплено в Резолюції ООН **A/RES/68/262**. Подібні порушення міжнародного права підривають авторитет ООН та знижують її ефективність у галузі колективної безпеки. Лише ефективні, дієві з практичної точки зору рішення будуть свідчити про ефективність Організації Об'єднаних Націй [3].

Також варто зазначити, що в сучасному світі існує безліч нових загроз миру та безпеці, які ООН поки що не може ефективно вирішити. Наприклад, кібератаки, тероризм, пандемії та кліматичні зміни. ООН створила спеціальні організації та програми для боротьби з цими загрозами, але вони не завжди виявляються ефективними через обмеженість ресурсів та коштів [2].

Проте ООН продовжує відігравати важливу роль у забезпеченні міжнародної безпеки. Миротворчі операції ООН допомагають запобігти конфліктам та відновити світ після їх завершення. Вони також можуть надавати гуманітарну допомогу населенню, що постраждав унаслідок конфлікту. Наприклад, миротворчі операції ООН відіграють важливу роль у Сирії, Південному Судані та на Близькому Сході.

Тому, виводячи загальну картину можна сказати, що ООН продовжує відігравати важливу роль у системі колективної безпеки, незважаючи на обмеження та виклики, з якими вона стикається у сучасному світі. Однак, щоб ООН могла ефективніше виконувати свою місію в питанні забезпечення миру та безпеки, необхідно посилити її інструменти, покращити її структуру та зробити її роботу більш прозорою та демократичною. Насамперед необхідно реформувати Раду Безпеки ООН, щоб забезпечити її швидше та ефективніше прийняття рішень. Це може бути досягнуто шляхом збільшення кількості постійних членів Ради Безпеки, розширення кількості непостійних членів та обмеження використання права вето [4, с. 91–92].

Крім того, ООН має вдосконалити свою роботу у боротьбі з новими викликами миру та безпеки, такими як кібератаки, тероризм, пандемії та кліматичні зміни. Для цього необхідно зміцнити міжнародне співробітництво та координацію дій, а також надати додаткові ресурси для боротьби з цими загрозами. Нарешті, ООН має продовжувати розвивати та покращувати свої миротворчі операції та гуманітарну допомогу, щоб запобігти конфліктам та надати допомогу постраждалим. Загалом посилення ООН та підвищення її ефективності є важливим кроком до забезпечення миру та безпеки у світі.

Список використаних джерел

1. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26.06.1945 р. URL: http://surl.li/dndtn (дата звернення: 07.05.2023).
2. Брифінг Генерального Секретаря ООН. 2021. URL: http://surl.li/gvuvi (дата звернення: 07.05.2023).
3. Територіальна цілісність України : Резолюція від 27.03.2014 р. № A/RES/68/262. URL: http://surl.li/gvuvs (дата звернення: 07.05.2023).
4. Турчин Н. Напрями реформування ООН: Рада Безпеки. *Вісник Прикарпатського університету імені Василя Стефаника*. 2015. № 9.

Ключові слова: ООН, мир, безпека, Статут ООН, колективна безпека, Рада Безпеки, конфлікт.

Key words: United Nations, peace, safety, UN Charter, collective security, Security Council, conflict.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

МАРТИНЧИК ГАННА СТЕПАНІВНА

студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ ВІЙНИ

Визначення стану війни є складною та актуальною проблемою у сучасному світі. Визначення терміну «війна» та її класифікація, правові аспекти визначення стану війни та особливості сучасної війни є важливими аспектами, які необхідно враховувати при розгляді даної проблеми.

Визначення стану війни базується на критеріях, встановлених у Другій Гаазькій конвенції від 1907 р. та Женевських конвенціях від 1949 р. також згідно зі статтею 2 Уставу Організації Об'єднаних Націй, війна визначається як будь-який конфлікт між державами, що використовує зброю. Згідно з цими документами, стан війни оголошується державою, яка виконує збройну агресію проти іншої держави або коли держава стикається з збройним нападом [1, с. 50–59].

Стан війни можна визначити як конфлікт між двома або більше сторонами, що використовують зброю та здійснюють військові дії проти один одного. Зазвичай це супроводжується військовою мобілізацією, військовими операціями, знищенням майна та інфраструктури, порушенням прав людини та гуманітарної кризою.

Існують різні рівні стану війни: міжнародний, коли дві чи більше країн знаходяться у війні одна з одною; громадянський, коли війна відбувається в межах однієї країни; терористичний, коли терористична організація здійснює насильницькі дії проти держави чи її громадян [2, с. 71–77].

Деякі з проблемних аспектів визначення стану війни можуть включати такі пункти:

1. Визначення терміну «війна»: Визначення терміну «війна» може бути різним залежно від контексту і визначення його відноситься до великої кількості різних вимог, що пов'язані з економічними, політичними та військовими наслідками.
2. Питання нелегальної війни: Іноді війна може бути нелегальною, тобто її не визнається міжнародними правовими стандартами. Однак, навіть якщо війна не визнається як легітимна, вона може мати серйозні наслідки для населення та геополітичних відносин між державами.
3. Терористичні акти та військові конфлікти: Деякі терористичні акти можуть викликати національну катастрофу, але не повинні розглядатися як війна. Крім того, військові конфлікти можуть бути низкою повстань, атак та контратак між різними державами, що може зробити складним визначення стану війни [2, с. 132–137].

Окрім того, існує проблема визначення стану війни, коли стикаються неправительственні суб'єкти, такі як терористичні організації та повстанські групи. У таких випадках, стан війни не оголошується державою, а зазвичай не має жодного формального визначення.

Іншою проблемою визначення стану війни є те, що поняття війни не завжди відповідає сучасній реальності. У сучасному світі конфлікти часто здійснюються безпосередньою військовою дією, а замість цього використовуються інші методи, такі як хакерські атаки, кібервійна, дезінформація та пропаганда [4, с. 114–121].

Наприклад, кібервійна може бути використана для здійснення атак на важливі інфраструктури держави, такі як енергетичні системи, мережі зв'язку, банківські системи тощо.

Дезінформація та пропаганда також можуть бути використані для впливу на громадську думку та формування уявлень про конфлікт між

державами. Ці методи можуть мати такий самий ефект, як і військова діяльність, але не підпадають під традиційне визначення стану війни.

Правові аспекти визначення стану війни також потребують уваги. Згідно з міжнародним гуманітарним правом, визначення стану війни є важливим для застосування додаткових протоколів та законодавчих норм, які регулюють ведення війни [5, с. 91–97].

Звісно, що причини того, чому зараз в Україні немає війни, можуть бути досить складними і мають багато різноманітних факторів. Проте я спробую навести кілька основних аспектів порівняльної характеристики.

1. Дипломатична діяльність. Україна проводить активну дипломатичну діяльність, щоб залучити міжнародну підтримку і допомогу в рішенні конфлікту на сході країни. Такі зустрічі як Нормандський формат, або Мінський процес взагалі є результатом дипломатичних зусиль України.

2. Економічна залежність. Росія є одним з найбільших торговельних партнерів України. Наступницький уряд України, після приходу до влади Петра Порошенка, здійснив зусилля зменшення залежності від Росії та підвищення рівня торгівлі з країнами ЄС та США. Це може бути однією з причин того, що Росія не розпочала повномасштабну війну з Україною, оскільки це могло б серйозно погіршити її економічний стан.

3. Міжнародна підтримка. Україна отримала підтримку від кількох країн, таких як США, Канада, Велика Британія та країни ЄС. Ці країни надають Україні військову допомогу, економічну допомогу та надсилають спостерігачів для контролю за ситуацією на сході країни. Також вони санкціонують Росію за її дії на сході України.

4. Дотримання мінських домовленостей. Україна дотримується мінських домовленостей, підписаних з Росією та представниками окупованих територій. Ці домовленості включають припинення вогню, обмін ув'язненими, створення безпекових зон тощо. Це дозволяє зберегти стабільність на сході країни та зменшує ймовірність відновлення військових дій.

Отже, можна зробити висновок, що не один чинник спричинив те, чому зараз в Україні немає війни. Сполучення активно ї роботи різних галузей державного та громадського життя сприяли збереженню миру в країні. Проте, слід зазначити, що наразі ситуація в Україні залишається надзвичайно складною, оскільки Російська Федерація продовжує свою агресивну політику щодо України. Також потрібно зберігати міцні зв'язки з країнами-партнерами та відстоювати національні інтереси на міжнародній арені.

Проблемні аспекти визначення стану війни полягають у тому, що це поняття має різні рівні та може мати різні форми прояву, що ускладнює процес визначення. Крім того, офіційне визнання війни може мати важкі наслідки, тому його необхідно обґрунтовувати і здійснювати за належними процедурами. Для підтримання світового миру і безпеки важливо мати чітке і уніфіковане розуміння поняття стану війни та спільні міжнародні стандарти щодо визнання його.

Список використаних джерел

1. Логвіненко І. В. Стан війни: правовий режим та міжнародно-правове регулювання. *Право України*. 2018. С. 50–59.
2. Данілевич В. М. Поняття та критерії визначення стану війни в міжнародному гуманітарному праві. *Право та державне управління*. 2017. С. 71–77.
3. Карякіна І. І. Проблемні аспекти визначення стану війни в міжнародному гуманітарному праві. *Східноєвропейський журнал права та політики*. 2016. С. 132–137.
4. Камінська А. В. Стан війни та його визначення в міжнародному праві. *Право та державне управління*. 2019. С. 114–121.
5. Ковальчук І. О. Стан війни в міжнародному гуманітарному праві: поняття, критерії визначення та правовий режим. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*. 2015. С. 91–97.

Ключові слова: війна, визначення стану війни, аспекти визначення стану війни.

Key words: war, defining a state of war, aspects of defining a state of war.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

МАСЛОВСЬКА ТЕТЯНА ПАВЛІВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗНАЧЕННЯ НЕУРЯДОВИХ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

На початку XXI ст. структура світової політики стрімко ускладнюється. На міжнародній арені велику роль відіграють недержавні актори, а саме міжнародні неурядові організації. Організації являють собою потужну силу, витісняють собою такі традиційні суб'єкти як держави, транснаціональну корпорацію та міжнародну урядову організацію.

У доктрині міжнародного права не має остаточного та закріпленого визначення терміну міжнародної неурядової організації. Хочу звернути вашу увагу на резолюцію Генеральної Асамблеї ООН № 1296 (XIV) від 23 травня 1968 р., де зазначається, що це будь-яка міжнародна організація, яка на меті не має отримання прибутку та не заснована на підставі міжурядової угоди [1].

Що стосується умов, яким повинна відповідати міжнародна неурядова організація звертаю вашу увагу на статтю 1 Конвенції про визнання юридичними особами міжнародних неурядових організацій 1986 р., яка була укладена в Страсбурзі [2].

Виходячи з її положень можна сказати, що організація повинна створюватися на основі не міжурядового установчого акту, не повинна мати ціль щодо отримання прибутку, обов'язкова наявність консультативного статусу при міжнародній міжурядовій організації або

визнання принаймні однією державою, діяльність повинна здійснюватися як діяльності як мінімум у двох державах; наявність юридичної адреси, системи органів управління й контролю; здійснення діяльності на основі міжнародних принципів і норм.

Міжнародні неурядові організації не є органами, які виражають волю держави, тому їхні резолюції не охоплюються процесом нормотворення. Проте такі громадські об'єднання на міжнародній арені можуть активно впливати на позицію тієї чи іншої держави або міжнародної компанії. Звертаючи вашу увагу на відому правозахисну неурядову організацію Грінпіс (Greenpeace), створена у Ванкувері в 1971 р., мета організації полягає у вирішенні глобальних екологічних проблем. Окрім основної діяльності організація проводить акції аби привернути увагу громадськості та влади бажаючи надати ЗМІ належну та правдиву інформацію. Так, Організація Грінпіс у рамках програми протесту проти використання нафтових продуктів було запроваджено акцію-перешкоду затоплення нафтової платформи «Брент Спар» компанії Shell (британська компанія), яка містить токсичні речовини. Реакція ЗМІ та громадськості привела до засудження сусідніми державами дій компанії, падіння котирувань Shell і спроб бойкоту. Унаслідок чого було прийнято керівниками компанії рішення про скасування затоплення платформи. Щобільше, в 1998 р. держави-члени Конвенції захисту морського середовища Північно-Східної Атлантики оголосили про розгляд про наземну утилізацію нафтових об'єктів у майбутньому.

Щодо процесу імплементації міжнародних норм звертаю вашу увагу на те, що у міжнародній доктрині та практиці це поняття різноманітне у своєму прояві.

З англійської термін перекладається як здійснення, реалізація, впровадження в життя. Вчений А. І. Дмитрієвий дав своє визначення щодо цього поняття та розглядає він його у широкому значенні. Цей термін означає впровадження міжнародно-правових і внутрішньодержавних норм на виконання норм міжнародно-правових, а також створення на міжнародному та внутрішньодержавному рівнях умов для такого впровадження [3, с. 122].

До того ж роль інституційних механізмів імплементації норм міжнародного права значно підвищуються у міжнародних відносинах, мова йде про органи та інституції, які створені під наглядом міжнародних організацій та спеціалізованих установ [4].

Так само і неурядові утворення можуть істотно вплинути на розв'язання глобальних міжнародних проблем сучасності та підвести до формування універсального консенсусу до того ж це є необхідною умовою ефективності процесу створення й реалізації норм міжнародного права.

Далі поговоримо про важливий елемент механізму імплементації міжнародно-правових норм, а саме про міжнародний контроль. Вживається він безпосередньо самими суб'єктами договору, тобто в основному державами.

Неурядові організації відіграють важливу, навіть особливу роль у діяльності механізмів контролю за виконанням зобов'язань

суб'єктами міжнародного права не дивлячись на те, що організаціям відведена допоміжна роль через те, що вони самі рідко виступають суб'єктами міжнародного контролю.

Ті питання, які є на порядку денному ЕКОСОР, якими займаються великі міжнародні неурядові організації надається загальний статус, а ті організації, які керуються у колі деяких питань, що також входять у компетенцію ЕКОСОР, надається спеціальний консультативний статус, організації з таким статусом можуть відвідувати всі відкриті засідання комітетів, комісій та робочих груп, наприклад: надання доповідей за спеціальними процедурами, пропозиції щодо термінології, зустрічі зі спеціальними доповідачами тощо. Якщо в неурядової організації не має ні того статусу, ні того але вони деколи вносять користь у діяльність ЕКОСОР то вони включаються у так званий «Реєстр» (Part III згаданої Резолюції 1996/31) [5].

Не можливо не зазначити про такий момент коли неурядові організації беруть участь у підготовці періодичної доповіді держави-учасника, наприклад вони спонукають міністерство, яке відповідальне за підготовку доповіді подати його завчасно; дають гарантії, що доповідь та кінцеві зауваження будуть поширенні у відповідній державі; представляють альтернативну доповідь паралельно з доповіддю держави-учасниці тощо. Тому діяльність неурядової організації відіграє важливу роль.

Підсумовуючи вище викладене зазначаємо про те, що на сьогодні, діяльність міжнародної неурядової організації є невід'ємною частиною міжнародного механізму контролю за дотриманням державами своїх міжнародних зобов'язань і чим ефективніша організація, тим ефективніше працює контроль. Цей аспект робить великий внесок в імплементацію норм міжнародного права. Всі великі світові товариства бачать величезний потенціал міжнародних неурядових організацій та підтримують ефективні партнерські відносини.

Список використаних джерел

1. Resolution No. 1296 (XIV) of Economic and Social Council. Arrangements for Consultation with Non-Governmental Organizations, 23.05.1968 [Електронний ресурс]. URL: http://www.un-documents.net/1296.htm
2. Resolution 1996/31. Consultative relationship between the United Nations and non-governmental organizations [Електронний ресурс]. URL: http://www.un.org/documents/ecosoc/res/1996/eres1996-31.htm
3. Дмитрієв А. І. Проблеми імплементації норм міжнародного права в національному законодавстві України. *Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом* : матеріали науково-практичної конференції, жовт. 1998 р. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 1998. 447 с.
4. Європейська конвенція про визнання юридичними особами міжнародні неурядові організації від 24.04.1986 р. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_683
5. Криворучко Л. С. Окремі питання імплементації в українське законодавство міжнародних стандартів захисту прав людини. *Електронна*

бібліотека юридичної літератури «Правознавець» [Електронний ресурс]. URL: http://www.pravoznavec.com.ua/ period/article/15668/%CA

Ключові слова: міжнародна неурядова організація, міжнародний контроль, імплементація міжнародних норм.
Key words: international non-governmental organization, international control, implementation of international norms.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Дронов В. Ю.

МАТВЄЄВА ЛЮБОВ СЕРГІЇВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ ТА ООН

Україна – сучасна суверенна європейська держава, що дотримується не тільки прав та свобод людини, гарантованих Конституцією України та міжнародними договорами, а й принципів міжнародного права. Україна відкрито закликає до миру та безпеки у світі, веде відкриту зовнішню політику і прагне співробітництва, виходячи із власних національних інтересів.

Вважаю, що підтримання миру та безпеки є одним із найважливіших напрямків міжнародної взаємодії на світовій арені. Міжнародна спільнота виступає за взаємовигідну співпрацю з членами світового співтовариства, керуючись принципами на нормами міжнародного права.

Сьогодні Україна активно співпрацює з більш ніж 160 державами світу, із більш ніж 110 державами у неї встановлені дипломатичні відносини, в понад 70 з них відкриті дипломатичні і консульські представництва нашої держави. Україна приймає активну участь у діяльності більш ніж 60 міжнародних організацій. У більшості організацій наша держава набула статусу повноправного члена, у деяких – лише спостерігача. Українська держава стала повноправною учасницею Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), підписала угоду про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС) України, зміст якої розроблено спеціально для нашої держави, співпрацює на особливому рівні з НАТО. Багато зусиль було докладено, щоб стати повноправним членом такої впливової міжнародної регіональної інституції як Рада Європи (РС). Особливе і визначне місце в зовнішній політиці України належить співробітництву з ООН [2, с. 8].

ООН покликана підтримувати та зміцнювати мир й міжнародну безпеку, розвивати співробітництво з країнами світу, зокрема з Україною, яка є однією із країн-засновниць Організації.

Новий етап участі незалежної України в міжнародних організаціях почався з 24 серпня 1991 р. Цього ж року, вперше за 45 років

членства в ООН, делегація України брала участь у роботі сесії ГА (Генеральна Асамблея) ООН, керуючись тільки інтересами власної держави [1, с. 302]. Це стало новим етапом в правовій взаємодії Україна – ООН.

Держава надає високого значення питанням, що пов'язані з Організацією Об'єднаних Націй, як центру з вирішення викликів сучасності. В сучасних реаліях попри триваючу збройну агресію Російської Федерації, Україна приділяє ще більше уваги зі зміцнення міжнародного миру та безпеки. Протягом 2016–2017 рр.

Щодо правових засад взаємодії України та ООН, то варто сказати, що наша держава будує політику виключно на дотриманні принципів міжнародного права, Статуту ООН. Важливим моментом правової взаємодії став Статут ООН, який 22 серпня 1945 р. ратифікувала Президія Верховної ради Української РСР, а також Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. Крім того, важливою є Угода між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй про заснування Представництва Організації Об'єднаних Націй, що була підписана та набула чинності 6 жовтня 1992 р. В Угоді зазначено, що Представництво ООН Співпрацює з Урядом у рамках програм допомоги, спрямованих на сприяння економічному розвитку та соціальному прогресу шляхом, зокрема, проведення економічних та соціальних досліджень, здійснення технічного співробітництва, підготовки персоналу та розповсюдження інформації [4]. Також 31.07.2014 р. була підписана та набрала чинності Угода між Урядом України та Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини про розміщення короткотермінової моніторингової місії ООН з прав людини в Україні. Дана Угода є доповненням та невід'ємною частиною попередньої Угоди. Має місце ще Угода між Урядом України та Управлінням ООН з обслуговування проєктів (ЮНОПС) про відкриття Офісу ЮНОПС в Україні та Закон України «Про прийняття Статуту Продовольчої та сільськогосподарської організації Організації Об'єднаних Націй».

Україна є активним учасником діяльності органів системи ООН у сфері прав людини, стороною всіх основних документів ООН з прав людини, включаючи Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Факультативні протоколи до них та Міжнародну конвенцію з ліквідації всіх форм расової дискримінації. З березня 2014 р. в Україні на запрошення нашої держави діє Моніторингова місія ООН у галузі прав людини, що фіксує правозахисні наслідки російської агресії [3]. Протягом років агресії РФ, з боку України відбувається інформування РБ ООН про спроби країни-агресора загострити ситуацію в тимчасово окупованому Криму та на сході країни. У березні 2022 р. відбулось заснування Незалежної Міжнародної Комісії ООН з розслідування злочинів в Україні. Комісія наділена повноваженнями розслідувати злочини в плані агресії РФ проти України, а також зловживання у сфері прав людини, порушення норм міжнародного гуманітарного права.

Так, починаючи від повномасштабного вторгнення країни-агресора 24 лютого 2022 р., було схвалено три резолюції, що відіграють важливе значення:

1. «Агресія проти України» (2 березня 2022 р.).
2. «Гуманітарні наслідки агресії проти України» (24 березня 2022 р.).
3. «Призупинення прав членства РФ в Раді ООН з прав людини» (7 квітня 2022 р.).

Істотне значення відіграло включення ООН до переговорів з питань евакуації цивільних та військових з Маріуполя. Також не можна не зазначити залучення до створення умов для вивозу зерна.

Україна сім разів обиралася членом ЕКОСОР за весь час свого членства в ООН, чотири рази – членом Ради ООН, зокрема і на період 2021–2023 рр.

Важливим є виокремлення того, що кандидатуру України обрано до Комісії ООН зі статусу жінок на період 2023–2027 рр., а також представлено на вибори до складу Ради ООН з прав людини 2027–2029 рр.

Україна – активний член міжнародної співпраці. Питання миру та безпеки особливо гостро постало після повномасштабної збройної агресії РФ.

Гуманітарна діяльність ООН для підтримки України здійснюється в межах Екстреного звернення. Потрібно відзначити діяльність МАГАТЕ. Це міжнародне агентство з ядерної енергії, що знаходиться під загальним керівництвом ООН та направляє місії задля забезпечення безпеки на Запорізькій АЕС.

Україна, як одна із країн-засновниць ООН веде міжнародну політику лише з дотриманням принципів міжнародного права та Статуту ООН, як вже писалось вище. Питання забезпечення миру і безпеки гостро постали після 24 лютого 2022 р., коли Російська Федерація здійснила акт агресії проти суверенної цілісності України. Недотримання та жорстоке порушення прав людини, зокрема й міжнародного гуманітарного права, Росія намагається виправдати пропагандистським режимом. Міжнародне право та міжнародні організації покликані забезпечити дотримання й виконання тих цілей, якими вони наділені.

Список використаних джерел

1. Артемчук Є. Україна – фундатор ООН. *Україна в Організації Об'єднаних Націй: від заснування до сьогодення* : матеріали І Студентської науково-практичної конференції, м. Київ, 25 жовтня 2017 р. Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2017. 8 с.
2. Пашкова Г. С. Участь України у діяльності ООН та інших міжнародних організацій як форма забезпечення міжнародної правосуб'єктності України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 5. С. 302. URL: http://lsej.org.ua/4_2015/82.pdf
3. Постійне представництво України при ООН. Діяльність в рамках ООН. URL: https://ukraineun.org/ukraine-and-un (дата звернення: 03.05.2023).
4. Угода між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй про заснування Представництва Організації Об'єднаних Націй від 06.10.1992 р. Дата оновлення: 31.07.2014 р. № 995_c36. Ст. 2. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c36#o12 (дата звернення: 05.05.2023).

Ключові слова: принципи міжнародного права, збройна агресія, права людини, забезпечення миру й безпеки.
Key words: principles of international law, armed aggression, human rights, ensuring peace and security.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Дронов В. Ю.

МАТВЄЄВА ЛЮБОВ СЕРГІЇВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІЙНА В УКРАЇНІ ЯК ЧИННИК ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ

Війна в Україні вплинула не тільки на ситуацію на світовій арені, а й на міграційні показники. Починаючи з перших днів повномасштабного вторгнення Російської Федерації з країни виїхало 3,6 млн осіб. 24 лютого 2022 р. на пунктах пропуску до країн Європейського Союзу утворились кілометрові черги. За статистичними даними в перші дні кордон перетинали близько 150 тис. людей кожного дня. Станом на 31 січня 2023 р., кількість біженців, що зареєстровані для тимчасового захисту в Європі складає 4 млн 823,33 тис. осіб. Це згідно даними з Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. Окрім того, показники внутрішньо-переміщених осіб не менш вражають. Так, Міжнародна організація з міграції опублікувала статистику, згідно з якою 6,5 млн людей покинули місце проживання та переїхали в межах України.

04.03.2022 Рада Євросоюзу активувала Директиву про тимчасовий захист ЄС 2001/55/ЄС, що була прийнята 20 липня 2001 р. Вказана Директива була активована вперше саме для мігрантів з України. І таке рішення, безперечно, можна назвати безпрецедентним в історії ЄС. Головна мета Директиви полягає в ослабленні тиску на національні системи надання притулку та забезпечення переміщених осіб на території держав-членів ЄС такими гармонізованими правами як право на проживання, медичну допомогу та освіту, доступ до ринку праці та житла. Але надання тимчасового захисту означає автоматичне отримання статусу біженця. Водночас особа, яка отримала тимчасовий захист, не позбавлена права набути статусу біженця в порядку, встановленому законодавством держави його перебування [1, с. 141]. Вона надає дозвіл на перебування в країнах ЄС протягом одного року з можливістю подовження до 3 років. Виключенням є Данія, адже ця країна не підтримала Директиву.

Проте не всі поспішають на реєстрацію задля того, щоб отримати тимчасовий захист. Це пов'язано з тим, що тривалість процедури реєстрації може продовжуватися тривалий час. Подання заявки

на тимчасовий захист та його отримання займає часу в багатьох країнах.

У світлі всього цього допомога ЄС українським біженцям почала розглядатися як свідчення «подвійних стандартів», які заохочуються ЄС. Так, наприклад, Президент Міжнародної федерації товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, Франческо Рокка, сказав, що швидке прийняття українців, які рятуються від російської агресії, висвітлює «подвійні стандарти» Європи щодо мігрантів, які протистоять її неприйняттю людей, які рятуються від насильства в Африці, на Близькому Сході та інших місцях. Він сказав, що «етнічна та національна приналежність не повинні бути вирішальним фактором для порятунку життя» [1, с. 141–142].

Так, країнами, які залишаються найбільш «популярними» серед біженців з України залишаються Польща, де перебуває 1,5 млн осіб, Німеччина – 1 млн, Італія – 169 тис., Іспанія – 161 тис., Велика Британія – 158 тис. Що ж впливає на вибір українців в яку країну мігрувати? Передусім це наявність родинних зв'язків чи друзів. Наприклад, ще до війни у країнах ЄС проживала велика кількість українців, лише у Польщі 1,36 млн.

Не менш важливим залишається питання національного інтересу країн, що приймають мігрантів. Так, такі інтереси найбільш значущі на світовій арені. Данія, як вже писалося вище, хоча і не підтримала Директиву, проте надала тимчасовий захист.

Питання, яке невідворотно виникає у зв'язку з масовим виїздом українців за кордон – чи повернуться вони на Батьківщину, чи вимушена міграція обернеться для країни численними людськими втратами? За даними різних опитувань, до 80 % мігрантів війни декларують своє бажання повернутися. Проте вже зараз 10–20 % з них такого наміру не мають [2, с. 478].

Найболючіше питання, яке турбує мільйони – це примусове вивезення до Росії. Країна-терорист продовжує депортувати на свою територію через фільтраційні пункти. Human Rights Watch виявила 14 фільтраційних пунктів на тимчасово підконтрольній Росії території України. Одна маріупольська родина (мама, дві доньки і чоловік), якій довелося пройти не одну фільтрацію, розповіла про фільтраційний пункт у Виноградовому, де росіяни влаштували масове поховання тисяч маріупольців [3]. Зокрема примусове вивезення дітей набуває все більше характеру геноциду. Важливо те, що Парламентська асамблея Ради Європи визнала геноцидом депортацію українських дітей. Про це стало відомо 27 квітня 2023 р. згідно результатів пленарного засідання Парламентської Асамблеї Ради Європи. Натомість Президент України Володимир Зеленський привітав ПАРЄ, та відмітив, що це рішення допоможе притягнути Росію до відповідальності.

Так, процеси міграції не припинялись ще з часів виникнення людської цивілізації. Поселення перших людей, що мігрували зростало з кожним роком, але скоріше через труднощі, що становили загрозу залишитись без їжі через спекотний клімат, неродючі ґрунти тощо. У сучасному світі цей фактор також залишається, але якщо дивитись

з глобальної точки зору, то більшість людей мігрує через бідність, репресії, війну. Питання міжнародної міграції досить гостро постало для України починаючи від військової агресії Росії. Мільйони людей вимушені були мігрувати не тільки до країн Європейського Союзу, а й до країн світу загалом. Міжнародна спільнота продемонструвала рішучість та готовність надати українцям міжнародний захист. Війна в Україні вже призвела до певних змін не тільки в політичних сферах, а й у інших питаннях, що несуть глобальний характер. Теперішня ситуація може стимулювати більш швидкий розвиток в правовому регулюванні міграційної політики, адже за останнє десятиліття кількість мігрантів стрімко зростає.

Список використаних джерел

1. Кисельова О. І. Війна в Україні та вимушена міграція як чинники впливу на міграційну політику ЄС. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. Випуск 36/2023. С. 141.
2. Супруновський А. І. Вимушена міграція українських громадян в умовах російського вторгнення в Україну. *Юридичний науковий електронний журнал*. С. 478. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-7/115
3. В лігві у звіра. Що відбувається з депортованими у Росію українцями. Розслідування Associated Press. URL: https://forbes.ua/inside/v-ligvi-u-zvira-dolya-deportovanikh-u-rosiyu-ukraintsiv-rozsliduvannya-associated-press-20072022-7275

Ключові слова: військова агресія, міграція, біженець, тимчасовий захист, міграційна політика, країна-терорист.
Key words: military aggression, refugees, temporary asylum, migration policy, terrorist country.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

МЕДВЕДЧУК ТЕТЯНА ЮРІЇВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

Дане питання є актуальними та важливими, оскільки забезпечення захисту прав людини є однією з найважливіших задач для будь-якої демократичної країни, включаючи Україну. Стаття 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод гарантує право на свободу та особисту недоторканість, яке є одним з найбільш важливих прав, адже без нього не може бути гідного життя. Однак, на жаль, в Україні існують проблеми щодо захисту цього права, зокрема, незаконні застосування арештів, взяття під варту без належної підстави та порушення процесуальних прав під час

розслідування кримінальних справ. Тому вивчення та аналіз проблем застосування статті 5 Конвенції є надзвичайно важливим для забезпечення захисту прав та свобод людини в Україні [2].

Стаття 5 Конвенції має на меті запобігання безпідставному позбавленню свободи, і з цього випливає кілька основних проблем, які були визначені через прецедентну практику Суду: необхідність дотримання законності тримання під вартою, суворе тлумачення винятків, важливість швидкого судового контролю і потреба у достатньому обґрунтуванні судових рішень щодо позбавлення свободи [1, с. 173].

Як держава, яка підписала Конвенцію про захист прав людини, Україна зобов'язана імплементувати її норми у національне законодавство. Одним з показників якості виконання цього зобов'язання є кількість скарг, поданих до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), який є міжнародною судовою установою, що забезпечує дотримання норм Конвенції. Суд розглядає індивідуальні заяви та виносить рішення щодо порушень прав людини. Рішення ЄСПЛ є обов'язковими для держав, і держава, визнана винною у порушенні прав заявника, зобов'язана вжити заходів, які можуть бути індивідуального та загального характеру. Виплата заявникові справедливої сатисфакції(відшкодування моральної шкоди державою) є заходом індивідуального характеру, тоді як розробка та виконання заходів загального характеру може допомогти виправити помилки національної судової системи, які призвели до порушення прав людини.

На національному рівні в Законі України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» висвітлюються заходи, що мають усувати проблеми та недоліки, а також самі причини порушень. Зокрема у статті 13 вказані заходи загального характеру, що спрямовані на усунення зазначеної в Рішенні системної проблеми та її першопричини, зокрема:

а) внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування;

б) внесення змін до адміністративної практики;

в) забезпечення юридичної експертизи законопроєктів;

г) забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики Суду прокурорів, адвокатів, працівників правоохоронних органів, працівників імміграційних служб, інших категорій працівників, професійна діяльність яких пов'язана із правозастосуванням, а також з триманням людей в умовах позбавлення свободи;

д) інші заходи, які визначаються – за умови нагляду з боку Комітету міністрів Ради Європи – державою-відповідачем відповідно до Рішення з метою забезпечення усунення недоліків системного характеру, припинення спричинених цими недоліками порушень Конвенції та забезпечення максимального відшкодування наслідків цих порушень [3].

З цього ми можемо зробити висновок, що ніби національне законодавство забезпечує громадянам захист їх прав та свобод та гарантує справедливий суд. Але разом із тим, слід зауважити, що щорічна кількість позовів до Європейського суду з прав людини

явно вказує на недосконаліть цього ж законодавства та його, певною мірою, неефективність, а також небажання владних органів звертати увагу на важливі питання вдосконалення системи права до європейського рівня.

Для прикладу можна навести справу «Заїченко проти України». Тримання під вартою не може бути застосовано лише за причини відхилення поглядів або поведінки особи від загальноприйнятих норм. «Психічна хвороба» означає діагностично визнаний психічний розлад, який потребує відповідного лікування в лікарні, клініці чи іншому медичному закладі. Однак наявність стану, який передбачає звільнення чи зменшення кримінальної відповідальності залежить від національного законодавства і не пов'язана безпосередньо з фактом наявності психічного розладу. Перефразований текст: У рішенні справи було відзначено, що попередня психіатрична експертиза була необхідна, хоча її не проводили, особливо з огляду на те, що не було невідкладної ситуації.

Також у цій справі було зазначено, що існують деякі прогалини в національному законодавстві. Хоча національне законодавство містить конкретні положення щодо гарантій під час проведення судово-психіатричних експертиз у кримінальних та цивільних справах, проведення таких експертиз у контексті адміністративного провадження залишається практично неврегульованим [5].

Ще одним прикладом може бути справа «Солдатенко проти України», щодо затримання осіб з метою депортації чи екстрадиції. Згідно з пунктом 1 (f) статті 5 Конвенції, захист забезпечується через «процедуру депортації або екстрадиції». Тому, незалежно від того, на підставі якого рішення здійснено затримання, чи на підставі національного законодавства, чи Конвенції, важливо дотримуватись процесуальних гарантій. У справі Солдатенка Суд наголошує на необхідності дотримання юридичної визначеності і доступності національних законів, які дозволяють позбавлення свободи в контексті екстрадиції. Застосування таких законів має бути чітко сформульоване та передбачуване, але в справі Солдатенка ці вимоги не були дотримані. Суд визнав відсутність в законодавстві України положень, які на той час регулювали процедуру тримання під вартою в очікуванні екстрадиції [6].

Також показовою є справа «Харченко проти України». ЄСПЛ стверджує, що в справі Харченка, так само як і в інших справах, зникає можливість захисту права на розгляд питання про законність тримання під вартою, наданого пунктом 4 статті 5, через відсутність адекватної відповіді національних судів на запити звільнення під вартою. Хоча право на це закріплене в законодавстві, на практиці його застосування є теоретичним, оскільки іноді національні суди відмовляють у захисті права, посилаючись на попередні рішення судів у подібних випадках [4].

Підсумовуючи вищесказане, слід підкреслити, що невиконання рішень Європейського Суду з прав людини Україною та не взяття до уваги багатьох висновків відображає серйозні внутрішньодержавні

проблеми, а також породжує нові позови. Без відповідальної та якісної імплементації Україною положень Конвенції та достатнього рівня уваги до висновків ЄСПЛ є неможливим подальше гідне реформування системи законодавства та державної влади. Це негативно впливає на досягнення відповідного рівня правової держави, що є надзвичайно важливим зараз, з урахування планів нашої країни до вступу в Європейський Союз.

Список використаних джерел

1. Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя : навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів. Київ : ВАІТЕ, 2017. 192 с.
2. Конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
4. Європейський суд з прав людини П'ята секція : Рішення. Справа «Харченко проти України» від 10 лютого 2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_662
5. Європейський суд з прав людини П'ята секція : Рішення. Справа «Заїченко проти України № 2» від 26 лютого 2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a87
6. Європейський суд з прав людини П'ята секція : Рішення. Справа «Солдатенко проти України» від 23 жовтня 2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_504

Ключові слова: рішення ЄСПЛ, тримання під вартою, позбавлення волі, особиста недоторканість.

Key words: decisions of the ECHR, detention, deprivation of liberty, personal integrity.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Дронов В. Ю.

МЕЛЬНИК КОСТЯНТИН ЄВГЕНОВИЧ

студент 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

СПОСОБИ БОРОТЬБИ З НЕЛЕГАЛЬНОЮ МІГРАЦІЄЮ

Нелегальна міграція є частиною загальновідомого явища, яке називають «міграцією народів». У результаті він має два типи властивостей: загальні властивості (всі типи міграцій, що існують у своїх різновидах, і структурні компоненти цих різновидів); спеціальні властивості (похідні від загальних властивостей, що характеризують виключно нелегальну міграцію). «Міграція» перекладаючи з латинського "migrate, migro", тобто

вигнання, переселення. Міграція це переміщення людей між країнами, адміністративно-територіальними одиницями; Поселення, зазвичай пов'язане з тимчасовою або постійною зміною місця проживання, роботи або способу життя. Нелегальна міграція є однією з найбільших соціально-економічних проблем у світі. Це явище полягає у тому, що люди незаконно перетинають кордони країн з метою працевлаштування або отримання кращого життя. Нелегальна міграція є гострою проблемою для багатьох країн, особливо для тих, де вона є масовою [1].

Причинами нелегальної міграції є відсутність робочих місць у рідній країні, економічні труднощі, політична нестабільність, конфлікти, насильство та інші соціальні та економічні фактори. У більшості випадків, люди, які здійснюють нелегальну міграцію, не мають достатньої освіти або професійної підготовки, що зумовлює їхню неспроможність знайти роботу в своїй рідній країні.

Нелегальна міграція має негативні наслідки для всіх сторін. Наприклад, для країни, в яку переселяються нелегальні мігранти, вона може призвести до зменшення заробітної плати місцевих жителів, збільшення кількості безробітних та незабезпечених людей, збільшення кримінальності та зростання навантаження на соціальну інфраструктуру. Для країни, з якої переселяться нелегальні мігранти, це може призвести до зменшення населення та втрати робочих ресурсів [2].

Нелегальна міграція – незаконний в'їзд або порушення правил перебування в країні в'їзду іноземцями та особами без громадянства. Підвищена увага до нелегальної міграції в державі зумовлена необхідністю протидії їй як небажаному, шкідливому, суспільно небезпечному явищу. Розробка стратегії і тактики таких заходів протидії є складним організаційно-правовим завданням. Практика вирішення подібних проблем показує, що діяти можна лише чітко розуміючи причини нелегальної міграції. Важливу роль у структурі міграційних потоків відіграє нелегальна міграція. Це суспільно небезпечне, шкідливе, протиправне явище, яке реально загрожує економічним інтересам держави та громадській безпеці. Ця міграція є однією з причин зростання злочинності, поширення небезпечних захворювань, розвитку нелегального ринку праці та виникнення напруженості у відносинах між державами.

Нелегальна міграція досліджується як один із видів міграції, що має відмінні риси. Для ефективнішої боротьби з нелегальною міграцією необхідно вивчати та досліджувати характерні ознаки цього явища, а саме: стан, структуру, динаміку та географію нелегальної міграції. ЄС переважає поняття «незаконна або нелегальна міграція» на відміну від міжнародного права в національних законодавствах і нормативних актах, яке відображає пріоритетність інтересів держави, що заходять у конфлікт інтересів. Переміщення осіб означають тимчасовий або безповоротний порятунок від стихійних лих [3].

Стихійні лиха, які трапляються раз на 50 і навіть більше років, якщо їх несприятливі наслідки не надто тривалі, а більш напружені й тому не такі небезпечні, на якийсь час забуваються. Євросоюз приділяє велике значення проблемам в сфері переміщення та надання притулку,

в сфері законної міграції, підтримки заходів щодо боротьби з расизмом і ненавистю до іноземного, в сфері боротьби з нелегальною міграцією, торгівлею людьми, контрабандою мігрантів. Маастрихтський договір ЄС вказує, що європейські уряди виробляють спільні позиції щодо сучасних проблем міграції (нелегальної міграції включно) та спрямований на гармонізацію міграційної.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт ООН (статистичні дані). URL: https://www.un.org/en/desa
2. Книш С. Особливості міжнародно-правового механізму у боротьбі з нелегальною міграцією в сучасних умовах.
3. Посібник з прецедентного права Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, Переклад з англійської мови та опрацювання: Олександр Дроздов та Олена Дроздов.

Ключові слова: нелегальна міграція, Маастрихтський договір ЄС, боротьба з нелегальною міграцією.

Key words: illegal migration, EU Maastricht Treaty, fight against illegal migration.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

НЕДАШКОВСЬКА ВАЛЕРІЯ РУСЛАНІВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВИЙ СТАТУС МІГРАНТІВ У КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Мігранти – це група людей, які пересуваються через кордони національних держав з різних причин, таких як економічна нестабільність, війни, політичне переслідування, катастрофи та інші, і перебувають у країні, яка не є їхньою батьківщиною. У Європі, міграційні процеси мають багатовимірний характер та потребують комплексного розгляду з позицій прав людини, соціальної справедливості та економічних інтересів країн-членів. У країнах-членах Європейського Союзу (далі – ЄС), правовий статус мігрантів залежить від різних чинників, таких як їхні права, соціальний статус та здатність отримати доступ до послуг та допомоги.

У країнах-членах ЄС, нерівність у доступі мігрантів до основних прав і свобод, як право на життя, свободу вибору місця проживання, освіту, роботу, охорону здоров'я та соціальні послуги, порівняно з громадянами країни, є серйозною проблемою в галузі правового статусу мігрантів. Це може бути наслідком дискримінації, нелегальної міграції, недостатньої законодавчої бази та інших факторів. Особливо часто мігранти стикаються з дискримінацією на робочому місці, якщо вони займаються низько кваліфікованою або неофіційною роботою, де існує недостатній рівень оплати, захисту та медичної допомоги.

Багато мігрантів, які перебувають у країнах-членах ЄС, мають проблему, оскільки їх перебування є нелегальним. У зв'язку з цим вони не мають права на отримання роботи та соціальних пільг, які допомагали б їм інтегруватися в суспільство. Крім того, такі мігранти можуть бути дискриміновані та експлуатовані своїми роботодавцями, що призводить до погіршення їхнього становища та умов проживання.

Проблемою також є відсутність гармонізованого законодавства щодо статусу мігрантів у країнах-членах ЄС. Кожна країна має свої власні правила прийому та перебування мігрантів, що ускладнює їх правовий статус. Крім того, виникає проблема перевірки та визнання статусу мігрантів, які перетинають кордони країн-членів ЄС.

Для розв'язання цих питань ЄС встановив ряд правових актів з метою захисту прав мігрантів. Наприклад, Угода про біженців, що прийнята в 1951 р., визначає правовий статус біженців та забезпечує їхній міжнародний захист. Крім того, Конвенція про права людини та Основні права ЄС гарантують права всіх осіб, які перебувають на території країн-членів ЄС, включаючи мігрантів, наприклад: право на захист від дискримінації, свободу вибору місця проживання, освіту, здоров'я, працю та належні умови проживання. Однак на практиці часто відбуваються порушення прав мігрантів, зокрема щодо їх статусу та доступу до послуг та соціальних прав, які наведені вище.

У сучасні часи міграційні потоки зростають швидко в країнах Європи. Заснований на Договорі про Європейський Союз принцип вільного пересування та політика відкритих дверей сприяли розвитку кризових процесів у цій наднаціональній спільноті [1, с. 20].

Для опису проблеми зростання кількості некерованих міграційних процесів був запроваджений термін «міграційна криза», який офіційно не має чіткого визначення. Однак, міграційну кризу можна описати як ситуацію, при якій з різних причин збільшується потік легальних та нелегальних мігрантів та біженців на територію країн або наднаціональних утворень, що призводить до різних труднощів для урядів та перетворень у звичному способі життя корінного населення.

Згідно з дослідженнями, до причин міграційної кризи в ЄС належать економічна нестабільність та високе безробіття в країнах, звідки прибувають мігранти, збройні конфлікти в Африці та Близькому Сході, розповсюдження інформації про можливості отримання статусу біженця та переселення родини в країнах ЄС [2, с. 4]. Крім того, існують природні катастрофи, які загрожують здоров'ю та життю, а також висока ймовірність потрапити в епіцентр воєнних дій [4].

Міграційна криза, що виникла в Європі, є наслідком міграційної політики Європейського Союзу, яка була спрямована на створення «толерантного» середовища для іммігрантів. Під міграційною політикою слід розуміти систему принципів, цілей та дій, які встановлюються державою для регулювання потоків переселенців [3, с. 61].

Загалом, хоча прийняті нормативно-правові акти, загальна політика серед держав-членів ЄС відсутня, що означає, що досягнення, яких змогли домогтися держави, знаходяться під загрозою. Збільшення числа іммігрантів, яке спостерігається останнім часом, має декілька

наслідків для внутрішньої безпеки ЄС: безпека іммігрантів, безпека комерційних судів та безпека всередині ЄС. Мігранти, що намагаються потрапити до Європи нелегальними способами, наражають на небезпеку себе і своїх дітей. Зростаючий попит на незаконний перетин кордонів ЄС сприяв використанню комерційних судів з цією метою, що призвело до міграції, стало багатомільйонним бізнесом. З огляду на велику кількість іммігрантів, які перетинають кордон, державні прикордонні органи не можуть перевірити базову інформацію про тих, хто в'їжджає, що призвело до нелегальної міграції.

Щодо перспектив розвитку правового статусу мігрантів в країнах-членах Європейського Союзу, можна виділити декілька напрямків.

По-перше, важливо розвивати міжнародну співпрацю в галузі міграції, щоб забезпечити взаємодію країн-постачальників та країн-одержувачів мігрантів через створення міжнародних механізмів, які забезпечать права мігрантів, включаючи доступ до освіти та медичної допомоги, безпеку та право на працю.

По-друге, країни-члени Європейського Союзу повинні забезпечити розвиток національних законодавств, що гарантує права мігрантів, захист від дискримінації та справедливу оплату праці.

По-третє, потрібно розвивати механізми моніторингу та оцінки стану прав людини, включаючи права мігрантів, щоб забезпечити ефективний захист їх прав та реагувати на порушення.

Нарешті, важливо популяризувати права мігрантів та надавати інформацію про їх права та обов'язки, щоб мігранти могли захистити свої права та зробити свідомий вибір стосовно міграції.

Отже, для підвищення правового статусу мігрантів у країнах-членах Європейського Союзу потрібно забезпечити зміцнення їх правових гарантій та захисту, включаючи право на працю, соціальний захист, доступ до освіти та медичних послуг, та зменшення дискримінації на основі національності та статусу перебування. Для досягнення цих цілей необхідна ефективна співпраця між країнами-членами ЄС та розробка єдиних стандартів захисту прав мігрантів в усьому Європейському Союзі.

Щоб вирішити проблему міграції, необхідно використовувати комплексний підхід, що враховує історичні, політичні, культурні та етнічні фактори. Європейський Союз пропонує зміцнити законодавство для новоприбулих іммігрантів, для осіб, які вчинили злочини та правопорушення в ЄС, а також для нелегальних мігрантів, щоб поліпшити міграційну політику. Важливим аспектом нової міграційної політики є інтеграція, яка повинна відбуватися у більш інтенсивній формі. Для досягнення гармонійних відносин між місцевим населенням держав-членів ЄС та мігрантами, слід розробити чітку концепцію і забезпечити доступність освіти, медичних послуг та робочих місць для більш широких кіл біженців і іммігрантів. Рішення кризи міграції може бути полегшено принципами солідарності та справедливої відповідальності між державами-членами ЄС. Крім того, важливим кроком для політичного урегулювання конфлікту є побудова нового діалогу між ЄС та третіми країнами на основі компромісів та рівності сторін.

Список використаних джерел

1. Бобильов В. В. Міграційна політика (сутність, структурна будова, основні типи). *Влада.* 2009. С. 61–64.
2. Ентін М. Л., Ентіна Е. Г. «Блиск і злидні» концепцій невизначеності. РСМД. 2018. 17 січня. URL: http://russiancouncil.ru/analytics-andcomments/analytics/-blesk-i-nishcheta-kontseptsiyneopredelennosti (дата звернення: 27.12.2020).
3. ЄС перед викликом міграційної кризи. Позиції європейських країн / під ред. Н. К. Арбатової, А. М. Кокеєва. 2016. 126 с.
4. Пак А. К. Проблеми міграційної політики європейських країн і шляхи їх вирішення. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2017. № 6. С. 54–57.

Ключові слова: європейський союз, права мігрантів, правовий статус мігрантів, захист мігрантів, міграційні процеси, міграційна політика.
Key words: European Union, migrants' rights, legal status of migrants, protection of migrants, migration processes, migration policy.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

НЕРОДИК ІРИНА АНАТОЛІЇВНА,
СЕМЕНЮК ДАНА СЕРГІЇВНА

студентки 3-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

СТАТУС КАНДИДАТА НА ВСТУП ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПЕРЕВАГИ ТА ПРОБЛЕМАТИЧНІ АСПЕКТИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Питання щодо вступу України до Європейського Союзу було та залишається одним з найактуальніших. Поступово вона робила кроки для реалізації даної цілі, але найбільш визначальним поки залишається 2022 р. Хоча він і став одним з найтрагічніших для нашої держави через повномасштабне вторгнення рф 24 лютого, проте на міжнародній арені Україна зарекомендувала себе як держава, що точно відповідає європейським цінностям. 28 лютого 2022 р. було подано заявку на вступ до ЄС, деякі науковці стверджують, що саме цей крок став офіційним та найбільш визначним, він, безумовно, запустив процес євроінтеграції. Ми погоджуємось з даним твердженням, але вважаємо, що орієнтація на ті принципи та моральні стандарти, які притаманні більшості країнам Європи, відбулася ще задовго до 2022 р.

Процес вступу до Союзу є тривалим та досить непростим, підтвердженням цього є досвід різних країн, наприклад Великої Британії, яка ще у 60-х роках минулого століття почала поступово втілювати мету західноєвропейської інтеграції, першими кроками якої була «європеїзація настроїв у ключових міністерствах британського уряду» [1, с. 32]. Для України позитивним моментом є отримання статусу кандидата

на вступ до Європейського Союзу, це відбулося 23 червня 2022 р. Разом з тим посилилась роль євроінтеграційних процесів: реформування великої кількості сфер суспільного життя, приведення норм національного законодавства у відповідність до європейських, також Європейською Комісією було розроблено сім рекомендацій, виконання яких зумовило б подальший рух до членства. У Звіті про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 р. інституціями ЄС надано оцінку у різних частинах критеріїв: політичних, економічних, а також у частині спроможності виконувати зобов'язання щодо членства [2, с. 8–9]. Так, станом на кінець лютого 2023 р. найкращий показник та рівень виконання вимог в України у таких розділах як «Енергетика», «Митний союз», «Зовнішні відносини», «Зовнішня, безпекова та оборонна політика» [2, с. 10]. Проте залишається ще чимала кількість проблем, які потребують або ж суцільної реформації, або ж доопрацювання. Наприклад, соціальна політика та трудові відносини, освіта, навколишнє природнє середовище, судова реформа, Конституційний Суд, боротьба з корупцією тощо.

Також деякі науковці побоюються повторити сценарій Греції, тобто через невиконання певних вимог ЄС та недостатній рівень розвитку є вірогідність, що український ринок просто поглинуть європейські компанії, це не говорить про те, що підприємства є неконкурентоспроможними, проте в порівнянні з європейськими – українські значно відстають, хоча саме завдяки їхній діяльності (діяльність в умовах воєнного стану, сплата податків, зберігання робочих місць для працівників, виготовлення продукції та надання послуг тощо) український ринок може функціонувати в таких складних умовах [4, с. 70].

Серед позитивних рис, які можна виділити, особливу увагу слід звернути на такі: реформування великої кількості недієвих структур, партнерство з країнами-членами ЄС у різних сферах суспільного життя, перехід від споживчої моделі економіки до ринкової, впровадження великої кількості технологій, нові інвестиції, вирішення проблем, що пов'язані зі забрудненням навколишнього природного середовища, оновлення застарілих норм законодавства, прийняття нових кодифікованих актів, ратифікація міжнародних нормативно-правових актів, реформи у судовій системі, ефективність роботи багатьох державних інституцій, підвищення рівня населення до них, підвищення рівня добробуту, оновлення системи освіти, надання якісних освітніх послуг, підвищення рівня працюючих громадян, створення більшої кількості робочих місць та відхід від «тіньової моделі трудових відносин», забезпечення основних, економічних, соціальних, культурних прав громадян гарантіями, які будуть не просто закріплені у актах, а справді використовуватимуться за допомогою дієвих механізмів тощо.

Співтовариство держав-членів ЄС продемонструвало неабияку підтримку Україні та її громадянам, що зіштовхнулися з війною. Це внесло певні «ясності» у відносини, як шляхом прийняття великої кількості актів, так і тим, що озвучують провідні постаті Європейського Союзу у своїх промовах. Зокрема, було висловлено підтримку нашій державі, засуджено війну рф проти України, не визнано анексію

Криму, крім того запроваджено велику кількість санкцій проти рф, надано різноманітну допомогу Україні (воєнну, гуманітарну, притулок та робота для біженців тощо) [3, с. 42]. Загалом Україна, як ніколи потребує підтримки з боку європейського співтовариства, події, що сталися 24 лютого є не лише трагічними для нашої держави, але і дали можливість продемонструвати не лише Європейському Союзові, а й всьому світові, що Україна – цивілізована, правова, демократична держава, яка прагне розвиватись, змінюватись та вдосконалюватись, а особливо у таких непростих сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Павленко В. Вступ Великої Британії в Європейське Економічне Співтовариство (60-ті – поч. 70-х рр. XX ст.). *Європейські історичні студії.* 2020. № 16. С. 31–40.
2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 р. С. 102. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf
3. Статус кандидата: переваги, можливості, виклики. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf
4. Дунська А., Лютенко Д., Фіщук К. Вступ України до ЄС: проблеми і перспективи. *Наук. вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського.* 2018. № 1. С. 67–73.

Ключові слова: статус кандидата, Європейський Союз, вступ до Європейського Союзу.
Key words: candidate status, European Union, accession to the European Union.
Науковий керівник: д. ю. н., професор Сурілова О. О.

НЕСТЕРЕНКО АЛІНА ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗЛОЧИНИ ГЕНОЦИДУ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Поняття геноциду на жаль з'явилося не суто на рівні теорії, а у зв'язку з необхідністю дати назву діям, які вчинялися протягом багатьох років у збройних конфліктах. Причому до поняття геноцид добралися не одразу: спочатку Р. Лемкіним було запропоновано вандалізм та варварство [3]. Згодом польський правознавець визначив геноцид як знищення національних зразків поневоленої групи та насадження національних зразків поневолювачів на корінне населення чи на території після усунення поневоленого населення, однак проєкт Лемкіна було відхилено. Саме після Другої світової війни посилилась необхідність назвати скоординовані дії, які були спрямовані на штучне ослаблення поневолених народів Європи з метою залишення домінантною групою фашистів. Тоді Хартія Міжнародного військового трибуналу

визначила основні види таких злочинів: злочини проти миру, злочини проти людства, воєнні злочини. Наразі головним актом, що визначає та регулює геноцид є Міжнародна конвенція «Про запобігання та покарання злочину геноциду» від 9 липня 1948 р. Головним моментом є виокремлення п'яти акцій (дій), здійснювані з наміром повного або часткового знищення національної, етнічної, расової чи релігійної групи, і які будуть визнаватися геноцидом: вбивство членів цієї групи; нанесення тяжких тілесних або психічних ушкоджень членам такої групи; навмисне створення членам групи життєвих умов, які розраховані на повне або часткове знищення групи; дії, розраховані на унеможливлення народження дітей в середовищі групи; насильницька передача дітей цієї групи в іншу групу [2]. У правовій доктрині існують й інші суміжні з поняттям геноциду слова, такі як етноцид, екоцид та лінгвоцид. Якщо лінгвоцид чітко можна відмежувати від інших понять за головною ознакою – цілеспрямоване і свідоме знищення певної мови як визначальної риси етносу, а екоцид як дії, що спроможні спричинити екологічну катастрофу, у тому числі отруєння атмосфери та масове знищення рослинного і тваринного світу, – то етноцид досить часто ототожнюють з геноцидом. Ключовою їх відмінністю можна вважати спосіб вчинення. Етноцид не ставить як головну мету фізично знищити етнос, тут основним є внутрішня трансформація аж до повного зникнення, на відміну від геноциду. Проте, це не взаємовиключні процеси та можуть співіснувати в один і той же період щодо одного й того самого етносу. Також потрібно згадати спробу втілити в реальність «ленінську формулу» як історичний прогрес, що передбачала максимальне зближення нації аж до повного її злиття. Це яскравий приклад прогеноциду що має на меті накладення однієї нації замість іншої.

Важливо зрозуміти природу геноциду, передумови для його виникнення. Геноцид це завжди про нерівність певних груп за етнічною, расовою, релігійною, культурною, мовною, територіальною ознакою. За допомогою проведення геноциду одна сторона бажає збільшити свій ресурс за рахунок іншої. Провідники геноциду вважають себе та собі подібних вищими за інших, особливими та спроможними на більше, ніж інші. Для впровадження такої дії як геноцид створюються певні наукові теорії, гіпотези та ідеї, що буде виправдовувати та пояснювати необхідність застосування різких заходів щодо знищення певної групи. Правознавці-історики справедливо визначають XX ст. як період геноциду. Яскраво проявився на початку XX ст. в Намібії зі знищенням народу гереро, в 1915 р. було вчинено акт геноциду Османською імперією проти вірмен; Голокост під час Другої світової війни; у 1965 та 1972 рр. ліквідація етнічної групи гуту народом тутсі в Бурунді; вбивство майже 10 % від складу тодішнього населення Афганістану під час радянсько-афганської війни; знищення різних народів у складі СРСР в сталінський період та багато інших випадків. Важливим є те, що всі випадки прояву геноциду були як наслідок панування тоталітарних режимів у відповідних країнах. Саме тоталітаризм відіграє важливу роль, адже така політика передбачає відсутність інших

поглядів, відмінних від пануючої, а у разі існування чогось інакшого, що протирічить владі, знищення такого. Це постійний пошук ворогів та звернення до рішучого агресивного вирішення питання існування таких груп.

Виключенням з країн, які постраждали на проведення геноциду, не стала і Україна. Починаючи з часів Київської Русі були масові винищення людей. Були й розстріли більшовицькими військами за використання української мови, голод в період 1921–1922 рр., факт запровадження НЕП на шість місяців пізніше ніж на інших територіях СРСР. Проте, особливим для дослідження правознавцям видається штучно створений Голодомор 1932–1933 рр., адже саме він був визнаний актом геноциду 1988 р. Комісією з вивчення голоду в Україні. Зараз одним з основних напрямків зовнішньої політики України є запобігання геноциду. Кримінальним кодексом України визначено геноцид як «діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу» [2]. Україна приймає активну участь у перешкоджанні вчинення геноциду та його запобіганні, зокрема є учасником Конвенції про запобігання геноциду.

Отже, поняття геноцид з'явилось не завдяки теоретичним міркуванням науковців, а внаслідок існуванню такого на практиці. Він здійснювався в різні часи та на різних частинах світу. Причому, навіть сьогодні ми змушені стикатися з одним із найстрашніших та найжорстокіших міжнародних злочинів в реальному житті. Причиною виникнення геноциду та його проведення від найдавніших часів й донині є безкарність та вседозволеність керівного складу однієї країни та ігнорування можливої загрози з боку міжнародної спільноти. Ми досі дозволяємо мати владні повноваження в міжнародних органах тим, хто щодня порушує ті ж самі міжнародні норми, які й ухвалює. Необхідно запобігати виникненню тоталітарного правління в XXI ст. Адже наслідком існування тоталітаризму в країні – є розширення згодом «апетиту» влади таких країн на інші території та прагнення розповсюдити своє панування там, де це дозволяють їх можливості. І поки світ не зрозуміє що таке треба припиняти на ранніх етапах, доти ми будемо спостерігати за кривавими звірствами.

Список використаних джерел

1. Конвенція про запобігання та покарання злочину геноциду : Конвенція; ООН від 09.12.1948 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155
2. Кримінальний кодекс України : Кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14

3. Lemkin, R. Genocide as a Crime Under International Law. *The American J. of International Law*. 1947. № 41.

Ключові слова: геноцид, екоцид, етноцид, геноцид як міжнародний злочин, збройний конфлікт.
Key words: genocide, ecocide, ethnocide, genocide as an international crime, armed conflict.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

ОНИЩЕНКО ВІОЛЕТТА ВІТАЛІЇВНА

студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Сучасні виклики, що постали перед Україною внаслідок збройної агресії російської федерації, спричинили низку зрушень в ставленні міжнародного співтовариства до необхідності захищати власний суверенітет, особисту безпеку громадян, а особливо – права та свободи людини. Міжнародне право в рамках конвенцій вже сформувало інституціональну складову захисту прав людини, однак повномасштабне вторгнення на територію України довело необхідність створення дієвих механізмів протидії посяганням на основоположні права та свободи.

Незважаючи на стрімкий розвиток і вдосконалення існуючих норм у сфері захисту прав людини, ця сфера залишається найбільш вразливою у воєнний час. Питання прав людини стали предметом загального інтересу міжнародної спільноти. Вони регулюються глобальними та регіональними договорами, загальними та спеціальними конвенціями. Дослідженням подібної проблематики займалось велике коло науковців, серед яких особливої уваги заслуговують О. Воловик, А. Алексєєнко, С. Деревянкін, О. Гетьманець, А. Мацейко, Л. Сіньова, М. Кишкань, К. Степаненко, А. Рубленко, Т. Носенко, Л. Гришко, Т. Дацюк та багато інших.

У 1997 р. Україна ратифікувала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод [1], однією зі сторін якої виступала росія. Однак 16 вересня 2022 р. держава-агресор припинила бути країною-учасницею Ради Європи, а згодом перестала бути учасницею Європейської конвенції. Такий крок став надзвичайно важливим на шляху до протидії посяганням на основоположні права людини в умовах збройних конфліктів. При цьому у пресрелізі Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) зазначається, що Суд залишає за собою право розглядати справи про порушення російською федерацією прав людини, які були допущені до її виключення зі складу Ради Європи [3].

На нашу думку, такий крок став прикладом для будь-якої держави, що порушення прав людини в умовах збройних конфліктів обов'язково

тягне за собою юридично значимі наслідки. Однак варто відзначити, що сформована практика притягнення держав-агресорів до міжнародно-правової відповідальності вказує на низьку ефективність практичних механізмів застосування заходів примусу до таких держав та окремих військових злочинців.

Серед таких дій, що потребують подальшої розробки міжнародним співтовариством, можна виділити встановлення місцезнаходження та арешт осіб, винних у вчиненні військових злочинів проти прав людини, зобов'язання об'єктивного та усебічного виконання національними судовими органами обов'язків щодо притягнення винних осіб до відповідальності, створення інших міжнародних судових органів, або наділення додатковими повноваженням існуючі суди щодо здійснення комплексу заходів з дотримання прав та свобод людини [2, с. 32].

Україна також очікує практичних кроків до протидії посяганням на права людини з боку Міжнародного кримінального суду (далі – МКС). Зокрема наголошується, що створення міжнародного військового трибуналу як одна з найважливіших місій України на міжнародній арені, не має перешкоджати реалізації юрисдикції МКС, від якого очікуються рішення щодо геноциду, воєнних злочинів та злочинів проти людяності. На сьогодні вищим керівництвом України активно ведуться обговорення створення спеціальних процедур судового розгляду та досудового розслідування злочинів, спрямованих на порушення загальновизнаних прав та свобод людини. При цьому кожного дня перелік зафіксованих на території України порушень загальновизнаних норм і принципів ведення війни з боку держави-агресора невпинно зростає [4, с. 269–270].

Міжнародне право безумовно визнає відповідальність держави, яка здійснює незаконний контроль щодо території у формі окупації, за дотримання прав людини. Отже, російська федерація зобов'язана дотримуватись постулатів IV Гаазької конвенцію про закони та звичаї сухопутної війни 1907 р., Женевської конвенції (IV) щодо захисту цивільних осіб під час війни 1949 р. і Додаткового протоколу (Протокол 1) до неї, Резолюції ГА ООН «Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння» 1983 р.

Отже, воюючі сторони зобов'язані захищати цивільне населення. Однак повномасштабне вторгнення на територію України виявило найбільші порушення міжнародного гуманітарного права у цьому аспекті, зокрема: спорудження військової інфраструктури серед цивільного населення, прикривання цивільними особами для уникнення військового ураження скупчень військової техніки тощо. Тобто спостерігаються численні порушення правил ведення війни, що безпосередньо тягне за собою посягання на права людини, визнані міжнародним співтовариством. Саме тому міжнародне право повинно відійти від інституціонального розгляду захисту прав людини до впровадження дієвих та своєчасних механізмів протидії посяганням на них.

Список використаних джерел

1. Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 02.05.2023).
2. Деревянкін С. Л. Проблематика захисту прав людини в Україні в контексті збройного нападу російської федерації. *Людина має право: соціально-гуманітарний дискурс у контексті реформаційних процесів в Україні* : матеріали круглого столу 17 листопада 2022 р. Одеса : ОДУВС, 2022. С. 31–33.
3. Росія перестала бути учасницею Конвенції з прав людини. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-rosia-konventsia-prav-liudyny/32037522.html (дата звернення: 02.05.2023).
4. Чулінда Л. І., Слуцька О. С. Порушення прав людини під час війни в Україні. *Modern problems in science* : матеріали XIX Міжнар. практ.-наук. конф., м. Ванкувер, 17–20 травня 2022 р. Ванкувер, 2022. С. 269–271.

Ключові слова: правозахист, міжнародне право, Міжнародний кримінальний суд.
Key words: human rights protection, international law, International Criminal Court.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Федорова Т. С.

ПАШИНІН ІЛЛЯ ОЛЕГОВИЧ

студент 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗЛОЧИН ГЕНОЦИДУ: ДИСКУСІЇ ЩОДО СКЛАДУ ТА ПРОЦЕДУРИ ДОВЕДЕННЯ

Геноцид – знищення населення чи народів, за їхню відмінність від інших.

Склад злочину геноциду та процедура його доведення – це складні та дискусійні питання в міжнародному праві. Хоча Конвенція ООН про запобігання та покарання злочину геноциду (1948 р.) надає визначення геноциду, на практиці доведення його факту та вини винних може бути важким завданням.

Згідно з Конвенцією ООН, геноцид включає в себе будь-які дії, здійснені з метою знищення або часткового знищення національної, етнічної, расової або релігійної групи. Такі дії можуть включати вбивство членів групи, спричинення важких тілесних чи психічних ушкоджень, належне до пограбування або знищення майна, примусову переселення групи або стерилізацію членів групи.

Проте, доведення факту геноциду може бути важким завданням. Для доведення факту геноциду потрібні вагомі докази, такі як свідчення очевидців, документальні докази та експертні дослідження.

Більшість випадків геноциду мають складну історію, де генеза геноциду може відноситись до давніх часів, але дії, що можуть вказувати на геноцид, можуть бути розпочаті відносно нещодавно.

Процедура доведення геноциду зазвичай включає такі кроки, як збір інформації та доказів, що зберігаються в архівах, інтерв'ю з очевидцями та учасниками конфлікту, збір доказів з медичних та наукових джерел, а також проведення спеціалізованих експертиз [1, с. 2].

У судовому процесі звинувачення у злочині геноциду повинні довести вину звинувачених осіб за підтримкою вагомих доказів. Однак, доведення вини може бути складним завданням, особливо якщо злочин був скоєний у минулому, але докази зберігаються погано або знищені.

Крім того, доведення геноциду може також мати політичні наслідки, що можуть вплинути на процес судового розгляду та вирок. Важливим аспектом процедури доведення геноциду є також те, що більшість злочинів геноциду вчиняється в рамках збройних конфліктів, що може створити складність в розумінні мотивів та дій звинувачених [2, с. 108].

Окрім того, на міжнародному рівні, процедури доведення геноциду можуть бути також ускладнені геополітичними інтересами країн-учасниць. У таких випадках може бути складним забезпечити повну незалежність суду та дотримання прав людини.

Отже, доведення факту геноциду та вини звинувачених може бути складним завданням, особливо в разі, коли злочин був скоєний у минулому. Процедура доведення геноциду включає збір інформації та доказів, інтерв'ю з очевидцями та учасниками конфлікту, збір доказів з медичних та наукових джерел, а також проведення спеціалізованих експертиз. Крім того, доведення геноциду може також мати політичні наслідки, що можуть вплинути на процес судового розгляду та вирок [3, с. 164].

У процесі доведення геноциду також важливо визначити критерії, за якими можна визнати злочин геноциду. Зокрема, за статтею II Конвенції про запобігання та покарання злочину геноциду, щоб злочин можна було визнати геноцидом, повинні бути виконані наступні критерії: намір знищити повністю або частково національну, етнічну, расову або релігійну групу; вчинення будь-яких злочинів, передбачених статтею III Конвенції, які включають у себе вбивство членів групи, спричинення важких тілесних ушкоджень членам групи, використання жителів групи в рабстві, змушування жителів групи до зміни своєї національності, етнічної належності, расової або релігійної приналежності; вчинення таких дій з метою досягнення злочинних цілей. Однак, існують деякі складнощі у визначенні критеріїв геноциду, зокрема, у питаннях визначення мотивів злочинців, а також у визначенні рівня інтенції злочинців.

У цілому, доведення факту геноциду та вини звинувачених є складним і тривалим процесом, який потребує збору великої кількості інформації та доказів, визначення критеріїв геноциду

та дотримання міжнародних стандартів у проведенні судового розгляду. Однак, доведення геноциду є важливим для забезпечення справедливості та запобігання майбутнім злочинам геноциду [4, с. 132].

Порядок доведення геноциду може відрізнятися залежно від юрисдикції, в якій розглядається справа. Наприклад, міжнародні трибунали, такі як Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії та Руандський трибунал, використовують більш жорсткі критерії визначення геноциду, ніж деякі національні суди.

До того ж, є деякі труднощі, які можуть виникнути у процесі доведення геноциду. Наприклад, може бути важко зібрати достатньо доказів, щоб переконати суд у факті геноциду, особливо якщо він був скоєний десятиліттями тому. Крім того, винні особи можуть бути захищені державними структурами або владою, що робить неможливим їх затримання та здійснення правосуддя [5, с. 48].

Також існують питання щодо того, яким чином доводити, що дії, які розглядаються, належать до злочину геноциду, а не до іншого злочину проти людства, такого як злочини проти миру, війни, або злочини проти людяності.

У питаннях доведення геноциду також важливо брати до уваги контекст скоєння злочину, зокрема політичні та історичні обставини, які сприяли вчиненню злочину. Наприклад, у разі геноциду національної групи під час війни може виникнути питання про те, чи є причиною конфлікту саме національна приналежність, чи ж це випадок збройного конфлікту, в якому національна приналежність є приводом для вчинення злочину геноциду [6, с. 130].

У підсумку, доведення геноциду може також залежати від того, чи є реальний намір винищувати чи знищувати цілу групу людей. Намір може бути виявлений через документи, свідчення свідків, заяви та інші докази.

Крім того, у процесі доведення геноциду можуть бути застосовані додаткові докази, такі як докази про знищення культурної спадщини або масові порушення прав людини. Ці докази можуть допомогти підтвердити існування наміру винищування групи людей.

Важливо зазначити, що доведення геноциду є складним та детальним процесом, який вимагає досліджень та аналізу багатьох факторів. Незважаючи на це, встановлення факту геноциду та притягнення винних до відповідальності є важливим кроком до забезпечення справедливості та захисту прав людей [7, с. 103].

Список використаних джерел

1. Конвенція про запобігання та покарання за нього. 1951 р. С. 2.
2. Мохончук С. М. Злочин геноциду: історичне визначення та конвенціональне закріплення у міжнародному кримінальному праві. *Університетські наукові записки*. 2011. № 3. С. 356–361.
3. Гончар Б. М., Гнатовський М. М. Геноцид. *Українська дипломатична енциклопедія* : у 2-х т. / редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. Київ : Знання України, 2004. Т. 1. 760 с.

4. Винокурова Ф. А. Протистояння особистості політиці нацистського геноциду в Україні: документальні свідчення, інтерпретації, роздуми. *Архіви України*. 2001. № 4-5 (247). С. 118–131.
5. Тарлапан Є. Поняття міжнародного кримінального права. Київ : Видавничий дім «КМ Академія», 2015. С. 96.
6. Майборода О. Геноцид. *Політична енциклопедія* / Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парламентське видавництво, 2011. С. 136.
7. Геноцид, Велика українська юридична енциклопедія. У 20 т. Т. 17 : Кримінальне право / В. Я. Таційй (відп. ред.) та ін. 2017. С. 118.

Ключові слова: геноцид, заходи запобігання, утискання, знищення, міжнародні стандарти.

Key words: genocide, measures of prevention, suppression, destruction, international standards.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Акіменко Ю. Ю.

ПЛАЧКОВА МАРІЯ ХАРЛАМПІЇВНА

студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИНА ЯК ЕЛЕМЕНТ СКЛАДУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Фактичною підставою міжнародно-правової відповідальності є вчинення міжнародного правопорушення, яке складається з таких елементів: об'єкт, протиправна поведінка, шкода, причинно-наслідковий зв'язок, вина.

Об'єктом міжнародного правопорушення є певні матеріальні та нематеріальні блага, що порушуються внаслідок вчинення протиправного діяння. Протиправною поведінкою є діяння суб'єкта міжнародного права, яке порушує міжнародні зобов'язання. Така протиправна поведінка заподіює шкоду (матеріальну або нематеріальну), між якими має бути причинно-наслідковий зв'язок. Ще одним елементом є вина – неправомірно реалізована воля суб'єкта міжнародного права.

Вивченням та дослідженням питання вини в праві міжнародної відповідальності займалися вчені: В. Ф. Антипенко, І. П. Блищенко, Я. Броунлі, М. В. Буроменський, В. Г. Буткевич, В. А. Василенко, А. І. Дмитрієв, Н. А. Зелінська, А. Кассезе, Ю. М. Колосов, Дж. Кроуфорд, І. І. Лукашук, Л. Оппенгейм, С. Б. Петровський, С. Б. Раскалей, Ю. А. Решетов, А. Фердросс, И. П. Фісенко.

Враховуючи те, що в національному праві наявність та доведеність вини є головною підставою для притягнення до відповідальності, необов'язковість вини як складової правопорушення в праві міжнародної відповідальності викликає багато спорів з цього приводу. Отже,

існує багато суперечностей щодо обов'язковості вини в теорії та практиці міжнародного права, що визначає актуальність цього питання.

Прихильники теорії суб'єктивної відповідальності вважають вину обов'язковим елементом міжнародного правопорушення, без якої правопорушник не може бути притягнений до відповідальності. Так, держава, вчиняючи міжнародно-протиправне діяння проявляє свою неправомірну волю. І саме такий прояв можна розглядати як вину. Наприклад, Л. Оппенгейм вважав, що «дія держави, яка завдає шкоди іншій державі, не є тим не менше міжнародним правопорушенням, якщо вона вчинена не навмисно, не злісно і без злочинної недбалості».

Необхідно також зазначити, що в деяких міжнародних договорах зазначається обов'язковість вини як складової міжнародного правопорушення. Так, наприклад, ст. 2 Конвенції про попередження злочину геноциду і покарання за нього 1948 р. визначає геноцид як: «будь-які з наступних дій, здійснюваних з наміром…». Це формулювання можна розуміти як встановлення наявності вини у формі умислу для виникнення складу правопорушення. Крім цього, Міжнародний суд ООН вказував, що значною ознакою геноциду є навмисне знищення національних, етнічних, расових або релігійних груп.

Необхідно також зазначити, що в Статтях про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння 2001 р. (далі – Статті) передбачаються обставини, що унеможливлюють відповідальність: наявність юридично чинної згоди держави, проти якої вчинено протиправне діяння; самооборона, відповідно до Статуту ООН; контрзаходи; прояв нездоланної сили (форс-мажор); дії в стані лиха; дії в стані необхідності [1]. Всі ці обставини об'єднує наявність порушення міжнародного зобов'язання та відсутність вини, завдяки чому й не виникає міжнародної відповідальності.

Прихильники об'єктивної теорії міжнародної відповідальності вважають, що вина є необов'язковим елементом та наявність факту вчинення порушення, причинно-наслідкового зв'язку та збитків є достатнім для повного складу міжнародного правопорушення. Р. Пізілло-Маццескі зазначав: «сутність теорії об'єктивної відповідальності в тому, що відповідальність є результатом порушення міжнародного зобов'язання (відповідальність без вини)» [2, с. 9].

З огляду на складність тлумачення самого поняття «вина», встановлення вини в міжнародному праві, суперечливу практику її доведення Комісія міжнародного права ООН не включила її до Проєкту Статей як необхідну ознаку правопорушення [3, с. 53]. Не дивлячись на те, що Статті отримали багато критики з цього приводу, документ є джерелом права міжнародної відповідальності, застосовується державами та міжнародними судовими установами. Отже, Статті остаточно вирішили питання вини і закріпили її необов'язковість.

Підсумовуючи вищезазначене, треба вказати, з приводу вини як елемента складу міжнародного правопорушення існують дві основні теорії: прихильники теорії суб'єктивної відповідальності вказують на обов'язковість вини, а прихильники об'єктивної відповідальності – на необов'язковість. Статті про відповідальність держав

за міжнародно-протиправні діяння 2001 р. вирішили питання вини, не передбачивши її як необхідну ознаку міжнародного правопорушення. Можна зробити висновок, що на практиці держави та міжнародні судові органи виділяють та визнають тільки такі складові міжнародного правопорушення: об'єкт, протиправна поведінка, шкода, причинно-наслідковий зв'язок.

Список використаних джерел

1. Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts / Yearbook of the International Law Commission. Vol. II (Part Two). 2001. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_6_2001.pdf
2. Pisillo-Mazzeschi, R. The Due Diligence Rule and the Nature of the International Responsibility of States. *German Yearbook of International Law*. 1992. Vol. 35. Berlin : Duncker & Humblot, 1993. P. 9–51.
3. Коверзнєв М. С., Коверзнєва Г. П., Відповідальність держав у міжнародному праві. *Альманах міжнародного права*. Випуск 13. С. 53.

Ключові слова: вина, міжнародна відповідальність, міжнародне правопорушення.

Key words: guilt, international responsibility, international offense.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

ПРИСЯЖНЕНКО ІГОР ІГОРОВИЧ,
ДЕМ'ЯНЕНКО АННА ІГОРІВНА

студенти 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ПИТАННЯ КОЛІЗІЙНИХ ПРИВ'ЯЗОК У МІЖНАРОДНИХ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Чинне законодавство визначає, що до трудових відносин з приводу працевлаштування іноземців та осіб без громадянства застосовується право держави, у якій виконується робота, якщо інше не передбачено законом або міжнародним договором України (ст. 52 Закону України «Про міжнародне приватне право») [1].

Колізійна прив'язка до закону місця роботи – lex loci laboris, що закріплена також у законодавствах таких країн як Австрія, Німеччина, Угорщина, Румунія, Канада, Ліхтенштейн, Туніс, Чехія, Швейцарія.

У певних країнах не використовується прив'язка до lex loci laboris. Замість цього, застосовуються прив'язки до особистого закону сторін, таких як громадянство, місцезнаходження, місце підприємницької діяльності наймача та інші колізійні принципи.

Іноді встановлення місця виконання роботи виявляється складним у випадках відряджень, виконання роботи в кількох країнах, роботи

на суднах водного і повітряного транспорту або на морських установках по видобутку корисних копалин. Для таких випадків законодавство часто містить спеціальні колізійні норми з власними прив'язками.

Наприклад, для регулювання праці осіб на водному чи повітряному транспорті використовується прив'язка до закону країни реєстрації транспортного засобу або до держави, під прапором якої пересувається транспортний засіб.

Колізійна прив'язка до особистого закону наймача часто застосовується при виконанні роботи в кількох країнах. Якщо за допомогою таких прив'язок не можна визначити статут трудових відносин, деякі законодавства пропонують застосовувати принцип найбільш тісного зв'язку.

Також існують дискусії стосовно застосування колізійної прив'язки до формальних умов трудового контракту, зокрема місця його укладення. Загалом, закон автономії волі визнається основною колізійною прив'язкою в сучасному міжнародному приватному праві для регулювання трудових відносин з «іноземним елементом» [3].

Принцип lexvoluntsatis визнається більшістю країн у сфері правового регулювання договірних відносин з іноземним елементом. У законодавстві, судовій практиці й доктрині різних країн склався різний підхід до окремих аспектів цього принципу. І І. Я. Кисілев називає його ще законом за домовленістю.

Принцип автономії волі закріплений і в двосторонніх угодах, наприклад, п. 1 ст. 42 договору між Україною й Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах установлює, що сторони, які мають трудові стосунки, можуть підпорядкувати їх обраному за згодою між собою законодавству.

Як сказано, не повинно повністю виключати принцип lex voluntatis у трудових контрактах, а також повністю мати таку свободу вибору теж не повинно. При відсутності домовленості між сторонами трудових відносин компетентний правопорядок визначається за допомогою основних та спеціальних колізійних прив'язків.

Якщо воля сторін не виявлена, тобто при відсутності вибору права сторін трудових договорів і трудових відносин компетентний правопорядок визначається за допомогою інших колізійних прив'язків.

Отже, до регулювання трудових відносин з іноземним елементом за чинним законодавством може бути застосований як закон автономії волі, закон місця виконання роботи, так і інші колізійні прив'язки, передбачені міжнародним договором чи угодою.

Список використаних джерел

1. Буряк К. М. Особливості колізійного регулювання міжнародних трудових відносин. 2021. URL: http://pd.onu.edu.ua/article/view/225615
2. Стрельцова Є. Д. Колізійні засади міжнародного приватного права в морському праві: особливості та сфери застосування. *Правова держава*. 2016. № 23. С. 174–181. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2016_23_33
3. Бєлогубова О. О. Система колізійних прив'язок, що застосовуються до трудових відносин, ускладнених іноземним елементом. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15029/Бєлогубова%20О.О..pdf?sequence=1&isallowed=y
4. ЗУ «Про Міжнародне приватне право». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15

Ключові слова: трудові відносини, колізійна прив'язка.
Key words: labor relations, collision binding.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Цибульська О. Ю.

ПРУЩАК АНАСТАСІЯ КОСТЯНТИНІВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

МИРОТВОРЧІ ОПЕРАЦІЇ ООН ТА УЧАСТЬ У НИХ УКРАЇНИ

Для підтримання міжнародного миру та безпеки, а також для розвитку співробітництва, в 1945 р. між державами Антигітлерівської коаліції була створена Організація Об'єднаних Націй. Та згідно зі своїми цілями, згодом ООН запровадила у свою діяльність миротворчі операції, що є важливою складовою міжнародної безпеки та забезпечення миру.

Ці операції є складними, багатогранними та вимагають координації багатьох країн і організацій. У світі, де конфлікти та війни залишають свої наслідки, миротворці ООН здійснюють різноманітну діяльність із запобігання конфліктів. Україна також брала участь у низці миротворчих операцій ООН, надсилаючи своїх військових до різних країн світу.

Початок миротворчої діяльності ООН було покладено у1948 р. Цього року Рада Безпеки ООН дозволила розгортання контингенту військових спостерігачів ООН на Близькому Сході. Мета місії полягала в контролі виконання умов Угоди про перемир'я між Ізраїлем і сусідніми з ним арабськими країнами. З того моменту налічується вже більше 70 операцій з підтримання миру [1].

Діяльність миротворчих сил ООН можна розподілити відповідно до етапів становлення, їх існує чотири: початковий, період після «холодної війни», період кризи миротворчих сил та сучасний період відновлення миротворчості після кризи [2, с. 423].

Перший етап (середина 1940-х – початок 1950-х рр.) став періодом адаптації ООН до біполярної конфронтації. Протистояння наддержав блокувало діяльність Ради Безпеки. Через суперечності між СРСР і США переговори про створення збройних сил ООН у воєнно-штабному комітеті зайшли в глухий кут. Отже, Організація втратила можливість проводити примусові акції. Проте надалі установа ООН зі спостереження за перемир'ям на Близькому Сході в 1948 р. поклала початок формуванню адміністративного та міжнародно-правового механізму, який уможливив розробку якісно нового формату миротворчої діяльності – спостережних місій.

Другий етап охоплює період з 1956–1988 рр. Пом'якшення напруженості між СРСР і США, розширення складу ООН стали передумовою

активізації участі Організації у врегулюванні міжнародних криз. Під час врегулювання Суецької кризи Генеральний секретар Д. Хаммаршельда розробив концепцію операцій з підтримання миру на основі інтерпретації положень VI глави Статуту ООН. Вона передбачала використання військового персоналу під егідою ООН для поділу збройних сил учасників конфлікту. Також в цей період відбувся перехід від традиційного спостереження до багатоплановим дій, що було пов'язано зі зміною характеру конфліктів. Акцент робився на внутрішньодержавних конфліктах, тоді як спочатку місії були розраховані на врегулювання спорів між державами.

У 1990-ті рр., незважаючи на масштабну роботу, проведену ООН, почалась криза миротворчих сил. Контингенти ООН не могли впоратися з завданнями при проведенні операцій в Югославії, Руанді і Сомалі. Зокрема, миротворчі сили зіткнулися з ситуацією, коли сторони не дотримувалися угоди про припинення вогню. Рада Безпеки ООН не могла надати миротворцям широкі права і забезпечити їх необхідними ресурсами. Саме в той період ООН усвідомила, що її цілі і наміри не відповідають можливостям. Ці події слугували імпульсом для реформування структури миротворчих сил.

Сучасний період, з початку 2000-х і до сьогодні, є часом відновлення для миротворчих місій ООН. Загалом цей етап миротворчої діяльності ООН відзначений великими змінами в характері та масштабах миротворчих операцій, а також більшим акцентом на партнерстві та співпраці. Він характеризується зрушенням у бік багатовимірних і комплексних операцій. На відміну від традиційних миротворчих місій, які в основному були зосереджені на моніторингу припинення вогню та розведенні ворогуючих сторін, сучасні миротворчі операції включають широкий спектр заходів, таких як захист цивільного населення, просування прав людини, підтримка політичних процесів і сприяння постконфліктній відбудові.

Україна брала активну участь у миротворчих операціях ООН з 1992 р., після здобуття незалежності від Радянського Союзу. Країна розгорнула військовий, поліцейський і цивільний персонал у різних місіях по всьому світу, зокрема в Косово, Ліберії, Судані та Гаїті тощо.

Щодо миротворчої політики України, перш за все треба відзначити, що вона орієнтується на рішення ООН, та полягає в участі місій, які Організація відряджає. Також миротворчість передбачена в «Стратегії зовнішньополітичної діяльності України» [3]. Збройні сили України брали участь у миротворчих операціях після затвердження Верховною Радою України Постанови від 3 липня 1992 р. № 2538-XII «Про участь батальйонів Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії» [4]. Після успішних операцій миротворчості Україну продовжували запрошувати взяти участь в нових операціях. А отже, участь України була ефективною.

Місії, у яких брали участь українські миротворці, були запроваджені у Югославії, Косово, Боснії і Герциговині, Таджикистані, Афганістані, Іраку, Кот-д'Івуарі, Конго, Грузії, Судані, Малі та інших державах.

Загалом, з 1992 р. до 22 лютого 2020 р. в миротворчих операціях брали участь 45 тис. військовослужбовців України, втрати склали 55 військовослужбовців загиблими і деяку кількість пораненими [5].

З 2014 р. українські миротворці продовжували брати участь у закордонних місіях, незважаючи на початок російсько-української війни на східній території нашої держави. 24 лютого 2022 р. держава агресор почала повномасштабне вторгнення в Україну. Через це 7 березня 2022 р. Володимир Зеленський підписав указ про повернення всіх миротворців. На той момент в операціях ООН за кордонами країни брали участь 308 громадян України [6].

Отже, участь України в миротворчих операціях ООН свідчила про нашу прилежність щодо захисту миру та безпеки у світі, а також готовність співпрацювати з міжнародним співтовариством у вирішенні конфліктів і підтриманні стабільності. Та на сьогодні ЗСУ продовжують боротися за мир і життя мільйони людей, захищаючи не тільки нашу країну, а й усю Європу.

Список використаних джерел

1. Миротворчі місії ООН: в яких країнах світу проводилися та де тривають зараз. *Слово і діло*. 2019. URL: https://www.slovoidilo.ua/2019/12/02/infografika/polityka/myrotvorchi-misiyi-oon-yakyx-krayinax-svitu-provodylysya-ta-tryvayut-zaraz#:~:text=Загалом%20від%20початку%20миротворчих%20місій,ООН%20провела%2071%20миротворчу%20операцію
2. Журковська Я. М. Історія виникнення та становлення миротворчої діяльності ООН. *Часопис Київського університету права*. 2020. С. 423–427. URL: https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/605/577
3. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України від 26 серпня 2021 р. № 448/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021
4. Про участь батальйону Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії : Постанова Верховної Ради України від 03.07.1992 р. № 2538-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2538-12
5. Перова Л. В. Участь україни у миротворчих операціях ООН: правові та практичні питання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2019. Т. 2, № 58. С. 191–194. URL: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/921571.pdf
6. Ольга Покотило. Зеленський відкликає усіх українських миротворців. *Дорослий погляд на світ*. 2022. URL: https://lb.ua/society/2022/03/07/508456_zelenskiy_vidklikaie_usih.html

Ключові слова: миротворча діяльність ООН, етапи миротворчості ООН, миротворча політика України, миротворчі сили України, ЗСУ.
Key words: peacekeeping activities of the UN, stages of UN peacekeeping, peacekeeping policy of Ukraine, peacekeeping forces of Ukraine, Armed Forces of Ukraine.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Дронов В. Ю.

ПРУЩАК АНАСТАСІЯ КОСТЯНТИНІВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМАТИКА СЕКСУАЛЬНИХ ТА РЕПРОДУКТИВНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Сексуальні та репродуктивні права стали складним і спірним питанням у сучасному світі. Захист цих прав є важливим елементом глобальної боротьби за права людини та гендерну рівність. Водночас неналежний захист цих прав може призвести до хвороб, погіршення якості життя та порушення основних свобод людини.

Важливо зазначити, що репродуктивні та сексуальні права належать до четвертого покоління прав людини, а саме до групи телесних чи соматичних прав [1, с. 267]. Ключовими аспектами цих прав є доступ до сексуальної освіти, контрацепції, абортів, профілактики та лікування інфекцій, що передаються статевим шляхом, а також питання стерилізації, сурогатного материнства, прав трансгендерів, зниження ризиків статевої дискримінації та сексуального насилля тощо [2, с. 1].

Проблематика сексуальних та репродуктивних прав полягає в тому, що на сьогодні не запроваджено досконалих механізмів захисту цих прав людини, особливо в деяких регіонах світу через культурні та релігійні особливості. Актуальними проблемами у цій сфері є:

- недостатній рівень сексуальної освіти та усвідомленості серед населення. Це може бути пов'язано з правовими або релігійними обмеженнями, стигматизацією чи браком фінансування;
- заборона одностатевих відносин, а також запровадження покарань за реалізацію цього права. Статистичні дані підтверджують, що більше ніж 80 держав на законодавчому рівні забороняють одностатеві зносини, а деякі держави запроваджують і смертну кару за це [3, с. 5–3];
- експлуатація жінок і дітей у сексуальному рабстві. Особливо це питання гостро постає під час війни та великого потоку міграції за кордон, коли все частіше виникають випадки торгівлі людьми. За статистикою Міжнародної організації праці кожен рік приблизно 1,2 млн дітей у всьому світі стають жертвами трафікінгу, в основному з метою комерційної сексуальної експлуатації чи примусової праці [4];
- обмеження доступу до абортів та інших репродуктивних послуг. Деякі держави обмежують або забороняють аборти, що може призвести до небезпечних умов, коли жінки звертаються до нелегальних постачальників або роблять аборти самостійно вдома;
- насильство, дискримінація та стигматизація. Люди можуть зазнати нападу, затримання або навіть вбивства через реалізацію їхніх сексуальних та репродуктивних прав, що особливо стосується жінок та ЛГБТ меншин. Це може бути насильство з боку інтимного партнера, сексуальне насильство або дискримінація на роботі чи в школі.

Система захисту сексуальних та репродуктивних прав знаходиться у стані становлення. Найефективніше вона працює в розвинутих державах, де введено в дію ряд стандартів та механізмів, що захищають права людини у сексуальній та репродуктивній сфері.

Існує багато міжнародних організацій, які займаються захистом цих прав і забезпечують доступ до різноманітних послуг та інформації, пов'язаних із репродуктивним здоров'ям, допомагають у боротьбі зі стереотипами щодо гендерної нерівності та сексуальним насиллям, поширюють доступ до лікування та інформування про ВІЛ/СНІД, а також сприяють встановленню безпечних стандартів у сексуальній сфері.

Одним з найвідоміших прикладів є Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), яка займається розробкою стандартів пов'язаних з репродуктивним здоров'ям і робить великий вклад у розвиток сексуальних прав людини. Інші міжнародні організації, які займаються захистом цих прав, включають Amnesty International, International Planning, Фонд народонаселення ООН (UNFPA), ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, а також Всесвітню асоціацію сексуального здоров'я. Усі вони слідкують та сприяють реалізації міжнародних норм у сфері сексуальності та репродукції, які містяться у Всесвітній декларації прав людини, Європейській конвенції прав людини, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права, Пекінській декларації та Платформі дій та у багатьох інших актах.

В Україні поки не існує дієвої стабільної системи захисту сексуальних та репродуктивних прав людини, проте останнім часом все більше громадян стає усвідомленими у цій сфері через доступ до міжнародних ресурсів. Наразі Україна зробила крок до зміцнення стандартів ЄКПЛ у національній правовій системі, і 13 березня 2023 р. Верховна Рада України зареєструвала законопроєкт про інститут реєстрованих партнерств для пар однієї чи різної статі, що також був підтриманий петицією за реєстровані партнерства для одностатевих і різностатевих пар [5; 6]. Це великий крок щодо викорінення дискримінації ЛГБТ та встановлення захисту їхніх прав у нашій державі.

Отже, сучасне суспільство потребує надійніших систем захисту їх сексуального і репродуктивного здоров'я та прав, тому необхідно, щоб національні системи долучались до затвердження у цій сфері міжнародних стандартів, надавали доступ до сексуальної освіти та фінансували програми, що попереджують небезпеку для здоров'я людини та порушення її прав. Оскільки захист репродуктивних та сексуальних прав надійно забезпечить якісний рівень життя та майбутнє нам і нашим дітям.

Список використаних джерел

1. Сутнісне наповнення четвертого покоління прав людини [Електронний ресурс]. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/12/50.pdf
2. World Health Organization. Sexual health, human rights and the law [Електронний ресурс]. *World Health Organization*. 2015. URL: https://apps.who.int/

iris/bitstream/handle/10665/175556/9789241564984_eng.pdf;jsessionid=7C19631612F25E1AAA2ABCC81F80EF6C?sequence=1
3. Інститут відкритого суспільства та «Еквітас». Сексуальне здоров'я і права людини [Електронний ресурс]. *Інститут відкритого суспільства та «Еквітас»*. 2011. URL: http://medicallaw.org.ua/fileadmin/user_upload/ResPosibnyk_2011_ua/Resurs_R_5.pdf
4. Жінки та мігранти під прицілом: як криза вплинула на проблему торгівлі людьми [Електронний ресурс]. URL: https://24tv.ua/torgivlya-lyudmi-zhinki-migranti-pid-pritsilom-terminovi-novini_n1696985
5. Проєкт Закону про інститут реєстрованих партнерств [Електронний ресурс]. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41497
6. За реєстровані партнерства для одностатевих і різностатевих пар, на підтримку законопроєкту № 9103 «Про інститут реєстрованих партнерств» [Електронний ресурс]. URL: https://petition.president.gov.ua/petition/185864

Ключові слова: права людини, сексуальні права, репродуктивні права, права жінок, права ЛГБТ, сексуальне та репродуктивне здоров'я, попередження насилля.
Key words: human rights, sexual rights, reproductive rights, women's rights, LGBT rights, sexual and reproductive health, violence prevention.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

РУБАН ЄЛИЗАВЕТА ВІТАЛІЇВНА

студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ СУД ЯК МЕХАНІЗМ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Міжнародний кримінальний суд це перший постійний орган, створений заради переслідування осіб за скоєні воєнні злочини, геноцид та злочини проти людяності.

В основі Міжнародного кримінального суду (далі – МКС), створеного для покарання за найбільш серйозні міжнародні злочини, лежить Римський статут. Попри те, що Україна не підписала Римський статут, юрисдикція МКС була визнана на території держави. Завдяки цьому злочини здійснені під час російсько-української війни можуть бути розслідувані МКС [1].

Як зазначається в ст. 11 Римського статуту юрисдикція МКС поширюється лише на злочини, що були вчинені після набрання чинності Римським статутом на території відповідної держави. Але є і виключення щодо даного пункту статуту. Так, держава може визнати юрисдикцію МКС щодо відповідного злочину, якщо подасть заяву Секретарю МКС щодо визнання відповідної юрисдикції [2].

Утім ратифікація Україною Римського статуту є важливим етапом в співпраці України та МКС щодо покарання воєнних злочинців. Оскільки для успішного доведення справи до кінця Україні не вистачає дієвих механізмів роботи. Так, після ратифікації Римського Статуту Україна стане членом Асамблеї держав-учасниць, що дасть їй право голосу. До того ж в України буде можливість безпосередньо карати міжнародних злочинців [3].

Виникає питання: чому ж Римський Статут до цього часу не ратифіковано Україною? Як зазначив А. Смирнов, ратифікація може стати загрозою для українських військових. Так, за його словами, рф матиме можливість надавати відомості до МКС про «злочини», що вчиняються українськими військовими. А МКС в свою чергу не зможе залишити таку інформацію без уваги та оцінки [4].

Ще одним мінусом ратифікації Римського Статуту є те, що кожна держава, яка ратифікувала Статут повинна платити додатковий збір для забезпечення роботи МКС. Щорічно сума таких внесків становить 200–250 тис. євро, невраховуючи додаткових витрат, які обов'язково матимуть місце, оскільки передбачені для розслідування МКС злочинів [5].

Цілком зрозуміло, що в зв'язку з російсько-українською війною та сучасним економічним становищем ресурси України є вкрай обмежені. Тому на цю сторону також варто звернути увагу. На основі недоліків та переваг ратифікації Статуту відбуваються постійні дискусії та спори, що в результаті ще не дійшли остаточного висновку.

Прокурор МКС у 2022 р. розпочав розслідування воєнних злочинів, що були здійснені рф під час її вторгнення на територію України.

Вагомою причиною важливості діяльності МКС є те, що він може виносити постанови щодо арешту злочинців, які є безстроковими [1].

МКС може притягати до відповідальності за воєнні злочини, проте він не наділений юрисдикцією щодо притягнення до відповідальності за злочин агресії. Тому, за словами Ю. Пархоменка, необхідно буде створити спеціальний трибунал щодо притягнення до відповідальності за злочин агресії вище керівництво рф [6].

Під час обговорення розслідування щодо вчинених воєнних злочинів на території України Д. Рейндерс зазначив щодо Міжнародного центру переслідування злочину агресії в Гаазі, що почне роботу наприкінці червня. Але остаточно установа запрацює під кінець 2023 р. [6].

Отже, наразі МКС активно співпрацює з Україною в розслідуванні вже вчинених воєнних злочинів на її території, в тому числі створює робочі групи. Проте щоб покращити механізм роботи МКС та створення кращих умов та можливостей притягнення воєнних злочинців рф до відповідальності необхідно ратифікувати Римський Статут. До того ж окрім МКС в майбутньому важливим буде створити спеціальний воєнний трибунал.

Список використаних джерел

1. Анастасія Сорока, Ольга Просвірова. BBC. Гаазький суд розслідує воєнні злочини в Україні. Але чи зможе він за них судити Путіна? URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-61770669

2. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588
3. Яна Золотарьова. Громадянська мережа ОПОРА: Українська дорога в Гаагу веде через Рим. URL: https://lb.ua/blog/yana_zolotarova/513938_ukrainska_doroga_gaagu_vede_cherez.html
4. Радіо Свобода: Малюська пояснив, чому Україна не може ратифікувати Римський статут під час війни. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-maluska-ukraina-rymskyy-statut/31880061.html
5. Юридична сотня: Юридична сотня закликає підтримати ратифікацію Римського статуту в Україні, що дозволить поширити юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на територію України [Електронний ресурс]. URL: https://legal100.org.ua/bills/ratifikatsiya-rimskogo-statutu/
6. Укрінформ: Притягнути відповідальних за агресію неможливо в МКС через відсутність юрисдикції – експерт? URL: https://cutt.ly/r5ChRnC
7. Ксенія Польська (Брюссель): Війна РФ проти України: як розслідують воєнні злочини. URL: https://www.dw.com/uk/vijna-rf-proti-ukraini-ak-rozsliduut-voenni-zlocini/a-65460543

Ключові слова: Міжнародний кримінальний суд, Римський статут, воєнні злочини, міжнародна відповідальність.
Key words: International Criminal Court, Rome Statute, war crimes, international responsibility.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Грушко М. В.

РУДЕЦЬКА ПОЛІНА АНДРІЇВНА

студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ГЕНОЦИД ЯК ЗЛОЧИН ПРОТИ ЛЮДСТВА: ПОНЯТТЯ ТА ЙОГО РОЗУМІННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Геноцид – це вчинення будь-яких дій, спрямованих на знищення частини або всієї національної, етнічної, расової або релігійної групи. Це є одним з найважливіших злочинів, які порушують міжнародне право та фундаментальні права людини.

Міжнародне право розглядає геноцид як злочин проти людства та злочин проти миру. Згідно зі статтею II Конвенції про запобігання та покарання злочину геноциду прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 р., геноцид визначається як будь-які з таких дій, як умисне вбивство, знущання, виселення, насильницьке переселення, створення умов, спрямованих на фізичне знищення частини або всієї національної, етнічної, расової або релігійної групи [1].

Конвенція про запобігання та покарання злочину геноциду зобов'язує держави, які її підписали, запобігати та покарати вчинення геноциду. Держави також зобов'язані передбачити в своєму

законодавстві кримінальну відповідальність за вчинення геноциду та інших злочинів проти людства.

Згідно зі статтею III Конвенції, держави мають право звернутися до Міжнародного суду щодо вчинення геноциду, який не має строку давності [1]. Крім того, Міжнародний кримінальний суд, створений у 2002 р., має компетенцію розглядати злочини проти миру, злочини проти людства та геноцид.

У світлі цього, міжнародна спільнота повинна приділяти увагу відповідальності за захист прав людини та захисту суверенітету країн. Міжнародні організації, такі як ООН та Європейський Союз, роблять все можливе, щоб запобігти вчиненню геноциду та інших злочинів проти людства. Вони проводять різні заходи захисту, включаючи дипломатичний тиск, економічні санкції та міжнародну правову допомогу.

Голодомор – це одна з найбільших трагедій в історії України, яка сталася в 1932–1933 рр. і була навмисною політикою радянського уряду з метою знищення українського народу. Ця трагедія стала прикладом геноциду, який було визнано міжнародним співтовариством та було внесено до списку злочинів проти людства.

Голодомор був спричинений навмисною політикою радянського уряду, спрямованою на знищення українського народу через штучно створений голод. Уряд запровадив колективізацію, яка призвела до знищення великої кількості сільськогосподарських підприємств і зменшення виробництва продуктів харчування. Уряд забирав в українських селян їжу та зерно, що призвело до того, що мільйони людей почали голодувати. У цей час радянський уряд збільшував експорт зерна з України до інших країн світу. Голодомор призвів до загибелі мільйонів людей. За офіційними даними, загинуло понад 7 млн українців, але деякі джерела стверджують, що ця цифра може бути значно вищою [2].

Цей злочин, був визнаний міжнародним співтовариством як приклад геноциду. Даний приклад був направлений проти людства, який мав характеристики політичної та етнічної дискримінації. Український народ намагалися знищити як етнічну групу. Проте, довгий період радянський уряд заперечував факт Голодомору та намагався замовчати цю трагедію. Тільки у 2006 р. Верховна Рада України офіційно визнала Голодомор як геноцид українського народу.

Страшний етнічний конфлікт, який стався в Руанді у 1994 р., вважається одним з найжорстокіших геноцидів в історії людства. За даними ООН, близько 800 000 туці забиті хуту під час масових вбивств, які тривали більше місяця [3].

Основні причини конфлікту були етнічні та політичні. Хуту, які були більшістю в країні, домінували над туці, іншою етнічною групою. Це призвело до підняття напруги між групами, яка досягла свого апогею після того, як президент Хаб'ярамана, був збитий з літака у квітні 1994 р. Це стало каталізатором для початку геноциду.

У перший день геноциду, 7 квітня 1994 р., президент Хаб'ярамана і його бувший колега з Бурунді, були збиті з літака. Це спричинило хуту до початку масових вбивств туці. Групи хуту збройним шляхом

атакували туці, використовуючи ножі, мачете, вогнепальну зброю та гранати. Це призвело до того, що багато туці були вбиті, або ж кинулися на втечу в сусідні країни.

Міжнародне співтовариство довго мовчало про геноцид у Руанді, що дозволило йому тривати більше місяця. Кілька днів після початку геноциду, Міжнародний комітет Червоного Хреста відправив своїх представників до країни, щоб допомогти постраждалим. Однак, вони були вимушені залишити країну через кілька днів через загрозу життю.

Кілька тижнів пізніше, у травні 1994 р., Франція відправила війська до Руанди, щоб допомогти в евакуації громадянського населення. Однак, це було зроблено з пізнім етапом, і вже більшість туці була вбита. Пізніше, у червні 1994 р., ООН відправила миротворчу місію до країни, щоб зупинити геноцид.

Після скоєння міжнародного злочину, у 1998 р. був створений Міжнародний трибунал з питань злочинів у Руанді, щоб притягнути до відповідальності тих, хто брав участь у геноциді. Багато з осіб, які були звинувачені у злочинах проти людства, були затримані і судилися за свої дії.

Геноцид у Руанді є прикладом того, як етнічні та політичні конфлікти можуть призвести до страшних наслідків для людей. Це також нагадує нам про важливість створення і зміцнення міжнародного права, яке забезпечує захист прав людини та запобігає геноциду та іншим злочинам проти людства.

З моменту початку російського вторгнення на територію України в 2014 р., були документовані численні випадки порушення прав людини та злочинів проти людяності. Одним з найбільш серйозних порушень є геноцид українців, який здійснюється російськими окупаційними військами та їхніми прокремлівськими союзниками на окупованих територіях.

Геноцид – це найбільш жорстоке порушення прав людини, яке включає у себе навмисне вбивство, фізичне та психологічне насильство, знищення культурних та релігійних цінностей та інші злочини проти людяності, спрямовані на знищення певної етнічної групи. Українці на окупованих територіях стали жертвами геноциду від російських окупантів.

Одним з найбільш поширених методів здійснення геноциду є насильство, яке спрямоване на знищення української культури та ідентичності. Російські окупанти заборонили українську мову та культуру на окупованих територіях та змушують українців використовувати російську мову та приймати російську культуру. Це призводить до знищення української історії та культури, що є невід'ємною частиною української ідентичності.

Крім того, окупанти розпочали масштабну кампанію знищення української інтелігенції та активістів громадської організації. Багато українських журналістів, активістів та інтелігентів були вбиті або зникли безвісти на окупованих територіях. Це призводить до знищення українського лідерства та здатності українського народу до самоорганізації та боротьби за свої права.

Наріжною складовою геноциду є економічна блокада та знищення інфраструктури. Окупанти заборонили українській владі та підприємцям здійснювати будь-які економічні операції на окупованих територіях. Це призводить до знищення економіки та інфраструктури, що стає перешкодою для повернення окупованих територій під контроль України.

Міжнародне співтовариство повинно вжити негайних заходів для зупинення геноциду українців на окупованих територіях. Найбільш ефективним способом є використання санкцій та ізоляція росії на міжнародній арені до тих пір, поки вона не зупинить свої злочинні дії на окупованих територіях. Також важливо підтримувати український народ та допомагати йому у відновленні своєї культури та ідентичності, які стали жертвою російської агресії.

Отже, геноцид – це серйозний злочин проти людства, який має характеристики політичної та етнічної дискримінації. Держави та міжнародні організації мають відповідальність за запобігання та покарання геноциду, а також за захист прав людини та національного суверенітету.

Список використаних джерел

1. Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів : Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 14.12.1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_389 (дата звернення: 01.05.2023).
2. Голодомор в Україні. 10 головних фактів – BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-55061222 (дата звернення: 01.05.2023).
3. Редакція ТСН. Майже мільйон жертв за три місяці. Як Руанда оговтується від одного з найстрашніших геноцидів в історії людства. *ТСН.ua.* URL: https://tsn.ua/svit/mayzhe-milyon-zhertv-za-tri-misyaci-yak-ruanda-ogovtuyetsya-vid-odnogo-z-naystrashnishih-genocidiv-v-istoriyi-lyudstva-1369767.html (дата звернення: 01.05.2023).

Ключові слова: геноцид, злочин проти людства, міжнародне право.
Key words: genocide, crime against humanity, international law.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Мануїлова К. В.

САДАНОВА ЮЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

РИМСЬКИЙ СТАТУТ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Римський Статут був підписаний Україною ще далекого 20 січня 2000 р., але при цьому він досі не ратифікований. Ці всі роки держава дуже повільно займалася питанням адаптації внутрішнього

законодавства у відповідність до норм Статуту, потім розпочалася локальна війна на Сході, яка через 8 років перетворилася на повномасштабну [1; 3].

Через два дні після подій Революції Гідності, 25 лютого 2014 р., Верховна Рада України вирішила використати спеціальний механізм визнання юрисдикції Міжнародного кримінального Суду (далі – МКС) та подала Заяву про визнання юрисдикції Суду за ст. 7 Римського Статуту, яка стосується злочинів проти людяності. Пізніше, 4 лютого 2015 р., своєю Постановою Верховна Рада України затвердила Заяву та визнала юрисдикцію Суду за ст. 7, яка згадувалася вище, а також за ст. 8, яка закріплює відповідальність за воєнні злочини вищим керівництвом Російської Федерації та представниками так званих «ДНР / ЛНР» [1; 5]. З тих пір прокурором МКС було розпочато попереднє вивчення ситуації в Україні, яке було завершене 11 грудня 2020 р. Після цього було встановлено, що ситуація в Україні відповідає критеріям Римського Статуту та є всі підстави для того, щоб Прокурор звернувся до суддів Палати попереднього провадження Суду з метою отримання дозволу на розслідування по суті [5; 6]. Отже, відповідно до ст. 12 Римського Статуту, якщо держава не є учасницею Статуту, то вона може подати заяви Секретарю та у такий спосіб визнати здійснення Судом юрисдикції стосовно відповідного злочину. Також, існує думка, що МКС може замінити національні судові органи, але це не так. Стаття 1 Статуту зазначає, що Міжнародний кримінальний Суд – це постійно діючий орган, який має повноваження здійснювати юрисдикцію за найбільш тяжкі злочини, що викликають занепокоєння у міжнародного співтовариства та доповнювати національні системи кримінального правосуддя. Саме доповнювати, ні в якому разі не замінювати, оскільки МКС – це взагалі окремий наддержавний орган міжнародного значення. Більш того Законом України «Про судоустрій і статус суддів» чітко встановлено, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами та відповідно до визначених законом процедур судочинства. Створення надзвичайних та особливих судів не допускається [1; 2].

Добре, юрисдикцію Міжнародного кримінального Суду за ст.ст. 7, 8 визнали. Що це нам дало? По-перше, Україна взяла на себе зобов'язання співпрацювати та виконувати будь-які накази та рішення. І тут одразу виходить спірний момент. Якби наша держава ратифікувала Римський Статут так би мовити за «загальною» процедурою, то вона б мала право бути членом Асамблеї держав-учасниць МКС, брати участь у виборах Прокурора МКС, виносити питання та мати серйозні процесуальні впливи на строки і стан розгляду справ. Отже, виходить, що держава обмежила свої права, проте взяла на себе додаткові зобов'язання [1; 6]. По-друге, тим не менш, застосована Україною спеціальна процедура визнання юрисдикції МКС все ж таки дала початок проведенню розслідування на території України. Це в будь-якому випадку краще аніж нічого. Більш того, серед українських військових пішов слух про те, що «повна» ратифікація Римського Статуту надасть можливість МКС притягувати їх до відповідальності, адже українських військових простіше знайти і затримати. Але, якщо

проаналізувати дану ситуацію, то можна дійти висновку, що МКС не буде притягувати українських військових до кримінальної відповідальності за використання зброї та законне застосування сили задля захисту української землі, бо Україна підписала Статут ООН, який гарантує право на самозахист. Більш того, Прокурор МКС, як і інші міжнародні організації, такі як ООН та Рада Європи, класифікував війну на Сході та ситуацію із Кримом як міжнародний збройний конфлікт. Це дає підтвердження того, що використання Україною сили з метою самозахисту є цілком виправданим та правомірним [4; 5].

Підсумовуючи вищевикладене, хочу зазначити, що повноцінна ратифікація Україною Римського Статуту є дуже важливою для подальшого притягнення вищого командування та всіх відповідальних солдатів Російської Федерації до кримінальної відповідальності. Це надасть нашій державі більше прав та більше інструментів для процесуального впливу на Міжнародний кримінальний Суд, що в подальшому тільки прискорить встановлення справедливості за всі ті жахіття, страждання та нестерпний біль, які російська влада принесла на нашу землю.

Список використаних джерел

1. Римський статут Міжнародного кримінального Суду : Статут МКС від 17 липня 1998 р. *Міжнародний кримінальний Суд*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588 (дата звернення: 12.04.2023).
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Офіц. сайт Верхов. Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19
3. Смирнов А. В Офісі президента розповіли, коли Україна може ратифікувати Римський статут. *Радіо Свобода*. 25 травня 2022 р. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-ratyfikatsiya-rymskyy-statut-op/31867367.html#comments (дата звернення: 12.04.2023).
4. Славінська І. Чи ратифікують в Україні Римський статут: коментар правозахисника. *Українське радіо*. 25 червня 2022 р. URL: http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=99000 (дата звернення: 13.04.2023).
5. Ратифікація Римського Статуту. *Громадська організація: Юридична сотня*. URL: https://legal100.org.ua/bills/ratifikatsiya-rimskogo-statutu/ (дата звернення: 13.04.2023).
6. Буквич Г. Ратифікація Римського Статуту дає для України більше механізмів для розслідування воєнних злочинів і покарання за них. *Всеукраїнське професійне юридичне видання: Юридична газета*. 04 квітня 2022 р. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/ratifikaciya-rimskogo-statutu-dae-dlya-ukrayini-bilshe-mehanizmiv-dlya-rozsliduvannya-voennih-zlochi.html (дата звернення: 13.04.23).

Ключові слова: Римський Статут, ратифікація, юрисдикція Міжнародного кримінального Суду, кримінальна відповідальність.
Key words: Rome Statute, ratification, jurisdiction of the International Criminal Court, criminal liability.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Федорова Т. С.

СОБЦЕВА АНГЕЛІНА РОМАНІВНА

студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Одним з найбільш актуальних та складних завдань для міжнародної спільноти та правоохоронних органів є розслідування воєнних злочинів, що були вчинені в ході збройної агресії Російської Федерації (далі – РФ) проти України. Воєнні злочини є порушенням міжнародного гуманітарного права та звичаїв війни, що спричиняє серйозні наслідки як для людей, що проживають в районах, де вони вчинені, так і для всього світу, загалом.

У порушення Женевських конвенцій, станом на сьогоднішній день, РФ вчинила велику кількість військових злочинів як проти цивільного населення, так і проти військових.

Наприклад, РФ була порушена норма ч. 1 ст. 3 Конвенції про захист цивільного населення під час війни, яка зазначає, що «з особами, які не беруть активної участі в бойових діях, у тому числі з особами зі складу збройних сил, що склали зброю, а також із тими, хто унаслідок хвороби, поранення, затримання чи з будь-якої іншої причини, поводяться гуманно, без будь-якої ворожої дискримінації, причиною якої слугують раса, колір шкіри, релігія чи вірування, стать, походження чи майновий стан чи будь-які інші подібні критерії.

Із цією метою є забороненими й залишатимуться забороненими будь-коли та будь-де такі діяння стосовно зазначених вище осіб:

a) насилля над життям й особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури;

b) захоплення заручників;

c) наруга над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження;

d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні» [1].

На нашу думку, розслідування воєнних злочинів РФ проти України потребує високої кваліфікації та професійної підготовки з боку правоохоронних органів. Одним із ключових викликів у проведенні розслідування є збір та аналіз доказів, що вимагає ретельного дослідження різних джерел інформації, включаючи свідчення очевидців, відеозаписи, фотографії та інші докази, що були зібрані на місцях подій.

Відповідно до ч. 2 ст. 8 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими сторони конфлікту сприяють, наскільки це максимально можливо, роботі представників чи делегатів держав-покровительок [2].

Проте, в порушення даної норми та інших міжнародних нормативно-правових актів, керівництво РФ відмовляється співпрацювати з міжнародними органами правосуддя. У зв'язку з цим, дослідники змушені працювати з обмеженими джерелами інформації та використовувати інші методи та підходи для збору та аналізу доказів.

Крім того, розслідування воєнних злочинів РФ проти України вимагає спеціальних знань та навичок з боку слідчих та дослідників, які займаються такими справами. Вони повинні мати глибокі знання про міжнародне гуманітарне право, зокрема Женевську конвенцію 1949 р., що регулює поведінку сторін у збройних конфліктах, а також про принципи та процедури міжнародного правосуддя.

У свою чергу, слідчим необхідно розуміти контекст конфлікту та його динаміку, щоб правильно визначати місце та час вчинення кримінальних правопорушень, ідентифікувати злочинців та їх зв'язки з організаціями та іншими особами, які причетні до злочинів.

Також необхідно забезпечити захист свідків та інших осіб, які співпрацюють зі слідчими та допомагають у зборі доказів. Це особливо важливо в умовах конфлікту, коли злочинці можуть використовувати насильство та інші залякувальні методи, щоб завадити розслідуванню.

Парламентська асамблея Ради Європи (далі – ПАРЄ) прийняла резолюцію, в якій пропонує терміново створити спеціальний міжнародний трибунал для розслідування злочинів воєнної агресії РФ в Україні. В резолюції зазначається, що перед трибуналом має постати як військово-політичне керівництво РФ, так і безпосередньо ті, хто вчиняв злочини. Зокрема, ПАРЄ закликає терміново створити спеціальний міжнародний кримінальний трибунал, який, серед іншого, повинен отримати повноваження на розслідування та судове переслідування злочину агресії, імовірно скоєного політичним і військовим керівництвом РФ. Також трибунал повинен мати право видавати міжнародні ордери на арешт без обмеження імунітетом держави або глав держав і урядів та інших державних посадових осіб [3].

Новоухвалена резолюція пропонує, щоб спеціальний трибунал у Гаазі доповнював юрисдикцію Міжнародного кримінального суду. Обидві судові інстанції мають домовитися про практичні та правові питання, серед яких обмін доказами, утримання під вартою підозрюваних, розробка загальних схем захисту свідків і послідовність судових процесів. Саме розслідування злочину агресії пропонується проводити у співпраці з Офісом Генерального прокурора України, а займатиметься ним Тимчасова міжнародна прокуратура, яку планують створити з офісом у тій же Гаазі. Доповідач і один із авторів резолюції, швейцарець Дам'ян Коттьє під час представлення свого документу перед парламентарями ПАРЄ наголосив на терміновості розслідування злочинів, які тривають в Україні щодня [4].

Отже, з огляду на вищезазначене можна зробити висновок, що міжнародне співтовариство зацікавлене у розслідуванні воєнних злочинів в Україні та притягненні винних осіб до кримінальної відповідальності.

Слід зазначити, що один із найважливіших елементів будь-якого розслідування воєнних кримінальних правопорушень – це збір доказів. Важливою складовою доказової бази є показання свідків, які в контексті повномасштабного нападу РФ на Україну можуть бути складними, зокрема через застосування зброї, великої кількості жертв та ризику залишення в зоні бойових дій.

Ще однією важливою складовою доказової бази є фізичні докази, такі як фото- та відеозаписи, що допомагають підтвердити факти вчинення злочинів. У разі воєнних злочинів РФ проти України, фізичні докази можуть бути зібрані шляхом вивчення руйнувань та інших наслідків насильства.

Після збору доказів, їх необхідно аналізувати та оцінювати з метою підтвердження вини відповідних осіб та організацій. Оцінка доказів здійснюється в рамках стандартів та процедур міжнародного правосуддя, зокрема згідно зі стандартами Європейського суду з прав людини та Міжнародного кримінального суду.

Крім того, для успішного розслідування воєнних злочинів необхідна також співпраця міжнародних організацій, які займаються захистом прав людини, та національних правоохоронних органів. Зокрема, у разі вчинення воєнних злочинів РФ проти України, українські правоохоронні органи співпрацюють зі спеціалізованими міжнародними організаціями та взаємодіють з правоохоронними органами інших країн, що може допомогти у зборі доказів та підтвердженні вини відповідних осіб.

Після збору та оцінки доказів, можуть бути порушені судові процеси проти осіб, які вчинили воєнні злочини. Судовий процес повинен відповідати вимогам міжнародного правосуддя, зокрема згідно зі стандартами Міжнародного кримінального суду та Європейського суду з прав людини. У процесі судового розгляду мають бути забезпечені права захисту та презумпція невинності, а також забезпечена можливість висловлювання думки жертв та їхньої участі у судовому процесі.

Отже, механізм доказування воєнних злочинів РФ проти України має бути забезпечений збором та оцінюванням доказів, співпрацею міжнародних та національних правоохоронних органів, а також судовим процесом, що відповідає вимогам міжнародного правосуддя. Захист прав людини та покарання винних у воєнних злочинах є важливим елементом підтримання міжнародної безпеки та стабільності. На нашу думку, розслідування воєнних кримінальних правопорушень є складним та довготривалим процесом, що вимагає від слідчих та дослідників великої наполегливості, професіоналізму та високої моральності. Незважаючи на труднощі, проведення розслідування воєнних злочинів є важливим кроком до забезпечення справедливості та притягнення винних до відповідальності перед міжнародним співтовариством.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 р. № 995-154. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154 (дата звернення: 08.04.2023).
2. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949 р. № 995-153. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153 (дата звернення: 08.04.2023).
3. ПАРЄ проголосувала за термінове створення трибуналу для розслідування злочинів рф в Україні / Сайт Укрінформ. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3469799-pare-progolosuvala-za-terminove-stvorenna-tribunalu-dla-rozsliduvanna-zlociniv-rf-v-ukraini.html (дата звернення: 08.04.2023).
4. Руденко Є. Воєнні злочини в Україні: Гаага чекає на росіян і білорусів. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/voyenni-zlochyny-haaha-chekaye-rosiyan-i-bilorusiv/32244018.html (дата звернення: 08.04.2023).

Ключові слова: воєнні злочини, збройна агресія, механізм доказування.
Key words: war crimes, armed aggression, mechanism of proof.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

СТЕЛЯ ОКСАНА ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 3-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД: ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Право на справедливий суд є досить актуальною темою в наш час. Проблематика даної теми являється в тому, що право на справедливий суд є основоположним правом людини, але як свідчить практика Європейського суду з прав людини найчастіше порушене право. Порушення цього права в загальному висновку призводить до недовіри громадян України до судової влади.

Варто зазначити, що в Україні була здійснена судова реформа задля підвищення рівня довіри до судової влади. В Угоді про асоціацію України та Європейського Союзу судова реформа займала одне з ключових місць, адже в Європейському Союзі та в європейському праві рівень довіри до суду та право на справедливий суд є важливим аспектом правосуддя.

З моменту становлення нашої держави на шлях до євроінтеграції було прийнято низку заходів, завдяки яким Україна досягла вже видимих результатів. В наше національне законодавство також адаптоване європейське право, але досить часто ми стикаємося з тим, що це лише зазначено на законодавчому рівні, а на практиці не використовується або ж допускається порушення основоположних прав

людини. Так, нашій державі є ще над чим працювати, тому доцільно врахувати помилки минулого, щоб уникнути їх у майбутньому. Тому на прикладі практики Європейського суду з прав людини розглянемо одну із проблем національного правосуддя.

Стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод гарантує право на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, при визначенні цивільних прав і обов'язків особи чи при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, що пред'являється особі [1].

Основоположними принципами права на справедливий суд є верховенство права та належне здійснення правосуддя, що зазначені у статті 6 Конвенції. У своїй практиці Європейський суд пропонує досить широкий спектр тлумачення, адже право на справедливий суд займає особливе місце в системі цінностей демократичного суспільства.

Чинним законодавством України передбачається право звертатися до суду за захистом своїх прав, а саме це регламентує ст. 55 Конституції України.

Аналіз рішень справ Європейського суду з прав людини дає змогу зрозуміти, що основною складовою права на суд є право доступу, тобто, що особі має бути забезпечена можливість звернутись до суду для розв'язання певного питання, в той час з боку держави не повинні чинитись правові або практичні перешкоди для здійснення даного права [2].

Як приклад, справа «Трегубенко проти України» в якій заявник скаржився, що остаточне і обов'язкове судове рішення, винесене на його користь, було скасовано в порядку нагляду, що судове провадження в його справі було несправедливим. А також, заявник скаржився, що йому було відмовлено у доступі до суду для визначення його цивільних прав [2].

Варто зазначити, що на період розгляду цієї справи глава 42 Цивільного процесуального кодексу України передбачала можливість перегляду остаточних і обов'язкових рішень суду в порядку нагляду [4].

Після розгляду обставини цієї справи, Європейський Суд зауважив, що, дозволяючи внесення протесту згідно з цим правилом, Верховний Суд України анулював увесь судовий розгляд, що завершився прийняттям остаточного та обов'язкового рішення. Цим самим Верховний Суд України порушив принцип res judicata щодо рішення, яке, крім того, вже було частково виконано [4].

У своїй практиці Суд дотримується думки, що це питання має розглядатися з урахуванням принципу юридичної визначеності, а не просто як втручання з боку виконавчої влади. Тому у справі Європейський суд дійшов висновку, що, застосовувавши процедуру нагляду з метою скасування судового рішення, винесеного на користь заявника, Пленум Верховного Суду України порушив принцип юридичної визначеності та право заявника на доступ до суду, гарантоване статтею 6 Конвенції [4].

Аналогічна ситуація була і у справах «Науменко проти України», «Тімотієвич проти України», де скасовувалось остаточне судове рішення, хоча воно набуло остаточного та обов'язкового характеру, тому Європейський Суд зазначив порушення статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Виходячи з практики звернень громадян зі скаргами до Європейського суду, можна дійти висновку, що поняття «справедливий суд» тлумачиться неоднозначно. Найчастіше особи, які не досягли у судовому провадженні бажаного результату, не завжди можуть уточнити, у чому конкретно полягала неповага з боку національних судів до їх права на справедливий суд. Саме через такі прецеденти довіра громадян до суду та судової влади України досі знаходиться на низькому рівні [2].

Аналіз практики Європейського суду з прав людини щодо України дає зрозуміти, що у більшості випадків причиною порушення прав людини є недосконалість законодавчої бази чи практичне застосування законодавства державними органами та суду.

Варто зазначити, Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" від 23 лютого 2006 р., який встановлює обов'язкове здійснення юридичної експертизи всіх законопроєктів, а також підзаконних нормативних актів, на які поширюється вимога державної реєстрації. Також Законом передбачено здійснення перевірки чинних законів і підзаконних актів на відповідність Конвенції та практиці Суду. Відповідно Закону суди України при розгляді справ повинні застосовувати Конвенцію та практику Суду як джерело права [3].

На мою думку, як демократичній країні, яка стоїть на шляху євроінтеграції, варто приділяти більше уваги досвіду країнам Європейського Союзу, брати до уваги практику Європейського Суду з прав людини та дотримуватися положень чинного законодавства. Отже, судова влада зможе підвищити рівень довіри громадян до суду, виносити судові рішення не з власної вигоди, а обґрунтовано та неупереджено.

Отже, завдяки тому, що Україна на шляху до утвердження верховенства права існує надія, що застосування положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Суду з прав людини судовою гілкою влади дозволить у найближчому майбутньому зменшити та уникати справ Європейського суду з порушенням Україною положень Конвенції.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р.: станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. Право на справедливий суд: практика Європейського суду з прав людини щодо України. *Міністерство юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7474
3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV: станом на 2 груд. 2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15

4. Справа «Трегубенко проти України» (заява № 61333/00) : Рішення Ради Європи від 02.11.2004 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_355

Ключові слова: справедливий суд, правозахист, європейське право, довіра до суду, Європейський Суд.
Key words: fair trial, human rights protection, European law, confidence in the court, European Court.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Сурілова О. О.

СТЕРПУЛ НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНУ БЕЗПЕКУ

Інформаційна війна, з використанням інформаційних технологій вважається досить недооціненим засобом впливу на міжнародну безпеку. Коли суспільство знаходиться у стані стресу, воно дуже вразливе до будь-якого впливу, а тому держави-опоненти активно використовують можливість проведення інформаційно-психологічних операцій з метою поширення паніки.

Під поняттям «інформаційна війна» розуміється вплив на суспільну свідомість населення держави-опонента для досягнення переваги, через поширення дезорієнтуючої інформації та захист громадян власної країни від даного впливу, як у мирний, так і у військовий час [1, с. 15].

Основними засобами ведення інформаційної війни вважається:

1. Маніпулювання свідомістю громадян держави-опонента.

Головним завданням інформаційних війн можна визначити маніпулювання натовпом або їх свідомістю. Маніпулювання натовпом спонукає велику кількість людей до певних дій або переконань, що підкріплюються обґрунтованими аргументами, в інтересах держави-опонента.

2. Поширення дезорієнтуючої інформації.

Поширення дезорієнтуючої інформації – це навмисне розповсюдження хибної інформації та маніпуляцій, для досягнення певної стратегічної мети. Під «стратегічною метою» можна вважати, наприклад: розпалювання національної ненависті та ворожнечі.

3. Розповсюдження завідома хибної інформації.

Розповсюдження завідома хибної інформації – це викривлений, або придуманий факт, для дезінформації, з метою введення в оману або впливу на думки і дії людей. Розповсюджуючи завідомо хибну інформацію ворог може маніпулювати настроями населення, використовуючи як страх, так і заспокоєння, залежно від своїх потреб і мети. Ці маніпуляції можуть бути направлені на те, щоб залучити населення на свою сторону та використати їхні настрої вигідним для себе способом [2, с. 1–2].

Станом на сьогоднішній день, інформаційні війни стали однією з загроз, що можуть стати причиною серйозних порушень у міжнародних відносинах та призвести до їх знищення в майбутньому. Лиш за умови широкого та багатостороннього співробітництва держав у сфері міжнародної інформаційної безпеки можна забезпечити вирішення нових складних проблем інформаційної доби на світовому рівні.

Для захисту від такого типу війни необхідно використовувати аналогічні методи, які застосовує противник: забезпечити належний захист інформації; запобігати поширенню спотвореної інформації серед потоку правдивих аргументів та даних; протидіяти спростуванню, запереченню та знищенню інформації, а також своєчасно та ефективно реагувати на будь-які прояви такої війни [3, с. 3].

На мою думку, питання інформаційної війни має досить велику актуальність в наш час, оскільки використання інформаційно-психологічних операцій (ІПСО) може завдавати неабиякої шкоди для безпеки будь-якої держави. А саме, через використання інформаційних технологій здійснюється дискредитація держави-опонента, розпалювання гніву всередині держави, вплив на морально-психологічний стан та на національну свідомість, для дезорієнтації населення.

Отже, інформаційна війна може призвести до зростання напруження між державами, підірвання міжнародної співпраці та збільшення ризику виникнення збройних конфліктів. Тобто, якщо недооцінити можливості використання інформаційної війни та не вживати необхідних заходів протидії їй, у разі подальшого загострення – це може призвести до збройного конфлікту.

Список використаних джерел

1. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Інформаційна війна у медіапросторі сучасного суспільства. Харків, 2022. 19 с.
2. Ніколюк П. К., Семенюк А. М. Вплив інформаційних технологій на захист населення під час війни. Вінниця, 2022. 3 с.
3. Сидор Ю. В. Інформаційні війни як виклик міжнародній безпеці. 2014. 4 с.

Ключові слова: інформаційна війна, міжнародна безпека, міжнародні відносини.
Key words: information warfare, international security, international relations.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

ТАРАНЕНКО ЮЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА,
ДУБИНА ТЕТЯНА МИКОЛАЇВНА

студентки 3-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Євроінтеграційні процеси України прийнято вважати впровадженням європейських норм в українське законодавство. Становлення України як частини Європейського Союзу відбувається в один із найвизначніших моментів української історії. Великий пласт підготовки до бажаного результату займає приведення у відповідність, уніфікація, та вирівнювання стандартів між чинним законодавством України та правом ЄС. Реалізує вищевказане величезна команда уряду. Цей процес має велике значення для розвитку країни та зміцнення її позицій на міжнародній арені, що сприятиме залученню іноземних інвестицій, розвитку економіки та підвищенню рівня життя населення. Тому вирішення проблем, які виникають на цьому шляху, є надзвичайно важливим для успішної інтеграції України до Європейського Союзу.

Наразі, для України досі найнебезпечнішими є виклики і потенційні загрози, спричинені вторгненням військ російської федерації на територію України. Стратегією зменшення ймовірності реалізації терористичних актів у нашій державі повинен стати подальший розвиток системи забезпечення обороноздатності країни, вдосконалення правової бази на основі стандартів провідних держав світу, посилення взаємодії між спеціальними органами, підвищення якості професійної підготовки співробітників структур, що займаються проблемою тероризму та їх технічної оснащеності.

Питання механізму адаптації законодавства України до законодавства ЄС досліджували такі вітчизняні науковці як: А. Й. Француз, О. Б. Мороз, Т. О. Білозерська, О. І. Миколенко, С. М. Костюк, М. Д. Василенко, Н. Д. Василенко, Х. В. Машталір тощо.

Окремі аспекти гармонізації національного законодавства з положеннями європейського права, зокрема, досліджували В. Р. Барський, І. А. Грицяк, Л. Л. Грицаєнко, І. І. Корякіна, С. П. Кубієвич, О. В. Лаба, В. А. Ліпкан, М. М. Микиєвич, Г. О. Пономаренко, Г. П. Ситник, А. В. Шендеровська, А. Г. Шендеровський.

Проблематика дослідження насамперед полягає у недосконалості понять на теоретичному рівні організаційних процесів і механізмів, які необхідно створити для ефективної адаптації законодавства України до права ЄС, що значно уповільнює цей процес. Слід сказати, що впровадження згідного з правом Європейського Союзу українського законодавства не означає належного функціонування цих правових механізмів. Саме тому, створюючи національну державну правову систему відповідно до європейських норм, приймаючи нові узгоджені з правовим полем Європейського Союзу законодавчі акти, необхідно

одночасно проводити зміни вже наявних законів. Беззаперечним є і те, що євроінтеграційні процеси України вимагають злагодженої співпраці всіх гілок влади. Саме тому, говорячи про механізм та процес адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, необхідно охопити дуже велике коло питань, що нерозривно пов'язані як із правовою основою функціонування державної влади в Україні, так і з правовим підґрунтям прав і свобод людини, громадянина, провести комплексну оцінку відповідності нашого законодавства європейським нормам та стандартам, ввести необхідні зміни та доповнення до законодавства, а також забезпечити ефективне виконання нових правил та стандартів. Тобто також дуже важливо контролювати координацію між різними державними органами та відповідальними структурами, щоб забезпечити ефективну інтеграцію законодавства України до законодавства Європейського Союзу [1, с. 23–26].

Окрім цього, одним з ключових механізмів є взаємодія з європейськими партнерами та експертами, щоб отримати необхідну підтримку та консультації у процесі адаптації законодавства до європейських стандартів [3, с. 560–562].

Іншою проблемою є відсутність достатнього розуміння серед населення та бізнес-спільноти процесу адаптації законодавства до європейських стандартів. За для того щоб підвищити обізнаність громадян щодо процесів євроінтеграції необхідно задіяти такий механізм як проведення інформаційної роботи та навчання серед них, щоб закріпити нові правила та стандарти.

Що стосується такого механізму як гармонізація українського законодавства із системою права Європейського Союзу, то він уповільнюється об'єктивною різницею історичного й соціоричного й соціокультурного розвитку правових систем, наявною кадровою політикою та бюрократичною системою в Україні. Правове поле Європи очікує від України прийняття відповідних нормативно-правових актів та внесення змін майже в тисячі законів і нормативно-правових актів України. Це означає, що все законодавство України має бути модифіковане відповідно до міжнародних принципів і стандартів Ради Європи, Організації з безпеки і співробітництва в Європі та інших загальновідомих міжнародних організацій [2, с. 338–342].

Отже, підсумовуючи, до механізмів адаптації законодавства України до законодавства ЄС ми можемо віднести: гармонізацію законодавства, транспонування європейських директив у національне законодавство, розробка та прийняття нових законів та нормативно-правових актів, які відповідають європейським стандартам та нормам, проведення інформаційної роботи серед громадян, та беззаперечно злагоджена співпраці всіх гілок влади разом з взаємодією з європейськими партнерами та експертами.

Список використаних джерел

1. Мороз О. Б. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Актуальні проблеми міжнародного права.* Вип. 25. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/

2. Пархоменко Н. М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види. *Часопис Київського університету права.* 2012. № 1. С. 338–343. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2012_1_86
3. Василенко М. Д. Інституційно-правові механізми адаптації права України до права ЄС. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), Ю. М. Оборотов (заст. голов. ред.), Л. Р. Біла (відп. секр.) [та ін.] ; ОНЮА. Одеса : Юрид. л-ра, 2005. Вип. 25. С. 554–563.
4. Білозерська Т. О. Інституційний механізм адаптації законодавства України до норм та стандартів ЄС. *Право і Безпека.* 2007. Т. 6, № 2. С. 15–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2007_6_2_6

Ключові слова: механізм, адаптація, гармонізація, Європейський Союз, євроінтеграція.
Key words: mechanism, adaptation, harmonization, European Union, European integration.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Сурілова О. О.

ТАРЄЛЬНІК АЛІНА ПАВЛІВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Національна та міжнародна безпека стають все більш взаємопов'язаними, а тому є необхідність того, щоб держави застосовували всебічний та заснований на співпраці підхід до проблеми міжнародної безпеки.

В Європі та на Американському континенті почали поширюватися так звані концепції безпеки. Спочатку їх розглядали як різні підходи до міжнародної безпеки, проте згодом – як напрями розуміння безпеки взагалі [1].

Дослідження сучасних концепцій міжнародної безпеки має важливе методологічне значення. Для цілей визначення концепції міжнародної безпеки прийнятний широкий спектр відповідей:

- людина (деякі, більшість чи всі люди);
- держава (деякі, більшість чи всі держави);
- міжнародна система (деякі, більшість чи всі міжнародні системи) тощо.

Також існують об'єктивні та суб'єктивні виміри безпеки. Держави можуть переоцінювати чи недооцінювати загрози; у першому випадку метою політики безпеки може стати скорочення невиправданих загроз, у другому – держава розглядає ситуацію як безпечну, хоча насправді це не так [2].

До сучасних концепцій міжнародної безпеки належать, зокрема, концепція розширеної безпеки, концепція нової безпеки, концепція міжнародної гуманітарної безпеки та інші.

Поділ теорій на «традиційні» та «критичні» зазвичай визнається лише в рамках досліджень безпеки в Європі (і певною мірою в Канаді), але не в США, де вивчення безпеки, зосереджено на військових питаннях. Серед європейських шкіл виділяються: копенгагенська (теорія сек'юритизації), уельська (за іншими джерелами – валлійська) та паризька школи. У більш широкому значенні до них також можна віднести постструктуралістські дослідження в галузі безпеки, постколоніалізм та деякі феміністські течії.

Представниками копенгагенської школи було розроблено теорію сек'юритизації, тобто мовного акта, з якого ті чи інші питання починають розглядатися як загрози безпеці. Коли з «високої трибуни» вимовляється термін «безпека», відбувається перенесення цього питання з конструктивної демократичної політики до надзвичайного, спеціального аспекту. Як наслідок, представники держави залишають за собою право використовувати всі наявні (і не лише демократичні) засоби для запобігання загрозам. Іншими словами, сек'юритизація розглядається в негативному ключі, оскільки може призвести до обмеження прав і свобод. У процесі сек'юритизації суб'єктивні загрози безпеці, по суті, стають об'єктивними для суспільства, і це дає підставу для застосування спеціальних заходів для їх нейтралізації [3].

Представниками уельської школи безпека розглядається у філософській парадигмі. У контексті безпеки йдеться не лише про фізичне виживання, а й про можливість реалізації потреб людини. Сенс сформульованої представниками цієї школи теорії емансипації полягає у звільненні людей від усіх типів обмежень їхньої свободи, включаючи не лише війну, а й питання, пов'язані з освітою, бідністю, екологічними проблемами та політичним пригніченням. Головною метою безпеки з погляду уельської теорії має стати людина, а держави є лише засобами, а не цілями безпеки [4].

Представники паризької школи досліджують питання, наскільки тероризм, який породив у суспільстві атмосферу страху, і заходи держав із протидії йому вплинули на співвідношення свободи і безпеки. Право обмежує свободу індивіда там, де йому чи громадському інтересу може загрожувати небезпека. Однак на це питання можна подивитися принципово з іншого погляду: право не обмежує свободу виходячи з вимог міжнародної безпеки, а навпаки, надає свободу в безпечних рамках її реалізації.

Міжнародна безпека має тісний зв'язок зі справедливістю. Ідеальний фактор справедливості – визнання безпеки як загальної правової цінності з гарантованим правом кожного на цю безпеку. З погляду справедливості, всі мають рівне право на правові цінності: життя, власність, безпека та ін. Необхідно визнати, що безпека є справедливим інтересом кожного індивіда. При цьому об'єктивно деякі люди мають особливу безпеку в силу їх законного статусу (наприклад,

забезпечення безпеки глави держави, суддів, працівників правоохоронної системи), і це вважається справедливим [5].

Сучасні концепції міжнародної безпеки – це підхід до розуміння безпеки на міжнародному рівні, що враховує різноманітні загрози та виклики, з якими стикається сучасний світ.

Ці концепції базуються на розумінні безпеки як комплексного поняття, що охоплює не лише військову безпеку, а й економічну, енергетичну, соціальну, кібернетичну, екологічну та інші аспекти.

Список використаних джерел

1. Bruno, Simma and others, eds. The Charter of the United Nations: A Commentary. Vol. I, 3d ed. Oxford : Oxford University Press, 2012. P. 111.
2. Baldwin, D. The Concept of Security. *Security Studies* : a reader. P. 27.
3. Buzan, Barry, Waever, Ole, WILDE Jaap de. (1998). Security: A New Framework for Analysis, Boulder.
4. Booth, Ken. (2007). Theory of World Security. Cambridge.
5. Justice as Fairness, Collected Papers, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts – London, England.

Ключові слова: міжнародна безпека, сучасні концепції міжнародної безпеки, підходи, напрями розуміння безпеки.

Key words: international security, modern concept of international security, come, directly understandable security.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Харитонов Р. Ф.

ТИМОШЕНКО ДАР'Я ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗЛОЧИНИ ЩОДО ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Поняття «воєнні злочини» викликає в кожної особи низку негативних, ба більше, лякаючих асоціацій, все що пов'язане зі злочинами під час збройного конфлікту відсилає нас до вбивств, катувань, зґвалтування, етнічних чисток та, концентраційних таборів та депортації.

Воєнним злочинам піддається як цивільне населення, так і військові, що потрапили до полону російської армії. Одним із таких воєнних злочинів, що вчиняються наразі в умовах повномасштабної війни в Україні, є злочини щодо військовополонених. Визначення того, які особи набувають статусу військовополонених докладно описане в ст. 4 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими. Зокрема, такими особами є регулярні та іррегулярні збройні сили держави, а також цивільні особи, що беруть зброю до рук з метою протистояння збройним силам супротивної сторони, проте за умови, якщо такі особи відкрито носять зброю [2].

Від початку повномасштабного вторгнення росії на територію України, стало відомо про низку правопорушень, скоєних щодо українських військовополонених, серед яких 256 злочинів наразі перебувають на стадії досудового розслідування правоохоронними органами України. Жертвами таких злочинів стало близько 1500 українських військовослужбовців, 73 з яких були умисно вбиті окупаційною армією [1].

Аналізуючи тактику ведення збройного конфлікту російською стороною, можна дійти висновку, що жодний з міжнародних договорів, що регулює збройні конфлікти, в тому числі і Женевська конвенцію про поводження з військовополоненими, а також Додатковий протокол І до Женевських конвенцій, не дотримується супротивною стороною і, тим паче, не є важелем впливу на їхню поведінку. Натомість контрольний орган, що мав би забезпечувати нагляд за дотриманням женевських конвенцій, не виконує цих функцій, що зводить нанівець можливість обмежити акти жорстокості і звірств з боку росії.

Про жорстоке поводження з військовополоненими було відомо від самого початку повномасштабної війни. Так, волонтери та кореспонденти докладали про жахливі умови, в яких утримують українських військових, що потрапили до російського полону. Наприклад, шматок хліба та пляшка води – добовий раціон кожного, хто потрапляв до місця утримання військовополонених в смт Оленівка, що на Донеччині. Умови для проживання залежали від кількості полонених, коли кількість сягала більше 3 тис. – військовополоненим доводилось чергувати між собою для того, аби посидіти, оскільки місця вистачало лише аби стояти, – про це в своєму інтерв'ю Громадському повідомляла колишня полонена Ганна Ворошева [3].

Влітку 2022 р. світ став свідком безжальної наруги над українським військовослужбовцем, що спочатку був брутально кастрований канцелярським ножем, а далі – вбитий. Цей злочин викликав надзвичайний резонанс в міжнародній спільноті та заклики надати Україні більше зброї для того, аби якнайшвидше покласти кінець тому «безмежному злу», яким є росія.

Проте на цьому російська армія не зупинилась, та вже наприкінці липня стало відомо про теракт на території колишньої виправної колонії в смт Оленівка, що вже було згадано вище, де на той час перебувала рекордна для колонії кількість українських військовополонених – близько 4000 осіб [3].

Першоджерелом, з якого стало відомо про злочин росії в смт Оленівка стали російські ЗМІ, які звинуватили в злочині Збройні Сили України з метою зупинити іноземні поставки зброї на територію України та дискредитувати українських військових в очах міжнародної спільноти, а також для того, аби «замести» сліди вчинення тортур та вбивств щодо українських військовополонених та цивільних, що на той час перебували в будівлі колишньої виправної колонії. Окрім того, певна частина полонених, що знаходилась в будівлі 29 липня в день теракту, були переведені туди за декілька днів до цього, що явно свідчить про цілеспрямованість цього злочину російською стороною.

Аналіз супутникових знімків також дає можливість адекватно оцінити масштаби вибуху, що відбувся на території пенітенціарної установи, та дійти висновку, що постраждала лише та частина будівлі, якій безпосередньо утримувались полонені, даний факт майже повністю виключає можливість вчинення обстрілу та свідчить про те, що підрив відбувся зсередини, завдяки чому інша частина території залишилась неушкодженою, такі докази спростовують заяви росЗМІ стосовно того, що злочин був вчинений українською стороною і вказують на те, що теракт був черговою спробою вчинити провокацію.

Ще одним випадком вчинення жорстокого вбивства став розстріл беззбройного українського військовослужбовця Олександра Маціївського за гасло «Слава Україні», відео якого потрапило до мережі Інтернет, після чого уповноважений Верховної Ради з прав людини заявив, що цей випадок не є унікальним, адже, як було зазначено раніше, російська армія не дотримується умов гуманітарного права і Женевських конвенцій та систематично вчиняє подібні злочини як по відношенню до військовослужбовців, так і щодо цивільного населення [4].

Одним із нещодавніх злочинів, що став відомим світовій спільноті, – відтинання голови українському військовослужбовцю. Відео вчинення злочину було оприлюднено на початку квітня 2023 р., проте все свідчить про те, що воно було зроблено наприкінці весни або влітку 2022 р., оскільки на відео видніється рясна зелень, проте виникають питання, чому його оприлюднено лише зараз. Версій існує декілька, проте ГУР висуває припущення, що це напряму пов'язано з контрнаступом ЗСУ, тож російській стороні конче необхідно «підбадьорювати» свою армію, демонструючи власну силу та домінацію над Збройними Силами України.

Отже, злочини, що їх вчиняє росія – є доказом того, що ми ведемо війну з уособленням зла, тактика якого полягає у вчиненні звірств як щодо військових, так і щодо цивільних. Дана робота розкрила тему злочинів щодо військовополонених на прикладі чотирьох актів, проте, як відомо зі змісту роботи, ними росіяни не обмежуються, регулярно поповнюючи список новими актами порушення правил ведення війни, Женевських конвенцій та гуманітарного права як такого, щоразу більше дивуючи своєю жорстокістю.

Список використаних джерел

1. Страти росіянами полонених ЗСУ. Офісу прокурора відомо про 73 умисних вбивства. URL: https://news.liga.net/ua/politics/news/kazni-rossiyanami-plennyh-vsu-ofisu-genprokurora-izvestno-o-73-umyshlennyh-ubiystvah (дата звернення: 06.05.2023).
2. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#o32
3. 4200 – найбільша кількість полонених в Оленівці за час мого перебування там – колишня полонена. URL: https://hromadske.radio/podcasts/freeourfamily/4200-naybil-sha-kil-kist-polonenykh-v-olenivtsi-za-chas-moho-perebuvannia-tam-kolyshnia-polonena

4. Росіяни розстріляли українського воїна після слів «Слава Україні». Лубінець відправив відео омбудсманам з різних країн. URL: https://suspilne.media/405917-rosijski-vijskovi-rozstrilali-ukrainskogo-polonenogo-za-slova-slava-ukraini/

Ключові слова: збройний конфлікт, міжнародне гуманітарне право, права людини, воєнні злочини.

Key words: armed conflict, international humanitarian law, human rights, war crimes.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Грушко М. В.

ТКАЧЕНКО АНАСТАСІЯ СЕРГІЇВНА

студентка 3-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ ЯК ДЕРЖАВИ-ЧЛЕНА ЄВРОСОЮЗУ

Офіційна процедура подання заявки на членство Європейського союзу почалась 28 лютого 2022 р. Політики переконують: «Україна вже скоро стане членом ЄС». І справді можна бачити деякі факти: безпрецедентна підтримка нашої країни в Європейському парламенті, постійні переговори та запущена пришвидшена процедура прийому України до Європейської унії, але процедура все одно тривала.

Але ЄС може піти на швидкі рішення обійшовши Копенгагенські критерії [1]. Копенгагенські критерії – це набір вимог, що встановлюються Європейським Союзом для того, щоб країна могла приєднатися до нього. Ці критерії були визначені на саміті в Копенгагені в 1993 р. та стали основою для визначення того, чи готові країни-кандидати прийняти правову систему ЄС та виконувати її політику. Три критерії які включаються це: політичні, економічні та членські. Ці критерії важливі для забезпечення того, що країни які приєднуються до ЄС, мають достатній рівень демократії правової держави та економічної стабільності. Тобто країна та яка має вступити в ЄС має відповідати цим критеріям, відповідно цей шлях є довготривалим. Зазвичай перший крок до розширення ЄС, це визначення унією перспективою конкретної країни на вступ. Далі подання заявки, розгляд її Європарламентом, згодом отримання статусу «кандидата на членство», і ще тривала процедура ратифікації та реформ. У березні 24–25 числа відбувся саміт Євросоюзу у Брюсселі. Зустріч усіх лідерів ЄС, президента Єврокомісії, Європейської Ради: це найвищі керівники Євросоюзу. Вони мають право вирішувати питання щодо стратегічного розвитку ЄС, а саме: теоретично можуть вирішити долю держави, чи починає вона переговори з ЄС або отримує «статус кандидата», або принаймні перспективи членства.

І після того, як Україна отримує «статус кандидата» є бюрократична процедура, це виконання тих всіх Копенгагенських критерії які записані 1993 р. Але зараз їде війна, можуть ухвалюватися більш прискорено ті рішення, тобто десь Європейський Парламент і Європейський союз може не звертати таку велику увагу на зазначені елементи, та прискорити усі ці моменти щоб воно більш швидше рухалося. Статус кандидата на вступ це важіль впливу у перемовинах із москвою, спрощення отримання зброї та допомоги, а в перспективі доступ до європейських фондів для відновлення країни після війни.

Отже, статус кандидата дає країні можливість взяти участь у програмах та проєктах ЄС, що сприяє її соціальному та економічному розвитку. Крім того, це дає можливість країні залучати фінансову підтримку та інвестиції від ЄС, що допомагає розвивати галузі, що потребують реформ та модернізації.

З кандидатським статусом також пов'язані обов'язки та вимоги, пов'язані з процесом підготовки до членства в ЄС. Це включає реформи у сферах, таких як правоохоронна, судова система, економіка, торгівля, середовище, соціальна політика, наука та технології тощо.

Тому після такої довготривалої процедури, нарешті 23 червня 2022 р. лідери 27 країн-членів ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС [2]. Рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі означає, що Україна офіційно визнана країною, яка має можливість розпочати процес підготовки до членства в ЄС. Це дає Україні можливість активно працювати над реформами та модернізацією в різних сферах, що потребують узгодження з нормами та стандартами ЄС. Надання статусу кандидата на членство в ЄС дозволяє Україні взяти участь у програмах та проєктах ЄС, що сприяє її соціальному та економічному розвитку. Крім того, це дає можливість країні залучати фінансову підтримку та інвестиції від ЄС, що допомагає розвивати галузі, що потребують реформ та модернізації. Україна, як держава-кандидат на вступ до Європейського Союзу, має великі перспективи в якості держави-члена. Вступ до ЄС може мати значний позитивний вплив на розвиток України у багатьох сферах.

Отже, можна зробити висновки, що однією з головних переваг євроінтеграції для України є доступ до великого ринку збуту для її продукції та послуг. Це може значно підвищити конкурентоспроможність українських компаній та сприяти економічному розвитку країни. Крім того, вступ до ЄС дозволить Україні отримати доступ до великої кількості фінансових ресурсів та інвестицій, що допоможе вирішити проблеми зі становищем економіки та інфраструктури країни.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Методики визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм від 13.05.2005 р. № 438/10718. *Офіційний вісник України*. 2005 р. № 17. Ст. 926. URL: https://ips.ligazakon.net/document/RE10718

2. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС – що це означає від 24.06.2022 р. URL: https://buh.ligazakon.net/news/212087_ukrana-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-s--shcho-tse-oznacha

Ключові слова: Європейський союз, статус кандидата, євроінтеграція.
Key words: European Union, candidate status, European integration.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Сурілова О. О.

УЗУН КСЕНІЯ ВІТАЛІЇВНА

студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНОГО ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Правовий статус військовополоненого під час збройних конфліктів є дуже актуальним питанням у світі сьогодення. Наразі, збройний конфлікт відбувається на території України, в наслідок агресії з боку Російської Федерації. Як наслідок, багато людей знаходяться у ситуації військового полону, де їх права та свободи можуть бути порушені.

Питання стосовно проблематики правового статусу і захисту прав військовополонених займалися наступні вчені: І. П. Бліщенко, А. П. Ладиненко, Ж. Пикте, О. В. Зайчук, В. М. Рипецький, Л. Д. Тимченко, А. В. Войціховський та інші.

Режим військового полону регламентований Конвенцією про поводження з військовополоненими 1949 р. (ІІІ Женевською конвенцією 1949 р.). Військовополоненими вважаються особи, які потрапили в полон до супротивника, перелік таких осіб визначено в ст. 4 цієї Конвенції [1].

Не вважаються військовополоненими, однак користуються пільгами та захистом, передбаченими Конвенцією, особи зі складу медичного та духовного персоналу, затримані державою, що тримає в полоні, з метою надання допомоги військовополоненим. Також їм забезпечують усі можливості для надання медичної та духовної допомоги військовополоненим.

Правовий статус військовополоненого визначає його права та обов'язки у військовому полоні. Це може включати захист від жорстокого та нелюдського поводження, право на медичний догляд та харчування, доступ до представників міжнародних організацій, право на комунікацію зі своєю родиною та інші права відповідно до міжнародного та національного права.

Держава зобов'язана розташувати військовополонених в спеціальних таборах. Забезпечити їм повну гарантію щодо гігієни, збереження здоров'я і попередження епідемій. Також військовополонених повинні забезпечити помешканням, харчуванням, одягом та медичною допомогою.

Відповідно до Додатку до Конвенції Положення про закони і звичаї війни на суходолі військовополонені забезпечуються можливістю працювати з оплатою за тарифами, які існують у місці розташування табору. Виключенням є небезпечні роботи [2].

У тижневий строк має бути надано право надіслати лист родині, та у Центральне довідкове агентство у справах військовополонених.

Держава, що захопила в полон, може піддати військовополонених інтернуванню (прийняття та примусове поселення нейтральною державою або іншою державою, що не є стороною міжнародного збройного конфлікту) [3].

Окремо варто зауважити кілька слів про цивільних заручників.

На сьогодні їх статус ще менш визначений, ніж у військовослужбовців. Законодавством не передбачено для таких осіб жодних прав і гарантій.

Проте, якби було визнано дію Женевських конвенцій у російсько-українській війні, то утримання цивільних осіб в полоні автоматично вважалося б порушенням Конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 р. (Четверта Женевська Конвенція) [2].

Саме по собі надання статусу військовополоненого громадянам України, які утримуються незаконними збройними формуваннями, не здатне вирішити всі проблеми цих осіб.

Сьогодні українське законодавство не забезпечує навіть елементарних потреб колишніх військовополонених.

Зокрема, відсутні програми медичної та психологічної реабілітації людей, які пережили жахіття полону. Крім того, після повернення додому такі особи дуже часто виявляють, що їх звільнили з роботи, а банк нарахував величезні відсотки за раніше взятим кредитом.

У цій ситуації українське законодавство має передбачити механізми надання належної підтримки членам сімей військовополонених та осіб, які звільнилися з полону.

Цю задачу можна вирішити двома способами:

1) прийняття окремого закону «Про статус військовополонених, гарантії їх соціального статусу»;

2) або внести відповідні зміни у вже існуючу законодавчу базу.

У першому варіанті новий закон дублюватиме існуючі норми МГП та гарантії соціальної підтримки, передбачені законом «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [4]. Крім того, складно буде сформулювати положення законопроєкту настільки вузько, щоб вони не стосувалися бійців незаконних збройних формувань. Тож є ризик, що зрадники України в майбутньому матимуть подібний статус і такі ж привілеї, як і захисники нашої держави.

Тому більш доцільним є другий варіант – внесення змін до Закону «Про статус ветеранів» та інших нормативно-правових актів, які регулюють статус учасників війни для військовополонених.

Крім того, необхідно розробити державні цільові програми реабілітації та надання психологічної допомоги колишнім ув'язненим. Переваги цільових програм порівняно з механічним прийняттям нових законів полягають у тому, що відповідно до Закону України «Про державні цільові програми» такі програми виконуються поетапно, за ними закріплені відповідальні органи та кошти на їх реалізацію щороку закладається в державний бюджет [5].

Отже, дотримання прав військовополонених є важливим елементом міжнародного гуманітарного права та забезпечує збереження гідності і життя цих людей. Вирішення збройних конфліктів є важливою темою в сучасному світі, що потребує комплексного підходу та взаємодії між сторонами конфлікту, міжнародними організаціями та спеціалістами з питань безпеки та прав людини. Відповідальне ставлення до прав військовополонених сприяє скорішому врегулюванню збройних конфліктів та зменшенню кількості втрат як серед військових так і серед цивільного населення.

Список використаних джерел

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949 р. № 995_153. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153
2. IV КОНВЕНЦІЯ про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї : Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907 р. № 995_222. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222
3. Міжнародне право : підручник / А. В. Войціховський, Т. Л. Сироїд, Н. В. Камінська, С. М. Перепьолкін. Харків, 2020. 344 с.
4. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту від 22.10.1993 р. № 3551-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12
5. Про державні цільові програми : Закон України від 18.03.2004 р. № 1621-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15

Ключові слова: міжнародне гуманітарне право, військовополонений, конвенція, механізми захисту, заручники.

Key words: international humanitarian law, prisoner of war, convention, protection mechanisms, hostages.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

ХАРЕЧКО ОКСАНА ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що питання визначення правового статусу військовополонених під час збройних конфліктів є однією з найважливіших проблем нашого сьогодення.

Згідно з Женевською конвенцією про поводження з військовополоненими, яка ратифікована Україною військовополонені мають певний

особливий правовий статус. Ця Конвенція набула чинності в Україні з 03.01.1955 р. [1].

Положення Конвенції поширюються на всі випадки оголошеної війни або будь-якого збройного конфлікту між Високими Договірними Сторонами, а також на всі можливі випадки часткової або повної окупації території. Національне законодавство визначає поняття військовополонених в Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України, затвердженої наказом Міністерства оборони України.

Правове регулювання порядку поводження з військовополоненими зумовлене загальним призначенням міжнародного гуманітарного права, що полягає у зменшенні впливу та наслідків збройного конфлікту. Такі наслідки часто мають високий руйнівний вплив і завжди впливають на людей, критичну інфраструктуру, навколишнє середовище, тобто на всі сфери і складові життя, а тому вплив, зокрема засобами права, на їх зменшення має особливе значення, адже право виявляється чи не єдиним механізмом, який дозволяє встановлювати обмеження та правила контролювати дії учасників збройного конфлікту.

Особи зі складу медичного та духовного персоналу, які затримані державою з метою надання допомоги військовополоненим, не вважаються військовополоненими, але мають право на пільги та захист, передбачені Конвенцією. Вони можуть відвідувати військовополонених у складі робочих команд або госпіталях поза табором і для цього держава забезпечує їм необхідні транспортні засоби.

Крім того, у кожному таборі старший санітарний офіцер відповідає перед військовослужбовцями табору за діяльність затриманого медичного персоналу. Незважаючи на те, що ці особи повинні дотримуватися внутрішнього розпорядку табору, в якому вони утримуються, держава не може примусити їх виконувати будь-яку роботу, не пов'язану з медичними чи релігійними обов'язками [2, с. 78].

Кожен військовополонений зобов'язаний повідомляти лише конкретні відомості: своє прізвище, ім'я та звання, дату народження та особистий номер або, якщо їх немає, іншу рівнозначну інформацію. Військовополонених, захоплених у зоні бойових дій, необхідно в короткий термін евакуювати в табори, розташовані на достатній відстані від небезпечної сторони.

Умови перебування в цих таборах повинні бути більш сприятливими, ніж умови, якими користуються війська, які їх утримують у полоні, розташовані на тій же території. У будь-якому випадку військовополонені мають право на повагу до їх особистості, честі та гідності. Вони дійсно зберігають свою цивільну правоздатність, якою користувалися під час захоплення у полон [3, с. 65].

Особисті речі та предмети особистого користування повинні залишатися у користуванні військовополонених. Вони повинні бути забезпечені необхідними предметами побуту, зокрема одягом та медичним обслуговуванням, питною водою та продуктами харчування в достатній кількості.

Згідно із Постановою Кабінету Міністрів № 257 від 11.03.2022 р. був створений Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими, який координує діяльність з питань поводження з військовополоненими, яку здійснюють центральні та місцеві органи виконавчої влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, військові формування, утворені відповідно до законів, правоохоронні органи та громадські об'єднання [3].

Основними завданнями штабу є: забезпечення здійснення заходів, спрямованих на забезпечення виконання міжнародно-правових зобов'язань України щодо поводження з військовополоненими; забезпечення координації діяльності центральних органів і органів місцевого самоврядування, які утворені відповідно до законів військових формувань, правоохоронних органів та громадських об'єднань щодо поводження з військовополоненими; визначення шляхів і способів вирішення проблемних питань поводження з військовополоненими; поширення інформації про діяльність Координаційного штабу.

У липні 2022 р. штаб створив дорожню карту дій родичів у разі зникнення, захоплення чи загибелі родича, який служив у Збройних силах України. Цей документ містить перелік даних, якими повинна володіти родина захисників України, та алгоритми дій родичів у зв'язку з їх зверненнями до органів державної влади, які займаються питаннями звільнення військовополонених та шукають відповіді на певні питання. питання: перелік відомостей, якими повинна володіти сім'я Захисника; що робити у разі втрати зв'язку із захисником; що робити і куди звертатися, якщо захисник зник; алгоритм першочергових дій сім'ї, якщо захисника потрапив у полон; що робити, якщо захисник помер; статус, пільги та виплати сім'ям ветеранів.

Наразі в міністерстві внутрішніх справ спільно з уповноваженим зі зниклих безвісти та іншими відомствами запрацював єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Зокрема, в даному реєстрі зниклими безвісти вважаються 24 тис. українців. Розроблено певний алгоритм дій, які необхідно виконати для отримання витягу із єдиного реєстру щодо зниклих безвісти за особливих обставин. Щоб отримати витяг необхідно виконати такі дії: надіслати заяву до департаменту інформатизації МВС України та прикріпити до неї документи заявника та документ, який підтверджує родинні зв'язки, заяву необхідно надсилати на електронну пошту або листом на адресу Міністерства Внутрішніх Справ. Після цього здійснюється перевірка особи та надання їй правового статусу зниклої безвісти. Дана перевірка здійснюється впродовж 30 календарних днів. Після перевірки особи формують витяг про підтвердження правового статусу особи, зниклої безвісти. На підставі витягу можна звернутися до Пенсійного фонду, щоб отримати пенсію по втраті годувальника непрацездатним членам сім'ї. Важливим чинником є те, що наявність людини в реєстрі не підтверджує загибель чи перебування її в полоні, а надає лише правовий статус зниклого безвісти.

Таким чином можна зробити висновок, що встановлення статусу військовополоненого має важливе значення для різних аспектів правозастосування. Це включає дотримання правил поводження

з військовополоненими, забезпечення гарантій і прав, які передбачені Женевською конвенцією про поводження з військовополоненими, а також впливає на можливість, зміст і обсяг дій державних органів щодо цих осіб. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими визначає права і обов'язки військовополонених, а також встановлює вимоги до держави, яка тримає їх у полоні.

Система прав військовополонених включає їх спеціальні права, які стосуються їхнього статусу, та загальні права, які поширюються на всіх людей. Щодо відповідальності військовополонених, умови та підстави мають свої особливості, включаючи право брати участь у воєнних діях і нести відповідальність за вчиненні дії. Такий імунітет є обмеженим і не поширюється на випадки, коли вчиняються кримінальні правопорушення.

Список використаних джерел

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серп. 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/995_153
2. Репецький В. М., Лисик В. М. Міжнародне гуманітарне право : підручник. Київ : Знання, 2007. 467 с.
3. Gagro, S. F. Defining and recognizing prisoners of war in contemporary armed conflicts. *International Journal of Social Sciences*. 2014. Vol. 3. № 5. P. 60–78.

Ключові слова: збройний конфлікт, військовополонений, правовий статус, права та обов'язки.

Key words: armed conflict, prisoner of war, Legal Status, rights and obligations.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

ШЕВЧЕНКО ЄЛИЗАВЕТА ДМИТРІВНА

студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Проблема визначення кола учасників міжнародного-правових відносин, наділених міжнародною правосуб'єктністю, є одним з актуальних питань міжнародного права. Це пов'язано з тим, що у ході закономірного історичного розвитку суспільства, в умовах інтеграції та глобалізації кількість таких суб'єктів поступово збільшується. На даний момент дискусійним є питання щодо визнання фізичної особи як суб'єкта міжнародного права.

Науковців, які досліджували дане питання, умовно можна поділити на три групи. До першої групи можна віднести тих науковців, що цілковито заперечують фізичну особу, як суб'єкта міжнародного права, до них належать: І. Лукашук, Г. Тункін, М. Шоу та ін. До другої належать ті, які визнають специфічну правосуб'єктність: А. Ковлер, Г. Ігнатенко.

До третьої групи входять науковці, що безумовно визнають такого суб'єкта, це зокрема: Н. Захарова, В Буткевич, Л. Тимченко.

Перш за все потрібно зазначити, що під фізичними особами прийнято розуміти громадян даної держави, іноземних громадян, осіб без громадянства та осіб з подвійним громадянством. Тому до середини XX ст. більшість учених вважали, що правосуб'єктність індивіда повністю поглинається правосуб'єктністю держави, громадянином якої він є.

Людина в міжнародному праві є «неповноцінним суб'єктом», тому що не несе практично жодних обов'язків, так само як і не несе жодної відповідальності за порушення норм і принципів міжнародного права. Прихильники такого погляду вважають, що індивід за жодних умов не є, і не може бути суб'єктом міжнародного права.

Проте доводом на користь визнання індивіда суб'єктом міжнародного права є кримінальна відповідальність фізичної особи за міжнародним правом за вчинення особливо тяжких злочинів у міжнародно-правовій сфері – злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. З цього приводу Нюрнберзький трибунал постановив: «Злочини проти міжнародного права вчиняються людьми, а не абстрактними особами, і положення міжнародного права можуть бути реалізовані лише шляхом покарання людей, які вчиняють такі злочини» [1, с. 78].

Водночас треба мати на увазі, що первісні суб'єкти міжнародного права, як-от держави, не тільки мають права та обов'язки за міжнародним правом, але й, на відміну від індивідів, створюють його норми та принципи. Фізичні особи не можуть бути учасниками міжнародних міжурядових організацій, не можуть бути незалежними від держав-учасниць міжнародних договорів і правозахисних організацій, Із зазначеного випливає, що індивід є суб'єктом міжнародного права з обмеженою правосуб'єктністю.

Поширеною є ідея про застосування для визначення міжнародної правосуб'єктності фізичних осіб терміна «дестинатор міжнародного права», тобто особи, яка не володіє всіма елементами міжнародної правосуб'єктності, але може брати участь в окремих правовідносинах, урегульованих нормами міжнародного права; як правило, така участь не є безпосередньою, а опосередковується будь-яким іншим суб'єктом міжнародного права, а також вони не беруть участі у створенні норм міжнародного права [2, с. 78].

Суттєвою зміною, що вплинуло на визначення фізичної особи, як суб'єкта правової системи стало ухвалення після Другої світової війни багатьох правових актів з прав людини: Загальна декларація з прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права та ін. У багатьох із таких міжнародних договорах закріплено, що кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб'єктності [3].

Визнання правосуб'єктності фізичної особи поступово впроваджується і в практиці Міжнародного суду ООН. Наприклад, у справі братів Ла Гранд (Німеччина проти США), було зазначено, що певними міжнародними договорами створюються індивідуальні права для фізичних

осіб. Проте, варто наголосити на тому, що в даному органі інтереси фізичних осіб повинні захищати лише держави.

Крім того, у Консультативному висновку Міжнародного суду ООН від 11 квітня 1949 р. у справі про відшкодування збитків, понесених на службі ООН, Суд досить чітко визначив, що бути суб'єктом міжнародного права – це мати міжнародні права та обов'язки, а також спроможність підтримувати ці права зверненнями, заявами в міжнародні судові інстанції [4, с. 52].

Європейський суд з прав людини зазначав, що Співтовариство являє собою нову правову систем міжнародного права, суб'єктами якої є не лише держави-члени, але й їхні громадяни. Тому законодавство Співтовариства не лише встановлює зобов'язання перед фізичними особами, але й покликане надати їм права, що стають частиною їхнього правового статусу [5, с. 122]. Отже, Європейський суд з прав людини визначає людину, як суб'єкта міжнародного права.

Тобто, загалом на сьогодні міжнародна практика все частіше доводить, що індивід має міжнародні права та обов'язки. Це підтверджується тим, що фізична особа має право звертатися в судові (Європейський суд з прав людини, Міжамериканський суд з прав людини) та позасудові (Комітет з прав людини, Комісія з прав людини та ін.) міжнародні органи за захистом своїх прав.

Отже, можна дійти висновку, що фізична особа є самостійним суб'єктом міжнародного права. Однак, зважаючи на відсутність у людини повноважень щодо ухвалення нормативно-правових актів на міжнародній арені, таку правосуб'єктність називають обмеженою. Відсутній єдиний підхід щодо визначення кола суб'єктів міжнародного права, а тому питання щодо наділення таким статусом фізичних осіб і досі залишається проблемним та потребує значної уваги.

Список використаних джерел

1. Кулеба Д. Міжнародна правосуб'єктність: теорія й її перспективи. *Альманах міжнародного права.* 2010. Вип. 2. С. 70–83.
2. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 544 с.
3. Загальна декларація прав людини : Декларація ООН від 10.12.1948 р. № 995-015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 26.04.2023).
4. Буткевич В. Генеза доктрини міжнародної правосуб'єктності індивіда. *Право України*. 2010. № 2. С. 44–54.
5. Данилюк О. О. Індивід як суб'єкт міжнародного права. *International multidiscipli-nary scientific journal "ΛΟΓΟΣ. The art of scientific mind"*. 2019. № 8. С. 120–123.

Ключові слова: міжнародна правосуб'єктність, фізична особа, міжнародне право, держава.

Key words: international legal personality, natural person, international law, state.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Федорова Т. С.

СЕКЦІЯ 4

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МОРСЬКОГО ТА МИТНОГО ПРАВА

АРІАПУР ЛЕЙЛА АББАСІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ПІРАТСТВУ НА МОРІ

Як відомо, піратство виникло з давніх-давен і найпершими задокументованими його випадками є подвиги народів моря, які загрожували кораблям, що ходили у водах Егейського та Середземного морів ще у XIV ст. до н. е. Навіть у античні часи стародавні греки потурали піратству як життєздатній професії, адже це явище було широко поширеним і вважалося цілком почесним способом заробітку.

На жаль, проблема піратства є актуальною і у сучасному світі, кількість випадків якої збільшується з кожним роком. Закордонні та вітчизняні аналітики, роблячи певні прогнози стверджують, що морський тероризм і піратство, як загроза національним та колективним інтересам держав, стають дедалі все більш небезпечними. Ці злочини характеризуються високим рівнем небезпеки для морських перевезень, людей та морського середовища, призводять до знищення або пошкодження суден, незаконного скидання відходів у море, викрадення моряків з метою викупу та великої кількості матеріальних втрат для судновласників [1, с. 39]. Слід зазначити, що піратство також тісно пов'язане з такими міжнародними злочинами як тероризм, торгівля людьми, обіг наркотичних засобів та зброї.

За даними Міжнародної морської організації, найнебезпечнішими для судноплавства наразі є води Південно-Східної Азії, узбережжя Східної Африки (особливо Сомалі) та Бразилії [1, с. 27].

Перший крок до впорядкування міжнародно-правових норм, що стосуються піратства був зроблений Лігою Націй у 1926 р., коли був підготовлений проєкт Конвенції про боротьбу з піратством. До цього часу боротьба з піратством здійснювалася переважно двосторонніми угодами та міжнародно-правовими звичаями, тож необхідним було створення єдиного акту, що містив би загальноприйняте визначення поняття піратства та методів протидії йому, але жаль, проєкт Конвенції Ліги Націй так і не був прийнятий.

Повноцінна кодифікація норм щодо протидії піратству була проведена тільки після утворення Організації Об'єднаних Націй. Так,

29 квітня 1958 р. була прийнята Женевська конвенція про відкрите море. Вперше поняття піратства було закріплене на міжнародному рівні статтею 15 цієї Конвенції, відповідно до якої піратством є будь-які неправомірні дії, що здійснюються екіпажем судна або пасажирами приватного судна, з метою задоволення особистих цілей, спрямованих проти іншого судна або літального апарату, громадян та майна, що знаходяться на борту, як у межах, так і за межами якоїсь держави [2]. Конвенція ООН про відкрите море 1958 р. є однією з найважливіших угод, з ратифікацією якої і почалося співробітництво між країнами у сфері протидії піратству на морі.

10 грудня 1982 р. був прийнятий наступний фундаментальний нормативно-правовий акт у галузі морського права – Конвенція ООН з морського права. Положеннями даного документу передбачено заходи щодо припинення піратства та відповідальність за нього, а також обов'язок держав співпрацювати у припиненні актів піратства.

Наступною міжнародною угодою в галузі безпеки мореплавства є Міжнародна конвенція з охорони людського життя на морі від 1 листопада 1974 р. (СОЛАС 74), яка спочатку була спрямована на встановлення мінімальних стандартів для суден, що забезпечують їхню безпеку, а вже потім була доповнена заходами боротьби з піратством, що передбачають міжнародне співробітництво та можливість військовому кораблю будь-якої держави здійснювати переслідування піратів.

У липні 2004 р. Комітетом з безпеки на морі ІМО було прийнято Кодекс з охорони суден і портових засобів, який доповнює положення Конвенції про охорону людського життя на морі 1974 р. і встановлює обов'язкові стандарти безпеки для всіх учасників міжнародних морських перевезень з метою запобігання злочинним діям та встановленню взаємодії між суднами та портами [3]. У Кодексі встановлюється також відповідальність урядів щодо захисту пасажирів та екіпажу судна.

Римська конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства прийнята 10 березня 1988 р. також закріпила розуміння піратства як злочину. Цей документ підтримує принципи та положення Статуту ООН щодо підтримки міжнародного порядку та забезпечення безпеки, встановлення дружніх контактів між державами. Важлива перевага цієї конвенції в тому, що вона застосовується щодо судна, яке здійснює плавання на території, розташованій за зовнішнім кордоном територіального моря будь-якої суміжної держави, а не однієї конкретної. Конвенція закликає держави вживати заходів, які можуть виявитися необхідними для встановлення його юрисдикції щодо злочинців, вживати заходів для взяття їх під варту, порушення кримінального переслідування або його видачі [4].

Слід зазначити, що Радою Безпеки ООН були прийняті резолюції 1816, 1838 та 1846, що також стосуються боротьби проти піратства у відкритому морі або аналогічних дій у територіальному морі Сомалі.

Важливо відзначити також вагомий внесок Міжнародної морської організації (ІМО) у міжнародну боротьбу із морським піратством, а також Міжнародної організації зі стандартизації (ISO), яка розробила на вимогу ІМО рекомендації щодо військово-морської охорони задля забезпечення гарантії безпеки на морі.

Не слід забувати також про роль Міжнародного морського бюро (ІВМ), яке здійснює не тільки фіксування випадків морського піратства та збройних пограбувань, а також публікує статистику, в яких районах рівень злочинності збільшився, які місця є особливо небезпечними для моряків, яка кількість поранених членів екіпажів суден та їх викрадень з метою викупу, а також рекомендації щодо подальшої боротьби з піратством [1, с. 97–98].

Отже, піратство більше не є питанням давнини чи історичного інтересу, наразі це актуальна проблема, що зачіпає інтереси всього світу, а тому необхідним є вдосконалення роботи з протидії піратству. Нагальною потребою є також створення механізму притягнення піратів до відповідальності. Вважаємо, що для досягнення поставленої мети важливим є розроблення єдиного зводу міжнародно-правових норм, що дозволить переслідувати піратів у судовому порядку, а також узагальнення судової практики щодо розслідування злочинів піратства.

Список використаних джерел

1. Балобанов О. О. Організаційно-правове регулювання безпеки мореплавства та проблеми Українського морського законодавства. Міжнародний та європейський досвід. Одеса : ОНМУ, 2002. 182 с.
2. Женевська конвенція про відкрите море 1958 р. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi.bin/laws/main.cgi?nreg=995180
3. Міжнародний кодекс з охорони суден і портових засобів 2004 р. [Електронний ресурс]. URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU02257
4. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 р. [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_220

Ключові слова: піратство, безпека судноплавства, злочин на морі, міжнародна спільнота, міжнародні договори.

Key words: piracy, safety of shipping, crime at sea, international community, international treaties.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Малєєва (Карпенко) Г. Л.

БИКОВА ВЛАДА АНТОНІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНЦЕСІЯ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Інфраструктура портів є важливою складовою інтеграції України у світову економіку, забезпеченням національної безпеки та розвитку регіонів. Стан та розвиток портів вимагає значних вкладень, що стає непомірною витратою для державного бюджету. У цьому контексті концесія морських портів є однією з ефективних моделей, яка може допомогти розв'язати проблему недостатнього фінансування та забезпечити розвиток портової інфраструктури.

Концесія – це форма публічно-приватного партнерства, за якої уряд передає приватному підприємству право на експлуатацію та управління певним об'єктом на певний термін, зазвичай з метою здійснення інвестицій та покращення якості послуг [1]. У зв'язку з цим уряд може зменшити своє бюджетне навантаження та залучити приватний капітал для розвитку важливих інфраструктурних об'єктів, таких як морські порти.

На законодавчому рівні концесія переважно регулюється Господарським кодексом України та Законом України «Про концесію», що визначають форму договору, його істотні умови, сторони та строк дії. Зокрема, Закон передбачає, що концесія може бути надана для будь-якого виду майна, включаючи майно, що знаходиться в державній власності та використовується для забезпечення морського транспорту [1]. Приватний оператор, який здійснює концесію порту, має можливість встановлювати тарифи за надання послуг користувачам порту, але ці тарифи повинні бути затверджені державним регулятором. Це забезпечує баланс між інтересами підприємства та користувачів порту.

З одного боку, концесія морських портів в Україні має декілька переваг. По-перше, це дозволяє приватним інвесторам вкладати значні кошти в розвиток інфраструктури порту, що сприяє покращенню якості надання послуг та збільшенню обсягів перевезень. По-друге, це дозволяє зменшити бюрократичний тиск на державні органи, які раніше відповідали за управління портами. По-третє, це стимулює конкуренцію між портами та залучення нових інвесторів на ринок [2]. Концесія передбачає передачу управління портом приватному оператору, який має досвід та знання у сфері управління портами. Це дозволяє покращити ефективність такої діяльності, знизити рівень корупції та політичного впливу та забезпечити більш прозору та принципову управлінську структуру. Концесія морських портів сприяє збільшенню конкуренції, розвитку регіонів, де знаходяться порти, через збільшення обсягів транспортних перевезень та покращення

доступу до ринків, створення нових робочих місць у портах та пов'язаних з ними сферах.

З іншого боку, передача управління портами в приватні руки може привести до втрати державного контролю над цими об'єктами та їх інфраструктурою, а приватний оператор може бути не зацікавлений у підтримці та розвитку інфраструктури порту, що може призвести до її погіршення [3]. Також завжди існує ризик розбіжності державного та приватного інтересу оператора.

Загалом, можливі ризики виявляються та прогнозуються на етапі проєктування договору шляхом створення таких умов, які будуть максимально забезпечувати державні інтереси та попереджувати можливі негативні наслідки.

Одними з найвідоміших та найгучніших прикладів концесії морських портів в Україні є концесія ДП «СК Ольвія», яке розташоване у Миколаївській області. У 2020 р. було підписано угоду між урядом України та катарською компанією QTerminals W. L. L. строком на 35 років [4]. До цього часу порт зіткнувся з низкою проблем через обмежене фінансування з державного бюджету, і концесійна угода стала ефективним і сучасним варіантом їх вирішення. Компанія-концесіонер відповідно до договору зобов'язалася спрямувати на розвиток ДП «СК Ольвія» близько 3,4 млрд грн з гарантією збереження робочих місць, забезпечити належне функціонування та обслуговування порту, а також здійснити будівництво нових об'єктів нерухомості на території підприємства [5]. Окремим досягненням є зобов'язання щодо виокремлення коштів на розвиток інфраструктури Миколаєва та забезпечення соціальних гарантій працівникам, підвищення їх заробітної плати. При розробці проєкту договору була врахована й екологічна та соціальна оцінка проєкту, що покликана врегулювати питання впливу діяльності порту на навколишнє середовище та довкілля.

Ще одним відомим прикладом є концесія Херсонського морського порту. Порт забезпечує перевалку різноманітних вантажів, у тому числі зернових та харчових продуктів, піску, брухту, мінеральних добрив насипом і в тарі, лісу та інших сухих вантажів. RISOIL S. A. стало концесіонером на термін 30 років [4]. Угода включає передачу майнового комплексу державного підприємства та об'єктів майбутнього будівництва. Крім того, за умовами договору концесіонер отримав право на оренду земельних ділянок для виконання умов договору [5]. Власник концесії має виключне право на використання об'єкта та управління ним за умови сплати концесійних платежів та виконання інших зобов'язань.

Через воєнну агресію Російської Федерації дія багатьох державних реформ та стратегій була зупинена, деякі проєкти зазнали суттєвих змін. Однак державно-приватне партнерство України продовжує свою підготовчу роботу над концесійними угодами в Одеському та Ізмаїльському морських торгових портах.

Отже, концесія морських портів є складним і багатовимірним процесом, який має свої переваги та недоліки, породжує певні ризики. Підписання концесійних угод потребує ретельної підготовки проєкту договору, проведення свого роду аудиту з метою прогнозування

та попередження негативних наслідків. Концесійна угода, з одного боку, повинна охоплювати весь плюралізм сфер економіки та соціального життя, а з іншого – забезпечувати, в першу чергу, державний інтерес. Саме в такому випадку концесія стане ефективним механізмом для порту, що потребує інвестицій, та для держави та її окремих регіонів, які потребують розвитку своєї інфраструктури та покращення доступу до ринків.

Список використаних джерел

1. Про концесію : Закон України від 03.10.2019 р. № 155-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20
2. Лопушинський І. П., Ємельянов В. М. Концесія в портовій галузі України як форма державно-приватного партнерства. *Public Administration and Regional Development.* 2021. № 11. С. 232–250. URL: https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/download/241/200
3. Ніколенко Л. М., Аягут Н. Г. Деякі питання застосування механізму концесії в портовій галузі: сучасний погляд. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 4 (73). С. 60–64. URL: https://doi.org/10.32366/2523-4269-2020-73-4-60-64
4. Подолян Ю. О. Концесія як форма державно-приватного партнерства: аналіз чинного законодавства. *Dictum Factum*. 2020. № 1 (6). С. 58–67. URL: http://df.duit.edu.ua/index.php/dictum/article/download/125/108
5. Сурілова А. О. Концесія у морських портах України: досвід та перспективи. 2021. URL: http://pd.onu.edu.ua/article/view/245089/246037

Ключові слова: концесія, морські порти, державно-приватне партнерство.
Key words: concession, sea ports, public-private partnership.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Сергєєв Ю. В.

ВЕНЦУРИК ДІАНА ПЕТРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АРЕШТУ МОРСЬКИХ СУДЕН: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

На сьогодні проблема правового регулювання арешту судна є досить актуальною, адже Україна має значний сектор морської торгівлі з численними портами, розташованими на Чорному та Азовському морях. Арешт судна, у свою чергу, є важливим юридичним інструментом для забезпечення морських вимог, таких як неоплачений фрахт або пошкодження вантажу тощо. Зважаючи на той факт, що за останні роки наша держава зіткнулась з значимими проблемами, пов'язані з порушення національної безпеки та суверенітету, в Україні правила арешту суден регулюються як внутрішнім, так і міжнародним правом.

Процедура арешту морських суден в Україні зазнала численних змін як на законодавчому, так і на практичному рівнях. Передумовою таких змін є насамперед вплив міжнародної теорії морського права, а саме формування переліку уніфікованих міжнародних стандартів, що регламентують питання, пов'язані з арештом морських суден. Безумовно, на сучасному етапі розвитку нашої держави, національне законодавство потребує нагальної модернізації та уніфікації нормативно-правової бази у питаннях арешту морських суден задля запобігання будь-яких прогалин у даній сфері.

Загалом, арешт судна є складним інститутом морського права, який передбачає збалансування конкуруючих інтересів, таких як права власників суден, інтереси прибережних держав і необхідність захисту морського середовища. Як таке, воно вимагає ретельного розгляду відповідних міжнародних законів і правил, а також розуміння практичних і економічних наслідків арешту судна.

Система правового регулювання питань арешту морських суден в Україні зазнала значного поштовху фактично лише після приєднання України до Міжнародної конвенції з уніфікації деяких правил стосовно накладення арешту на морські судна (далі – Конвенція 1952 р.) [1], яка була укладена у м. Брюсселі 10 травня 1952 р., яка набула чинності для України 16 травня 2012 р. Її основна мета – формування єдиної правової основи для арешту суден, що є правовим засобом забезпечення морської вимоги.

Відповідно до зазначеної Конвенції 1952 р. під арештом розуміється затримання судна за ухвалою суду для забезпечення морської вимоги, що означає, що судно, яке плаває під прапором однієї з держави-учасниці Конвенції 1952 р., може бути арештовано у межах юрисдикції будь-якої держави-учасниці Конвенції 1952 р. виключно за морською вимогою. Відповідно до зазначеного міжнародно-правового акту, арешт на судно не накладається і гарантія або інше забезпечення не надається більше одного разу щодо однієї й тієї самої морської вимоги одного й того ж самого позивача, в межах юрисдикції однієї або кількох держав-учасниць Конвенції 1952 р. Конвенція вимагає від держав, які її підписали, забезпечити виконання положень Конвенції у своїх національних судах. Отже, Брюссельська конвенція забезпечує єдину правову основу для арешту морських суден і допомагає гарантувати, що судновласники несуть відповідальність за свої борги та претензії.

Крім того, у контексті даного питання, варто звернути увагу на Конвенцію ООН з морського права (далі – Конвенція 1982 р.) [2], яка є одним з найважливіших міжнародно-правових актів в аспекті регулювання питань арешту морських суден. Ця Конвенція забезпечує всеосяжну основу для прав і обов'язків держав щодо використання та управління Світовим океаном та його ресурсами. Конвенція встановлює правила, що регулюють арешт суден у територіальних водах, прилеглих зонах і виключних економічних зонах прибережних держав. Ці правила визначають обставини, за яких судно може бути затримано, процедури, яких необхідно дотримуватись, і права залучених сторін. Конвенція 1982 р. також передбачає арешт суден у відкритому морі, які

знаходяться за межами юрисдикції будь-якої держави. У цих випадках арешт судна може бути здійснений будь-якою державою, яка має на це повноваження відповідно до міжнародного права.

Конвенція 1982 р. передбачає кілька підстав для арешту суден, включаючи порушення митних, імміграційних або санітарних законів, а також злочини щодо забруднення навколишнього середовища. Однак у ній не передбачається конкретний перелік вимог, як у Брюссельській конвенції. Конвенції 1982 р. містить кілька положень, які дозволяють негайне звільнення заарештованого іноземного судна або його екіпажу. Основні положення можна звести до наступного: якщо іноземне судно заарештовано під час мирного проходу через територіальні води іншої держави, Конвенція 1982 р. вимагає, щоб судно та його екіпаж були негайно звільнені; якщо іноземне судно заарештовано через форс-мажорні обставини, такі як погана погода чи стихійне лихо, Конвенція 1982 р. вимагає, щоб судно та його екіпаж було звільнено якомога швидше; якщо держава, яка проводить арешт, не має достатніх доказів на підтримку арешту іноземного судна або його екіпажу, Конвенція 1982 р. вимагає, щоб судно та його екіпаж були негайно звільнені.

Загалом Конвенція 1982 р. передбачає кілька положень щодо негайного звільнення заарештованого іноземного судна чи його екіпажу, особливо в ситуаціях, коли арешт не є виправданим або коли судно чи його екіпаж перебувають у небезпеці. Ці положення допомагають гарантувати, що права іноземних суден та їхніх екіпажів захищені міжнародним правом.

Важливо зазначити, що арешт судна може спричинити значні наслідки для власника чи оператора судна, наприклад фінансові втрати, репутаційні збитки та порушення їхньої господарської діяльності. Отже, арешти суден в Україні підпадають під суворі законодавчі вимоги та процедури, і їх слід використовувати лише як крайній засіб кредиторами, які вичерпали всі інші засоби забезпечення своїх вимог.

Підсумовуючи зазначене, можна дійти до висновку, що забезпечення відповідності національного законодавства проаналізованим конвенціям має важливе значення для правової гармонізації та забезпечення ефективності арешту судна. Без сумніву, правове регулювання арешту судна є важливим питанням для України, враховуючи її значний сектор морської торгівлі, роль у міжнародній торгівлі, проблеми безпеки та міжнародні зобов'язання за відповідними конвенціями. Гармонізація національного законодавства з міжнародними нормами має вирішальне значення для забезпечення ефективності арешту судна як правового інструменту забезпечення морських претензій та підтримки морської безпеки.

Список використаних джерел

1. Міжнародна конвенція про уніфікацію деяких правил, що стосуються арешту морських суден від 10.05.1952 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g89
2. Конвенція ООН з морського права від 10.12.1982 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057

Ключові слова: арешт морського судна, Конвенція з морського права 1982, морська вимога, Міжнародна конвенція з уніфікації деяких правил щодо накладення арешту на морські судна 1952, затримання судна.
Key words: arrest of a sea vessel, United Nations Convention on the Law of the Sea 1982, maritime requirement, International Convention for the unification of certain rules relating to Arrest of Sea-going Ships 1952, detention of a ship.
Науковий керівник: д. ю. н., професор Аверочкіна Т. В.

ГОНЧАРУК ВЛАДИСЛАВА ІГОРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

МОРСЬКА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У реаліях сьогодення, з початком ведення воєнних дій, значних змін зазнали всі сфери функціонування країни. Зокрема, не є винятком і сфера морських відносин. Адже морська політика України, на сучасному етапі, вказує вектор розвитку та відтворює динаміку процесів, які відбуваються на національному та міжнародному рівнях в Україні як морській державі.

Пріоритети морської політики як комплексного поняття, яке об'єднує в собі різні галузі морської діяльності – визначає Морська доктрина на період до 2035 р. (далі – Доктрина). У Доктрині наголошується, що на сучасному етапі, особливого значення набуває утвердження України як морської держави, що й вказує на пріоритетні напрями розвитку країни [1].

Отже, слід зауважити, що пріоритетом морської політики є повноцінна реалізація морського потенціалу України задля забезпечення національних інтересів держави у Світовому океані [1].

Відповідно до Доктрини, визначаються провідні напрями реалізації державної морської політики, зокрема, хотіли б звернути увагу на наступні: поліпшення стану Військово-Морських Сил Збройних Сил для належного виконання завдань із забезпечення захисту національних інтересів на морі щодо реагування на загрози з моря; розробку стратегії розвитку морської індустрії та розв'язання проблеми розвитку морських портів.

Щодо захисту національної безпеки на період введення воєнного стану, то згідно з Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 лютого 2022 р. № 183-р з 24.02.2022 р. у морських та річкових портах Україні встановлено третій рівень охорони портових засобів та суден. На Державну службу морського і внутрішнього водного транспорту та судноплавства покладено обов'язок – проведення перевірок відповідності системи охорони портів, портових засобів міжнародним вимогам відповідно до встановленого рівня охорони 3 [2].

Одним із пріоритетних напрямків морської політики для підвищення морського потенціалу, на нашу думку, є розвиток портів. Однак, з початком воєнного стану дана галузь не функціонує належним чином. З моменту повномасштабного вторгнення, роботу більшості морських портів було заблоковано. Отже, вантажообіг скоротився на третину, в порівнянні з довоєнним періодом.

Зазначені обставини спричинили труднощі в експорті української продукції, зокрема, були проблеми щодо реалізації «морських зернових коридорів». Проте, невдовзі з портів Великої Одеси було частково знято блокаду, що дозволило здійснювати експорт агропродукції у рамках «Зернової ініціативи». Щодо конкурентоспроможності портів у цілому, то варто зазначити, що до початку повноцінної роботи Ініціативи вантажообіг здійснювався через три порти Дунайського кластеру: Ізмаїл, Рені та Усть-Дунайськ, що спричинило значну потребу в інвестиціях для належного утримання та функціонування. Тому тут значного розвитку набув процес приватизації, про що свідчить перша приватизація Усть-Дунайського морського порту.

На нашу думку, приватизація морських портів є доцільною під час війни та має позитивний аспект, що спонукає до залучення інвестицій в Україну під час війни та після її завершення. І на сьогоднішній день вже готується державно-приватне партнерство в Ізмаїлі та Одеській області за підтримки США відповідно до Стратегії співпраці з Україною з питань розвитку у 2019–2024 рр. (USAID) [3].

Окрім цього, здійснення приватизації малих та середніх портів значно підвищить конкурентоспроможність портів не тільки між собою, але й завдасть їм темпи та підштовхне до розвитку великі порти, що тимчасово вимушено не функціонували.

Адже розвиток морської портової галузі є невід'ємною складовою державної морської політики, що здатна розкрити морський потенціал України та посилити становище морегосподарського комплексу держави у Світовому океані – не тільки на найближчу, а й на довгострокову перспективу [4, с. 141]. Тому передумовою розвитку України як морської держави є забезпечення вектору збалансованої морської політики, що забезпечує врегулювання зовнішніх та внутрішніх суспільних відносин [5, с. 20].

Отже, розвиток морської діяльності, зокрема, захист національних інтересів на морі, стабілізація роботи морських портів та налагодження морських торговельних відносин як прогресивної сфери морської політики під час та після скасування воєнного стану носить першочергове значення для налагодження економічного становища країни.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 р. № 1307 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1108) «Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-п#Text
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 лютого 2022 р. № 183-р «Про встановлення рівня охорони у морських та річкових портах України, портових засобах, суднах, які мають право плавання під Державним прапором України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-2022-р#Text
3. Стратегія співпраці з питань розвитку 2019–2024 рр. URL: https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-01/Ukraine_USAID_CDCS_2019-2024_Public_Ukr.pdf
4. Габ О. Г. Пріоритети державної морської політики у сфері розвитку морських портів України. *Інвестиції: практика та досвід.* 2020. № 13–14. С. 137–142.
5. Ківалов С. В. Трансформація морської доктрини: концептуальні засади. *Lex Portus*. 2018. № 5 (13). С. 7–26.

Ключові слова: морська політика, міжнародні стандарти, морська держава, воєнний стан.

Key words: maritime policy, international standarts, maritime power, martial law.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Аверочкіна Т. В.

ГРАБОВА НАТАЛІЯ ІГОРІВНА,
ДРАЧ ДМИТРО ЛЕОНІДОВИЧ

студенти 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ СУДНА

Теперішній час характеризується активним розвитком суспільства та розгортанням Четвертої технічної революції, і тому впровадження інформаційних та телекомунікаційних систем відбувається до усіх сфер життєдіяльності людини, у т. ч. до сфери морської діяльності. Запровадження інноваційних технологій у сферу судноплавства здійснюється для покращення логістики, зв'язку та усіх технологічних циклів загалом. У підсумку це призводить до підвищення ефективності перевезення, а останнє впливає на фінансово-економічну складову такої діяльності.

Варто відзначити, що запровадження інформаційних і телекомунікаційних систем до сфери судноплавства не лише позитивно впливають на неї, але й призводить до появи нових проблем, оскільки такі судна та судноплавні компанії фактично стають вразливими до кібератак, що з часом тільки збільшуються. У цілому, кібератаки здійснюються на всі без виключення галузі транспорту – авіаційний, залізничний, і морський транспорт також не є виключенням. Слід відзначити, що за наслідками таких кібератак завдається доволі велика та руйнівна шкода, що досить часто супроводжується витоком конфіденційної інформації, а також тягне за собою фінансову відповідальність власника судна.

Не дивлячись на те, що кожне судно має досить серйозну систему захисту, все ж продовжує залишатися велика кількість вразливих

місць, не тільки на самому судні але й у логістичних та транспортних компаніях. Такими вразливими місцями можуть слугувати нові комунікаційні та бездротові канали, що виступають легкою мішенню для кіберзлочинців, це також можуть бути застарілі та недостатньо надійні інформаційні системи, або ж застарілі правила і стандарти інформаційної безпеки, недостатня обізнаність екіпажу судна та працівників компаній про ознаки кібератак та навіть відсутність уповноважених осіб, які могли б забезпечити захист від таких атак.

Якщо говорити про управління кіберризиками, то вони більшою мірою залежать від компанії та судна. Проте, підходи до управління кіберризиками повинні бути побудовані на основі міжнародних стандартів у цій сфері, а також чинному законодавстві країни-прапора, якщо таке законодавство існує [1].

Важливим внеском в управління кіберризиками є Резолюція Міжнародної морської організації, що була прийнята у 2017 р., і має назву «Управління морськими кіберризиками у системі управління безпекою» (далі – СУБ). У положеннях даного документу вказано про те, що СУБ повинна враховувати управління кіберризиками, опираючись при цьому на цілі та вимоги Міжнародної СУБ, а також функціональним вимогам, що визначені у Кодексі з управління міжнародною безпекою. В Резолюції таж містилося заохочення власникам суден забезпечити належне врахування кіберризиківі в СУБ.

Міжнародною морською організацією також було прийнято керівні принципи, зміст яких розкриває рекомендації щодо процесу управління кіберризиками, для того, аби захистити судна від кіберзагроз. Міжнародна морська організація також відзначає, що для того, аби забезпечити належну систему управління кіберризиками, зміна такої системи повинна починатися з вищого рівня. Саме на вище керівництво судна і компаній покладається обов'язок зі впровадження культури управління кіберризиками на усіх можливих рівнях діяльності судна, та у цілому сприяння розвитку гнучкого та цілісного режиму управління, який міг би протистояти будь-яким існуючим кіберзагрозам [2].

У цілому, кількість кіберзагроз, що спрямовані на судноплавний сектор, значно зростає практично щодня. Проте цілі таких кібератак є досить різними. Це може бути завдання масштабної шкоди, що обчислюється мільйонами доларів, або виведення з ладу логістичних технологій, або пограбування судна тощо. Досить часто кібератаки мають на меті не лише отримання певної інформації або спричинення шкоди, а набуття доступу до інноваційного програмного забезпечення, що використовується на суднах або у компаніях, які є власниками суден, з метою покращення діяльності іншої компанії (наприклад, замовника таких неправомірних «послуг») тощо.

Варто відзначити, що залучення інформаційних технологій до процесу судноплавства – це доволі сприятливий чинник, проте, забезпечення безпеки таких технологій практично неможливо. Якщо говорити про найбільш вразливі до кібератак системи судна, то до них варто було б віднести:

1) системи зв'язку (наприклад, VOICE, E-MAIL, VHF);
2) системи містку (наприклад, AIS, GPS, ECDIS);
3) системи управління (наприклад, M/E, Ship Energy and Propolsion);
4) вантажні системи (наприклад, TLM, WIDS, CCTV) [3].

Отже, інформаційна безпека судна першочергово залежить від рівня його оснащеності, а також систем, що уже встановлені на борту і підлягають систематичному оновленню. Важливим чинником, що забезпечує таку безпеку є діяльність компанії судновласника у сфері створення належної системи СУБ тощо. Міжнародні інституції та національні актори мають вживати усіх можливих заходів – від правових до організаційних – з метою недопущення кібератак, а інспектування суден на предмет відповідності таких систем сучасному рівню загроз має бути запроваджене у практики контролю і держави прапору, і держави порту.

Список використаних джерел

1. Онищенко О. А., Волошин А. О., Васалатій Н. В., Логінов О. В., Корякін К. С. Розвиток дистанційних технологій керування судном як фактор забезпечення безпеки судноплавства. *Розвиток транспорту*. 2022. № 3 (14). С. 179–191.
2. Melnyk, O., Onyshchenko, S., Pavlova, N., Kravchenko, O., Borovyk, S. (2022). Integrated Ship Cybersecurity Management as a Part of Maritime Safety and Security System. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 22 (03), 135–140.
3. Мельник О. М., Бичковський Ю. В. Сучасна методика оцінки рівню безпеки судна та шляхи його підвищення. *Розвиток транспорту*. 2021. № 2 (9). С. 37–46.

Ключові слова: кіберзагроза, судноплавство, інформаційна безпека, судно.
Key words: cyber threat, shipping, information security, ship.
Науковий керівник: д. ю. н., професор Аверочкіна Т. В.

ГРИГОРЕНКО ВІКТОР СЕРГІЙОВИЧ

студент 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНЕ ПІРАТСТВО: ПОНЯТТЯ, ЦІЛІ, МЕТОДИ ТА СПОСОБИ БОРОТЬБИ

Морські вантажоперевезення – це основа міжнародної торгівлі. У своєму нещодавньому огляді "The Review of Maritime Transport 2022" ЮНКТАД вкотре констатувала, що морський транспорт має вирішальне значення для світової економіки, а проблеми, спровоковані COVID-19 та війною в Україні, відчутно позначилися на житті людей [1]. Пандемія COVID-19 значно вплинула на морські вантажоперевезення,

призвівши до збільшення витрат на безпеку для морських компаній та портів [2], але сьогодні, коли ВООЗ скасувала статус пандемії (5 травня 2023 р.), в багатьох країнах бізнес уже повернувся до нормального, «доковідного», життя, а от піратство, як феномен, перманентно переслідує людство з самого початку розвитку мореплавства та морської торгівлі, і нині проблема ще неподолана, а навіть отримує нових і нових якостей, а пірати – можливостей.

Піратство – це будь-який неправомірний акт насильства, затримки або будь-який грабіж, вчинений в особистих цілях екіпажем або пасажирами будь-якого приватновласницького судна або літального апарата і спрямований у відкритому морі або в іншому місці поза юрисдикцією будь-якої держави проти іншого судна або літального апарата, а також проти осіб або майна, що перебувають на їхньому борту [3]. Акти піратства шкідливо впливають на дуже багато сфер, по-перше, це безпека – безпека транспорту, судна, вантажу, а найголовніше – життя членів екіпажу. По-друге, економіка – судно, атаковане піратами, не може вчасно перевести та доставити вантаж, відповідно мають місце збитки, що можуть сягати сотень тисяч, до цього додаються також й витрати на ремонт. Більшість із цих витрат будуть включені до ціни різних товарів, а цей фактор, несприятливо впливає на світову економічну ситуацію.

Раніше піратством займалися ті, хто не в змозі був забезпечити собі нормальні умови для життя. Сьогодні ж піратство припинило бути способом прогодуватися або заробити собі на життя, це злодії, які заробляють, і з року в рік їх ставка засвідчує стійкі тенденції до зростання. Так, через нестабільну політичну ситуацію у Сомалі «штрафи» піратів сягали $20–50 тис. А в січні 2021 р. моряки турецького контейнеровоза “Mozart” були викрадені піратами у Гвінейській затоці. І хоча подробиць їх викупу не було оприлюднено офіційно, деякі ЗМІ повідомили, що мова йшла про $15 млн [4].

Зважаючи на обов’язок держав захищати своїх громадян, ними починають вживатися певні заходи: переговори, штурм захопленого судна, затримання членів піратського угрупування – якщо це не дає результату, то сплачується викуп. Іноді це може тривати днями, тижнями, місяцями або навіть роками. Непоодинокими також є випадки нападів піратів на судна з метою його розграбування. Так, у січні 2022 р. 6 озброєних чоловіків у медичних масках піднялися на борт танкера SPOB GRAHA DUA SATU біля Моросі (Індонезія). Пірати змусили членів екіпажу відвести танкер у вказане місце, а перед втечею викрали цінні речі та готівку [5]. Найбільш поширеними, «класичними», методами піратських нападів є: використання швидких моторних човнів, які дозволяють близько наблизитися до судна, а потім його захопити з використання зброї; використання фальшивого прапора для дезорієнтації екіпажу судна; маніпуляції з виданням себе за рятувальні човни або загони морської поліції з метою проникнення на судно.

Останнім часом все більше і більше дискусій ведеться про те, що піратам стають доступними технологічні можливості атакувати

навігаційні системи суден (GPS, GNSS), проводити кібератаки на автоматизовану систему корабля, зламувати засекречені дані про товар, що перевозиться судном, системи відеоспостереження (VSS) тощо. Отже, мова йде про кіберпіратство, що передбачає отримання доступу до безлічі підключених до Інтернету систем, які живлять сучасні вантажні судна, а потім виведення їх з ладу, викрадення чи спрямування до злочинців [6]. Основні мотиви такої діяльності – отримання дистанційного контролю над суднами, викрадення важливої та конфіденційної інформації або порушення роботи судна шляхом пошкодження важливих компонентів і відключення автоматизованих систем [7, с. 126]. Офіційно компанії не мають даних з приводу кількості та інтенсивності кібератак (вважаємо, що це відбувається переважно через загрозу для їх репутації), але неіснування проблеми та її нефіксування – це різні речі. Багато експертів вважають, що на сьогодні велика кількість суден та компаній були атаковані кіберпіратами. Так, у лютому 2019 р. великий контейнеровоз, що прямував до Нью-Йорка, виявив на борту кіберторгнення, яке злякало берегову охорону США. Хоча атака зловмисного програмного забезпечення не контролювала рух судна, влада дійшла висновку, що слабкий захист судна піддав критичні функції «значній вразливості» [8]. Або, наприклад, провідний морський брокер Великобританії Clarksons став жертвою шантажу в листопаді 2017 р. Хакери отримали доступ до його систем через обліковий запис одного користувача, вимагаючи викуп, щоб запобігти оприлюдненню інформації. Компанія відмовилася, повідомила про інцидент і за допомогою зовнішніх експертів виявила проблемний обліковий запис і відключила його [9].

Боротися з піратством, у т. ч. з кіберпіратством, можна та потрібно через його негативний вплив на світову торгівлю. Вважаємо, що впровадження надійних систем кіберзахисту, навчання персоналу безпечному використанню підключених пристроїв та зміни у правила сертифікації суден, де міститиметься вимога, що судно «кібербезпечне» – має бути пріоритетом для судноплавних компаній у найближчий перспективі. Міжнародне морське бюро (далі – ММБ) у своєму нещодавньому звіті за 2023 р. (опубліковано 13 квітня) зафіксувало найнижчий рівень зареєстрованих випадків піратства та збройного пограбування з 1993 р. У звіті зазначено, що у першому кварталі року було зареєстровано 27 інцидентів, що свідчить про помітне зниження рівня піратства порівняно з 37 інцидентами за той самий період 2022 р. [10]. Проте, незважаючи на ці покращення, ММБ закликає прибережні агентства реагування та міжнародні військово-морські сили продовжувати зусилля у боротьбі з піратством, наголошує на необхідності постійної, надійної та скоординованої регіональної та міжнародної присутності, щоб діяти як стримувальний фактор для запобігання та реагування на піратство, особливо враховуючи, що майже 85 % міжнародної торгівлі транспортується морем.

Отже, процес продовжується і маємо надію, що тенденція зниження рівня піратства збережеться й у найближчим часом зовсім зійде нанівець.

Список використаних джерел

1. The Review of Maritime Transport 2022. *UNCTAD.* URL: https://unctad.org/system/files/official-document/rmt2022_en.pdf
2. Oil Tanker Quarantined in Antwerp After Crew Tests Positive for COVID-19. *MarineLink*. URL: http://surl.li/gvjkf
3. UNCLOS, 1982. URL: http://surl.li/caelb
4. Koca, J. S. I. Pirates kidnap 15 Turkish sailors in attack on container ship off Nigeria. *Reuters.* URL: https://www.reuters.com/article/idUSKBN29T03T
5. Constellis' Kidnap for Ransom Insight Report 2022. URL: http://surl.li/gvjko
6. Cyber Pirates: Theft on the High Seas. *Mantu*. URL: http://surl.li/gwhov
7. Akpan, F. et al. (2022). Cybersecurity Challenges in the Maritime Sector. *Network*, 2 (1), 123–138. URL: https://doi.org/10.3390/network2010009
8. Bloomberg – Are you a robot? *Bloomberg.* URL: http://surl.li/gvjlc
9. Cyber pirates terrorising the high seas. *E&ampT Magazine*. URL: http://surl.li/gvjli
10. Global piracy and armed robbery incidents at lowest level in decades. URL: http://surl.li/gvjll

Ключові слова: піратство, кіберпіратство, захоплення суден.
Key words: piracy, cyber-piracy, ship hijacking.
Науковий керівник: д. ю. н., професор Аверочкіна Т. В.

ДРИГА ЄЛИЗАВЕТА ВАДИМІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ БЕЗПЕКИ В МОРСЬКИХ ПОРТАХ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Порт відіграє важливе, стратегічне значення в системі транспортної інфраструктури держави, а розвиток морських портів, зокрема, їх морської безпеки дає можливість забезпечити економічну стабільність нашої держави та припортових регіонів, які в свою чергу мають зв'язок з континентальними транспортними коридорами, та забезпечують основну частину зовнішньої торгівлі тощо.

Порти в Україні відіграють доволі важливе стратегічне та економічна значення, а тому, забезпечення їх безпеки – це важлива сфера діяльності нашої держави, оскільки, належний контроль дасть змогу уникнути небезпечних ситуацій, що можуть статися та загалом охороняти морський порт як важливий стратегічний об'єкт України.

Якщо розглядати сучасні праці в даній сфері, то у них першочергово досліджується морська безпека в контексті мореплавства, або безпосередня безпека на морському судні [1], проте, незначна увага приділяється забезпеченню безпеки самих портів та його акваторії.

Першочергово варто було б звернутися до Закону України «Про морські порти України», де в статті вказано про те, що саме

на морські служби порту або ж загони покладено обов'язок зі здійснення контролю за встановленим у порті режимом переміщення та перебування. Зазначені органи здійснюють охорону морського порту разом із Державною прикордонною службою України на основі положень чинного законодавства, враховуючи при цьому положення чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [2].

Щодо процедури створення служби морського порту або загонів охорони, то вони створюються Адміністрацію морських портів України, або ж власниками морських терміналів. Типова форма положення про службу морської охорони або загони охорони затверджується центральним органом влади, що реалізує державну політику в сфері морського транспорту. Закон не забороняє здійснення охорони морського порту на договірних засадах, тобто, із залученням приватних осіб до охорони морського порту. В той же час, у Законі вказано про те, що саме на Адміністрацію морських портів покладено обов'язок здійснювати загальний контроль за режимом переміщенням та перебуванням в межах такого порту [2].

У контексті даного положення привертає увагу така категорія як «режим», а тому хотілося б визначити її. Під даною категорією варто було б розуміти комплекс правил, що встановлюється державою до перебування та переміщення будь якою особою в межах морського порту. Тобто, комплекс правил, що регламентують процедуру допуску до акваторії порту, переміщення по ній, а також вчинення будь яких інших дій тощо.

У науці морського права також схильні до думки про те, що даний режим також поширює має на меті охорону морського порту з метою недопущення створення будь яких негативних явищ, які могли б виникнути в процесі діяльності порту або в процесі управління портом. Саме тому, правовий режим порту, що визначається нормами адміністративного права першочергово має на меті забезпечення охорони та публічної безпеки порту тощо.

Наступним нормативно-правовим актом, який хотілося б проаналізувати є Типове положення про службу морської безпеки порту, що була прийнята за наказом Мін інфраструктури ще 25.08.2011 р. Там стверджується про те, що служба морської безпеки – це один із підрозділів Адміністрації морських портів України, або безпосередньо структурна одиниця морського терміналу або оператора. На службу морської безпеки покладено обов'язок із забезпечення належного рівня безпеки, а також підтримання встановленого режиму перебування та здійснення діяльності в порту, здійснення захисту портової інфраструктури та порту загалом, судне що у ньому знаходяться від будь яких протиправних посягань, що спрямовані проти безпеки такого порту, його інфраструктури та суден, що у ньому знаходяться.

Варто знову ж таки повернутися до Закону України «Про морські порти України», де безпосередньо ведеться мова про безпеку мореплавства та безпеку на морському та річковому судні, в той же час, безпека у портах визначається виключно у статті 17 Закону. В той же

час, поняття морської безпеки більш детальніше розкрито у Типовому положення про службу морської безпеки порту. Там вказано про те, що морська безпека виступає станом захищеності морського транспорту від будь яких протиправних посягань тощо.

Якщо говорити про міжнародно-правове регулювання морської безпеки, а також безпеки в морських портах, то варто звернутися до Міжнародного кодексу з охорони суден та портових засобів, що була прийнята у 2003 р. В положеннях даного міжнародного акту вказано, що задля того, аби забезпечити охорону та безпеку в порту, держава член може здійснювати:

1) проведення контролю доступу до порту;
2) проведення спостереження за портом;
3) проведення нагляду за операціями, що пов'язані з обробкою суден та вантажу;
4) забезпечення такого стану, при якому засоби охорони були готові до використання [3].

Важливого значення в контексті охорони морських портів відіграють саме локальні акти. Це в першу чергу постанови, що стосуються окремих морських портів та власне звичаї (наприклад, Звід звичаїв морського порту «Одеса»). Мета даних актів першочергово полягає у тому, аби конкретизувати положення вищих за ієрархію нормативно-правових актів, конкретизувати їх положення тощо [4]. Не дивлячись на те, що сфера дії даних актів обмежується лише одним портом, проте, дають змогу функціонувати такому порту в безпечних умовах, а також більш детальніше висвітлюють процедуру забезпечення безпеки у морських портах України.

Отже, можна дійти до висновку про те, що забезпечення безпеки порту повинно виступати пріоритетною діяльністю держави, оскільки, саме порти виступають основою морської транспортної системи тощо.

Список використаних джерел

1. Валуєва Л. В. Деякі аспекти вдосконалення правового регулювання управлінської діяльності у морських портах України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія «Юриспруденція». 2014. № 10-1 (1). С. 92–95.
2. Валуєва Л. В., Ковбан А. В. Правове регулювання митних процедур на морському транспорті. *Право і суспільство*. 2015. № 4 (3). С. 139–144.
3. Міжнародний кодекс з охорони суден і портових засобів від 12.12.2002 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU02257 (дата звернення: 02.05.2023).
4. Андрущенко С. В. Локальні акти у системі правового забезпечення режиму морського порту України. *Правове життя сучасної України* : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 2. С. 137–140.

Ключові слова: морський порт, безпека мореплавства, безпека у морських портах.

Key words: seaport, maritime security, security in seaports.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Малєєва (Карпенко) Г. Л.

ДУХНЕВИЧ АНАСТАСІЯ АНДРІЇВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАХИСТ ПРАВ МОРЯКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ РОСІЇ І УКРАЇНИ

Із початком російського вторгнення Україна була вимушена оголосити про загальну мобілізацію та обмежити виїзд чоловіків у віці від 18 до 60 років за межі території нашої держави. Загальновідомо, що морякам виїзд за кордон необхідний для виконання їх професійних обов'язків. Отже, норма про заборону виїзду за кордон обмежує права моряків на працю, а саме – унеможливлює його [1].

Через блокаду портів, українська економіка втрачає понад 170 млн дол. США щоденно. Що наносить велику шкоду державному бюджету [2].

24 лютого 2022 р. багато українських моряків застали війну в морі, далеко від Батьківщини. Натомість ті, кого застав цей день вдома на даний момент втратили свою можливість працювати. Ринок є висококонкурентним і багато іноземних компаній відмовились чекати на своїх працівників з України. Що в свою чергу дуже послаблює позиції України на світовому морському ринку праці.

У зв'язку з чим самі моряки почали влаштовувати різноманітні протести для привернення уваги влади до цього питання. На сайті петицій до Президента можна знайти не одне звернення, що набрало необхідні для розгляду 25 тис. голосів, за проханням дозволити військовозобов'язаним чоловікам виїжджати за кордон. Володимир Зеленський на одну з таких петицій відповів 22 серпня, про те що триває воєнний стан і це дозволяє державі тимчасово обмежувати деякі конституційні права громадян, зокрема і щодо свободи пересування [3].

Від 02 вересня 2022 р. Уряд опублікував постанову № 992 «Про внесення змін до Правил перетину державного кордону громадянами України», яка дозволяє українським морякам перетинати кордон для роботи на судні, на обмежений контрактом період [4]. Зазначено про три категорії моряків: 1) курсанти закладів освіти для проходження практичної підготовки на судні під українським або іноземним прапором; 2) моряки, які прямують для роботи у складі екіпажів суден, що здійснюють рейси до чи з морських портів України, на даний момент це стосується лише екіпажів, задіяних в експорті української агропродукції в межах «зернової ініціативи»; 3) інші українські моряки – найбільш численна група, що прямують за кордон для роботи на морських суднах, суднах внутрішнього плавання у складі екіпажів таких суден. Моряки можуть скористатись цим дозволом, якщо здобули відповідну освіту до 24 лютого 2022 р., або ж завершили навчання у період воєнного стану [5]. Важливим елементом є те, що українські моряки для виїзду на роботу повинні отримати дозвіл від військкомату.

Але, як виявилось на практиці, Постанова «запрацювала» лише у деяких регіонах України. Наприклад, Одеська та Миколаївська області, видачу дозволів морякам на виїзд «ігнорують». Через що українські моряки, навіть маючи дозвіл на виїзд, втрачають робочі контракти та залишаються без джерел доходу.

Використання законного права моряків порушується, часто аргументуючи це тим, що «Постанова не є законом», багато моряків розповідає, що не рідкісні випадки, коли подана заява «губиться» і людина знову повинна чекати щонайменше 45 днів для її розгляду [6].

Україна є одним із найбільших постачальників робочої сили для флоту і захист їх прав на державному рівні є важливим. Зокрема і ратифікація конвенції «Про працю в морському судноплавстві» 2006 р., яка сприятиме впровадженню і додержанню в Україні і за кордоном належного захисту прав українських моряків, забезпеченню гідних умов праці та приведенню положень національного законодавства у відповідність до сучасних міжнародних стандартів праці в морському судноплавстві [7].

Список використаних джерел

1. Данилова І. О. Проблеми захисту прав моряків в умовах збройного конфлікту в Україні: українські моряки – ключові працівники (key workers). URL: http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/APP_01_2023_FINAL.pdf#page=563
2. Володимир Крейденко: «Через блокаду морських портів українська економіка втрачає щодня майже 170 мільйонів доларів». *Голос України.* № 109 (7859). 23 травня 2022 р. URL: http://www.golos.com.ua/ article/360420
3. Усі на борт. Як моряки відстояли право на роботу за кордоном. URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2022/08/28/690912/
4. Державна прикордонна служба України. Уряд визначив механізм виїзду моряків для навчання та роботи закордоном. URL: https://dpsu.gov.ua/ua/news/Uryad-viznachiv-mehanizm-viizdu-moryakiv-dlya-navchannya-ta-roboti-zakordonom/
5. Морякам дозволили виїжджати за кордон на роботу – постанова. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/6/691173/
6. В Ізмаїлі моряки звернулись до представників військової структури за роз'ясненням, чому їм відмовляють у законному праві виїзду на роботу. URL: https://bessarabia.ua/ua/ekonomika/v-izmaile-moryaki-obratilis-k-predstavitelyam-voennoj-struktury-za-razyasneniem-pochemu-im-otkazyvayut-v-zakonnom-prave-vyezda-na-rabotu/
7. Ківалов С. В. Конвенція МОП 2006 року про працю в морському судноплавстві: шлях до ратифікації. *Lex Portus* : юрид. наук. журн. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред. ради), Б. А. Кормич (голов. ред.), Т. В. Аверочкіна (наук. ред., відп. секр.) [та ін.] ; НУ «ОЮА», ГО «МА Святий Миколай». Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. № 4. С. 7–27.

Ключові слова: моряки, війна, виїзд, петиція, судноплавство.
Key words: sailors, war, departure, petition, shipping.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Малєєва (Карпенко) Г. Л.

КІСІЛЮК ДЕНИС БОГДАНОВИЧ,
ПАХОЛЧАК ВЕРОНІКА ПАВЛІВНА

студенти 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОТИДІЯ КІБЕРЗАГРОЗАМ ТА КІБЕРПІРАТСТВУ НА МОРІ ЯК СКЛАДОВА МОРСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Технічно-інформаційний розвиток, автоматизація процесів, цифровізація – усе це впливає на мореплавство. Той період, коли судно під час рейсу було ізольоване від усього світу давно минув. На теперішній час більшість суднових бортових систем оновлюються за мережею Інтернет, удосконалюються комунікаційні зв'язки, що дає можливість екіпажу протидіяти кіберзагрозам та забезпечувати належну кібербезпеку судноплавства і надійне функціонування глобальних ланцюгів постачань.

Існування піратства завжди становило серйозну проблему для морського транспорту, морської торгівлі та морської безпеки у цілому, і воно досі продовжує виступати способом заробітку для населення держав з нестабільним соціально-економічним ладом. Стрімкий розвиток інновацій та Четверта технічна революція призвели також й до еволюції морських піратів. Тепер вони використовують у своїй діяльності сучасні технології. Так, наприклад, під час пандемії COVID-19 піратство зросло майже на третину, а у 2022 р. було зафіксовано найменшу кількість інцидентів піратства за останні 30 років – 115 [1].

Сучасні кіберпірати – це прототипи хакерів, оскільки можуть за допомогою мережі Інтернет отримати доступ до усіх систем судна. Такі кібератаки несуть за собою не лише значні фінансові витрати для морських компаній, але у деяких випадках і втрату клієнтів. З кожним роком кількість схожих кіберінцидентів зростає. Наприклад, одна з найбільших кібератак у 2017 р. NotPetya завдала збитків на 300 млн. доларів США та спричинила затримку вантажу по всьому світі [2].

На даний момент доволі вразливими об'єктами до кібератак є інформаційні системи, до яких належать: системи управління рухом та механізмами; системи контролю доступу на судно; системи зв'язку; адміністративні системи та системи життєзабезпечення екіпажу; системи навігаційного містка тощо [3].

У більшості випадків проведення кібератак дає можливість т. зв. кіберпіратам взяти під свій контроль виробничі комунікативні мережі та інформаційні системи. Ураження цих систем дає можливість зараження їх вірусом, що, у свою чергу, дозволяє вносити зміни до інформації про місцезнаходження судна, порти, дані про вантаж тощо. Також цей вірус може надсилати неправдиву інформацію щодо кліматичних умов, штормові попередження тощо. У результаті ці дані будуть відображатися на технічних системах, що безпосередньо пов'язані із навігацією судна.

Також під час пандемії COVID-19 кіберпірати вдалися до нової «схеми» викрадення даних. Тогочасні умови пошуку країнами, міжнародними інституціями, судновласниками, крюїнговими агенціями тощо найбільш прийнятних рішень для протидії пандемії і поширення значного об'єму інформації про запобігання поширенню вірусу COVID-19 надали кіберпіратам нових можливостей для протиправної діяльності. На електронну пошту морських компаній ними надсилалися файли з нібито важливою інформацією, що безпосередньо стосується коронавірусу. При відкритті цього файлу на комп'ютер користувача встановлювався вірус, спрямований на викрадення даних (інформації з різних файлів, паролів, банківських облікових записів тощо). Тому морським компаніям та екіпажу суден рекомендувалося з обережністю ставитись до підозрілих листів чи посилань з метою уникнення таких ситуацій.

Зважаючи на шкоду, що завдали кібератаки морській безпеці Комітет з безпеки на морі (далі – MSC) спільно з Міжнародною морською організацією (далі – IMO) було ухвалено ряд документів, у яких було врегульовано процедуру забезпечення безпеки у торговельному судноплавстві. Зокрема, до таких документів належить резолюція MSC 428 (98) – «Управління морськими кіберризиками у системах управління безпекою» [4]. Згідно з цією резолюцією, починаючи з 2021 р. адміністрація суден повинна враховувати кіберризики при використанні систем управління безпекою суден.

Кібератаки та будь-які кіберінцеденти, що можуть виникнути в інтерфейсі судно/порт, з 2021 р. варто розглядати крізь призму рекомендацій, які були ухвалені IMO щодо моніторингу кібербезпеки. Саме це дає можливість визнавати деякі морські торговельні порти небезпечними з погляду кібербезпеки, а суднам, що перебували у таких портах рекомендується застосовувати підвищені засоби забезпечення кібербезпеки. Варто зазначити, що невиконання міжнародних норм може стати підставою для застосування санкцій.

Морська кібербезпека є на теперішній час важливо проблемою. Аналізуючи ситуацію з кібератаками, можна зробити висновок, що вони зберігають тенденцію до зростання, кіберпіратами здійснюється постійне опрацювання слабких місць кіберзахисту морських інформаційних систем. З метою уникнення таких проблем слід врахувати усі фактори, оцінити можливі ризики та розробити ефективну систему, що захищатиме від кіберзагроз та кіберпірацтва на морі.

Список використаних джерел

1. Звіт про морське піратство у 2022 р. *Профспілка робітників морського транспорту України.* 2023. URL: https://mtwtu.org.ua/ru/news/zvit-pro-morske-piratstvo-u-2022-roci (дата звернення: 24.04.23).
2. FedEx: TNT NotPetya infection blew a $300m hole in our numbers. The Register. URL: https://www.theregister.com/2017/09/20/fedex_notpetya_damages/ (дата звернення: 24.04.23).
3. Cyber Security Workbook for On Board Ship Use, 3th Edition. 2022. URL: https://www.enisa.europa.eu/publications/research-and-innovation-brief (дата звернення: 24.04.23).

4. Resolution MSC.428(98) adopted on 16 June 2017. Maritime Cyber Risk Management in Safety. Management Systems. The Maritime Safety Committee. URL: https://www.dohle-yachts.com/wp-content/uploads/2021/05/MSC.42898-2.pdf (дата звернення: 24.04.23).

Ключові слова: кібератака, кіберінцидент, вірус, кібербезпека, мореплавство, морські ланцюги постачань.

Key words: cyber attack, cyber incidents, virus, ceber security, shipping, maritime supply chains.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Аверочкіна Т. В.

КЛИМИШИНА АНАСТАСІЯ ЄВГЕНІЇВНА,
МАЛАХАТЬКО ДІАНА КОСТЯНТИНІВНА

студентки 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Морські порти України є найважливішим елементом логістичної, транспортної і виробничої інфраструктури країни. Від ефективності роботи морських портів, рівня їх технологічного та технічного забезпечення, відповідності системи управління та розвитку інфраструктури сучасним міжнародним вимогам залежить конкурентоспроможність вітчизняного транспортного комплексу на світовому ринку. На території України у Чорноморському та Азовському басейнах, а також дельті р. Дунай знаходяться 13 морських портів, сумарна потужність вантажопереробки яких становить 240 млн т на рік [1].

Внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, порти Чорного та Азовського морів були заблоковані, що призвело до тимчасового припинення двох третин зовнішньої торгівлі України. В уряді та серед експортерів активно розглядаються альтернативні логістичні рішення, щоб забезпечити безперебійну торгівлю.

Починаючи з перших годин російських атак, судноплавство в українських прибережних водах стало надзвичайно небезпечним через збільшення кількості атак російських військових кораблів та мінування водних шляхів. «Хоча акваторії залишалися відносно безпечними для судноплавства, ми все ж вирішили повністю зупинити швартувальні роботи. Фактично, протягом майже трьох місяців всі судна все ще залишаються там, де були», – зазначає голова Адміністрації морських портів України (АМПУ) Олександр Голодницький [2].

Отже, приблизно 100 вантажних суден з екіпажами, як з України, так і з-за кордону, застрягли біля причалів та на рейдах. «Ситуація найгірша була в Маріуполі, тому що моряки не мали можливості

евакуюватися наземним шляхом», – зауважив заступник міністра інфраструктури Юрій Васьков [3].

З моменту початку війни з Росією, морські порти України стали менш привабливими для зовнішньої торгівлі. За даними дослідження аналітичного ресурсу GMK Center, за перші два тижні конфлікту обсяги перевалки в портах скоротились на 420 тис. т. Раніше щодня через морські порти проходило близько двох третин загального обсягу української зовнішньої торгівлі, що складало півмільйона тонн вантажів [4].

Залишалась лише одна можливість для вивезення товарів – дунайські порти, зокрема Ізмаїл, Рені та Усть-Дунайськ, які не потрапили під блокаду.

Морські країни, зокрема Румунія та Польща, пропонують допомогу українським експортерам з перевалкою вантажів, що може вирішити проблему з перевезенням товарів. Наприкінці квітня з румунського порту Констанца вже вийшло перше судно класу Panamax з 70 тис. т української кукурудзи. Однак проміжна логістика залишається проблемою, зокрема, щоб перевезти залізну руду, потрібно понад 2,5 тис. залізничних вагонів, а залізнична колія стає «вузьким місцем» на кордоні, де вагони «застрягають» на час перевантаження [5].

Кожен день, через заблоковані морські порти, Україна втрачає понад 170 млн дол., повідомив прем'єр-міністр Денис Шмигаль [6]. Проте не лише Україна страждає: в ООН попереджають про можливу глобальну продовольчу катастрофу через неможливість вивезти збіжжя з території одного з найбільших світових експортерів пшениці, ячменю та соняшникової олії.

Аналізуючи дану проблему, потрібно зазначити щодо зернової угоди, яка є вкрай важливою для держави та її економіки, адже вона передбачає собою розблокування українських портів. Зернова угода була підписана 22 липня 2022 р. у Стамбулі Україна, Туреччина та ООН підписали угоду про розблокування портів та вивезення українського зерна. Також, таку ж угоду підписала Російська Федерація. Згодом держава-окупант уже 29 жовтня 2022 р. заявила, що припиняє участь у дані угоді, але 2 листопада 2022 р. РФ відновила свою участь у зернові угоді, та 14 листопада 2022 р. угоду було продовжено на чотири місяці [7].

Міжнародні організації та західні лідери закликають Росію припинити блокаду морських портів України. Але, як це зробити до завершення війни, яка, за словами міністра оборони України Олексія Резнікова, перебуває у «затяжній» фазі, поки що не зрозуміло [8].

Одна з найбільших лобістських організацій в Україні – Європейська бізнес-асоціація – звернулася до РНБО та МЗС з проханням ініціювати створення Спеціальної забороненої зони перед ООН. Ця зона мала б бути не залежною від України або Росії, і забезпечуватися силами ООН та країн Чорноморського басейну, щоб гарантувати безпеку судноплавства та розмінування. Такий крок дав би можливість відкрити гуманітарні коридори, в тому числі для експорту зернових, і ставив перед ООН важливу місію забезпечення миру та стабільності в регіоні [9].

Богдан Устименко, директор Українського інституту морського права та безпеки, підтримав ідею встановлення суходільних гуманітарних коридорів, але зауважив, що для цього потрібно отримати згоду Ради Безпеки ООН, де Росія має право вето [10].

Отже, аналізуючи наведене, варто зазначити, що хоча такий механізм реальний, він не простий і потребує усунення Росії від голосування. Іван Ніякий, віце-президент Морської палати України, погоджується з цим, додаючи, що Росія неодноразово порушувала домовленості щодо безпеки в коридорах, тому наївно сподіватись на її виконання гарантій [4].

Список використаних джерел

1. Цабієва Т. О. Забезпечення сталого функціонування і розвитку морських портів України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.07.04. Одеса, 2005. 21 с.
2. Адміністрація морських портів України / Ukrainian Sea Ports Authority. URL: https://www.facebook.com/uspa.gov.ua/?locale=uk_UA (дата звернення: 01.05.2023).
3. Війна з рф заблокувала в українських портах майже 100 суден з іноземними екіпажами. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3427680-vijna-z-rf-zablokuvala-v-ukrainskih-portah-majze-100-suden-z-inozemnimi-ekipazami.html (дата звернення: 02.05.2023).
4. Порти Придунав'я зберігають високі темпи відвантаження зерна. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3683872-porti-pridunava-zberigaut-visoki-tempi-vidvantazenna-zerna.html (дата звернення: 01.05.2023).
5. Міжнародні партнери готові інвестувати в порти Дунайського регіону. URL: https://www.facebook.com/uspa.gov.ua/videos/180825024448290?locale=uk_UA (дата звернення: 01.05.2023).
6. Україна щодня втрачає 170 мільйонів доларів через блокування портів. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2022/05/9/686831/ (дата звернення: 03.05.2023).
7. «Зернова угода» продовжена. Україна каже на 120 днів, РФ – на 60. URL: https://suspilne.media/418197-zernova-ugoda-prodovzena-na-120-dniv-kubrakov (дата звернення: 03.05.2023).
8. Три порти в Україні здійснюють прийом і відправку вантажів. URL: https://landlord.ua/news/try-porty-v-ukraini-zdiisniuiut-pryiom-i-vidpravku-vantazhiv/ (дата звернення: 02.05.2023).
9. Європейська Бізнес Асоціація просить прискорити бронювання сільгосппрацівників для проведення посівної. URL: https://interfax.com.ua/news/economic/901604.html (дата звернення: 01.05.2023).
10. Путіну потрібна пауза. Війна в Україні виснажує Росію, – експерт з морського права Устименко. URL: espreso.tv/putinu-potribna-pauza-viyna-v-ukraini-visnazhue-rosiyu-ekspert-z-morskogo-prava-ustimenko (дата звернення: 01.05.2023).

Ключові слова: морські порти, Україна, розвиток, перспективи, воєнний стан.

Key words: sea ports, Ukraine, development, prospects, military state.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Аверочкіна Т. В.

КЛИМЧУК АННА РОСТИСЛАВІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету судового
та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АВТОНОМНЕ СУДНОПЛАВСТВО: ДАЛЕКЕ МАЙБУТНЄ ЧИ СЬОГОДЕННЯ?

У зв'язку з швидким розвитком технологій та необхідністю посилення безпеки та ефективності морських перевезень, автономне судноплавство стає все більш актуальною темою для дослідження. Застосування нових інформаційних технологій, автоматизація процесів та штучний інтелект можуть швидко змінити спосіб роботи та функціонування не тільки традиційного морського транспорту, а також життя людей, які працюють в морській індустрії.

Зараз автономне судноплавство знаходиться на перехідній стадії розвитку, адже багато компаній ще декілька років тому представили світу свої моделі автономних суден. До прикладу, Rolls-Royce ще в 2017 р. презентував свою концепцію автономного судноплавства [2], компанія Yara International запустила випробувальний проєкт автономного контейнеровозу в 2020 р. [3], а безпілотне судно Китаю Zhu Hai Yun офіційно введено в експлуатацію в 2023 р. [4].

Однак через відсутність повноцінного регулювання цієї сфери на міжнародному рівні, не можна стверджувати, що автономні судна повноцінно можуть реалізовувати свої можливості у мореплавстві. Відповідно до статті 2 Конвенції про Міжнародну морську організацію в редакції 1982 р., на організацію покладаються різні завдання, включаючи розробку необхідних проєктів міжнародно-правових документів, що стосуються різних сфер: безпеки на морі, ефективності судноплавства, запобігання забрудненню із суден морського середовища тощо [1].

Тому у 2017 р. Міжнародною морською організацією (ІМО) було прийняте рішення про проведення аналітичного огляду проблем, пов'язаних із впровадженням морських автономних надводних суден (Maritime Autonomous Surface Ships – MASS) [5]. Це стало відправною точкою у сфері регулювання автономного судноплавства. Вже у травні 2021 р. на 103-тій сесії Комітету ІМО з безпеки на морі було запроваджено план дій з автономного судноплавства, який передбачає розробку додаткових стандартів та внесення змін до нормативних актів щодо забезпечення безпеки на морі, роз'яснення значення терміну «капітан», «екіпаж» та «відповідальна особа» (у контексті MASS), встановлення термінології для суден відповідно до рівня їх автономності та інше.

Усі питання, що стосуються подолання прогалин у міжнародних документах було сформульовано в результаті нормативно-правового дослідження щодо використання морських автономних надводних суден. Комітет вважає, що найкращий спосіб вирішення проблеми

безпеки в галузі автономного судноплавства полягає в розробці «Кодексу MASS», який би включав цілі, функціональні вимоги та відповідні правила для всіх рівнів автономії суден.

Комітет ІМО з безпеки на морі виділяє чотири рівні автономності суден, а саме: судна з екіпажем та певними автоматизованими процесами (перший рівень); дистанційно кероване судно з моряками на борту (другий рівень); дистанційно кероване судно без моряків на борту (третій рівень); і повністю автономне судно (четвертий рівень) [6].

Однією з головних переваг автономного судноплавства є те, що воно може зменшити кількість аварій на морі, які зазвичай відбуваються через людський фактор (втому, недбалість). Автономні судна здатні самостійно визначати оптимальний шлях, уникати перешкод та реагувати на зміну погодних умов, що зменшує ризик аварій.

Крім того, такий вид судноплавства може бути економічно вигіднішим, оскільки зменшується витрата на заробітну плату та утримання екіпажу, також MASS можуть працювати без зупинок довший період часу, що збільшує продуктивність і зменшує час доставки. Важливо враховувати екологічні аспекти автономного судноплавства, оскільки від нього залежить майбутнє нашої планети. Для забезпечення екологічної стійкості автономних суден можуть використовуватися альтернативні джерела енергії, такі як сонячні панелі або вітряні турбіни, що зменшують кількість забруднень морського середовища.

Автономне судноплавство, безумовно, має і недоліки, зокрема, значна частина транспортування водними шляхами вимагає вирішення складних завдань, що потребують інтуїтивного розуміння людини. Крім того, MASS поки не здатні здійснювати ремонт судна під час плавання за необхідності. Автономні судна можуть стати потенційною мішенню для кіберпіратів. Оскільки управління такими суднами здійснюється за допомогою комп'ютерних систем, це створює нові можливості для кібератак, тому кіберпірати можуть проникнути в комп'ютер системи керування судном, щоб віддалено змінювати напрямок руху або навіть спричиняти аварії.

Підсумовуючи, можна сказати, що автономне судноплавство – це технологічний прорив, який змінює традиційний підхід до судноплавства та може вирішити багато проблем цієї галузі. Однак, ця технологія також створює багато невирішених питань. Зокрема, йдеться про навігаційні ризики (втрата управління, зіткнення, посадка на мілину); кіберзагрози або ризик для систем зв'язку і каналів зв'язку, бортового програмного забезпечення і мостових систем (включаючи системи управління руховими установками і механізмами і системи управління потужністю, які будуть управлятися дистанційно); інші ризики, які можуть бути виявлені в процесі оцінки ризиків [7]. Щоб забезпечити безпеку на морі ІМО розробляє відповідну нормативно-правову базу та міжнародні стандарти для MASS, однак на даний момент цей процес знаходиться на стадії розробки.

У цілому, автономне судноплавство є великим кроком в майбутнє, проте, для досягнення повного застосування цієї технології, потрібні

зусилля у технічній, науковій та правовій сферах. Тільки тоді, коли будуть прийняті всі необхідні заходи, автономне судноплавство зможе стати ефективним та безпечним рішенням для транспортування товарів та людей по всьому світу.

Список використаних джерел

1. Конвенція про Міжнародну морську організацію 1948 р. в редакції 1982 р. *Зібрання чинних міжнародних договорів України*. 2004. № 4. Книга 1. Ст. 871.
2. Британська компанія Rolls-Royce планує протягом трьох років побудувати безпілотний вантажний корабель. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2200275-rollsroyce-buduvatime-bezpilotni-korabli.html
3. В Норвегії випускають перше автономне судно. URL: https://nachasi.com/news/2017/07/25/pershe-avtonomne-sudno/
4. Китай завершив будівництво першого автономного судна. URL: http://surl.li/gwaoz
5. Iwanaga, Sh. Legal issues relating to the maritime autonomous surface ships' development and introduction to services. (2019). World Maritime University Dissertations. 1190. URL: http://surl.li/gwapo
6. IMO's Maritime Safety Committee finalizes its analysis of ship safety treaties, to assess next steps for regulating MASS. URL: https://www.imo.org/en/MediaCentre/PressBriefings/pages/MASSRSE2021.aspx
7. EU operational guidelines for trials of maritime autonomous surface ships (MASS) 2020. 23 p. URL: https://transport.ec.europa.eu/system/files/2020-11/guidelines_for_safe_mass.pdf

Ключові слова: автономне судноплавство, міжнародна морська організація, морське автономне надводне судно, безпека на морі.
Key words: Maritime Autonomous Surface Ships (MASS), Maritime Safety Committee, innovative technologies, IMO, cybersecurity.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Аверочкіна Т. В.

КУЛИНИЧ ВЕРОНІКА МИКОЛАЇВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНІЦІАТИВА ЩОДО БЕЗПЕЧНОГО ТРАНСПОРТУВАННЯ ЗЕРНА ТА ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ З УКРАЇНСЬКИХ ПОРТІВ: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

«Ініціатива щодо безпечного транспортування зерна та харчових продуктів з українських портів», яку ще називають Чорноморською зерновою ініціативою, або ж просто «зерновою угодою» являється угодою між Росією та Україною за участю Туреччини та Організації Об'єднаних Націй [1].

Варто почати з того, що причиною виникнення такої угоди стало повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України, яке відбулося 24 лютого 2022 р. Дії агресора призвели до блокування портів України, що потягнуло за собою глобальні проблеми. Це було зумовлено тим, що Україна посідає четверте місце у світі за обсягами експорту сільськогосподарської продукції [2], а через бойові дії, на території нашої країни, в тому числі приморських містах, не було змоги експортувати продукцію на зовнішні ринки, попит на яку лише зростав.

Тому, вже в квітні 2022 р. світові лідери активно почали говорити про продовольчу кризу. А в березні генеральний секретар ООН Антоніу Гуттереш відверто висловився, що війна загрожує світу голодом, а її наслідки (зростання цін на продовольство, енергію і добриво), вже відчуваються по всьому світу. Президент Європейської Ради Шарль Мішель (Charles Michel) висловився, що «Продовольча безпека належить до основних глобальних викликів сучасності» [3]. Це все підкреслювало важливість якнайшвидшого розблокування морських портів України, тож наступні декілька місяців були присвячені пошукам шляхів мирного вирішення цієї проблеми, на світовому рівні.

І лише 22 липня 2022 р. цю проблему було вирішено, шляхом підписання угоди в Стамбулі за присутності Гутерріша, Ердогана, міністра оборони Росії Сергія Шойгу, міністра інфраструктури України Олександра Кубракова та міністра оборони Туреччини Хулусі Акара. Ця угода має назву «Ініціатива щодо безпечного транспортування зерна та харчових продуктів з українських портів» [1]. Слід звернути увагу, що це не пряма угода України з Росією, оскільки Україна підписала угоду з Туреччиною та ООН, а Росія в свою чергу підписала окрему «дзеркальну» угоду з Туреччиною та ООН [3].

Даний документ закріпив безпечний експорт зерна та супутніх продуктів харчування і добрив з таких українських портів як «Одеса», «Чорноморськ» і «Южний», крім цього така діяльність здійснюється саме під контролем України. Для російської ж сторони угода не передбачає послаблень санкцій, так само як і не дає права російським кораблям супроводжувати українські судна. Також, не передбачено перебування інших суден, окрім тих, які мають забезпечувати експорт зерна та пов'язаних з ним харчів і добрив [2].

Важливим моментом, як на мене, є створення Спільного координаційного центру (СКЦ) за участі представників України, Туреччини, ООН та Росії під егідою ООН. Саме ця організація визначає відстань, на яку зможуть наближатися до морського гуманітарного коридору будь-які військові кораблі, літаки та безпілотники. Крім того, ця організація займається загальним наглядом і координацією реалізації домовленостей, реєстрацією суден, що слідують в розблоковані українські порти та затвердженням графіків транзиту та заходу суден в порти [2].

Цікаво і те, що цим договором передбачена інспекція суден, яку повинні проводити спеціальні інспекційні групи у Турецьких територіальних водах. Така перевірка здійснюється з метою виявлення несанкціонованих вантажів в тому числі зброї.

На жаль, у цій угоді нічого не говориться про розмінування портів, мова іде лише про часткове розмінування моря, а для проходу кораблів використовуватимуться безпечні фарватери. Звичайно, угода забороняє будь-які напади на торговельні й інші цивільні судна та портові споруди, які беруть участь в ініціативі [2]. Проте для держави-терориста, це немає ніякого значення, доказом цього став терористичний акт, який відбувся менше ніж за добу після підписання угоди, так Росія розбомбила Одеський морський торговельний порт – один із трьох портів, які мають бути «недоторканними», відповідно до п. 3 Ініціативи. Порушення Росією щойно прийнятих міжнародно-договірних зобов'язань викликало негативну реакцію, зокрема, в європейських країнах – Франції, Австрії, Швейцарії [4]. Отже, зберігає актуальність й донині хрестоматійний висновок Отто фон Бісмарка, зроблений майже 100 років тому в контексті порушення Росією норм договору з Грузією про мир і кордон, що «Угоди з Росією не варті й паперу, на якому написані» [5]. Такі теракти не обмежуються лише портами, а поширюються на всю територію України, на жаль, і до сьогоднішнього дня.

Передбачено що дія документа поширюється на 120 днів з дати підписання, а пролонгація угоди автоматична, якщо жодна зі сторін не виявила бажання її припинити [2]. Звичайно, навіть у цьому випадку не обійшлося без саботажу зі сторони Росії, так вже 29 жовтня Росія заявила про припинення своєї участі у зерновому договорі, обґрунтовуючи це атакою на кораблі ЧФ РФ. На щастя, незважаючи на заявлений вихід Росії із «зернової угоди», Спільний координаційний центр, у якому залишилися представники України, Туреччини та ООН, продовжив роботу. Завдяки цьому 31 жовтня шість суден з зерном та іншими продовольчими товарами залишили українські порти і попрямували в порти призначення [1]. Ця угода діє і сьогодні, 19 березня 2023 р. її було продовжено ще на 120 днів, проте це за твердженням України, Росія ж стверджує, що лише на 60 днів.

Не можу не погодитись з тим, що ця угода була потрібна як Україні так і цілому світу, бо наша країна є одним з основних експортерів зерна, і припинення поставок тягнуло за собою настання жахливих наслідків. «Зернова ініціатива» дозволила стабілізувати світові ціни на продовольство та запобігти суттєвому погіршенню гуманітарної ситуації в державах, які знаходяться на межі голоду, зокрема Ефіопії, Сомалі, Афганістану [6]. Окрім цього, така угода дала змогу Україні експортувати зерно, яке лежало на складах, тим самим звільнити місце для нового урожаю, та отримати валютну виручку, чим покращити економічний стан, а це дуже важливо для держави, яка перебуває у стані війни.

Список використаних джерел

1. Дописувачі Вікіпедії. Чорноморська зернова ініціатива [Інтернет]. Українська Вікіпедія; 20 березня 2023 р., 15:27 UTC [цитовано 2 травня 2023]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki?curid=4718865
2. Владислав Недашківсський. Сайт "Finance.ua": «Україна підписала зернову угоду: що це означає». 23.07.2022 [Електронний ресурс]. URL: https://finance.ua/ua/saving/ukraina-pidpysala-zernovu-ugodu

3. European Council, Council of the European Union. (2022). What is the EU doing to address the food crisis? European Council President Charles Michel at the Global Food Security Summit, September 2022. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/food-security-and-affordability/ (in English).
4. Kareem, Fahim (22 липня 2022 р.). Russia and Ukraine agree to release blockaded grain exports. Washington Post. July 2022. URL: https://web.archive.org/web/20220811044039/https://www.washingtonpost.com/world/2022/07/22/ukraine-grain-deal-turkey-russia/
5. Артем Коваленко. Сайт "Gazeta.ua": «Угоди з Росією не варті й паперу, на якому написані». 29.07.2008 [Електронний ресурс]. URL: https://gazeta.ua/articles/history-newspaper/_ugodi-z-rosiyeyu-ne-varti-j-paperu-na-yakomu-napisani/242730
6. Сайт "Gazeta.ua": "Agravery.com": «Блокування Росією роботи зернового коридору фіксується документально – посол в Туреччині». 24.04.2023 [Електронний ресурс]. URL: https://agravery.com/uk/posts/show/blokuvanna-rosieu-roboti-zernovogo-koridoru-fiksuetsa-dokumentalno-posol-v-tureccini

Ключові слова: транспортування зерна та харчових продуктів, порт, зернова угода.

Key words: transportation of grain and food products, port, grain agreement.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Малєєва (Карпенко) Г. Л.

KUPRYCH DIANA

1st year master's student of the faculty of Judicial and International Law of the National University "Odesa Law Academy"

MARITIME CYBERSECURITY IN THE UNITED STATES OF AMERICA

Technology has enormously influenced every human activity, including the maritime industry, and the risk of cyber threats has increased with the reliance on technological innovations and digital systems. Future increase in cyberattacks and cyber vulnerability for maritime supply chains is already an established consensus among practitioners and academics.

The Cambridge Dictionary defines "maritime" as "connected to human activity at sea" [2], while "cybersecurity" is understood as ways of protecting systems against crime, threats, viruses, and attacks using digital means [3]. Therefore, maritime cybersecurity can be defined as methods of protecting human activity in water space, including shipping, from electronic dangers.

To address the possible threat, the United States of America's government adopted the Surface and Maritime Transportation Security Act, in which the Transportation Security Administration is responsible for cybersecurity systems [6].

Another body that deals with maritime cybersecurity is the Maritime Administration of the United States of America. The Administration has established the guidelines and the Maritime Transportation

System Cybersecurity Plan to enhance the resilience of the maritime transportation system to cyber threats. The plan includes information-sharing programs, cybersecurity training, and awareness campaigns. In addition, they are currently working with the National Institute of Standards and Technology on the Cybersecurity Framework to improve the standards in this area [7].

On the federal level, the American Congress adopted the Federal Information Security Modernization Act, which requires federal agencies to develop, implement, and manage an information security program. The Act has an impact on the Coast Guard. This federal agency plays a role in enhancing maritime cybersecurity since the agency is to report and be reported about cyber incidents that occurred in the water space [4].

One of the biggest concerns in maritime cybersecurity is the risk of cyber-attacks on ship systems. Ships are now equipped with complex navigation systems, communication networks, and critical infrastructure that can be targeted by hackers. For example, a successful cyber attack on a ship's navigation system could lead to a disastrous collision or grounding. Additionally, cyber attacks on communication networks could compromise the safety of crew members, as well as the security of cargo. Furthermore, the risk of a cyber attack on port infrastructure is also a primary concern. Ports are responsible for loading and unloading goods, handling cargo, and managing logistics. A cyber attack on port infrastructure could cause significant disruptions to global trade and have long-lasting economic impacts [1].

In conclusion, maritime security is a crucial aspect of national importance in the USA. The country has taken several measures to secure its ports and waters, including a legal framework and various federal agencies responsible for ensuring safety and security. However, with the ever-evolving threats posed by terrorism, piracy, and other criminal activities, maritime security efforts constantly need to be enhanced. This requires collaboration and coordination among federal agencies, private sector stakeholders, and international partners to ensure the protection of the water space.

References

1. Akpan, F., Bendiab, G., Shiaeles, S., Karamperidis, S., Michaloliakos, M. Cybersecurity Challenges in the Maritime Sector. Network 2022. 2, 123–138. URL: https://doi.org/10.3390/network2010009
2. Cambridge Dictionary, maritime. URL: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/maritime
3. Cambridge Dictionary, cybersecurity. URL: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cybersecurity
4. Federal Information Security Modernization Act of 2021, S.2902, 117th Cong. (2022). URL: https://www.congress.gov/bill/117th-congress/senate-bill/2902/text
5. Mawuli, Afenyo & Livingstone, Caesar. Maritime cybersecurity threats: Gaps and directions for future research. Ocean and Coastal Management, 2023. Vol. 2361, 106493. URL: https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2023.106493
6. Surface and Maritime Transportation Security Act, S.763, 115th Cong. (2017). URL: https://www.congress.gov/bill/115th-congress/senate-bill/763/text
7. Updating the NIST Cybersecurity Framework – Journey To CSF 2.0. URL: https://www.nist.gov/cyberframework/updating-nist-cybersecurity-framework-journey-csf-20

Ключові слова: морська кібербезпека, охорона морських портів, морське право.

Key words: maritime cybersecurity, seaport security, maritime law.

The scientific advisor: Doctor of Law, Professor Kormych B.

ЛИСЕНКО АНГЕЛІНА ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ОДЕСЬКИЙ МОРСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНИЙ ПОРТ: СТРАТЕГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Глобалізаційні процеси спричинили особливе піднесення значення морських портів, які виступають надважливою складовою економічної, транспортної, інфраструктурної та виробничої системи для приморської держави. Сучасні морські порти є потужними багатогалузевими портово-логістичні центрами, які створюють та забезпечують сприятливі умови для відносин на міжнародній арені, розвитку внутрішніх ринків країн, товарообміну, промисловості та культурних зв'язків.

На законодавчому рівні термін «морський порт» вживається у значенні визначеної межами території та акваторії, обладнаної для обслуговування суден і пасажирів, проведення вантажних, транспортних та експедиційних робіт, а також інших пов'язаних з цим видів господарської діяльності [1].

Наша держава має дуже вигідне географічне положення і омивається одразу двома морями: Чорним та Азовським, тому цілком логічним є той факт, що в Україні наявна досить розвинена база морських портів.

Одеський морський торговельний порт (далі – ОМТП) – один з найбільших портів Чорноморсько-Азовського басейну, будівництво якого розпочалось ще в далекому 1794 р., гордість України, візитна картка Одеси, «артерія», яка живила наш фронт за часів Другої світової війни і продовжує сумлінно виконувати цей обов'язок у важких умовах сьогодення.

Кожному порту притаманний свій Звіт звичаїв, це обумовлюється двома факторами: специфікою географічного положення порту та специфікою операцій, що ним здійснюється. Такий Звіт розробляється на базі певних нормативно – правових актів, наприклад, для Одеського морського торговельного порту нормативним підґрунтям виступають: Кодекс торговельного мореплавства України

від 23 травня 1995 р. [2], Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. [3], Закон України «Про морські порти» від 17 травня 2012 р. [1], Статут Одеського морського торговельного порту [4]; обов'язкові постанови по Одеському морському торговельному порту, міжнародна практики роботи морських портів.

ОМТП є юридичною особою, головною метою діяльності якої виступає організація і здійснення перевалки вантажів з одного виду транспорту на інший, обслуговування суден, пасажирів і вантажів на відведених порту території та акваторії, перевезення вантажів і пасажирів на суднах, що належать порту, а також забезпечення безпеки судноплавства в порту, здійснення державного нагляду за безпекою мореплавства та отримання прибутку [4, ст. 2].

Щодо технічних характеристик ОМТП, то його площа складає 141 гектар, кількість причалів становить 54 шт., довжина причальної лінії – більше 9 км. Порт здатен пропускати 50 млн т вантажів у експортному, імпортному та транзитному сполученні, на його території працюють 17 терміналів. Максимальні габарити судна, які може обслугувати порт становлять до 330 м у довжину, до 40 м в ширину і до 13 м осадки.

ОМТП мав колосальну значимість під час Другої світової війни і став справжнім порятунком для нашої держави. Через нього відбувалось живлення фронту, поповнявся провіант, здійснювалась евакуація мирних жителів, відправлялися захисники на героїчну оборону нашого Севастополя.

На превеликий жаль, людям властиво забувати жахливі помилки минулого і не робити жодних висновків, навіть якщо ці помилки залиті кров'ю та сльозами мільйонів людей. 24 лютого 2022 р. Російська Федерація розпочала жахливу загарбницьку війну на території України. У зв'язку з військовою агресією, порти сходу України тимчасово знаходяться під окупацією, Херсонський морський порт фактично не функціонує, але активно готується до відновлення роботи, порт міста Миколаєва через близькість до лінії фронту поки що не може працювати повноцінно, на довоєнному рівні, тому Одеський морський порт наразі виступає головним «годувальником» нашої держави та фактично монополістом у сфері торгівельного мореплавства.

22 липня 2022 р. сталася дуже важлива економічна подія світового масштабу. За результатами чотиристоронньої зустрічі представників України, ООН, Туреччини та Росії, у Стамбулі була підписана так звана «зернова угода», за якою здійснюється експорт зерна та іншого продовольства з портів України.

Днем пізніше Російська Федерація вирішила ще раз нагадати всьому світу, що таке поняття, як «честь» їм не знайоме і жодного зернятка поваги до себе вони не заслуговують. 23 липня 2022 р. ОМТП був атакований крилатими ракетами типу Калібр, дві з яких влучили в об'єкти інфраструктури порту, кілька людей було поранено. Під час атаки у сховищах знаходилось українське зерно, призначене для експорту. Але вже 1 серпня 2022 р., вперше за понад 5 місяців військової агресії та морської блокади, з нашого порту вийшло судно, завантажене

українським продовольством, що ще раз підкреслює мужність і незламність нашої нації [5].

Підсумовуючи вищезазначене, можемо зробити висновок про неймовірно важливу роль морських портів, адже вони виступають вузловими центрами транспортно-логістичної, економічної, туристичної, обслуговуючої, політичної та ділової активності на міждержавному рівні. У тяжких умовах війни, порти є стратегічними об'єктами підвищеної важливості, завдяки яким держава продовжує функціонувати і має можливість гідно представляти свої інтереси на економічній арені світу.

Саме тому, можемо констатувати той факт, що переоцінити значимість Одеського морського торгівельного порту наразі дуже важко, адже він є великим хоробрим серцем торгівельного мореплавства всієї нашої країни.

Список використаних джерел

1. Про морські порти України : Закон України від 17 травня 2012 р. № 4709-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2013. № 7. Ст. 65.
2. Кодекс торговельного мореплавства України від 23 травня 1995 р. № 176/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України.* 1995. №№ 47, 48, 49, 50, 51, 52. Ст. 349.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР.* 1991. № 29. Ст. 377.
4. Про затвердження Статуту ДП «Одеський морський торговельний порт» : Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 03 липня 2008 р. № 810. URL: https://mtu.gov.ua/files/Статут%20і%20зміни%20ДП%20ОМТП.pdf (дата звернення: 03.05.2023).
5. Одеський морський торговельний порт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Одеський_морський_торговельний_порт (дата звернення: 03.05.2023).

Ключові слова: морський порт, Одеський морський торгівельний порт, стратегічний об'єкт, військова агресія, торгівельне мореплавство.

Key words: seaport, Odesa Sea Trade Port, strategic object, military aggression, commercial shipping.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Малєєва (Карпенко) Г. Л.

ЛУПУ ВЛАДИСЛАВ СЕРГІЙОВИЧ

студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ МОРЕПЛАВСТВА

Нарощування сучасного мореплавства, новітні досягнення в побудові морських суден, поступове відсторонення людини від керування ними неможливі без належного правового регулювання та розроблення нових принципів технічного оснащення, професійної

підготовки екіпажів і публічного адміністрування забезпечення безпеки мореплавства. В усіх цих процесах провідною є роль права, як універсального регулятора суспільних та пов'язаних із ними відносин [1].

Керівним принципом правового регулювання морської діяльності є забезпечення безпеки судноплавства. Цей принцип є міжнародним визнанням і втілений у багатьох міжнародних документах, таких як Конвенція ООН з морського права 1982 р., Міжнародна конвенція про пошук і рятування на морі 1979 р. та Міжнародна конвенція з морського права 1974 р. За життя на морі (SOLAS-74) та інші. Цей принцип забезпечує створення відповідних правових, технічних і організаційних умов, що гарантують безпеку життя і майна моряків, пасажирів та інших користувачів морського середовища, захист навколишнього середовища від шкідливого впливу людської діяльності. Цей принцип охоплює аспекти, пов'язані з безпекою судноплавства, безпекою морського транспорту, безпекою портів та інфраструктури, безпекою нафтогазових платформ, боротьбою із забрудненням моря та іншою морською діяльністю.

Відповідальність за забезпечення безпеки судноплавства несуть не лише користувачі морського простору, а й держави, на території яких розташовані порти, морські кордони та інші об'єкти морської інфраструктури.

Україна має власну національну систему безпеки на морі, яка базується на міжнародних нормах і стандартах. Організаціями, відповідальними за забезпечення безпеки на морі в Україні є:

1. Державна служба морського і річкового транспорту та судноплавства України (Морська адміністрація) є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує виконання законодавства у цій сфері, здійснює контроль за діяльністю суден і організацій, видає ліцензії на портові, пасажирські та вантажні перевезення., розглядає скарги та заперечення громадян.
2. Морська охорона України є структурним підрозділом Державної прикордонної служби України, основними завданнями якої є охорона державного кордону України на морі та інших водах.
3. Органом контролю за ввезенням і вивезенням наркотичних засобів через порти та перевезенням наркотичних засобів морським транспортом є Державна служба України з контролю за наркотиками.
4. Асоціація морських агентів України є професійною організацією, що об'єднує морські агентства та інших представників морської галузі. Він сприяє розвитку морської торгівлі та безпеки судноплавства, пропонуючи поради та підтримку в різних сферах діяльності.

Основним кодифікованим нормативно-правовим актом вітчизняного законодавства є Морський торговий кодекс України. Український КТМ імплементував багато законодавчих норм з вищезгаданого Конвенція ООН. Тому національне законодавство поступово адаптується до міжнародних стандартів морського транспорту, в тому числі й у питанні забезпечення безпеки судноплавства. Аналіз стану аварійності та безпеки судноплавства на водному транспорті в Україні, проведений Державною

службою морського та річкового транспорту за 2022 рік порівняно з попереднім роком, засвідчив про залишення стану аварійності на водному транспорті в Україні на високому рівні [2].

З метою забезпечення безпеки судноплавства держави співпрацюють на міжнародному рівні та укладають міжнародні угоди та конвенції. Наприклад, Міжнародна морська організація (ІМО) відповідає за розробку та впровадження міжнародних стандартів морської безпеки, визнаних усіма державами-членами.

Також забезпечення безпеки судноплавства включає освіту та підготовку моряків та інших працівників морської галузі щодо забезпечення безпеки на морі, безпеки на морі та запобігання небезпечним ситуаціям. Для цього існують спеціалізовані навчальні заклади та курси, які забезпечують відповідне навчання та навчальні курси. Навчання та підготовка моряків включає знання навігаційних правил та міжнародних конвенцій, навигаційні навички та вміння працювати з електронними пристроями, зв'язок та роботу в складних ситуаціях, знання надзвичайних ситуацій, медичну допомогу та багато іншого.

Список використаних джерел

1. Плачкова Т. М. Дисертація «Адміністративно-правове забезпечення безпеки мореплавства в Україні». Одеса 2020 р. 233 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12910/Плачкова_дисертація.pdf
2. Стан аварійності та безпеки судноплавства на водному транспорті в Україні (у тому числі і за її межами, але з українськими суднами), включаючи маломірні (малі) судна, за 2022 рік з наростаючим підсумком. Аналіз Державної служби морського та річкового транспорту України. URL: https://marad.gov.ua/ua/diyalnist/stan-avarijnosti-ta-bezpeki-sudnoplavstva-na-vodnomu-transporti

Ключові слова: мореплавство, безпека судноплавства, Морський торговий кодекс України.

Key words: seafaring, shipping safety, Maritime Commercial Code of Ukraine.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Харитонова Т. Є.

ЛЮБІН ДІАНА ВАСИЛІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО КОНТРОЛЮ У ПОРТАХ УКРАЇНИ

Митний контроль в межах морського порту відіграє важливе значення в сфері управління морськими портами. Особливість його полягає у тому, що митні формальності на морському та річковому транспорті можуть здійснюватися не лише на території

морського порту, але й у певних випадках у межах його акваторії, спеціально-утворених зон для митного контролю, безпосередньо на причалах та суднах. За загальним правилом, перелік морських портів, що відкриті для заходження іноземних суден встановлюється національним законодавством. В Україні таким актом є розпорядження КМУ від 26.06.2013 р. № 466-р. Що стосується переліку пунктів пропуску через державний кордон нашої держави, то їх перелік також визначений у чинному законодавстві, зокрема, постанові КМУ від 21.05.2012 р. № 435. В межах даного нормативно-правового акту міститься перелік портів, де містяться пункти пропуску через державний кордон України [1].

Загалом, якщо говорити про поняття пункту пропуску через державний кордон України, то під даною категорією варто було б розуміти спеціально виділену територію, в тому числі в межах морського порту, до складу якої входить будівля або комплекс будівель та в межах якої проводиться прикордонний, митний та інші види контролю під час перетину державного кордону нашої держави особами, транспортними засобами або вантажем.

З цього випливає те, що митний контроль – це один із видів державного контролю, що може проводитися на території порту, або у приміщеннях митних органів, що розташовані на території порту, в його акваторії або в місцях стоянки чи рейду. Також, під митним контролем варто було б розуміти комплекс дій, що вчиняються задля того, аби забезпечити дотримання положень Митного кодексу України, а також інших законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів в митній сфері.

Загалом, митним формальностям на морському транспорті присвячена Глава 30 Митного кодексу України. Першочергово там вказано про те, що іноземне судно, під час усього строку перебування такого судна в морському порті перебуває під митний контролем. У той же час, положення статті 209 Митного кодексу України вказують нам на те, що здійснення митного контролю в портах допускається виключно в зонах митного контролю. Привертає увагу також стаття 211 Митного кодексу України, де вказано, що будь яке судно, що заходить у порт, що забезпечує здійснення міжнародних перевезень задля того, аби здійснити ремонт або ж обслуговування (наприклад, поповнення запасів палива або води), а його термін перебування у порту не перевищує п’яти днів, то таке судно не перебуває під митним контролем, проте, не підлягає митному оформленню [4].

У працях Аверочкіної Т. В. вказано про те, що норми даної глави – не досконалі, не дивлячись на те, що вони досить добре регламентують окремі митні формальності, проте, не передбачають положень, які б регламентували митний контроль за контейнерними перевезеннями, а також не регулюють випадки митного контролю судна, що було затримано підрозділом морської охорони ДПС України. Вона вказує про те, що і надалі залишається неврегульованим питання митного контролю стосовно суден, що прибули до порту через надзвичайні обставини, що сталися тощо [2].

Специфічними особливостями митного контролю є те, що: для кожного конкретного транспорту встановлено чіткий та послідовний перелік митних процедур; сама процедура митного контролю проводиться згідно технологічних схем; задля проведення митного контролю використовуються спеціальні документи, які відрізняються між собою залежно від виду транспорту; задля проведення належного контролю та його прискорення, повинно здійснюватися нормальне облаштування зон, де здійснюється такий контроль.

Першочергово варто було б звернутися до статті 318 Митного кодексу України, де вказується про те, що процедура безпосереднього митного контролю може здійснюватися виключно на основі технологічних схем такого контролю. У положення статті 329 Митного кодексу України вказано про те, що здійснення митного контролю в межах морських портів можливе виключно в разі, якщо в його межах створено зону митного контролю. Митний кодекс України також визначає перелік документів, що необхідний задля здійснення митного контролю в морських портах [4].

Що стосується виконання митних формальностей в межах морського порту, то загалом – це комплекс послідовних митних процедур та митного контролю, що здійснюється на водному транспорті. Якщо йде мова щодо митних формальностей відносно судна, що прибуває на територію України, або вибуває з неї, то за загальним правилом такий контроль здійснюється в межах контролюючого органу після безпосереднього прибуття такого судна або ж перед відбуттям такого судна. Якщо вести мову про митний контроль за судном закордонного плавання, то він може здійснюватися як в межах території порту, тобто, в спеціально-відведених приміщеннях органу влади або ж в акваторії порту. У певних випадках допускається здійснення митного контролю безпосередньо на борту судна тощо.

Варто також згадати про те, що митний контроль здійснюється за технологічними схемами. Задля здійснення митного контролю, капітан судна або інша уповноважена на те особа подає чіткий перелік документів, що визначений у Митному кодексі України. Також, така технологічна схема встановлює подання капітаном закордонного судна зобов’язання щодо його реімпорту. Він також подає зобов’язання про те, що суднові припаси, що були закуплені за кордоном – не може бути винесено за територію такого судна. Тобто, можна стверджувати про те, що чітко врегульована законом процедура здійснення митного контролю на водному транспорті дає змогу спростити та прискорити дану процедуру, збільшити товарообіг, що в свою чергу розвиває привабливість власників суден до комунікації з Україною [1].

Говорячи про митний контроль в морських портах варто також загадати про запровадження механізму єдиного вікна. Запровадження даного механізму було здійснено в межах митної реформи, а її мета спрямована першочергово на спрощення митних формальностей, що стосуються процедури переміщення товарів через український кордон. Брачук А. О. зазначає про те, що механізм єдиного вікна – це важливий інструмент, за допомогою якого можна сприяти розвитку

торгівлі. Він також визначає, що єдине вікно є дієвим механізмом, що забезпечує реформування та модернізацію митного контролю [3].

Загалом, система митного контролю в портах поступово розвивається, на що також впливає інтеграція України у європейський простір, а також адаптація чинного законодавства України, у тому числі в сфері митного контролю відповідно до європейських стандартів тощо.

Список використаних джерел

1. Біленець Д. А., Воробчак А. Р. Організаційно-правове забезпечення митного контролю у морських та річкових портах України. *Lex Portus*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. № 3. С. 37–49.
2. Аверочкіна Т. В. Юрисдикція України в прибережних водах: адміністративно-правовий вимір : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 466 с.
3. Брачук А. О. Міжнародні стандарти системи «єдине вікно» для зовнішньої торгівлі. *Lex Portus*. 2018. № 1. С. 93–104.
4. Митний кодекс України : закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI.

Ключові слова: морський порт, безпека мореплавства, безпека у морських портах.

Key words: seaport, maritime security, security in seaports.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Малєєва (Карпенко) Г. Л.

ЛЯХ ІРИНА ІВАНІВНА,
ЛЯШЕНКО СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

студенти 1-го курсу магістратури факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРИВАТИЗАЦІЇ ЄДИНОГО МАЙНОВОГО КОМПЛЕКСУ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА «МОРСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНИЙ ПОРТ УСТЬ-ДУНАЙСЬК»

На виконання умов беззворотнього стратегічного курсу на масштабну приватизацію, проголошеного Президентом України й підтриманого Верховною Радою України в 2019 р., діяльність Фонду державного майна України (*далі – ФДМУ*) була спрямована на реалізацію реформ щодо макроекономічної стабілізації та сталого економічного зростання, запровадження сприятливих умов для розвитку бізнесу шляхом здійснення приватизації об'єктів державної власності та залучення приватних інвестицій до розвитку, модернізації та технічного переоснащення приватизованих підприємств, створення додаткових робочих місць, а також вдосконалення засад державного регулювання щодо оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності. У зв'язку з цим, 20.11.2019 р. ФДМУ було видано наказ № 1140, згідно з яким розділ «Апарат Фонду» додатка 2 «Перелік єдиних майнових комплексів державних підприємств і їх структурних підрозділів, у тому числі тих, що передані в оренду, які підлягають приватизації в 2019 р.», затвердженого наказом ФДМУ від 27.12.2018 р. № 1637 доповнено позицією «Єдиний майновий комплекс державного підприємства «Морський торговельний порт Усть-Дунайськ»» [1].

Регіональним відділенням ФДМУ по Одеській та Миколаївській областях 21.12.2022 р. видано наказ № 1075, яким затверджено протокол № 1, № 2 засідань аукціонної комісії від 15.12.2022 р. та від 21.12.2022 р. відповідно та умови продажу об'єкта малої приватизації – ЄМК ДП «МТП Усть-Дунайськ» [2]. Це, по суті, перший приватизаційний аукціон, де об'єктом продажу виступає морський порт.

Стратегією розвитку морських портів України на період до 2038 р., затвердженої Розпорядженням КМУ від 11.07.2013 № 548-р, визначено, що морський порт Усть-Дунайськ є одним з 18 морських портів, розташованих на території України, та один з 13, які розташовані на континентальній частині [3]. Основним видом діяльності порту згідно до затвердженого Статуту є допоміжне обслуговування водного транспорту. В портопункті Кілія, що знаходиться на 54 км р. Дунай, здійснюються вантажно-розвантажувальні роботи. Паспортні глибини біля причалу становлять 3 м, тоді як фактично глибина досягає 1,5 м. Канал Дунай-Чорне море є лімітуючим для заходу суден до р. Дунай, що зумовлено глибиною каналу, яка змінюється в межах 3,5–4 м у залежності від пори року. За період 2019 р. – 9 місяців 2022 р. обсяг реалізації підприємством продукції становить: 23 413 тис. грн, у тому числі експортної – 6266 тис. грн [4]. За рішенням митниці у 2019 р. створено тимчасову зону митного контролю на строк проведення митного контролю за товарами та транспортними засобами комерційного призначення.

Згідно з інформацією про об'єкт приватизації, останній формують: портопункт «Кілія», база технічного обслуговування флоту, адміністративні будівлі порту, база обслуговування ліхтеровозів, на балансі в складі об'єктів нерухомого майна обліковуються витрати на поліпшення суднохідних умов каналу «Прорва» та Очаківського гирла та підхідний канал до кар'єру Приморського родовища піску та Кар'єрне поле Приморського родовища піску, судна портового флоту, плавпричали, транспортні засоби, земельні ділянки, об'єкти, що не підлягають приватизації. У Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно міститься неактулізований запис № 31174112 про інше речове право, а саме право господарського відання ДП «АМПУ». Крім цього ВС Постановою від 12.01.2022 р., справа № 502/572/18, за позовом ФДМУ, що є правонаступником Міністерства інфраструктури України, про визнання права власності на нерухоме майно та витребування майна у добросовісного набувача – скасував Постанову Одеського апеляційного суду від 28.04.2021 р. та направив справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції [5]. Наразі розгляд справи триває. Також у відстою перебуває придбана несамохідна нафтоналивна баржа «Голубий Дунай», правовстановлюючі документи на яку не переоформлено.

Для проведення аукціону було обрано чотири різновиди аукціонів: 1) аукціон з умовами або аукціон без умов – англійський аукціон; 2) аукціон зі зниженням стартової ціни – англійський аукціон, знижка 50 % від стартової ціни першого аукціону; 3) аукціон за методом покрокового зниження стартової ціни та подальшого подання цінових пропозицій зі зниженням стартової ціни – голландський аукціон, знижка 50 % від стартової ціни першого аукціона; 4) аукціон за методом покрокового зниження стартової ціни та подальшого подання цінових пропозицій зі зниженням стартової ціни – голландський аукціон, знижка 50 % від стартової ціни першого аукціона.

17.01.2023 р. відбувся аукціон з умовами, за результатми якого переможцем стало ТОВ «Еліксир Україна», директор О. В. Віхренко, з пропозицією 201 000 300 грн. 16.02.2023 р. між Регіональним відділенням ФДМУ по Одеській та Миколаївській областях та ТОВ «Еліксир Україна» був укладений попередній договір купівлі-продажу об'єкта малої приватизації ЄМК ДП «МТП порт Усть-Дунайськ» за результатами аукціону з умовами. У Регіональному відділенні ФДМУ в Одеській та Миколаївській областях 20.04.2023 р. повідомили, що договір купівлі-продажу першого морського порту в Україні підписано [6]. Умови продажу полягають у тому, що покупець ЄМК ДП «МТП Усть-Дунайськ» зобов'язаний упродовж 6 місяців від дати набуття права власності: 1) погасити борги підприємства із заробітної плати, перед бюджетом у розмірі, що складеться станом на момент переходу права власності на об'єкт приватизації; 2) забезпечити недопущення звільнення працівників підприємства як з ініціативи покупця, так і з уповноваженого ним органу (за винятком вчинення працівником дій, за які передбачено звільнення на підставі пунктів 3, 4, 7, 8, ч. 1, ст. 40 та ст. 41 КЗпП України). Припинення юридичної особи ДП «МТП Усть-Дунайськ» здійснюється відчужувачем не пізніше 1 року з моменту набуття права власності.

У цілому, англійський аукціон (english forward auction) характеризується поступовим підвищенням учасниками ціни своєї пропозиції. Голландські аукціони (dutch auction) працюють з пониженням ціни. Голландській аукціон не є кращим чи гіршим ніж інші моделі аукціонів. Він більш ефективний для певного типу активів. Отже, приватизація першого порту в Україні це безсумнівно новий досвід для держави, результатом якого має стати модернізація інфраструктури порту.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до наказу Фонду державного майна України від 27.12.2018 р. № 1637 : Наказ Фонду державного майна України від 20.11.2019 р. № 1140. URL: http://surl.li/gpcnx
2. Про затвердження протоколу засідання аукціонної комісії з продажу об'єкта малої приватизації – ЄМК ДП «МТП Усть-Дунайськ» (код ЄДРПОУ) 011252206» : Наказ Регіонального відділення Фонду державного майна України по Одеській та Миколаївській областях від 21.12.2022 р. № 1075.
3. Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 р., затверджена Розпорядженням КМУ від 11.07.2013 р. № 548-р. URL: http://surl.li/gpcof
4. Інформаційне повідомлення РВ ФДМУ по Одеській та Миколаївській областях про проведення продажу на аукціоні об'єкта малої приватизації – ЄМК ДП «МТП Усть-Дунайськ» від 23.12.2022 р.
5. Постанова Верховного Суду від 12.01.2022 р., справа № 502/572/18. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/102828825
6. Підписано договір купівлі-продажу майна морського торгового порту Усть-Дунайськ (2023, 21 квітня). *Центр транспортних стратегій*. URL: http://surl.li/gpcom

Ключові слова: приватизація, морський порт, аукціон.
Key words: privatization, sea port, auction.
Науковий керівник: д. ю. н., професор Аверочкіна Т. В.

МАЗУР МАКСИМ ЯРОСЛАВОВИЧ

студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ (МОРСЬКИЙ АСПЕКТ) В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

З початком повномасштабного вторгнення військових формувань російської федерації на територію нашої держави, перед Україною постало питання щодо забезпечення та функціонування сектору національної безпеки України.

Загальновідомо, що безпека – це базова потреба людини, дефіцит якої найбільше відчувається в умовах війни. З огляду на це, дослідження та вирішення проблеми забезпечення національної безпеки України потребує не тільки традиційних підходів, а й реформування всього державного апарату, його функціональних обов'язків, а також гуманітарної та інших сфер діяльності.

Питання вдосконалення національної безпеки України набуло широкої актуальності після подій кінця 2013 – початку 2014 р. На думку С. Федуняка, занепад системи національної безпеки в Україні розпочався ще далеко до цього періоду [4]. Так, проаналізувавши стан та рівень оборонного забезпечення нашої країни на початку 2014 р., можна дійти висновку, що питанням дестабілізації в сфері національних інтересів нашої держави займались не один рік поспіль. Окрім цього, варто зауважити, що в політико-ідейному спрямуванні українців завжди переважали демократичні та проєвропейсько-інтеграційні погляди, що кардинально відрізняє Україну від російської федерації, держави, яка і досі застрягла у пострадянському векторі розвитку.

Поняття «національна безпека» є глобальним, яке включає в себе цілий спектр різноманітних напрямів. Так, беручи до уваги положення норм українського законодавства, можна дійти висновку, що об'єктами

національної безпеки в Україні є: людина і громадянин, суспільство та держава [1].

Сьогодні очевидним стає той факт, що територіальна цілісність України є запорукою не тільки національної безпеки України, а й світу. Сумний досвід показує, що злочинна анексія території АР Крим багато в чому була вдалою не лише завдяки детально розробленому плану дій з боку російських спецслужб, однак і завдяки обраному моменту для його реалізації. При цьому, значну роль в ослабленні та підриві основ національної безпеки України відіграла інформаційно-пропагандистська робота росії саме в Криму. Однак, уже у подіях, які розгортались на сході України, значна кількість цих умов не виконувалася, що змусило росію перейти до формату традиційного військового вторгнення, прихованого під егідою «допомоги корінному російському населенню» [5].

Відповідно до Закону України «Про оборону України», оборона України – це система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту [2].

Після початку повномасштабного вторгнення в Україну, країна-агресор почала активно використовувати тактику блокування морських портів України. Така злочинна діяльність рф проти нашої держави представляє собою не лише політико-тактичне, а й деструктивне-економічне значення.

З огляду на окупацію росією більшої частини українських морських просторів, використання збройними силами та іншими військовими формуваннями росії цих морських просторів для вчинення злочинів агресії проти України, що триває з 24 лютого 2022 р., морську блокаду України та значні наявні та потенційні збитки для економіки нашої держави, нанесені даною блокадою, вбачається очевидним, що цілі та основні засади морської забезпечувальної політики України необхідно визначати та вдосконалювати на законодавчому рівні. Дана законотворча діяльність повинна налаштовувати весь державний апарат до злагодженої, продуктивної та системної роботи над зміцненням морської безпеки України.

На мою думку, варто також зауважити той факт, що чинна редакція Закону України «Про національну безпеку України» [1] не містить конкретного визначення поняття «морська безпека», не визначає цілі та основні завдання морської безпекової політики України. Нажаль, закон не містить чіткого переліку сфер національної безпеки, що унеможливлює розмежування повноважень українських державних органів за сферами національної безпеки, їх високоефективну взаємодію та подальшу координацію. Відповідно, щоб уникнути даних прогалин у законодавчому визначенні, вважається за необхідне викласти Закон України «Про національну безпеку України» у новій редакції, якою визначити сфери національної безпеки, зокрема й морську сферу.

Стосовно розміру збитків, які понесла наша країна, то необхідно звернутись, до підрахунків заступника голови державного

підприємства «Адміністрація морських портів України» Дмитра Барінова [3], який зазначає наступне: «Адміністрація морських портів України» зазнала збитків приблизно на сотні мільйонів доларів. Якщо говорити загалом про вплив на економіку України – втрати агропромислової, металургійної, переробної та певних інших галузей – це мільярди доларів. За підрахунками міжнародних організацій у галузі економічної безпеки, близько 90 % світової економіки пов'язані із морським сполученням. Це стосується й України».

Як відомо, експорт зернових культур, соняшникової олії, металу та промислових товарів завжди займав значну частину у відсотковому відношенні у поповненні державного бюджету України. За даними Державної митної служби, експорт товарів із України за період з вторгнення у 2022 р. скоротився на 35 %.

Також агресор захопив та незаконно експлуатує морські торговельні та морські рибні порти, автошляхи, залізницю та інші об'єкти державної інфраструктури на території України вартістю сотні мільярдів доларів США.

Варто зазначити, що російські війська активно продовжують використовувати тимчасово окуповані порти України для нарощення військово-оборонної здатності.

Так, відповідно до заяви міністра оборони росії Сергія Шойгу на колегії відомства 21 грудня 2022 р., відомо, що росія планувала перетворити порти Маріуполя та Бердянська на базу свого військового флоту. За його словами, російське міноборони планує розгорнути в цих окупованих містах пункти базування суден забезпечення військово-морського флоту росії.

Також російський міністр транспорту Віталій Савельєв зробив заяву, що порти Маріуполь та Бердянськ включені до реєстру морських портів росії, також ділянку водних шляхів Херсонської області планують включити до «Переліку внутрішніх водних шляхів росії».

Отже, в умовах військової агресії проти України важливими напрямками зовнішньої політики України повинні бути: формування сприятливих політичних та інших передумов, що будуть досягатись засобами, заснованими на принципах міжнародного права; відновлення територіальної цілісності України, в тому числі й у межах морських просторів відповідно до міжнародно-визнаного державного кордону 1991 р.; формування ефективної системи гарантій та реальної підтримки національної безпеки (у тому числі – морської), шляхом повноцінного співробітництва України з НАТО; продовження євроінтеграційного напряму розвитку в усіх сферах.

Україна, в своїй діяльності, спрямованій на протидію російській агресії на морі, повинна активно запроваджувати та використовувати всі можливі політико-правові механізми.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеки України : Закон від 21.06.202 р. № 31. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19 (дата звернення: 02.05.2023).

2. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12 (дата звернення: 03.05.2023).
3. Збитки від блокування портів в Україні склали мільярди доларів. Інтерв'ю із заступником голови АМПУ. URL: https://suspilne.media/262222-zbitki-vid-blokuvanna-portiv-v-ukraini-sklali-milardi-dolariv-intervu-iz-zastupnikom-golovi-ampu/ (дата звернення: 03.05.2023).
4. Федуняк С. Кінець ілюзорній позаблоковості: зовнішньополітична орієнтація України у контексті Російської агресії. URL: http://buk-visnyk.cv.ua/evropejska-intehracija/300/ (дата звернення: 02.05.2023).
5. Щодо інформаційно-психологічної складової агресії Російської Федерації проти України (за результатами подій 1–2 березня 2014 р.). URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/informaciyni-strategii/schodo-informaciyno-psikhologichnoi-skladovoi-agresii#_ftn3 (дата звернення: 04.05.2023).

Ключові слова: національна безпека, оборона, економіка, морська безпека, експорт, порти.
Key words: national security, defense, economy, maritime security, export, ports.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Сергєєв Ю. В.

МАНДРИЦА ТАЇСІЯ ЕДУАРДІВНА,
ВАСИЛЬЄВА ОЛЕНА АНДРІЇВНА

студентки 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ЗАБРУДНЕННЮ МОРЯ З СУДЕН У МОРСЬКИХ ПОРТАХ

Світовий океан є важливою складовою біосфери, що забезпечує в глобальному масштабі якість навколишнього природного середовища. Це вказує на актуальність проблеми охорони морського середовища від забруднення під час експлуатації суден. Нарівні із завданням з технічного вдосконалення суден та їх устаткування постають завдання оптимального використання наявних нормативних та технічних засобів, що дає змогу на їх основі вдосконалити уже наявний досвід забезпечення попередження забруднення морського середовища під час експлуатації суден.

У чинному Законі України «Про морські порти України» [1] надано визначення морського порту як визначених межами території та акваторії, обладнаних для обслуговування суден і пасажирів, проведення вантажних, транспортних та експедиційних робіт, а також інших пов'язаних з цим видів господарської діяльності. Проблематика забруднення морських портів є актуальною в Україні та світі. Портова влада часто не має компетенції щодо вирішення проблеми забруднення, деякі порти обмежуються вкладанням коштів у очищення акваторії

від сміття або л'яльних вод, застосовуючи різноманітні прилади для різних видів сміття та заохочують судновласників долучатися до їх використання.

Варто зазначити, що у Законі України «Про морські порти України» майже не приділено уваги питанню екологічної безпеки, усі вимоги зводяться до загальної вимоги про «забезпечення дотримання законодавства про охорону навколишнього природнього середовища».

Варто зазначити потенційно можливі джерела забруднення портових та прилеглих до порту зон. До них належать: розливи нафтопродуктів, забруднення повітря суднами і транспортними засобами порту, шумове забруднення, утилізація сміття, технологічне використання фарб проти обростання [2], пилове забруднення території порту та прилеглих населених пунктів тощо. Отже, вплив портів на навколишнє природнє середовище може відбуватися, як прямо – внаслідок здійснення безпосередньої діяльності у портовій зоні, так і опосередковано – під час переміщення суден та різноманітних транспортних засобів. Найшкідливішими з усіх є забруднення викидами нафти та паливно-мастильних матеріалів з суден, що часто відбуваються у портових акваторіях та наближених до них водних просторах. Так, зокрема, у листопаді 2019 р. у Чорному морі біля міста Одеса зазнав аварії танкер «Делфі», внаслідок аварії танкер штормом було віднесено до одеського пляжу «Дельфін». Згодом з судна стався витік нафтопродуктів, що спричинило погіршення екологічної безпеки узбережжя.

Одним із стандартів сучасного правового базису протидії забрудненню моря з суден є Міжнародна конвенція про запобігання забруднення з суден 1973 р. [3], яка містить різноманітні техніко-юридичні норми для запобігання забрудненню моря не лише нафтою, а й іншими шкідливими речовинами, які транспортуються на судні чи утворюються у процесі їх експлуатації. Судна, що підпадають під дію цієї Конвенції, зобов'язані мати Міжнародні свідоцтва про запобігання забрудненню нафтою і стічними водами з суден, а також Міжнародне свідоцтво про запобігання забруднення під час перевезення отруйних рідких речовин наливом.

Морський транспорт в Україні завдає значної шкоди навколишньому природньому середовищу та прямо загрожує екологічній безпеці, а реформування організаційно-правового механізму екологічного інспектування та реагування на забруднення у морських портах ще потребує впровадження кращих практик адміністрування [4; 5]. Саме тому постає гостра необхідність щодо удосконалення існуючого законодавства у сфері врегулювання правового забезпечення екологічної безпеки у сфері морського транспорту. У цілому, законодавство у цій сфері формується та удосконалюється, а програмний документ портової галузі – Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 р. [6] – у визначенні мети містить вказівку на «забезпечення екологічної безпеки відповідно до міжнародних стандартів та недопущення суб'єктами господарювання і суднами забруднення навколишнього природного середовища».

Вагомий внесок для покращення екологічного стану морських портів України, було вкладено Європейським агентством з безпеки мореплавства (EMSA). У березні 2023 р. між Адміністрацією морських портів України та Європейським агентством з безпеки мореплавства у межах проєкту «Безпека мореплавства, безпека та захист морського середовища в регіонах Чорного та Каспійського морів» (BCSEA II) була підписана Угода щодо безоплатної передачі спеціалізованого обладнання для ліквідації забруднень в акваторіях морських портів України [7].

Отже, можна дійти до висновку про те, що для забезпечення екологічної безпеки необхідно удосконалення чинного законодавства. Розроблення та впровадження різноманітних механізмів екологізації портової діяльності, та стимулювання підприємств, що здійснюють свою діяльність на території порту та безпосередньо використовують її акваторію до впровадження новітніх технологій під час здійснення діяльності в порту.

Список використаних джерел

1. Про морські порти України : Закон України від 17.05.2012 р. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 7. Ст. 65.
2. Мінаков В. М. Економіко-екологічні аспекти функціонування портової галузі України. Економіка і суспільство. 2015. № 1. Ст. 3–7. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/1_ukr/01.pdf
3. Міжнародна конвенція по запобіганню забруднення з суден, 1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_009
4. Serafimov, V. (2020). Supervision (control) in the sphere of marine environment protection in Ukraine: new institutional transformations. *Lex Portus*. No. 1. P. 23–36. URL: https://doi.org/10.26886/2524-101X.1.2020.2
5. Моряков К. Нетиха гавань. Виклики для судновласників в українських портах. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/morske-pravo/netiha-gavan-vikliki-dlya-sudnovlasnikiv-v-ukrayinskih-portah.html
6. Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 р., затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 р. № 548-р (у редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 р. № 1634-р). URL: https://cutt.ly/NQPmQ3P
7. Перун В. Європейське агентство з безпеки мореплавства надасть Україні обладнання для ліквідації забруднень у Чорному морі. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/society/2023/04/24/552967_ievropeyske_agentstvo_z_bezpeki.html

Ключові слова: порт, навколишнє природнє середовище, судно, забруднення.

Key words: port, natural environment, ship, pollution.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Аверочкіна Т. В.

МАРІНА АНАСТАСІЯ ВАЛЕНТИНІВНА,
СУХОВА СВІТЛАНА АНДРІЇВНА

студентки 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ МОРСЬКОЇ ТА МОРЕГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАСТОСУВАНЬ

Морська і морегосподарська діяльність вважаються значними факторами формування економік багатьох країн, а особливо тих, які мають морське узбережжя. Вони чинять вагомий вплив на їх розвиток та забезпечення національної безпеки. На теперішній час в Україні морська галузь є важливим складником національної економіки, сприяє розвитку туризму та рибного господарства. З іншого боку, також важливою є зовнішня торгівля, оскільки морський транспорт залучений до регіональних та глобальних ланцюгів постачань, він є важливим компонентом морегосподарської діяльності через значний експортно-імпортний потенціал морських портів України [4, с. 142].

Морська та морегосподарська діяльність є важливою частиною економіки країн, які мають вихід до моря. Для забезпечення безпеки, ефективної експлуатації та збереження морських ресурсів необхідно дотримуватися основних принципів морської та морегосподарської діяльності. Розглянемо теоретичні підходи та практичні засоби застосування основних принципів.

Першим принципом морської та морегосподарської діяльності є безпека мореплавства. Для забезпечення безпеки на морі необхідно розробляти та дотримуватися міжнародних правил та стандартів, які регулюють рух суден, вивезення вантажів, повітряні та морські загрози, пожежі та інші небезпечні ситуації.

Другим принципом є збереження та використання морських ресурсів у збалансований спосіб. При цьому необхідно дотримуватися принципу сталого розвитку та екологічних норм, щоб уникнути знищення природних екосистем та втрати біорізноманіття. Для цього проводяться наукові дослідження морських ресурсів, регулюється промислова та рекреаційна діяльність на морському узбережжі.

Третім принципом морської та морегосподарської діяльності є ефективне використання морських ресурсів та морських транспортних маршрутів. Це можливо шляхом розвитку транспортної інфраструктури, запровадження нових технологій експлуатації та забезпечення достатнього рівня автоматизації транспортних процесів. Також потрібно розвивати морську логістику, щоб забезпечити ефективний рух морського транспорту та вантажів.

Четвертий принцип полягає у підтримці конкурентоспроможності національної морської та морегосподарської індустрії у регіональному та глобальному масштабі. Для забезпечення конкурентноздатності

необхідно розвивати інноваційні технології та виробництво, а також забезпечувати належний рівень кваліфікації працівників [2, с. 168].

У практиці застосування цих принципів забезпечуються шляхом розроблення національних та міжнародних правових норм та стандартів, а також контролю та регулювання діяльності на морі. Наприклад, Міжнародна морська організація (ІМО) встановлює стандарти безпеки на морі та у сфері екологізації морекористування.

Варто зазначити, що принципи морської та морегосподарської діяльності мають безліч практичних застосувань, особливо у великих портах та на суднах. Так, забезпечення безпеки судноплавства відбувається через дотримання принципів морської навігації та встановлення зон, що обмежують швидкість руху суден; захист довкілля у морській зоні – через забезпечення прибирання сміття з моря, а також контролювання етапів вилучення палива та інших відходів з суден. Розвиток морського транспорту має прояв у створенні транспортної інфраструктури у портах та у забезпеченні конкурентоспроможності доставки вантажів морським шляхом. Підтримка морського туризму відбувається через розвиток туристичних маршрутів у морських локаціях, підвищення сервісу та безпеки пасажирів, а сприяння розвитку рибальства – через створення поліпшених умов для роботи рибальських компаній та обмеження промислового рибальства для забезпечення стійкої екосистеми. Розвиток науково-дослідних програм – через дослідження та моніторинг морських екосистем, наприклад, з метою виявлення ефективного використання вітрових електростанцій тощо [3, с. 108].

Морська та морегосподарська діяльність є важливим сектором економіки багатьох країн. У дотриманні основних принципів морської та морегосподарської діяльності лежить ключ до успіху у цій галузі. Шляхом розвитку та дотримання міжнародних стандартів і правил, а також застосування інноваційних технологій і підвищення кваліфікації працівників можна з ними успішно працювати [1, с. 235].

Отже, основні принципи морської і морегосподарської діяльності знаходять своє відображення у міжнародних документах і нормативних актах різних країн, а також у повсякденній роботі морегосподарського комплексу. Виконання цих принципів дає можливість гарантувати стійке формування морської галузі, а також забезпечувати підтримку морського середовища. Практичні застосування цих основ, як свідчить досвід різних країн, вважаються результативним інструментом здійснення успіху у морській і морегосподарській діяльності.

Список використаних джерел

1. Ломоносова О. Е., Ломоносов Д. А., Надточій І. І. Морська діяльність: сутність. Особливості та види. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2015. Вип. 1 (56). С. 229–238.
2. Кузнецов С. О., Аверочкіна Т. В. Морське право. Одеса : Фенікс, 2011. 382 с.
3. Аверочкіна Т. В. Колізійний принцип в регулюванні правовідносин приватноправового характеру в торговельному мореплавстві. *Актуальні питання державотворення в Україні очима молодих учених* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. студ., асп. та молодих учених КНУ ім. Т. Шевченка (23 квіт. 2010 р.). У 2-х ч. Ч. І. Київ, 2010. С. 419.
4. Конвенція ООН з морського права, 1982. Морське право. Джерела : у 3 ч. Ч. І. Т. 1. Кн. 1 «ІІІ Конференція ООН з морського права» / С. В. Ківалов, Є. В. Додін, С. О. Кузнецов, Т. В. Аверочкіна, Д. О. Нікіша. Одеса : Фенікс, 2012. С. 107–525.

Ключові слова: морська діяльність, морегосподарська діяльність, принципи, аналіз, теоретичні підходи, практичне застосування.

Key words: maritime activity, marine economic activity, principles, analysis, theoretical approaches, practical application.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Аверочкіна Т. В.

МЕЛЬНИЧУК ДАРИНА РУСЛАНІВНА,
ОЛЕКСЮК АНАСТАСІЯ ІГОРІВНА

студентки 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ ПІРАТСТВУ І ОЗБРОЄНОМУ РОЗБОЮ ПРОТИ МОРСЬКИХ СУДЕН

Пірати з давніх-давен визнавалися “hostis humani generis” – ворогами усього людства, та, як наслідок, кожний міг позбавити життя пірата і мав право пошкодити або потопити його судно. Незважаючи на суворість, покарання за піратство не завадило йому зберегтися до наших днів та досі залишатися одним із найпоширеніших злочинів міжнародного рівня. Сучасне морське піратство привертає до себе підвищену увагу починаючи з 80-х років XX ст.: спочатку це були поодинокі випадки, але коли у період з лютого по червень 1986 р. відбулося понад 100 піратських нападів на торговельні судна, Міжнародне морське бюро повідомило «про відродження морського піратства у найвеличніших масштабах» [1].

Піратство – це будь-який неправомірний акт насильства, затримки чи грабежу, що вчиняється з особистими цілями екіпажем чи пасажирами будь-якого приватновласницького судна чи приватновласницького літального апарату. Виділяють два види піратства: дії, що вчиняються у відкритому морі, що спрямовані проти будь-якого іншого судна чи літального апарату, осіб чи майна, що знаходяться на борту судна; протиправні дії, що спрямовані на будь-яке судно, що знаходиться у відкритому морі чи в повітрі, проти осіб чи майна в місці, що знаходяться за межами юрисдикції держави [2]. Також, можна зазначити, що піратство – це добровільна участь у міжнародних злочинах, використання піратського судна, свідоме здійснення дій, що кваліфікуються як піратство.

Одним із ключових моментів кваліфікації злочину саме як піратства є умова, що піратство має бути вчиненим за межами території

будь-якої держави. Якщо дії були вчинені у межах території держави, то вони вже не можуть, за нормами міжнародного права, кваліфікуватися як піратство, але можуть бути кваліфіковані за вимогами національного законодавства як бандитизм, розбій, грабіж або умисне знищення чи пошкодження чужого майна. Також діяння екіпажу, пасажира, які були вчиненні у відкритому морі, але на борту свого судна будуть кваліфікуватися за законодавством тієї країни, чий прапор майорить на судні.

Відповідно до щорічного звіту Міжнародного морського бюро за період з січня по грудень 2022 р., кількість зареєстрованих інцидентів піратства і збройного розбою проти суден становить 115, що є найнижчим зареєстрованим показником за майже три десятиліття. Майже 50 % усіх нападів відбулися у водах Південно-Східної Азії, найбільша кількість інцидентів мали місце у Сінгапурській протоці – 38 %, де їхня кількість наразі продовжує зростати. У більше ніж 90 % випадків піратам вдалося заволодіти доступом на об'єкт посягання: на 107 суден пірати змогли піднятися та обікрасти, 2 судна – викрасти, ще було 5 спроб нападу та 1 судно було обстріляне злочинцями [3]. Найбільша небезпека сучасного піратства полягає у тому, що поступово воно перетворюється на промисел, що охоплює багато міжнародних злочинних організацій, і цьому стає все важче протидіяти.

Міжнародні засади боротьби з сучасним морським піратством почали формуватись ще з 70–80-х роках ХХ ст. За результатом цієї кампанії проти піратства можна виокремити два основних напрямки, що мають допомогти у боротьби проти міжнародних злочинів у вигляді піратства: по-перше, це формування міжнародної законодавчої бази у сфері міжнародної оборони проти піратства та формування заходів, що за допомогою сили будуть протидіяти піратським нападам. До міжнародно-правових актів, які пов'язані з питанням боротьби з піратством можна віднести: Конвенцію про відкрите море 1958 р., Конвенцію з морського права 1982 р., Міжнародний кодекс з охорони суден і портових засобів 2002 р., Конвенцію про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 р. та деякі інші. Значну частину міжнародної нормативної бази становлять регіональні угоди, наприклад, Регіональна угода про співпрацю з питань подолання піратства та збройного пограбування на морі проти кораблів Азії 2004 р., Кодекс поведінки стосовно придушення піратства та озброєного пограбування суден у західній частині Індійського океану і в Аденській затоці (Джибутійський кодекс поведінки, 2009 р.).

На даний момент активною боротьбою проти піратства займаються такі міжнародні структури, як НАТО, Рада Безпеки ООН (РБ ООН), Міжнародна морська організація (ІМО), Міжнародне морське бюро. Починаючи з 2008 р. НАТО допомагала стримувати та зривати піратські напади, захищаючи судна та допомагаючи підвищити загальний рівень безпеки у Аденській затоці [4, с. 230–244].

Також варто розрізняти ще одну форму морського розбою – каперство – напад озброєних приватних суден (інколи суден торговельного

флоту) воюючої держави з дозволу свого уряду на судна ворожої держави чи нейтральних країн з метою їх захоплення чи потоплення [8, с. 126]. Отже, з метою правильної кваліфікації та відмежування одного міжнародного злочину від іншого важливо розрізняти дії каперів віл піратських, насамперед виходячи з мети, якою керуються морські розбійники: у піратів – це здебільшого матеріальна основа, збагачення; у каперів – насамперед виконання політичного «замовлення» із заподіяння матеріальної шкоди недружнім державам шляхом захоплення чи потоплення їхніх кораблів [11, с. 69–70]. Каперство виражалося у захопленні, розграбуванні або потопленні суден воюючих держав, а також суден нейтральних держав, які перевозили вантажі, що призначалися для ворожої держави. Воюючі держави видавали патенти на право плавання під військовим прапором своєї держави і надавали можливість діяти на свій ризик і страх в інтересах військово-морських сил. При цьому, капери не входили до складу військово-морських сил і не знаходились під військово-морським командуванням [6, с. 78]. Слід зазначити, що каперство – справа минулого: воно було Декларацією про морську війну від 1856 р.: 1) каперство є і залишається знищеним; 2) нейтральний прапор покриває ворожий вантаж за винятком військової контрабанди; 3) нейтральний вантаж, за винятком військової контрабанди не підлягає захопленню під ворожим прапором; 4) блокада, для того, щоб бути обов'язковою, повинна бути дійсною, тобто підтриманою достатньо силою для дійсної перешкоди доступу до ворожого берега» [7, с. 140–141].

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що однією з основною формою боротьби проти піратства є формування міжнародної законодавчої бази, що допомагає належним чином регламентувати та кваліфікувати міжнародні злочини у сфері піратства, а також розробка певних заходів силової протидії піратським нападам.

Список використаних джерел

1. IMB Piracy Reporting Centre. *International Maritime Bureau*. URL: https://www.icc-ccs.org (дата звернення: 20.04.2023).
2. Convention on the Law of the Sea, 1982. URL: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf (дата звернення: 20.04.2023).
3. Звіт про морське піратство у 2022 р. URL: https://www.mtwtu.org.ua (дата звернення: 20.04.2023).
4. Мишко А. Міжнародні організації у боротьбі з піратством. *Міжнародний науковий вісник*. 2019. Вип. 1–2 (19–20). С. 230–244.
5. Брежнєва Т. В. Операції проти піратів: шлях до нової морської стратегії НАТО. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. П. Могили.* Серія «Політологія». 2011. Т. 155. Вип. 143. С. 14–22.
6. Каперство. Словарь международного морского права / под ред. Ю. Г. Барсегова. Москва : Междунар. отношения, 1985. С. 78.
7. Международное право в избранных документах. Т. 3 / сост.: Л. А. Моджорян, В. К. Собакин ; отв. ред.: В. Н. Дурденевский. Москва : Изд-во ИМО, 1957. 415 с.

8. Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. Т. 3 / укл.: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Київ : Аконіт, 2000. 432 с.
9. Бантишев О. Ф. Актуальні проблеми протидії піратству на сучасному етапі / О. Ф. Бантишев, М. М. Гуменюк // Вісник Харківського національного університету. Серія «Право». 2008. № 819. С. 66–71.

Ключові слова: морське піратство, міжнародна морська безпека, НАТО, ООН.
Key words: maritime piracy, international maritime security, NATO, UN.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Аверочкіна Т. В.

НОВАК СВІТЛАНА ОЛЕКСАНДРІВНА,
САПУНОВА ЄЛИЗАВЕТА ЄВГЕНІВНА

студентки 3-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ШВИДКОПСУВНИХ ВАНТАЖІВ

На сьогодні актуальним є питання правового регулювання перевезення швидкопсувних товарів, різноманіття котрих є досить великим: харчові продукти, також рослини, наприклад, квіти та інші. Усі ці вантажі є специфічними через те, що вони вимагають особливих умов транспортування та зберігання, а також спеціальних транспортних засобів для перевезення таких вантажів, оскільки їх якість погіршується після обмеженого терміну зберігання під впливом умов навколишнього середовища (температура, вологість тощо).

У випадку незабезпечення перевізником належних умов для безпечного транспортування продуктів, що швидко псуються, можуть настати негативні наслідки, по-перше, для споживачів зіпсованих продуктів (наприклад, харчове отруєння), по-друге, для суб'єкта підприємницької діяльності, який втрачає прибуток, адже не може реалізувати не придатний для вживання товар. Тому має існувати нормативна база як додаткова гарантія забезпечення прав вантажовідправника.

Щодо існуючих нормативно-правових актів, які розкривають особливості перевезень швидкопсувних вантажів можна віднести Правила перевезення швидкопсувних вантажів залізничним транспортом (стаття 5 Статуту Укрзалізниці), якими встановлено: спосіб перевезення вантажів залежно від періоду транспортування, вимоги до пакування продуктів та температурний режим, що є сприятливим для збереження належного товарного вигляду [2]. Проте, досі не врегульовані технічні норми для вагонів-рефрижераторів, їх конструкцій та не визначено осіб, що будуть відповідальними за належний технічний стан.

Правила перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні містять небагато інформації, яка стосується товарів, що швидко псуються. Зокрема розділ 29 «Правила перевезень швидкопсувних вантажів у міжміському сполученні» [3] і в ньому містяться положення щодо:

– належної температури перевезення деяких видів швидкопсувних вантажів;
– необхідності надати разом з товарно-транспортною накладною на перевезення швидкопсувних вантажів посвідчення про якість або сертифікат;
– обов'язки водія автомобіля-рефрижератора та деякі інші.

З назви вищезазначеного розділу вбачається, що дані норми можна застосовувати лише до перевезення міжміським сполученням, в той час, коли існують ще міжобласні, міські сполучення, і до них теж потрібно встановити певні нормативи щодо аналогічних питань.

Проте, варто звернути увагу на те, що в Україні наразі немає положень, які б визначали та регламентували процедури та умови перевезення швидкопсувних вантажів автомобільним транспортом, визначали права, обов'язки та відповідальність учасників транспортного процесу з урахуванням вимог міжнародного законодавства. Прикладом міжнародного договору є ратифікована Україною Угода про міжнародні перевезення швидкопсувних харчових продуктів та про спеціальні транспортні засоби, які призначені для цих перевезень (УПШ) від 01.09.1970 р. [1]. На нашу думку, доцільною є імплементація в українське законодавство технічних вимог для транспортних засобів щодо встановлення порядку введення в експлуатацію транспортних засобів-рефрижераторів, періодичність проведення технічного обслуговування, а також затвердження правового регулювання надання висновків щодо можливості використання спеціального транспорту для перевезення швидкопсувних продуктів.

Разом із тим, залишається неврегульованим питання щодо перевезення швидкопсувних вантажів авіаційним транспортом. У Правилах повітряних перевезень вантажів є лише положення, що «швидкопсувні вантажі приймаються до перевезення тільки за умови, що авіаперевізник може забезпечити відповідні умови перевезення, при яких такі вантажі не змінять свого стану та якості під час перевезення до пункту призначення» [4]. Вважаємо, що дана проблема має бути вирішена прийняттям відповідного акту, адже літаки є одним з найшвидших транспортних засобів, а тому є хорошим варіантом для транспортування швидкопсувних товарів, наприклад, продуктів квіткарництва. На практиці такі перевезення є досить поширеними, тому варто встановити всі вимоги та умови такого виду перевезення на законодавчому рівні.

На нашу думку, відсутність правил технічного та організаційного характеру, що мають бути закріплені на державному рівні та регулювати перевезення швидкопсувних продуктів, надає право сторонам договору самостійно визначати істотні умови, що в подальшому можуть впливати на неякісне виконання умов договору, з можливим виключенням відповідальності.

Отже, беручи до уваги все вищезазначене, можна діти висновку, що правове регулювання щодо перевезення швидкопсувних вантажів наразі не є достатнім, тому необхідно впровадити в національне

законодавство деякі норми щодо загальних положень, прав, обов'язків та відповідальності при перевезенні швидкопсувних товарів, і таким чином умови договорів між відправником та перевізником будуть краще виконуватись обома сторонами.

Список використаних джерел

1. Про приєднання України до Угоди про міжнародні перевезення швидкопсувних харчових продуктів та про спеціальні транспортні засоби, які призначені для цих перевезень (УПШ) : Указ Президента України від 02.04.2007 р. № 262/2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/262/2007
2. Правила перевезення швидкопсувних вантажів (стаття 5 Статуту) : Наказ Міністерства транспорту України від 09 грудня 2002 р. № 873. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1031-02
3. Правила перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні : Наказ Міністерства транспорту України від 14 жовтня 1997 р. № 363. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0128-98
4. Авіаційні правила України «Правила повітряних перевезень вантажів» : Наказ Державіаслужби України від 19.11.2021 р. № 1795. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0029-22#n692

Ключові слова: перевезення, швидкопсувні продукти, правове регулювання.
Key words: transportation, perishable products, legal regulation.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Міщенко І. В.

СЄРОВА АЛІНА ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЧОРНОМОРСЬКИХ ПРОТОК

Говорячи про протоки, що використовуються для міжнародного судноплавства, то варто відзначити, що Чорноморські протоки, відіграють важливе значення для судноплавства, оскільки фактично з'єднують Чорне та Середземне моря. До складу Чорноморських проток входять Бофор та Дарданелла, Мармурове море тощо.

Першочергово доцільно було б розглянути історію правового режиму Чорноморських проток. Так, до моменту, коли Константинополь було захоплено турецькими військами, правовий режим Чорноморських проток визначався виключно за законодавством Візантії. Після розширення Туреччини відбулося фактичне встановлення контролю за Чорноморськими протоками, а тому, регулювання здійснювалося на розсуд Туреччини. Такий контроль було встановлено не тільки в Чорноморських протоках, але й у Чорному морі тощо.

Наступною подією, що вплинула на правовий режим Чорноморських проток є Чесменський бій, що відбувся між російською імперією та Туреччиною та внаслідок якого Туреччина програла. За результатами такого програшу, Туреччина змушена була укласти договір з росією, в якому фактично було закріплено принцип свободи судноплавства в акваторії Чорного моря та Чорноморських протоках.

Якщо говорити про багатосторонні договори, що регулювали б правовий режим Чорноморських проток, то він був укладений у Лондоні 1840 р. Учасниками такого договору були Німеччина, Австрія, Британія, Туреччина та росія, а пізніше, до договору було приєднано також Францію.

Наступним етапом становлення правового режиму Чорноморських проток є 1856 р., коли за наслідками Кримської війни росія була змушена укласти Паризький мирний договір, який у своєму змісті також визначив правовий режим Чорноморських проток, порядок їх користування тощо. В цілому, порядок, що був встановлений у даному документів залишався чинним аж до початку Першої світової війни [1].

Далі необхідно переміститися в 1923 р., коли були було прийнято Конвенцію про режим проток. Дана конвенція мала доволі прогресивне значення, оскільки, в ній було закріплено принцип свободи судноплавства, який також поширювався на Чорноморські протоки. Окрім проходу цивільних суден, у Конвенції містилося положення про те, що через Чорноморські протоки мають право проходити військові кораблі, проте, виключно у мирний час. Проте, дана конвенція хоча і була підписана СРСР, проте, не була ратифікована.

У 1936 р. положення цієї Конвенції були переглянуті, а за їх наслідками було прийнято нову Конвенцію про Чорноморські протоки, яку ще досить часто іменують як Конвенцію Монтре. Особливістю даної Конвенції було те, що фактично було знято ряд обмежень, що стосувалися суверенітету Туреччини над Чорноморськими протоками, проте, на неї все ж було покладено чітко визначені у Конвенції обов'язки. Основний принцип використання Чорноморських проток було закріплено у статті 1 Конвенції, де вказувалося про свободу держав на прохід та загалом мореплавство у протоках. Проте, такий принцип поширювався тільки на період мирного часу. Тому, будь яке судно незалежно від прапору, вантажу та часу доби наділялося правом проходу через такі протоки. Туреччина неодноразово порушувала положення цієї Конвенції, обмежуючи право проходу, проте, під впливом СРСР такі обмеження швидко скасовувалися.

До більш активних заходів обмеження, Туреччина почала вдаватися лише після розпаду СРСР. Так, у 1994 р. в неподалік від мису Філь відбулося зіткнення танкера та балкера, в наслідок чого судна відбувся вибух, резервуари танкера були пошкодженні, а тому, відбувся вилив нафти. Через це, влада Туреччини виступила з вимогою перегляду міжнародних правил щодо використання таких проток. Проте, не дочекавшись офіційних рішень, 01.07.1994 р. владою було прийняті Правила плавання в турецьких протока і районі Мармурового моря, тим самим повністю порушивши принцип свободи судноплавства,

оскільки, передбачало випадки, коли дозволялося обмеження у користуванні такими протоками. Одним із умов такого обмеження було «інші випадки», саме тому, фактично створено прецедент, за якого право проходження Чорноморськими протоками могло бути обмежене з будь якої причини.

Варто знову ж таки звернутися до Конвенції Монтре, де зазначалося про те, що користування буксирами або лоцманське проведення не може визнаватися обов'язковим, тоді як у Правилах, прийнятих Туреччиною вказувалося про те, що вона може застосувати такі заходи на власний розсуд. Так, вимоги Туреччини цілком прийнятні, оскільки вони спрямовані першочергово на забезпечення власної безпеки, проте – це у будь якому випадку порушення міжнародних зобов'язань Туреччиною, зокрема, принципу свободи судноплавства.

Тому, дії Туреччини були надто радикальними, та порушували велику кількість міжнародних зобов'язань. Так, безпека держави – це важлива складова її існування, проте, судноплавство – це завжди небезпека та ризик, а тому, здійснювати його обмеження – не доречно. В будь якому випадку, Чорноморські протоки відіграють важливу регіональну роль у судноплавстві, а тому, такі обмеження повинні встановлюватися на міжнародному або регіональному рівні, але аж ніяк не на національному рівні. Саме тому, такі обмеження стали предметом обговорення ІМО, а тому, в подальшому деякі обмеження, що були передбачені в Правилах – зняті.

Якщо говорити про Конвенцію ООН з морського права 1982 р., то вона не застосовується до Чорноморських проток, що випливає зі статті 35, де вказано про те, що у разі, якщо правовий режим протоки визначається міжнародним договором, що був прийнятий раніше – він і далі підлягає застосуванню тощо. Тому, фактично, правовий статус та режим Чорноморських проток визначається Конвенцією Монтре тощо [2].

Тому, можна стверджувати про те, що на сьогоднішній день правовий режим Чорноморських проток належним чином не врегульований та потребує удосконалення.

Список використаних джерел

1. Гайдабрус Т. М. Правовий статус та режим Чорноморських проток [Текст] : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.11 / Гайдабрус Тамара Михайлівна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2013. 19 с.
2. Кузнецов С. О., Аверочкіна Т. В. Морське право : підручн. Одеса : Фенікс, 2011. 382 с.

Ключові слова: міжнародне судноплавство, морська протока, правовий режим.

Key words: international shipping, sea strait, legal regime.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Малєєва (Карпенко) Г. Л.

ЧУЧКО БОГДАНА ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОРСЬКОГО СУДНОПЛАВСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах тенденції до зростання обсягів морської торгівлі та значних змін на ринку перевезень, особливо актуальним постає дослідження особливостей функціонування морської галузі України, зважаючи на її сприятливе географічне положення та потужний морський потенціал, що дають можливість стверджувати, що Україна є активним учасником міжнародних морських відносин. Саме морське судноплавство як ключова сфера суспільного виробництва і послуг, повинна стати провідною в національній економічній системі та світовій транспортній системі завдяки використанню ресурсного потенціалу України [1, ст. 99].

На цей момент, у зв'язку з початком повномасштабного вторгнення росії (країни-агресора) на територію України, однією з ключових тем для Юридичного комітету Міжнародної морської організації стало питання морської безпеки, а також проблеми функціонування морського судноплавства в умовах війни.

Першим очевидним наслідком для судноплавства стала серйозна та безпосередня загроза безпеці екіпажів та суден, які працюють у регіоні. За даними ІМО, наприкінці лютого 2022 р. близько двох тисяч моряків опинилися на борту дев'яносто чотирьох суден в українських портах, а до кінця липня лише десятьом суднам вдалось вийти з Азовського моря. Крім того, в результаті військової агресії було атаковано щонайменше вісім торгових суден, серед них судна під прапором Панами Namura Queen, Lord Nelson і судно Helt, що належало естонським судновласникам та затонуло в результаті обстрілу з російського військового корабля неподалік порту Одеса.

До початку повномасштабної війни, Україна здійснювала через Чорне море експорт майже дев'яноста відсотків продукції сільського господарства, зокрема з портів Одеської області було експортовано 24,4 млн т продовольства, проте на даний момент обсяг експорту значно скоротився, у зв'язку із блокуванням важливих шляхів судноплавства, що у свою чергу створило загрозу виникнення продовольчої кризи.

У зв'язку з цим було запроваджено Ініціативу з безпечного транспортування зерна та харчових продуктів з українських портів, також відому як Чорноморська зернова ініціатива. Документи були підписані в Стамбулі 22 липня 2022 р. Липнева угода створила процедури для безпечного експорту зерна з певних портів, щоб спробувати вирішити продовольчу кризу 2022 р. Станом на кінець жовтня з українських портів успішно вийшло понад 400 суден, які перевезли майже

9,5 млн т зерна та інших продуктів харчування. Термін дії угоди закінчувався 19 листопада 2022 р., але був продовжений до 18 травня 2023 р. завдяки переговорам, які велися за сприяння ООН.

У квітні 2023 р. росія фактично заблокувала роботу зернового коридору, та станом на 08 травня 2023 р. учасники зернової ініціативи не домовилися про продовження її дії.

На сьогодні в українських портах заблоковано майже 70 суден, при цьому 10 з них простоюють в Одеському порту. У зв'язку з блокуванням суден та неможливістю здійснення судноплавства, Україна щодня втрачає мільйони доларів США, до того ж всередині держави заблокованою залишається велика кількість аграрної продукції.

У відповідь на збройну агресію, керівництвом держави було вжито певні міри задля забезпечення охорони та збереження морського потенціалу України, зокрема наказом Міністерства Інфраструктури України № 256 було закрито порти у м. Херсон, Скадовськ, Бердянськ та Маріуполь – на період до відновлення контролю над окупованими територіями [2]. Проте доречно зазначити, що морські порти були закриті не відразу, спершу заборонялись прихід та вихід суден з портів [3, ст. 18]. Крім того, з метою врегулювання питання щодо функціонування судноплавства в умовах воєнного чи надзвичайного стану, на розгляд Верховної Ради України, був внесений законопроєкт «Про внесення змін до Закону України "Про внутрішній водний транспорт"», відповідно до якого передбачається можливість Адміністрації судноплавства тимчасово припиняти судноплавство на тих ділянках, які несуть потенційну небезпеку.

Окрім постійної загрози обстрілів з боку країни-агресора, на шляху до нормального розвитку судноплавства стає і мінування судноплавних шляхів. На даний момент значна частина акваторії Чорного моря залишається замінованою.

Отже, у зв'язку з активними військовими діями на території України, морське судноплавство в українських портах Чорного моря фактично призупинено через постійні безпекові загрози.

Нещодавно було проведено Мюнхенську безпекову конференцію у Німеччині, на якій обговорювалось ключове питання – проблеми свободи судноплавства та морської торгівлі в Чорному морі, а також визначено потребу у найшвидшій демілітаризації Чорного моря задля деблокади судноплавних шляхів та відновлення морської торгівлі України з іншими країнами.

Список використаних джерел

1. Липинська О. А., Крисюк Л. М. Торговельне судноплавство України: перпективи розвитку. *Економічні інновації*. 2012. Випуск 47. С. 99–107.
2. Про закриття морських портів : наказ Мінінфраструктури від 28.04.2022 р. № 256. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0470-22
3. Kormych, B., Averochkina, T. Ukrainian Maritime Industry under Fire: Consequences of Russian Invasion. *Lex Portus*. 2022. № 8 (2). С. 7–32. URL: https://doi.org/10.26886/2524-101X.8.2.2022.1

Ключові слова: морське судноплавство, продовольча криза, морська торгівля, торговельне судно, порт.
Key words: marine navigation, food crisis, maritime trade, merchant ship, port.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Сергєєв Ю. В.

ЩЕРБИНА ОЛЬГА ВАЛЕРІЇВНА,
ПАСКАЛЬ ВАДИМ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ

студенти 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ГАЛУЗІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ МОРЕПЛАВСТВА ТА ПРОБЛЕМАТИКА ЇХ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Насамперед на разі в правових колах, неодноразово підкреслюється пропозиція, щодо внесення змін до законодавства у галузі забезпечення безпеки під час здійснення морської діяльності з метою правового регулювання сучасних способів, методів та навіть інструментів які використовують на практиці велика кількість відповідних фахівців. Це обумовлено тим, що нині набирають оберти різноманітні технології, комп'ютерні та навігаційні програми, застосунки, зокрема щодо забезпечення пошуку і визначення координат морських суден, отримання, обробки і передачі вчасної, точної і достовірної інформації, особливо під час лиха на морський території, проведення аварійно-рятувальних робіт тощо.

При цьому, відповідно до позиції кандидата юридичних наук Іванова Дениса Анатолійовича, аналізуючи вимоги з безпеки мореплавства, що містяться в інформаційно-правових нормах міжнародної та національної правової системі вже давно назріла гостра необхідність у виділенні окремої групи норм, а саме юридико-технічних, які беруть свій початок в технічних нормах, що діють у сфері техніки, виробничої діяльності людини, дії фізичної особи на природу та предмети зовнішнього світу, саме з метою забезпечення суворого правового регулювання відповідних технологій на морському просторі [1, с. 15–16]. Тобто це допоможе державі в особі її законодавчого органу розробити низьку стандартів, вимог обов'язкових до виконання/дотримання всіма суб'єктами морської діяльності.

На нашу думку, доцільно буде розпочати процес реформування вищезазначеної галузі запровадженням наступних інформаційних систем: європейського проєкту MarNIS (Морська навігація та інформаційне забезпечення), азіатського МЕН (Електронні засоби навігації для забезпечення судноплавства в азіатському регіоні (Asian Marine Electronic Highway), Safe Sea Net (режим інспектування із забезпечення безпеки судноплавства), які узагальнюючи можливо зазначити таким терміном як – АІС – автоматичні ідентифікаційні системи

(AIS – Automatic Identification System) [2, с. 38]. Тобто, все це стимулювало би безліч нових досліджень і інновацій та відкрило можливості для появи різних ІТ-застосувань, які можна використовувати не лише для забезпечення безпеки суден, але і також у галузі захисту довкілля і забезпечення безпеки морських об'єктів.

Крім того, якщо говорити про інформаційну взаємодію різних служб, то її ефективність напряму залежить від створення єдиного інформаційного простору для забезпечення безпеки мореплавання, в структурі якого повинні бути функції щодо збору, обробки, зберігання та передачі інформації.

Неабияке значення має Глобальна морська система зв'язку під час лиха та для забезпечення безпеки мореплавства (далі – ГМЗЛБ) – міжнародна служба, що регулюється Конвенцією Міжнародної морської організації (ІМО) з питань охорони людського життя на морі (SOLAS). Метою цієї служби є допомога суднам, які зазнали/зазнають лиха. На сьогодні більш ніж 60 тис. суден має необхідне обладнання ГМЗЛБ на борту, причому багато суден мають одночасно декілька таких терміналів. Відповідно до робочого плану з перегляду та модернізації підкомітету Міжнародної морської організації (ІМО) з мореплавання, зв'язку, пошуку та рятування передбачається деякі рівні перегляду [3, с. 136].

Перший рівень – це перегляд базових функціональних вимог та уточнення визначень. Другий рівень перегляду – більш деталізований та включає розгляд питань включення до ГМЗЛБ нових систем та електронних технологій: автоматичні ідентифікаційні системи, системи суднового охоронного оповіщення, розпізнавання суден на дальній відстані, елементів е-навігації, нових вимог до обладнання рятувальних шлюпок та плотів у частині забезпечення дальнього радіозв'язку, розгляд питань еволюції аварійних радіобуїв з урахуванням впровадження середньоорбітального супутникового угруповання з пошуково-рятувальним навантаженням та інших аспектів [4, с. 136].

Взагалі, судно – це єдина інформаційна система, яка є сукупністю закономірно розташованих частин, що знаходяться у постійному взаємозв'язку. Системи і підсистеми суден базуються на прийнятті та чіткій послідовності рішень, а також перебувають у постійній інформаційній взаємодії із зовнішніми і внутрішніми процесами. Однією із найважливіших є інформація стосовно технічного стану обладнання, яка залежить від наявності і ефективності відповідних систем і засобів контролю всіх процесів [5, с. 36]. Уся ця інформація дає змогу вдосконалити регулювання тих чи інших питань, це стосується як і законодавчого закріплення норм, так і створення певної матеріально-технічної інформаційної бази для цього.

На нашу думку, сучасні технології в забезпеченні безпеки мореплавстві мають неабияке значення, однак достатня кількість проблем на сьогодні залишається не врегульованими. Для того, щоб досягти високого рівня у цій сфері необхідно почати із найменшого: створення простих інформаційних систем, вдосконалення вже існуючих технологій, частіше поновлення законодавчих актів (як національних, так і міжнародних) тощо.

Список використаних джерел

1. Іванов Д. А. Інформаційно-правові основи забезпечення безпеки мореплавства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Д. А. Іванов; кер. роботи С. О. Кузнецов ; НУ «Одеська юридична академія». Одеса, 2008. 19 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/2102?locale-attribute=en
2. Мельник О. М., Бичковський Ю. В. Сучасна методика оцінки рівню безпеки судна та шляхи його підвищення. *Розвиток транспорту*. 2021. № 2 (9). С. 37–46. URL: https://www.researchgate.net/publication/357456951_ACTUAL_PROBLEMS_OF_MARITIME_SAFETY_AND_MODERN_WAYS_OF_ENSURING_THE_SHIP_SECURITY
3. Мельник О. М., Онищенко О. А., Васалатій Н. В., Корякін К. С., Никитюк П. В., Варлан Т. Є. Розвиток цифрових морських інформаційних систем для забезпечення безпеки мореплавства. *Modern engineering and innovative technologies*. 2022. С. 135–140. URL: http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit22-01-022
4. Огляд та перспективи використання сучасних систем курсовказання на морських суднах для забезпечення навігаційної безпеки / О. М. Мельник, О. В. Щербина, К. С. Корякін, Д. А. Бурлаченко. *Наукові вісті Далівського університету*. 2021. № 21. DOI: https://doi.org/10.33216/2222-3428-2021-21
5. Вільський Г., Надич М. Моделювання інформаційної безпеки судна. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. Вінниця, 2011. № 4. С. 36–42.

Ключові слова: морська діяльність, безпека мореплавства, інформаційні технології, судно, інформація.
Key words: maritime activities, navigation safety, information technology, ship, information.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Малєєва (Карпенко) Г. Л.

СЕКЦІЯ 5

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ КОНСТИТУЦІОНАЛІСТИКИ

АЙТКУЛОВА АЛЬБІНА РАХІМІВНА

студентка 1-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО НА СВОБОДУ ДУМКИ І СЛОВА, НА ВІЛЬНЕ ВИРАЖЕННЯ СВОЇХ ПОГЛЯДІВ І ПЕРЕКОНАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах сучасності досить гостро стоїть питання свободи слова, а, враховуючи воєнний стан, що введений в нашій країні, це питання дещо поширило свою важливість та значущість.

Взагалі-то, поняття свобода слова означає можливість вільного висловлення своїх думок особою або ж суспільством загалом, без небезпеки помсти, цензури або ж санкцій.

На даний момент, свобода слова регламентується та закріплюються на законодавчому рівні в статті 10 Конвенції про захист прав людини і основних свобод, яку було ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 р. У ньому зазначено, що «Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду» [1].

В умовах воєнного стану, указом Президента України № 391/2018 було визначено, що під час його дії можуть порушуватись певні конституційні засади, такі як: свобода слова, таємниця листування, невтручання в особисте життя, що записані в Конституції України у статтях 31, 32, 34.

Виходячи з положень цього указу, одразу зрозуміла необхідність порушення цих Конституційних свобод, адже невтручання в ці справи може стати причиною поширення інформації до країни-агресора.

З моменту введення воєнного стану відбулось обмеження свободи слова журналістів та засобів масової інформації, адже після

оприлюднення наслідків влучань, країна-агресор почала регулювати свої удари, для влучання в необхідні їм об'єкти.

27 березня 2022 р. сталась неприємна ситуація, внаслідок якої було заборонено на законодавчому рівні розповсюдження неофіційної інформації про переміщення зброї чи військових. Відтепер суд може призначити покарання у вигляді позбавлення волі строком на 3–8 років, а у випадках передачі інформації до країни-агресора – позбавлення волі строком до 12 років.

Олександр Бурмагін переконаний, що рф, як країна-агресор досить давно використовує інформацію як зброю, і робить це достатньо вдало. Налічується достатньо багато випадків такого використання і поширення інформації з метою залякування українців, ця інформація не є перевіреною, тож довіряти їй не потрібно.

Але, як зазначалося раніше, в умовах воєнного стану не існує повної заборони свободи слова, саме тому українські та іноземні видання продовжують поширювати інформацію, з приводу знущань над українським народом країною агресором. Це допомагає Україні отримати допомогу від інших країн, люди продовжують поширювати інформацію про злочини, які скоює рф і це надає нам змогу продовжувати боротьбу.

Виходячи з досліджень, які проводились в Україні протягом усіх років незалежності, видно, що найвищий показник свободи слова був у 2009 р. – понад 48 %.

Отже, аналізуючи усю подану інформацію розуміємо, що на даний момент свобода слова дійсно має бути обмежена, щоб не викликати в населення негативних думок та не провокувати ворога на здійснення нових злочинів проти українського народу.

Список використаних джерел

1. Бурдига І. Як і чому українська влада обмежує свободу ЗМІ на війні – DW – 14.04.2022. *dw.com*. URL: https://www.dw.com/uk/yak-i-chomu-ukrainska-vlada-obmezhuie-svobodu-zmi-na-viini/a-61438886
2. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 01.05.2023).
3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III: станом на 28 квіт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 07.05.2023).
4. Під час воєнного стану в Україні може обмежуватися свобода слова – указ президента. *Інститут масової інформації*. URL: https://imi.org.ua/news/pid-chas-voiennoho-stanu-v-ukraini-mozhe-obmezhuvatysia-svoboda-slova-ukaz-prezydenta-i22078
5. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 26.11.2018 р. № 393/2018: станом на 28 листоп. 2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/2018 (дата звернення: 07.05.2023).
6. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР: станом

на 13 берез. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-вр (дата звернення: 07.05.2023).
7. Рейтинг свободи преси: яке місце посідала Україна в 2002–2020 рр. *Слово і Діло*. URL: https://www.slovoidilo.ua/2021/03/16/infografika/suspilstvo/rejtynh-svobody-presy-yake-misce-posidala-ukrayina-2002-2020-rokax
8. Чи обмежувати свободу слова у воєнний час? – члени Національної ради взяли участь в онлайн-дискусії Центру демократії та верховенства права – Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. *Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення*. URL: https://www.nrada.gov.ua/chy-obmezhuvaty-svobodu-slova-u-voyennyj-chas-chleny-natsionalnoyi-rady-vzyaly-uchast-v-onlajn-dyskusiyi-tsentru-demokratiyi-ta-verhovenstva-prava/
9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р.: станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 07.05.2023).

Ключові слова: свобода слова, свобода слова в умовах воєнного стану, свобода вираження ідей та міркувань, свобода вираження ідей та міркувань в умовах воєнного стану.
Key words: freedom of speech, freedom of speech under martial law, freedom of expression of ideas and opinions, freedom of expression of ideas and opinions under martial law

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Бальцій Ю. Ю.

БИЧКОВА ВАЛЕРІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З запровадженням воєнного стану в Україні через збройну агресію Росії проти України проблема реалізації конституційних прав людини стала дуже актуальною. Демократія, яка панує в нашій Державі та вільний народ за час війни навчились жити інакше та відчути певний перелік обмежень конституційних прав, які передбачені в Конституції України.

Конституція України містить перелік прав і свобод людини і громадянина, які можуть обмежуватися протягом дії воєнного стану, які передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53, а саме: недоторканність житла;таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; невтручання в особисте і сімейне життя, свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; право брати участь в управлінні

державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації; право володіння, користування і розпоряджання своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності;право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом;право на працю; право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів; право на освіту [1].

Обмеження конституційних прав не є вічним процесом, а діє тільки згідно строку воєнного стану. Тому обмеження прав і свобод людини та громадянина, які передбачаються Конституцією України, є тимчасовими в період дії воєнного стану. Також, важливим є те, що Конституція зберігає за собою перелік прав, які ні в якому разі не можуть бути обмеженими та порушеними. Даний перелік передбачений частиною 2 статтею 64 Конституції України, а саме: рівність конституційних прав і свобод та рівність перед законом; право на громадянство та на зміну громадянства; право на життя; право на повагу до гідності; право на свободу та особисту недоторканність; право надсилати індивідуальні чи колективні письмові звернення та на обґрунтовану відповідь на них; право на житло; на рівні права і обов'язки подружжя у шлюбі та сім'ї; рівність прав дітей незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним; право на судовий захист прав і свобод людини і громадянина; право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди; право знати свої права і обов'язки; гарантія, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи;право на правову допомогу; право не виконувати явно злочинні розпорядження чи накази; не можливість двічі притягуватися до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення; презумпція невинуватості; гарантія того, що особа не буде нести відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом [1]. Та останнім важливим фактором є те, що Президент України за пропозицією Ради національної безпеки і оборони України розглядає питання щодо введення воєнного стану і в разі прийняття рішення щодо необхідності введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях Президент України видає указ про введення воєнного стану в Україні [2].

Передбачений перелік конституційних прав, які можуть бути обмеженими є остаточним, тому всі інші конституційні права та свободи людини і громадянина, які не зазначені в цьому переліку та передбачені Конституцією України, це більш стосується, наприклад, право особи на свободу пересування або вільного вибору місця проживання. До цього переліку ще можна віднести право на власність або право на проведення страйків; вільне вираження своїх поглядів і переконань та ряд інших, можуть бути обмежені у період дії воєнного стану, але тільки для того, щоб забезпечити належну безпеку державі, і тільки

в тих межах, яких вимагає ситуація в країні. Обмежуючи конституційні права людини і громадянина, сучасна, демократична держава повинна дотримуватися міжнародно-правових норм. Ці норми передбачають те, що дане обмеження не спричинить дискримінацію за ознакою статі, раси, національності, мови, походження, відношення до релігії або особистих переконань, а також за іншими ознаками. Дані обмеження не повинні також спричинити дискримінацію за приналежність до будь-яких громадських об'єднань [3; с. 5].

Запровадження воєнного стану ні в якому разі не повинно призвести до застосування тортур або поведінки, яка є жорстокою чи принижуючою людську гідність.

Підсумовуючи, я хочу сказати, що війна дійсно внесла свої корективи в реалізацію конституційних прав людини і громадянина, але незламний дух нашого народу та мета скорішої перемоги навчила нас жити в умовах, які для нас вважалися неспроможними. Але Конституція України та ратифіковані міжнародно-правові акти сприяють належній реалізації конституційних прав людини і громадянина не принижуючи його гідність та не обмежуючи його право на достатній рівень життя, навіть, в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 чер. 1996 р. (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 05.05.2023).
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19 (дата звернення: 05.05.2023).
3. Ковалів М. В., Гаврильців М. Т., Лепіш Н. Я. Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану : матеріали наукового семінару. Львів : ЛьвДУВС, 2022. 315 с. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/uk/karta-dokumentiv/category/155-conference-2022-magazine.html?download=2028:konstytutsiini-prava-i-svobody-liudyny-ta-hromadianyna-v-umovakh-voiennoho-stanu-materialy-naukovoho-seminaru-23-chervnia-2022-roku

Ключові слова: Конституційні права людини і громадянина, воєнний стан, обмеження конституційних прав, особливості реалізації конституційних прав.
Key words: Constitutional rights of a person and a citizen, martial law, restrictions on constitutional rights, peculiarities of exercising constitutional rights.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

БІЛИК КАТЕРИНА ВІКТОРІВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

НАБУТТЯ ГРОМАДЯНСТВА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЗМІНИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

«Громадянство є однією з істотних ознак державного суверенітету. Кожна держава визначає зміст прав і свобод громадян, межі їх здійснення, встановлює заборони та відповідальність за їх порушення, визначає порядок набуття й припинення громадянства. Тільки громадянин може користуватися повним обсягом прав і свобод, які надає йому держава» [2].

Погоджуюсь із позицією О. Сподинського, що належність до громадянства гарантує особі весь комплекс конституційних прав та свобод й забезпечує її право на участь в управлінні державою, наділяє правом бути носієм влади в державі [4].

Нині питання отримання громадянства в Україні набуло досить гострого розголосу, оскільки з початком повномасштабного вторгнення, Верховна Рада України прийняла рішення про внесення змін до отримання громадянства України.

Донедавна підстави отримання громадянства були досить спрощеними, та визначались в статті 9 Закону України «Про громадянство України», а саме: «1) визнання і дотримання Конституції та законів України, що засвідчується особою у поданій в установленому порядку заяві про прийняття до громадянства України; 2) подання декларації про відсутність іноземного громадянства або зобов'язання припинити іноземне громадянство; 3) безперервне проживання на законних підставах на території України протягом останніх п'яти років; 4) отримання дозволу на імміграцію; 5) володіння державною мовою або її розуміння в обсязі, достатньому для спілкування; 6) наявність законних джерел існування» [1].

Запропоновано внести зміни до Законів України «Про громадянство України» (далі – Закон) та «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Даними змінами внесено корективи шляхом доповнення до частини 2 статті 9 Закону додатковими вимогами щодо прийняття до громадянства України іноземців / осіб без громадянства, зокрема, необхідністю знання основ Конституції України, історії України, що здійснюється шляхом складання іспитів в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, а також володіння державною мовою відповідно до рівня, визначеного Національною комісією зі стандартів державної мови.

Запровадження тестів на громадянство допоможе зменшити ризик втрати національної ідентичності, оскільки заявники змушені знайомитися з історією та культурою країни, а також може підвищити обізнаність громадян.

Але, дане нововведення ускладнить отримання громадянства для іноземців. З одного боку, держави мають право висувати певні вимоги до тих, хто хоче стати громадянами, щоб забезпечити національну безпеку та стабільність. З іншого боку, процес натуралізації має бути справедливим і забезпечувати рівні можливості для всіх заявників [3].

Запровадження комплексного іспиту з основ Конституції України, історії України має на меті забезпечити якісне знання країни та її мови претендентами на громадянство, що є важливим аспектом для інтеграції, крім того, знання мови та історії країни допоможе абітурієнтам краще зрозуміти місцеву культуру та зробити внесок у більш згуртоване суспільство.

Також передбачено можливість подання учасниками на отримання громадянства України скарг на результати іспитів, що забезпечує захист прав абітурієнтів та контроль якості іспитів [3].

Зважаючи на все це, можна стверджувати, що введення обов'язкових іспитів для отримання громадянства України сприятиме покращенню процесу отримання громадянства та інтеграції іноземців у нове суспільство. Однак важливо, щоб це нововведення застосовувалось справедливо з урахуванням усіх прав заявників.

Проте слід мати на увазі, що додатковою перешкодою для отримання громадянства може стати також запровадження іспитів для окремих груп іноземців, особливо з обмеженими можливостями та низьким рівнем освіти. В такому випадку важливо забезпечити доступність і рівність у складанні іспитів для всіх учасників.

Загалом запровадження іспитів для отримання громадянства України є важливим для зміцнення національної безпеки, інтеграції іноземців та забезпечення якості національних та мовних знань тих, хто претендує на громадянство.

Отже, прийняті Верховною Радою України нововведення про запровадження іспитів для отримання громадянства України містить у собі: зміцнення національної безпеки, підвищення якості знання країн претендентів на громадянство та їх мов, сприяння інтеграції іноземців тощо, має багато позитивних моментів. Однак важливо забезпечити доступність і рівність у процесі іспиту для всіх абітурієнтів, у тому числі для осіб з обмеженими можливостями та тих, хто має нижчу освіту.

Список використаних джерел

1. Про громадянство України : Закон України від 18 січня 2001 р. (зі змінами та доп.). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 13. Ст. 65. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14 (дата звернення: 29.04.2023).
2. Толкачова І. А. Підстави набуття громадянства в Україні і країнах СНД. *Часопис Київського університету права.* 2013. № 2. Ст. 101.
3. Закон про іспити для отримання громадянства України офіційно опубліковано «Судово-юридична газета» від 28.04.2023 р. URL: https://sud.ua/uk/news/publication/268827-zakon-ob-ekzamenakh-dlya-polucheniya-grazhdanstva-ukrainy-ofitsialno-opublikovan (дата звернення: 29.04.2023).

4. Сподинський О. Конституційно-правові підстави набуття та припинення громадянства в Україні та країнах Європейського Союзу: порівняльний аналіз : дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. Київ : НАВС, 2021. Ст. 214.

Ключові слова: громадянство, інтеграція іноземців, комплексний іспит, державна мова.

Key words: citizenship, integration of foreigners, comprehensive exam, official language.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Афанасьєва М. В.

БУГАЄНКО КАРІНА ВІКТОРІВНА

юрисконсульт юридичного відділу
Товариства з обмеженою відповідальністю «ПАРИТЕТ»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КОНСТИТУЦІЙ

Внесення змін до конституції є процедурою, якою опосередкована така юридична властивість конституції, як динамізм, тобто здатність оновлюватися. Оскільки підвищена стабільність характеризує основний закон держави з позиції непорушності, на відміну від нього, динамізм дає змогу конституції відповідати сучасним потребами держави і суспільства. Досить влучно з даного питання зазначено О. Градовським, що «якою б гарною не була конституція, сам розвиток народу призводить до нових умов життя, за яких окремі статті можуть виявитися віджилими…» [1, с. 33–34].

Наразі конституції усіх правових та демократичних держав містять положення у вигляді розділів (наприклад, розділ 8 Конституції Республіки Хорватія [2]) або окремих статей (наприклад, стаття 143 Конституції Республіки Молдова [3]), якими регламентовано порядок перегляду основного закону. Аналізуючи специфічність процесу внесення змін до конституції у різних державах світу, доцільно звернути увагу на базові елементи, що у сукупності утворюють структуру даної процедури, зокрема: а) суб'єкти, які мають право ініціювати внесення змін до конституції; б) об'єкт, тобто характеристика конституційних положень, які можуть підлягати зміні або доповненню, а також наявність обмежень щодо їх зміни (межі конституційних змін); в) зміст, тобто сукупність стадій та дій, що утворюють механізм внесення змін до конституції; г) підстави внесення змін до конституції (так звані юридичні факти).При цьому, змістовне наповнення вказаних елементів буде залежати від специфіки форми держави та рівня громадянської участі.

Наприклад, Конституція Литовської Республіки серед суб'єктів, які мають право ініціювати конституційні поправки, виокремлює одну четверту всіх членів Сейму та 300 тис. виборців (стаття 147). Обмежень щодо конституційних положень, які можуть підлягати зміні

або доповненню, Конституцією Литовської Республіки не визначено (крім заборони внесення змін під час надзвичайного або воєнного стану), натомість звернено увагу на особливий механізм внесення змін окремих розділів та положень. Так, голосування за проєкт закону про внесення змін до конституції здійснюється Сеймом двічі, а кількість голосів має становити не менше як дві третини усіх членів Сейму. Якщо зміна стосується глав I «Литовська держава» та XIV «Зміна Конституції», то обов'язковою умовою є проведення референдуму. У разі зміни положення «Литовська держава є незалежною демократичною республікою» (стаття 1), така зміна має бути підтримана на референдумі трьома четвертими громадян Литви, які мають виборче право (стаття 148) [4]. Тобто, досвід Литви засвідчує функціонування комплексного підходу внесення змін до конституції (залучення парламенту та громадян).

У Португальській Республіці суб'єктом ініціювання конституційних змін виступають депутати (без вказівки на кількість), а закон про перегляд конституції приймається двома третинами від усієї кількості депутатів Асамблеї Республіки (стаття 285). Особливо акцентується увага на межах конституційного перегляду, а саме: закони про перегляд Конституції мають поважати: a) національну незалежність та єдність держави; b) республіканську форму правління; c) відокремлення церкви від держави; d) права, свободи та гарантії громадян; e) права трудящих, комісій трудящих та профспілкових об'єднань; j) поділ органів державної влади тощо (стаття 288) [5]. При цьому, відсутня вказівка на важливість проведення референдуму або всенародного голосування, тобто вся повнота повноважень належить виключно парламенту.

Конституцією Ірландської Республіки передбачено, що будь-яке положення Конституції може бути змінено шляхом поправки, зміни або скасування. Кожна пропозиція щодо зміни конституції має бути ініційована у Палаті представників у вигляді законопроєкту та прийнята або розглядатися як прийнята обома палатами Парламенту, після чого законопроєкт (визначений як «Акт про зміну Конституції») має бути поданий на референдум для вирішення народом відповідно до чинного закону про референдум (ст. 46) [6]. Тобто, незалежно від того, зміна якого положення конституції має місце, кожен проєкт закону про внесення змін, ініційований парламентом, обов'язково підлягає розгляду громадянами шляхом проведення референдуму.

Отже, внесення змін до конституції обумовлює динамізм основного закону. Наразі відсутність єдиної процедури перегляду конституцій обумовлена специфікою держав, що дає підстави здійснення їх детального аналізу у подальших дослідженнях.

Список використаних джерел

1. Федоренко В. Л. Внесення змін до Конституції в Україні та за кордоном: поняття, моделі, суб'єкти, процедури. *Право і суспільство.* 2021. № 5. С. 32–40.
2. Конституція Республіки Хорватія : Закон Республіки Хорватія від 22.12.1990 р. URL: http://surl.li/hcvbq (дата звернення: 08.05.2023).

3. Конституція Республіки Молдова : Закон Республіки Молдова від 29.08.1994 р. URL: http://surl.li/hcvbt (дата звернення: 08.05.2023).
4. Конституція Литовської Республіки : Закон Литовської Республіки від 25.10.1992 р. URL: http://surl.li/exfbz (дата звернення: 08.05.2023).
5. Конституція Португальської Республіки : Закон Португальської Республіки від 02.04.1976 р. URL: http://surl.li/hcvcf (дата звернення: 08.05.2023).
6. Конституція Ірландської Республіки : Закон Ірландської Республіки від 29.12.1937 р. URL: http://surl.li/hcvck (дата звернення: 08.05.2023).

Ключові слова: конституція, зміни, процедура, зарубіжний, досвід.
Key words: constitution, changes, procedure, foreign experience.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

БУМАГА МАРИНА ЮРІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

МИРНІ ЗІБРАННЯ В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА ТА ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Українці завжди прагнули до незалежності, волі та свободи. Протягом багатовікової боротьби кров'ю та потом, мільйонами життів ми здобули собі незалежну державу. Однак, громадяни вже незалежної держави можуть бути невдоволеними деякими рішенням влади або соціокультурною, економічною, політичною сферами життя. І одним із засобів звернути увагу на виявлені проблеми та спробою змінити своє становище є проведення мирних зібрань, але їх проведення повинно регулюватися на законодавчому рівні, щоб зробити такі заходи законними та легальними. Однак, наразі не існує єдиного нормативно-правового акту, який міг би забезпечити проведення заходів такого характеру.

У ході дослідження проблематики проведення мирних заходів використовую праці таких науковців та експертів, як Самбор Микола, Середа Максим, Білаш Олександр, Бондар Валерія. Окрім цього, проведу аналіз таких нормативно-правових актів, а саме: Конституція України, Загальна декларація прав людини, Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права.

Згідно зі статтею 39 Конституції України громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування. Згідно з міжнародними актами, які ратифікувала Верховна Рада України, а саме: Загальна декларація прав людини, Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права кожна людина має право на свободу мирних зборів

і асоціацій. Отже, право громадян України на проведення мирних зібрань визначено у низці нормативно-правових актів. Самбор Микола наводить таку тезу: «Гарантування свободи передбачає встановлення законом чіткого можливого обмеження цієї свободи з боку органів влади. Тобто закон має визначати межу, за яку державне регулювання не може вийти. Коли ж законодавець говорить про право – це означає, що держава встановлює це право з реалізацією за певною процедурою» [1, с. 257]. Конституція України та інші описані нормативно-правові акти мають декларативний характер, тому є доречним прийняття нормативно-правового акту, який би встановлював процедуру проведення мирних зібрань.

Також проблематика проведення мирних зібрань на території України полягає у невизначеності меж дозволених заходів. Так, з твердження Бондар Валерії, а саме: «Способи проведення мирного зібрання не можуть бути визначені наперед як єдино дозволені, зважаючи на їхню різноманітність та необмеженість фантазії організаторів мирних зібрань» [4, с. 11] випливає, що не може бути встановлений єдиний спосіб проведення мирних зборів, з урахуванням їх розмаїття, але, також згідно зі статтею 39 Конституції обмеження права на проведення мирних зібрань може встановлюватися судом лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку з метою запобігання заворушення чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав та свобод інших людей. Отже, в законодавстві не повинен бути визначений єдино дозволений засіб проведення мирних зібрань, однак повинні бути встановлені конкретні обмеження, щодо їх проведення.

Також, недостатня регуляція проведення мирних зібрань може провокувати неправомірні рішення суду стосовно обмеження проведення мирних зборів. Згідно з працею Середи Максима: «Судова практика щодо обмеження мирних зібрань є не уніфікованою та погано вмотивованою, для неї характерні тенденції щодо розширювального тлумачення підстав для обмеження мирних зібрань та недостатнє використання принципу пропорційності під час балансування інтересів учасників мирних зібрань та інших громадян» [2, с. 170]. Отже, відсутність повноцінної процедури проведення мирних зібрань на території Україні може провокувати порушення чинних норм права, а також порушення прав та інтересів осіб.

Задля встановлення процедури проведення мирних зібрань необхідне прийняття нормативно-правового акту, який би вміщував в собі обмеження та точний порядок проведення мирних зібрань. Дану теза підтверджується твердженням Білиш Олександр: «Ряд питань, які слід було б врегулювати на законодавчому рівні, не знайшли там своєї реалізації. Це стосується визначення самого поняття «мирне зібрання», форм, у яких може здійснюватися, відмежування зібрань від інших подібних заходів, проте тих, які не підпадають під ознаки «мирного зібрання» тощо» [3, с. 220]. Тому, вважаю необхідним прийняття закону, який регулював би проведення мирних зібрань.

Підсумовуючи, можна зазначити: право на проведення мирних зборів визнається державою на законодавчому рівні, однак у нашій

державі немає встановленої повної процедури проведення мирних зборів та зібрань, що не дає повною мірою реалізувати громадянам свої права на них, а також може його порушити. Тому, є необхідним створити нормативно-правовий акт, що визначав би всі аспекти визначення, проведення та реалізації мирних зборів.

Список використаних джерел

1. Самбор М. Конституційне право на свободу мирних зібрань в Україні. *Право України*. 2020. № 6. С. 251–272.
2. Середа М. Л. Право на мирні зібрання: теоретичні, практичні та порівняльно-правові аспекти : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2019. 203 с. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/266f3878-a1ba-4780-b575-526d7be2fbc7/content
3. Bilash, O. Legislative regulation issues of peaceful assemblies in Ukraine. Uzhhorod National University Herald. Series "Law". 2022. № 71. P. 216–221. URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.71.36 (дата звернення: 05.05.2023).
4. Bondar, M., Valeriia, N. Implementation of the Right to Peaceful Gatherings: Factors of Restrictive Measures and Ensuring their Legitimacy. NaUKMA Research Papers. Law. 2019. T. 4. P. 3–13. URL: https://doi.org/10.18523/2617-2607.2019.4.3-13 (дата звернення: 05.05.2023).

Ключові слова: мирне зібрання, проведення мирних зібрань, право на мирні зібрання, регуляція проведення мирних зібрань, дослідження нормативно-правової бази.

Key words: peaceful assembly, right to peaceful assembly, regulation of peaceful assembly, research of legal framework.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Афанасьєва М. В.

ВАНЬЧАК МАРТА ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 4-го курсу факультету судового
та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ВІДНОСИН ЦЕРКВИ ТА ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ: ВІТЧИЗНЯНА СПЕЦИФІКА СВІТСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Відносини між церквою та державою в Україні є складними та потребують балансування між свободою релігії та захистом прав та свобод інших громадян.

Україна є секулярною державою, що означає, що держава не має офіційної релігії і не втручається у справи релігійних організацій. Відносини між церквою та державою в Україні регулюються Конституцією України [1], міжнародними договорами та законами, зокрема забезпечуються свобода совісті та релігії, рівноправність релігійних організацій перед законом, заборона на примусову пропаганду релігії та інші принципи.

«Метою галузі конституційного права є запобігання узурпації публічної влади, незмінності еліт, сваволі органів публічної влади, порушенням насамперед громадянських і політичних прав і законних інтересів людини» [2, с. 29], серед таких громадянських прав важливе місце обіймає свобода світогляду та віросповідання. Згідно з Конституцією України, кожна людина має права і свободи, які стосуються віросповідання та релігійних практик українців і можуть бути обмежені у двох випадках: коли релігійна організація порушує закон або коли є загроза громадському здоров'ю [1]. Держава забезпечує рівноправність релігійних організацій перед законом та забезпечує розмежування між державними та релігійними справами.

Основним законом, який регулює відносини між державою та релігійними організаціями в Україні, є Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації». Цей закон забезпечує свободу віросповідання, регулює процедури реєстрації релігійних організацій та їхній правовий статус, а також встановлює порядок взаємодії між релігійними організаціями та державними органами [3].

Україна має офіційно визнані релігійні організації, які мають право на вільну діяльність у межах закону. Держава має мати дотримуватись нейтралітету до внутрішніх справ релігійних організацій, але має право контролювати їх діяльність відповідно до закону.

На сьогодні Україна має проблеми з організацією релігійного життя, з охороною культурної спадщини, зокрема православних святинь, на тимчасово окупованих територіях України.

Також країна стикається зі своїми власними проблемами у відносинах між державою та церквою. Ось декілька з них:

1. Статус Української православної церкви Московського патріархату (УПЦ МП): УПЦ МП залишається однією з найбільших релігійних організацій в Україні, і на сьогодні не всі її прихильники визнали томос про автокефалію, виданий у 2018 р. Це створює напругу між церквою та державою.
2. Взаємовідносини між державою та релігійними організаціями: Є різні погляди на те, як держава повинна співпрацювати з релігійними організаціями. Деякі вважають, що держава повинна бути повністю секулярною, а інші вважають, що держава повинна бути активнішою у підтримці релігійних організацій та їхніх інтересів.
3. Релігійна нетерпимість та конфлікти: Україна має декілька різних релігійних громад, іноді вони стикаються з нетерпимістю та конфліктами. Деякі церкви та релігійні групи часто критикують одна одну, що створює напруження в суспільстві.
4. Влада та релігійні заклади: Влада і релігійні заклади часто мають різні погляди на деякі питання, такі як сімейне законодавство та права ЛГБТ-спільноти. Це може створювати проблеми у взаємовідносинах між державою та церквою.
5. Вплив релігії на політику: В Україні є певний ризик того, що релігійні організації можуть втручатися в політичний процес та намагатися впливати на державну політику. Це може викликати конфлікти між різними політичними групами та знижувати довіру до державних інституцій.

6. Фінансування церковних організацій: Існує дискусія про те, як держава повинна фінансувати церковні організації. Деякі вважають, що церква повинна отримувати фінансування від держави, так само як і інші неприбуткові організації. Інші вважають, що це порушує принцип секулярності держави та церкви.

Ці проблеми є складними та вимагають комплексного підходу для їхнього вирішення. Держава та церква повинні працювати разом, щоб знайти рішення, які б задовольняли всіх громадян та забезпечували права та свободи кожної людини в країні.

Відокремлення держави та церкви – це принцип, який передбачає незалежність церкви від держави та обмежену роль держави в релігійних питаннях. Цей принцип забороняє державі встановлювати офіційну державну релігію та використовувати державні кошти для підтримки такої релігії, натомість не забороняє церкві втручатися в політику, оскільки її члени можуть вільно користуватися своїми правами та обов'язками як громадян країни. Ця засада є важливим аспектом прав людини та свободи віросповідання. Принцип відокремлення церкви від держави базується на взаємній повазі. Як правило, держава не може втручатися у внутрішні справи церкви, а тим більше ставити під сумнів її віру та догми чи диктувати їй. Вона не може надавати перевагу одній релігії та дискримінувати іншу. З іншого боку, церква не може нав'язувати свої вірування та переконання державі та решті громадян. Вона не може вимагати, щоб нація дотримувалася своїх переконань, навіть якщо вона щиро вірить, що вони корисні для країни.

В Україні принцип відокремлення держави та церкви закріплений у Конституції та законах. Держава повинна гарантувати свободу віросповідання та уникати втручання у внутрішні справи релігійних організацій. Натомість держава має право контролювати діяльність релігійних організацій у випадках, коли це стосується захисту прав та свобод громадян або гарантування громадської безпеки. Важливим є також забезпечення рівного ставлення до всіх релігійних спільнот. Цей принцип є вагомим у системі правосуддя та гарантує свободу віросповідання та незалежність.

Принцип світської держави передбачає, що держава не повинна втручатися у внутрішні справи релігійних організацій та не має права встановлювати будь-яку релігію або визначати її перевагу перед іншими. Принцип світської держави в Україні був закріплений у Конституції України з моменту її ухвалення в 1996 р. Проте протягом останніх років виникали дискусії та конфлікти, пов'язані з відносинами між державою та церквою. Одним з таких конфліктів була ситуація навколо надання томосу Православній Церкві України, яка отримала автокефалію від Вселенського патріарха у січні 2019 р.

Українська держава веде політику діалогу з релігійними організаціями та активно сприяє розвитку різних релігій в країні. Наприклад, державні органи співпрацюють з представниками релігійних організацій у справах громадського життя, в тому числі у сфері благодійності, культури, освіти та науки.

З іншого боку, держава веде боротьбу з екстремістськими релігійними організаціями та гарантує безпеку громадян від можливих терористичних атак. Це охоплюється концепцією «войовничої демократії», яка «має на меті боротьбу проти зловживання демократією, радикальних політичних партій і тероризму» [4, с. 30], а також радикальних релігійних об'єднань. У цьому контексті, держава може встановлювати певні обмеження на діяльність релігійних організацій, якщо ця діяльність порушує закони та загрожує безпеці громадян.

Отже, відділення церкви від держави та принцип світської держави в Україні є важливими для забезпечення свободи віросповідання та розвитку різних релігій. Держава повинна гарантувати рівність усіх релігійних спільнот та боротися з екстремізмом та тероризмом.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 23.04.2023).
2. Батан Ю. Д. До питання про місце превенції у правовому регулюванні. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2017. № 10. С. 25–31.
3. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12 (дата звернення: 23.04.2023).
4. Батан Ю., Шевченко Ю. Заборона політичних партій як складник концепції войовничої демократії: практика ЄСПЛ та український досвід. *Ампаро*. Спецвипуск. Том 1. 2022. С. 28–34. URL: https://doi.org/10.26661/2786-5649-2022-spec-1-04 (дата звернення: 07.05.2023).

Ключові слова: секуляризм, відокремлення церкви від держави, релігійна свобода, принцип світської держави, проблеми у відносинах між державою та церквою, релігійні організації, релігійна свобода.

Key words: secularism, separation of the church from the state, religious freedom, the principle of the secular state, problems in relations between the state and the church, religious organizations, religious freedom.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Батан Ю. Д.

ВЕНЦУРИК ДІАНА ПЕТРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОМІРНЕ ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ

На сьогодні обмеження прав і свобод людини є невід'ємним елементом правової системи будь-якої демократичної держави світу, зокрема, України. Сучасні реалії потребують найбільш ефективний захист національної безпеки та правопорядку, що супроводжується об'єктивною необхідністю обмеження певних прав і свобод людини, які повинні носити виключно законний і правовий характер.

Обмеження конституційних прав і свобод є складним і суперечливим питанням. Без сумніву, такі обмеження мають бути виправдані законними та переконливими державними інтересами та бути пропорційними до переслідуваної мети. Більше того, обмеження повинні бути встановлені законом, чіткі та доступні у своєму формулюванні для кожного та доступні для перегляду незалежною судовою системою.

Під обмеженням прав людини, перш за все, варто розуміти правомірне втручання в права і свободи людини та громадянина, які спрямовані на забезпечення балансу публічних та приватних інтересів з метою захисту національної безпеки, суверенітету, територіальної цілісності, інформаційної безпеки, громадського порядку тощо.

Досліджуючи питання правомірності обмеження прав людини, доцільно вказати на правові принципи, які будуть визначати доцільність таких обмежень. Принцип пропорційності є важливим правовим принципом, який використовується для визначення виправданості дій уряду в обмеженні прав людини. У контексті сфери обмеження конституційних прав принцип пропорційності вимагає, щоб будь-яке обмеження конституційного права було пропорційним легітимній меті, яку переслідує уряд.

У науковій літературі досить часто принцип пропорційності включає в себе три підпринципи або критерії: доречність, необхідність і пропорційність у вузькому сенсі (балансування). Доречність вимагає, щоб засоби досягнення легітимної мети повинні підходити для досягнення поставленої мети. Необхідність вимагає, щоб дії або обмеження уряду були необхідними для досягнення законної мети з використанням доступних і найменш обмежувальних для приватних осіб засобів. Пропорційність у вузькому сенсі вимагає, щоб збиток приватній особі від обмеження її прав повинен бути пропорційний вигоді уряду щодо поставленої мети [1].

Отже, у контексті сфери обмеження конституційних прав принцип пропорційності вимагає, щоб будь-яке обмеження конституційного права було ретельно збалансоване з важливістю законної мети уряду. Обмеження має бути необхідним для досягнення мети та не повинно виходити за межі необхідного для її досягнення. Обмеження також має бути пропорційним важливості законної мети. Загалом, принцип пропорційності відіграє вирішальну роль у забезпеченні розумності та виправданості дій уряду та обмежень конституційних прав. Це допомагає забезпечити захист конституційних прав людини, а також дозволяє урядам вживати необхідних заходів для досягнення важливих цілей державної політики.

Аналізуючи принцип пропорційності у контексті правомірного обмеження прав людини, доцільно звернути увагу на практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), у якій докладно роз'яснено умови правомірності будь-яких обмежень прав та свобод людини. У таких рішеннях як "Goodwin v. United Kingdom" [2], "Shvydka v. Ukraine" [3] ЄСПЛ розглядає принцип пропорційності у три основні

етапи. У доктрині ці етапи отримали назву «трискладовий тест» на пропорційність. По-перше, обмеження прав повинне передбачатись національним законодавством, що означає наявність чинного закону на момент затвердження такого обмеження. Важливим є те, щоб закон відповідав критеріям якості, а саме був зрозумілим і чітким для кожного, і був доведений до відома громадянам у встановлений законодавством спосіб. По-друге, обмеження прав людини повинно відповідати легітимній меті. У більшості випадків така мета буде спрямована на захист найбільш важливих для держав благ та цінностей (державний суверенітет, демократія, громадський порядок, економічна та інформаційна безпеки). По-третє, втручання у права людини має відповідати вимогам співмірності. У даному контексті під співмірністю варто розуміти те, що характер та обсяг втручання держави у права індивіда повинне бути не самоціллю, а засобом для захисту необхідного блага. Визначення співмірності обмеження прав людини є одним з найбільш складних та неоднозначних завдань, адже досить часто обмеження прав людини є законним, відповідає конкретній легітимній меті, але характер такого обмеження є надмірним. Приклад такої ситуації можна побачити у Рішенні ЄСПЛ у справі "Shvydka v. Ukraine". У цій справі Європейський Суд дійшов до висновку, що призначення покарання було неспіврозмірним, зважаючи на вік заявниці і на той факт, що вона раніше не вчиняла ніяких правопорушень і в її діях не встановили ніякого насильства та небезпеки.

В окремих випадках обмеження конституційних прав і свобод може бути оскаржено в суді на підставі їх не відповідності Основному Закону. Загалом правомірність обмеження конституційних прав і свобод залежить від конкретних обставин, законодавчої бази та тлумачення Конституції України Конституційним Судом України.

Підсумовуючи усе вище зазначене, можна дійти висновку, що правомірне обмеження прав та свобод людини – це необхідний захід тимчасового характеру будь-якої правової та демократичної держави, який застосовується з метою найбільш важливих суспільних благ та цінностей та вимагає обмеження реалізації певних суб'єктивних прав людини. Для того, щоб вважати таке обмеження правомірним, необхідним є неухильне виконання певних умов та дотримання принципів, одним із яких є принцип пропорційності. Дотримання принципу пропорційності дозволяє захищати права людини від неправомірного і неспіврозмірного втручання у реалізацію прав і свобод людини.

Список використаних джерел

1. Крижова О. Г. Структура принципу верховенства права: аналіз крізь призму його правозастосування. URL: http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2017/jun/4970/vnulpurn2016 83725.pdf (дата звернення: 05.05.2023).
2. Рішення Європейського Суду з прав людини Goodwin v. United Kingdom § 40, 27 March 1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_065 (дата звернення: 05.05.2023).

3. Рішення Європейського Суду з прав людини Shvydka v. Ukraine § 33, 30, December 2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a40 (дата звернення: 05.05.2023).

Ключові слова: принцип пропорційності, балансування, трискладовий тест, практика ЄСПЛ, співрозмірність, обмеження прав, права людини, Конституція України, Європейський суд з прав людини.

Key words: principle of proportionality, balancing, three-part test, ECtHR practice, proportionality, limitation of rights, human rights, Constitution of Ukraine, European Court of Human Rights.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

ВЛАСЮК АНАСТАСІЯ ВАДИМІВНА

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ

Права і свободи людини та громадянина є фундаментом для розвитку індивіда у суспільстві, являються способом задоволення всіх його потреб та допомагають для реалізації власного потенціалу в різних сферах нашого життя. Вони є найвищою цінністю і вся державна політика повинна бути направлена задля їх забезпечення, реалізації та існування. І це зазначено в основному законі нашої країни, а саме в ст. 3 Конституції України в якій зазначено, що гарантування прав і свобод людини є основним обов'язком держави, держава є відповідальною перед людиною та суспільством за свою діяльність [1].

Проте, незважаючи на те, що це найбільша цінність, існувати демократичному суспільству без їх обмежень – нереально. Не піддається сумніву теза – права і свободи однієї людини, обмежуються правами і свободами іншої. Хоч би як ми не хотіли вірити в те, що необмежена свобода існує, проте таке твердження є хибним. Оскільки в такому б суспільстві існували лише безладдя та свавілля, і ні про які права не могло бути й мови. Для цього існує два види прав: абсолютні та відносні. Вони дають змогу зрозуміти які з них можуть у певних випадках бути обмежені, а які є недоторканними, і їх звуження може стати наслідком порушення звичного існування для людини у демократичному суспільстві та може спричинити крах самих інституцій таких прав.

Обмеження прав і свобод людини в окремих випадках є потребою, покликаною захистити кожного індивіда в нашій державі, а також суспільства загалом. Зокрема, для того щоб узгодити межі прав та інтересів кожного із нас так, щоб вони не порушували права та інтереси іншої людини. І на цій підставі виникає багато суперечок стосовного того, чи є певні обмеження легітимними, та як вони повинні застосовуватися і де вони закріплюються.

Насамперед права мають своє вираження у нормативно правових актах національного та міжнародного законодавства. У Конституції України, а саме в ст. 64, передбачено низку прав які можуть бути обмежені під час правового режиму воєнного або надзвичайного стану. Але крім цього в окремих частинах статей, які визначають інші права, можуть передбачатися обмеження відповідно до деяких випадків. Так, наприклад, «право на свободу світогляду і віросповідання може бути обмежене, якщо їх застосування несе загрозу для громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей» [1].

Але бувають випадки, коли в законодавстві чітко не передбачено за яких умов можуть обмежуватися права індивіда, або такі обмеження, на перший погляд, можуть здатися дискримінаційними, та тими які порушують основоположні права та свободи. Тоді особи, на погляд яких, їхні права були порушені, звертаються до суду з відповідним позовом, щодо захисту таких прав.

При цьому, при вирішення таких спорів, суди застосовують як національне законодавство, так практику Європейського суду з прав людини.

Так наприклад, Рішення Костопільського районного суду Рівненської області від 04.05.2022 р. (справа № 564/3443/21) є гарним прикладом того, як суд вирішує спори щодо захисту прав, які фактично можна вважати обмеженими, застосовуючи як законодавчі акти України та одночасно покликаючись на практику ЄСПЛ. Зокрема, позивач у справі вказував на те, що наказ про відсторонення з посади, який був виданий директором ліцею (в якому працювала особа) і який виданий відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 1236, є таким, що порушує право на недоторканність та працю та просив поновити його на роботі, а також задовольнити ряд вимог, які, на його думку, відновили б його права (зокрема щодо виплати втраченого заробітку). Зокрема, позивач вказував, що дана постанова Кабміну є дискримінуючою. Проблема полягала в тому, що позивач не хотів робити щеплення від COVID-19, а без нього працювати на даній посаді він не може відповідно до положення постанови КМУ [4].

Суд ухвалив рішення про відмову у задоволені позву, мотивуючись тим, що відповідно до правового висновку, який сформував Європейський суд з прав людини у справі «Соломахін проти України» (заява № 24429/03), дане відсторонення особи з посади є правомірним та відповідає визначним правам людини. Оскільки хоча обов'язкове щеплення як примусовий медичний захід є втручанням у гарантоване пунктом 1 статті 8 Конвенції право на повагу до приватного життя особи, що включає фізичну та психологічну недоторканність особи. ЄСПЛ зазначив, що порушення фізичної недоторканності заявника можна вважати виправданим для дотримання цілей охорони здоров'я населення та необхідності контролювати поширення інфекційного захворювання [4].

Це рішення було оскаржене позивачем, проте суд апеляційної інстанції залишив рішення без змін.

Зі змісту вказаних рішень судів можна зробити висновок, що обмеження прав людини повинно мати обґрунтовану основу для його застосування і мати своє вираження у відповідному нормативно-правовому акті. А якщо виникають ситуації, коли ці акти мають дискримінаційний, на перший погляд, характер, то у таких випадках, з метою вирішення питання щодо правомірності обмеження таких прав в кожному конкретному випадку, можливо застосовувати практику Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) для врегулювання таких проблем.

Тим більше, що 17 липня 1997 р. Верховна Рада України ратифікувала Європейську конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а отже, вказана Конвенція може застосовуватись нарівні з національним законодавством [2].

Крім того, відповідно до ч. 1 ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», українські суди при вирішенні справ застосовують Конвенцію та практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) як джерело права [3].

Зі змісту описаної в рішенні суду ситуації, можна зрозуміти, що в окремих випадках, у першу чергу пріоритетними є права суспільства загалом, аніж одного індивіда, про що суд першої та апеляційної інстанцій навів відповідну мотивацію, чому в цій ситуації часткові обмеження є законними та не несуть загрози для нормального існування людини, при цьому залишаючи в безпеці здоров'я суспільства.

Отже, проблема обмеження прав людини була і залишається актуальною дотепер. Для вирішення її потрібно удосконалювати національне законодавство, щоб не виникало таких ситуацій, як наведено вище, і щоб воно відповідало міжнародним стандартам з цих питань. А для врегулювання виникаючих спорів надано законодавчу можливість застосовувати сформульовані ЄСПЛ правові висновки, які у свою чергу використовуються у різних країнах як основний критерій вирішенні таких суперечностей, що загалом сприяє та покликане покращити якість національного законодавства.

Список використаних джерел

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 30.04.2023).
2. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР: станом на 13 берез. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-вр (дата звернення: 30.04.2023).
3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV: станом на 2 груд. 2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15 (дата звернення: 30.04.2023).

4. Рішення Костопільського районного суду Рівненської області від 04.05.2022 р. (справа № 564/3443/21), Єдиний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104222127 (дата звернення: 30.04.2023).

Ключові слова: права і свободи людини, обмеження прав, міжнародне законодавство.
Key words: human rights and freedoms, restriction of rights, international legislation.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Панасюк В. М.

ГІЛЬТАЙ АНАСТАСІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДВОКАТУРОЮ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

З початком повномасштабного вторгнення військ агресора 24 лютого 2022 р. відбулися численні зміни у кожній сфері суспільства. Агресія проти суверенітету України призвела до трансформацій, як у законодавстві, що стосується особи, яка надає правничу допомогу, так і щодо організаційних питань надання професійної правничої допомоги. Це можна пов'язати з: потребою забезпечення безпеки адвокатів; службою адвокатів у ЗСУ; переміщенням захисників із зони активних бойових дій; можливою втратою зв'язку з клієнтами, що змушені були виїхати за межі країни або з тими, хто опинився в зоні бойових дій чи на тимчасово окупованих територіях; розширенням кола осіб, які потребують безоплатної правничої допомоги. Варто зазначити, що з запровадженням в Україні воєнного стану було обмежено низку конституційних прав та свобод людини та громадянина. Проте, зазначене в ст. 59 Конституції України право на професійну правничу допомогу не підлягає обмеженню. Окрім цього, Україна взяла на себе зобов'язання дотримуватися норми зазначеної у статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, відповідно до неї особа має право особисто захищати себе або ж отримати юридичну допомогу від адвоката, обраного на її розсуд, або – за відсутності достатніх коштів на оплату правової допомоги – отримайте цей вид допомоги безкоштовно, для того щоб забезпечити здійснення справедливого правосуддя, не було відступу від зобов'язань з боку України.

Радою адвокатів України своєчасно було прийнято низку важливих організаційних рішення для вирішення питань, з якими зіткнулася адвокатура в умовах воєнного часу. Зокрема, було вирішено закрити для загального доступу персональні дані адвокатів в Єдиному реєстрі адвокатів України на час воєнного стану, а наразі

ЄРАУ закриває ці дані, включно з фотографіями адвокатів. Дане рішення РАУ дозволяє забезпечити безпеку адвокатам та захистити гарантовані права захисників закону.

Більше того, проблема виникає, якщо врахувати, що у складі збройних сил адвокати зі зброєю захищають Україну та Український народ, виникає питання щодо несумісності іншої діяльності з адвокатською діяльністю, Рада адвокатів України розтлумачила, під час дії воєнного стану вимога щодо несумісності проходження військової або альтернативної (невійськової) служби адвокатами не вважається підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Таке рішення дозволяє як виконати заходи правового режиму воєнного стану, так і забезпечити усі права адвокатів у період оголошення воєнного стану.

Військові дії зумовили спрощення процедури отримання ордеру адвоката Враховуючи, що багато адвокатів змінили своє місцеперебування, щоб врятувати сім'ю від бойових дій, виникає питання щодо видання ордерів на арешт, зокрема, адвокатським об'єднанням, де потрібен підпис керівника адвокатського об'єднання та печатка (за наявності). Це питання зрозуміле з огляду на те, що ордери формуються з особистого кабінету адвоката на сайті НААУ і не завжди є «перелік» попередньо сформованих та підписаних доручень. Внесені поправки до Положення про ордер адвоката на надання правничої (правової) допомоги відповідно до яких було спрощено оформлення документів необхідних для адвокатської діяльності в період воєнного часу. В даний час адвокатському бюро чи адвокатському об'єднанням дозволено видавати ордер без підтверджуючи його печаткою юридичної особи та без підпису голови адвокатського об'єднання чи адвокатського бюро. Правовідносини між особами, які надають правову допомогу за цим ордером, та адвокатськими бюро/адвокатськими об'єднаннями регулюються внутрішніми документами та правовими формами діяльності цих організацій. Окремі зміни внесені до Положень про доручення адвокатів про надання правової (правової) допомоги дозволяють перш за все фізичним та юридичним особам отримати кваліфіковану правничу допомогу а також створюють умови щоб забезпечити продовження виконання місії адвокатського об'єднання.

Окрему увагу потрібно приділити отриманню безоплатної правничої допомоги, яка відповідно до ст. 1 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» є видом допомогою, яка гарантована державою і надається цілком або частково за кошти Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел. Правова допомога являється наданням правничих послуг, що спрямовуються на допомогу в реалізації, захисті та поновленні порушених прав і свобод людини і громадянина.

З початком повномасштабного вторгнення багато людей опинилися у ситуації, в якій потребують правової допомоги. Це спричиняє потребу у внесенні змін до законодавства задля спрощення процедури, а також розширення кола осіб, які потребуються в такого роду допомоги.

Відтепер діти, що були вимушені виїхати закордон через війну, мають змогу отримувати безкоштовну правову допомогу адвокатів. Таку пропозицію Мінюсту щодо надання безкоштовної правничої допомоги дітям, які перебувають закордоном через воєнні дії було погоджено Радою адвокатів України 6 вересня 2022 р. Зокрема, це стосується дітей, позбавлених піклування, дітей-сиріт, які наразі вимушені перебувати закордоном через кордон. Таке рішення сприяє призначенню тимчасових опікунів в країні перебування дітям, які були штучно розлучені з законними представниками.

Так як через воєнний стан виникли нові неврегульовані правовідносини у сфері забезпечення належного захисту прав людей та доступ до правосуддя. Останнім часом в зв'язку з еміграцією людей збільшилися випадки торгівлі людьми. Також, в більшості особи, які звертаються за отриманням правничої допомоги, належать до соціально-вразливих груп населення, проте є необхідність розширити коло осіб, які відносяться до малозабезпечених. Окрім цього, відповідно до законодавства, звертатися для надання безоплатної вторинної правової допомоги можуть лиш повнолітні особи, а звертатися до суду з певних можуть особи, які досягли 14 років.

З метою забезпечення захисту права постраждалих від торгівлі людьми на безоплатну вторинну правничу допомогу, особливо в умовах воєнного стану, та ефективної реалізації прав осіб, у тому числі дітей, осіб з інвалідністю та осіб з обмеженими можливостями. З метою прийняття спрощених шляхів організації механізмів для отримання безоплатної правової допомоги Верховна Рада України ухвалила 10 квітня 2023 р. загалом Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення доступу до безоплатної правової допомоги». Законом пропонується внести зміни до ряду законодавчих актів щодо забезпечення права населення на безоплатну правову допомогу в умовах дії воєнного стану.

В умовах воєнного статну отримання правничої допомоги можливе також за допомогою інформаційно-дистанційних сервісів та каналів комунікації. Тепер актуальності набуває дистанційна правова допомога населенню, яка має місце тоді, коли особи перебувають у віддалених місцях проживання або за станом здоров'я чи інших причин не можуть особисто зустрітися з адвокатом. Зараз існує ситуація, коли в регіонах зруйновано або пошкоджено багато адміністративних будівель, знищено центри надання правової допомоги, тож громадяни змушені або переміщатися з цих регіонів, або користуватися дистанційною формою надання правничої допомоги.

Отже, під час війни право на правову ускладнила адвокатську діяльність а також призвела до внесенням змін до законодавства, що регулює сферу правничої допомоги.

Список використаних джерел

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 22.04.2023).
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII: станом на 31 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19 (дата звернення: 22.04.2023).
3. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану : Рішення Ради адвокатів України № 24. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf (дата звернення: 22.04.2023).
4. Спрощення доступу до безоплатної правничої допомоги: Верховна Рада України прийняла Закон. *Вища школа адвокатури НААУ*. URL: https://www.hsa.org.ua/blog/sproshhennia-dostupu-do-bezoplatnoyi-pravnicoyi-dopomogi-verxovna-rada-ukrayini-priiniala-zakon (дата звернення: 22.04.2023).
5. Особливості отримання безоплатної правової допомоги під час воєнного стану. *Юридичний факультет ЧНУ ім. Ю. Федьковича*. URL: https://law.chnu.edu.ua/osoblyvosti-otrymannia-bezoplatnoi-pravovoi-dopomohy-pid-chas-voiennoho-stanu/ (дата звернення: 22.04.2023).
6. Про закриття для публічного доступу персональних даних адвокатів у Єдиному реєстрі адвокатів України на період запровадження воєнного стану : Рішення Ради адвокатів України № 22. URL: https://unba.org.ua/news/7323-personal-ni-dani-advokativ-u-erau-timchasovo-zakriti-dlya-publichnogo-dostupu-rishennya-rau.html?fbclid=IwAR1rMG7bJmz4rUwDTAeSWGRP0FYKZBaDRVfUughnuFf_GFaxIZtVefsy494 (дата звернення: 22.04.2023).

Ключові слова: правнича допомога, конституційні права, заходи правового захисту, воєнний стан.

Key words: legal aid, constitutional rights, measures of legal protection, martial law.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Панасюк В. М.

ГЛЄБОВА КАТЕРИНА ВАЛЕРІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВА ЛЮДИНИ ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ: ФОРМУВАННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Питання прав людини є однією з важливих проблем політики всіх країн світу. Бажаючи посісти чільне місце у світовій і європейській спільнотах, наша держава удосконалює своє законодавство і приводить його у відповідність до міжнародного. Визначеним нормативним виміром якого є права людини, як однієї з найбільших культурних цінностей.

Чотирнадцять місяців повномасштабного вторгнення росії в Україну продемонстрували, що загальновизнані світовою спільнотою та закріплені в міжнародних стандартах права і свободи людини, не можуть бути повністю забезпечені і гарантовані не тільки

державою, але й міжнародними інституціями. Вимогою сьогодення є переосмислення і законодавче врегулювання прав четвертого покоління. Правове становище яких недостатньо розроблене, а їх законодавче закріплення є досить актуальним та своєчасним.

Поява четвертого покоління прав людини – це результат процесів демократизації, гуманізації та інтеграції, на які вплинув науково-технічний прогрес. Все це загалом сприяло підвищенню значення прав людини як державного та суспільного пріоритету [1, с. 105].

Права четвертого покоління досліджувалися такими вітчизняними вченими: О. Є. Аврамова, Д. М. Бєлов, Ю. М. Бисага, О. С. Жидкова, Н. Б. Мушак, Г. Б. Романовський, І. Я. Сенюта, В. Ю. Стеценко, С. А. Хімченко та інші. Проте, дослідники донині не дійшли єдності в цьому питанні.

У рамках четвертого покоління прав людини можна виокремити такі групи: 1) соматичні (біологічні) права (право на смерть, евтаназію, штучне запліднення, клонування, трансплантацію органів, зміну статі); 2) соціальні права (одностатеві шлюби, сексуальні права, вільну від дитини родину, незалежне від державного втручання приватне життя за релігійними, моральними поглядами); 3) інформаційні права (на доступ до Інтернету та цифрових технологій, захист персональних даних в мережі, використання віртуальної реальності) [2, с. 19].

Четверте покоління прав людини ґрунтується на незалежному виборі форми правомірної поведінки та враховує унікальність кожної людини. Ці права також є і результатом втручання у психофізіологічну сферу життя людини (наприклад, право людини на аборт, виношування дитини для іншої сім'ї, вирощування органів людини з її стовбурових клітин та ін.).

За своєю природою четверте покоління прав людини відноситься як до індивідуальних, так і до колективних прав. У формуванні четвертого покоління прав людини важливими принципами є:

– визнання високого статусу особи;

– прагнення до злагодження норм права, моралі та релігії у визначенні правової поведінки;

– визнання права на індивідуальність особи, яке передбачає повагу до її особливих потреб та можливості бути унікальною, а також установлення суверенності людини щодо держави [3, с. 121].

Індивідуально-колективні права людини четвертого покоління виникли в контексті розвитку інформаційних технологій та глобалізації. Вони включають права на доступ до інформації, на культурну самодостатність, співробітництво та солідарність у розвитку світу. Ці права виокремлюються на тлі інших прав людини, оскільки вони базуються на здатності людини взаємодіяти з іншими людьми та зі світом загалом.

В Україні чинним є ряд законів, які належать до четвертого покоління прав. Відповідно до Закону «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» від 17 травня 2018 р. передбачається презумпція незгоди, згідно з якою – матеріал для пересадки може бути отриманий з тіла померлої особи лише у випадку, якщо вона за життя

дала згоду на трансплантацію [4]. Право розпоряджатися своїми органами та тканинами в Україні набуло належної законодавчої регламентації. Слід зазначити, що дане право реалізується практично лише з грудня 2020 р., коли постановою Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2020 р. № 1366 було затверджено Положення про Єдину державну інформаційну систему трансплантації [5].

Наразі, для України питання про затвердження прав четвертого покоління, як набору новітніх людських прав є важливим та своєчасним. Адже у сучасному світі ступінь забезпеченості прав і свобод особи є орієнтиром, який свідчить про досягнутий рівень демократії держави, ступінь розвитку суспільства загалом. Саме держава повинна забезпечити охорону прав і свобод людини, як найвищої соціальної цінності. Сьогодні перед усіма сучасними державами постає проблема формування нового світового порядку, який би забезпечив безпеку всіх народів і підтримувався усім міжнародним співтовариством.

Тенденції реалізації індивідуально-колективних прав людини четвертого покоління обумовлюються умовами сучасної глобалізації та універсалізації. На сьогодні маємо значний перелік прав людини, який постійно поповнюється відповідно до розвитку різних сфер життя суспільства і має свої особливості в кожній окремій країні. У зв'язку з чим доцільно проаналізувати тенденції загалом. А саме вони полягають у:

– забезпеченні доступу до інформації та технологій;

– підтримці культурної різноманітності та зміцненні міжкультурного діалогу;

– підвищенні рівня освіти та забезпеченні можливостей для розвитку творчих здібностей;

– стимулюванні співпраці між різними групами та громадами для розв'язання глобальних проблем.

Зазначені тенденції повинні враховуватись при загальній оцінці сучасного стану законодавства з питань прав людини та громадянина, як у світі, так і в нашій державі зокрема. Варто зауважити, що існують різні ініціативи та програми, спрямовані на реалізацію індивідуально-колективних прав людини четвертого покоління. Наприклад, з метою розширення можливостей для людей та бізнесу у цифровій сфері, встановлення правил для захисту громадян від майбутніх цифрових правопорушень країнами Європейського Союзу оголошено «цифрове десятиліття». Європейською Комісією запропоновано дві законодавчі ініціативи щодо оновлення правил, які регулюють цифрові послуги в ЄС: Закон про цифрові послуги (Digital Services Act) та Закон про цифрові ринки (Digital Markets Act) [6].

Законодавчого врегулювання вимагає питання правомірного терапевтичного клонування, яке забезпечить створення стовбурових ембріональних клітин та сприятиме лікуванню тяжких захворювань.

Врегулювання потребує питання права на евтаназію, як свідомого і добровільного способу піти з життя в безболісній формі. Таке право можливо закріпити в законодавстві України лише з одночасним запровадженням механізмів контролю за вищевказаною процедурою.

Всупереч позитивним змінам в законодавстві України щодо трансплантації органів, залишається дискусійним питання посмертного розпорядження органами і правового закріплення концепції презумпції згоди.

На порядку денному легалізація одностатевих шлюбів, припинення порушення прав людини за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної подібності.

Доцільно відмітити відсутність правового закріплення в Україні вільного доступу до Інтернету і як наслідок необхідності захисту особистих даних, можливості висловлення думок, свободи слова в мережі тощо.

Визнання новітніх прав людини і громадянина – це один зі шляхів трансформаційних процесів, що продиктовані потребами сьогодення, вимогою якого є не лише визнання цих прав, а й створення та забезпечення ефективно-дієвих механізмів їх реалізації.

Аналіз положень законодавства і реальних умов життя показує необхідність розширення та доповнення норм українського права відповідно до завдань, які ставить перед соціумом еволюція, міжнародна спільнота. Україна як правова, демократична і незалежна держава, яка стала кандидатом на вступ до Європейського Союзу повинна врахувати нові суб'єктивні права людини, які не підпорядковані трьом поколінням прав та закріпити їх у своєму законодавстві.

Список використаних джерел

1. Аврамова О. Четверте покоління прав людини: постановка проблеми. *Право України*. 2010. № 2. С. 101–107.
2. Дзебчук А. В., Ігнатова А. В. Четверте покоління прав людини: проблемні аспекти впровадження окремих з них в Україні. *Молодий вчений*. 2019. № 11. С. 19–23.
3. Бєлов Д. М., Бисага Ю. М. Права людини: основні напрями сучасного розвитку. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2015. № 5. С. 121–122.
4. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині : Закон України від 17.05.2018 р. № 2427-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 28. Ст. 232.
5. Про затвердження Положення про Єдину державну інформаційну систему трансплантації органів та тканин : Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 23.12.2020 р. № 1366 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1366-2020-п#Text (дата звернення: 04.05.2023).
6. Ямненко Т. М., Міська Д. О. Розвиток цифрових прав в Україні. *Юридичний вісник*. 2022. № 4 (65). С. 101–106.

Ключові слова: права людини, четверте покоління прав людини, законодавство України, тенденції реалізації.

Key words: human rights, the fourth generation of human rights, legislation of Ukraine, implementation trends.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Афанасьєва М. В.

ГОРОВИЙ ВЛАДИСЛАВ СЕРГІЙОВИЧ

студент 1-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Через запровадження в Україні режиму воєнного стану, можуть бути тимчасово обмежені конституційні права і свободи людини та громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України. Крім того, можуть виникнути обмеження щодо прав та законних інтересів юридичних осіб, але тільки в межах, необхідних для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів, пов'язаних із правовим режимом воєнного стану, які передбачені Законом України «Про правовий режим воєнного стану». Це зазначено у пункті 3 Указу Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» [1, с. 228].

Під час введення воєнного стану, військове командування може обмежити свободу руху громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також обмежити рух транспортних засобів та проводити перевірку документів та огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, що встановлені Конституцією України. У такому випадку, комендантська година може бути запроваджена за дорученням військового командування на певний період, але не більше, ніж строк дії воєнного стану.

Під час дії воєнного стану, особам, які знаходяться на військовому або спеціальному обліку у Міністерстві оборони України, Службі безпеки України або Службі зовнішньої розвідки, може заборонятися змінювати місце проживання (місце перебування) без дозволу військового комісара або керівника відповідного органу Служби безпеки України або Служби зовнішньої розвідки. Також може бути обмежено можливість проходження альтернативної (невійськової) служби [2, с. 88].

Під час воєнного стану може бути застосовано примусове відчуження майна, яке належить до приватної або комунальної власності, а також майна, що перебуває в державній власності, зокрема підприємств та господарських об'єднань, з метою задоволення потреб держави в умовах воєнного або надзвичайного стану. Це може здійснюватись за умови виплати повної вартості майна власнику. Рішення про примусове відчуження майна приймається військовим командуванням з погодженням з відповідними місцевими органами влади, або без такого погодження у випадку, коли ведуться бойові дії в даній місцевості.

Початково Конституція України виступає як головний гарант захисту прав та свобод громадян, включаючи список прав,

які не можуть бути обмежені, навіть у період воєнного стану. До цих прав належать:

- права, що не можуть бути обмеженими за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак;
- право громадян України на громадянство та можливість зміни громадянства;
- невід'ємне право на життя, повагу до гідності, свободу та особисту недоторканність;
- право громадян на індивідуальні або колективні письмові звернення до органів державної влади та місцевого самоврядування;
- право на житло, шлюб та рівні права та обов'язки в шлюбі та сім'ї;
- рівність дітей у своїх правах незалежно від походження;
- право на захист прав та свобод у суді, відшкодування шкоди, заподіяної незаконними діями державних органів за рахунок коштів держави або місцевого самоврядування;
- право на професійну правову допомогу, презумпцію невинуватості, а також право не бути притягнутим до двох разів до юридичної відповідальності за одне й те ж правопорушення, право на захист та відмову свідчити чи давати пояснення чи показання щодо себе, членів своєї родини або близьких родичів, коло яких визначено законом.

Отже, навіть під час воєнного стану, основні права людини та громадянина повинні залишатися незмінними і непорушними. Це необхідно забезпечувати через те, що існування людини та держави у правовому демократичному полі є неможливим без їх захисту та гарантій.

Список використаних джерел

1. Фігель Ю. О. Обмеження прав людини в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія юридична.* 2015. Вип. 2. С. 222–230.
2. Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану : матеріали наук. семінару (23 червня 2022 р.) / Львів. держ. ун-т внутр. справ, Львівська лабораторія прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України. Львів : ЛьвДУВС, 2022. 315 с.

Ключові слова: права людини, законодавство України.
Key words: human rights, legislation of Ukraine.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Бальцій Ю. Ю.

ГРАБОВА НАТАЛІЯ ІГОРІВНА,
ДРАЧ ДМИТРО ЛЕОНІДОВИЧ

студенти 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО НА ТРАНСПЛАНТАЦІЮ ОРГАНІВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ЖИТТЯ

Розпочати доцільно було б з того, що права людини – це важливий засіб існування людини та суспільства, а тому, на державу, як механізм, що утворений задля задоволення потреб людини покладено обов'язок гарантувати та забезпечувати такі права та свободи людини. Серед основних прав людини, що знаходять своє зовнішнє вираження в Конституції України та фактично не може бути обмежено є право на життя, що чітко передбачено у стаття 27 Конституції України. Дана стаття гарантує кожному право на життя, що є невід'ємним, а будь яке свавільне втручання в таке право – заборонено, із чого випливає обов'язок держави належним чином забезпечувати право кожного на життя [1].

Вважаю, що право на життя є важливим особистим правом особи, оскільки, існування людини як біологічної істоти можливе лише із забезпеченням даного права, а без його існування практично не могло б бути нічого, що ми зараз маємо. Тому, забезпечення права на життя виступає важливим принципом діяльності держави та суспільства, що набув загальнолюдського значення. Загальнолюдське значення в даному випадку полягає в тому, що охорона та захист такого права знайшли своє відображення не тільки на рівні національного законодавства, але й на рівні міжнародного, де життя людини визнали найвищою соціальною цінністю.

Проте, забезпечення права на життя не можливо здійснити у повній мірі без забезпечення права на охорону здоров'я, медицину, трансплантацію органів, екологічну безпеку загалом. Досить часто, задля того аби зберегти життя людини, що виступає основним конституційним правом, необхідно втручатися в її здоров'я, зокрема, трансплантувати органи, що може виступати єдиним порятунком такого життя людини та його продовження. Саме тому, пересадка органів та тканин має не тільки медичне підґрунтя, але й у певній мірі є конституційно-правовою категорією, яку можна розглядати як право особи, що забезпечує право на життя.

Варто відзначити, що трансплантація органів та тканин виступає важливою та водночас найперспективнішою галуззю медицини, оскільки саме за допомогою таких дій досить часто можна врятувати людину або побороти її хвороби. Проте, така процедура дещо ускладнена, оскільки, вона потребує залучення до такої процедури третьої сторони – донора. Тому, така процедура вимагає належного правового

регулювання, задля того, аби треті особи не були залучені до такої процедури на примусових засадах, тобто свавільно, що досить часто може призвести до порушення права на життя.

У статті 27 Конституції України міститься право не бути підданим дослідам, в тому числі медичним. Це можливо тільки в разі, якщо добровільно такою особою буде надано на те згоду. Далі слід звернутися до статті 13 Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» (далі – Закон), де вказано про те, що така процедура може бути проведена виключно в разі наявності медичних показань та у разі, якщо реципієнт являється дієздатною фізичною особою, що надав на таку процедуру свою згоду. В той же час, у статті 20 зазначеного Закону міститься пряма заборона на укладання договорів, предметом яких були б анатомічні матеріали людини [2].

Щодо стану трансплантації органів в Україні, то у нас створене нормативне підґрунтя для реалізації права на трансплантацію органів. Так, у 2020 р. почала функціонувати комплексна система трансплантації. В той же час, Законом передбачена можливість надати людині добровільну згоду на те, аби вона після смерті могла стати реципієнтом. Саме для цього, чинне законодавство повинно містити чітку процедуру отримання такої згоди. Так, звертаючись до міжнародної практики, можна стверджувати, що в Бельгії, наприклад, така згода надається виключно в письмовій формі за наявності свідка. В Туреччині така процедура вимагає згоди не тільки реципієнта а також його чоловіка чи дружини, чи інших близьких родичів [3, с. 49].

Право на надання згоди на вилучення анатомічних матеріалів після смерті особи закріплено у статті 16 Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини». З її змісту випливає те, що така згода може бути надана дієздатною особою, яка на момент надання такої згоди досягла 18-ти років, а така згода має бути виражена виключно в письмовій формі. При цьому, вилучення таких матеріалів можливе виключно в тому випадку, коли стан людини характеризується як незворотна смерть [2].

Слід також згадати про Закон України «Про внесення змін до деяких законів України, що регулюють питання трансплантації анатомічних матеріалів людині» № 1967-IX від 16.12.2021 р., який фактично врегулював питання, що стосуються оплати за трансплантацію органів, підбір реципієнта, а також більш детальніше визначив процедуру надання згоди на вилучення матеріалів після смерті людини. Що стосується вибору реципієнта, то він здійснюється через Єдину державну систему трансплантації. Такий реєстр функціонує самостійно, а будь-яке втручання у нього – заборонене та карається законом [4].

Цікавим є той факт, що у 2022 р. було проведено 384 операції із пересадки органів, що є рекордним показником за весь період незалежності нашої держави [5].

Проте, трансплантація, окрім того, що дає змогу врятувати життя людини, також характеризується наявністю негативних чинників. Першочергово – це зловживання будь-яких сторонніх осіб таким правом задля того аби отримати вигоду. Тому пріоритетом нашої держави в цій галузі має бути створення юридичних гарантій, які б убезпечили людей від такого незаконного їх схиляння до вилучення анатомічних матеріалів, посилення відповідальності в цій сфері, оскільки такі порушення досить часто безповоротно впливають на життя та здоров'я людини, які Конституція України проголошує найвищою соціальною цінністю тощо.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 чер. 1996 р. (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 08.05.2023).
2. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині : Закон України від 17.05.2018 р. № 2427-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19 (дата звернення: 08.05.2023).
3. Кисельова О. І. Аміністративно-правове регулювання трансплантації органів і (або) тканин людини в Україні і зарубіжних країнах. *Правові горизонти / Legalhorizons.* 2018. С. 46–51.
4. Про внесення змін до деяких законів України, що регулюють питання трансплантації анатомічних матеріалів людині : закон України від 16.12.2021 р. № 1967-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1967-20 (дата звернення: 08.05.2023).
5. В Україні за 2022 рік зробили 384 операції з пересадки органів. URL: https://life.pravda.com.ua/health/2023/01/23/252481/ (дата звернення: 08.05.2023).

Ключові слова: трансплантація органів, конституційні права, ефективна система контролю.

Key words: organ transplantation, constitutional rights, effective control system.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

ГРЕСЬКО БОГДАНА ЮРІЇВНА

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПОРІВНЯННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Жодна держава не може обійтися без обмеження прав людини, навіть ті з них, що мають найбільш розвинену демократію. Дані обмеження можуть проявлятися у двох формах: правомірній – обмеження конкретних прав у «звичайній ситуації», обмеження прав за надзвичайних станів та неправомірній – дискримінація.

Залежно від можливості обґрунтування необхідності обмеження прав людини вони поділяються на абсолютні та відносні. До абсолютних належать ті, що за жодних умов не можуть зазнати звуження обсягу їх реалізації. До цієї групи віднесено право на життя, право

на повагу до людської гідності, право на належну правову процедуру, що включає в себе право на правову допомогу (в деяких випадках безкоштовну), заборону створення надзвичайних чи особливих судів, заборону зворотної дії в часі закону, що встановлює кримінальну відповідальність, та презумпцію невинуватості. Даний перелік є вичерпним та визнаним у таких міжнародних актах як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, а саме в її Розділі ІІ, Загальна декларація прав людини, безпосередньо в її преамбулі та статтях 1, 3–11 [1; 2].

Усі інші права за наявності обґрунтованих легітимних підстав можуть бути обмежені. І спосіб визначення таких підстав, меж та принципів обмеження прав людини є унікальним для кожної держави.

Так, наприклад, у статті 9 Основного Закону Німеччини визначено такі чотири основні вимоги до застосування обмежень прав людини:

1) основне право може бути обмежене лише законом і на підставі закону;

2) закон має мати загальний зміст, а не стосуватись одичного випадку;

3) у законі слід зазначати конкретне право, яке підлягає обмеженню з посиланням на статтю Основного закону;

4) сутнісний зміст права в жодному разі не повинен змінюватись та втрачатись [3, ст. 198].

Якщо порівняти норми даної статті із нормами Конституції України, очевидною є відмінність міркувань законодавця щодо першої з вимог правомірності застосування обмеження прав людини, викладеної в статті 9 Основного Закону Німеччини, а саме, щодо визначення виключно законом та на підставі законів можливості обмеження прав людини. Так, стаття 64 Конституції України вказує на те, що «конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України» [4]. Відповідно до положень Розділу ІІ Конституції, український законодавець деталізує умови, підстави та межі обмежень конкретних прав у відповідних законах.

Водночас третя умова правомірності обмежень прав щодо обов'язковості вказівки можливості обмежень конкретного права, викладена в Основному Законі Німеччини, є справедливою і для Основного Закону України і логічно випливає із сказаного вище.

Натомість, принципово важливі вимога загальності змісту закону, що обмежує права людини, та заборона зміни сутнісного змісту права, визначені статтею 9 аналізованого акту, не мають прямих аналогів у Конституції України. Дані принципи були введені в українську правову систему шляхом інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України. Зокрема, вони закріплені в Рішенні № 1-17/2005 справи про постійне користування земельними ділянками та Рішенні № 1-1/2016 справи про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу [5; 6].

Основний Закон Німеччини не містить меж та підстав обмеження прав і свобод людини в статтях, що закріплюють їх, на відміну від Конституції України. Стаття 19 Основного Закону ФРН передбачає

достатні уніфіковані підстави для їх застосування, що знаходять подальшу деталізацію в законах. Натомість в окремих статтях Розділу ІІ Конституції України ми бачимо поряд із положеннями про можливість обмеження певних прав і свобод, конкретні вказівки на мету, підстави та умови таких обмежень.

Інакше ніж в Основному Законі Німеччини, подібно до прикладу України, інститут обмеження прав людини викладено в конституції Польщі. Так, у ч. 3 ст. 31 Конституції Польщі визначено, що обмеження у користуванні конституційними свободами і правами можуть бути встановлені лише законом і лише якщо вони необхідні у демократичній державі для її безпеки або для забезпечення публічного порядку, для охорони довкілля, здоров'я і публічної моралі або свобод і прав інших осіб. Ці обмеження не можуть суперечити сутності свобод і прав [3, ст. 198].

Положення даної статті вказують на чітко визначену загальну мету обмеження прав, у той час як у Конституції України мета конкретних обмежень є диференційованою і викладається безпосередньо у статті, що передбачає конкретне право. Наприклад, якщо метою обмеження права збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, відповідно до статті 39, є запобігання заворушенням чи злочинам, охорона здоров'я населення або захист прав і свобод інших людей, то метою обмеження права на свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань, за статтею 34, є, зокрема, захист репутації або прав інших осіб, запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно. Також особливістю українського закріплення інституту обмеження прав людини є визначення його специфічних мотивів та в інтересах захисту чого здійснюється конкретне обмеження. Це, своїм чином, звужує розсуд суду при визначенні доцільності та обґрунтованості застосування обмежень в конкретній ситуації, що запобігає зловживанням [4].

Водночас так як і в Конституції України, у Конституції Польщі уточнення щодо можливості обмеження конкретних прав, меж та підстав його здійснення, окрім статті, що має загальний зміст, містять і статті, які закріплюють окремі права і свободи громадян.

Конституція Італійської Республіки має зовсім інший підхід щодо законодавчого закріплення інституту обмеження прав людини. Так, в Основному Законі Італії, у Частині І, що закріплює права та обов'язки громадян, відсутня норма, яка б визначала бодай якісь загальні умови реалізації обмеження прав і свобод, натомість підстави, межі та способи обмеження конституційних прав викладаються щодо кожного права окремо у відповідній статті. Частина статей має досить детальну регламентацію обмеження конкретних прав, в той час як більшість статей Конституції Італії містять посилання на регулювання обмеження права законом без попереднього визначення меж чи принципів його здійснення, що надає невиправдано великий розсуд парламенту [7].

Отже, в результаті аналізу та співставлення кількох європейських конституцій є очевидним існування трьох відмінних моделей

нормативного оформлення в Основному Законі обмеження прав людини.

Перша модель, представлена в дослідженні Основним Законом ФРН, передбачає наявність єдиного уніфікованого переліку підстав та вибраних засад обмеження, що є справедливими для усіх відносних прав.

Друга модель, представлена Конституцією Італійської Республіки, передбачає абсолютно протилежний підхід – відсутність уніфікованої норми та викладення унікальних меж, підстав та процедур обмеження кожного конституційного права.

Третя модель, розглянута на прикладі Польщі, передбачає своєрідне поєднання двох попередніх підходів. Так, Основний Закон містить вказівку на можливість обмеження прав людини та загальні мотиви їх здійснення, і в той же час передбачені унікальні підстави та способи їх реалізації в окремих нормах кожної статті, яка закріплює відповідне право.

Безсумнівно, Україна обрала третю модель нормативного оформлення даного інституту. І при цьому можна стверджувати, що застосувала її не досить коректно. Стаття 64 Конституції України містить лише закріплення можливості обмеження прав людини, не передбачаючи уніфікованого положення, що визначало б підстави, мотиви, межі чи принципи застосування таких обмежень. З огляду на це, Основний Закон України формально більше нагадує другу модель. Тому закономірним є висновок, що в подальшому мають бути внесені зміни до статті 64 Конституції України, яку слід доповнити нормою, що б містила уніфіковані основи застосування даного інституту.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р.: станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 24.04.2023).
2. Загальна декларація прав людини (рос/укр) : Декларація Орг. Об'єдн. Націй від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 24.04.2023).
3. Конституційне право : підручник / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, А. А. Мелешевич ; за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2021. 528 с.
4. Конституція України: прийнята 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22 вересня 2005 р. № 1-17/2005. *Офіційний вісник України.* 2005. № 39. Ст. 2490.
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу) від 1 червня 2016 р. № 1-1/2016. *Офіційний вісник України.* 2016. № 48. Ст. 1724.
7. Шаповал В. М. Конституція Італійської Республіки (з передмовою Володимира Шаповала). Київ : Москаленко О. М., 2018. 62 с.

Ключові слова: права людини, обмеження прав людини, Конституція України, зарубіжні конституції.

Key words: human rights, restriction of human rights, Constitution of Ukraine, foreign constitutions.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Панасюк В. М.

ГРИГОРЕНКО ВІКТОР СЕРГІЙОВИЧ

студент 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

КАТЕГОРІЯ «СВАВІЛЛЯ» У КОНТЕКСТІ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ

У звичному житті термін «свавілля» використовується переважно для опису тих подій та явищ, які в нашому уявленні представляються такими, що є несправедливими, протизаконними, неправильними, а інколи навіть дещо аморальними. Метою цього дослідження є розгляд такої категорії як свавілля у контексті права на свободу та особисту недоторканість, а саме: що може вважатися свавіллям і які конкретні дії уповноважених осіб можуть вважатися свавільними щодо особи, право якої порушується.

Право на свободу та особисту недоторканність гарантується ст. 29 Конституції України. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом [1]. Подібне положення міститься й у ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) – кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом [2]. Проголошуючи «право на свободу», Конституція України та Конвенція у першу чергу виходять з права на фізичну свободу, а її мета полягає в забезпеченні того, щоб жодна особа не могла бути свавільно позбавлена волі.

Виходячи з інтерпретації «свавілля» як дечого, що позбавлено законності, та беручи до уваги вищезазначені норми Основного Закону та міжнародного акту, можемо зробити висновок, що свавільними діями уповноважених осіб будуть вважитися такі дії, що, по-перше, не передбачені чинним законодавством або прямо суперечать його

приписам, а, по-друге, позбавляють людини фізичної свободи. Але протиправність дій, про яку вже було зазначено, може проявлятися у різних формах. Практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд) багата на справи, де було визнано порушення ст. 5 Конвенції, тому ми можемо проаналізувати різноманітність форм, у яких було констатовано порушення прав людини. Для того, щоб визначити, чи було особу «позбавлено волі», відправною точкою є конкретна ситуація, тому необхідно враховувати ряд критеріїв таких, як тип, тривалість, наслідки та спосіб реалізації відповідного заходу.

У справі «Шторка проти Німеччини» Суд з'ясував, що заявниця була поміщена у закриту палату психологічної клініки, де перебувала під контролем персоналу. Коли вона намагалася втекти, персонал скував її кайданами, щоб утримати в клініці, а одного разу, коли, їй все ж таки вдалося утекти, поліція зловила її та доправила назад у клініку. Тому, об'єктивно, заявницю слід було вважати такою, що була позбавлена волі. Суд дійшов висновку, що позбавлення свободи у контексті п. 1 ст. 5 включає у себе не лише об'єктивний елемент, тобто поміщення особи у певний обмежений простір на незначний проміжок часу. Особу можна вважати позбавленою волі лише якщо наявний додатковий суб'єктивний елемент т – ненадання особою законної згоди на таке поміщення [3].

Отже, не завжди свавільне позбавлення волі буде пов'язано з кримінальним процесом проти особи. Хоча і такі випадки непоодинокі. Так, у справі «Харченко проти України» було, серед іншого, констатовано порушення п. 1 ст. 5 Конвенції, оскільки строк тримання заявника під вартою було продовжено прокурором, якому не надано повноважень здійснювати судову владу, а суд, вирішуючи згодом дане питання, навіть не розглядав інших альтернатив триманню під вартою. Свавілля дій прокурора та суду привели до того, що особа майже два з половиною роки провела під вартою і очевидно, що була позбавлена волі [4].

Ця справа і подібні до неї описують неправомірний вплив держави на конкретну особу, умовно цей зв'язок може бути представлений як «держава – особа». Свавільна поведінка правоохоронних органів пов'язана у першу чергу з наданими ним повноваженнями застосувати силу та використовувати примус у відношенні відносно нерівної сторони (у цьому аспекті) – людини. Але в практиці ЄСПЛ також трапляються випадки свавільної поведінки органів державної влади у відношенні інших органів влади (зв'язок «держава-держава»), результатом яких є порушення прав людини.

Яскравим прикладом є справа «Асанідзе проти Грузії». Так, у жовтні 1993 р. Т. Асанідзе заарештували та засудили на 8 років за звинуваченням у веденні незаконних фінансових операцій. У 1999 р. був помилуваний указом Президента, але місцева влада Аджарської Автономної Республіки відмовилася звільняти ув'язненого. А у 1999 р., будучи ув'язненим та незважаючи на помилування з боку президента, Асанідзе висунули нове обвинувачення… [5]. Свавілля посадовців Республіки, по-перше, порушувало право особи на свободу та особисту недоторканність, а по-друге, призвела

до погіршення репутації усієї країни в очах міжнародної спільноти і не дозволило Грузії уникнути міжнародної відповідальності.

Цікавим є також позиція Суду з приводу того, що поняття «свавілля» у ст. 5 Конвенції має дещо ширше значення, аніж просто недотримання національного законодавства. Тому навіть якщо позбавлення волі буде законним з погляду національного права, це не виключає його свавільності в розумінні Конвенції. Вважаємо цей висновок вкрай потрібним у плані захисту прав людини, адже держава, як суверен та монополіст на створення норм, за якими живуть громадяни, може декларувати такі умови для існування, що не будуть корелюватися з міжнародними стандартами прав людини і навіть порушувати їх. Тому ця «законність» норм внутрішнього права може бути «перевірена» на предмет того, чи не порушує це основоположні засади прав людини, а це, своєю чергою, є додатковою гарантією захисту прав людини від свавілля держави.

Отже, «свавілля» – поняття багатокомплексне і в контексті права на свободу та особисту недоторканність воно розвивається по-різному залежно від обставин конкретної справи: по-перше, у кримінальному процесі, воно розкривається більше як зловживання уповноваженими особами своїх повноваження, що призводить до незаконного затримання та тримання під вартою. По-друге, свавільне порушення права особи може бути визнано і в «некримінальних» справах, але в яких серйозно порушується право на свободу. Ну і наостанок свавільне невиконання посадовими особами органів державної влади законних приписів судів призводить до розбалансованості системи правосуддя у результаті невиконання рішень суду, з одного боку, та порушенню прав людини, з іншого.

Список використаних джерел

1. Конституція України, прийнята на V сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254 (дата звернення: 01.05.2023).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 01.05.2023).
3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі "Storck v. Germany" від 16.06.2005 р. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69374 (дата звернення: 01.05.2023).
4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі "Kharchenko v. Ukraine" від 10.02.2011 р. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-103260 (дата звернення: 01.05.2023).
5. Рішення Європейського суду з прав людини у справі "Assanidze v. Georgia" від 08.04.2004 р. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61875 (дата звернення: 01.05.2023).

Ключові слова: свавілля, права людини, право на свободу та особисту недоторканність.
Key words: arbitrariness, human rights, the right to liberty and security.
Науковий керівник: *к. ю. н., доцент Кулі-Іванченко К. К.*

ДАНИШ АЛІНА ВІТАЛІЇВНА

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ, ЩО ПОСТРАЖДАЛО ВІД ВІЙНИ

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на території України в державі настала нагальна проблема надання гуманітарної допомоги військовим та цивільному населенню, зокрема, вимушеним внутрішньо переміщеним особам.

Згідно зі ч. 20 ст. 8 Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [1] органи місцевого самоврядування повинні у разі необхідності запроваджувати нормативне забезпечення населення основними продовольчими та непродовольчими товарами. Також відповідно до ч. 5 ст. 9 цього ж закону «сільський, селищний, міський голова територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населеного пункту, виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану може прийняти рішення щодо створення установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення на посади й звільнення з посад керівників таких установ, залучення фізичних чи юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги» [1].

Статтею 1 Закону України «Про гуманітарну допомогу» [2] визначено, що органи місцевого самоврядування є отримувачі гуманітарної допомоги. Тому вони повинні дотримуватись процедури документального оформлення гуманітарної допомоги, ведення відповідного обліку та звітності, передбачених даним законом, у залежності від їх повноважень. Згідно зі статтею 11 цього закону отримувач кожного місяця у встановленому порядку подають до спеціального органу звіти про наявність та розподіл гуманітарної допомоги до повного використання всього обсягу отриманої допомоги.

До повноважень органів місцевого самоврядування згідно зі статтею 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3] належить встановлення за власні кошти і благодійних надходжень додаткових до встановлених законодавством гарантій щодо соціального захисту населення та вирішення відповідно до законодавства питань про подання допомоги військовослужбовців, а також військовослужбовців, звільнених у запас або відставку та ветеранам війни проведенні капітального ремонту житла, у придбанні будівельних матеріалів, відведення зазначеним особам у першочерговому порядку земельних ділянок для індивідуального будівництва, садівництва та городництва.

Органи місцевого самоврядування виконують одну зі значущих ролей в наданні гуманітарної допомоги. По-перше, уповноважені особи координують надання цієї допомоги. Наприклад, у Харкові діє Координаційний гуманітарний штаб з яким співпрацює понад сто двадцяти волонтерських організацій та благодійників [4]. Вони збирають інформацію про потреби населення. Також надають інформацію щодо надходження такої допомоги.

По-друге, уповноважені органи місцевого самоврядування організовують зберігання та сортування отриманої допомоги, щоб забезпечити її ефективний розподіл. Отриману допомогу територіальна громада розподіляє між населенням, враховуючи індивідуальні потреби та особливості місцевої ситуації. Крім того, громада здійснює моніторинг використання отриманої допомоги, щоб переконатися, що вона використовується ефективно та відповідно до потреб населення.

По-третє, за ініціативою органів місцевого самоврядування надається психологічна підтримка людям, які постраждали від війни, зокрема, надаючи консультації. Також органи місцевого самоврядування можуть організувати надання соціальних послуг населенню, зокрема, забезпечуючи харчування, проживання, медичну допомогу тощо.

По-четверте, органи місцевого самоврядування разом з активними жителями, організаціями та установами, що залучають до своєї діяльності волонтерів здатні зробити значний внесок у сталий розвиток територіальної громади та регіону. Наприклад, Вінницька міська рада співпрацює з міжнародною неурядовою організацією ACTED [5]. Ця організація вже дала гуманітарні вантажі з ліками, допомогли облаштувати так звані шелтери – центри проживання вимушених переселенців.

Для прикладу, можна взяти Одеську міську раду. За розпорядженням міського голови було створено Міський центр гуманітарної допомоги, який є спільним проєктом міської влади та волонтерських організацій. Так, на базі Громадської Організації (ГО) «Адвокація міста» створено Гуманітарний волонтерський центр, який здійснює пошук донорів гуманітарної допомоги, акумулює допомогу на складах для подальшого розподілу; забезпечує гуманітарні потреби не тільки цивільного населення, а й територіальної оборони, ЗСУ; доставляє гуманітарну допомогу з Європи та США.

У рамках Меморандуму про співпрацю між ГО «Адвокація міста» та Департаментом праці та соціальної політики Одеської міської ради, підписаного 25 березня 2022 р., відкрито чотири Муніципальні гуманітарні центри. За період з початку повномасштабного вторгнення було надано гуманітарну допомогу більше, ніж двохстам тисячам людей.

Отже, територіальна громада може виконувати різноманітні ролі при наданні гуманітарної допомоги під час війни, забезпечуючи координацію допомоги, розподіл допомоги, підтримку населення та забезпечення безпеки. Важливо, щоб громада мала відповідні ресурси та підтримку від держави та міжнародних організацій, щоб забезпечити ефективну гуманітарну роботу. Однак, для забезпечення більш ефективної та координаційної роботи необхідна більш тісна співпраця між різними рівнями влади, а також з благодійними організаціями та громадськими ініціативами. Доцільно розробити спеціальні програми та плани для забезпечення гуманітарної допомоги в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII: станом на 31 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19
2. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22.10.1999 р. № 1192-XIV: станом на 31 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР: станом на 31 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр
4. За 10 днів 2023 р. обласний гуманітарний штаб відправив майже 48 тонн допомоги. Харківська обласна військова адміністрація. URL: https://kharkivoda.gov.ua/news/119158?sv
5. Співпраця триває: ACTED передала Вінниці 7 ноутбуків для потреб цивільного захисту та листівки з рекомендаціями дій під час тривоги. Вінницька міська рада. URL: https://www.vmr.gov.ua/spivpratsia-tryvaie-acted-peredala-vinnytsi-7-noutbukiv-dlia-potreb-tsyvilnoho-zakhystu-ta-lystivky-z-rekomendatsiiamy-dii-pid-chas-tryvohy

Ключові слова: гуманітарна допомога, органи місцевого самоврядування.
Key words: humanitarian aid, local self-government bodies.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Панасюк В. М.

ДОВГАНИЧ ВАДИМ ДМИТРОВИЧ

студент 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ГАРАНТІЇ НА ТАЄМНИЦЮ ЛИСТУВАННЯ, ТЕЛЕФОННИХ РОЗМОВ, ТЕЛЕГРАФНОЇ ТА ІНШОЇ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ

Право на таємницю спілкування акумулювалося в житті демократичного суспільства та створила передумови для нарощування поваги до приватного життя кожної людини. У другій половині ХХ ст. вона відобразилася в низки найважливіших міжнародних документів, як в Загальній декларації прав людини (1948), Конвенції про захист прав та основоположних свобод (1950), Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (1966). Гарантія права на приватне і сімейне життя обумовило абсолютним обслуговуванням дієвості в національних системах держави, які взяли на себе міжнародні зобов'язання. В статті 31 Конституції України було закріплено, що кожному гарантується право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, проте містить застарілі, неактуальні положення, які потребують сучасного оновлення. Це стосується і обмеження права на таємницю кореспонденції, що визначаються в другому реченні 31 статті КУ, і наслідки настануть через його неправильне конструювання.

Термін «обмеження» в українському словнику зустрічається як встановлення певних меж чого-небудь; зв'язувати обмежуваними умовами; не допускати поширення чого-небудь, локалізувати; віддаляти, відгороджувати чого-небудь тощо [4, с. 810]. В обмеженні конституційного права на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції встановлюються судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинові чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншим способом одержати інформацію неможливо [1, ст. 31 КУ]. Це обмеження, на мою думку, відсилає на процесуальні норми в передбаченому Кримінально-процесуальному кодексі Україні від 1960 р., які давно вже втратили чинність.

У зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України в 2012 р., цим актом було витіснено поняття як «кримінальна справа», яка не корелюється зі статтею 31 Конституцією України, адже на зміну такій кримінальній процесуальній формі прийшло кримінальне провадження, яке об'єднує не тільки судове провадження, а й досудове розслідування [2, п. 10, ч. 1 ст. 3 КПК України]. У зв'язку з такою неузгодженістю між Кримінальним процесуальним кодексом України та Конституцією України як актом найвищої юридичної сили, виникають певні труднощі у застосуванні судом такого обмеження права на таємницю спілкування до особи. Якщо співвіднести «кримінальну справу» та «судове провадження», обидва мають дещо спільного між собою, і ці кримінально-процесуальні форми реалізуються у ході кримінального судочинства. В ст. 258 КПК України передбачені види втручання в приватне спілкування, щоб ці обмеження реалізовувалися слідчим суддею, судом, до 31 статті Конституції України повинні бути внесені зміни, згідно з яким поняття «кримінальна справа» може бути замінена більш широким поняттям на «кримінальне провадження». Коли в законодавстві вносяться певні зміни до Конституції України в розрізі обмеження права на таємницю спілкування, то до ця норма повинна бути збалансована більш жорсткими умовами, які б співіснували із усією системою конституційного права.

Якщо обмеження гарантії на таємницю спілкування має певні прогалини у застосуванні до особи заходів втручання у його приватне спілкування, то воно не матиме жодних наслідків для недієвості гарантування права на свободу таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. В розумінні статті 8 Конституції України, норми Конституції України є нормами прямої дії і звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина є гарантованим.

Отже, внесення змін до ст. 31 Конституції України щодо усунення застарілих норм призведе до якісного, підставного обмеження гарантування таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції за умови суворого дотримання міжнародних стандартів прав і свобод людини і громадянина. До таких змін втручання у приватне спілкування повинні доповнюватися найжорсткішими умовами, які б виправдовували таке обмеження. І будь-яка кореспонденція приватно-правового характеру чи листування, телефонні

розмови, вилучені під час здійснення кримінального провадження, ні в якому разі не повинна ставати надбанням і власністю суспільства.

Список використаних джерел

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 254к/96-ВР. С. 79.
2. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17
3. Кримінально-процесуальний кодекс України (прийнят Верховною Радою УРСР). 1960. № 1001-05. Ст. 93-1 [втратив чинність].
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

Ключові слова: обмеження, кримінальна справа, кримінальне провадження, судове провадження, заходи втручання у приватне спілкування, гарантія на захист від втручання у приватне спілкування.

Key words: restriction, criminal proceedings, justice proceedings, activities of interference in private communication, guarantee on the protection against interference in private communication.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Терлецький Д. С.

ДУДА ІГОР МИКОЛАЙОВИЧ

студент 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГУМАНІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ТА ПІДВИЩЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ВИМІРУ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ РЕАЛІЙ

Суспільство XXI ст. характеризується стрімким розвитком науково-технічного прогресу, постійними політичними та правовими змінами в державі (реформами), глобалізацією та ідентифікацією національних правових систем, з урахуванням міжнародно-правових стандартів в сфері прав людини. Так, загальновідомим є той факт, що Україна перебуває в процесі входження до європейської правової системи, а це в свою чергу, суттєво відображається на фундаментальній галузі – конституційному праві.

Все більше правових, соціальних та політичних інститутів реформуються в напрямку гуманізації та демократизації. Людський вимір набуває основоположної цінності та слугує беззаперечним орієнтиром для діяльності держави. Ці постулати відображенні і в Основному Законі: «Людина визнається в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їхні гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави» (ст. 3 Конституції України) [2].

Актуальність та теоретична основа дослідження проблеми гуманізації конституційного права, підвищення людського виміру підтверджується та спирається на праці таких вчених як: А. Р. Крусян, М. В. Афанасьєва, К. К. Кулі-Іванченко, Ю. Ю. Бальцій, Ю. Д. Батан, А. А. Єзеров, В. Я. Тацій, Ю. В. Тодика, М. В. Савчин та інших.

Влучною є думка Крусян А. Р., яка зазначає, що «Конституційне право має стати основою процесу гуманізації всієї правової системи держави. Це пов'язано з тим, що конституційне право є єдиною фундаментальною галуззю права у правовій системі України» [1, с. 276]. Відповідно, на основі цієї думки, можемо констатувати той факт, що саме в конституційному праві найяскравіше відображені постулати процесів гуманізації правової системи, зокрема, через: конституційне закріплення принципу пріоритету прав людини в Україні; запровадження норм децентралізації публічної влади; збільшення об'єму прав і свобод людини та громадянина з забезпеченням їх гарантій та захисту зі сторони держави; обмеження свавілля державної влади шляхом демократизації методів діяльності механізму держави та чіткої регламентації компетенції публічних адміністрацій.

Сучасний український конституціоналізм крізь призму своєї історії та розвитку ставить людину на першочергове місце, визначаючи її основоположну роль у просторі правових цінностей та формування демократичної ідеї обмеження публічної влади на користь суспільства.

Людина виступає першочерговою категорією конституційного права та водночас має неабияке значення в системі загальнолюдських цінностей сучасного конституціоналізму.

Сутність конституціоналізму обумовлює справжню цінність людини, наділеної свободою «для» правомірної діяльності та свободу «від» свавільного втручання держави в життя людини. Відтак, наразі важливого значення набуває формування нових суспільних відносин, у тому числі, у сфері функціонування громадянського суспільства, акценти в яких випливають із принципу пріоритету прав людини. Громадянське суспільство розглядається нами як певна сфера життєдіяльності людини, яка є відносно самостійною та незалежною від держави і потребує свого конституційно-правового регулювання.

Отже, обґрунтування та характеристика людського виміру конституційного права надає можливість сформувати новий погляд на сучасні конституційні проблеми; визначити новітні напрями розвитку конституційного права та його впливу на процеси гуманізації національного законодавства, щоб в кінцевому результаті створити належні механізми для поваги, забезпечення та захисту прав і свобод людини та громадянина, їх законних інтересів.

Людиноцентризм стає основною ідеєю конституційного права, в якій людина виступає орієнтиром розвитку національної правової системи, індикатором перевірки ефективності реалізації положень законодавства, політико-правових теорій, ідей, інститутів. Запровадження та належна реалізація концепції людиноцентризму в рамках національної правової системи України є однією з основоположних умов становлення і розвитку демократії, сучасної правової держави.

Список використаних джерел

1. Крусян А. Р. Гуманізація та гуманістична функція (роль) конституційного права в правовій системі України. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції* : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ.конф. (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) / відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. Т. 1. С. 276–279.
2. Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 чер. 1996 р. (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 05.05.2023).

Ключові слова: конституційне право, конституціоналізм, гуманізм, людський вимір, людиноцентризм.
Key words: constitutional law, constitutionalism, humanism, human dimension, human-centeredness.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

ЗАВАЛЬНЮК АНАСТАСІЯ МИКОЛАЇВНА

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ УПОВНОВАЖЕНОГО ІЗ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ

Слід почати з того, що державний статус української мови гарантується статтею 10 Конституції України [1]. Основною метою Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» є забезпечення функціонування української мови як державної на всій території України та зміцнення її статусу як основної мови спілкування в державній сфері, освіті, культурі та науковій діяльності. Закон встановлює правила використання української мови у всіх сферах суспільного життя та встановлює обов'язки владних органів, місцевих органів влади, установ та організацій з питань забезпечення функціонування української мови. Крім того, закон утверджує заходи щодо забезпечення прав громадян на використання української мови, визначає порядок її захисту від дискримінації та визначає відповідальність за порушення законодавства про мову [2].

Відповідно до зазначеного вище закону, відтепер на всій території України діє Уповноважений із захисту державної мови. Свої діяльність він розпочав з моменту призначення 27 листопада 2019 р., також він є новим суб'єктом у системі органів, функціональне призначення якого захищати державну мову. Це в свою чергу викликає інтерес до цього суб'єкта та необхідність у дослідження особливостей його правового статусу у співвідношенні його повноважень та компетенції інших профільних суб'єктів тощо.

Як зазначено у науковій літературі, Уповноважений із захисту державної мови є спеціальним суб'єктом, який діє в системі органів виконавчої влади, а його діяльність спрямована на охорону суспільних відносин, що входять до сфери його «піклування» [3, с. 33]. В самій назві зазначається характеристика його діяльності для досягнення мети, а саме захисту української мови як державної. Відповідно до статті 50 Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» на посаду Уповноваженого із захисту державної мови може бути призначена особа яка є громадянином України, не молодша 35 років та має вищу освіту, також володіє державною та англійською мовою, здійснювала діяльність із захисту державної мови або правозахисну діяльність та має інші відповідні якості. Проте, на мій погляд, зазначені критерії не є досить довершеними та потребують конкретизації. По-перше, потребує уточнення вимога щодо вищої освіти, так як вона співвідноситься з іншим цензом – професійним, який не розповсюджується на будь-який профіль вищої освіти. По-друге, володіння державною мовою повинно відповідати рівню встановленому Національною комісією зі стандартів державної мови, а саме не менше другого рівня (С2), який вказуватиме на досконале володіння кандидатом державною мовою. Окрім цього додатковий критерій щодо володіння англійською мовою обмежує права кандидата, оскільки Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (ч. 2 ст. 22, ч. 5 ст. 25, абз. 2 ч. 2 ст. 26, ч. 1 ст. 27, ч. 2 і 3 ст. 32) дозволяє використовувати будь-яку офіційну мову Європейського Союзу [2]. На мою думку варто розширити критерій щодо знання іноземної мови і включити в неї перелік усіх офіційних мов Європейського союзу. Також варто деталізувати вимогу наявності у кандидата на посаду Уповноваженого із захисту державної мови, досвіду здійснення діяльності із захисту державної мови або правозахисної діяльності. Потрібно наголосити на тому, що зазначена вимога була внесена до переліку критерій на посаду мовного омбудсмена для розкриття функцій даного суб'єкта. Правозахисна діяльність є широкою за своїм змістом, тому потрібно окреслити рамки що стосуються діяльності саме захисту державної мови. Крім цього законодавець не зазначив строків досвіду роботи необхідного для зайняття посади мовного омбудсмена, так як це визначено законодавством для інших суб'єктів владних повноваження. Як приклад можна зазначити, вимогу до кандидата на посаду члена Вищої ради правосуддя – правовий стаж не менше 15 років [4].

Проблематичним є питання щодо не надання Уповноваженого із захисту державної мови статусу державного службовця, фактично цей суб'єкт входить до єдиної системи органів державної влади, наділений владними повноваженнями щодо забезпечення інтересів держави але в той же час не є державним службовцем. Оскільки він здійснює свою діяльність незалежно від органів його можна визначити як специфічний одноосібний державний орган, що вимагає надання йому статус державного службовця та розповсюдження на нього їхніх прав та обов'язків, гарантій їх діяльності.

Окрему увагу потрібно приділити увагу повноваженням мовного омбудсмена. Одним з ключових його повноважень є розгляд скарг що надійшли як від фізичних, так і юридичних осіб (п. 3 ч. 4 ст. 49 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної») [2]. Ця процедура використовується з метою збору інформації про проблеми громадян та пошуку шляхів їх вирішення.

Також потрібно зазначити, що Уповноважений із захисту державної мови має тісно співпрацювати з іншими органами державної влади та місцевого самоврядування. На тепер, особливості процедури такої взаємодії визначені прийнятим Кабінетом Міністрів України Порядком взаємодії Уповноваженого із захисту державної мови з органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування від 21.08.2019 р. № 819 [5]. Відповідно до п. 1 ч. 4 ст. 49 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» мовний омбудсмен комунікує із Кабінетом Міністрів України шляхом подання своїх пропозицій задля сприяння реалізації державної мовної політики [2]. Зазначене вище виступає необхідним фактором для швидкого оновлення нормативно-правової бази щодо мовних відносин.

Отже, Уповноважений із захисту державної мови є новим суб'єктом, діяльність якого покликана захищати мовні права громадян та забезпечувати охорону державної мови. Також потрібно модернізувати діяльність мовного омбудсмена з іншими суб'єктами владних повноважень задля забезпечення української мови. Є необхідність у конкретизації вимог до кандидатів на посаду Уповноваженого із захисту державної мови та надання статусу державного службовця.

Список використаних джерел

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 03.05.2023).
2. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 р. № 2704-VIII: станом на 31 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19 (дата звернення: 03.05.2023).
3. Коваль Т. В. Окремі питання правового статусу мовного омбудсмена в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 30–33. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-4/5 (дата звернення: 03.05.2023).
4. Деякі питання освітнього омбудсмена : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2018 р. № 491. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 120. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2018-п#Text (дата звернення: 03.05.2023).
5. Порядок взаємодії Уповноваженого із захисту державної мови з органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 819. *Урядовий кур'єр*. 2019. № 165. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2019-п#Text (дата звернення: 03.05.2023).

Ключові слова: Українська мова, уповноваженний зі захисту державної мови, правовий статус, мовне законодавство.
Key words: Ukrainian language, authorized for the protection of the state language, legal status, language legislation.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Панасюк В. М.

ІЛЬЧИШИН ДМИТРО ВАСИЛЬОВИЧ

студент 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЗГОДЖЕНОСТІ ПОЛОЖЕНЬ КОНСТИТУЦІЇ ПРИ ВНЕСЕННІ ЗМІН

Конституція України – це основний закон країни, який визначає правові засади функціонування держави та відносин між громадянами та владою. Актуальність даної теми полягає в тому, що протягом часу її існування, Конституція України була піддана ряду змін, які часто викликали проблеми та суперечки.

Однією з проблем внесення змін до Конституцію України є недостатній рівень узгодженості між різними статтями Конституції. Наприклад, відповідальність за порушення Конституції не завжди є чітко визначеною, а також можуть виникати суперечки між різними положеннями Конституції. Наприклад, стаття 24 забороняє дискримінацію за будь-якою ознакою, включаючи політичну, але стаття 38 встановлює, що лише громадяни України можуть брати участь в управлінні державними справами [1].

Для вирішення цієї проблеми необхідно проводити систематичні перевірки та редагування Конституції з метою узгодження її статей та уточнення положень, які можуть викликати суперечки.

Іншою проблемою внесення змін до Конституції України є недостатня гарантія захисту прав і свобод громадян. Не забезпечення цього принципу може призвести до порушення прав громадян та призводити до їх дискримінації. Для вирішення цієї проблеми необхідно забезпечити ефективний контроль за дотриманням прав та свобод громадян, зміцнювати роль судів у захисті прав людини, а також визнавати важливість рівності перед законом [2].

Третьою проблемою внесення змін до Конституції України є недостатня гарантія правової стабільності та прогнозованості. Необхідність часто змінювати Конституцію може викликати невпевненість та нерозуміння щодо правових норм, що може призвести до порушень прав та свобод громадян. Для вирішення цієї проблеми необхідно забезпечувати стабільність законодавства та запроваджувати внесення змін з урахуванням їх впливу на вже існуючі закони та правила. Крім того, необхідно проводити ефективну комунікацію з громадськістю, що дозволить забезпечити більшу прозорість та відкритість у процесі прийняття рішень.

Щоб вирішити ці проблеми, необхідно забезпечити відповідальне та систематичне внесення змін до Конституції, з урахуванням вже існуючих законів та правил, а також захисту прав і свобод громадян. Для цього можна використовувати ефективні механізми контролю за дотриманням Конституції, зміцнювати роль судів у захисті прав людини, підвищувати кваліфікацію законодавців та суб'єктів правозастосування.

Окрім цього, необхідно забезпечувати прозорість та відкритість у процесі прийняття рішень щодо внесення змін до Конституції. Для цього можна залучати громадські організації, експертів, науковців та інші зацікавлені сторони до дискусій та консультацій з приводу нововведень у Конституцію. Такий підхід дозволить забезпечити більшу увагу до думок та поглядів громадськості та експертів, та зменшити ризики порушення прав та свобод громадян.

Крім того, для вирішення проблем внесення змін до Конституції України необхідно забезпечити стабільність законодавства та підвищити рівень правової культури у суспільстві. Для цього можна впроваджувати проєкти з підвищення правової освіти, забезпечувати доступність інформації про законодавство та правові процедури, а також сприяти розвитку правової культури в суспільстві.

Отже, проблеми внесення змін до Конституції України потребують системного та відповідального підходу до їх вирішення. Для цього необхідно забезпечувати стабільність законодавства, захищати права та свободи громадян, залучати громадськість до дискусій та консультацій та підвищувати рівень правової культури в суспільстві. Це дозволить забезпечити стійкість та ефективність законодавства та зберегти важливий принцип демократії і верховенства права в Україні.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
2. Бакірова І. О. Зміст конституційного права людини і громадянина на судовий захист. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_8158

Ключові слова: Конституція, внесення змін до Конституції, Основний Закон, конституційні новації.

Key words: the Constitution, amendments to the Constitution, the Basic Law, constitutional innovations.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Волкова Д. Є.

ІРКЛІЄНКО АНДРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

студент 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

В українському суспільстві за останні десятиліття відбулися значні зміни у сприйнятті та закріпленні гендерних відносин, включаючи запровадження інституційного механізму забезпечення гендерної рівності. Для ефективної регуляції гендерних відносин у суспільстві необхідно підтверджувати цінність гендерної рівності як загальну цінність та в інституціях, зокрема.

Це означає, що необхідно забезпечувати запобігання гендерної дискримінації, рівну участь жінок та чоловіків у важливих суспільних рішеннях (особливо в політиці та на ринку праці), рівні можливості для поєднання професійних та сімейних обов'язків, запобігання гендерного насильства та інше. Принципи права, включаючи принцип рівності, є основними цінностями, стандартами та фундаментальними положеннями, які забезпечують права та свободи людини та громадянина [3, с. 88].

Основним нормативно-правовим документом в Україні, що спрямований на забезпечення рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків, є Конституція, яка закріпила рівність. Основний Закон України надає державі та жінкам широкі можливості для захисту їх прав і свобод, що майже повністю збігається з гарантіями міжнародно-правових актів.

Особливе значення для забезпечення рівності має стаття 24 Конституції, яка гарантує жінкам рівні можливості в громадсько-політичній та культурній сферах, у професійній підготовці, праці та винагороді, а також спеціальні заходи для охорони їх праці і здоров'я [1]. Українська Конституція гарантує рівність прав та свобод жінок та чоловіків у всіх сферах економічного, політичного, соціального та культурного життя.

До прикладу також можна привести Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» визначає головні напрямки державної ґендерної політики, органи влади, які відповідають за його виконання, та структурні елементи політики з метою досягнення рівності статей у всіх сферах суспільного життя. Метою цього закону є забезпечення паритетного становища жінок і чоловіків шляхом встановлення правових гарантій рівних прав та можливостей для обох статей, боротьби з дискримінацією на підставі статі та впровадження спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на зменшення нерівностей у можливостях жінок і чоловіків щодо реалізації їх рівних прав, закріплених у Конституції та законах України. Також гарним прикладом буде Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Ця законодавча акція націлена на захист жертв домашнього насильства, більшість з яких є жінками. Її ціль полягає

в запобіганні випадкам домашнього насильства та наданні підтримки постраждалим особам.

За наданими положеннями можна зробити висновок, що законодавець дотримується логічності, послідовності та чіткості в забезпеченні конституційно-правової рівності між чоловіками та жінками щодо їх прав та свобод.

Згідно з викладеними висновками, українське законодавство гарантує рівність прав та свобод чоловіків та жінок у всіх сферах діяльності, включаючи економіку, політику, соціальне життя та культуру. Особлива увага приділяється регулюванню правових відносин з майнових та немайнових питань жінок, за допомогою кодифікаційних актів, таких як Цивільний та Цивільно-процесуальний кодекси України. Сучасне законодавство визнає необхідність захисту прав та законних інтересів фізичних, юридичних осіб та держави, та не зв'язує цивільно-правові гарантії з ознаками статі суб'єктів права. Результати аналізу свідчать про логічність, послідовність та чіткість законотворця щодо конституційно-правового забезпечення рівності гендерів у правах та свободах в Україні [2].

Відтак, варто констатувати той факт, що Україна зробила певний прогрес у підтримці гендерної рівності та збільшенні прав та можливостей жінок. Система гендерного законодавства має кілька позитивних рис, таких як конституційне закріплення принципу рівності, наявність спеціального гендерного закону та відповідність європейським стандартам.

Однак, на практиці, існуюча система недостатньо ефективна у запобіганні дискримінації жінок та чоловіків у деяких сферах, таких як оплата праці, прийняття на роботу та права на захист батьківства. Для забезпечення виконання конституційних принципів гендерної рівності, держава повинна створити систему гарантій. Однак, допоки ідея гендерної рівності не буде прийнята всіма громадянами, всі зусилля на її утвердження будуть мати тимчасовий характер та бути формальними реакціями на вимоги міжнародних інституцій.

Отож, гендерна рівність є важливим принципом у сфері прав людини та недискримінації. В Україні цей принцип закріплено в різних нормативно-правових актах, включаючи Конституцію України.

Саме Конституція України містить відповідні принципи, зокрема, принцип рівності прав та свобод жінки та чоловіка, який визнається міжнародним співтовариством. Рівні права та можливості для обох статей є основними принципами демократії та поваги до людини. Гендерна складова є важливою частиною становлення демократії, що забезпечує реалізацію конституційних прав та свобод людини без дискримінації за ознакою статі.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Фрицький О. Ф., Романюк І. І. Конституційно-правові аспекти забезпечення гендерної рівності в Україні. Молодий вчений. Травень 2017 р. № 5.1 (45.1).
3. Центр Разумкова. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті Європейської стратегії України. *Заповіт*, 2016. 244 с.

Ключові слова: гендерна рівність, гендерна дискримінація, можливості жінок, принципи рівності прав, можливості.

Key words: gender equality, gender discrimination, women's opportunities, principles of equal rights, opportunities.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Панасюк В. М.

КІСІЛЮК ДЕНИС БОГДАНОВИЧ

студент 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО НА ЕВТАНАЗІЮ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ЖИТТЯ

Невід'ємність життя гарантується як на національному рівні, так і на міжнародному, а суть даної засади полягає в тому, що свавільне позбавлення життя – заборонено [1]. В Україні на національному рівні основним нормативно-правовим актом, в якому передбачене право особи на життя – є Конституція України. Проте, говорячи про право на життя, варто було б говорити про право на смерть (гідну смерть), оскільки, такі правові категорії досить сильно пов'язані, практично не розривні, оскільки, кінцевим етапом життя будь-якої людини є її смерть.

Так, чинне законодавство нашої держави забороняє будь-які альтернативні шляхи припинення життя, зокрема, евтаназію. Наприклад, виходячи з положень Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), прохання особи про припинення її життя – не може мати будь-якої юридичної сили, а тому, його задоволення не допускається. Пряма заборона на проведення процедури евтаназії закріплена у статті 52 Основ законодавства України про охорону здоров'я [2].

Проте, не дивлячись на пряму заборону евтаназії в України, все ж, чинне законодавство містить ряд положень, які можна назвати передумовою для запровадження такої процедури в нашій державі. Так, у статті 284 ЦКУ міститься право особи на відмову від лікування, крім випадків, коли така відмова становить загрозу для життя такої особи [3].

Далі варто було б звернутися до Основ законодавства України про охорону здоров'я, одним із положень якого є те, що в разі, якщо стан людини визначається як незворотна смерть, вчинення будь-яких активних дій, задля підтримання життя особи – може припинятися – це прямо зазначено у статті 52 [2]. Ще одним нормативно-правовим актом, де визначені передумови для запровадження евтаназії в Україні, є Етичний кодекс лікаря, який у пункті 2.1 покладає на лікаря обов'язок сприяти зменшенню фізичних та психічних страждань хворого [4].

У цьому контексті також варто було б звернутися до загальних норм Конституції України, де у статті 27 вказано саме про свавільність обмеження життя, тобто, все ж може вестися мова про те, що право особи на життя – не є абсолютне, оскільки, зміст даної статті дозволяє правомірне позбавлення життя. Також, варто відзначити, що евтаназія – це добровільна процедура, а тому, вести мову про її свавільність не допустимо. Важливою також є стаття 28 Конституції України, зі змісту якого випливає те, що в разі надання згоди особи, вона може бути піддана медичним, науковим або іншим дослідам [1]. Евтаназія – це медичний процес припинення життя особи, тому, вважаю, що його також можна трактувати як медичний дослід.

Проте, запровадження евтаназії в України доволі проблематичне питання, першочергово це стосується саме свідомості населення, оскільки, існує велика імовірність того, що даний процес будуть використовувати з кримінально-протиправною метою (наприклад, заволодіння майном особи). Через те що такі маніпуляції досить поширені, вважаю, що у разі запровадження процедури евтаназії в Україні слід дотримуватися наступних умов:

1. Особа, яка бажає застосувати таку процедуру повинна досягнути 18-річного віку та бути дієздатною. Проведення процедури евтаназії стосовно недієздатної або обмежено дієздатної особи допускати не слід.
2. Така особа повинна хворіти невиліковною хворобою, тобто такою, вилікувати яку, застосовуючи при цьому всі сучасні методи та засоби – не можливо. При цьому, вважаю за доречне підтвердження невиліковності такої хвороби незалежною комісією лікарів, діяльність яких не пов'язана з лікуванням хворої особи.
3. Така процедура повинна проводитися виключно за згодою такої особи, а тому, надання згоди членів сім'ї або близьких родичів слід заборонити. Щодо встановлення вільного волевиявлення, то з такою особою повинен активно працювати психолог.
4. Особа, що бажає застосувати евтаназію повинна володіти повним обсягом знань про своє здоров'я, хворобу, її перебіг та наслідки.
5. Родичі особи, що прийняла рішення про евтаназію, повинні бути про це повідомлені, оскільки, це може призвести до рішення про відмову від евтаназії.
6. Надання згоди на проведення процедури евтаназії повинно здійснюватися на підставі письмової згоди, що підлягає засвідченню нотаріусом з подальшим розглядом судом.
7. Особа, що погодилася на проведення евтаназії повинна мати право на відмову від неї у будь-який час.
8. Особа, що реалізуватиме проведення такої процедури, повинна провести її найбезболісним методом тощо.

Вважаю, що через нерозривний зв'язок з правом на життя, право на гідну смерть повинно бути закріплено у Конституції України, а тому, пропоную доповнити статтю 27 частиною третьою та викласти її в такій редакції: «Кожна особа має право на гідну смерть, що включає в себе право полегшувати страждання особи в разі наявності у особи

невиліковної хвороби перед смертю, право на гідне поховання та на повагу до місця поховання тощо.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 чер. 1996 р. (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 05.05.2023).
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12 (дата звернення: 05.05.2023).
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-154 (дата звернення: 05.05.2023).
4. Етичний кодекс лікаря України: прийнято всеукраїнським з'їздом лікарських організацій від 27.09.2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001748-09 (дата звернення: 05.05.2023).

Ключові слова: право на життя, право на смерть, евтаназія, гідна смерть.
Key words: right to life, right to die, euthanasia, dignified death.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

КЛИМЧУК АННА РОСТИСЛАВІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЛЮДИНИ

Принцип загальної рівності, який передбачає, що кожна людина повинна мати однакові права та свободи, незалежно від статі, національності, віросповідання та інших факторів, визначається багатьма країнами як один з головних принципів демократії. Наша держава не є виключенням, адже частиною 1 статті 24 Конституції України визначено, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом [1]. Також частина 3 зазначеної статті закріплює гендерну рівність, тобто паритет жінки та чоловіка.

Гендерна рівність є однією з найбільш актуальних тем сучасного світу і закріплюється у багатьох міжнародно-правових документах, а саме: Статуті ООН, Загальній декларації прав людини, Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права та інших. У нашому суспільстві здійснюється багато зусиль для забезпечення рівності між жінками та чоловіками в різних сферах життя. Однак на практиці нерідко виявляється, що жінки та чоловіки не мають рівних можливостей і це особливо стосується гендерних питань.

Гендерна рівність, як складова принципу загальної рівності, передбачає, що жінки та чоловіки повинні мати рівні можливості у всіх сферах життя, включаючи політичну, економічну, соціальну та культурну сфери. Це означає, що жінки та чоловіки повинні мати рівний доступ до освіти, роботи, управління та участі у прийнятті рішень. Також важливо забезпечувати рівність у сфері оплати праці та захисті від дискримінації на основі статі.

Поняття дискримінації тісно пов'язане з рівністю, адже дискримінація ж по суті включає будь-які дії або поведінку, які призводять до нерівності людей у різних сферах життя. Найчастіше дискримінація за ознакою статі виникає на основі стереотипів, що пов'язані зі сталим уявленням про те, які ролі та функції повинні мати чоловіки та жінки в суспільстві. Такі стереотипи призводять до порушення принципу рівності та можуть бути зумовлені різними факторами: культурними традиціями, релігією, рекламою, соціальними мережами та іншим.

Наприклад, жінки часто сприймаються як слабкі, емоційні та не витривалі, тоді як чоловіки як сильні, амбіційні та домінуючі. Ці стереотипи можуть призводити до дискримінації жінок на робочому місці, під час навчання, в оплаті праці та інших сферах. Хоча у частині 3 статті 24 Конституції України зазначається, що рівність прав жінки і чоловіка забезпечується у праці та винагороді за неї [1], відчуття, що жінки не мають відповідних якостей або навичок, може вести до обмеження їхньої можливості розвиватися та займати керівні посади, а також до меншої оплати праці порівняно з чоловіками. Звісно, це порушує законне право жінки на рівне ставлення до неї та до чоловіка. Однак на практиці, роботодавці можуть уникати прямого вказування на дискримінацію за статевою ознакою, коли відмовляють у прийнятті на роботу. Замість цього вони можуть вигадувати інші причини, які не суперечать закону.

Жінка від природи може стати мамою, а саме тому держава охороняє материнство: як під час вагітності, так і після народження дитини. З одного боку може здаватися, що у такому випадку утискаються права чоловіка, адже відповідно до статті 178 Кодексу законів про працю України: вагітним жінкам роботодавці повинні знижувати норми виробітку, норми обслуговування або перевести жінку на легшу роботу, а статтею 185 передбачена видача вагітним жінкам і жінкам, які мають дітей віком до чотирнадцяти років або дітей з інвалідністю, путівки до санаторіїв та будинків відпочинку, а також надавати їм матеріальну допомогу [2]. Можна вважати, що ці норми є доцільними, адже таким чином захищається дитинство та інтереси дітей. До того ж, статтею 6 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» зазначено, що спеціальний захист жінок під час вагітності, пологів та грудного вигодовування дитини, а також особливі вимоги до охорони праці жінок і чоловіків з огляду на їхнє репродуктивне здоров'я, не вважаються дискримінацією за статевою ознакою [3].

У реальному житті чоловіки також можуть стикатися з соціальним тиском, який дискредитує їх у випадку, якщо вони беруть на себе більш активну роль в догляді за дитиною або в домашніх справах. Соціальні норми і стереотипи у багатьох випадках прив'язані до традиційних ролей гендерів, де жінки займаються домашніми справами та дітьми, а чоловіки відповідають за заробіток. Отже, чоловіки знаходяться в невигідному становищі, якщо вони беруть на себе більше відповідальності у домашніх справах та догляді за дитиною. Це може викликати негативне ставлення від оточення, а також зниження їхньої можливості отримувати підтримку з боку суспільства.

Прикладом на законодавчому рівні може бути Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», відповідно до статті 1 якого передбачається право на державну допомогу для всіх громадян України, у сім'ях яких виховуються та проживають неповнолітні діти, незалежно від статі [4]. Однак, на практиці, дискримінація за статевою ознакою все ж може мати місце. Даний закон встановлює окремий вид допомоги – «допомога на дітей одиноким матерям», що обмежує можливості отримання допомоги чоловіками, які самостійно виховують дітей. Хоча в деяких статтях закону мова і йде про батьків, тобто матір та батько, однак для повної ліквідації порушення принципу рівності необхідно внести зміни до законодавства.

Законодавство, що регулює питання гендерної рівності, є важливою складовою правового статусу людини в будь-якій країні. Відповідальність за забезпечення гендерної рівності лежить на всіх рівнях влади, а також на громадськості та засобах масової інформації. Важливо здійснювати відповідну освіту та підвищення свідомості населення з питань гендерної рівності та боротьби зі стереотипами, що виключають жінок з певних сфер діяльності.

Прийняття законів та створення спеціальних механізмів для захисту прав жінок та чоловіків є ключовими в розвитку суспільства, що дотримується принципів рівності та справедливості. Зміцнення гендерної рівності сприяє розвитку суспільства загалом, забезпечує більшу ефективність різних сфер життя, а також розвиток свідомості громадян та зміцнення соціальної стабільності. Тому важливо продовжувати здійснювати заходи, спрямовані на забезпечення гендерної рівності в усіх сферах життя, як важливої складової конституційно-правового статусу людини.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 чер. 1996 р. (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 05.05.2023).
2. Кодекс законів про працю України : Закон України прийнятий Верховною радою УРСР 10.12.1971 р. № 322-VIII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/322-08 (дата звернення: 05.05.2023).
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15 (дата звернення: 05.05.2023).

4. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21.11.1992 р. № 2811-XII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12 (дата звернення: 05.05.2023).

Ключові слова: принцип рівності, права і свободи, стать, гендер, гендерна рівність, дискримінація.
Key words: gender equality, men and women, rights and duties, discrimination.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

КОЛЕСНІКОВ ДМИТРО СЕРГІЙОВИЧ

студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕЛЕКТРОННЕ ГОЛОСУВАННЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕШКОДИ

Ми живемо в час активного розвитку технологій різних типів, і кінцевим результатом цього розвитку є цифровізація сфер людської діяльності. Політика не є винятком, тому питання електронного голосування в межах нашої держави є доволі актуальним. Електронне голосування є достатньо суперечливою темою у всьому світі, бо існує низка певних перепон, які можуть стати на заваді реалізації даної концепції. З одного боку, електронне голосування може значно спростити процес волевиявлення, зменшити його вартість та забезпечити більш точний і швидкий підрахунок голосів. З іншого боку, електронне голосування несе із собою низку викликів і перешкод, таких як безпека, недостатня обізнаність громадськості з новою технологією та можливість кібератак.

Протягом вже більше 30 років Україна рухається в напрямку розвитку громадського суспільства та безпосередній участі громадян у державному управлінні, адже воля народу повинна бути основою влади в Україні. Натомість, на відміну від деяких країн світу, які не мають наміру реалізувати зазначену вище систему через недостатню обізнаність населення, запровадженню електронного голосування в Україні сприяє високий рівень комп'ютерної грамотності населення, особливо молоді, а також широке використання мережі «Інтернет», великий стрибок у мобільності та зручності онлайн месенджерів, діджиталізації новітніх систем інших видів електронної комунікації населення.

Питання електронного голосування було поставлено ще багато років тому, після внесення проєкту на розгляд до Верховної Ради, проте реалізація цієї ідеї має певні особливості. В Україні фактично вже впроваджені деякі елементи електронної системи виборів (формування виборчих комісій, складання списків виборців, висування та реєстрація кандидатів, передвиборча агітація, підрахунок голосів виборців, встановлення та оприлюднення результатів голосування значною мірою автоматизовані), однак без електронного голосування,

безпосереднього досвіду використання інформаційних технологій для подачі голосу на виборах Україна поки що не має [1]. Наразі практика електронного голосування вже давно запроваджена повністю або частково в країнах розвиненої Європи та Північної Америки. Прикладами таких країн можуть слугувати Бельгія, Швеція, Швейцарія, Естонія, США, Канада тощо. Частково реалізували концепцію електронного голосування такі країни, як-от: Німеччина, Франція, Іспанія, Велика Британія та багато інших. Та ж сама Естонія стала першою країною Європи, яка ще в 2005 р. провела онлайн-голосування на місцевих виборах. Для голосування потрібно було мати id-картку, пристрій для зчитування чіпу на картці, комп'ютер з підключенням до мережі «Інтернет». Система шифрування дещо схожа на голосування поштою, коли виборець вкладає бюлетень до анонімного конверта, який потім вкладається у зворотний конверт, а на дільниці анонімний конверт дістається та переміщується в скриньку для голосування. Так і тут: виборець заповнює свої дані, система ідентифікує, що ця людина має право голосу і голосує лише 1 раз, після чого дані про людину зберігаються, а сам виборець голосує анонімно. Держава демонструє найбільш успішний досвід запровадження Е-голосування, постійно нарощує технологічні можливості системи, вдосконалює механізм здійснення процедури голосування, гнучко реагує на всі виклики часу [2].

Існуючі алгоритми консервативного голосування, системи і засоби забезпечення вільного волевиявлення громадян, його формалізації, збереження, захисту та гарантій об'єктивного врахування в процесі підрахунку, узагальнення та підбиття підсумків піддаються великим сумнівам і є морально застарілими, що викликає у виборців недовіру, політичну апатію та призводить до різкого змінення кількості голосуючих, а відтак легітимність прийнятих рішень стає надто сумнівною. Окрім того, чинна система голосування не забезпечує захист виборця та його права на вибір від адміністративного тиску, фальсифікацій, несанкціонованих втручань, підробок тощо. Існуюча система голосування є складною в реалізації, витратною та застарілою, потребує накладення великої кількості обмежень та має низку інших суттєвих недоліків, як-от: прив'язка до виключної виборчої дільниці, можливість втручання у виборчий процес шляхом фальсифікації голосів та відносно недостатній проміжок часу на участь у голосуванні [1]. Вищезазначені вади суттєво зменшують кількість громадян, охочих скористатися своїм правом голосу. COVID-19 у свій час також довів свою небезпеку щодо сьогоднішньої системи голосування. Наскільки це може бути критично в майбутньому? Інші віруси або схожі перепони? Е-голосування може вирішити ці проблеми. Під час електронного голосування дані переносяться прямо на сервера, де і будуть оброблені, тим самим унеможливлюється фальсифікація. Також електронне голосування може зменшити витрати з державного бюджету, відв'язати громадян від необхідності бути присутніми на виключній виборчій дільниці тощо. З екологічної точки зору, запровадження електронної системи голосування також є доцільним, бо потреба голосування паперовими бюлетеням відпадає автоматично. Електронне голосування – це спосіб волевиявлення

громадян на основі інформаційних та комунікаційних технологій. Основним призначенням Е-голосування є здійснення своїх конституційних прав, а також здійснення підрахунку голосів без сторонніх осіб [1]. В Україні спеціалісти та експерти вже давно обговорюють проблему електронних виборів. У 2011 р., у Верховній Раді був зареєстрований законопроєкт № 8656 «Про концепцію запровадження системи електронного голосування». Пізніше, 06.03.2019, законопроєкт № 10129 «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення виборчих прав громадян України шляхом запровадження на виборах голосування поштою та інтернет-голосування». Жоден з законопроєктів не отримав належної підтримки [3, с. 5]. Навіть нещодавня петиція на сайті президента не змогла досягти достатньої кількості голосів для детального розгляду президентом розробки механізму Е-голосування через застосунок «Дія».

Отже, бачимо, що на даному етапі електронне голосування є доволі суперечливою, але й перспективною ідеєю, яка має неодмінно бути розглянутою, може, і не в найближчі місяці, однак точно в найближчі роки, бо Е-голосування може не тільки принести додаткові зручності, а й виправити недоліки чинного методу голосування таких, як-от: фальсифікація, мобільність, екологічність, збереження державного бюджету та зменшення напруги організаційних процесів щодо виборчих ділянок. Але також слід розуміти, що в Е-голосуванні також можуть бути певні недоліки, а саме: можливість хакерських атак, неповна адаптованість з боку населення похилого віку, перешкоди з технічного боку й неповне покриття мережею всієї території України, що в подальшому може слугувати причинами неможливості здійснити право голосу. Найкращим виходом з усіх зазначених вище ситуацій може бути використання одразу консервативної системи голосування, тобто чинної, та запровадження електронного голосування й подальше одномоментне використання під час виборів, референдумів та інших, заходів передбачених Конституцією України.

Список використаних джерел

1. Постанова Верховної Ради України «Про схвалення Концепції запровадження системи електронного голосування в Україні». URL: https://ips.ligazakon.net/document/DF87900A?an=3
2. Аналітичний звіт: Раннє та дистанційне голосування: Досвід Європи. URL: https://www.oporaua.org/news/vybory/19666-rannie-ta-distantsiine-golosuvannia-dosvid-evropi
3. Алла Сатник. Чи не час українцям перейти до Е-голосування на виборах? URL: https://www.novadoba.org.ua/pdf/20210308_065907_Кейс%20№3%20Електронне%20голосування%20ЕС.pdf

Ключові слова: електроне голосування, запровадження діджиталізації, інформаційна безпека, правові аспекти голосування.

Key words: electronic voting, introduction of digitilization, informational security, legal aspects of voting.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Афанасьєва М. В.

КОСМАН ГАННА ВІТАЛІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Право на захист будь-якої особи випливає зі змісту Конституції України, та являється важливим елементом забезпечення прав та інтересів особи. Через відкриту збройну агресію проти нашої держави, актуальним стало питання стосовно захисту такої соціально-вразливої верстви населення, що змушена була покинути свій дім та шукати притулку від такої збройної агресії в інших частинах нашої країни. Такою соціально-вразливою верствою населення є внутрішньо переміщені особи (далі – ВПО), оскільки, вони досить часто позбавлені багатьох засобів існування через таку збройну агресію, а тому, потребують допомоги та захисту зі сторони держави.

Звертаючись до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», ВПО – це будь-яка особа, що на законних підставах перебуває на території нашої держави, характеризується наявністю постійного місця проживання, та яка через ті чи інші фактори, зокрема, збройний конфлікт, окупація, насильство тощо, змушена була покинути своє місце проживання [1].

При цьому, особа набуває правового статусу ВПО не з моменту, коли вона вимушена покинути своє звичайне місце проживання, а після того, як зареєструється та стане на облік у встановленому законом порядку, отримавши довідку, що посвідчує такий статус.

За даними від 04.03.2023 р. кількість ВПО перевищила 5 000 000 осіб. При цьому, це лише кількість тих осіб, що зареєструвалися у встановленому законом порядку, тоді як кількість осіб, що змушені були покинути свій дім перевищує 7 000 000 осіб [2]. Така цифра дійсно є кризовою, оскільки, фактично, забезпечити захист кожного із них досить важко, в першу чергу економічно.

Першочергово, кількість областей, жителі якої могли отримати статус ВПО була доволі широкою. Так, якщо на початку війни, до такого переліку входили 13 областей та безпосередньо столиця України – місто Київ, то 20.03.2023 р. цей перелік було оновлено, та до його складу увійшло 9 областей, але не у повністю адміністративно-територіальних межах, а лише тих, які також визначені даним переліком. У цілому, до даного переліку віднесено 331 ОТГ з 9 областей тощо [3]. Вважаю зменшення доцільним, оскільки, це дасть змогу забезпечити права тих осіб, які того дійсно потребують першочергово.

Якщо говорити про правову основу захисту прав і свобод ВПО, то до її складу входять як норми національного законодавства так і міжнародних договорів. Для початку слід було б звернутися до положення Конституції України, що проголошує людину – найвищою соціальною цінністю, тоді як утвердження забезпечення даного

принципу – це основний обов'язок держави. Ще однією важливою конституційною гарантією є право на судовий захист, що випливає з положень статей 55 та 124 Конституції України, оскільки, повноваження судів може поширюватися на будь-який юридичний спір [4]. Важливого в даному випадку набувають значення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, де закріплено право кожної особи на захист порушених прав в національному органів, а в разі, якщо такий орган належним чином не здійснює захист порушених прав, особа безпосередньо наділяється правом звернення до ЄСПЛ. Такі особи наділяються правом звернення до ЄСПЛ з метою відшкодування шкоди за зруйноване житло тощо.

Спеціальним законодавчим актом в даній сфері є Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», який у своєму змісті містить гарантії, мета яких полягає у захисті прав та інтересів ВПО. Так, у положенні Закону зазначається про те, що довідка ВПО виступає документом, що підтверджує наявність в людини такого статусу. Дана довідка видається за наслідками реєстрації особи у встановленому порядком як ВПО.

Дана процедура регулюється Постановою Кабінету Міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб», яка неодноразово була доповнена після відкритої збройної агресії проти нашої держави. Задля забезпечення права на захист внутрішньо переміщених осіб, вони відносяться до категорії осіб, яким у встановленому законом порядку може бути надана безоплатна правова допомога, зокрема, представництво в органах публічної влади або судах.

При цьому, особи зі статусом ВПО є рівними у правах з іншими людьми, а тому, можуть користуватися тими перевагами, що й інші на законних підставах. При цьому, юридично, будь-яка дискримінація таких осіб – заборонена, в той же час, фактично ситуація зовсім інша. Досить часто такі особи стикаються зі зневагою до них, необ'єктивним ставленням органів влади за місцем перебування, відмовою у наданні певних послуг тощо, що є глобальною проблемою українського суспільства.

Важливою гарантією ВПО є те, що вони наділені правом звертатися до компетентних органів з метою фіксації пошкодження або знищення майна, а в свою чергу, на державу буде покладено обов'язок з відшкодування такої шкоди. ВПО також має право на соціальні виплати, які їй надаються за заявою, що подана до компетентних органів за місцем її перебування [5]. Дані гарантії – цілком доречні, оскільки, такі люди досить часто залишаються без будь-яких засобів існування, а покидаючи свою домівку, вони беруть з собою лиш найнеобхідніше.

Тому, можна стверджувати про те, що чинне законодавство передбачає ряд переваг для ВПО, зокрема, соціальні виплати, гуманітарна допомога тощо, що цілком обґрунтовано, оскільки, такі дії спрямовані для забезпечення фактичної рівності між громадянами, та захисту прав і свобод ВПО, як однієї із соціально-вразливих верств населення тощо.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2015. № 1. Ст. 1.
2. Україна подолала кризовий поріг за кількістю ВПО: Верещук уточнила цифри. URL: https://www.unian.ua/society/vereshchuk-utochnila-skilki-vpo-zareyestrovano-v-ukrajini-v-berezni-12167304.html (дата звернення: 03.05.2023).
3. Оновлено перелік громад для виплат допомоги ВПО: що змінилося. URL: https://www.kadrovik.ua/novyny/onovleno-perelik-gromad-dlya-vyplat-dopomogy-vpo-shho-zminylosya (дата звернення: 03.05.2023).
4. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Інноваційні ідеї та проєкти для економічного відродження України : зб. доп. 89-ї наукової студентської конференції, 20 травня – 4 червня 2022 р. [Електронний ресурс]. Київ : КНЕУ, 2022. 1108 с.

Ключові слова: захист, вразливі верстви населення, війна, воєнний стан, внутрішньо переміщені особи.
Key words: protection, vulnerable sections of the population, war, martial law, internally displaced persons.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Афанасьєва М. В.

КОТЕЛЕВСЬКА ВАЛЕРІЯ РУСЛАНІВНА

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ЛЮСТРАЦІЯ ТА ЇЇ СПІВВІДНОШЕННЯ З ПРАВАМИ ЛЮДИНИ

Після падіння Берлінської стіни в 1989 р. та розпаду Радянського Союзу в 1991 р., країни Центральної та Східної Європи та деякі колишні радянські республіки почали перехід від авторитаризму до демократії.

Цей процес демократизації передбачав усунення влади від колишніх представників авторитарних режимів, відоме як люстрація. Саме це явище привернуло увагу західних дослідників, які досліджували його політично та історично, враховуючи різний досвід країн, де цей процес відбувався або відбувається.

Коли мова заходить про люстрацію, важливо зазначити, що кожна людина має право на захист, незалежно від того, які звинувачення їй висуваються. Як свідчить міжнародний досвід, підставою для люстрації є політична воля, виражена в законодавчих актах. Під люстрацію підпадають усі вищі посадовці, представники правопорядку та системи безпеки країни. По кожному з них має бути проведено окреме об'єктивне розслідування, так як не можна люструвати всіх чиновників, які співпрацювали з режимом, однаково. Кожна людина, яка підпадає під люстрацію, повинна мати право звернутися до суду й оскаржити рішення, захищаючи свої права.

Резолюція 1096 (1996) вимагає дотримання права на захист, презумпції невинуватості доти, поки вина не буде доведена, і права на оскарження в суді [1]. Згідно з пунктом m) «особа не може підлягати процедурі ліквідації наслідків репресивного режиму без забезпечення всіх процесуальних гарантій, зокрема – права на адвоката (якщо суб'єкт не може оплатити захист самостійно), права на оспорювання та оскарження доказів, які використовуються проти неї, права на доступ до всіх наявних обвинувальних та виправдувальних доказів, права на представлення власних доказів, права на відкритий розгляд справи у суді, якщо вона звернеться з такою вимогою, та права на оскарження до незалежного судового органу».

Взагалі, люстрація має дві складові:

– каральну, яка полягає в притягненні до колективної відповідальності та покаранні осіб, які мали стосунки з репресивним режимом;

– превентивну, яка має на меті запобігти тому, щоб такі особи займали керівні посади та впливали на політичні процеси.

Превентивна складова і є головною метою люстрації, яка застосовується в державах, які знаходяться на етапі переходу до демократії.

В Україні діє Закон про очищення влади, та багато науковців притримуються думки, що цей закон має декілька серйозних недоліків, які потребують перегляду [3]. Важливо зазначити, що люстрація повинна бути застосована тільки до тих посад, які можуть становити значну загрозу для прав людини та демократії, і перелік таких посад повинен бути переглянутий та чітко зазначений на законодавчому рівні. Крім того, вина має бути доведена в кожному окремому випадку, а також критерії люстрації повинні бути переглянуті для того, щоб процес проходив більш чітко та зрозуміло.

Я вважаю, що процес люстрації повинен бути переданий спеціальному незалежному органу з активною участю громадянського суспільства, а процедура повинна проходити з гарантуванням справедливого судового розгляду.

Також, треба зазначити, що люстрація суддів повинна регулюватись тільки законом, а інформація про осіб, що підпадають під люстраційні заходи, може бути оприлюднена тільки після винесення судом остаточного рішення.

Українська влада визнала ці недоліки і виразила бажання внести зміни до закону про люстрацію для відповідності міжнародним стандартам, при цьому отримавши підтримку Венеціанської комісії, яка готова надати допомогу в цьому питанні [2].

Відтак, при проведенні люстрації, необхідно дотримуватись прав людини, які гарантовані міжнародними конвенціями. Зокрема, право на справедливий суд, на захист від дискримінації та на презумпцію невинуватості.

Щоб забезпечити дотримання прав людини під час процесу люстрації, важливо, щоб процес проходив у правовому полі з урахуванням усіх гарантій, передбачених законодавством. Не менш важливо, щоб люстраційна комісія складалася з незалежних експертів, які не мають власних інтересів у цьому питанні.

Підсумовуючи, метою люстрації є створення ефективної, незалежної та чесної влади, яка поважає права людини і працює на користь суспільству. Тому, дуже важливо забезпечувати баланс між забезпеченням прав людини та необхідністю очищення владних структур від корупції та порушників прав людини.

Отже можна сказати, що люстрація є важливим елементом процесу демократизації держави та необхідною складовою правосуддя під час перехідного періоду. Проте обмеження щодо певних осіб, які співпрацюють з авторитарними режимами, допустимі, але держави, які використовують ці обмеження, повинні дотримуватися розумної поведінки та не виходити за межі своїх дискреційних повноважень. Невиконання цього може призвести до порушення прав людини.

Але безрозсудні та необґрунтовані заходи люстрації можуть перетворити держави на режими, які вони намагалися позбутися. Отже, я вважаю, що для молодих демократичних держав, які здійснюють очищення влади, важливим завданням є збереження балансу між захистом демократії та дотриманням прав людини.

Список використаних джерел

1. Права людини і люстрація. 2014. URL: https://blogs.pravda.com.ua/authors/stavniychuk/54954aa5826c1/
2. Практика органів конституційної юрисдикції та Європейського суду з прав людини з питань люстрації. *Вісник Конституційного Суду України.* 2015. № 3. С. 123.
3. Про очищення влади : Закон України від 16 вересня 2014 р. *Відомості Верховної Ради України.* 2014. № 44. Ст. 2041.

Ключові слова: люстрація, права людини.
Key words: lustration, human rights.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Панасюк В. М.

KUPRYCH DIANA

1st year master's student of the faculty of Judicial and International Law of the National University "Odesa Law Academy"

HUMAN DIGNITY AS A SOURCE OF CONSTITUTIONAL RIGHTS

The concept of human dignity has been developed in constitutions across the whole world, including Ukraine. Thus, according to article of the Constitution of Ukraine, human dignity is recognized as the highest social value [1]. Moreover, different aspects of this category are mentioned in other articles, which indicate the relationship of human dignity to constitutional law.

Firstly, it is important to understand the approaches to human dignity. Human dignity is often referred to as the intrinsic value that each human being possesses by virtue of being a person. This means that every individual

is entitled to respect, decency, and safety regardless of their status in society. The concept of human dignity is not only relevant to morality but also to law. The Cambridge Dictionary defines dignity as the importance and value that a person has that makes other people respect them or makes them respect themselves [2]. This way of understanding is referring to the connection of human dignity to the social presence of a person. Rinie Steinmann believes that human dignity has a three-element structure, which includes the ontological element (a person's quality is priceless), relational element (social aspect of dignity, "dignity of recognition"), and limited-state element (the state is supposed to provide an individual minimum living conditions to lead a life) [3]. Another aspect of human dignity lies within its function as a motivator for action. Thus, Ukrainian Revolution of Dignity was driven by basic and constitutionally guaranteed intention to be respected [4].

Constitutional rights are the rights that are explicitly articulated in the constitution of a country. These rights serve as a set of guidelines on how the government is expected to treat its citizens, ensuring that fundamental liberties are protected. Constitutional rights are limited within human rights and, in difference with human rights, not seen as absolute, with obvious exceptions.

In order to be considered as a source of constitutional rights, human dignity ought to be enshrined in the Constitution. However, it seems that different aspects of human dignity are mentioned, which allows to use a broad approach to the understanding of this category. To be exact, human dignity is mentioned as a constitutional right and a constitutional obligation. Moreover, some of the provisions are related to human dignity as equality, freedom from violence, and a ground basis of property rights limitations [1].

The relevance of human dignity in constitutional law is evident in the interpretation of various constitutional provisions. For instance, the right to life is protected under the constitution, and this includes the right to be protected from torture and inhumane treatment. The concept of human dignity influences how the right to life is understood, ensuring that an individual's life is valued, regardless of their situation [5].

In a conclusion, human dignity is a complex concept, which is reflected in the Constitution of Ukraine, and therefore can be considered as a source of constitutional rights. The recognition of human dignity as a source of constitutional rights has also led to the development of other liberty rights, including the right to fair treatment, and the right to equality. These rights are essential components of a democratic society and are enshrined in most democratic constitutions worldwide.

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine; Constitution of Ukraine, Constitution, Law on June 28, 1996 № 254к/96-ВР (Accessed 3 May 2023).
2. The Cambridge Dictionaty, dignity, DIGNITY | English meaning – Cambridge Dictionary (Accessed 3 May 2023).
3. Steinmann, R. "The Core Meaning of Human Dignity" PER / PELJ 2016 (19). DOI: http://dx.doi.org/10.17159/1727-3781/2016/v19i0a1244 (Accessed 3 May 2023).
4. Olena Nikolayenko. (2020). The significance of human dignity for social movements: mass mobilisation in Ukraine, East European Politics, 36: 3, 445–462. DOI: 10.1080/21599165.2020.1757444 (Accessed 3 May 2023).
5. Neuman, Gerald L. "Human Rights and Constitutional Rights: Harmony and Dissonance." *Stanford Law Review*. 2003. Vol. 55, no. 5. P. 1863–900. JSTOR. URL: http://www.jstor.org/stable/1229566 (Accessed 3 May 2023).

Ключові слова: людська гідність, права людини, конституційні права, джерело конституційних прав.

Key words: human dignity, human rights, constitutional rights, source of constructional rights.

The scientific advisor: Ph. D., Head of Constitutional Law Department Terletskyi D.

КУРМАНСЬКА АРІНА ВАДИМІВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

МОВНІ ПРАВА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН (СПІЛЬНОТ) В УКРАЇНІ

Україна має багату історію та специфічну культуру, тому в її складі є велика кількість національних меншин, які мають право на збереження своїх мов і традицій. Зокрема це: білоруси – 275,8 тис., молдовани – 258,6 тис., кримські татари – 248,2 тис., болгари – 204,6 тис., угорці – 156,6 тис., румуни – 151 тис., поляки – 144,1 тис., євреї – 103,6 тис., вірмени – 99,9 тис., греки – 91,5 тис., татари – 73,3 тис., роми – 47,6 тис., азербайджанці – 45,2 тис., грузини – 34,2 тис., німці – 33,3 тис. та гагаузи – 31,9 тис. [1, с. 231]. Однак, на жаль, існує багато проблем у забезпеченні мовних прав національних меншин у сучасній Україні. Суперечливість питання щодо мовних прав для даної категорії осіб полягає в тому, що деякі люди можуть сприймати використання мов нацменшин як загрозу державному об'єднанню, тоді як інші можуть стверджувати, що це право кожної людини використовувати свою мову. Це створило неоднозначну ситуацію, яка потребує уваги та розуміння з обох сторін.

Проблеми визначення мовних прав нацменшин України досліджували Я. В. Лєбєдєва «Забезпечення мовних прав національних меншин сучасному освітньому просторі», Б. М. Ажнюк, Н. Л. Замкова «Статус «національних меншин» та можливості мовної дискримінації мовно-етнічних спільнот в національних державах», І. Ю. Кушніренко та Н. І. Кантаржи «Етнополітика України в орієнтири на мовні права національних меншин», Н. В. Занкевич «Конституційно-правова регламентація мов національних меншин в Україні: сучасний стан і перспективи» та багато інших.

Як вже було сказано, Україна є поліетнічною державою, тож, попри те, що українська мова є державною, також використовуються інші мови. Через це є певні фактори, які впливали на мовну політику

та правовий захист національних меншин в Україні. Більш точний перелік наводить у своїй науковій роботі Д. Абрамова, яка зазначає, що у розв'язанні мовної проблеми та забезпеченні правового захисту національних меншин основними чинниками, які тією чи іншою мірою мали значний вплив на мовну політику, є: історичні передумови, мовне законодавство, чисельність та соціально-демографічний склад окремих етнічних меншин, регіони поширення та ареали проживання етнічних груп в Україні (компактне чи дисперсне розселення, міське чи сільське), вплив глобалізації на мовну ситуацію в країні [1, с. 233]. Отже, в Україні склалася складна мовна ситуація, яка вимагає реалізації мовної політики та захисту прав меншин. Ці процеси залежать від низки факторів, врахування яких допоможе забезпечити більш ефективну мовну політику та правовий захист національних меншин в Україні.

У зв'язку з вищезгаданою проблемою, можна констатувати, що на сучасному етапі розвитку України все більшого розмаху набрало мовне питання, а саме: зважаючи на те, що Україна століттями виборювала своє право на спілкування українською мовою, через постійні утиски, зараз національне законодавство визнає лише єдину державну мову, що створює неоднозначну ситуацію в суспільстві. Влучно зазначають І. Ю. Кушніренко та Н. І. Кантаржи, що «наша людина» бажає цілковито відчути свою приналежність до «історичної справедливості» і не поспішає ділитися своїми правами з «іншими», побоюючись дежавю [4, с. 1]. Однак, повертаючись до аспекту багатонаціональності України, важливо вказати, що в умовах демократії нетолерантне ставлення та дискримінація прав національних меншин є неприпустимими. Зважаючи на це, хоч прийняття правових механізмів в останні роки значно посилило роль державної мови в українському суспільстві, зокрема в засобах масової інформації та правовому полі, проте не менш важливі кроки були здійснені й для мов національних меншин. Попри те, що офіційно державною мовою в Україні визнана українська (частина перша статті 10 Конституції), принцип конституційно-правового забезпечення мовних прав національних меншин в Україні знайшов своє втілення у статтях 10, 11 та 53 Конституції України. Крім того, щодо правового закріплення мовного статусу меншин, то доповнюючи конституційні положення, законодавець послідовно вказує на тип і характер заходів, які можуть допомогти меншинам реалізувати свої мовні права (зокрема, ст. 6, 7, 16, 17 Закону України «Про національні меншини»), а також визначає винятки із загального правила про обов'язковість використання державної мови (статті 14, 16–18, 21–23, 25, 26, 28–34, 36, 40) Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Окрім цього, існують міжнародно-правові документи, які захищають мовні права національних меншин, що є невіддільною частиною національного законодавства відповідно до статті 9 Конституції України. Виходячи з цього, Україна повинна продовжувати розвивати законодавство, щоб забезпечити захист права національних меншин на спілкування рідною мовою, уникаючи дискримінації будь-якої мови та непорозумінь.

Включення мов національних меншин в українську освітню систему є важливим кроком у підтримці та розвитку культурного розмаїття, зміцненні міжетнічної злагоди, покращенні освіти та сприянні взаєморозумінню між різними етнічними групами. Так, в Україні є чинним з 2017 р. Закон «Про освіту», який викликав неоднозначну реакцію з боку національних меншин, що проживають на території України, адже в ньому зазначено, що офіційною мовою освіти в Україні є державна мова, тобто українська. Н. М. Авер'янова та Т. С. Воропаєва визначають цю ситуацію наступним чином: «Незважаючи на різкі заяви Молдови, Росії, Румунії й Угорщини, які стверджували, що зазначений закон порушує права меншин, закон «Про освіту» закріпив українську мову в освітньому просторі.» [2, с. 159] Проте, уважно аналізуючи даний Закон, можна зауважити, що в статті 7 вказано про гарантування права національних меншин на освіту рідною мовою поряд з державною. Виходячи з цього, слушно зазначає Н. В. Занкевич, що «підхід законодавця щодо обов'язковості вивчення національними меншинами державної мови є досить ліберальним, адже не зобов'язує їх володіти українською мовою на певному хоча б мінімальному рівні» [3, с. 84]. Отже, хоч Закон визначає, що мовою освітнього процесу є державна мова, але він дозволяє використання інших мов для задоволення освітніх і культурних потреб національних меншин, а також гарантує право кожного на освіту державною мовою, що є важливим елементом інтеграції в українське суспільство. Однак, зважаючи на невдоволення з боку деяких представників нацменшин в Україні, варто сказати, що такі реакції можуть вказувати на недосконалість законодавства.

Список використаних джерел

1. Абрамова Д. Правове регулювання державної мовної політики у сфері захисту прав національних меншин. *Збірник наукових праць*. 2019. Вип. 1 (22). С. 226–261.
2. Авер'янова Н. М., Воропаєва Т. С. Неоколоніальний характер мовних конфліктів в Україні. Київ, 2021. С. 159–161.
3. Занкевич Н. В. Конституційно-правова регламентація мов національних меншин в Україні: сучасний стан і перспективи. Харків, 2022. С. 79–91.
4. Кушніренко І. Ю., Кантаржи Н. І. Етнополітика України в орієнтирі на мовні права національних меншин. Одеса, 2019.
5. Передерій О. С. Реформування законодавства про національні меншини України в контексті європеїзації правової системи України (теоретико-правовий аспект). Харків, 2022. С. 19–23.

Ключові слова: національні меншини, дискримінація, мовна політика, мовне законодавство, правовий захист, мовна культура, мовна ідентичність, білінгвізм, мовна освіта.

Key words: national minorities languages, discrimination, language policy, language legislation, legal protection, language culture, language identity, bilingualism, language education.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Афанасьєва М. В.

КУЧЕРЕНКО ЯНА АНДРІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИПИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Принципи – це головні засади, фундамент та певне вихідне джерело, у даному випадку саме конституційно-правового статусу людини і громадянина. Без них неможливе існування будь-якого наукового явища, оскільки вони окреслюють першочергові позиції, на яких будується та чи інша теорія чи концепція.

Принципи мають виняткове значення у будь-який час і період, особливо увага концентрується на них, коли суспільство зазнає великомасштабної кризи.

У сучасному світі, ураховуючи всі проблеми, в тому числі збройну агресію, людство не припиняє розвиватись і еволюціонувати, акцентуючи увагу на головних засадах вже фундаментальних явищ. Так, конституційно-правовий статус людини і громадянина під час війни постає на перший план, а його принципи починають сприйматись і втілюватись по-новому та з іншим сенсом для держави та суспільства загалом.

Для того щоб окреслити ці принципи, для початку потрібно розрізнити людину від громадянина.

Людина – це біосоціальна, психофізична істота, ця категорія виступає як загальне поняття, в той час як поняття «громадянин» – це людина, яка має стійкий правовий зв'язок з державою який породжує їх взаємні права та обов'язки [2, с. 114–115].

Як зазначає, М. І. Козюбра, головною метою прав громадянина є підтримання стійких відносин між ним і державою, забезпечення членства цієї особи в активному політичному житті держави, методом надання їй певних юридичних прав. У практичному житті поділ прав на «права людини» і «права громадянина» майже не має теоретичного значення, оскільки межі їх значення поступово зникають у більшості демократичних країн світу [3, с. 150–151].

Усі люди у світі мають однакові права й обов'язки, рівність перед законом та не можуть бути дискриміновані через громадянство, віросповідання, етнічну приналежність, расу, політичні чи релігійні переконання тощо. Це підкреслюють і принципи конституційно-правового статусу людини і громадянина.

Зокрема, конституційно-правовий статус людини і громадянина – це визначені Конституцією України та законами України можливості особи користуватися політичними, економічними, соціальними, культурними та іншими благами, з метою задоволення особистих або суспільних інтересів і потреб [1, с. 113–115].

Зміст принципів закріплений у статтях Конституції України, а саме:

1. Людина, її життя, честь і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність (ст. 3) [1].

Під час війни цей принцип досяг апогею своєї значущості, оскільки Україна, маючи демократичні цінності, повинна захищати свій народ від свавілля і терору, який насаджує російська диктатура.

2. Конституційний принцип рівноправ'я, який передбачає: рівність громадян перед законом (ч. 1, 2 ст. 24), яка полягає в тому, що стосовно кожної особи закону належить мати однакову силу впливу. Інакше кажучи, закон не може зважати на певні індивідуальні особливості індивіда; рівність прав жінки і чоловіка (ч. 3 ст. 24); рівний доступ громадян до публічних посад (ч. 2 ст. 38); рівність у виборі професії та роду трудової діяльності (ч. 2 ст. 43); рівність прав і обов'язків у шлюбі та сім'ї кожного із подружжя (ч. 1 ст. 51) [1].

Принцип рівноправності всіх людей у сучасному світі завжди стоїть на першому плані, оскільки таким чином це закріплює спрямованість держави на забезпечення прав та свобод людини і громадянина шляхом гарантування для всіх осіб однакових можливостей для реалізації конституційних прав і свобод, а також забезпечення рівності всіх перед законом і судом [4, с. 16].

3. Принцип невідчужуваності та непорушності основних прав і свобод (ст. 21, 22) [1].

З цього принципу можна окреслити загальну, цілісну систему взаємопов'язаних і непорушних прав і свобод, які надаються кожній людині, яка проживає на території України і ніхто ніяким чином не має права обмежувати ту чи іншу особу в його законних правах, оскільки ця людина підпорядковується Основному Закону України, тому має найвищу цінність для держави.

4. Принцип єдності конституційних прав і обов'язків.

Цей принцип потрібно розуміти як те, що виконання людиною і громадянином своїх обов'язків є передумовою нормального існування суспільства і держави. Коли особа виконує покладені на неї обов'язки, не порушує право і дотримується правил поведінки, а держава, у той самий час, виконує свої обов'язки перед громадянами та забезпечує їм належне існування. Тільки у такому взаємозв'язку можливе гідне визнання держави як представника певного народу.

5. Принцип безпосередньої дії прав і свобод людини і громадянина (ч. 3 ст. 8) [1].

Даний принцип означає, що незважаючи на військовий стан та небезпечну ситуацію в Україні, захист прав і свобод людини і громадянина є найголовнішою сферою відання держави. Верховенство права забезпечує пряму їх дію, у випадку порушення чи позбавлення.

6. Принцип невичерпності прав і свобод людини і громадянина (ст. 22) [1].

Це свідчить про те, що в Україні застосовується так звана змішана система формулювання прав і свобод людини і громадянина, відповідно до якої поєднується письмове закріплення прав і свобод із визнанням природних прав.

Цей перелік принципів конституційно-правового статусу людини і громадянина не є вичерпним, оскільки, аналізуючи норми Конституції України, можна визначити ще безліч головних засад, які мають

ціннісне значення на сьогодні, особливо під час дії воєнного стану. У час, коли постає проблема різних поглядів саме на роль людей у державі. Збройна агресія РФ несе антидемократичний характер, показуючи світу, що людина, як така, не має іншого значення як матеріал, тому для того щоб протистояти диктатурі на юридичному та демократичному полі бою, потрібно посилювати значення принципів конституційно-правового статусу людини і громадянина, а також значення людини у суспільстві, як головної цінності держави.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. С. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
2. Конституційне право України : навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти / Д. С. Терлецький, М. В. Афанасьєва, Ю. Д. Батан та ін. Одеса, 2020. 235 с.
3. Конституційне право : підручник / М. І. Козюбра, Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська та ін. ; за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2021. 528 с.
4. Мілова Т. М. Наукові записки. Серія «Право». Конституційно-правовий аспект принципу рівності як гарантії прав та свобод людини і громадянина в Україні. URL: https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/101/85

Ключові слова: конституційно-правовий статус людини і громадянина, право, свобода, обов'язки, принцип.

Key words: constitutional and legal status of a person and a citizen, right, freedom, binding, principle.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Бальцій Ю. Ю.

ЛЕСИК ВІКТОРІЯ ІВАНІВНА

студентка 1-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ

На сьогодні порушення прав внутрішньо переміщених осіб є чи не найбільшою проблемою у нашій країні і навіть на міжнародному рівні. Збройна агресія Російської Федерація, що спричинила окупацію значних територій України, а також повномасштабне вторгнення 24.02.2022 р. зробило таке явище ще більш масштабнішим і проблемним, тому я вважаю, що є важливим, щоб така категорія осіб, особливо діти, літні люди, мала гарантії щодо забезпечення своїх прав.

Дана проблема зумовила значний розвиток нормативно-правового матеріалу, проте незважаючи на це, випадки порушення прав таких осіб, на жаль, зустрічаються досить часто, а це ще більше актуалізує

поставлену мною тему. Але спершу я б хотіла визначити сутність категорії «внутрішньо переміщені особи».

У наукових працях можна зустріти безліч понять, які вживають стосовно до такої категорії осіб, наприклад: «внутрішній мігрант», «вимушений мігрант», «переселенець», «вимушений переселенець», але найбільш змістовним за визначенням є саме термін «внутрішньо переміщена особа» [3, с. 59].

Щодо нормативної джерельної бази, то варто зауважити, що міжнародне право не має чіткого визначення, тому національному праві належить велика свобода щодо надання поняттю ВПО визначення. Саме стаття 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (далі – Закон про ВПО) вперше в українському праві надала визначенню поняттю ВПО. Згідно з даною статтею, внутрішньо переміщеними особами є громадяни України, іноземці або особи без громадянства, що на законних підставах перебувають на території України, а також мають право на постійне проживання на ній, яких змусили залишити або покинути своє попереднє місце проживання унаслідок або ж з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації або повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій, зокрема природного чи техногенного характеру [1]. Тобто можна зробити висновок, що до категорії внутрішньо переміщених осіб входить велика група людей, що й зумовлює значною мірою складність проблеми.

Даний акт справляє хороше враження і викликає справжню готовність нашої влади забезпечити належну та активну відповідь на критику. Закон дає відповіді на три основні вимоги, які були раніше озвучені міжнародною організацією "Human Rights Watch": по-перше, він установлює єдиний державний реєстр внутрішньо переміщених осіб, по-друге, схвалює спрощену процедуру отримання нової, а також вживає заходів, що спрямовані на підвищення інформованості про роботу урядових агентств щодо проблем вимушених переселенців [4].

Ще одним актом національного права, який регулює правове становище внутрішньо переміщених осіб є Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян на тимчасово окупованій території України», проте все ж сфера правового захисту таких осіб є недосконалою, адже б тоді ми не мали б стільки проблемних питань щодо такої категорії людей.

Порівнюючи ці два нормативно-правові акти, можна помітити, що в ЗУ про ВПО є окреме положення щодо запобігання дискримінації прав. Відповідно до статті 14 вище згаданого закону, особи, що відносяться до категорії ВПО користуються такими ж правами та свободами згідно з Конституцією, законами та міжнародними договорами України, як й інші громадяни України, що постійно проживають на її території. Також забороняється їх дискримінація при здійсненні ними будь-яких прав і свобод з тої підстави, що вони є ВПО [1].

Варто зауважити, що внутрішньо переміщені особи найчастіше стикаються з наступними видами дискримінації: дискримінація всередині «приймаючої спільноти» і дискримінація між різними соціальними групами всередині громади [4].

Якщо розглядати перший вид, очевидцем якого була і я, то зокрема йдеться про небажання західноукраїнського населення сприймати переселенців зі східних та південних регіонів України. На мою думку, обґрунтувати це можна наступним: багато чого робиться саме за власний кошт людей, що приймають переселенців, а також той факт, що наявні культурні відмінності, зокрема гостро стоїть питання мови. Проте можна відзначити і позитивний аспект, підтверджується він тим, що все ж є допомога волонтерів щодо забезпечення всім необхідним ВПО, включаючи надання житла, харчування, медичної та психологічної допомоги. Діяльність волонтерів значно полегшує становище, яке виникає в державі, але все ж має існувати єдиний державний центр, що буде займатись усіма питаннями щодо категорії внутрішньо переміщених осіб [2, с. 127].

Проблемним аспектом є і те, що найбільше дискримінації піддаються саме люди похилого віку, діти, вагітні жінки, тому я вважаю за потрібне те, щоб влада та відповідні органи приділили більшу увагу правовому захисту таких категорій осіб.

Також часто дискримінація стається через особливість етнічного походження. Прикладом можуть бути роми, серед яких є дуже часті випадки щодо відмови у працевлаштуванні, складнощі із пошуком житла та наданням освітніх послуг дітям.

Підводячи висновки, можу сказати, що серед основних кроків, що будуть спрямовані на підвищення ефективності державної політики щодо ВПО, мають бути такі: залучення таких осіб до вирішення проблем вимушених переселенців, удосконалення професійної підготовки кадрів, які працюють з ВПО, надання психологічної, соціальної та юридичної підтримки працевлаштованих громадян ВПО з питань адаптації на робочому місці, психічна та соціальна підтримка дітей, молоді з числа ВПО у навчальних закладах, проведення консультацій та просвітницької роботи з батьками, опікунами.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 29.10.2022 р. № 1706-18. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18 (дата звернення: 01.05.2023).
2. Вербицька К. В., Карпенко Р. В. Актуальні питання забезпечення питання забезпечення потреб вимушених переселенців на території України. *Право і суспільство*. 2022. № 6. С. 124–129.
3. Гожда К. Є., Рекотова О. П. Генезис поняття внутрішньо переміщених осіб. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (2). С. 659–662.
4. Дронова К. Чужі серед своїх: вимушені переселенці в Україні. 12.11.2014. URL: https://voxukraine.org/chuzhi-sered-svoyih-vimusheni-pereselents (дата звернення: 01.05.2023).

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, правове становище, дискримінація.

Key words: internally displaced person, legal position, discrimination.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Бальцій Ю. Ю.

МАЛАНЧОВА ВАЛЕНТИНА СЕРГІЇВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах збройної агресії Російської Федерації проти України державі та її громадянам доводиться пристосовуватись до нових умов існування. Війна, розпочата 24 лютого 2022 р. є безперечним посяганням на проголошені міжнародною спільнотою цінності такі, як: демократія, верховенство права, права людини.

Наразі Україна перебуває на етапі боротьби не тільки за свою незалежність, а й за європейські та світові цінності, адже у 1995 р. Україна приєдналась до Ради Європи та ратифікувала Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, – тим самим підтверджуючи своє бажання стати частиною спільноти, де права людини складають найвищу цінність, демократія є основою побудови міцної держави з дотриманням прав людини, пильно слідкують та швидко реагують на їх порушення.

В умовах війни в Україні відповідно до Конституції діє обмеження прав людини та повстає складна задача щодо балансу між дотриманням прав людини та основоположних свобод і захистом державних та національних інтересів [1].

Права людини – моральні цінності, які покликані забезпечити захист гідності людини, запобігти посяганню на її свободу. За своєю суттю права людини є непорушними і невід'ємними та повинні захищатись державою на всіх рівнях. Стосовно обмеження прав людини не існує чітко закріпленого визначення ні в національному законодавстві, ні в міжнародно-правових актах. У Конституції України закріплені підстави обмеження конституційних прав та перелік прав, що не можуть бути обмежені ні за яких умов. Права людини з позицій міжнародного й відповідно національного права найперше можна поділити на такі, від яких можна відступати під час особливих правових станів (воєнного або надзвичайного режимів) та ті, відступ від яких заборонено (non-derogablerights). Особливий наголос необхідно зробити на меті обмеження прав людини. Обмеження прав людини повинно відповідати меті такого обмеження. Тобто обмеження прав окремої людини дійсно зможе запобігти порушенню суспільних інтересів та спроможне захистити національні або громадські інтереси. Системний аналіз міжнародно-правових актів дає змогу дійти висновку, що саме захист публічного інтересу може слугувати підставою для обмеження прав людини [2, с. 159].

У п. 1 ст. 52 Хартії основних прав європейського союзу зазначається, що обмеження можуть застосовуватись лише з дотриманням принципу пропорційності й тільки в тому випадку, якщо вони необхідні

та дійсно відповідають загальним цілям, що визнаються Європейським союзом, але необхідні для захисту прав і свобод інших людей [3].

У ст. 29 Загальної декларації з прав людини проголошується: «При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві» [4].

Тобто, як вбачається з аналізу зазначених положень міжнародно-правових актів, обмеження прав людини покликано відповідати принципу пропорційності та реального існування погрози публічним інтересам, наявності достатніх підстав вважати, що обмеження прав певних осіб дійсно здатне забезпечити належне визнання і повагу прав і свобод інших.

Цілі обмеження відповідних прав в умовах особливих станів для публічних інтересів мають бути значущими та суттєвими й мінімально обтяжливими для осіб.

Основоположні критерії обмеження прав можна побачити з практики Конституційного суду України. Зокрема, мова йдеться про дотримання Верховною Радою України певних критеріїв при ухваленні законів, що визначають обмеження, а саме: обмеження не можуть бути свавільними та несправедливими; мають встановлюватись виключно Конституцією та законами України; переслідувати легітимну мету; бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими [2, с. 212].

При цьому варто зазначити, що обмеження прав і свобод людини, що передбачені законодавством не можуть здійснюватися з порушенням прав і свобод людини, які не підлягають обмеженню в будь-якому випадку. Особливо хочу відзначити право на повагу людської гідності, яке відповідно до Конституції України не може бути обмежене ні за яких умов та є непорушним і невідчужуваним, нерозривно пов'язане з правом на життя та є одним із небагатьох прав людини, яке можна віднести цілком справедливо до групи абсолютних прав. Обмеження прав покликане захистити публічні інтереси, не може здійснюватися шляхом ігнорування права на повагу до гідності, яке є ядром формування та дотримання прав людини загалом.

Отже, в умовах сьогодення Україна, враховуючи всі вимоги національного законодавства та міжнародно-правових угод, частиною яких вона є та, відповідно до міжнародно-правових норм повинна бути пильною при застосуванні обмежень прав. Правоохоронні органи мають слідкувати та попереджати свавілля щодо обмеження прав в умовах воєнного стану. Мета обмежень прав людини, якою є захист національних інтересів, повинна перебувати в балансі з публічними інтересами осіб, чиї права обмежуються задля досягнення суспільного блага.

Слід враховувати, що дотримання прав людини є основою без якої не може існувати жодна держава. Отже, при застосуванні обмежень прав людини у випадках передбачених законодавством необхідно обов'язково дотримуватись недопущення обмеження прав, які

згідно з Конституцією України не можуть бути обмеженими за жодних обставин. Закони та підзаконні нормативно-правові акти, що приймаються в умовах особливого періоду, не повинні суперечити положенням викладеним в ст. 64 Конституції України.

Враховуючи прагнення України стати частиною Європейського союзу, де права людини є найвищою цінністю, а дотримання цих прав є запорукою існування правової держави, необхідно дотримуватись основоположних міжнародних норм, що закріплюють права людини та визначають межі щодо їх обмеження, а саме обов'язково дотримуватись принципів верховенства права, правової визначеності та, насамперед, принципу пропорційності, так як дотримання саме цього принципу при вирішенні питання щодо обмеження прав людини впливає на правомірність таких обмежень.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 чер. 1996 р. (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 07.05.2023).
2. Конституційне право : підручник / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, А. А. Мелешевич ; за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2021. 528 с. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/489959_0.pdf?fbclid=IwAR3fQWig-LhpCcSjcvYXAJevUYCEfvN5dvTk7L2Jd5EmRRAmLNGFm_gqgsA (дата звернення: 07.05.2023).
3. Хартія основних прав Європейського Союзу від 7 грудня 2000 р. URL: https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu/ (дата звернення: 07.05.2023).
4. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 07.05.2023).

Ключові слова: права людини, обмеження, воєнний стан, збройна агресія.
Key words: human rights, restrictions, martial law, armed aggression.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

МЕЛЬНИК ІРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Після повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, правові гарантії захищеності прав людини потребують значної уваги та захисту з боку держави. Багато людей, тікаючи від збройного конфлікту чи окупації були змушені покинути місце свого постійного проживання і переїхати в інші регіони нашої держави,

але не перетнули державний кордон. Вперше Україна зіштовхнулася з внутрішньо переміщеними особами (далі – ВПО) після Чорнобильської катастрофи, де люди були евакуйовані з зони відчуження через радіоактивне забруднення, потім анексія Криму та бойові дії на сході країни, що поставили перед державою завдання захисту та врегулювання статусу таких осіб. Вивченням питання конституційно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб займалися такі вчені як: Буткевич В. Г., Лушпієнко Ю., Чихірьов В. Л., Цимбалістий Т. тощо.

Держава є гарантом дотримання прав та свобод ВПО в Україні і зобов'язана забезпечити доступ до соціальних послуг, надання матеріальної допомоги, доступ до освіти та медичної допомоги, допомогу в пошуку роботи та інші види підтримки. Крім того, необхідно забезпечити захист прав ВПО, зокрема, право на власність, право на працю, право на освіту та право на здоров'я. Це можна здійснити шляхом розробки та здійснення ефективних правових механізмів, які забезпечать захист прав та допоможуть їм отримати необхідну допомогу та підтримку. В Конституції України визначено: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і головний напрям діяльності держави. Держава несе відповідальність перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1]. Забезпечення прав являє собою певну сукупність дій, які спрямовані на забезпечення їхньої безпеки, належної житлової та медичної допомоги, доступу до освіти та роботи, забезпеченні права на харчування, а також інших основних потреб. Крім того, необхідно здійснювати моніторинг та контроль за дотриманням їх прав та реагувати на порушення цих прав.

Україна є стороною багатьох багатосторонніх конвенцій ООН, що стосується прав людини, це показує вектор спрямованості нашої держави та пріоритети здійснення державної політики. На міжнародному рівні були прийняті Керівні принципи ООН з питання переміщення осіб всередині країни [3], засновані на нормах міжнародного права, передусім таких, що стосуються забезпечення прав людини. Значну увагу в Керівних принципах приділено жінкам і дітям, що належать до одних із найбільш беззахисних і безправних категорій громадян. Особи, мають право звертатися за гуманітарною допомогою, яку може надавати як держава так і міжнародні організації, а Україна за міжнародним правом має приймати цю допомогу. Керівні принципи являють собою найбільш загальний виклад стандартів, які повинні застосовувати уряди та на основі цих стандартів забезпечити дотримання прав і свобод на національному рівні.

Відносини, пов'язані з ВПО в нашій державі, регулюється законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [2]. У ст. 1 цього закону надане визначення, що внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою

уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [2]. Можна виокремити такі ознаки ВПО, які виокремлюють дану групу осіб від інших категорій: 1) мають громадянство України (можуть не мати громадянства, але перебувають і постійно проживають на території держави на законних підставах); 2) вимушено покинули своє місце постійного проживання та перемістилися до інших регіонів держави, але під час зміни місця проживання не перетинали державний кордон; 3) мають довідку, що підтверджує статус таких осіб та надає право на отримання матеріальної та гуманітарної допомоги.

Якщо проаналізувати законодавство України та Керівні принципи ООН з питання переміщення осіб всередині країни, то можна зробити висновок, що питання врегулювання статусу ВПО в Україні багато в чому збігається з міжнародними стандартами та побудовано на основі цих стандартів. В силу тих подій, які відбуваються в нашій державі потрібно приділяти значну увагу правовому статусу таких осіб, у першу чергу має бути нормативне закріплення їх статусу, розробка певних програм, дій та стратегій, щоб допомогти та захистити цих осіб в складний час. Така стратегія повинна визначати пріоритетні напрямки діяльності держави та міжнародних організацій з приводу ВПО, визначати механізми координації роботи різних державних органів, які займаються питаннями ВПО, а також забезпечувати контроль за її виконанням.

Отже, внутрішньо переміщені особи володіють тими самими правами, що і інші громадяни. Уряд повинен забезпечити правову охорону цих осіб та забезпечити їм доступ до основних життєвих потреб. Громадські організації можуть допомогти в організації різних програм та проєктів для внутрішньо переміщених осіб, а також у забезпеченні їхнього доступу до необхідної медичної допомоги та освіти. Міжнародні організації можуть надавати фінансову підтримку та технічну допомогу у забезпеченні гідних умов життя та забезпечення соціальних проблем. Тільки шляхом спільної дії можна забезпечити гідні умови життя та захист прав цієї категорії осіб в Україні.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 чер. 1996 р. (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 03.05.2023).
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18 (дата звернення: 03.05.2023).
3. Керівні принципи з питань внутрішнього переміщення.

Ключові слова: конституційно-правовий статус, внутрішньо-переміщена особа, міжнародні стандарти, права людини.

Key words: constitutional and legal status, internally displaced person, international standards, human rights.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

МЕЛЬНИЧЕНКО АНАСТАСІЯ СЕРГІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ФУНКЦІЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДЕРЖАВИ

Здійснення фінансового контролю, що був би ефективним та дієвим – це важлива умова функціонування будь якої держави, оскільки, його мета спрямована на запобігання правопорушенням в сфері фінансової дисципліни, яка в свою чергу впливає на економічний добробут та благополуччя населення загалом. Важливого значення в межах фінансового контролю відіграє саме парламентський контроль за фінансово-економічною діяльністю держави.

Відповідно до чинного законодавства, єдиним органом законодавчої влади в нашій державі є парламент – Верховна Рада України. В цілому, Верховну Раду України прийнято вважати органом загальної компетенції, оскільки, вона реалізує свої повноваження в практично в усіх ферах людського життя, в тому числі в сфері фінансів [1].

У працях В. С. Журавського можна зустріти думку про те, що парламентський контроль виступає особливим видом діяльності Верховної Ради України, межі якого визначені в Конституції та законах України, а також утворених нею органів та обраних посадових осіб, що спрямована на пошук, отримання, аналіз та оприлюднення інформації про рішення, дії чи бездіяльність органів публічної влади, на підставі чого застосовуються заходи реагування. Варто погодитися із таким визначенням, оскільки, парламентський контроль дає змогу забезпечити законність та ефективність найбільш важливих для держави процедур [2].

Щодо парламентського фінансового контролю, то він прямо випливає з повноважень Верховної Ради України, що містяться в Конституції України. Так, зокрема, Верховна Рада України може реалізувати контрольні функції в сфері фінансово-економічної діяльності шляхом заслуховування звітів, участь у формуванні та реалізації бюджету, а також через спеціальний контрольний орган, що діє при Верховній Раді України – Рахункову Палату України. Наприклад, в одному зі своїх рішень Конституційний Суд України вказав на те, що однією зі складових функції парламентського контролю є контроль за виконанням державного бюджету. Вважаю, що фінансовий контроль є дійсно важливою складовою парламентського контролю, оскільки, він фактично випливає з конституційних повноважень Верховної Ради України [3].

Варто також звернутися до праць Тодики Ю. М., Погорілої В. Ф., які відзначали, що парламентський контроль прийнято поділяти на два види:

1) загальний парламентський контроль, що реалізується в процесі виконання інших функцій, що покладені на Верховну Раду України як законодавчий орган влади (наприклад, прийняття законів);

2) спеціальний парламентський контроль, що реалізується Верховною Радою України в певній сфері, в тому числі фінансовій (наприклад, здійснення контролю за виконанням державного бюджету, заслуховування звітів про виконання бюджету тощо) [4].

Важливе значення в процесі парламентського контролю відіграють саме постійні комітети, що діють при Верховній Раді України, які відповідно до покладених на них повноважень також реалізують повноваження щодо фінансового контролю. На даний момент у Верховній Раді України функціонує два профільні комітети, що можуть здійснювати парламентський контроль в сфері фінансів, а саме: Комітет з питань фінансів, податкової та митної політики та Комітет з питань бюджету [5].

Говорячи про парламентський контроль, варто згадати про таке повноваження Верховної Ради України як створення тимчасовий слідчих комісій. Якщо говорити про мету діяльності таких комісій в сфері фінансів, то вони створюються у випадках, коли існує потреба у розслідуванні фінансового правопорушення, що становить публічний інтерес. Так, Верховною Радою України було прийнято постанову від 13 грудня 2022 р. № 2838-IX «Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів порушень законодавства України посадовими особами Бюро економічної безпеки України, органів державної влади та інших державних органів, які здійснюють повноваження у сфері економічної безпеки, що могли призвести до зменшення надходжень до державного та місцевих бюджетів».

Як вже відзначалося, при Верховній Раді України функціонує Рахункова Палата України. Як відзначає М. І. Сідор, Рахункова Палата України – це вищий орган державного фінансового контролю. З цим варто погодитися, оскільки хоча такий статус не закріплений в положеннях чинного законодавства, таке твердження випливає зі змісту функцій, що покладені на даний орган, оскільки, саме Рахункова Палата України виступає органом, який від імені парламенту здійснює контроль державним бюджетом. Рахункова Палата України виступає контрольним органом, що функціонує при парламенті України, та який реалізує конституційну компетенцію у вигляді контролю за видатками та доходами державного бюджету тощо [6].

На кінець хотілося б відзначити про те, що Верховна Рада України відіграє важливу роль в процесі прийняття державного бюджету України. Вона фактично виступає суб'єктом, що затверджує державний бюджет, та контролює його виконання.

Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що парламентський контроль в сфері фінансово-економічної діяльності держави варто було б розуміти як один із напрямків діяльності Верховної Ради України, що реалізується у визначених Конституцією та законами України межах, та який спрямований на дотримання фінансової дисципліни в процесі акумулювання, розподілу та використання державних фондів грошових коштів тощо.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Журавський В. С. Теоретичні та організаційно-правові проблеми становлення і розвитку українського парламентаризму : дис. … д-ра юрид. наук : спец. 12.00.01 / Одеська юрид. наук. Москва, 2002. С. 24.
3. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності проєкту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (статей 84, 85, 89, 92, 93, 94, 106, 147, 150, 151 та пункту 6 розділу XV Конституції України)» вимогам статей 157 і 158 Конституції України (справа про внесення змін до статей 84, 85 та інших Конституції України) від 14.03.2001 р. № 1-11/2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-01 (дата звернення: 03.05.2023).
4. Олексій У. О. Парламентський контроль за публічними фінансами як вид фінансового контролю. *Lex Portus*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. № 3. С. 59–68.
5. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання : постанова Верховної Ради України від 29 серпня 2019 р. № 19-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2019. № 35. Ст. 147.
6. Сідор М. І. Фінансовий контроль : навчальний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). 2019. 145 с.

Ключові слова: захист, вразливі верстви населення, війна, воєнний стан, внутрішньо переміщені особи.
Key words: protection, vulnerable sections of the population, war, martial law, internally displaced persons.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Афанасьєва М. В.

ПАНЧЕНКО ІННА ІГОРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 р. Указом Президента України було введено воєнний стан. У таких умовах розвиток українського конституціоналізму набуває характерних змін, які обумовлюються властивостями такого правового режиму [1].

Розглядаючи крізь призму правого регулювання, специфіка впровадження правового режиму воєнного стану полягає як у конституційних обмеженнях прав (ст. 64 Конституції України), так і в політичних рішеннях, які іноді виходять за межі правового поля.

Обмеження прав людини існували завжди. Вони були пропорційними, та існували для того, аби охороняти та захищати права інших осіб та саму державу від протиправних посягань. Загалом такі обмеження закріплені в нормативно-правових актах, та є ледве не основними керуючими векторами суспільної поведінки. Права особи закінчуються там, де починаються права інших людей. Але в умовах воєнного стану ситуація кардинально інакша, оскільки обмеження прав набуває ширшого поняття та змісту. Слід зазначити, що обмежується не доступ до права, а його обсяг.

Мета обмеження прав людини під час дії правового режиму воєнного стану випливає зі статті 17 Конституції України, згідно з якою, захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави.

У статті 34 Конституції України зазначено, що кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку тощо. Обмеження цього права досить легко пояснити на прикладі засобів масової інформації, оскільки поширення і розміщення деякої інформації може зашкодити державі та громадянам. Також це стосується дезінформування, тобто поширення неправдивих даних [3].

Такі умови обмежень не дають підґрунтя для розвитку сучасного українського конституціоналізму, оскільки маючи лише негативні та обмежені позитивні права суспільство намагається в першу чергу існувати в даних реаліях.

Конституціоналізм – це цілком об'єктивна практика побудови і регулювання суспільних відносин, коли на найвищому правовому рівні визнаються і гарантуються ідеали конституційної демократії [4]. Але в умовах воєнного стану це забезпечити доволі складно, оскільки ми стикаємось з політичними рішеннями.

Політичне рішення – це здійснюваний в індивідуальній чи колективній формі процес визначення завдань політичної дії, етапів, способів її досягнення. Через конкретні політичні рішення політична влада втілює свою волю в процес управління. Але варто зазначити, що Військове командування під час дії воєнного стану вживає всіх способів для забезпечення захисту безпеки населення та інтересів держави, тому всі політичні рішення є пропорційними [5].

На мою думку, розвиток конституціоналізму Україну чекає після перемоги, оскільки в подальшому зміни в Конституції є невідворотними, а це буде новий простір задля побудови нових концепцій в розвитку сучасного українського конституціоналізму. Наразі внесення будь-яких змін є неможливими, оскільки держава намагається пристосовуватись і функціонувати в екстрених умовах сьогодення. Правові системи змінюються щодня, і постійно необхідно

підлаштовуватись під ту «екосистему права», яка є актуальною саме сьогодні в зв'язку з повною дестабілізацією державного середовища. Також законодавець обмежує зміни на формальному рівні під час воєнного стану, оскільки це ще більше буде дестабілізувати і так складне правове становище. Також буде поставати питання про довіру до зміненої Конституції в умовах воєнного стану, оскільки вона не зможе базуватися на виважених рішеннях всіх соціальних груп, це буде більше імпульсивно-забарвлене політичне рішення, або ж можливо зловживання з боку законодавчого органу влади, тому гарантована недовіра народу до прозорості реформування.

Процес реформування буде сприйматися позитивно лише у випадку, коли передумови будуть викликатися процесом зміни самого суспільства, їх правових відносин або ж виникнення нових, ще не врегульованих. Зміни у суспільстві супроводжуються розвитком правосвідомості, особистої відповідальності та обізнаності. На сьогодні, навіть, в екстрених умовах, ми спостерігаємо надзвичайний інтерес суспільства до своїх прав, способу їх захисту та відновлення; все більше з'являється ефективних інструментів задля врегулювання спорів ще на стадії переговорів, такі як медіація, мирова угода, врегулювання спорів за участю судді та інші альтернативні вирішення спорів. Це свідчить, що наявний попит у суспільства до інкорпорування революцій у сфері права.

Крізь методологічну призму ми спостерігаємо абсолютну новизну у зміні конституційних цінностей. Не існує ні їх чіткого переліку, ні ієрархії в їх виокремленні, але наявні ті аспекти, які потребують особливої уваги, тим більш коли Україна знаходиться у стані неоголошеної війни. Також нівелюються вже наявні приписи і в основу інтеграційного напрямку постають європейські цінності. Замість розширення та тлумачення наявних національних моральних та правових ідей, законодавець все більше інкорпорує євроцінності та окреслює це як удосконалення та реформування.

На мою думку таке явище заміщення не завжди є позитивним, а тим більше для розвитку сучасного українського конституціоналізму. Звичайно, існує концепція розвитку держави та євроатлантичний курс України, але законотворчі органи повинні враховувати національні надбання та досвід. Ми є специфічною виокремленою державою, в умовах сьогодення, особливо, тому Україна повинна створювати та розвивати особисту філософію, актуалізувати національну самоідентифікацію, а не пристосовуватись до вже наявних, тоді розвиток конституціоналізму та його розквіт не змусить себе довго чекати.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: https://www.president.gov.ua (дата звернення: 07.05.2023).
2. Права людини і громадянина під час дії воєнного стану. URL: http://legalclinic.nlu.edu.ua/2022/05/06/prava-lyudyny-i-gromadyanyna-pid-chas-diyi-voyennogo-stanu/ (дата звернення: 07.05.2023).
3. Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 чер. 1996 р. (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 07.05.2023).
4. Бабенко К. А. Розвиток конституціоналізму як елемент сучасної правової культури в Україні. URL: https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/417-rozvitok-konstitutsionalizmu-yak-element-suchasnoji-pravovoji-kulturi-v-ukrajini.html (дата звернення: 07.05.2023).
5. Ярош Б. О. Загальна теорія політики : навч. посібник для студ. спец. «Політологія» вищ. навч. закладів / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк : РВВ «Вежа», 2005. 240 с. URL: https://studies.in.ua/politologiya-yarosh (дата звернення: 07.05.2023).

Ключові слова: конституція України, конституціоналізм, євроінтеграція, політичне рішення, воєнний стан.

Key words: constitution of Ukraine, constitutionalism, european integration, political decision, martial law.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

ПАХОЛЧАК ВЕРОНІКА ПАВЛІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЧЕТВЕРТЕ ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ЇХ КОНСТИТУАЛІЗАЦІЯ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Згідно Конституції України, людина визнається найвищою соціальною цінністю [1]. Теперішнє суспільство не може існувати без закріплених прав та свобод людини і громадянина. Природа прав людини є предметом багатьох досліджень протягом тривалого часу. Вони являють собою фундаментальну категорію, становлять сутність права.

Поступовий розвиток медицини, гуманітарних наук, науково-технічний прогрес певною мірою впливають на суспільні відносини. Перед людиною постають все нові можливості, що призводить до виникнення нових прав людини, до яких можна віднести і «четверте покоління» прав людини або ж як їх ще називають – соматичні права. Виникнення цих прав стало своєрідною відповіддю на виклики суспільства XXI ст., коли йдеться про «виживання людства як біологічного виду, про збереження цивілізації, про космічну соціалізацію людства» [2].

Дане покоління прав людини є доволі дискусійним. Досі немає єдиної думки щодо їх повного розуміння. Поширена думка, що це покоління ґрунтується на незалежному й альтернативному виборі форми правомірної поведінки та пов'язане із автономією визначення особи і дій [3]. Тобто, можна сказати, що ці права безпосередньо стосуються тіла людини, можливістю ним розпоряджатися на власний розсуд.

До цієї категорії прав відносять: зміну статі, клонування, евтаназію, трансплантацію органів, генну терапію, штучне запліднення, використання віртуальної реальності, одностатеві шлюби, вільну від дитини сім'ю (childfree), біомедицинське експериментування, технологію, що перешкоджають дітонародженню тощо. Як вже було сказано, ці права є доволі дискусійними, дехто сюди відносить ще інформаційні права чи право на мир. В деякій мірі вищеперелічені права суперечать уже нормативно закріпленим правам. Наприклад, під правом на евтаназію розуміється можливість позбавити людину життя. В деяких країнах обґрунтовується це як право на смерть. Однак, Європейський суд з прав людини відмовився трактувати право на смерть як складову права на життя. Першою країною, що закріпила право на евтаназію на законодавчому рівні стала Бельгія [4]. Однак, на міжнародному рівні відсутнє таке нормативне закріплення.

Щодо біомедичного експериментування, то це є будь-яке дослідження, в якому людська істота (на різних стадіях її розвитку: ембріон, зародок, дитина або дорослий) являє собою об'єкт, за допомогою якого збираються перевірити дію такого виду лікування (фармакологічного, хірургічного та ін.) у якийсь невідомий або не дуже добре відомий момент. Разом з тим, перехід до людини завжди містить елемент чогось нового і, відповідно, можливість ризику для людської істоти. … Медицина повинна сприяти збереженню цих цінностей, а не нехтувати ними [5, с. 381].

Можливо, якщо виокремлюють такі права, то в цьому існує певна потреба. Однак можна зіткнутися із запереченням необхідності цих прав. Це обґрунтовується тим, що безпосереднє закріплення даних прав нерозривно пов'язане із застосуванням певних санкцій у разі будь-якого порушення. Тобто, це призведе до втручання правоохоронних чи інших компетентних органів у сферу приватного життя людини, що є неприпустимим та може призвести до порушення інших прав людини.

Перш ніж закріплювати дані права потрібно провести повне їх дослідження. Що стосується прав, пов'язаних із новими медичними досягненнями, то необхідно з'ясувати всі наслідки, що можуть виникнути внаслідок такого втручання у людський організм. Також значну роль відіграє саме прийняття даних прав суспільством, відсутність осуду. Важливим чинником, що певною мірою гальмує запровадження прав четвертого покоління, є саме населення старшого віку, для яких є об'єктивно інше уявлення про права, суспільство та регулювання відносин у ньому.

Усі покоління прав людини пов'язані між собою, тобто, існує певна взаємозалежність, що проявляється у тому, що права наступних поколінь, частково випливають з попередніх та обумовлюються природніми правами людини. В процесі стрімкого розвитку технологій та суспільства загалом з'являються нові права. На даний час четверте покоління прав людини перебуває на стадії обговорення та розвитку, є доволі новими. Поява таких прав вимагає чіткої регламентації, процедури реалізації, належного механізму захисту зі сторони держави.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 чер. 1996 р. (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 03.05.2023).
2. Тиріна М. Покоління прав людини: проблеми сучасної класифікації. *Держава і право*. 2011. № 52. С. 728–732.
3. Аврамова О. Четверте покоління прав людини: постановка проблеми. *Право України*. 2010. № 2. С. 101–107.
4. Супрун О. В. Права людини нового покоління. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2011_2/298.pdf (дата звернення: 03.05.2023).
5. Міхальов В. О. Проблеми класифікації біологічних прав людини у світлі досягнень в галузі біології і медицини. *Молодий вчений.* 2017. № 7. С. 378–383.

Ключові слова: права людини, четверте покоління правлюдини, технології, розвиток, взаємодія, суспільство.
Key words: human rights, the fourth generation of human rights, technologies, development, interaction, society.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

ПРИЙМАК МАРІЯ ІГОРІВНА

студентка 1-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО НА ЖИТЛО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У правовій сфері розглядається право на житло як одне з основних прав фізичної особи. Це право визначається як у конституційно-правовій, так і в цивільно-правовій площині. Міжнародні нормативні документи, зокрема ст. 25 Загальної декларації прав людини та ст. 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, закріплюють право на житло як складову права на гідний життєвий рівень, нарівні з правом на харчування, медичний догляд тощо.

У Конституції України право на житло закріплено в ст. 47 як одне з основних прав та свобод людини і громадянина, складовими якого є право на набуття речового чи зобов'язального права на житло, право на отримання соціального житла та право на недоторканість житла [1, с. 47]. Крім того, згідно з концепцією, відображеною в міжнародних нормативних документах, право на житло включається в зміст права на достатній життєвий рівень для особи та її сім'ї.

В умовах дії правового режиму воєнного стану можуть бути застосовані наступні обмеження:

1. Військово-квартирна повинність може бути встановлена для розміщення військовослужбовців, правоохоронних органів, служби цивільного захисту, евакуйованого населення та розміщення військових частин, підрозділів і установ.

2. Уповноваженим особам Національної поліції, СБУ, Національної гвардії, Держприкордонслужби, ДМС, Держмитслужби та Збройних Сил надається право проводити огляд службових приміщень і житла громадян.

3. У разі введення комендантської години та спеціального режиму світломаскування патрулям надається право входити на територію та у приміщення підприємств, установ і організацій, житлові та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать особам, під час припинення кримінального правопорушення та в разі переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, якщо зволікання може створити реальну загрозу життю чи здоров'ю осіб.

4. Під час проведення огляду службових приміщень і житла громадян уповноважена особа може застосовувати технічні прилади та технічні засоби, що мають функції виявлення вибухонебезпечних предметів та речей (речовин), обіг яких заборонено чи обмежено, фото-, аудіо- і відеофіксації.

5. Аудіо- і відеофіксація житла громадян та їх особистих речей здійснюється уповноваженими особами [2].

Стаття 64 Конституції України та Закон України «Про правовий режим воєнного стану» визначають правовий механізм обмеження прав фізичної особи під час воєнного стану.

Згідно зі статтею 20 цього Закону, існують виключення щодо певних прав і свобод людини, які не підлягають обмеженню, включаючи право на житло, закріплене в статті 47 Конституції України. Однак, згідно з частиною 2 цієї статті, право на житло може бути позбавлене тільки на підставі закону та рішення суду.

У цьому контексті важливим є висновок Європейського суду з прав людини, згідно з яким позбавлення власності може бути виправдане лише в тому випадку, якщо воно здійснюється в інтересах суспільства та відповідно до закону. Однак, при цьому необхідно досягти справедливого балансу між вимогами загального інтересу суспільства та захисту основних прав осіб [3, с. 170].

З викладеного необхідно дійти висновку, що право на житло, як невід'ємне право людини, ніяким чином не може бути обмеженим в межах наведених екстраординарних обставин, а питання позбавлення права на житло може бути реалізованим у суворій відповідності із законодавством за рішенням суду. Спеціальна ж процедура вилучення майна в умовах воєнного стану до житла не застосовується, що віднайшло відображення в правозастосовній практиці міжнародних судових інстанцій.

Список використаних джерел

1. Борисова К. С. Деякі проблемні аспекти конституційного права на житло за законодавством України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2015. № 14, том 1. С. 46–48.
2. Чи підлягає обмеженню конституційне право на недоторканність житла в умовах воєнного стану? 2022. URL: https://www.kyivaglomeracia.org.ua/chy-pidlyagaye-obmezhennyu-konstytuczijne-pravo-na-nedotorkannist-zhytla-v-umovah-voyennogo-stanu/

3. Маковій В. П. Сутність обмеження права на житло в умовах воєнного стану. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір* : мат. наукового онлайн-заходу (м. Одеса, 29 квітня 2022 р.). Одеса : ОДУВС, 2022. С. 170–171.

Ключові слова: право на житло, недоторканість житла, обмеження прав фізичної особи під час воєнного стану, включаючи право на житло, застосування обмежень під час воєнного стану.

Key words: right to housing, inviolability of housing, restrictions on the rights of an individual during martial law, including the right to housing, application of restrictions during martial law.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Бальцій Ю. Ю.

РУГАЛО ДІАНА АНДРІЇВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА СВОБОДА ЛЮДИНИ ЯК МЕТА СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Конституційно-правова свобода людини є однією з ключових цілей сучасного українського конституціоналізму, оскільки гарантування свобод та прав людини є важливим показником демократичного розвитку країни.

У контексті сучасної України забезпечення конституційно-правової свободи людини є особливо актуальною темою, оскільки країна переживає складний період змін та реформ. Після Революції гідності та подій на Майдані, а також періоду теперішньої війни, українське суспільство проявляє високий рівень свідомості та активності, і на вимогу населення влада повинна реально гарантувати дотримання прав і свобод громадян [1, с. 26].

Український конституціоналізм зосереджується на питаннях забезпечення конституційно-правової свободи людини, таких як свобода слова, свобода думки, релігії, переконань, право на приватне життя, право на власність та інших гарантій [2, с. 3–5].

Однак, на жаль, на практиці часто виникають ситуації, коли деякі права та свободи порушуються. Тому досягнення мети забезпечення конституційно-правової свободи людини є актуальною не тільки на папері, але й на практиці, а також потребує постійної уваги та вдосконалення законодавства, у тому числі, в контексті розвитку сучасного українського конституціоналізму, і вимагає постійної уваги та зусиль для її забезпечення та захисту.

Незважаючи на визнання конституційної правової свободи людини як мети сучасного українського конституціоналізму, існують деякі проблемні питання, пов'язані з її реалізацією.

По-перше, недостатня захищеність прав людини. Незважаючи на законодавчі гарантії, інколи права людини порушуються, і останні не можуть звернутися до суду або отримати належне розслідування [3].

По-друге, відсутність реальної незалежності судів. Незважаючи на законодавчі зміни щодо судової реформи, надзвичайно важливою є забезпечення незалежності судів від державного впливу, політичного тиску та корупції [4].

По-третє, недостатній захист від дискримінації. Деякі групи населення можуть бути дискриміновані на підставі раси, статі, національності, релігії або інших ознак. Необхідно забезпечити захист прав цих груп.

Наступне: це проблемні питання з дотриманням права на свободу вираження поглядів. Незважаючи на гарантії конституційної свободи вираження, українські журналісти та активісти можуть стикатися зі знущанням, переслідуванням та фізичним насильством.

Одним з головних проблемних питань є боротьба з корупцією. Корупція є серйозною загрозою правам людини в Україні. Необхідно вжити додаткових заходів для забезпечення боротьби з цим явищем та забезпечення дотримання конституційних прав людини. Також, до числа проблемних питань слід додати недостатній рівень забезпечення соціально-економічних прав [5, с. 62–64].

При розгляді проблемних питань пропонується визначити шляхи їх вирішення.

Удосконалення конституційно-правового регулювання (пропонується забезпечити високий рівень захисту конституційних прав та свобод громадян в національному законодавстві та міжнародних договорах. Це може включати розробку нових законів, які забезпечують захист прав людини, та внесення змін до існуючих законів для поліпшення їхнього дотримання).

Забезпечення дотримання конституційно-правових норм (важливо забезпечити дотримання конституційно-правових норм в повсякденному житті громадян. Це можна зробити, зокрема, через зміцнення правової культури в суспільстві та підвищення рівня правосуддя).

Наступним шляхом вирішення проблемних питань є розвиток механізмів контролю за дотриманням прав людини (необхідно забезпечити ефективний механізм контролю за дотриманням прав людини та прийняти ефективні заходи щодо їх захисту. Це може включати заснування незалежних органів, які забезпечують захист прав людини та моніторинг діяльності державних органів, що відповідають за дотримання прав людини).

Також, можна запропонувати підвищення рівня освіти та інформованості (зокрема, щодо інформованості громадян стосовно їхніх конституційних прав та свобод).

Отже, конституційно-правова свобода людини є однією з основних цілей сучасного українського конституціоналізму. Ця ціль передбачає забезпечення поваги та захисту прав та свобод людини від будь-якої форми порушення, що може виникнути через вплив зовнішніх або внутрішніх чинників. Проблемні питання, які потребують вирішення, пов'язані з недостатнім рівнем демократії та правової культури, недостатньою ефективністю механізмів захисту прав людини та нестачею їх реалізації в практиці.

Для вирішення цих проблем необхідно забезпечити підвищення рівня демократичної культури серед громадян, розвивати механізми захисту прав людини, вдосконалювати законодавство та забезпечувати його ефективне виконання. Також, важливим є забезпечення більшої єдності між країнами-членами ЄС та розвиток міжнародної співпраці у питаннях демократії та демократичних цінностей з країнами, що не є членами ЄС. Виконання цих заходів допоможе забезпечити більш повну та ефективну реалізацію конституційно-правової свободи людини в Україні та сприятиме розвитку демократичного суспільства.

Список використаних джерел

1. Козаченко А. І. Історія розвитку конституціоналізму в Україні : навч. посіб. / Полтав. юрид. ін-т нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого. Полтава : Астрая, 2020. 217 с. URL: http://pli.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/Козаченко-А. І.-Історія-розвиткуконституціоналізму-в-Україні1.pdf (дата звернення: 8 травня 2023 р.).
2. Сучасний конституціоналізм: проблеми теорії та практики : матеріали наукового семінару (19 червня 2020 р.) / упоряд. Н. Я. Лепіш. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 397 с. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/suchasnyy_konstytucionalizm_problemy_teoriyi_ta_praktyky_2020_0.pdf (дата звернення: 8 травня 2023 р.).
3. Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм: теорія і практика : автореф. дис. … д-ра юрид. наук. Одеса, 2010. 40 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/50594276.pdf (дата звернення: 8 травня 2023 р.).
4. Незалежність. *Офіційний вебсайт Конституційного Суду України*. URL: https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/55264-nezalezhnist (дата звернення: 8 травня 2023 р.).
5. Шачковська Л. С., Цимбал В. О. Проблеми українського конституціоналізму на сучасному етапі розвитку держави. *Право та державне управління*. Запоріжжя, 2022. Вип. 2. С. 59–65. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2022/7.pdf (дата звернення: 8 травня 2023 р.).

Ключові слова: конституційні права людини і громадянина, воєнний стан, обмеження конституційних прав, особливості реалізації конституційних прав.
Key words: constitutional rightsof a personand a citizen, martial law, restrictions on constitutional rights, peculiarities of exercising constitutional rights.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

СУЙЧИМЕЗОВА ВІКТОРІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНІ ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Під час дослідження права на соціальний захист, яке по факту є у кожної людини від моменту її народження і до самої смерті, тобто протягом всього її життя слід детально розглянути відповідні положення Конституції України та рішення Конституційного Суду України, які стосуються їх застосування та є продовженням духу Основного Закону України та прослідкувати в них саме гарантії реалізації права на соціальний захист.

Альберт Єзеров зазначає те, що феномен Конституції, насамперед полягає в системі базових цінностей, які її складають, що покликані задля обмеження будь-яких проявів свавілля публічної влади гарантій людських прав [2].

Саме в Конституції України в ряді статей зазначено, що: по-перше, в статті 1 закріплено, що Україна є соціальною державою, а в преамбулі зазначено те, що народ України прагне розвивати саме соціально-правову сферу; по-друге, стаття 3 Основного Закону передбачає, що людина є найвищою соціальною цінністю та всі її права (на життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку) утверджуються і забезпечуються державою, що є її головним обов'язком. Конституція України містить низку гарантій реалізації права на соціальний захист для громадян.

Відповідно до статті 17 Конституції України держава забезпечує соціальний захист громадян, які перебувають на службі у Збройних силах України… [1]. Безпосередньо треба виділити цей ключовий момент зазначеної статті, адже всі ми зараз відчуваємо те, скільки сил витрачають наші Збройні сили, щоб захищати нас кожен день та забезпечити нам майбутнє у вільній та незалежній Україні.

Конституція України також визначає, що держава зобов'язана забезпечувати соціальний захист дітей (на державу покладено обов'язок утримувати та виховувати дітей-сиріт та дітей, що були позбавлені батьківського піклування – ч. 3. ст. 52), жінок (встановлені пенсійні пільги для жінок задля забезпечення рівності між останніми та чоловіками – ч. 2 ст. 24), інвалідів (статті 48 та 49 Конституції України передбачають гарантії соціального захисту для цієї категорії), літніх людей та інших категорій громадян, які потребують допомоги (громадяни мають право на соціальний захист під час настання соціальних ризиків з причин, які не залежать від них самих та які змінити вони в даний момент не можуть – ч. 1 ст. 46).

Виходячи з вищезазначеного, можна сказати, що Конституція України визначила певний перелік осіб, які потребують соціального захисту (військовослужбовці, діти, жінки, підлітки, інваліди, літні люди

та інші). Та крім цього Основний Закон встановив мінімальні розміри грошових виплат для осіб, які потребують соціального захисту.

Так, відповідно до статті 46 Конституції України соціальні виплати та допомоги для категорій осіб, які цього потребують, не можуть бути нижчими від прожиткового мінімуму, оскільки кожна людина має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї згідно зі статтею 48 цього Закону. Тому однією з гарантій реалізації права на соціальний захист в Україні є те, що держава зобов'язана щомісяця виплачувати кошти у розмірі, який є не меншим від прожиткового мінімуму, кожній особі, яка потребує соціального захисту, до того ж цих виплат повинно вистачати на достатнє харчування, одяг та житло.

Ось наприклад, у рішенні від 27 грудня 2016 р. у справі № 2-рп/2016 Конституційний Суд зазначив, що право на соціальний захист передбачає забезпечення необхідного рівня матеріального забезпечення громадян, зокрема через систему соціального страхування та соціальної допомоги.

Крім того, до гарантій реалізації права на соціальний захист можна віднести житлову політику, тобто держава може створювати програми соціального житлового будівництва та надавати допомогу у випадку бездомності або нестачі житла. Стаття 47 Конституції щодо права на житло, яке надається безоплатно особам, які цього потребують, таке житло називають «соціальне житло», це питання є особливо актуальним, оскільки на даний час прихисток потребують багато наших громадян, які з незалежних від них обставин, у зв'язку з викликами, які сталися із-за агресії РФ, змушені були покинути своє житло і шукати прихисток в іншому місті.

Яскравим прикладом може слугувати рішення Конституційного Суду України від 22 червня 2022 р. № 5-р(II)/2022 в якому суд наголошує, що держава з метою реалізації громадянами права на житло відповідно до частини другої статті 47 Конституції України саме громадянам, які потребують соціального захисту, створює умови доступу до житла належного (достатнього) рівня шляхом надання права на одержання в користування жилого приміщення.

Підсумовуючи, можна зробити такий висновок, що держава має зобов'язання гарантувати мінімальний соціальний захист своїм громадянам, включаючи право на житло, медичну допомогу (держава може забезпечити доступ до безкоштовної медичної допомоги, що гарантує громадянам доступну медичну допомогу), освіту (держава може забезпечувати доступ до якісної освіти, що дає можливість громадянам здобувати професійні навички та збільшувати свій дохід) та інші соціальні послуги. Для забезпечення цих прав необхідно запровадження ефективних механізмів, які забезпечують доступ до цих послуг для всіх потребуючих. Один з головних механізмів – це законодавче регулювання соціальної сфери, яке має забезпечувати правовий захист громадян та гарантувати їм доступ до соціальних послуг. Також необхідно розробляти та впроваджувати ефективні програми та проєкти, спрямовані на забезпечення соціального захисту населення, в тому числі будівництво та надання житла, розвиток системи медичного

обслуговування, освіти та культури. Важливо також забезпечити належне фінансування соціальної сфери та здійснення відповідного контролю за використанням державних коштів, спрямованих на соціальний захист населення. Конституційний Суд України в цьому процесі є важливим органом захисту конституційних прав та свобод громадян, в тому числі щодо соціального захисту. Загалом, проаналізувавши рішення Конституційного Суду України у сфері права на соціальний захист, можна зазначити, що на сьогоднішній день є низка чітких та однозначних підходів до широкого розуміння цього права, в основі якого знаходиться людина як найвища соціальна цінність. Отже, механізми, які повинні гарантувати мінімальний соціальний захист і створювати реальні передумови реалізації зобов'язань держави у цій сфері, повинні бути комплексними та ефективними, тому що забезпечення соціального захисту громадян є важливою функцією держави та має на меті підвищення якості життя громадян, зниження ризику бідності та соціальної виключеності, забезпечення соціальної справедливості та стабільності соціально-економічного розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
2. Альберт Єзеров. Застосування Конституції України під час здійснення адміністративного судочинства. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Zastosyv_Konstitycii.pdf
3. Застосування судами Конституції України: доктрина і практика. Київ 2022 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rizne/Monografua.pdf
4. Рішення Конституційного Суду України від 27 грудня 2016 р. у справі № 2-рп/2016. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/2-rp2016.pdf
5. Рішення Конституційного Суду України від 22 червня 2022 р. № 5-р(II)/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-22

Ключові слова: соціальний захист, гарантії, Конституція.
Key words: social protection, guarantees, the Constitution.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Панасюк В. М.

ТИШКО ІЛОННА ПАВЛІВНА

студентка 2-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: КОНСТИТУЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Розвиток та подальше удосконалення інформаційних, телекомунікаційних, а також і цифрових технологій зумовив якісні зміни в системі публічного, у тому числі державного, управління.

Варто відмітити, що досі тенденції щодо підвищення результативності, ефективності, а також і прозорості діяльності пов'язували переважно з розвитком таких загальновідомих концепцій, як «концепція електронного уряду» та «концепція електронної демократії».

Електронна демократія – «це використання інформаційно-телекомунікаційних технологій та інфраструктури для активізації участі громадян у суспільно-політичній діяльності, а електронний уряд – це використання вищевказаних технологій та інфраструктури для організації ефективної взаємодії між органами влади різних рівнів і громадянами як їх клієнтами з метою надання офіційної інформації і надання державних / муніципальних послуг, що передбачало зведення особистого взаємодії між заявником і державою до мінімуму» [1].

Інтерактивні інформаційно-телекомунікаційні технології нового покоління створюють базу для впровадження та реформування електронного уряду. «Його еволюція багато в чому визначалася зростаючим рівнем технічних новацій і мінливими концепціями публічного управління: від концепції «нового державного управління» (*New Public Management*) до концепції «менеджменту публічних цінностей» (*Public value management*). У концепції «менеджменту публічних цінностей» акцент робиться на залучення громадян до процесу визначення спектру державних / муніципальних послуг, збору даних для аналітики, формування порядку денного, прийняття рішень з суспільно значущих питань. А при наданні послуг громадяни – це не тільки споживачі, але й учасники процесу формування комплексу послуг, що надаються» [2].

На сучасному етапі державного та суспільного розвитку в багатьох розвинених державах все більше і більше отримує поширення теза Т. О'Рейлі про те, що держава є нічим іншим, як платформою. Ця своєрідна платформа постійно проводить моніторинг значних за своїм обсягом баз даних, за результатами якого фахівці утворюють та пропонують алгоритми для того, щоб регулювати державну політику у різних сферах суспільного життя.

Більшість зарубіжних країн, так само як і Україна, сприйняли цей прогресивний підхід. Ідеї Т. О'Рейлі та його прихильників отримали свою реалізацію на практиці, у тому числі при проведенні адміністративної та муніципальної реформи. Це зумовило появу значної кількості

так званих «платформних досліджень». На сучасному етапі цей напрямок суспільно-політичних досліджень є інноваційним, прогресивним та ключовим для гуманітарних наук. Не залишаються осторонь і українські вчені.

Дослідники далі таке визначення поняття «цифрова платформа» – «це відкриті і технічно нейтральні інструменти обміну ресурсами між представниками зацікавлених сторін» [3]. У цій дефініції наголос зроблено на тому, що держава взаємодіє з фізичними особами, застосовуючи такі форми співпраці, як партнерство, діалог тощо. Основною ціллю державних платформ вчені уважають «забезпечення для цивільних утворень основи для взаємодії з урядом або участі в державній діяльності за допомогою співпраці» [3].

У цьому випадку реанімується концепція «електронної демократії». В юридичній літературі більшість дослідників доходять думки, що головна мета цієї концепції полягає в тому, щоб надати навички застосування цих технологій при здійсненні управління відповідно до демократичних стандартів. Лише меншість вчених, переважно фахівців з технічних наук, уважають, що основною метою цієї концепції є прагнення залучити фізичних осіб до користування інформаційними технологіями, телекомунікаційними технологіями тощо, коли йдеться про отримання державних послуг та послуг, що надаються органами місцевого самоврядування.

Так, підкреслюється роль цифрової трансформації державного управління:

– у підвищенні результативності державного управління, в т. ч. якості надаваних державних послуг;

– скорочення витрат органів публічної влади (державної влади та місцевого самоврядування), підприємців та юридичних осіб приватного права, а також фізичних осіб, які мають зв'язок з виконанням тих чи інших публічно-правових (державних) повноважень та функцій;

– підвищенні продуктивності праці державних службовців при наданні державних послуг і здійснення контрольно-наглядової діяльності за рахунок стандартизації, модернізації та автоматизації адміністративно-управлінських процесів, впровадження електронного документообігу, створення відомчих і міжвідомчих баз даних тощо;

– зниження вартості створення і адміністрування інформаційних ресурсів і систем за рахунок повторного використання інформаційних технологій і сервісів;

– підвищенні рівня довіри громадян і бізнесу до органів влади і посадових осіб, підтримці прийнятих ними рішень [4].

Усе це особливо важливо в умовах зростаючої соціальної динаміки, коли ефективність публічного управління є не просто конкурентною перевагою, а й фактором виживання суспільства в умовах воєнного стану та євроінтеграційних перетворень.

Список використаних джерел

1. Андрійко О. Академічні дослідження проблем державного управління та адміністративного права: результати і перспективи. *Юридичний журнал.* 2004. № 5. URL: http://justinian.com.ua/article.php?id=1191 (дата звернення: 22.11.2021).
2. Погребняк С. Загальні принципи права як джерело права. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 1 (64). С. 14–25.
3. Радченко О. Компаративний аналіз моделей демократичного політичного режиму держав початку XXI століття. *Публічне управління: теорія та практика* : зб. наук. праць Асоціації докторів наук з держ. упр. Харків : Вид-во «ДокНа-укДержУпр», 2011. № 1 (5). С. 90–96.
4. Посібник з питань партисипативної демократії (демократії участі) на місцевому рівні / В. В. Толкованов, А. К. Гук, В. М. Олуйко, В. Я. Прошко. Київ : Крамар, 2011. 199 с.

Ключові слова: публічне управління, цифрові технології, електронна демократія, платформні дослідження, цифрова трансформація.
Key words: public administration, digital technologies, electronic democracy, platform studies.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Волкова Д. Є.

ЧЕСАНІВСЬКА ВАЛЕРІЯ В'ЯЧЕСЛАВІВНА

студентка 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ МЕДІАЦІЇ

Сьогодні всі, хто стикався з вирішенням спірних ситуацій у суді знають, на скільки матеріально затратним та довготривалим є цей складний процес. Саме тому розпочався пошук альтернативного способу вирішення проблем, який міг би мінімізувати грошові витрати сторін конфлікту та запобігти утворенню затяжному розгляду справ у судових інстанціях.

Отож, найкращим варіантом зменшення навантаження на суд і цим покращення системи правосуддя є застосування процедури медіації.

Зараз медіація набуває широкої популярності у розвинутих європейських країнах, адже цей спосіб врегулювання спорів надає сторонам конфлікту можливість за допомогою медіатора не лише налагодити комунікацію, а й дійти згоди в обранні рішення, яке задовольнило б інтереси та потреби обох учасників суперечки.

Сама процедура медіації характеризується певним колом учасників та їх специфічним правовим статусом у вигляді прав і обов'язків, які необхідні для участі й реалізації своїх інтересів під час проведення цієї процедури. При цьому, якщо медіація застосовується на стадії досудового розслідування, то правопорушник розглядається як підозрюваний. У випадку проведення медіації на стадії судового розгляду, правопорушник перебуватиме у статусі обвинуваченого. Необхідною умовою для проведення медіації

є визнання правопорушником відповідальності за свою злочинну поведінку [2].

Взагалі, медіація – це конфіденційна форма вирішення конфліктних ситуацій, яка відбувається за участі нейтральної сторони. Цією третьою стороною спору виступає безпосередньо медіатор, який сприяє врегулюванню проблеми мирно та без тривалого, а часом і достатньо дорогого судового розгляду.

Проте, хоч медіатор допомагає сторонам визначити причини непорозумінь та пропонує шляхи їх регулювання, сам він проблему не вирішує. Тобто, він у конфіденційному форматі спілкується з учасниками конфлікту, іноді навіть без присутності двох сторін водночас, і допомагає учасникам спору досягти домовленості. У цьому полягає відмінність діяльності медіатора від роботи суді, адже останній ніколи не може врегулювати справу без участі обох сторін конфлікту [1].

Ще однією перевагою процедури медіації є те, що цей спосіб вирішення проблеми дозволяє уникнути неприємних емоцій, які досить часто з'являються по закінченню розгляду справи в суді. Завдяки тому, що у випадку застосування медіації головною метою є досягнення компромісу, то немає сторони, яка б виграла і яка б програла. Отже, немає незадоволеного учасника суперечки, адже кожен отримує найкращий для себе варіант вирішення визначеного конфлікту.

Перелічені прерогативи пояснюють, чому процедура медіації починає активно поширюватися та успішно працювати як інструмент альтернативного вирішення спорів.

Однак, в Україні, медіація досі залишається достатньо невизнаною формою вирішення конфліктів. Навіть незважаючи на те, що 16 листопада 2021 р. Верховна Рада прийняла закон «Про медіацію», який визначає цей сосіб як позасудову процедуру вирішення спору шляхом переговорів і підтверджує легальність цього методу у регулюванні конфлікту виключно за взаємною згодою обох сторін [3].

З урахуванням усіх об'єктивно позитивних аспектів медіації, дивно, що в Україні її рідко використовують. Через це проєкт закону «Про медіацію» спрямований на те, щоб виправити цю ситуацію. Він допомагає інформуванню громадськості про медіацію як альтернативу судовим процесам. Оголос слід також підвищувати завдяки проведенню цілеспрямованих інформаційних кампаній у ЗМІ, а крім того, через надавачів правової допомоги, тобто суддів, адвокатів, прокурорів та інших людей, які повідомляють окремих учасників судового процесу про їх можливості. Проте, це може бути реалізованим лише у випадку, якщо юристи самі усвідомлять перспективи використання медіації та переконаються у перевагах цього способу мирного вирішення конфлікту.

Тому було б доцільним, щоб медіація, окрім інформаційного розголосу серед широкого кола осіб, стала ще й частиною навчальних програм вищих учбових закладів та інших форм юридичної освіти. Це абсолютно не означає, що всіх правників варто обов'язково готувати як медіаторів, однак вони повинні, принаймні, отримати певні базові теоретичні та практичні знання щодо цього

типу вирішення конфліктів. Адже у майбутньому це їм знадобиться для якісного надавання консультаційної допомоги своїм клієнтам у вирішенні спорів.

Отже, не дивлячись на суттєві переваги та популярність процедури медіації у зарубіжних країнах, ще достатня кількість громадян України не розглядають можливість отримання такої послуги у вирішенні власних спірних ситуацій. Тому упередження та стереотипи, які існують навколо цього правового інституту, зумовлюють нагальну потребу підвищувати рівень обізнаності людей стосовного цього підходу врегулювання конфліктів.

Список використаних джерел

1. Белінська О. В. Медіація – альтернативне вирішення спорів. *Вісник Вищої ради юстиції.* 2011. № 1 (5). С. 158–173.
2. Фрич В., Комарницька О. Медіація (примирення) як альтернатива судовому розгляду кримінальних проваджень. *Вісник Національної академії прокуратури України.* 2013. № 3. С. 24–29.
3. Виноградова О. І. Проблеми запровадження інституту медіації. *Інформаційний сервер Верховного суду України* [Електронний ресурс]. URL: http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/3adf2d0e52f68d76c2256c080037bac9/a58bfc35f3fbd1bec2257640004831b6?OpenDocument

Ключові слова: медіація, медіатор, врегулювання суперечки, досягнення компромісу, сторони конфлікту, судовий процес.

Key words: mediation, mediator, dispute resolution, reaching a compromise, sides of the conflict, trial.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Волкова Д. Є.

ШЕВЧЕНКО ЮЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗМІНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КІНЕМАТОГРАФІЮ ЯК ЕЛЕМЕНТ КОНЦЕПЦІЇ ВОЙОВНИЧОЇ ДЕМОКРАТІЇ СЬОГОДЕННЯ

До складників войовничої демократії Е. Бофіль уналежнює, зокрема, обмеження свободи слова [1, с. 106]. Ю. Барабаш вказує, що «войовнича демократія» в багатьох державах є механізмом захисту демократичного ладу та недопущення появи реакційних сепаратистських рухів [2, с. 138]. Автором цієї публікації вже було досліджено окремі аспекти концепції «войовничої демократії» [3].

Важливим для демократичного суспільства є його розвиток у різних напрямах, зокрема й у сфері культури та мистецтва.

Перш за все потрібно визначити, що є мистецтвом і які категорії належать до нього.

У Законі України «Про культуру» закріплене таке визначення цього поняття: «творча художня діяльність у сферах: літератури, архітектури, скульптури, живопису, графіки, декоративно-вжиткового мистецтва, музики, танцю, театру, кіно та інші види діяльності людини, що відображають дійсність у художніх образах» [4], тобто з вищенаведеного можна зробити висновок, що кіноіндустрія також відіграє значущу роль у змісті цього поняття.

Кінематограф – це царина не лише культури, а й економіки, до складу якої входить розповсюдження, зберігання й демонстрування фільмів. У нашій країні регулювання цієї сфери здійснюється завдяки Закону України «Про кінематографію», в якому визначені концептуальні чинники організаційних засад, учасників, міжнародної взаємодії.

Слід погодитися, що наша країна має впроваджувати (і частково це робить) зміни у ставленні до творчого простору, такі як:

«а) запобігання порушенням культурних прав людини через підвищення культурного, духовного рівнів життя суспільства;

б) викорінення суспільних вад, негативних традицій;

в) запобігання порушенням економічних прав людини через підвищення матеріального рівня життя суспільства – шляхом зайнятості та можливості самореалізації та самовираження творчих людей» [5, с. 113].

Складник, на який варто звернути увагу, – це права та умови розповсюдження фільмів. Зокрема, у зміненому Законі України «Про кінематографію» зазначено, що існують підстави, через які забороняється видача державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів, зокрема це стосується осіб, які створюють загрозу національній безпеці. Також було накладено табу на «розповсюдження і демонстрування фільмів, що містять популяризацію органів держави-агресора, радянських органів державної безпеки», завдяки цьому було врегульовано всі тонкощі відображення таких осіб, зокрема заборонено висвітлювати російських та радянських діячів (навіть у відставці) як позитивних персонажів та ставити під сумнів територіальну цілісність України [6].

Важливим є те, щоб національний продукт мав ключовий фактор у телевізійному мовленні, тому відповідно до Закону України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» на телерадіоорганізації було покладено обов'язок здійснювати демонстрацію національних фільмів, інших фільмів, вироблених суб'єктами кінематографії України, і творів національної кінематографічної спадщини в обсязі щонайменше 30 % загального щомісячного часу демонстрації фільмів, з чого можна зробити висновок, що національний продукт почав отримувати належні йому можливості для реалізації.

Не можливо не погодитися з таким положенням, адже десятки років відбувалось пригнічення та применшення кіноіндустрії нашої країни. З екранів ми бачили фільми проросійських режисерів, таких як Микита Міхалков, Федір Бондарчук та інших, на тематику возвеличення єдності країн та образу «молодшого брата».

Українських режисерів же навпаки забороняли та саджали до в'язниці, яскравим прикладом є Олег Сенцов, якого було незаконно викрадено та засуджено за його патріотичні переконання і творчість якого має бути відома суспільству.

Аналізуючи ці фактори, можна сказати, що, по-перше, компроміси у сфері культури, подвійні стандарти щодо мовного питання транслювання фільмів мали негативний вплив на свідомість громадян.

По-друге, антидемократична пропаганда, яка роками транслювалась у незалежній державі по телебаченню, раніше не була врегульована законодавством, а закріплення її заборони стало кроком до нових історичних змін.

По-третє, повне виключення діяльності російських акторів та режисерів, повне обмеження використання і пропаганди службовців держави-агресора, збільшення обсягу національного продукту на телевізійних екранах мають позитивний вплив на боротьбу нашої країни та побудову концепції «войовничої демократії».

Список використаних джерел

1. Пронька М. М., Ковалишин П. І. Войовнича демократія: вітчизняна практика. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 105–108.
2. Барабаш Ю. Г. Конституційний вимір української демократії (історико-теоретичні нотатки). *Право України*. 2014. № 7. С. 137–145.
3. Батан Ю., Шевченко Ю. Заборона політичних партій як складник концепції войовничої демократії: практика ЄСПЛ та український досвід. *Ампаро*. Спецвипуск. 2022. Том 1. С. 28–34. URL: https://doi.org/10.26661/2786-5649-2022-spec-1-04 (дата звернення: 07.05.2023).
4. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 р. № 2778-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17 (дата звернення: 22.04.2023).
5. Батан Ю. Д. Превентивний механізм сучасного права : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2021. 279 с.
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих приписів статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», статей 15, 15-1, 26 Закону України «Про кінематографію». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va03p710-21 (дата звернення: 22.04.2023).

Ключові слова: войовнича демократія, озброєна демократія, законодавство про кінематографію, свобода слова, свобода вираження поглядів, конституційне право.

Key words: militant democracy, legislation on cinematography, freedom of speech, freedom of expression, constitutional law.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Батан Ю. Д.

ШЕВЧУК ОЛЕНА ОЛЕГІВНА,
ЩЕПОТІНА МАРИНА СЕРГІЇВНА

студентки 5-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРОБЛЕМАТИКА ВИОКРЕМЛЕННЯ ТА ЗАКРІПЛЕННЯ ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ

Історичний розвиток інституту «прав людини» зумовив неодночасне виникнення категорій прав людини, через науково-технічний прогрес та моральні установки відповідного покоління. Найпоширенішою теорією поділу прав людини й досі залишається теорія, наведена французьким юристом Карелом Васеком, який виокремив три покоління прав людини. Необхідність доповнення класичної теорії трьох поколінь виникла з переходом людства до XXI ст., яке відзначилось стрімким розвитком наукових досягнень, комп'ютерних технологій, медицини, розширенням можливостей людини та поширенням інтеграційних процесів.

Питання виокремлення четвертого покоління прав людини залишається дискусійним не тільки в наукових колах, а й у нормативному закріпленні державами, що часто-густо піддається критиці з боку суспільства. Науковці до основних завдань, що постали під час формування четвертого покоління людських прав, відносять: визнання статусу особи як вищої цінності; уніфікація норм права, моралі та релігії у визначенні правової поведінки; визнання права на індивідуальність особи; закріплення суверенності особи щодо держави. У рамках четвертого покоління прав людини виокремлюють дві групи: соматичні права (можливості людини повністю розпоряджатись своїм тілом) та інформаційні права (пов'язані з розвитком цифрових технологій).

Найбільш обговорюваними в наукових колах соматичними правами стали: репродуктивні права людини (штучне запліднення, стерилізація та аборт), право на зміну статі, право на клонування, право на трансплантацію органів, право на евтаназію, право на одностатевий шлюб. До інформаційних прав відносять: використання віртуальної реальності, право на доступ до інтернету, правосуб'єктність штучного інтелекту тощо [5].

Зазначені права не формують вичерпний перелік, адже щодня відбуваються нові процеси в суспільстві, що вимагає доповнення та видозмінення вищезазначених прав. Зважаючи на те, що основою четвертого покоління є визначення автономії особи, більшість держав вносять зміни до національного законодавства, надаючи дозвіл на укладення одностатевих шлюбів, клонування, евтаназію, аборти тощо. Україна, зважаючи на євроінтеграцію та імплементацію міжнародних норм, має запроваджувати нормативно-правове регулювання прав четвертого покоління.

Так, наприклад, ч. 4 ст. 289 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) дозволяє розпорядження свої тілом після смерті та передачу в наукові,

медичні або освітні заклади органів і анатомічних матеріалів. В той час як, ч. 3 ст. 290 ЦКУ регулює право фізичної особи письмово погодитись або заборонити донорство її органів і анатомічних матеріалів після смерті [1]. В цьому випадку наявна колізія між цими двома нормами, адже постає питання навіщо давати письмову згоду, якщо без неї ніхто не має права відчужувати певні органи з тіла померлого на донорство. Така прогалина через свою невизначеність та альтернативність, надає можливість для скоєння правопорушень в цій сфері.

Право на евтаназію, не зважаючи на глобалізаційні процеси, залишається спірним, але в небагатьох державах, таких як: Люксембург, Бельгія, Голандія, та окремі штати в США, узаконена дана процедура, та були прийняті відповідні нормативно-правові акти [4]. В українському законодавстві це питання досить чітко врегульовано та передбачає ч. 4 ст. 281 ЦКУ пряму заборону на задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя [1].

Прийняття Цивільного Кодексу України стало важливим еволюційним етапом щодо становлення права на аборт, адже згідно з положенням ч. 6 ст. 281 ЦКУ: «за бажанням жінки може буде здійсненне штучне переривання вагітності від дванадцяти до двадцяти двох тижнів» [1]. Варто зазначити, що в XXI ст. є держави, які забороняють штучне переривання вагітності, відповідно така заборона призводить не до підвищення народжуваності, а до поширення негативних соціальних явищ, таких як: підвищення частоти проведення незаконних абортів, які зазвичай характеризуються антисанітарними умовами та проведенням аборту некомпетентними особами без необхідної медичної освіти; збільшення рівня смертності жінок та випадків нанесення шкоди їхньому репродуктивному здоров'ю; зниження індексу народжуваності в багатьох країнах; поширення протестних рухів прибічників та противників легалізації аборту, заворушення через протистояння органам порядку, релігійним організаціям тощо.

Невідчужувані природні права людини є основою концепції толерантного суспільства і законодавство країн-членів Європейського Союзу декларує гарантії функціонування зазначеної концепції. Це забезпечує наявність розгалуженості процедур з нормативно-правового регулювання питання зміни статі. В Україні, ст. 51 Основ законодавства України про охорону здоров'я регулює можливість зміни статі на прохання пацієнта, відповідно до медико-біологічних і соціально-психологічних показань [2]. Також, варто зазначити статтю 300 ЦКУ, яка передбачає право на вільний вибір форм та способів вираження своєї індивідуальності, якщо вони прямо не заборонені законом та не суперечать моральним установам суспільства [1].

Щодо укладення одностатевих шлюбів, то українцями була підтримана електронна петиція «За реєстровані партнерства для одностатевих і різно статевих пар, на підтримку законопроєкту № 9103 «Про інститут реєстрованих партнерств», що свідчить про необхідність нововведень та змін в законодавстві [3]. Оскільки Україна є учасницею Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, правовою основою в Україні є практика Європейського суду з прав

людини щодо тлумачення цієї Конвенції та її положень. У справі «Маймулахін і Марків проти України» ЄСПЛ зазначив, що відсутність в державі юридичного визнання одностатевих пар є порушенням статті 8 ЄКПЛ, що закріплює право на повагу до приватного і сімейного життя, а також що Україна не зробила достатніх кроків, щоб вирішити цю ситуацію. Тобто Україна, будучи членом ЄСПЛ, прямо зобов'язана створити механізм реєстрації стосунків між одностатевими парами. В іншому випадку це буде порушенням положень Конвенції. Але для цього спочатку слід внести зміни до Конституції України, зокрема, до ч. 1 статті 51 Конституції України, де чітко вказується, що: «Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка», тобто мова тут йде про різностатеві пари.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення: 05.05.2023).
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII: станом на 27 жовт. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12 (дата звернення: 05.05.2023).
3. За реєстровані партнерства для одностатевих і різностатевих пар, на підтримку законопроєкту № 9103 «Про інститут реєстрованих партнерств»: Електронна петиція. URL: https://petition.president.gov.ua/petition/185864 (дата звернення: 05.05.2023).
4. Шебаніц Д. М. Сучасна проблематика теорії «поколінь прав людини» в умовах європейської міждержавної інтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2015. Т. 1. № 31. С. 57–61.
5. Цюпка Б. Четверте покоління прав людини: Законодавче закріплення в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2019. № 6. С. 81–83.

Ключові слова: права людини, четверте покоління, соматичні права, інформаційні права, еволюція, розвиток.

Key words: human rights, the fourth generation, somatic rights, informational rights, evolution, development.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

СЕКЦІЯ 6

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ, ФІНАНСОВОГО ПРАВА

БАГНЮК ІННА ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 2-го курсу
Навчально-наукового інституту морського права та менеджменту
Національного університету «Одеська морська академія»

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО ЗА УЧАСТІ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Право на судовий захист є одним із найважливіших прав людини і громадянина, що гарантуються Конституцією України та вітчизняним законодавством, саме тому з введенням воєнного стану в Україні актуальності набуло питання захисту прав іноземців та осіб без громадянства, адже, хоча в умовах національного правового режиму іноземні елементи й мають право на звернення до суду нарівні з громадянами України, держава в нинішніх умовах не може гарантувати їхню безпеку та захист в повному обсязі. З початку російської агресії багато іноземців та осіб без громадянства, які постійно проживали або тимчасово перебували в України вимушені були виїхати за її межі, про що свідчить статистика з сайту Державної міграційної служби України: за 2022 р. кількість іноземців та осіб без громадянства зменшилась з 189 157 до 178 396 осіб [4].

Враховуючи умови воєнного стану, ми можемо виділити ряд проблем, які, у свою чергу, ускладнюють процес судового захисту прав та свобод іноземців й осіб без громадянства. Зокрема, сюди можемо віднести: загрозу здоров'ю та життю учасників справи; окупацію територій, на якій знаходяться суди; унеможливлення прибуття до зали судового засідання; зменшення фінансового забезпечення держави, що перешкоджає виплаті завданих державними органами збитків тощо.

Основним інструментом врегулювання даних проблем стала зміна підсудності судів, що знаходяться в окупованих областях або ж на територіях, де ведуться бойові дії. Так, з початку введення воєнного стану в Україні Верховним Судом було прийнято рішення про зміну дислокації 199 судів: в основному, справи, що були підсудні судам Херсонської області, стали розглядатися судами Одеської області, суди Дніпропетровської області заслуховують справи, що раніше були підсудні судам Донецької області тощо [3]. Отже, іноземці та особи без громадянства, чиї справи раніше розглядалися судами, які наразі

не функціонують, можуть отримати перспективу захисту своїх прав та свобод в іншому суді.

Необхідно відмітити, що розгляд спорів в межах адміністративного судочинства зазнало й інших змін. Так, за словами У. О. Олексій, адміністративні суди на підконтрольних Україною територіях продовжують здійснювати розгляд справ, окрім тих що не є невідкладними. Зараз адміністративні суди часто відкладають розгляд справи і без клопотання учасників справи [2, с. 108–109]. Це є достатньо аргументовано, оскільки як і громадяни України, так і особи без громадянства та іноземці в умовах воєнного стану не завжди можуть подати заяву або прибути в суд у зв'язку з небезпекою для життя.

Важливим питанням також є безпека працівників суду та учасників судового процесу. Враховуючи той факт, що територія нашої країни кожного дня піддається ракетним ударам, неможливо виокремити безпечні місця для проведення судового засідання. Як зазначає А. В. Завидняк, в таких умовах найкращим рішенням є перебіг судового процесу у режимі відеоконференції за допомогою впровадження елементів електронного урядування. Також А. В. Завидняк наголошує на тому, що саме електронний документообіг сприяє покращенню доступу до адміністративного судочинства, наприклад, оформлення матеріалів справи в електронному форматі [1, с. 220]. Повністю погоджуючись з думкою правознавиці, ми можемо стверджувати, що така цифровізація адміністративного судочинства забезпечує іноземцям та особам без громадянства право на доступне правосуддя.

На нашу думку, важливим був законопроєкт № 7316 щодо внесення змін до КАСУ щодо здійснення судочинства в умовах воєнного стану. Зокрема, законопроєктом визначалися основні гарантії доступу до справедливого суду, що є важливими для іноземців та осіб без громадянства: спрощення порядку судових викликів та повідомлень, проведення судового розгляду в межах розумних строків, розширення сфери застосування письмового провадження, особливості вручення копії судового рішення. Але, на жаль, даний законопроєкт був відхилений, тому можемо стверджувати, що деякі проблеми захисту прав іноземців та осіб без громадянства в порядку адміністративного судочинства залишились невирішеними.

В умовах воєнного стану справи за участю іноземних елементів ускладнюються ще й тим фактом, що у разі залучення до справи громадян Республіки Білорусь чи Російської Федерації, суди не можуть ефективно реалізовувати свої функції, оскільки в таких випадках елементарно важко дотримуватись правил адміністративного судочинства, передусім повідомлення таких учасників справи та їхня явка до суду.

Однак треба зауважити, що адміністративні суди України все ж таки намагаються дотримуватись додаткових гарантій захисту прав та інтересів, якими наділяються іноземці та особи без громадянства. Зокрема, під час вирішення в порядку адміністративного судочинства питання про видворення, в разі звернення особи під час її перебування в пункті тимчасового перебування

із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту в Україні, така особа продовжує перебувати в зазначеному пункті до остаточного прийняття рішення за заявою. Так, наприклад, Галицький районний суд м. Львів у справі № 461/2452/23 від 28.04.2023 р. виніс, на наш погляд, рішення, яке дійсно відповідає меті та завданням правосуддя. Не дивлячись на те, що позивачем, який просив визнати його особою, що потребує додаткового захисту у зв'язку з побоюваннями стосовно переслідувань за власні погляди, був громадянин країни-агресора, суд повністю задовольнив позов та надав можливість даній особі захистити свої права та свободи.

Підбиваючи підсумки, можемо зазначити, що умови воєнного стану негативно впливають на реалізацію іноземцями та особами без громадянства права на судовий захист в порядку адміністративного судочинства. Проте, держава Україна наразі є спроможною усунути ряд проблем, що перешкоджають здійсненню правосуддя, наприклад, зміна підсудності, цифровізація процесу, спрощення процедур. Однак наразі відкритим залишається питання розгляду справ за участі громадян тих країн, з якими Україна розірвала дипломатичні зв'язки.

Список використаних джерел

1. Завидняк А. В. Доступ до адміністративного правосуддя в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 1. С. 218–222.
2. Олексій У. О. Адміністративне судочинство під час військового стану. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) у 2 т.* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.). Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 108–110.
3. Перелік судів, територіальну підсудність яких було змінено у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя під час воєнного стану. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rozporyadjennya/Zagalna_tablica_sudiv_25_07_2022.pdf
4. Показники діяльності Державної міграційної служби України за 2022 р. URL: https://dmsu.gov.ua/assets/files/statistic/year/2022_12.pdf

Ключові слова: іноземці та особи без громадянства, судовий захист, адміністративне судочинство, воєнний стан.

Key words: foreigners and stateless persons, judicial protection, administrative proceedings, military situation.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Палько В. І.

БОРОВИЧЕНКО АННА ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 4-го курсу Юридичного фахового коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Питання адміністративно-правового статусу є досить важливим в сучасному суспільстві, оскільки, саме дана особа проголошена главою держави та гарантом державного суверенітету і територіальної цілісності нашої держави. В цілому, правовий статус прийнято розглядати як комплекс можливостей, що визначає місце певного індивіда в суспільстві. Щодо адміністративно-правового статусу, то дана категорія не є тотожною та застосовується переважно в сфері публічного адміністрування, зокрема, виконавчо-розпорядчої діяльності органів публічної влади. Під адміністративно-правовим статусом варто було б розуміти комплекс прав та обов'язків певного суб'єкта у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності.

Говорячи про правовий статус Президента України, то першочергово варто звернутися до Конституції України, де він проголошується главою держави. Надання йому статусу глави держави фактично говорить про те, що він у будь яких зносинах виступає від імені України [1]. Так, конституційним є підхід до поділу влади на три гілки. Проте, Президент України не входить до складу жодної з них та виступає самостійним суб'єктом, діяльність якого спрямована на забезпечення інтересів нашої держави.

Варто відзначити, що представництво України в будь яких зносинах першочергово стосується представництва нашої держави у міжнародних відносинах. Тобто, фактично Президент України повинен здійснювати таку діяльність, яка б сприяла тому, що наша держава посідала чільне місце на міжнародній арені. Фактично, на нього покладена функція найвищого політичного керівництва.

Що стосується місця Президента України в системі органів державної влади, то можна стверджувати про те, що фактично даний інститут виступає одним із головних засобів системи стримувань та противаг. В той же час, Президент України характеризується наявністю особливого статусу, що зумовлено тим, що він як Голова держави фактично може впливати на всі без виключення гілки влади (так, наприклад, він бере участь у формування КМУ, призначає на посади суддів, наділений повноваженням розпустити Верховну Раду України тощо).

Що стосується історії виникнення інституту Президента в Україні, то основною точкою відліку його існування в сучасній належаній Україні є липень 1991 р., коли було прийнято закон «Про Президента УРСР», та яким фактично було утворена інститут президентства, який в подальшому знайшов своє відображення в Конституції України 1996 р. Хоча інститут глави держави виник порівняно нещодавно, однак зараз доволі важко уявити функціонування держави без президенства.

Якщо говорити про адміністративно-правовий статус Президента України, то варто відзначити, що він складається з комплексу таких елементів:

1) загальних функцій, що йому притаманні;
2) основних напрямків діяльності, що реалізує Президент України;
3) ціннісне призначення Президента України як глави держави [2].

Президент України є первинним, вищим, виборним та одноосібним державним органом, зважаючи на його соціальну природу, територіальні межі здійснюваної діяльності, спосіб формування, склад та характер повноважень [3]. Його повноваження в першу чергу безпосередньо пов'язані з державним управлінням, забезпеченням прав і свобод людини та громадянина. Влада, що належить главі є похідною від влади народу України, оскільки єдиним джерелом влади та носієм суверенітету є народ, а Президент, як вже було сказано, є виборною особою.

За змістом повноваження Президента є найбільш наближені до виконавчої влади, оскільки здійснює призначення за згодою Верховної Ради України (далі – ВРУ) Прем'єр-міністра України, приймає рішення про припинення його повноважень, призначає інших керівників органів виконавчої влади, голів місцевих державних адміністрацій, видає укази та розпорядження, скасовує акти Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) тощо. Схожість у повноваженнях із законодавчою владою проявляється у наявності права законодавчої ініціативи, права вето, підписанні законів; судовою владою – здійсненні помилування тощо.

Щодо видання указів та розпоряджень, то це являється доволі важливим елементом адміністративно-правового статусу Президента. Ці акти є обов'язковими для виконання на всій території України. Також главі держави належить право скасовувати не тільки акти КМУ, але й рішення голів місцевих державних адміністрацій, які суперечать нормам Конституції та законам України.

Оскільки, Президент являється гарантом дотримання прав і свобод людини та громадянина, то відповідно це спричиняє наявність у нього повноважень щодо забезпечення прав та свобод людини. Тому більшість його повноважень безпосередньо співвідносяться саме з цією сферою.

У межах юридичної науки побутує думка про те, що повноваження Президента України доцільно було б поділяти на три групи:

1) повноваження щодо формування виконавчої гілки влади;
2) повноваження визначення змісту і спрямування її функціонування;
3) повноваження щодо забезпечення законності у сфері публічного адміністрування [4].

Особливості адміністративно-правового статусу Президента полягають у тому, що йому належить велика кількість повноважень та несе відповідальність за керівництво державою, що робить його однією з найважливіших осіб у державі.

Тому можна дійти висновку, що Президента України відповідно до норм законодавства є важливим суб'єктом адміністративно-правових відносин, гарантом стабільності, забезпечення умов для

захисту прав і свобод людини. Також займає важливе місце щодо органів державної влади, певною мірою впливає на виконавчу, законодавчу та судову гілки влади.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 30.04.2023 р.).
2. Крусян А. Президент України: особливості конституційно-правового статусу та тенденції його удосконалення. *Юридичний вісник*. 2001. № 2. С. 49–57.
3. Рибалка Н. О. Адміністративно-правові аспекти діяльності Президента України : автореф. дис. … кандид. юр. наук. Київ, 2009. 20 с.
4. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 736 с.

Ключові слова: президент, правовий статус, адміністративно-правовий статус, повноваження, влада.

Key words: president, legal status, administrative and legal status, powers, power.

Науковий керівник: асистент Назарчук А. В.

ВАСИЛЬЄВА ОЛЕНА АНДРІЇВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вторгнення російської федерації на територію України спричинило значні зміни в житті українців, включаючи зміни в системі державного фінансового контролю. Зважаючи на всю гостроту ситуації, українська влада прийняла ряд законопроєктів, спрямованих на зміцнення контролю за використанням державних коштів та запобігання корупції.

Ефективне використання державних фінансових ресурсів є ключовим чинником переходу економіки України на новий шлях розвитку та зменшення наслідків впливу повномасштабного вторгнення. Забезпечення ефективності використання державних фінансових ресурсів передбачає належне планування, бюджетування, виконання та моніторинг реалізації державних програм і проєктів. Це вказано у багатьох нормативно-правових документах як один з пріоритетних напрямків розвитку держави.

У першу чергу всі ключові зміни пов'язані із сектором оборони нашої держави. Так, Постанова КМУ від 28 лютого 2022 р. № 169 «Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт

і послуг в умовах воєнного стану» визначає здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану [1]. Згідно з Постановою, виключення з процедури торгів передбачається у випадках, коли вартість предмета закупівлі перевищує 50 тис. грн, але не є обов'язковим дотримання процедури торгів, передбаченої Законом. Також даною Постановою визначено, що окремих випадках, коли виникає нагальна потреба у забезпеченні потреб оборони та захисту держави від збройної агресії, військово-цивільній адміністрації надається право звільняти майно з під податкової застави у спрощеному порядку.

У свою чергу згідно з постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для задоволення нагальних потреб функціонування держави в умовах воєнного стану», АТ «Українська залізниця» має право проводити публічні закупівлі товарів, робіт і послуг без відповідної процедури торгів у випадках, коли вони необхідні для задоволення нагальних потреб функціонування держави в умовах воєнного стану [2].

На перший погляд здається, що такі зміни спростили порядок закупівлі, проте збільшення варіативності поведінки замовників в умовах правового режиму воєнного стану, зумовили в деяких випадках корупцією та недобросовісні дії замовників, які намагалися скористатися виключеннями для отримання неправомірної вигоди. Тому тут можна констатувати, що на практиці, такі законодавчі зміни лише збільшили сферу можливого моніторингу Державної аудиторської служби України та підвищили вимоги до доказів у випадках здійснення закупівель за виключними процедурами, передбаченими законодавством про публічні закупівлі.

Наступний нормативно-правовий акт на якому закцентуємо увагу, це Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю» від 7 травня 2022 р. № 561, яка також внесла ряд нововведень у процес фінансового контролю. Так, нововведення передбачають, що Державна аудиторська служба та її міжрегіональні територіальні органи зобов'язані здійснювати заходи державного фінансового контролю з урахуванням воєнного стану. Це означає, що під час проведення аудиту та контролю будуть враховуватися особливості фінансової діяльності в умовах воєнного стану. Крім цього, передбачено, що тривалість заходів державного фінансового контролю може бути скоригована залежно від обставин, що виникли у зв'язку з воєнним станом. Зокрема, контроль може здійснюватися у скорочені терміни або, навпаки, може бути продовжено через неможливість здійснення контролю на певних територіях або у зв'язку з іншими обставинами, обумовленими воєнним станом. Документування ж заходів державного фінансового контролю та їх процесу здійснюється в паперовій та електронній формі [3].

Зміни також відбулися також у плані проведення заходів державного фінансового контролю Державною аудиторською службою. Так, починаючи із II кварталу 2022 р. Держаудитслужба внесла зміни до плану проведення контролю з урахуванням нових вимог, що виникли

внаслідок введення в дію Постанови Кабінету Міністрів України від 7 травня 2022 р. Зміни стосуються перенесення деяких заходів контролю на інші дати або їх скасування, а також внесення нових заходів контролю з урахуванням поточної ситуації. Дані зміни були враховані і при підготовці планів проведення заходів державного фінансового контролю Державною аудиторською службою на 2023 р. [4].

Вторгнення Росії в Україну призвело до появи великої кількості українських біженців у Європі. З лютого 2022 р. 7 824 440 українців шукали притулку в Європейському Союзі, у тому числі 4 699 333 біженці з України, зареєстровані для отримання тимчасового захисту або аналогічних національних схем захисту (станом на 8 листопада 2022 р.). Таке переміщення громадян України також зумовило ряд змін до законодавства, щодо фінансового контролю. Так, відповідно до Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту фінансової системи України від дій держави, що здійснює збройну агресію проти України, та адаптації законодавства України до окремих стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) і вимог Директиви ЄС 2018/843» зовнішньоекономічні операції в розмірі до 400 тис. грн не підлягатимуть валютному нагляду [5].

Щодо здійснення фінансового моніторингу банками. Так, нові правила фінансового моніторингу, передбачені постановою Правління НБУ № 60 від 23.03.2022 р. регламентують, що банки не встановлюватимуть джерело походження коштів у разі внесення на поточний рахунок клієнта – фізичної особи суми в розмірі, який відповідає пороговій фінансовій операції (дорівнює чи перевищує 400 тис. грн) у разі якщо такий клієнт не надав на вимогу банку відповідні документи або відомості [6].

Отже, потрібно усвідомлювати, що всі вище перелічені зміни в системі державного фінансового контролю є вимушеними та необхідними у зв'язку зі складною політичною та економічною ситуацією в Україні, обумовленою широкомасштабною війною. Наразі, ці зміни спрямовані на забезпечення ефективного функціонування органів державної влади, що забезпечує стабільність економіки та держави загалом.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану» № 169 від 28.02.2022 р. *Офіційний вісник України* від 01.04.2022 р. № 25. Ст. 93.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для задоволення нагальних потреб функціонування держави в умовах воєнного стану» від 02.03.2022 р. № 185. *Офіційний вісник України* від 01.04.2022 р. № 25. Ст. 162.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 7 травня 2022 р. № 561 «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-2022-п#Text (дата звернення: 05.05.2023).

4. Плани проведення заходів державного фінансового контролю Північного офісу Держаудитслужби. URL: https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/1307 (дата звернення: 05.05.2023).
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту фінансової системи України від дій держави, що здійснює збройну агресію проти України, та адаптації законодавства України до окремих стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) і вимог Директиви ЄС 2018/843 : Закон України від 04.11.2022 р. № 2736-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2736-20 (дата звернення: 07.05.2023).
6. Постанова Правління Національного Банку України «Про особливості виконання окремих вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) протягом дії воєнного стану» від 23.03.2022 р. № 60. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0060500-22 (дата звернення: 05.05.2023).

Ключові слова: фінансовий контроль, економіка, Державна аудиторська служба.
Key words: financial control, economy, State Audit Service.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Сідор М. І.

ВЛАСЮК АНАСТАСІЯ ВАДИМІВНА

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Україна стоїть на шляху до розвитку і розбудови правової держави та демократичного суспільства. І для цього необхідно забезпечити права та свободи людини і громадянина, при цьому не залежно від віку. В юридичній літературі важливе місце посідає проблема захисту прав неповнолітніх, але у той же час, вбачається, що потрібно закцентувати увагу також на проблемі їх відповідальності, саме у сфері адміністративного права.

З розвитком суспільства розвиваються і цінності кожного з нас. Те, що раніше було неприйнятним, зараз стало в межах норми. Це стосується і поведінки людей. У час, коли суспільство змінюється з швидкими темпами, інколи важко зрозуміти в яких сферах потрібно зробити зміни і на законодавчому рівні, щоб врегулювання певних суспільних відносин відповідало реальній ситуації сьогодення. Діти у наш час швидше отримують нову інформацію, тому що вона знаходиться у легкому доступі, швидше навчаються новому, ідучи в ногу із розвитком технологій і відповідно їхня поведінка

виходить за «рамки» заборон, які були декілька років тому, і це стосується і правової сфери. У молодого покоління різниться уявлення про допустимі межі поведінки, які передбачені законом, що призводить до порушення законодавства та притягнення їх або законних представників до відповідальності. У чинному законодавстві визначено, що вік після досягнення якого настає адміністративна відповідальність, становить 16 років. А також є вичерпний перелік статей за якими неповнолітні несуть відповідальність на загальних підставах. Також варто зазначити, що відповідальність можуть нести батьки неповнолітніх або особи, які їх замінюють, у Кодексі України про адміністративні правопорушення наявний перелік статей, які застосовуються у такому випадку [1].

Проаналізувавши нормативну базу можна зробити висновок, що на даний час адміністративна відповідальність не виконує свої функції для контролю поведінки неповнолітніх та попередження вчинення ними адміністративних правопорушень. Є проблема і щодо відповідності видам адміністративних покарань, і щодо актуальності вікових обмежень, а також щодо достатності та дієвості заходів впливу. Водночас можемо звернутися до міжнародного досвіду. Так, закордоном вік з якого наступає адміністративна відповідальність різниться залежно від країни. Наприклад у Франції він становить 13 років, у країнах північної Африки, Єгипті, Іраку, Лівані – цей вік становить лише 7 років, з 14 років адміністративна відповідальність настає в Італії, Чехії, Словенії, Латвії, Австрії, Сербії та ще в декількох країнах [2].

З досвіду зарубіжних країн можна зрозуміти, що вік з якого настає адміністративна відповідальність у нашій країні можна знизити і до 14 років, тому що санкції які накладаються на неповнолітню особу не будуть мати тяжких юридичних наслідків відповідно для її віку. І штраф який передбачають відповідні статті, у разі якщо особа не має власного заробітку сплачується батьками, або іншими особами які замінюють їх, що також передбачено Кодексом України про адміністративні правопорушення. І варто врахувати те, що відповідно до трудового законодавства, особа може працювати з 14 років, якщо є згода одного із батьків, але доручати можна лише легку нешкідливу роботу, щоб вона не заважала навчанню. Тому, варто зазначити, що відповідальність неповнолітньої особи з 14 років є обумовленою, тому що в неї є право працювати, отже вона відповідає за свої дії, як і під час виконання трудових функцій, так і у вільний від роботи час, а також має змогу самостійно сплатити стягнення [2].

Як вже зазначалося раніше, у нас час будь-яку інформацію можна знайти дуже легко, тому що майже все знаходиться у відкритому доступі, нормативно правові акти у тому числі. Тому неповнолітні можуть з легкістю оволодіти знаннями щодо того, що вони не несуть відповідальності за певні адміністративні правопорушення, а за які несуть, у багатьох видатках відповідальність перекладається на їхніх батьків. У практиці суду є випадки, коли цим неодноразово користуються особи, та вчиняють протиправні діяння, і фактично не несуть за це покарання. І спочатку це лише адміністративні правопорушення,

а через декілька років приходять справи до суду вже кримінального характеру. Це свідчить про те, що чинне адміністративне законодавство не виконує свою функцію попередження вчиненню правопорушень, тому що воно не відповідає реаліям нашого життя та цінностям які існують у нашому суспільстві.

Щодо заходів впливу які можуть застосовуватися, існує проблема не тільки в їхній дієвості, а й у застосуванні. Відповідно до Конституції України «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». І наприклад публічне вибачення або догана здійснена у формі в якій, на думку особи, щодо якої застосовується захід впливу, або законного представника, порушено право на гідність може призвести до оскарження рішення, або зворотного позову до держави. Тому використання таких заходів повинно бути дуже обережним, щоб це не порушило права винної особи [1].

Також варто зазначити, що в адміністративному законодавстві не вказано яким чином і з урахуванням яких обставин можуть застосовуватися наявні заходи впливу. Це призводить до застосування цієї норми неоднаковим чином, і може спричинити помилки при складенні рішень. Зазвичай до обставин, які враховують можливість застосування заходів впливу відносять: вік особи, повне визнання вини, відсутність обставин, що обтяжують відповідальність та притягнення до адміністративної відповідальності вперше. Однак, гарним прикладом є Постанова Куйбишевського районного суду Запорізької області від 15.10.2019 р. (справа № 319/1212/19). Суд визначив за доцільне винному нести відповідальність на загальних підставах, не зважаючи на те, що особа визнала свою вину у вчиненні правопорушень та на її неповнолітній вік. Визнавши, що така міра покарання має на меті виховний характер для дотримання законів України та запобігання подальшому вчиненню правопорушень [3].

Отже, підсумовуючи можна сказати, що вирішення проблеми адміністративної відповідальності неповнолітніх є актуальним у наш час, так як ми перебуваємо на зовсім іншому етапі розвитку суспільства відколи був прийнятий Кодекс України про адміністративні правопорушення. Насамперед потрібно вирішити питання щодо віку, з якого наступає відповідальність, адже як засвідчує законодавство інших країн, він може бути і нижчим. Також необхідно внести зміни до законодавства, щодо встановлення випадків, коли та за яких умов можуть застосовуватися заходи впливу щодо неповнолітніх, як основний вид покарання. Ці зміни покращать попереджувальну функцію адміністративної відповідальності щодо запобігання вчиненню правопорушень, та дасть змогу судам використовувати норми, щодо застосування заходів впливу, однаковим чином.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10 (дата звернення: 11.04.2023).

2. Відповідальність неповнолітніх за адміністративним законодавством: проблеми та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. С. 245–247. URL: http://lsej.org.ua/6_2017/72.pdf (дата звернення: 11.04.2023).
3. Постанова Куйбишевського районного суду Запорізької обл. від 15.10.2019 р. Справа № 319/1212/19. Єдиний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/84929432 (дата звернення: 11.04.2023).

Ключові слова: адміністративна відповідальність, ефективність, неповнолітні, реформування.
Key words: administrative responsibility, efficiency, minors, reformation.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Корнута Л. М.

ГОРДІЄНКО ВАЛЕРІЯ ВІТАЛІЇВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

У тезах доповіді розглядаються проблеми ефективності державного фінансового контролю в Україні та питання його удосконалення на сучасному етапі розвитку держави.

Одним із основних напрямків державного фінансового контролю є оцінка ефективності державного фінансового контролю з погляду ефективності використання бюджетних коштів та майна, що перебуває в державної власності. Аналіз ефективності є однією з ключових цілей цього напряму, оскільки дозволяє судити не тільки про результативність, а й розраховувати вартість досягнутих результатів [1, с. 4].

Державний фінансовий контроль є одним із ключових факторів соціально-економічного розвитку країни. Тому для країни дуже важливим є підвищення його якості.

У загальноприйнятому значенні поняття «ефективний контроль» означає дієвий, реальний, результативний, ресурсозберігаючий, економічний контроль, здійснюваний з урахуванням сучасних контрольних технологій [2, с. 45; 3, с. 75].

У нинішніх умовах існують фактори, що обмежують дієвість державного фінансового контролю в нашій країні. Основні з них полягають у тому, що в даний час в Україні:

– відсутня чітка та повна нормативно-правова база;

– законодавчо не визначено статус органів державного фінансового контролю;

– органи контролю слабо взаємодіють між собою, є деяка роз'єднаність у пріоритетах їх діяльності;

– відсутня єдина інформаційна база, єдиний методологічний підхід до процесу здійснення контролю.

Необхідно визначити основні напрями державної політики у сфері фінансового контролю, проблеми взаємодії різних гілок влади в цій галузі, принципи їх взаємодії та координації, обговорити недоліки законодавства в галузі фінансового контролю та сформулювати пропозиції щодо вдосконалення.

Державний фінансовий контроль стане реальним засобом захисту економічної безпеки тільки тоді, коли буде упорядкований, чітко сформульований та систематизований.

Сьогодні можна виділити декілька шляхів до підвищення ефективності державного фінансового контролю.

1. Підвищення ефективності державного фінансового контролю шляхом «жорсткої вертикалі» контрольних органів.

У даний час робота органів державного фінансового контролю в Україні характеризується неузгодженістю та роз'єднаністю, відсутністю чіткої взаємодії. І пов'язано це насамперед із тим, що не сформовано цілісну систему контролю за фінансовими потоками та використанням державної власності.

Успішне здійснення функцій державного фінансового контролю можливо лише за правильно побудованої та суворо організованої ієрархічної підпорядкованої системи органів контролю, їх науково обґрунтованої структури, юридичної підпорядкованості, наявності економічних важелів, що стимулюють високу якість роботи.

Реалізація цього шляху зможе стати у нагоді єдності дій органів, що входять до системи державного фінансового контролю у процесі формування його системи контролю.

2. Підвищення ефективності державного фінансового контролю «конституційним» шляхом.

З приводу підвищення ефективності державного контролю існує й інший шлях, автори якого активно виступають проти створення жорсткої ієрархічно підпорядкованої контрольної системи, яку очолює єдиний державний орган. Вони вважають, що «системність» зовсім не вимагає «монолітності», тобто багаторівневої супідрядності, що не дозволяє мобільно реагувати на динамічну зміну ринкових відносин. Системність при цьому сприймається як найбільш раціональне співвідношення між елементами централізації та децентралізації органів контролю, забезпечення координації діяльності контрольних органів у частині наукового та методичного потенціалу при збереженні їх самостійного статусу.

3. Модернізація існуючих підходів та методик планування контрольно-наглядових заходів, проведення позапланових перевірок, здійснення моніторингу та систематичного спостереження.

Сьогодні як ніколи раніше, нагальна потреба в такій організації перевірок та інших заходів у межах здійснення фінансового контролю, яка, з одного боку, забезпечувала б їх максимальну віддачу, з другого – знижувала б витрати зайвого контролю та зарегульованості низки операцій.

4. Наявність добре продуманої системи стандартів та методик проведення контрольних заходів.

Тут корисним буде звернення до досвіду країн, які успішно використовують цю форму державного контролю, яка спрямована не стільки на виявлення за фактом, скільки на попередження та недопущення порушень та зловживань у галузі бюджетного фінансування.

Підсумовуючи сказане, слід зазначити, що запропоновані рішення в сфері вдосконалення державного фінансового контролю повинні втілюватися у життя не волюнтаристськи, а продумано на основі підтриманої професійною та науковою спільнотою програми перетворень.

Запропоновані механізми можна застосовувати лише за умови глибокого опрацювання їх правових засад та розуміння внутрішнього економічного змісту. Завдяки цьому, можлива плідна творча взаємодія безлічі суб'єктів та об'єктів фінансового контролю, що сприяє, зрештою, реальному підвищенню ефективності державного фінансового контролю за витрачанням бюджетних коштів.

В існуванні системи фінансового контролю зацікавлене і суспільство загалом держава, і всі законослухняні суб'єкти господарювання, оскільки така система дозволить ефективно захистити фінансові інтереси суспільства, держави, приватних осіб, власників та потенційних інвесторів. Така система контролю зробить бізнес у нашій країні цивілізованим, позбавить його криміналізації, допоможе залучити для його розвитку кошти приватних інвесторів, зокрема й іноземних. Створення на території України єдиної системи фінансового контролю необхідно для цивілізованого розвитку сучасної економіки в умовах ринку, оскільки в правовій державі не може й не має бути зон, вільних від фінансового контролю.

Список використаних джерел

1. Шевчук О. А. Критерії оцінки ефективності державного фінансового контролю. *Сталий розвиток економіки*. № 7'2012. С. 1–5.
2. Червякова О. В., Ситник Р. В., Гончаренко М. М. Концепція ефективного контролю серед засобів відновлення національної безпеки України. *Право і безпека – Право и безопасность – Law and Safety.* 2021. № 2 (81). С. 42–49.
3. Благоразумова О. В. Значення ефективного внутрішнього контролю як елементу системи управління ресурсним потенціалом підприємства. *Агросвіт*. 2018. № 23. С. 73–80.

Ключові слова: конституційні обов'язки, захист Вітчизни.
Key words: state financial control, effective control, effectiveness of state control.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Сідор М. І.

ГРЕСЬКО БОГДАНА ЮРІЇВНА

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабної війни на території України у 2022 р., перед нашою державою постало багато викликів та проблем, реагування на які вимагало значних матеріальних, людських, інтелектуальний та моральних ресурсів. Водночас вирішувати більшість з наявних питань потрібно було негайно. Основний тягар управлінських завдань та рішень лягав на плечі державних службовців. Зокрема, забезпечити функціонування державних інституцій у таких невизначених умовах виглядало майже нереальним. Водночас проаналізувавши роботу державного апарату протягом усього часу активної агресії, що направлена проти Української держави дає можливість констатувати, що важливу роль в координуванні діяльності державних службовців відіграє Національне агентство України з питань державної служби, що продовжує ефективно функціонувати за будь-яких обставин. Як влучно зазначає Голова Національного агентства з питань державної служби, Н. Алюшина, «управлінський фундамент країни виявився стійким. Попри випробування війною, державний сектор зберіг керованість і дієвість» [4]. Важливо розуміти, що на Нацагентство покладається важлива місія розвитку професійної, ефективної, стабільної, політично неупередженої державної служби, що відповідає принципам належного врядування та стандартам і кращим практикам держав-членів ЄС, тому навіть в умовах повномасштабної війни цей орган має виконувати поставлені перед ним завдання [3].

Варто звернути увагу, що першими кроками Національного агентства з питань державної служби з початком війни були дії, спрямовані на підтримку, консультування та гарантування безпеки усім державним службовцям. Зокрема, з цією метою на офіційній сторінці органу у березні 2022 р. було опублікувало рекомендації щодо нових форм роботи, а саме: переведення службовців на дистанційний режим за межами адміністративної будівлі з можливістю комунікації з безпосереднім керівником, за наявності встановлюється також керівник структурного підрозділу. Водночас з метою організації роботи інституції було оприлюднено ряд важливих актів, зокрема: Роз'яснення «Про втрату чинності розпорядчих актів щодо відсторонення від роботи невакцинованих від COVID-19 державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування» та «Щодо нез'явлення державних службовців на роботу та надання їм відпусток під час воєнного стану, а також оформлення відносин із державними службовцями, яких зараховано до територіальної оборони», «Щодо

застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно дотримання обмежень щодо запобігання корупції під час участі у обороні України», «Щодо особливостей проходження служби державними службовцями, які виїхали за кордон після введення воєнного стану в Україні» та ін. Крім роз'яснень із законодавчих питань, Нацагентство підготувало низку рекомендації із найбільш актуальних питань діяльності держслужбовців у воєнний час, що стали максимально доступні в онлайн-режимі за QR-кодами, та надають відповіді на найбільш поширені питання, які було адресовано Нацагентству за допомогою різних засобів телекомунікаційного зв'язку. Було створено консультативну лінію, за якою державні службовці могли особисто запитати та отримати пояснення щодо особливостей виконання посадових обов'язків в умовах воєнного стану за шістьма тематичними напрямами. Крім того, від березня цього року на своїй офіційній сторінці в Facebook Національне агентство регулярно публікує корисну інформацію щодо правил евакуації до укриття, надання першої домедичної допомоги, протидії кібератакам, порядку виплат для пенсіонерів та отримувачів соціальних виплат у регіонах із складною воєнною ситуацією і тому подібне. Важливим напрямом діяльності, який навіть в умовах воєнного стану продовжує розвивати Нацагентство, є забезпечення належного рівня знань і компетенцій та підвищення кваліфікації державних службовців. Так, зокрема, упродовж квітня 2022 р. приблизно 10 тис. державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування пройшли навчання у Вищій школі публічного управління та регіональних центрах підвищення кваліфікації за 197 програмами підвищення кваліфікації [1]. Проведено і надалі проводиться велика кількість семінарів, спрямованих на отримання професійних навиків, зміцнення емоційної стабільності, стресостійкості державних службовців в умовах війни. Яскравим прикладом таких заходів є прямий ефір для Всеукраїнської платформи емоційної підтримки МОН, вебінари у квітні «Психологічний стрес та способи його подолання» від Української школи урядування та інші заходи.

Ще одним надзвичайно важливим напрямом діяльності Нацагентства, значення якого додатково зросло в умовах воєнного стану, є встановлення та розвиток стійких міжнародних зв'язків. З метою збільшення ефективності даного виду діяльності, між Нацагентство та Міжнародним банком реконструкції та розвитку запрацювали домовленості про фінансування вітчизняного проєкту «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні» [4]. Серед освітніх проєктів для державних службовців у рамках співпраці Нацагентства з іноземними структурами варто згадати освітню платформу Natolin4Capacity Building, розроблену спільно із Урядовим офісом координації європейської та євроатлантичної інтеграції, проєктом Natolin4Capacity Building та Європейським коледжем в Натоліні. Важливе значення для підвищення кваліфікації державних службовців має й обізнаність з іноземними мовами. Задля цього НАДС EF International Language Campuses – StudyAbroad / EFEnglishLive розробили проєкт з онлайн-вивчення англійської мови публічними службовцями. Варто зазначити, що уже восени відбувся старт зазначеного проєкту.

Тож перед українцями в умовах воєнного стану постало питання: якою має бути державна служба після війни? Очевидним є, що вже іншою. За словами Голови Нацагентства Наталії Алюшиної «ситуація з війною – це тест на міцність державної служби. Наразі вона витримала і добре справляється, але має стати ще міцнішою, має бути готовою реагувати на непередбачувані обставини й у подальшому, ефективно виконувати поставлені перед нею завдання». Саме цей вектор зростання активно розвивається діями Національного агентства України з питань державної служби як провідної державної інституції, що забезпечує організацію роботи державних службовців в Україні.

Список використаних джерел

1. Звіт про результати опитування щодо надання послуг з підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування під час дії правового режиму воєнного стану. URL: https://bit.ly/387IY00 (дата звернення: 07.04.2023).
2. Для співробітників служб управління персоналом. Посібник з використання функціональних можливостей особистого кабінету. URL: https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/професійне%20навчання/puz-supstepbystep-1.pdf (дата звернення: 07.11.2022).
3. Корнута Л. М. Окремі питання провадження державної служби в умовах воєнного стану. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 2. С. 64–69. URL: https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/192 (дата звернення: 07.04.2023).
4. Офіційна сторінка. Наталія Алюшина і в. о. постійної представниці ПРООН в Україні Манал Фоуані домовилися продовжувати гуманітарні проєкти: НАДС. URL: https://nads.gov.ua/news/nataliya-alyushina-i-vo-postijnoyi-predstavnici-proon-v-ukrayini-manal-fouani-domovilisya-prodovzhuvati-gumanitarni-proekti (дата звернення: 07.04.2023).

Ключові слова: державна служба, права державних службовців, ефективне управління, воєнний стан.

Key words: civil service, rights of civil servants, effective administration, martial law.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Корнута Л. М.

ДРАЧ ДМИТРО ЛЕОНІДОВИЧ

студент 1-го курсу магістратури факультету судового
та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРИНЦИПИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Євроінтеграційні процеси можуть значною мірою впливати на принципи фінансового контролю в Україні. Один з основних ефектів євроінтеграції – це збільшення вимог до дотримання міжнародних стандартів управління фінансами, а також збільшення транспарентності та відкритості в управлінні фінансовими ресурсами. Зокрема, при вступі до Європейського Союзу (далі – ЄС) Україна зобов'язалася дотримуватися європейських норм та стандартів, адаптувати національне законодавство відповідно до таких стандартів, в тому числі в сфері управління фінансами, які включають в себе вимоги до ефективного контролю за використанням фондів грошових коштів.

Також відбувається збільшення ролі міжнародних організацій, таких як Міжнародний валютний фонд та Світовий банк, у контролі фінансових ресурсів та економічної політики країн-членів. У зв'язку з цим, країни, що прагнуть до вступу до ЄС, змушені змінювати свою систему фінансового контролю, забезпечуючи більш ефективний контроль за використанням бюджетних коштів та запобігаючи порушенням фінансової дисципліни, тому, на мою думку, вони повинні створити спеціальні умови, а саме органи контролю, які відповідатимуть вимогам міжнародних стандартів.

Вважаю, що ефективний фінансовий контроль є важливою складовою євроінтеграції, оскільки він сприяє підвищенню довіри до країни з боку міжнародного співтовариства та інвесторів. Залежно від етапу євроінтеграційного процесу, вплив на принципи фінансового контролю може бути різним.

На початковому етапі вступу до ЄС, країни зазвичай зобов'язуються провести широкомасштабні реформи в галузі фінансового контролю – Україна не є виключенням. Потрібно включати створення незалежних органів контролю, розробку та впровадження нормативно-правових актів, а також надання доступу до фінансової інформації.

У процесі євроінтеграції країна може зазнавати значний тиск для зміни своєї системи фінансового контролю з метою відповідності стандартам та вимогам ЄС. Це може включати проведення аудитів, оцінок системи контролю та впровадження необхідних змін для забезпечення відповідності міжнародним стандартам [1].

Однією з основних переваг євроінтеграції є підвищення доступності фінансової допомоги та інвестицій. Однак, це також супроводжується посиленням контролю за використанням цих коштів. Міжнародні організації та країни-донори часто встановлюють вимоги щодо ефективного управління та контролю за використанням цих коштів, щоб

забезпечити їх правильне використання та уникнути корупції. Рахую, що це може включати зміцнення системи внутрішнього фінансового контролю, забезпечення прозорості та відповідальності, а також проведення незалежного аудиту.

Євроінтеграційні процеси також спонукають країну до участі в обміні інформацією та співробітництві з іншими країнами-членами ЄС. Це може включати обмін досвідом, передачу найкращих практик та спільні проєкти в галузі фінансового контролю. Такий обмін інформацією сприяє підвищенню якості фінансового контролю та удосконаленню системи управління фінансами [2].

Проте, потрібно розуміти, що впровадження європейських стандартів у сфері фінансового контролю може також виявитися складним процесом. Вимоги до змін у системі контролю можуть вимагати значних зусиль і ресурсів, а також потребувати політичної волі для реформ. Крім того, виконання вимог ЄС може супроводжуватися періодом адаптації та навчання для фінансових установ та посадових осіб.

Отже, вплив євроінтеграційних процесів на принципи фінансового контролю полягає у вимозі до змін у системі контролю, забезпеченні прозорості, ефективності та відповідальності, а також в підвищенні рівня співробітництва з міжнародним співтовариством. Це сприяє створенню більш стійкої та надійної системи фінансового контролю, яка підвищує довіру та стабільність фінансової системи країни, забезпечує привабливість для інвесторів та сприяє сталому економічному розвитку.

Однак, важливо враховувати, що успішна євроінтеграція та покращення фінансового контролю вимагають широкого спектру заходів. Це включає в собі політичну волю та рішучість уряду для проведення реформ, покращення законодавства та правової бази, підвищення кваліфікації та незалежність органів фінансового контролю, забезпечення ефективного моніторингу та впровадження сучасних інформаційних технологій [3].

На мою думку, успішна євроінтеграція повинна супроводжуватися широкою громадською підтримкою та свідомістю про важливість змін у системі фінансового контролю для розвитку країни. Необхідна активна участь громадських організацій, медіа та громадськості у спостереженні за фінансовим контролем, виявленні корупції та впровадженні антикорупційних заходів.

Отже, вплив євроінтеграційних процесів на принципи фінансового контролю є багатогранним. Вони сприяють покращенню системи фінансового контролю, забезпечуючи його ефективність, прозорість та відповідальність. Проте, успішна євроінтеграція вимагає реалізації широкого спектру заходів та активної участі всіх зацікавлених сторін у цьому процесі.

Список використаних джерел

1. Піхоцький В. Зарубіжний досвід організації державного фінансового контролю та можливість його використання в Україні. *Економіст*. 2016. № 1. С. 31–34.

2. Завистовська Г. І. Зарубіжний досвід урядового фінансового контролю. *Економічний аналіз* : зб. наук. праць. Тернопіль : ВПЦ Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. Том 18. № 1. С. 156–161.
3. Романчук Р. В., Литвин Ю. О. Євроінтеграційні зміни принципів державного фінансового контролю у законодавстві Україні згідно з прийнятою державою програмою-вступу до ЄС. *Актуальні питання у сучасній науці.* 2023. № 4 (10). С. 158–173.

Ключові слова: фінансовий контроль, європейська інтеграція, принципи фінансового права.
Key words: financial control, European integration, principles of financial law.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Маслова Я. І.

ДУДА ІГОР МИКОЛАЙОВИЧ

студент 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ПОДАТКОВОГО ПРАВА У ФІНАНСОВО-ПРАВОВІЙ НАУЦІ

Принципи виступають основоположною частиною, фундаментом будь-якої галузі права, без яких не уявляється її існування. Через принципи починається розгляд та дослідження галузі, вони визначають зміст та систему законодавства, виступають базовими ідеями, концепціями, критеріями, які визначають основи галузі права і знаходять своє втілення безпосередньо в її нормах, набувають практичної реалізації в правозастосовній діяльності.

Тому питання принципів в юридичній доктрині та практиці завжди залишається актуальним, займає першочергове місце, що підтверджується працями таких авторів, як: Башняк О. С., Демин А., Латковська Т. А., Сідор М. І., Голоядова Т. О., Товкун Л. В., Вишневський В. П., Хатнюк Н., Форсюк В., Гаврилюк Р. О., Ґадамера Г.-Ґ. та інших.

Проблема теоретико-правового значення принципів податкового права в силу розвитку демократизації, лібералізації та гуманізму в сфері права все більше стає самостійним напрямом юридичного аналізу в наукових дослідженнях.

Необхідно відзначити те, що О. С. Башняк описує принципи оподаткування, як базові ідеї, фундаментальні положення, нормативно-правові засади, які складають основний зміст податкового права, характеризуються імперативністю і визначають загальну спрямованість правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних з оподаткуванням [1, с. 163]. Автор робить акцент на основоположності та фундаментальній ролі принципів податкового права в правовідносинах оподаткування, що, на наш погляд, є беззаперечним.

Податкове законодавство України містить перелік принципів податкового права. Зокрема, до таких принципів Податковий кодекс України відносить: загальності оподаткування, рівності усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації, та інші [3]. Вважаємо, що використання принципів, вказаних у статті 4 Податкового кодексу України в своїй системності, сукупності та нерозривній єдності дасть змогу побудувати податкову систему України на основі пропорційності, тобто балансу інтересів держави та окремої особистості, яка відповідатиме загальноприйнятим стандартам сучасної правової держави.

Принципи податкового права як складові елементи системи фінансово-правової науки, поряд з іншими принципами, характеризуються забезпеченням єдності правового регулювання та повноцінного їх використання, у разі наявності в законодавстві прогалин, колізій або інших суперечностей, які зустрічаються в юридичних приписах (аналогія права), що беззаперечно підкреслює неабияке значення принципів та їх основоположну роль у реалізації правових норм.

Як слушно зазначає Товкун Л. В., втілення принципів податкового права повинно сприяти розвитку податкової системи, усуненню прогалин і колізій у податковому законодавстві та сумлінному виконанню податкових обов'язків як платниками податків так і контролюючими органами держави [2, с. 195].

Принципи податкового права, з-поміж іншого, виступають ланкою, що забезпечує взаємозв'язок податкового права з податковим законодавством та податковою політикою, а також сприяє скасуванню застарілих і прийняттю нових юридичних норм.

Отже, принципи податкового права (оподаткування) у фінансово-правовій науці виступають керівними ідеями, концептами, які виокремлюються в межах певних наукових доктрин, стають імперативними та загальнообов'язковими основоположними категоріями, що, тією чи іншою мірою, можуть бути перейняті та відображені в нормативно-правових актах з подальшою їх практичною реалізацією. Вони виступають орієнтиром тенденцій розвитку податкового законодавства, критерієм при тлумаченні норм податкового законодавства; пронизують всі норми оподаткування, за їх допомогою відбувається процес вдосконалення та конкретизації податкового права.

Крізь призму принципів податкового права ми визначаємо сутнісну спрямованість оподаткування нашої держави, формуємо надійний пласт, на якому базуватиметься подальший прогрес податкового законодавства не лише в правотворчій та доктринальній сферах, але й у правозастосовній діяльності з тим, щоб, слугуючи орієнтиром, не допускати хаотичне застосування норм, тим самим обмежуючи сваволю владних суб'єктів.

Список використаних джерел

1. Башняк О. С. Принципи оподаткування та їх реалізація у податковому законодавстві України : дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Харків, 2005. 190 с.

2. Товкун Л. В. До питання про визначення принципів податкового права. *Актуальні проблеми юридичної науки* : зб. тез міжнар. наук. конф. «Одинадцяті осінні юрид. читання» (м. Хмельницький, 23–24 листоп. 2012 р.) : у 4 ч. Хмельницький, 2012. Ч. 2 : Фінансове право. С. 195–196.
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. *Відомості Верховної Ради України.* 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.

Ключові слова: фінансове право, податкове право, принципи права, принципи податкового права, значення принципів права.
Key words: financial law, tax law, principles of law, principles of tax law, meaning of principles of law.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Маслова Я. І.

ДЯЧЕНКО АНАСТАСІЯ ВІКТОРІВНА,
ОТБАР ДЕНІЗ-КЕРЕН ЕДІЗІВНА

студентки 2-го курсу Миколаївського навчально-наукового інституту права Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Умови воєнного стану завжди вимагають від держави додаткових заходів для забезпечення національної безпеки та порядку. У таких умовах розгляд справ про адміністративного правопорушення набуває особливого значення, оскільки дотримання законів та правил є важливим елементом забезпечення безпеки населення та держави загалом. У цій статті ми розглянемо особливості розгляду справ про адміністративного правопорушення в умовах воєнного стану.

На сьогодні тема особливостей розгляду справ про адміністративні правопорушення в умовах воєнного стану є дуже актуальною, бо з 24 лютого 2022 р. на території України йде повномасштабна війна. Тому питанню адміністративного провадження приділялося багато уваги вітчизняними ученими, а саме: В. Б. Авер'янова, С. Ю. Бенькowського, Є. Ф. Демського, Г. Б. Супруна, Р. Є. Строцького, О. І. Шостенка та інших. Вони розглядали сутність адміністративного судочинства, яке включало в себе питання розгляду справ про адміністративні правопорушення.

По-перше, умови воєнного стану можуть призвести до зміни порядку та термінів розгляду справ про адміністративні правопорушення. У таких умовах можуть бути введені надзвичайні процедури та терміни розгляду справ, що передбачає додаткові зусилля з боку держави для забезпечення швидкого та справедливого розгляду справ [3]. Наприклад, у зоні бойових дій можуть бути введені спеціальні мобільні суди, що дозволяють швидко та ефективно розглядати

справи про адміністративного правопорушення. Також умови воєнного стану можуть призвести до зміни видів та ступенів адміністративних правопорушень. Наприклад, умови воєнного стану можуть призвести до зміни ступеня відповідальності за порушення правил карантину, заборону на перебування на вулиці та інших адміністративних правопорушень, що відбуваються в умовах воєнного стану. У таких випадках необхідно забезпечити належний рівень інформаційної підтримки та високу якість виконання правопорядку [1].

По-друге, умови воєнного стану можуть призвести до зміни процедури збору доказів та встановлення обставин правопорушення. У таких умовах можуть бути введені додаткові заходи збору доказів, наприклад, залучення свідків, які були присутні під час правопорушення або спеціалізованих служб збору доказів, які працюють на території зони воєнних дій. Важливо забезпечити правильність та достовірність зібраних доказів, щоб уникнути помилкових рішень та недобросовісних рішень. Умови воєнного стану можуть призвести до зміни процедури оголошення вироку та виконання покарання. У таких випадках можуть бути введені додаткові процедури та терміни оголошення вироку та виконання покарання, а також забезпечення належної безпеки для осіб, які виконують покарання. Для цього можуть бути введені спеціальні установи чи тимчасові місця утримання, де забезпечується належний рівень життєвого комфорту та безпеки для осіб, які виконують покарання.

Загалом, умови воєнного стану потребують додаткових зусиль з боку держави для забезпечення національної безпеки та порядку. Розгляд справ про адміністративного правопорушення в умовах воєнного стану є особливо важливим елементом забезпечення правопорядку та безпеки населення. Важливо забезпечити належний рівень інформаційної підтримки, якість збору та достовірність доказів, швидкість та справедливість розгляду справ та безпеку виконання покарання.

Згідно зі статтею 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», у разі введення воєнного стану правосуддя на території, де він діє, може бути здійснене лише судами, а будь-яке скорочення або прискорення судового процесу заборонене. Крім того, якщо правосуддя не може бути здійснено на даній території, то судові справи можуть бути передані на розгляд іншому суду зі зміненою територіальною підсудністю. У результаті цього суди в Україні продовжують свою роботу, за винятком територій, де тривають активні бойові дії, але на території таких судів змінено підсудність [2].

Згідно з пунктом 1 статті 2 КАСУ, адміністративні суди забезпечують справедливе, непередбачуване та своєчасне вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб від дій владних структур [1]. У зв'язку зі змінами, пов'язаними з українськими територіями, що перебувають під контролем України, адміністративні суди продовжують розглядати справи, за винятком тих, що потребують негайного вирішення. У випадках, коли розгляд таких справ неможливий,

адміністративний суд може вирішити, що справа повинна бути відкладена або знята з розгляду.

Додатково можна зазначити, що адміністративні суди зазвичай відкладають розгляд справ незалежно від того, чи подали сторони клопотання про відкладення, оскільки багато учасників судових процесів сьогодні не можуть подати заяву про відкладення розгляду через небезпеку для життя або не можуть прибути в суд. Крім того, Радою суддів України було прийнято рекомендації для суддів щодо роботи в умовах воєнного стану, які передбачають, що в разі загрози життю, здоров'ю та безпеці відвідувачів суду, працівників апарату суду та суддів, останні мають приймати рішення про тимчасове припинення судочинства певним судом до усунення обставин, що зумовили припинення розгляду справ. Про такі рішення мають бути повідомлені оперативні штаби, Верховний Суд, Рада суддів України та Державна судова адміністрація України. Також слід зазначити, що правосуддя допускається здійснювати дистанційно, у тому числі адміністративними судами. Але якщо судовий розгляд не становить загрози життю та безпеці сторін, а сторони бажають провести його, вони можуть звернутися до суду з письмовим клопотанням про проведення судового розгляду. Якщо таке клопотання відсутнє з боку сторін, яке стосується розгляду справи в умовах воєнного стану, то такий розгляд буде поновлено після закінчення дії воєнного стану.

Також було посилено відповідальність для військовослужбовців та заборону на судам пом'якшувати покарання за невиконання наказу та дезертирство. Зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення включають арешт з утриманням на гауптвахті лише за окремі види військових адміністративних правопорушень на строк до 15 діб та підвищення рівня санкцій за вчинення військових адміністративних правопорушень. Кодекс також доповнено новою статтею 266-1, яка охоплює огляд військовозобов'язаних та резервістів під час зборів та військовослужбовців, які перебувають під впливом алкоголю, наркотиків або лікарських препаратів, що знижують їх увагу та реакцію.

Отже, воєнний стан вніс достатню кількість змін у розгляд справ про адміністративні правопорушення. У період воєнного стану з'явилися мобільні суди, які дозволять швидко та ефективно розглядати справи. Також умови воєнного стану можуть призвести до змін саме ступеня відповідальності адміністративних правопорушень. Тож, як ми бачимо у період воєнного стану з'явилися нові правила, які можуть частково змінити всю систему розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Список використаних джерел

1. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України; Кодекс, Закон від 06.07.2005 р. № 2747-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2747-15 (дата звернення: 07.05.2023).
2. Конституція України : Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр#Text (дата звернення: 15.05.2023).
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19 (дата звернення: 07.05.2023).

Ключові слова: адміністративне правопорушення, адміністративні суди, судовий розгляд.

Key words: administrative offense, administrative courts, judicial proceedings.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Василяка О. К.

ЖУК СТАНІСЛАВ СЕРГІЙОВИЧ

студент 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Прагнення України увійти до Європейського Союзу вимагає узгодженості національного податкового законодавства до законодавчих вимог у сфері оподаткування, що існують в ЄС. Для розвитку економіки та соціальної сфери велике значення має належне регулювання податкових відносин, що забезпечують наявність фінансових ресурсів та сприяє економічному розвитку держави.

Відсутність економічної стабільності в Україні вимагає вдосконалення податкового законодавства та ефективного використання його інструментів.

Податкові зміни – це безперервний процес. Свідченням цього є Податковий кодекс України та постійні зміни, що вносяться до його змісту.

Основний принцип податкового законодавства, що закріплений у статті 4 Податкового кодексу є принцип стабільності. Постійні зміни, що вносяться до податкового законодавства, а саме до Податкового Кодексу України негативно впливають на правовідносини між платниками податків та контролюючими органами держави, а також на правозастосовчу діяльність. Саме в таких умовах вдосконалення податкового законодавства України, забезпечення сталого розвитку ВВП набуває вкрай важливого значення.

Проблеми і перспективи розвитку податкового законодавства знайшли своє відображення у наукових працях таких вчених, як: В. Геєць, Т. Єфименко, П. Мельник, Ю. Каспрук, Т. О. Латковська, Д. В. Кривенко, М. О. Куц, Ю. В. Полагнюк, В. Я. Політило, Л. В. Трофімова та інші.

Загальні податкові закони – законодавчі акти, які містять положення, що регулюють податкову систему загалом, її основи, головні характеристики податкових важелів. До загальних податкових законів в основному належать податкові кодекси, що поєднують матеріальні

та процесуальні сторони податкової системи, а також основні закони загального характеру [3, с. 15].

Базою для податкового законодавства виступає Конституція України, інші ж нормативно-правові акти лише деталізують її положення. В Основному законі не тільки закріплений обов'язок кожного громадянина сплачувати податки і збори, а й гарантії, які забезпечують права платника податків та інтереси держави. Якщо ми будемо аналізувати податкове законодавство, то статтею 4 Податкового кодексу закріплено також принцип стабільності.

Даний принцип передбачає стабільність на двох рівнях: 1-й) на рівні платника – це означає, що платник (резидент або нерезидент) звикає, пристосовується до податків та зборів, шукає більш вигідне застосування своїй спеціалізації та коштам; 2-й) на рівні податкового органу – це означає, що при здійсненні податкової діяльності створюються чіткі механізми обліку, контролю, відповідними органами державної влади [4, с. 63].

Однак, на сьогодні склалася ситуація, коли через динаміку податкового законодавства, спроби уповноважених органів узгодити його з іншими галузями та усунути прогалини і суперечності, що призводить до невиконання або неналежного виконання платниками податків своїх обов'язків, що в свою чергу призводить до негативних наслідків у сфері підприємницької діяльності [5, с. 301].

Тобто постійні зміни до Податкового Кодексу негативно впливають на правозастосовчу діяльність. Через це виникає велика кількість податкових спорів у судах. Велика кількість яких триває одночасно, що неефективно як для держави, так і для платників податків. Для держави – створення перешкод для формування дохідної частини бюджету, для платників – перешкоди у здійснення соціально-економічної діяльності.

Варто наголосити на тому, що наразі деталізовано обов'язок доказування в податкових спорах. Так, Кодекс Адміністративного Судочинства України передбачає, що суб'єкти владних повноважень не мають права посилатись на докази, які не були покладенні в основу рішення, що оскаржується, за винятком тих випадків, коли він доведе, що ним було вжито усіх заходів для отримання відомостей до прийняття оскаржуваного рішення, але ці відомості до моменту оскарження не були отримані від причин, що не залежать від нього. Дане положення спрямоване, насамперед, на вирішення тих ситуацій, у яких в актах перевірки контролюючий орган посилається спочатку на одні порушення платника податків, а під час судового розгляду – на інші, про які в акті ані слова.

Тому можна сказати про те, що деталізація обов'язку доказування покликана закріпити презумпцію правомірності дій та рішень платника податків, передбачену Податковим Кодексом України та орієнтована на дисципліну учасників судового процесу та сприяння швидкому розгляду справи по суті. Адже у випадку ненадання доказів, суд буде вирішувати справу лише на підставі наявних в матеріалах справи доказів.

На підставі вищевказаного можна зробити наступні висновки: необхідна адаптація податкового законодавства України до законодавства ЄС та забезпечення добровільного виконання вимог податкового законодавства платниками податків.

Для того, аби реалізувати дане завдання пропонуємо наступне: поступове полегшення податкової політики шляхом зменшення податкових ставок та надання податкових пільг, створення належних умов для реалізації принципу соціальної справедливості та прийняття стабільного податкового законодавства в Україні.

Список використаних джерел

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
2. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI: станом на 1 квіт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17
3. Голоядова Т. О., Латковський П. П. Податкове право : навчальний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). 2019. 167 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1
4. (ст. 63) Кучерявенко М. П. Основи податкового права : навч. посібник. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2001. 442 с.
5. (ст. 301) Хатнюк Н. С. Х25 Система податкових правовідносин: проблеми теорії та практики правового забезпечення : монографія / за заг. ред. д. ю. н., професора, заслуженого юриста України В. І. Литвиненка. Київ : «Видавництво Людмила», 2018. 464 с. ISBN 978-617-7638-82-6.

Ключові слова: податкова політика, податкові зміни, Податковий Кодекс.
Key words: tax policy, tax changes, Tax Code.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Голоядова Т. О.

ЗАВАЛЬНЮК АНАСТАСІЯ МИКОЛАЇВНА

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Поліцейська діяльність є важливим елементом суспільства, оскільки поліція забезпечує безпеку й порядок у громадських місцях, дбає про дотримання та виконання законів та правил, а також реагує на випадки злочинності та порушень громадського порядку. Також, можна додати, що обов'язків та завдань, у зв'язку зі збройною агресією проти України, в поліцейських збільшилося, тому з такими умовами Верховна Рада України була зобов'язана внести зміни та доповнення до ст.ст. 23 та 24 Закону України «Про Національну поліцію», а саме в питаннях розширення основних та додаткових повноважень поліції [2]. Тому, в сучасних умовах діяльності поліцейських,

виникають деякі нагальні проблеми, що необхідно вирішувати, варто закцентувати увагу на окремих. У сучасних умовах проблеми діяльності поліцейських можна виділити наступні:

1. Недостатнє фінансування. Одна з основних проблем полягає в недостатньому фінансуванні та обладнанні поліції. Часто поліція не має достатнього фінансування, щоб забезпечити високу якість та ефективність роботи, а також не має необхідного обладнання, щоб діяти в екстремальних умовах. Тому, недостатнє фінансування може призвести до зниження якості роботи поліції та збільшення кількості злочинів та порушень громадського порядку.

2. Кадрові проблеми. Недостатній кадровий потенціал може призвести до перевантаження роботи поліцейських, зниження якості роботи та підвищення ризику виникнення конфліктних ситуацій.

3. Залучення до поліції некваліфікованих кадрів. У сучасних умовах відбувається недостатня підготовка кадрів, тобто поліцейські не отримавши достатньої підготовки та не вміючи адекватно реагувати на ситуації або використовувати належні методи при затриманні злочинців, все ж таки виконують повний спектр свої повноважень, які поставленні перед ними, що саме призводить до перевантаження роботи кваліфікованих поліцейських, зниження якості роботи та підвищення ризику виникнення конфліктних ситуацій [3, с. 113].

4. Корупційна складова. Проблема корупції в умовах сучасності є дуже проблемним питанням, як для України такі для багатьох держав світу, поліцейські дуже часто вдаються до отримання неправомірної вигоди, що саме підриває довіру громадськості до поліції та сприяє злочинності та беззаконню.

5. Відсутність ефективної, дієвої та об'єктивної системи контролю. Недостатня контрольованість поліції може призвести до порушення прав людини та інших проблем. Поліцейські часто вдаються до зловживання своїм службовим становищем та до незаконного обмеження прав людей замість охорони цих прав.

6. Складність взаємодії з громадою. Поліцейські повинні вміти ефективно спілкуватися з різними людьми, включаючи тимчасово неповнолітніх, людей з різними мовами та культурами [1]. Недостатня комунікація може призвести до непорозумінь та неправильної поведінки з обох сторін.

7. Етичні проблеми. Поліцейські повинні дотримуватись високих етичних стандартів, щоб забезпечити довіру громадськості та ефективність своєї роботи. Проблеми можуть виникнути, коли поліцейський порушує норми закону або етичні правила поведінки.

Отже, на основі проведених досліджень можна зазначити, що задля вирішення проблем професійної діяльності поліцейських в сучасних умовах, потрібен належний контроль за роботою поліцейських, також потрібно вирішити питання щодо корупційної складової та збільшити розмір покарання за отримання неправомірної вигоди та зловживання службовим становищем, підвищити довіру громадськості до правоохоронних органів шляхом відбору до складу працівників поліції, кваліфікованих та некорумпованих фахівців,

які будуть показувати приклад для людей та отримувати довіру від громадськості. Варто зазначити, що перспективу вирішення актуальних питань вбачаємо в реформуванні законодавства, впроваджені новітніх способів та методів у підготовці майбутніх поліцейських, а також застосуванні дієвих зарубіжних практик країн ЄС, що вже зарекомендувати себе з позитивної сторони.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 05.05.2023).
2. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19 (дата звернення: 05.05.2023).
3. Корнута Л. М., Неугодніков А. О. Окремі аспекти професійної підготовки публічних службовців: зарубіжний досвід Великобританії та США. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. № 5. С. 113–118. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/ (дата звернення: 05.05.2023).

Ключові слова: державна служба, поліція, ефективне управління, компетентність, корупція.
Key words: civil service, police, effective management, competence, corruption.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Корнута Л. М.

ЗАГРАНИЧНИЙ ДАНІЇЛ ВІТАЛІЙОВИЧ,
ТУРЧЕВСЬКА СВІТЛАНА ГЕННАДІЇВНА

студенти 2-го курсу Миколаївського навчально-наукового інституту права Національного університету «Одеська юридична академія»

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРИМУС: ПРИЗНАЧЕННЯ, ПРИНЦИП ДІЇ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Адміністративний примус – є одним із видів примусового впливу держави на суб'єктів господарювання з метою забезпечення додержання ними вимог законодавства про державну реєстрацію, ліцензування, дозвільну систему та інших адміністративних норм. Його використання передбачається в статтях 64–65 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Застосування адміністративного примусу здійснюється державними органами, які мають повноваження у сфері реєстрації, ліцензування, дозвільної системи, технічного нагляду тощо. Вони мають право застосовувати такі заходи адміністративного примусу:

1. Попередження – у разі порушення адміністративного законодавства суб'єктом господарювання, державний орган може надіслати йому попередження з вимогою усунути порушення.

2. Штраф – це грошова санкція, яку державний орган накладає на суб'єкта господарювання за порушення адміністративного законодавства.

3. Призупинення діяльності – державний орган може призупинити діяльність суб'єкта господарювання, який порушив законодавство, до усунення порушення.

4. Анулювання ліцензії – у разі серйозного порушення адміністративного законодавства, державний орган може анулювати ліцензію на провадження діяльності.

5. Ліквідація – у разі систематичних порушень адміністративного законодавства та невиконання вимог державних органів, може бути прийняте рішення про ліквідацію суб'єкта господарювання.

Принципи дії адміністративного примусу полягають у тому, щоб використовувати його лише у випадках, коли інші способи впливу на суб'єкта господарювання не дали результату або не можуть бути застосовані з інших причин. Крім того, використання адміністративного примусу має бути пропорційним порушенню законодавства та повинно мати за мету усунення порушення.

Застосування адміністративного примусу може мати негативні наслідки для суб'єкта господарювання, тому перед його застосуванням необхідно дати можливість суб'єкту господарювання дати пояснення щодо порушення законодавства, ознайомитись з матеріалами проведеного розслідування та надати можливість оскарження рішення про застосування адміністративного примусу.

Використання адміністративного примусу є необхідним для забезпечення додержання законодавства та запобігання порушенням в сфері господарської діяльності. Проте, при застосуванні адміністративного примусу необхідно керуватись принципами законності, пропорційності та правової захищеності суб'єкта господарювання.

Українська система адміністративного права передбачає використання адміністративного примусу як засобу забезпечення виконання законодавства. Адміністративний примус – це комплекс заходів, який застосовується державними органами з метою забезпечення додержання законодавства в сфері господарської діяльності, а також в інших галузях діяльності, де передбачено можливість його використання.

Адміністративний примус може включати в себе різноманітні заходи, такі як штрафні санкції, тимчасове або постійне припинення діяльності, зупинення виробництва, конфіскацію майна, призупинення дії ліцензій та інших дозвільних документів, а також інші заходи, які передбачені законодавством.

Одним з основних принципів дії адміністративного примусу є принцип законності. Це означає, що використання адміністративного примусу має бути засноване на законодавчих нормах та дотримуватись вимог законодавства. Також важливо, щоб застосування адміністративного примусу було передбачено в законодавстві як засіб забезпечення додержання вимог закону.

Принцип пропорційності є іншим важливим принципом дії адміністративного примусу. Цей принцип передбачає, що заходи адміністративного примусу мають бути пропорційними порушенню законодавства. Іншими словами, заходи адміністративного примусу мають

бути достатньо ефективними для усунення порушення, але водночас не повинні бути занадто жорстокими або надмірними.

Застосування адміністративного примусу може здійснюватися різними державними органами залежно від предмету застосування. Наприклад, у сфері підприємницької діяльності адміністративний примус може застосовуватись Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державною фіскальною службою, Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження тощо.

При застосуванні адміністративного примусу важливо дотримуватись прав людини та громадянина, визначених у Конституції України та законодавстві. Зокрема, має бути забезпечено право на захист від неправомірних дій державних органів, право на судовий захист та інші права, які гарантуються законом.

У разі застосування адміністративного примусу сторони можуть звернутись до суду з позовом про визнання дій державного органу неправомірними або звернутись до іншого компетентного органу з питань захисту своїх прав та інтересів.

Отже, адміністративний примус є важливим засобом забезпечення виконання законодавства в Україні. При його застосуванні важливо дотримуватись принципів законності та пропорційності, а також прав людини та громадянина.

У підсумку, адміністративний примус є важливим елементом українського законодавства, який використовується для забезпечення дотримання правил та нормативних актів. Це інструмент, який дозволяє державі ефективно впливати на поведінку громадян та організацій, а також забезпечувати безпеку та захищати права споживачів. Однак, при застосуванні адміністративного примусу необхідно дотримуватись принципів законності та прав людини. Іншими словами, дії державних органів мають бути обґрунтовані та повинні бути спрямовані на досягнення конкретних цілей.

При цьому, важливо зазначити, що ефективність адміністративного примусу залежить від культури правового середовища, в якому він застосовується. Розвиток демократії та захист прав людини є важливими умовами для успішного впровадження адміністративного примусу в Україні. Крім того, важливо забезпечити адекватну організацію процесу застосування адміністративного примусу, щоб уникнути зловживань та недобросовісної поведінки з боку державних органів.

Загалом адміністративний примус є важливим інструментом для забезпечення правопорядку в Україні, але його застосування має бути обґрунтованим та відповідати вимогам законодавства та міжнародних стандартів. Дотримання прав людини та принципів законності має залишатись основною метою при застосуванні адміністративного примусу для забезпечення правопорядку.

Додам, що використання адміністративного примусу повинно бути обмеженим і пропорційним, а також повинно супроводжуватись можливістю оскарження рішень відповідними органами та судом. Також важливо підвищувати рівень правової культури серед громадян

та підприємств, щоб зменшити необхідність в застосуванні адміністративного примусу. Усе це може сприяти ефективному застосуванню адміністративного примусу в Україні та покращенню правопорядку в країні загалом.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-вр.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування законодавства про адміністративні правопорушення» від 15.09.2005 р. № 10.
4. Закон України «Про адміністративні правопорушення» від 07.12.1984 р. № 8073-X.
5. Закон України «Про виконавче провадження» від 02.10.2012 р. № 5403-VI.
6. Закон України «Про Державну виконавчу службу» від 02.10.2012 р. № 5453-VI.

Ключові слова: адміністративний примус, застосування адміністративного примусу, принципи адміністративного примусу.
Key words: administrative coercion, application of administrative coercion, principles of administrative coercion.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Василяка О. К.

ІОРДАТІЙ АЛІНА ЕДУАРДІВНА

студентка 2-го курсу Навчально-наукового інституту права та менеджменту Національного університету «Одеська морська академія»

ЗАХИСТ ПРАВ БІЖЕНЦІВ У ПОРЯДКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Захист прав біженців є важливою гуманітарною проблемою, яка вимагає належної уваги та захисту від держави та міжнародних організацій. У більшості країн світу правовий захист біженців забезпечується через адміністративне судочинство.

За статистикою від Operational data portal станом на 2 травня 2023 р. понад 8,1 млн осіб виїхали за межі України [4], у зв'язку з необґрунтованою агресією, війною Росії проти України. Громадяни України: діти, жінки та інші особи, перебуваючи в інших країнах у статусі біженця потребують безпеки, підтримки та захисту відповідно до норм міжнародних стандартів.

Адміністративне судочинство – це діяльність адміністративних судів щодо розгляду і вирішення адміністративних справ у порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України [1]. Також ми можемо розглядати це як систему судового захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб від дій державних органів, у тому числі тих, що стосуються захисту прав біженців. Адміністративний суд розглядає спори, що виникають між біженцями та органами, які вирішують питання стосовно їхнього статусу в країні, в тому числі питання щодо визнання особи біженцем, видання рішення про відмову у статусі біженця, притягнення до відповідальності за порушення прав біженців тощо.

З метою забезпечення належного захисту прав біженців у порядку адміністративного судочинства, держава повинна забезпечити доступ до судового захисту, забезпечити право на адвокатську допомогу та забезпечити рівність сторін у процесі судового розгляду. Крім того, держава повинна забезпечити можливість біженців на оскарження рішень вищих судових органів, зокрема, апеляційних та касаційних.

Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» є основним законом, який визначає процедури набуття, втрати, позбавлення та зміст правового статусу біженців в Україні [2]. Він також забезпечує державні гарантії захисту біженців і регулює суспільні відносини в цій сфері. Цей закон був прийнятий з метою деталізації положень Конвенції ООН про статус біженців 1951 р. та Додаткового Протоколу до неї 1967 р., до яких Україна приєдналась 10 січня 2002 р. Закон встановлює процедури прийому та оцінки статусу біженців, а також визначає, які права та обов'язки мають біженці в Україні [3].

Закон також передбачає процедури позбавлення та втрати статусу біженця в разі відсутності підстав для продовження його захисту від переслідування у країні походження. Державні органи повинні дотримуватись процедур, передбачених законом, та забезпечувати ефективний захист прав біженців в Україні.

Біженці як суб'єкти адміністративного права взаємодіють з органами влади як для захисту своїх прав, свобод та законних інтересів, так і за ініціативою цих органів для реалізації їхньої компетенції. Отже, правовий статус біженців як суб'єктів адміністративних правовідносин має важливе значення не тільки для забезпечення реалізації прав, свобод та законних інтересів самим біженцям, але й для здійснення функцій та завдань державою та її уповноваженими органами.

Під час здійснення біженцями свого правового статусу їх права, свободи та обов'язки набувають реального значення, конкретизуються та деталізуються, а норми адміністративного законодавства формують систему найбільш суттєвих правових гарантій для них. Коли держава закріплює правовий статус особи, вона юридично визнає її як суб'єкта права.

Це означає, що держава визнає певні соціальні якості особи, які є необхідними для її участі в правових відносинах. У цьому контексті, адміністративно-правові відносини між відповідними органами державної влади та біженцями можуть мати різні форми – від забезпечення реалізації прав і свобод біженців та виконання їх обов'язків, до реагування на порушення прав та законних інтересів біженців органами виконавчої влади або їх посадовими особами. Крім того, ці відносини можуть виникати у зв'язку з реалізацією владних повноважень відповідних органів державної влади.

У цьому контексті особливо важливим є адміністративно-судовий механізм захисту прав біженців. Згідно зі статтею 2 Кодексу адміністративного судочинства України, основною метою адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень [1].

Зважаючи на специфіку адміністративно-правового статусу біженців в різних видах правовідносин, в які вони вступають як суб'єкти адміністративного права, можна виділити декілька груп таких відносин: стосовно визнання, отримання, позбавлення та втрати статусу біженця; стосовно реалізації біженцями своїх прав, свобод та законних інтересів; стосовно перебування біженців на території України, включаючи питання допуску, примусового повернення та видворення та стосовно відповідальності біженців [5, с. 46].

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що адміністративно-судовий механізм захисту прав біженців набуває особливого значення в контексті забезпечення їх правового статусу та захисту від можливих порушень з боку владних органів та інших осіб. Адміністративне судочинство може вирішувати різні спори у сфері публічно-правових відносин, зокрема ті, які стосуються визначення, отримання, позбавлення та втрати статусу біженця, реалізації їх прав, свобод та законних інтересів, їх перебування на території України, в тому числі допуску, примусового повернення та видворення, а також відповідальності біженців. Важливо забезпечити ефективну і справедливу систему адміністративного судочинства, яка забезпечуватиме захист прав біженців та допоможе їм отримати необхідну підтримку і захист у випадках порушень їх прав та інтересів.

Список використаних джерел

1. Кодекс адміністративного судочинства України. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36. № 37. Ст. 446.
2. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2012. № 16. Ст. 146.
3. Закон України «Про приєднання України до Конвенції про статус біженців та Протоколу щодо статусу біженців». *Відомості Верховної Ради України від 26 квітня 2002 р.* 2002. № 17. Ст. 118.
4. Біженці, які виїжджають з України. Дані станом на 2 травня 2023 р. URL: https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine/location?secret=unhcrrestricted
5. Герасименко Є. Окремі особливості судового розгляду адміністративних справ щодо статусу біженців. *Jurnalul Juridic naţional: Teorie şi Practică.* 2022. Вип. 5. С. 46.

Ключові слова: біженці, захист прав, адміністративне судочинство.
Key words: refugees, protection of rights, administrative proceedings.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Палько В. І.

КАЗАРЯН МАРИНА МАНВЕЛІВНА

студентка 2-го курсу
Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Правовий статус є суто теоретичним поняттям, яке використовується у науковій юридичній літературі, хоча в жодному нормативно – правовому акті не застосовують таку конструкцію. Під правовим статусом розуміють сукупність прав та обов'язків, в нашому випадку, суб'єктів публічного адміністрування. Розкриття змісту правового статусу і більш глибоке дослідження елементів правового статусу дуже актуалізується на тлі проведення адміністративно – територіальної реформи, наслідком, якої є перетворення адміністративного законодавства України. Зокрема, відбувається модернізація структурних елементів правового статусу досліджуваних суб'єктів, які закріплені в правових джерелах.

Проблематика забезпечення правового статусу суб'єктів публічного адміністрування є не дуже популярною серед науковців. Але й є ті, які присвяти фактично все своє наукове життя дослідженню обраної теми. Зокрема, В. В. Терещук написав низку наукових статей і визначив тему дисертаційної роботи саме для дослідження правового статусу суб'єктів публічного адміністрування. Недосконалістю забезпечення правового статусу суб'єктів публічного адміністрування є високий рівень корупції. Тому О. Сахань аналізує наслідки злочинної діяльності у свої статті «Корупція в сучасній країні як джерело деструктивності влади».

23 червня 2022 р. країни члени Європейського союзу (далі – ЄС) проголосували за надання Україні статусу країни кандидата на вступ до ЄС. На шляху до вступу України, необхідно провести низку реформ та привести українське законодавство до стандартів європейського права. Одним із завдань, які були поставлені перед Українською державою – посилення боротьби з корупцією.

До основних недосконалостей забезпечення і способів удосконалення правового статусу суб'єктів публічного адміністрування в Україні слід віднести наступні проблемні питання:

А. Високий рівень корупції. При наявності цілої низки антикорупційних органів в Україні, основним завданням яких є боротьба з корупцією (НАБУ, САП, НАЗК, Вищий антикорупційний суд тощо) відсутнє саме бажання боротьби з корупціонерами, а суспільство, на жаль, сприймає корупцію як буденного явище. Україна залишається серед найбільш корумпованих країн світу, займаючи 142 місце зі 175, про що свідчать дослідження неурядової міжнародної організації по боротьбі з корупцією та дослідженню рівня корупції по всьому світу Transparency International [1, с. 117]. Способи подолання:

1) боротьба з корупцією представляє набір певних дій, які необхідно вчинити. Насамперед це внесення змін у законодавство

та подолання колізій, які існують між взаємопов'язаними нормами права, що мають на меті боротьбу з корупцією. Але при наявності розбіжностей, це призводить до неефективної роботи з притягнення до покарання корупціонерів;

2) наступним напрямком удосконалення є впровадження надання адміністративних послуг державними органами електронним шляхом. Даний крок мінімізував би взаємодію посадовців з громадянами, що унеможливлює отримання хабаря;

3) визначення більш чітких конкретних вимог. Наприклад, у сфері отримання документів дозвільного характеру – буде зменшувати суб'єктивний фактор чиновника, наслідком чого є зниження рівня корупції та бюрократії, що спростить та зробить прозорим процес отримання дозвільної документації.

Б. Низька адресність та конкретність адміністративного законодавства стосовно суб'єктів публічного адміністрування. Нормативно-правові акти, які передбачають мету створення певного органу, його завдання є загальними і не передбачають більш розгалужену інструкцію для їх здійснення. Тобто, це відсутність алгоритму роботи й переліку посад, хто саме має виконувати визначені законодавцем завдання. Не регламентація на законодавчому рівні, дуже ускладнює діяльність суб'єктів і сприяє неефективній роботі, що появляється у нецілковитому забезпеченні публічного інтересу. Спосіб подолання: Створення та прийняття Адміністративного кодексу України. Відповідний законопроєкт повинен замінити собою наступні закони України: «Про КМУ», «Про МДА», «Про ВЦА», «Про МС в Україні», «Про столицю України – місто-герой Київ», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про державну службу», «Про службу в ОМС» [2, с. 185].

В. Недосконалість оптимізації функціонування суб'єктів публічного адміністрування. Впровадження системи електронних черг стало суттєвим стартом для модернізації функціонування суб'єктів публічного адміністрування. Ці зміні направлені на створення комфорту і продуктивності при роботі для суб'єктів і вільному доступі громадського суспільства до отримання адміністративних послуг. Проте, це «но-хау» є не в усіх установ України, а якщо і є то не допрацьоване. Наприклад, для подачі документів на отримання паспорту громадянина України існує електронна черга, а для отримання готового документа і активізації його (паспорт у форматі ID-картки) черга не передбачена і знову повертаємось до старої схеми – «жива» черга. При чому у державного реєстратора немає вільного часу, адже робочий день розподілений по хвилинам для прийому нових документів. Фактично послуга подати документи є, а забрати готовий документ немає. Спосіб подолання: доопрацювання системи електронних черг, зокрема створення електронної черги на видачу готових документів публічно – правового характеру та закінчення налаштування онлайн сервісів для вільного доступу громадян до публічної інформації. В період воєнного статусу дані сервіси взагалі не працюють. Це стосується областей, які наближені до бойових дій. Але суспільство живе

і потребує інформування. Звісно, про ті регіони, які перебувають тимчасово під окупацією, мова не йде.

Вирішення окреслених проблемних питань і способи їх вирішення, модернізують роботу суб'єктів публічного адміністрування, тим самим спростять процедуру забезпечення правового статусу даних суб'єктів. Наведені приклади є лише мінімальними, їх набагато більше, проте вони є першочерговими, задля приведення національного адміністративного права до стандартів ЄС. Дана тема потребує спільного наукового та практичного дослідження, спрямованих на досягнення спільної мети – виконання завдань та повноважень суб'єктів публічного адміністрування та задоволення публічного інтересу громадськості та держави.

Список використаних джерел

1. Сахань О. М. Корупція в сучасній країні як джерело деструктивної влади. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»: Політологія.* 2015. № 4 (27). С. 112–129.
2. Терещук В. В. Правовий статус суб'єктів публічного адміністрування : дис. … канд. юр. Наук : 12.00.07 / ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом» Тернопільський національний економічний ун-т. Київ, 2020. 276 с.

Ключові слова: суб'єкти публічного адміністрування, правовий статус, недосконалості забезпечення правового статусу, способи удосконалення.
Key words: subjects of public administration, legal status, imperfections in the provision of legal status, methods of improvement.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Василяка О. К.

КАРАСЕНІ ОЛЕКСАНДРА ВАСИЛІВНА

студентка 4-го курсу Юридичного фахового коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИТЯГНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ СПЛИВУ СТРОКІВ

Питання притягнення до адміністративної відповідальності та спливу строків є одним з найбільш актуальних в Україні. Згідно з дослідженнями вітчизняних вчених, однією з основних проблем у сфері притягнення до адміністративної відповідальності є відсутність вчасного реагування на скоєне правопорушення. На думку науковця Юрія Іващенка, багато справ з розгляду адміністративних правопорушень затягуються на рік і більше, що викликає суттєві труднощі у практичному застосуванні адміністративного законодавства [1].

Актуальність проблеми полягає й у тому, що законодавство про адміністративні правопорушення передбачає певні терміни для притягнення до адміністративної відповідальності, але існує багато

випадків, коли ці терміни не дотримуються. Наприклад, процес вирішення справ про адміністративні правопорушення, зокрема і прийняття відповідного рішення, може затягуватися через недостатню кваліфікацію і розуміння закону посадовцями, а також через низький рівень матеріально-технічної бази органів, що займаються цими питаннями. При цьому, протягом затягнутої процедури встановлення порушення, заявник може втратити можливість звернутися до суду, оскільки терміни для цього будуть вичерпані. Це може призвести до порушення прав громадян та зниження довіри до державних інституцій. Тому вирішення проблеми спливу строків при притягненні до адміністративної відповідальності є важливим завданням для української системи правосуддя.

Основними причинами спливу строків у розгляді справ про адміністративні правопорушення є перевантаженість судової системи та недостатність кваліфікованих кадрів. За даними Ольги Панасюк, вітчизняного юриста, кандидата юридичних наук, затримки в розгляді таких справ зумовлені не тільки поганим функціонуванням судів, але і роботою інших учасників процесу [2].

Деякі науковці вважають, що розв'язанням проблеми може стати заміна адміністративних санкцій на інші види відповідальності. Однак, такий підхід може привести до порушення принципу пропорційності відповідальності та недооцінки серйозності деяких правопорушень. За словами Ольги Коноплі, докторки юридичних наук, покращення організації роботи судів та інших учасників процесу є більш оптимальним рішенням, що дозволить забезпечити вчасність та ефективність розгляду справ [3].

Одним із випадків, коли має місце сплив процесуальних строків, є розгляд адміністративних справ, пов'язаних із питанням необхідної оборони та меж необхідної оборони.

Необхідна оборона – це дія/комплекс дій, які можуть вчинятися собою при захисті державного або громадського порядку, власності, прав і свобод громадян, установленого порядку управління від протиправного посягання шляхом заподіяння посягаючому шкоди [4].

Практика показує, що при розгляді справ про адміністративні правопорушення пов'язані зі здійсненням необхідної оборони, часто виникають проблеми зі спливом строків. Основною причиною є те, що звільнення від адміністративної відповідальності на підставі застосування необхідної оборони потребує детального розгляду обставин справи та зіставлення їх зі свідченнями очевидців та інших доказів.

При цьому, строк притягнення до адміністративної відповідальності не може перевищувати двох місяців з дня вчинення правопорушення. Якщо строк вже сплинув, то особа не може бути притягнута до адміністративної відповідальності.

Проблема полягає в тому, що в разі здійснення необхідної оборони, потрібен додатковий час на зібрання доказів та проведення слідчих дій. Також часто можуть виникати проблеми зі свідченнями очевидців, оскільки вони можуть бути неохочими співпрацювати з правоохоронними органами.

Отже, як висновок, сплив строків у розгляді справ про адміністративні правопорушення пов'язаний з перевантаженістю судової системи та недостатністю кваліфікованих кадрів. Деякі науковці вважають, що заміна адміністративних санкцій на інші види відповідальності може не бути ефективним рішенням. Більш оптимальним рішенням буде покращення організації роботи судів та інших учасників процесу, що дозволить забезпечити вчасність та ефективність розгляду справ. При цьому, при розгляді справ щодо здійснення самооборони особами, можуть виникати випадку спливу процесуальних строків, оскільки потрібен додатковий час на зібрання доказів та проведення слідчих дій.

Список використаних джерел

1. Іващенко Ю. Адміністративне право України : навчальний посібник. Київ : «Юрінком Інтер», 2019. 296 с.
2. Панасюк О. Механізм забезпечення виконання адміністративних правопорушень в Україні : автореф. дис. … канд. юрид. наук: спец. Київ, 2015.
3. Конопля О. Притягнення до адміністративної відповідальності в Україні: теоретичні та практичні аспекти : монографія. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2018. 268 с.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10 (дата звернення: 01.05.2023).

Ключові слова: адміністративна відповідальність, необхідна оборона, сплив строків, судовий розгляд.

Key words: administrative liability, necessary defense, expiration of time limits, court proceedings.

Науковий керівник: асистент Назарчук А. В.

КІСІЛЮК ДЕНИС БОГДАНОВИЧ,
ПАХОЛЧАК ВЕРОНІКА ПАВЛІВНА

студенти 1-го курсу магістратури факультету судового
та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕРЖАВНИЙ АУДИТ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

У сучасній Україні фінансовий контроль є чи не основним засобом за допомогою якого відбувається управління публічними фінансами. Здійснення контролю за станом фінансів у країні – це важлива складова національної безпеки держави, а тому, остання повинна вживати всіх належних заходів, в тому числі розвивати національне законодавство, упорядкувати систему органів фінансового контролю, що дасть змогу забезпечити належний економічний стан у державі. Важливого значення в контексті державного фінансового контролю (далі – ДФК)

відіграє саме державний фінансовий аудит (далі – ДФА), за допомогою якого здійснюється контроль за публічними фінансами в частині їх законного та належного використання.

ДФК у доктрині фінансового права розглядається як комплекс дій, що вчиняються державою в межах визначених законом аби захистити фінансові інтереси держави та суспільства, використовуючи при цьому засоби адміністративного, організаційного чи правоохоронного характеру. ДФК – це комплекс контрольних дій, що реалізуються уповноваженими на те суб'єктами задля того, аби забезпечити фінансову дисципліну. Реалізація ДФК – це важлива функція держави тощо [1].

Особливе місце системі ДФК займає саме ДФА, який в юридичній літературі прийнято розглядати як:

1) один із видів ДФК;
2) одна із форм ДФК;
3) один із методів ДФК;
4) одна із функцій ДФК тощо [2].

Проте, найбільш поширеним є твердження про те, що ДФА – це форма ДФК, що також випливає з чинного законодавства. Так, у законі України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в України» вказано, що однією з форм реалізації ДФК є ДФА. У зазначеному Законі також вказується про те, що фінансовий аудит виступає різновидом фінансового контролю, в межах якого спеціально-уповноважений на те орган здійснює перевірку та аналіз дійсного стану справ, щодо законності та ефективності використання публічних фондів грошових коштів тощо [3].

У доктрині фінансового права також найбільш поширеною є думку про те, що ДФА слід розглядати саме як форму ДФК. Мета даної форми полягає у забезпеченні належного використання публічних фондів грошових коштів та попередженні порушень законодавства в цій сфері, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності. В процесі ДФА, уповноважений на те орган – Державна аудиторська служба України проводить аналіз діяльності органів публічної влади, підприємств, установ та організацій, що належать таким органам на предмет законності та ефективності використання публічних фондів грошових коштів, а в разі виявлення правопорушень, відповідальна особа притягується до відповідальності.

На основі запропонованих визначень, можна стверджувати про те, що за допомогою державного фінансового аудиту:

1) здійснюється аналіз та оцінка результатів, що були досягнуті уповноваженим суб'єктом в процесі використання публічних фондів грошових коштів;

2) здійснюється виявлення правопорушень у процесі використання фондів бюджетних коштів;

3) виявляються фактори, що впливають на ефективність результатів за наслідками використання публічних коштів;

4) уповноважені особи, що вчинили правопорушення в процесі використання публічних фондів грошових коштів притягуються до відповідальності.

Проаналізувавши міжнародні стандарти, можна прослідкувати таку тенденцію, що категорія «державний фінансовий контроль» практично не вживається, проте, широко використовується категорія «державний фінансовий аудит» [4].

Ми не погоджуємося із тим, що ДФК та ДФА – це тотожні поняття, а аргументувати свою незгоду можемо наступними твердженнями:

1) завданням ДФА є перевірка законності та ефективності використання публічних фондів грошових коштів, тоді як завдання ДФК є дотримання фінансової дисципліни в процесі акумулювання, розподілу та використання фондів грошових коштів;

2) об'єктом ДФА є виключно державні та комунальні фонди грошових коштів, у той час як ДФК – публічні та приватні фінанси;

3) підконтрольним суб'єктом під час проведення ДФА є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також створені у порядку, передбаченому законом підпорядковані їм підприємства, установи, організації, в той же час як для ДФК також характерне вчинення дій відносно приватних суб'єктів господарювання (наприклад, контроль за дотриманням сплати податків).

4) суб'єктом здійснення ДФА є Державна аудиторська служба України, в той час як ДФК здійснюється також іншими органами (наприклад, Державна податкова служба України, Державна казначейська служба України) тощо.

З цього випливає, що зміст державного фінансового аудиту значено вужчий державного фінансового контролю, а тому, фактично співвідносяться як частина та ціле. Вважаємо, що державний фінансовий аудит виступає важливою формою зовнішнього вираження державного фінансового контролю, що здійснюється спеціально уповноваженим на те органом з метою перевірки законності та ефективності використання підконтрольним суб'єктом публічних фондів грошових коштів, а також забезпечення законного та ефективного використання таких фондів коштів під погрозою застосування санкцій.

Список використаних джерел

1. Владімірова Н. П. Сутність державного фінансового контролю. Сучасні проблеми фінансового моніторингу : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф.: 10 квітня 2015 р. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. С. 40–44.
2. Петрушевський Ю. Л. Організація і здійснення державного фінансового контролю в сфері ЖКГ. *Ефективна економіка*. 2012. № 2.
3. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1993. № 13. Ст. 110.
4. Глух М., Ковалко Н. Державний фінансовий аудит як різновид фінансового контролю. *Актуальні проблеми правознавства.* 2022. № 1 (29). С. 25–31.

Ключові слова: публічні фінанси, державний фінансовий контроль, державний фінансовий аудит.
Key words: public finance, state financial control, state financial audit.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Маслова Я. І.

МАНДРИЦА ТАЇСІЯ ЕДУАРДІВНА,
ГРАБОВА НАТАЛІЯ ІГОРІВНА

студентки 1-го курсу магістратури факультету судового
та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Використання фінансових ресурсів України – це одна з основних вимог, що ставиться суспільством перед державою, а тому, задля дотримання такої вимоги виникає необхідність у здійсненні належного контролю у даній сфері. В цілому, державний контроль та аудит в нашій державі досить активно удосконалюється, а сприяє цьому Стратегія розвитку управління державними фінансами на період з 2022 по 2025 рр., необхідність якої випливає з Угоди про асоціацію з ЄС та є важливим елементом адаптації вітчизняного законодавства відповідно до європейських стандартів.

Здійснення контролю за публічними закупівлями включає в себе комплекс дій, що має на меті здійснення документального та фактичного аналізу дотримання відповідними суб'єктами законодавства, що регулюють публічні закупівлі [1]. У цілому, останнім часом процедура публічних закупівель зазнала активних змін. Першочергово варто згадати про те, що 25.12.2015 р. було прийнято новий законодавчий акт, що почав регулювати дану сферу – закон України «Про публічні закупівлі». Основною зміною даного законодавчого акту стало те, що фактично було запроваджено проведення публічних закупівель за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем. Окрім цього, важливим елементом даного законодавчого акту є норми, що регулюють державний нагляд та контроль у цій сфері. Так, Закон відносить до органів, що здійснюють контроль за публічними закупівлями такі органи як: Державну казначейську службу, Рахункову палату, Державну аудиторську службу України, Антимонопольний комітет України тощо [2].

Загалом найбільш ефективний контроль здійснюється саме Державною аудиторською службою України та Рахункова палата України. Стосовно рахункової палати України, то варто відзначити те, що вона виступає вищим органом фінансового контролю (хоча, пряма вказівка на це не міститься в положеннях закону, проте, випливає зі змісту діяльності органу), мета діяльності якої полягає в тому, щоб забезпечити належну та єдину систему контролю за виконанням державного бюджету України та власне за акумулюванням, розподілом та використанням фондів грошових коштів [3]. На основі аналізу Закону України «Про Рахункову палату України», до повноважень даного органу варто було б віднести:

1) реалізація аудиту ефективності за процедурою публічних закупівель;

2) аналіз звітів щодо виконання бюджету, в тому числі щодо функціонування системи публічних закупівель;

3) аналіз звітів про здійснення уповноваженим органом контролю за публічними закупівлями;

4) проведення зовнішнього фінансового контролю за процедурами закупівель тощо [4].

Що стосується ролі Антимонопольного комітету в процесі контролю за проведення публічних закупівель, то АМУ Закон України «Про публічні закупівлі» проголошує його як орган оскарження [5]. Саме тому, задля виконання такого повноваження, в межах АМУ функціонує адміністративна колегія, до відання якої відносять розгляд скарг стосовно порушення процедури публічних закупівель або законодавства у цій сфері. АМУ – це уповноваженим орган, що здійснює оперативний контроль стосовно процедури публічних закупівель шляхом реагування на скарги тих чи інших суб'єктів.

Одним з найбільш важливих органів, що впливає на процедуру контролю за публічними закупівлями є власне Державна аудиторська служби. Основним законодавчим актом, яким керується ДАСУ в процесі реалізації своїх повноважень є Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні». Виходячи з його положень, можна виділити такі форми державного фінансового контролю як аудит, інспектування, перевірка закупівель та моніторинг закупівель. Важливе значення в даному випадку має саме моніторинг закупівель, що виступає новою проте ефективною процедурою щодо контролю за здійсненням публічних закупівель. Суть моніторингу полягає у тому, що уповноважений орган здійснює аналіз дотримання підконтрольним суб'єктом законодавства, що регулює процедуру проведення публічних закупівель на всіх без виключення стадіях такого процесу. В процесі такої діяльності встановлюється:

1) чи були підстави для застосування процедури закупівлі;

2) чи відповідають документи, що були подані умовам визначеним в Законі;

3) чи відповідає процедура проведення таких закупівель чинному законодавству;

4) чи був правомірно укладений договір у випадках, коли проведення публічних закупівель – не обов'язково;

5) чи відповідають будь які рішення, що приймаються в процесі публічних закупівель чинному законодавству тощо.

Саме тому, можна стверджувати про те, що моніторинг закупівель виступає ефективним та водночас унікальним заходом державного контролю в сфері публічних закупівель, належне використання якого дасть змогу уникнути порушень у цій сфері, забезпечити законність та своєчасність проведення таких процедур.

Важливе значення в процесі контролю за закупівлями відіграє саме інформаційно-телекомунікаційна система "Prozorro". Ця система фактично виступає платформою, в межах якої проводиться процедура публічних закупівель у тих випадках, коли вона – обов'язкова відповідно до чинного законодавства. Так,

відповідно до статистичних даних, у період за 2022 р. було укладено 2,8 млн договорів про публічні закупівлі, загальна вартість яких становить 484 млн грн [6].

Отже, можна дійти до висновку про те, що процедура контролю за публічними закупівлями активно розвивається, впроваджуючи при цьому в національну систему такі практики, які забезпечують належне проведення таких процедур тощо.

Список використаних джерел

1. Про публічні закупівлі : Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2016. № 9. Ст. 89.
2. Хорунжак Н. М. Публічні закупівлі: шляхи вирішення організаційних і контрольно-облікових проблем. *Сталий розвиток економіки.* 2016. № 3 (32). С. 143–149.
3. Про рахункову палату : Закон України від 02.07.2015 р. № 576-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2015. № 36. Ст. 360.
4. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993 р. № 3660-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1993. № 50. Ст. 472.
5. Мальчик М. В., Оплачко І. О. Ефективність функціонування системи публічних закупівель “Prozorro” в площині забезпечення сталого розвитку регіонів. *Децентралізація публічного адміністрування в умовах інтеграції України до Європейської спільноти: проблеми та перспективи*. Сєвєродонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. С. 159–163.
6. У 2022 р. в системі Prozorro було укладено 2,8 млн контрактів на загальну суму 484 млн гривень. *Урядовий портал*. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/v-2022-rotsi-v-systemi-prozorro-bulo-ukladeno-28-mln-kontraktiv-na-zahalnu-sumu-484-mln-hrn-nadiia-bihun (дата звернення: 05.05.2023).

Ключові слова: фінанси, фінансовий контроль, моніторинг, публічні закупівлі.

Key words: finance, financial control, monitoring, public procurement.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Маслова Я. І.

МАРІНА АНАСТАСІЯ ВАЛЕНТИНІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРІНГУ ТА ЇХ ЕФЕКТИВНІСТЬ У БОРОТЬБІ З ФІНАНСОВОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

У дослідженні проблемних аспектів типологізації методів дослідження та протидії фінансовим злочинам було проаналізовано підходи різних вчених до цієї проблеми. Ці результати досліджень

можуть бути корисними для подальшого розвитку методів боротьби з фінансовими злочинами.

У сучасних умовах фінансова злочинність є однією з найбільш небезпечних сфер, яка негативно впливає на економіку країни та загрожує національній безпеці. Щоби боротися з цією проблемою, необхідно використовувати сучасні методи та інструменти фінансового моніторингу. Вони дозволяють відслідковувати та аналізувати фінансові операції та перекази коштів, виявляти ознаки фінансової злочинності та усунути їх на відповідному етапі.

Ефективне використання сучасних методів та інструментів фінансового моніторингу допомагає зменшити кількість фінансових злочинів, підвищує рівень безпеки в національному та міжнародному масштабі, а також забезпечує стабільність фінансової системи та підвищує довіру до банківської системи загалом. Тому використання сучасних методів та інструментів фінансового моніторингу є важливою складовою боротьби з фінансовою злочинністю [1].

Ось деякі сучасні методи та інструментів фінансового моніторингу та їх ефективності у боротьбі з фінансовими злочинами:

1. Впровадження передових технологій, таких як штучний інтелект та машинне навчання, значно підвищило ефективність систем фінансового моніторингу у виявленні та запобіганні фінансовим злочинам.

2. Співробітництво між фінансовими установами та правоохоронними органами, якому сприяють обмін інформацією та взаємне навчання, має вирішальне значення для підвищення ефективності фінансового моніторингу та боротьби з фінансовими злочинами.

3. Використання аналітики великих даних та моніторингу в режимі реального часу дозволило фінансовим установам виявляти підозрілі схеми та дії, які можуть вказувати на відмивання грошей, фінансування тероризму чи інші фінансові злочини [2].

4. Інтеграція функцій відповідності та управління ризиками в основні бізнес-операції фінансових установ необхідна для створення культури сумлінності та підзвітності, яка запобігає фінансовим злочинам.

5. Впровадження міжнародних стандартів та передової практики,

таких як положення про боротьбу з відмиванням грошей (AML) та фінансуванням тероризму (CTF), має важливе значення для забезпечення узгодженості та ефективності фінансового моніторингу в різних країнах та юрисдикціях.

6. Безперервна освіта та навчання фінансових фахівців останнім тенденціям та методам фінансових злочинів має вирішальне значення для того, щоб йти в ногу з мінливим характером цієї глобальної загрози.

7. Розвиток державно-приватних партнерств за участю організацій громадянського суспільства, наукових кіл та інших зацікавлених сторін може підвищити прозорість та підзвітність фінансових систем та сприяти запобіганню та розкриттю фінансових злочинів [4].

8. Оцінка та вимірювання ефективності та дієвості систем фінансового моніторингу повинні ґрунтуватися на чітких показниках

ефективності та орієнтованих на результат показниках, що відображають вплив таких систем на скорочення фінансових злочинів та захист цілісності фінансових систем.

9. Аналізу даних. Використання аналізу даних та машинного навчання дозволяє виявити незвичні транзакції та підозрілі зміни в режимі роботи. Наприклад, аналітична програма може розпізнати транзакції, що не збігаються за обсягом та умовами проведення з іншими аналогічними операціями.

10. Система класифікації ризиків. Використання систем класифікації ризиків допомагає ідентифікувати потенційні проблеми та внести зміни в процес відповідно до потреб конкретної ситуації.

11. Аналіз зв'язків. Моніторинг зв'язків дозволяє виявити компанії, які на перший погляд не пов'язані, але фактично співпрацюють. Це може допомогти виявити проходження «чорних грошей» між ними.

12. Використання програмного забезпечення. Використання спеціального програмного забезпечення дозволяє автоматизувати процеси фінансового моніторингу, що значно зменшує ризик помилок та підвищує ефективність контролю.

13. Технологія Блокчейн. Технологія Блокчейн може використовуватись для створення безпечного та прозорого реєстру фінансових транзакцій. Ця технологія може допомогти запобігти фінансовим злочинам, оскільки злочинцям буде важче приховувати свою діяльність [3].

Ефективність цих сучасних методів та інструментів фінансового моніторингу в боротьбі з фінансовими злочинами неможливо переоцінити. Фінансові установи, які впровадили ці технології, досягли значного скорочення фінансових злочинів та порушень нормативних вимог. Крім того, ці методи та інструменти спростили для регулюючих органів моніторинг фінансових операцій та розслідування потенційних фінансових злочинів.

На підставі досліджень та аналізу можна зробити висновок, що сучасні методи та інструменти фінансового моніторингу ефективні в боротьбі з фінансовими злочинами. Використання передових технологій, таких як аналіз даних, штучний інтелект та машинне навчання, значно розширило можливості фінансових установ та регулюючих органів щодо виявлення та запобігання фінансовим злочинам.

Крім того, впровадження міжнародних стандартів, таких як рекомендації Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ), та створення нормативно-правової бази сприяла підвищенню ефективності фінансового моніторингу. Співпраця та обмін інформацією між різними агентствами та установами також виявилися вирішальними у боротьбі з фінансовими злочинами.

Однак, незважаючи на досягнення в галузі сучасних методів та інструментів фінансового моніторингу, по-як і раніше існують проблеми, які потребують вирішення. Ці проблеми включають необхідність постійного вдосконалення та оновлення технологій, здатність йти в ногу з мінливим характером фінансових злочинів та необхідність ширшого міжнародного співробітництва.

Отже, ефективне використання сучасних методів та інструментів фінансового моніторингу в поєднанні з міжнародними стандартами та співпрацею може значно покращити можливості виявлення та запобігання фінансовим злочинам.

Список використаних джерел

1. Мельников О. І. Фінансовий моніторинг у боротьбі з грошово-кредитними злочинами в Україні. *Економічний аналіз.* 2019. Т. 28. С. 152–157.
2. Завадська Н. А. Забезпечення фінансової безпеки України: теорія та практика. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019. Вип. 29.6. С. 145–152.
3. Крюкова О. В. Фінансовий моніторинг як інструмент забезпечення фінансової безпеки держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління»*. 2018. Вип. 905. С. 197–204.
4. Барабаш О. А. Фінансовий моніторинг та його значення у боротьбі з фінансовою злочинністю. *Наукові записки. Серія «Проблеми законності»*. 2018. Т. 33. С. 171–175.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, фінансова злочинність, боротьба з фінансовою злочинністю, методи, інструменти боротьби.

Key words: financial monitoring, financial crime, combating financial crime, methods, tools of combat.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Сідор М. І.

МЕЛЬНИК ІРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Сучасні умови, в яких перебуває українська економіка досить складні, і вимагають ефективної роботи органів державного фінансового контролю. Україна стикається з великими економічними викликами, такими як високий рівень корупції, низький рівень інвестицій та обмежені можливості для розвитку бізнесу. У таких умовах державний фінансовий контроль стає важливішим, ніж коли-небудь. Забезпечення ефективності державного фінансового контролю може допомогти українській економіці розвиватися в сталий та стійкий спосіб і вийти на новий рівень.

Вітчизняні науковці досить детально підходять до визначення поняття «контроль», конкретизуючи ті або інші ознаки, щодо розуміння контролю. Але, серед переважної більшості є домінуючою думка про те, що сутність контролю полягає у здійсненні цілеспрямованого впливу на об'єкти управління, який передбачає

систематичний нагляд, спостереження за їхньою діяльністю для виявлення відхилень від установлених норм, правил, вимог чи завдань у процесі їхнього виконання [4].

В Україні діє система спеціальних органів державного фінансового контролю, які здійснюють контроль за використанням державних коштів та дотриманням законодавства у сфері фінансів, такі як: Міністерство фінансів України, Рахункова палата, Державна податкова служба України, Державна аудиторська служба України, Державна казначейська служба України, Державна служба фінансового моніторингу, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національний банк України. Функції цих органів включають проведення фінансового аудиту, контроль за використанням державних коштів, запобігання та протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та багато іншого. Крім того, ці органи також забезпечують підготовку пропозицій щодо поліпшення законодавства в сфері фінансів та дотримання міжнародних стандартів.

У Законі України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» визначено основні функції органу фінансового контролю, серед яких є розроблення пропозиції щодо усунення виявлених недоліків і порушень та запобігання їм у подальшому; вживання в установленому порядку заходів, щодо усунення виявлених під час здійснення державного фінансового контролю порушень законодавства та притягнення до відповідальності винних осіб; здійснення державного фінансового контролю за цільовим та ефективним використанням коштів державного і місцевих бюджетів [1].

Оцінка ефективності діяльності органів державного фінансового контролю в Україні є складним завданням і потребує комплексного дослідження. Однак, можна виділити деякі основні аспекти оцінки ефективності діяльності цих органів, де один з основних показників фінансового контролю це те, що ці органи повинні бути незалежними від впливу зовнішніх факторів, таких як політика або комерційні інтереси. Вони повинні діяти виключно на користь суспільства і не переслідувати особисті або фінансові інтереси. Для ефективного здійснення фінансового контролю потрібно мати достатні знання, навички і ресурси для належного виконання своїх функцій. Потрібно мати доступ до сучасних методів аналізу і контролю, а також постійно підвищувати свою кваліфікацію, дивитися на статистику роботи, аналізувати прогалини в роботі та вносити рекомендації щодо поліпшення фінансової системи та управління фінансами загалом. Органи фінансового контролю повинні співпрацювати з іншими органами та інституціями, такими як правоохоронні органи, фінансові установи та аудиторські організації. Взаємодія та обмін інформацією сприяють покращенню ефективності фінансового контролю та виявленню широкого спектру фінансових порушень.

Отже, загальною метою оцінки ефективності діяльності органів фінансового контролю є забезпечення прозорості, ефективності та довіри до фінансової системи. Це важливий елемент в боротьбі з корупцією, забезпеченні фінансової стабільності та створенні

сприятливих умов для економічного розвитку нашої держави, особливо в такий непростий час, як зараз. Для досягнення максимальної ефективності діяльності органів контролю, можна рекомендувати наступні заходи:

– забезпечення відповідної кваліфікації та постійне підвищення навичок працівників органів державного фінансового контролю. Відповідна підготовка та підвищення кваліфікації допоможуть працівникам бути більш ефективними у своїй роботі, а також забезпечити виконання своїх обов'язків відповідно до законодавства;

– для ефективного здійснення контрольних заходів, працівники державного фінансового контролю повинні мати доступ до необхідної інформації та технічних засобів та бути незалежними у своїй діяльності;

– розробка та впровадження ефективної системи моніторингу та оцінки результатів діяльності органів державного фінансового контролю, яка допоможе вчасно виявляти проблеми та робити відповідні корективи до роботи;

– запровадження електронних систем контролю та моніторингу. Використання сучасних інформаційних технологій дозволить забезпечити більш швидкий та ефективний доступ до інформації, а також зменшити витрати на здійснення контрольних заходів. Це може включати автоматизацію процесів, впровадження електронних систем контролю та аналізу даних, а також покращення звітності та обміну інформацією;

– розвивати та зміцнювати співпрацю з міжнародним співробітництвом у сфері фінансового контролю. Це може включати обмін досвідом, нормами та стандартами з іншими країнами, участь у міжнародних організаціях та форумах. Міжнародне співробітництво дозволить отримати доступ до новітніх методик та практик контролю, а також підвищити ефективність боротьби з міжнародними фінансовими порушеннями, такими як корупція та відмивання грошей.

Можна зробити висновок, що ефективна діяльність органів державного фінансового контролю є важливим елементом забезпечення стабільності державних фінансів та боротьби з корупцією. Для досягнення максимальної ефективності діяльності органів контролю необхідно забезпечити відповідну кваліфікацію працівників, доступ до необхідної інформації та технічних засобів, незалежність та автономність органів, розробку та впровадження ефективної системи моніторингу та оцінки результатів діяльності, розвиток міжнародної співпраці, запровадження електронних систем контролю і моніторингу і все це можна досягти тільки шляхом спільних дій.

Список використаних джерел

1. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 р. [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12
2. Державний фінансовий контроль у публічному управлінні : навч. посібн. / колектив авторів ; за ред. В. М. Русіна та Б. С. Шулюк. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. 214 с.

3. Реформування фінансового контролю в Україні: проблемні питання та напрями їх вирішення : монографія / Л. В. Дікань, О. В. Кожушко, Т. О. Крівцова та ін. ; за заг. ред. канд. екон. наук, професора Л. В. Дікань. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 220 с.
4. Петричук М. В. Поняття та основні завдання державного фінансового контролю [Електронний ресурс]. 2022. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/115.pdf

Ключові слова: фінансовий контроль, державний фінансовий контроль, державні фінанси, функції, суб'єкти здійснення фінансового контролю.
Key words: financial control, state financial control, state finances, functions, subjects of financial control.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Маслова Я. І.

НЕЧКО ЯНА ОЛЕКСАНДРІВНА,
ЗЕМЛЯНА ДАРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

студентки 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ

У демократичних державах важливу роль відіграє наявність активної та ефективної комунікації між органами державної влади та громадським суспільством, зокрема громадськими об'єднаннями. Безпосередньо це проявляється у передачі інформації, ставленні громадськості до державно-управлінських інституцій тощо. Також така взаємодія дає можливість громадськості приймати участь у процесі здійснення державної політики. Так, відповідно до Конституції України громадяни мають право об'єднуватися у громадські організації для захисту своїх прав, свобод та законних інтересів [1], а також брати участь в охороні громадського порядку, сприяти органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам та іншим органам державної влади [2].

Що стосується правоохоронних органів, то Національна поліція України (далі – НПУ) являється одним із ключових органів, що представляють державну владу та безпосередньо комунікують з населенням. Для ефективної взаємодії необхідне порозуміння, взаємний обмін правдивою та актуальною інформацією, довіра та прозорість дій як зі сторони правоохоронних органів, так зі сторони суспільства. Зокрема, прослідковується, що добре налагоджена комунікація правоохоронних органів з громадськими об'єднаннями та суспільством загалом позитивно відображається на їх діяльності, формує довіру населення та загалом позитивного ставлення до цих органів.

Варто зазначити, що питання взаємодії громадських об'єднань з правоохоронними органами залишається доволі актуальним, що зумовлено в першу чергу постійними змінами в суспільстві

та процесами реформування цих органів. Також актуальність щодо питання покращення взаємодії між населенням та правоохоронними органами підіймається і в науковій літературі, оскільки саме з ним тісно пов'язано зміцнення демократичних засад суспільства [1]. Це проявляється в тому, що є багато різноманітних підходів щодо взаємодії правоохоронних органів та суспільства, тому важливо дослідити кожен з них та виявити позитивні риси та можливості кожного.

Згідно соціологічного дослідження діяльність щодо охорони правопорядку і протидії правопорушень в першу чергу пов'язується саме зі стійкими відносинами між органами НПУ та громадськістю задля досягнення певних цілей [2]. Варто зазначити, що вміння взаємодіяти з іншими представниками правоохоронних органів, громадянами є доволі важливою складовою при здійсненні професійної діяльності правоохоронця. Одними із найбільш дієвих форм комунікативної взаємодії являється діалог та співробітництво. Щодо співробітництва, то це спільна діяльність між суб'єктами при виконанні покладених на них завдань із чітко визначеною метою. Варто зазначити, що на даний час співробітництво між правоохоронними органами та громадянами відбувається досить фрагментарно, без чіткою визначеної належної організації. І в більшості випадків громадськість залучається у випадках коли така допомога необхідна саме правоохоронцям, тобто це можуть бути надзвичайні, екстремальні ситуації, гучні чи резонансні події, що можуть нести негативні наслідки для суспільства. Саме тому важливо на практиці спільно приймати та реалізовувати рішення за чіткою визначеною процедурою. Така робота перш за все має ґрунтуватися на принципах діяльності НПУ, до яких належать: верховенство права, дотримання прав та свобод людини, відкритість, прозорість, законність, взаємодія з населенням на засадах партнерства тощо [4].

Під принципом взаємодії з населенням на засадах партнерства розуміється саме тісна та ефективна взаємодія між правоохоронними органами та населенням, громадськими об'єднаннями задля задоволення їх потреб. Однак варто враховувати, що така взаємодія має низку особливостей, що пов'язані безпосередньо зі специфікою службової діяльності. Тож уміння правоохоронців будувати взаємовідносини з громадськістю є важливою складовою професійної діяльності, а також впливає на оцінку їхнього професійного рівня та правової культури.

Для забезпечення ефективної взаємодії важливу роль відіграє також якісна нормативно-правова база та відповідність її реаліям сучасного життя. Також варто сприяти тому, щоб кожна особа мала відчуття причетності до правового порядку і, зокрема, відчувала себе повноцінним членом суспільства, а не «маленькою людиною» [3].

Виходячи із викладеного варто зробити висновок, що на теперішні час питання ефективної взаємодії поліції та громадськості є актуальним питанням якому варто приділити велику увагу, постійно вдосконалювати вже існуючі форми та запроваджувати нові форми взаємодії з громадськими об'єднаннями із врахуванням попереднього досвіду, забезпечувати конституційно визначені принципи тощо.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 15.04.2023).
2. Про участь громадян в охоронігромадського порядку і державного кордону : закон України від 22 червня 2000 р. № 1835-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14 (дата звернення: 15.04.2023).
3. Музичук О. М. Організаційно-правові основи участі громадян в охороні громадського порядку і боротьбі з правопорушеннями : автореф. дис. … канд. юрид. наук. Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2003. 20 с.
4. Музичук О. М. Напрямки вдосконалення взаємодії органів внутрішніх справ з громадскістю в сфері охорони громадського порядку. *Право і безпека.* 2003. № 3. С. 114–117.

Ключові слова: правоохоронні органи, громадськість, громадські об'єднання, взаємодія, принципи взаємодії.
Key words: law enforcement agencies, public, public associations, interaction, principles of interaction.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Корнута Л. М.

ОМЕЛЬЯНЧЕНКО КАТЕРИНА ОЛЕКСІЇВНА,
ЩЕПОТІНА МАРИНА СЕРГІЇВНА

студентки 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ ПИТАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРОК ДЕРЖАВНОЮ АУДИТОРСЬКОЮ СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ

Державний фінансовий контроль охоплює багато рівнів управління, його завдання полягає в перевірці законності та доцільності використання державних коштів з метою забезпечення ефективного функціонування фінансової системи. Окрім того, він забезпечує відстеження обґрунтованості й ефективності управлінських рішень, дає змогу попередити відхилень результатів від норми й усунення виявлених порушень.

Державний контроль вважається невід'ємним елементом у сучасній демократичній державі, гарантією ефективного використання державних фінансових ресурсів. Основними суб'єктами державного фінансового контролю є органи законодавчої, виконавчої та судової влади, а визначальним суб'єктом серед них є Державна аудиторська служба України, діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України [5, с. 66].

Роблячи висновок з вищезазначеного, можна виокремити завдання державного фінансового контролю, яке полягає у забезпеченні законності, ефективності, фінансової дисципліни і раціональності у ході

формування, розподілу, володіння, використання та відчуження коштів, які належать державі [3].

На сьогодні в Україні відсутня єдина система фінансового контролю та взаємодії між її органами, як і немає належного нормативного регулювання щодо співпраці між органами контролю. Аналізуючи діюче законодавство, можемо зробити висновок, що воно є застарілим, чітко не визначає правові положення державних контролюючих органів, та допускає дублювання функцій різних суб'єктів. Отже, враховуючи важливість фінансового контролю в демократичній державі, необхідно приділити увагу вирішенню цих проблем та розробити науково обґрунтовані пропозиції для їх вирішення.

Поява поняття фінансового аудиту в українському законодавстві виникла у зв'язку з існуванням певних причин, серед яких Мельник К. П. виокремлює: 1) необхідність підвищення ефективності управління державними фінансами та вдосконалення діяльності організацій, що використовують бюджетні кошти; 2) складність у формуванні бухгалтерської інформації і відповідно недостатність знань для самостійної перевірки щодо правильного ведення фінансового обліку; 3) потреба введення більш оперативної форми контролю, що буде контролювати використання бюджетних коштів і майна [6].

Згідно з Положенням про Державну аудиторську службу України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 р. № 43, Державна аудиторська служба України здійснює державний фінансовий контроль, зокрема, проведення державного фінансового аудиту, інспектування, а також здійснює перевірки закупівель і їх моніторинг [2]. Організація проведення таких перевірок передбачена Порядком проведення перевірок закупівель Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 631. Пунктом 3 цього Порядку встановлено, що питання здійснення закупівель перевіряється органом державного фінансового контролю під час проведення інспектування, а також під час державного фінансового аудиту [1]. Однак, такі положення дають можливість сформувати думку щодо розуміння цього припису як обов'язкового повноваження здійснення перевірок закупівель виключно під час проведення інспектування та державного фінансового аудиту.

Крім того, перевірки можуть бути проведені за письмовим рішенням керівника органу державного фінансового контролю або його заступника в разі наявності підстав, визначених пунктом 4 Порядку, зокрема, якщо замовник не надав пояснення та їх документального підтвердження на обов'язковий письмовий запит протягом трьох робочих днів з дня його надходження [4].

Одночасно положення вищезазначеного пункту 4 Порядку дають можливість розпочати процес перевірки після того, як були отримані будь-які відомості щодо порушення порядку закупівлі. Тобто зміст норми прямо не вказує конкретну підставу правопорушення, щодо якого буде здійснюватися перевірка. Така інформація може бути неповною або недостовірною, і як наслідок можуть бути розпочаті інші

заходи державного фінансового контролю для перевірки наведених фактів. Виходячи з цього, замовники витрачатимуть час та кошти на підготовку пояснень та копіювання документів, а органи державного фінансового контролю, в свою чергу, витрачатимуть час на перевірку інформації. Отже, для вдосконалення та усунення наявних проблем у механізмі проведення фінансового аудиту необхідно: запровадити єдиний електронний сервіс, що дозволить швидко та зручно обмінюватись документами та інформацією між ДАСУ та контрольованими суб'єктами; залучити громадськість в якості спостерігачів для підвищення довіри до процесу перевірок; розробити програми державної політики щодо підтримки та розвитку організацій та підприємств для зменшення ризиків порушень у сфері використання державних коштів та підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів.

Отже, фінансовий аудит слід вважати одним із видів державного фінансового контролю, за якого Державна аудиторська служба України перевіряє фактичний стан справ, діяльність державних органів щодо ефективності й законності використання коштів, а також достовірність фінансової звітності та правильність ведення бухгалтерського обліку, функціонування у таких органах системи внутрішнього контролю. З метою покращення процесу державного фінансового аудиту необхідно здійснити перегляд та удосконалення законодавства, впровадити використання новітніх технологій. Вищезазначені проблеми у роботі органу та прогалини у нормативно-правових актах потребують врегулювання та удосконалення існуючих норм.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку проведення перевірок закупівель Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами і внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 р. № 631. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/631-2013-п
2. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 р. № 43. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-п
3. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12
4. Аналіз регуляторного впливу проєкту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку проведення перевірок закупівель Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами». 2020. URL: https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/1090
5. Правове регулювання фінансового контролю в Україні : навчальний посібник / М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, І. М. Проць, Ю. Р. Лозинський. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 267 с.
6. Мельник К., Плоскіна А. Сучасний стан та тенденції розвитку державного аудиту в Україні. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2022. Вип. 1–2, № 290–291. С. 70–78. URL: http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2022/290-291/pdf/70-78.pdf

Ключові слова: аудит, фінансовий контроль, закупівлі, Державна аудиторська служба України, перевірка закупівель.
Key words: audit, financial control, procurement, State Audit Service of Ukraine, checks of procurements.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Маслова Я. І.

ПАНЧЕНКО ІННА ІГОРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ

Для подальшого економічного розвитку України та виконання завдань, визначених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, важливим є ефективне та цільове використання державних фінансів, що вимагає системного вдосконалення діяльності державних та муніципальних інституцій, розвитку адміністративної культури та правового забезпечення. Механізми прозорого та ефективного використання державних коштів є більш важливими, ніж саме отримання коштів. Це пов'язано з тим, що ефективне та результативне управління використанням цих коштів дає можливість проаналізувати їх цільове використання. Довіра громадськості до держави базується на ефективному фінансовому управлінні державними коштами і, таким чином, визначає майбутню економічну траєкторію країни. Такий контроль має бути об'єктивним і незалежним від адміністративних органів, які контролюють публічні кошти [1].

Питання модернізації системи правового забезпечення державного фінансового контролю в Україні вже розглядали в своїх працях провідні науковці: В. В. Гулько, О. М. Есманов, М. В. Корнєєв, Ю. О. Ровинський, І. Я. Чугунов, О. А. Шевчук тощо. Однак, в Україні недостатньо досліджень, присвячених удосконаленню правового забезпечення державного фінансового контролю.

Після укладання Угоди про асоціацію з ЄС, Україна розпочала проведення різноманітних реформ та модернізацій, взявши за зразок європейські стандарти у різних сферах життєдіяльності держави та суспільства. Однак, зокрема в сфері державного фінансового контролю, необхідно провести модернізацію відповідно до викликів сучасності та кращого європейського досвіду. Слід зазначити, що стандарти здійснення державного фінансового контролю в європейських країнах сформувалися протягом тривалого часу еволюційним шляхом.

Як зазначає, О. А. Шевчук протягом тривалого періоду еволюції в сучасних західних суспільствах були створені інститути та інструменти фінансового контролю на національному рівні, зокрема в країнах Західної Європи та США [2, с. 6].

Відповідно, Україна має адаптувати вже існуючу практику функціонування фінансового контролю до нових європейських стандартів створивши реально діючу систему державного фінансового контролю [1].

Як перший крок на цьому шляху можна зазначити Концепцію розвитку державного внутрішнього фінансового контролю (надалі – ДВФК) на період до 2017 р., затверджену Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2005 р [2].

Концепція описує європейські системи управління державними внутрішніми фінансами як такі, що використовують загальний інституційний підхід та концептуальну основу, хоча існують певні відмінності.

І ця концепція є надзвичайно важливою. Йдеться не про повне перенесення набору європейських стандартів у сфері управління державними фінансами в українську практику, а лише про дотримання єдиних стандартів, спільних для всієї Європи.

Тому надзвичайно важливо, щоб національні системи управління фінансами були чітко та юридично підкріплені. Прийнята в 2005 р. Концепція започаткувала процес гармонізації національного законодавства з практикою провідних європейських країн у сфері реформування системи управління державними фінансами.

Процес адаптації фінансового законодавства України до законодавства ЄС розпочався з консолідації концептуальних засад ДВФК, які відповідають вимогам ЄС, викладеним в Основному документі Міжнародної вищої установи фінансового контролю (INTOSAI) та acquis communitaire. У концепції також було проведено аналіз ДВФК та визначено основні виклики, стратегічні напрями та основні етапи розвитку реформи системи ДВФК [3].

Отже, у цій концепції вперше визначено поняття ДВФК, що ґрунтується на принципах законності, економічності, ефективності, результативності та прозорості управління фінансами. В державних структурах управління ДВФК розглядається як сукупність трьох компонентів: внутрішнього контролю, внутрішнього аудиту та їх гармонізації [2].

Ю. С. Ващук вказує, що при прийнятті Концепції була закінчена існуюча на той час модель «інспектування», яку здійснювали органи державної контрольно-ревізійної служби та контрольно-ревізійні підрозділи центральних органів виконавчої влади [3].

Результатом такого контролю за діяльністю державних установ і муніципалітетів було виявлення правопорушень і покарання винних, а не оцінка результатів фінансового менеджменту і, як наслідок, впровадження заходів із запобігання правопорушень.

Це унеможливлює усунення фінансових порушень та їх наслідків, а також своєчасне проведення аудиту через значний проміжок часу після прийняття управлінських рішень. Вищезазначена концепція визначає концептуальні засади, в рамках яких передбачаються

організаційні та операційні механізми діяльності ВОФК в системі державного і комунального секторів.

Так, ДВФК – це «сукупність трьох складових: внутрішнього контролю, внутрішнього аудиту та їх гармонізації» [4].

Проте деякі науковці не погоджуються із сутнісним визначенням ДВФК. Наприклад, Н. Ю. Мельничук стверджує, що ержавний фінансовий контроль є системою нагляду, що охоплює різні форми, методи та засоби формування та використання бюджетних ресурсів. Ці засоби та методи застосовуються державними органами влади з метою ефективного управління на різних рівнях соціально-економічного розвитку країни [5, с. 287].

1 серпня 2013 р. Кабінет Міністрів України схвалив «Стратегію розвитку системи управління державними фінансами», визнавши необхідність визначення основних проблем розвитку складових системи управління державними фінансами в середньостроковій і довгостроковій перспективі та шляхів їх вирішення в рамках комплексного підходу, необхідного для розбудови ефективної системи управління державними фінансами [3].

Ця стратегія пояснює необхідність державного внутрішнього фінансового контролю як однієї з основних складових системи управління державними фінансами, стратегія підкреслює важливість ДВФК як державного інструменту, що дозволяє органам державної влади покращити свою роботу, підвищити рівень державного управління та зменшити кількість проблем, пов'язаних з діяльністю органів державної влади [3].

У разі змін у зовнішньому середовищі, перегляду пріоритетів або змін у потребах держави чи суспільства завданням ДВФК є інформування публічної системи. У цьому контексті Стратегія вдосконалення управління державними фінансами передбачає постійне оцінювання ДВФК з метою їх адаптації до поточних потреб, що сприяє врахуванню удосконалень в державному управлінні, нових технологій та змін у програмах [4].

Гармонізація системи ДВФК України з європейськими вимогами вимагає реформування загального системного підходу, механізмів і процедур, реструктуризація ДВФК, реформування інститутів і принципів здійснюється відповідно до урядової концепції, включаючи створення центральних підрозділів гармонізації, які існують у країнах ЄС. Однак кожна країна має свій власний специфічний шлях реформування, створення служб внутрішнього аудиту та розвитку нормативно-правової бази фінансового контролю [4].

Проаналізувавши законодавство України у сфері вищого державного фінансового контролю, можна зробити висновок, що національна нормативно-правова база поступово наближається до європейських стандартів. Українські міністерства запровадили системи внутрішнього контролю та децентралізовані служби внутрішнього аудиту, враховуючи найкращі міжнародні практики.

Водночас існує низка проблем, які потребують вирішення та усунення. Раніше функцію інспектування виконували

контрольно-ревізійні управління державних організацій, але зараз вона передана більш лояльній службі внутрішнього аудиту, яка діє на випередження.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України ВВР від 08.07.2010 р. № 2456-VI, ред. від 06.05.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17 (дата звернення: 07.05.2023).
2. Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 р.: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.05.2005 р. № 158. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/158-2005-р#Text (дата звернення: 07.05.2023).
3. Стратегія розвитку системи управління державними фінансами: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 р. № 774-р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/774-2013-р#Text (дата звернення: 07.05.2023).
4. Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту : наказ Міністерства фінансів України від 04.10.2011 р. № 1247. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11 (дата звернення: 07.05.2023).
5. Мельничук Н. Ю. Державний внутрішній фінансовий контроль в Україні: стан та перспективи розвитку. *Зб. наук. пр. держ. податк. служби України.* 2011. С. 286–295. URL: http://surl.li/gvuwh (дата звернення: 07.05.2023).

Ключові слова: фінансовий контроль, євроінтеграція, контролюючі органи, аудит, європейська концепція, управління державними фінансами.
Key words: financial control, European integration, regulatory authorities, audit, European concept, management of public finances.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Сідор М. І.

ПОСТНА ЄЛИЗАВЕТА СЕРГІЇВНА

студентка 2-го курсу
Навчально-наукового інституту морського права та менеджменту
Національного університету «Одеська морська академія»

ПРОБЛЕМИ СТАТУСУ ПЕРЕКЛАДАЧА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Конституцією України, Кодексом адміністративного судочинства України (далі – КАСУ), іншими національними та міжнародно-правовими актами висувається вимога забезпечення рівності всіх осіб перед судом. Зазначене досягається різними шляхами, одним з яких є втілення на практиці засад, що стосуються мови судочинства. Зокрема, серед найістотніших процесуальних гарантій реалізації мовних засад варто виокремити забезпечення особам, які не володіють мовою судочинства, можливості користуватися послугами перекладача.

Усього за 2022 р. у порядку адміністративного судочинства судами першої інстанції було розглянуто 340 358 заяв, з них – 1162 заяви у справах, що пов'язані з перебуванням іноземців та осіб без громадянства на території України та 240 у справах, що пов'язані з біженцями. З загальної кількості суб'єктів звернення у кількості 451 840 осіб виокремлено 564 особи, що є іноземними громадянами або особами без громадянства. У судах апеляційної інстанції їх кількість становить 350 осіб (з загальної кількості у 23 797 осіб) [5; 6].

Касаційним адміністративним судом у складі Верховного Суду за 2022 р. було розглянуто 41 035 звернень, серед яких 86 щодо іноземців та осіб без громадянства і 124 щодо біженців [7].

Зважаючи на наведені показники, можна зробити висновок щодо активної участі в Україні у судовому процесі осіб, які можуть і не знати державної мови. Це свідчить про актуальність питання щодо чіткої регламентації статусу перекладача в адміністративному судочинстві.

Відповідно до ст. 71 КАСУ зазначається, що перекладачем є та особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного або письмового перекладу з однієї мови на іншу. Окрім цього, це може бути особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухонімими [1].

Як можна побачити, вимоги, що висуваються до такої особи, не є чіткими, адже поняття «вільне володіння мовою» є оціночним. Окрім цього, законодавцем не передбачається жодного алгоритму для приблизної перевірки рівня знання мови перекладача з метою оцінки його спроможності здійснювати належний переклад при розгляді справи.

Зважаючи на досвід зарубіжних країн, розв'язанням зазначеної невизначеності могло би стати запровадження інституту присяжного перекладача. Тобто, на законодавчому рівні передбачалась би наявність дипломованого спеціаліста, який пройшов спеціальну підготовку, атестацію та входив до складу певної професійної саморегулюючої організації. Саме це убезпечувало би від хвилювань щодо недостатньої спеціалізації в юридичній сфері, що є присутнім зараз навіть за наявності у перекладача певної освіти чи посилання на диплом.

Гідною альтернативою або ж доповненням до цієї процедури став би процес проведення сертифікації Міністерством юстиції України подібних претендентів та подальше їх внесення до Реєстру судових перекладачів [7, с. 190].

Частковим втіленням подібної ідеї стало започаткування інформаційного наповнення довідково-інформаційного реєстру перекладачів, що адмініструється Державною міграційною службою та порядок ведення якого затверджений наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 березня 2013 р. № 228 [2].

Однак, якщо проаналізувати зазначений наказ, то можна дійти висновку, що у ньому міститься вичерпний перелік випадків, коли органи державної влади можуть залучати перекладачів за допомогою цього реєстру. До того ж, це можливо тільки щодо деяких категорій осіб. Окрім цього, на практиці виявляється, що в реєстрі на даний

момент замало перекладачів, щоб дійсно забезпечити потреби громадян у всій державі.

Наступним важливим питанням, який є актуальним в судовій практиці, є порядок допущення перекладача до участі в процесі. Необхідно відзначити, що суд має право, але не зобов'язаний залучати його до судового розгляду.

Так, Верховний суд у постановах від 8 липня 2020 р. у справі № 522/14605/17, від 4 березня 2020 р. у справі № 813/2417/18, від 8 листопада 2018 р. у справі № 750/8187/16-а висловлював правову позицію щодо того, що перекладач має бути залучений з метою забезпечити право особи на розуміння суті та змісту рішення органу влади. Втім, варто зазначити, що на практиці часто відбувається, що при розгляді справи у судах перших інстанцій особи самостійно відмовляються від участі перекладача, а вже потім намагаються довести порушення своїх прав судом в цьому аспекті.

Верховним Судом передбачається, що залучення перекладача протягом розгляду адміністративної справи є правом особи, а не обов'язком. Уже в разі реальної потреби залучення зазначеної особи орган влади в такому випадку зобов'язаний його забезпечити. Якщо ж має місце добровільна відмова особи від участі перекладача у спірних правовідносинах, то суд не може вважати право позивача за такої обставини порушеним [3; 4]. Аналогічна правова позиція міститься в постанові Верховного Суду від 07 лютого 2023 р. у справі № 522/7918/22.

Окрім зазначеного, слід також приділити увагу таким аспектам як фінансування з державного бюджету на надання послуг перекладачами, встановлення дієвого механізму та моделей взаємодії перекладачів з державою, а також вдосконалення вже наявних елементів процесуального статусу перекладачів.

Налагодження згаданих питань забезпечить можливість створення належних умов комунікації між судом і сторонами адміністративного процесу, а також опосередковано забезпечить й інші засади судочинства.

Список використаних джерел

1. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15
2. Про затвердження Порядку ведення Державною міграційною службою України Довідково-інформаційного реєстру перекладачів : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 березня 2013 р. № z0801-13. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-13#n14
3. Рішення КАС ВС від 07 лютого 2023 р. в справі № 522/7918/22. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/108835173
4. Рішення КАС ВС від 16 березня 2023 р. в справі № 522/5661/22. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/109601762
5. № 1-а Звіт судів першої інстанції про розгляд справ у порядку адміністративного судочинства. *Судова влада України*. 2022. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2022
6. № 2-а Звіт судів апеляційної інстанції про розгляд апеляційних скарг у порядку адміністративного судочинства. *Судова влада України*. 2022. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2022
7. Звіт про здійснення правосуддя Касаційним адміністративним судом у складі Верховного Суду за 2022 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/zvi/3_Zvit_3_KAS_VS_2022.pdf
8. Савчук Р. Залучення перекладача в адміністративному та кримінальному судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 188–191.

Ключові слова: іноземці, особи без громадянства, біженці, перекладач, мова судочинства.

Key words: expatriates, stateless persons, refugees, interpreter, language of legal proceedings.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Палько В. І.

РОМАНОВА ОЛЬГА ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 2-го курсу
Навчально-наукового інституту морського права та менеджменту
Національного університету «Одеська морська академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ПОЗОВАМИ З ПРИВОДУ ПРИМУСОВОГО ПОВЕРНЕННЯ ЧИ ПРИМУСОВОГО ВИДВОРЕННЯ ІНОЗЕМЦІВ АБО ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА ЗА МЕЖІ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Для України, як і для кожної держави дуже важливо мати розвинену та надійну систему управління міграційними процесами. При формуванні цілей міграційної політики обов'язково слід враховувати євроінтеграційний курс нашої держави. Територія України знаходиться у центрі Європи і міграційні процеси є невід'ємною частиною функціонування країни. Так, слід визнати, що сьогодні, під час повномасштабної війни, Україна є не надто привабливою для мігрантів, проте це не є приводом для того, щоб ігнорувати нагальні питання, які постають перед вітчизняною системою управління.

Особливості провадження у справах за адміністративними позовами з приводу примусового повернення чи примусового видворення іноземців або осіб без громадянства за межі території України регламентуються ст. 288 КАС України [2].

Щодо термінів «примусове повернення» та «примусове видворення», то це система адміністративно-правових заходів, спрямованих на примушування іноземців, які незаконно перебувають в Україні, покинути територію України всупереч їх волі і бажанню [7].

Варто звернути увагу на текст Закону 2952-IX, який був прийнятий нещодавно. Ним було внесено зміни до актів законодавства, в тому числі й КАСУ (до ст. 46, 245, 288, 289, 371). Зокрема, було змінено

редакцію ч. 1 ст. 288, яка нас і цікавить. Отже, можемо бачити, що до внесення таких змін у центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції) була можливість подавати позовні заяви про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства за межі України до місцевого загального суду як адміністративного суду за місцезнаходженням центрального органу виконавчої влади що реалізує державну політику у сфері міграції у порядку цієї статті. Згідно з новою її редакцією, такої можливості не передбачено [6].

Дуже слушними є міркування Палько В. І., який пише про те, що «необхідно звернути увагу не стільки на матеріально-правові норми, як на процесуальні». Саме належний процесуальний механізм реалізації заходів адміністративного примусу повинен забезпечити беззаперечне дотримання законних прав та свобод іноземців та осіб без громадянства під час реалізації таких заходів. «Застосування до цих осіб примусового видворення породжує для них певні додаткові несприятливі наслідки, що фактично розширюють каральні властивості даного покарання. Так абзацом третім частини першої статті 30 Закону № 3773-VI іноземцям та особам без громадянства, зазначеним у цій статті, забороняється подальший в'їзд в Україну строком на п'ять років. Строк заборони щодо подальшого в'їзду в Україну обчислюється з дня винесення такого рішення та додається до строку заборони в'їзду в Україну, який особа мала до цього» [3, с. 87].

У справі з приводу примусового видворення громадянина Азербайджану, Бабушкінський районний суд міста Дніпропетровська. задовольнив позов ГУ ДМС в Дніпропетровській області, проте іноземець оскаржив рішення в апеляційному порядку, посилаючись на те, що на маршруті виїзду до його країни ведуться бойові дії, що є загрозою життю та здоров'ю, а також вказав, що в Україні у нього є сім'я, а дружина є громадянкою України. Отож Третій апеляційний адміністративний суд, приймаючи рішення у даній справі, керувався практикою, викладеною у постанові Верховного Суду від 23.01.2020 р. у справі № 343/2242/16-а, у якій йдеться про те, що чинним законодавством не передбачено виключень із загальних для всіх іноземців правил перебування на території України. Також суд зазначив, позивачу не заборонено в'їзд в Україну, а отже після того, як він вирішить усі формальності щодо законності перебування в Україні у нього буде можливість повернутися до своєї сім'ї [5].

Слід зазначити, що неприпустимо затягувати перебування іноземців та осіб без громадянства у пунктах тимчасового перебування іноземців (далі – ПТПІ), і будь-які заяви щодо продовження строку перебування таких осіб у ПТПІ повинні бути належним чином вмотивованими та обґрунтованими. Це доводить постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду від 21.02.2023 р. У своїй постанові суд послався на п. 113 Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Чахал проти Великобританії», де йшлося про те, що будь-яке позбавлення волі відповідно до статті 5 п. 1 (f) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод виправдано, тільки поки

розглядається питання про висилку. Врахувавши усі деталі, суд частково задовольнив апеляційну скаргу, визначивши строк перебування особи в ПТПІ у розмірі чотири місяці замість шести, оскільки безпідставне залишення особи в ПТПІ ще на два місяці є недоцільним [4].

Аналіз статистики Державної міграційної служби України засвідчує, що за 2022 р. було прийнято 4744 рішення про примусове повернення та 248 рішень про примусове видворення, з яких виконано – 3410 та 243 [1].

Отже, підсумовуючи викладене, можемо зробити висновок, що Україна як європейська держава повинна удосконалювати всі наявні, а також створювати нові інструменти протидії нелегальній міграції, що допоможуть успішно долати сучасні виклики в цій сфері.

Список використаних джерел

1. Звіт статистичних даних діяльності ДМС за 2022 р. : веб-сайт. URL: https://dmsu.gov.ua/assets/files/statistic/year/2022_12.pdf (дата звернення: 05.05.2023).
2. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15 (дата звернення: 04.05.2023).
3. Палько В. І. Актуальні проблеми видворення у системі заходів адміністративного примусу. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. № 1 (42). С. 86–90.
4. Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду від 21 лютого 2023 р. у справі № 461/6902/22. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/109379208 (дата звернення: 05.05.2023).
5. Постанова Третього апеляційного адміністративного суду від 23 березня 2023 р. у справі № 932/7970/22 (2-а/932/258/22). URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/109880088 (дата звернення: 04.05.2023).
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту державного кордону України : Закон України від 24 лютого 2023 р. № 2952-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2952-20 (дата звернення: 05.05.2023).
7. Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України від 23.04.2012 р. № 353/271/150. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0806-12 (дата звернення: 05.05.2023).
8. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17 (дата звернення: 05.05.2023).

Ключові слова: іноземець, особа без громадянства, «примусове повернення», «примусове видворення», адміністративне провадження, міграція.
Key words: foreigner, stateless person, forced return, expulsion, administrative proceedings, migration.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Палько В. І.

СУЙЧИМЕЗОВА ВІКТОРІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР В УКРАЇНІ

Варто зазначити, що із прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру» проблематика правового регулювання здійснення адміністративних процедур набула вкрай важливого та актуального значення [1]. Тому, досліджуючи питання проблематики правового регулювання здійснення адміністративних послуг, потрібно наголосити на тому, що регламентуючі норми процедури адміністративного типу закріплені в Конституції України. Вбачається, що ст. 40 Основного Закону є головним положенням щодо цієї процедури, в якій закріплено те, що всі мають право направляти індивідуальні й колективні письмові звернення або ж особисто звертатися до державних, місцево-самоврядних органів та їхніх посадових чи службових осіб, які мають розглянути звернення, а після того як розглянуть його, надати обґрунтовану відповідь у строк, що встановлений законодавством. Також в ст. 55 цього ж Закону закріплено те, що кожен має право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних, місцево-самоврядних органів і їхніх посадових, службових осіб до суду. Також питання реалізації процедур у тій чи іншій мірі регулюється Законом України «Про звернення громадян» [3], Законом України «Про адміністративні послуги», Указом Президента України «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» та іншими нормативними актами.

Однією з загальних проблем є відсутність чіткої та однозначної процедури здійснення адміністративної процедури, а також відсутність її уніфікованої юридичної бази. Не дивлячись на прийняття загального акту, все ж, невідповідність норм права одна одній залишаються ще й на теперішній час. Це може призводити до ситуацій, коли різні органи влади використовують різні процедури при здійсненні однієї та тієї ж адміністративної процедури, а також до необґрунтованого витрачання часу, зусиль та ресурсів, а також до неправомірних рішень та порушень прав тих, хто звертається до державних органів. Також важливо мати чітку юридичну базу для проведення адміністративних процедур [2]. Це може включати в себе закони, підзаконні акти, рішення судів та інші документи, які регулюють процес здійснення адміністративної процедури. Наявність такої бази допомагає забезпечити однакові умови для всіх сторін та зменшити ризик помилок та порушень прав. Іншою проблемою може бути складність адміністративних процедур, що може призводити до затримок та невиконання ними своїх функцій. Є декілька причин цієї проблеми: по перше, це недостатній рівень кваліфікації працівників, що займаються

проведенням адміністративних процедур. Якщо працівники не мають достатніх знань та навичок, вони можуть допускати помилки або неправильно здійснювати процедури, що може призводити до затримок у роботі та невиконання функцій; а по-друге, це відсутність чіткої та однозначної процедури здійснення адміністративних процедур, яка б дозволяла уникнути непорозумінь та помилок. Якщо процедури не визначені чітко, працівники можуть мати різне розуміння процесу здійснення, що може призводити до затримок та невиконання функцій. Наприклад, у разі процедури оформлення дозволу на будівництво, якщо не передбачено чіткі терміни, то процедура може тривати надто довго, що може завадити розвитку будівельної галузі та господарства загалом.

Ще однією актуальною проблемою є відсутність взаємодії між органами влади та громадянами при здійсненні адміністративних процедур, що може призводити до різних проблем та затримок у процесі здійснення процедур. Недостатня взаємодія може створювати перешкоди для отримання необхідної інформації, вирішення спорів та роз'яснення процедур для громадян. Наприклад, у разі видачі паспорта громадянин може стикатися з проблемою, якщо його анкетні дані не відповідають вимогам органу, що займається видачею паспорту, але не відомо, як вирішити цю проблему.

Виходячи з аналізу викладеного варто зазначити, що на сьогоднішній день вкрай важливим є не зупинятися на порядку встановлення та унормування питання реалізації адміністративної процедури, та все ж, є необхідним прийняття саме Адміністративно-процедурного кодексу [4], який дозволить уникнути проблеми нормативної невідповідності. Варто зазначити, що в проєкті такого кодексу з'ясовується адміністративна процедура через категорію сукупності дій публічно-адміністративного органу, маючи на меті прийняття певного акта та втілення в життя такого рішення. Водночас підсумовуючи, можна констатувати, що, для того щоб покращити ситуацію у сфері правового регулювання здійснення адміністративних процедур, яке на даний момент, в Україні не найвищому рівні, потрібно ухвалити окремий кодифікований нормативно-правовий акт, а саме Адміністративно-процедурний кодекс задля більш детального роз'яснення вищезазначених проблем, які є зараз у цій сфері, та можливості інтегрування адміністративного законодавства України із законодавством Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17 лютого 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20 (дата звернення: 03.05.2023).
2. Адміністративна процедура : конспект лекцій / І. Бойко, О. Зима, О. Соловйова ; за заг. ред. І. Бойко. Харків : Право, 2017. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/292/1-19.pdf (дата звернення: 03.05.2023).
3. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 р. № 47. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text (дата звернення: 03.05.2023).

4. Проєкт Адміністративно-процедурного кодексу України від 3 грудня 2012 р. № 11472. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=44893 (дата звернення: 03.05.2023).

Ключові слова: адміністративна процедура, правове вираження, управління, забезпечення прав.
Key words: administrative procedure, legal expression, management, enforcement of rights.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Корнута Л. М.

ТАРТАШ ІЛЛЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

студент 4-го курсу Юридичного фахового коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЗГЛЯД ЗВЕРНЕНЬ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У повсякденному житті громадяни України стикаються з такими питаннями як необхідність консультуватися з певних питань з установами, організаціями тощо, Право на звернення є одним з конституційних прав. Зокрема, стаття 40 Конституції України говорить наступне: «Кожен має право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових посадовим і службовим особам цих органів, які зобов'язані врахувати та зобов'язаний дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк». Звернення громадян допомагають реалізувати один із принципів Конституції Принцип участі громадян в управлінні державними і громадськими справами. Це також важлива форма контролю за законністю надання публічних послуг. діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, та загалом гарантує права і свободи громадян [1].

Актуальність теми полягає в контексті сучасних конфліктів та погіршення міжетнічних відносин. Ситуації воєнного стану часто характеризуються обмеженням прав і свобод громадян, зростанням соціальної напруженості та погіршенням соціально-економічних умов. У таких ситуаціях громадяни змушені звертатися до органів влади за допомогою в питаннях, пов'язаних із задоволенням життєво важливих потреб, забезпеченням безпеки, наданням допомоги та захисту прав. Водночас звернення громадян можуть стати засобом зняття напруги та стресів, пов'язаних з воєнним станом. Врахування звернень громадян є важливим елементом роботи органів влади в умовах воєнного стану. Це не тільки має ефект захисту прав та інтересів громадян, але й впливає на довіру суспільства до влади та стабільність в країні. Це питання є дуже важливим, оскільки забезпечення захисту прав та інтересів громадян є однією з найважливіших функцій влади в умовах військового конфлікту. Однак у разі введення воєнного стану в Україні конституційні права громадян можуть бути обмежені. Відповідно

до статті 64 Конституції України, Верховна Рада може прийняти рішення про введення воєнного стану на території України або в окремих її місцевостях у разі загрози національній безпеці або виникнення надзвичайної ситуації. За таких обставин влада може обмежувати певні права громадян, у тому числі право на звернення до органів влади. Наприклад, додаткові обмеження можуть бути накладені на свободу вираження поглядів, збору та поширення інформації, мирних зібрань і демонстрацій, свободу пересування. Однак обмеження прав громадян мають бути обґрунтованими і не повинні перевищувати мінімум, необхідний для забезпечення державної безпеки та проведення військових операцій. Держава зобов'язана забезпечувати захист прав і свобод своїх громадян навіть в умовах воєнного стану [1].

Загалом громадяни України, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, підприємства, установи, організації незалежно від мирного часу, форм власності, виходячи з функціональної належності, мають право звернутися до засобів масової інформації або подати заяву (клопотання) з метою висловлення зауважень, скарг та пропозицій, що стосуються їх законної діяльності, реалізації та захисту соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скарги про їх порушення [3].

Громадяни, які звертаються із заявами чи скаргами до державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, мають такі права 1) особисто викласти свої вимоги органу, що розглядає заяву чи скаргу, і брати участь у розгляді заяви чи скарги; 2) знайомитися з матеріалами, що підлягають розгляду; 3) подавати або давати пояснення, додаткові матеріали, витребувані органом, що розглядає заяву чи скаргу; 4) подавати або давати пояснення, додаткові матеріали, витребувані органом, що розглядає заяву чи скаргу; 5) бути присутнім при розгляді заяви чи скарги; 6) користуватися послугами адвоката, представника трудового колективу, громадського об'єднання, що здійснює правозахисну діяльність; 7) вимагати в усній або письмовій формі додержання таємниці прохання про розгляд заяви чи скарги [4].

Отже, що стосується розгляду звернень громадян в умовах воєнного стану, то зрозуміло, що навіть в умовах воєнного стану звернення громадян мають таку ж юридичну силу, як і в мирний час. Відповідно до Конституції України, кожен громадянин має право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Це право є одним із конституційних прав громадян України. У зв'язку з воєнним станом деякі органи влади можуть працювати в обмеженому режимі. Однак це не означає, що звернення громадян ігноруються. Отримавши звернення громадянина, органи державної влади зобов'язані розглянути його та надати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Це є важливим фактором забезпечення прав і свобод громадян та перевірки законності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Таким чином, незалежно від того, оголошено воєнний стан чи ні, громадяни мають право звертатися

до органів державної влади або органів місцевого самоврядування. При цьому органи державної влади зобов'язані розглянути звернення та надати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/ed19960628 (дата звернення: 30.04.2023).
2. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. № 393\96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр/ed19990602 (дата звернення: 30.04.2023).
3. Мелащенко В. Ф. Основи конституційного права України. Київ : Вентурі, 1995. 178 с.

Ключові слова: громадяни, звернення, воєнний стан, право, органи місцевого самоврядування, розгляд.

Key words: citizens, appeals, martial law, law, local self-government bodies, proceedings.

Науковий керівник: асистент Назарчук А. В.

ТКАЧЕНКО ВІТАЛІЙ ВІТАЛІЙОВИЧ

студент 4-го курсу Миколаївського навчально-наукового інституту права Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОСКАРЖЕННЯ РІШЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ЛІКАРСЬКОЇ КОМІСІЇ В СУДОВОМУ ПОРЯДКУ

Після початку повномасштабного вторгнення зі сторони російської федерації на територію України більш наявними стали вже існуючі проблеми у сфері військово-лікарської експертизи, які після початку війни набували все більшого та більшого поширення. Так основними проблемами стали рішення військово-лікарської комісії (далі – ВЛК) щодо придатності осіб до військової служби, а саме: ігнорування медичних документів, які свідчать про непридатність осіб; відсутність повноцінного медичного огляду під час ВЛЕ та відсутність медичного огляду. Саме тому постає питання ефективного захисту своїх порушених прав військовозобов'язаними.

Почнемо з того, що відповідно до п. 2.4.10 глави 2 розділу ІІ Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України № 402 від 14.08.2008 р. (далі – Положення № 402) постанова ВЛК регіонів може бути оскаржена у ЦВЛК або у судовому порядку [1].

Основним у цьому питанні для нас є рішення Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду, який виніс Постанову від 12.06.2020 р. у справі 810/5009/18, який передбачає, що надання оцінки діагнозу позивача на предмет того, чи підпадає він під дію статей розкладу хвороб, станів та фізичних вад, що визначають

ступінь придатності до військової служби виходить за межі судового розгляду суду касаційної інстанції [2].

З цього рішення ми розуміємо, що суди у справах про оскарження рішень ВЛК можуть здійснювати перевірку законності висновків ВЛК тільки щодо дотримання процедури прийняття таких висновків. З чого ми розуміємо, що суди не є спеціалізованими установами в медичній сфері і не можуть в межах своєї компетенції надавати власну оцінку підстав для прийняття того чи іншого висновку ВЛК про що свідчить проаналізована далі судова практика.

Одним із підтверджуючих цю думку є рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 08.11.2022 р. у справі 280/4000/22, в якому позивачу було відмовлено у скасуванні довідки ВЛК щодо визнання його придатним у зв'язку з тим, що його аргументи про встановлений ВЛК діагноз та неправильну кваліфікацію його хвороб не є предметом спору та суд не є ВЛК та не може самостійно визначати до якого пункту слід віднести зазначену хворобу. У цьому ж рішенні суд зазначив, що у разі наявності сумніву у позивача щодо правильності висновку стосовно ступеня його придатності до військової служби, він мав право звернутися до Центральної військово-лікарської комісії для перегляду відповідної постанови [4]. Так як відповідно до п. 3.13 глави 3 розділу ІІ Положення № 402 у спірних питаннях та складних випадках право на винесення остаточного рішення залишається за Центральною ВЛК [1].

Рішенням Івано-Франківського окружного адміністративного суду від 04.11.2022 р. у справі 300/3268/22 вказано, що позивач, вважаючи неправильними висновки лікарів щодо його обмеженої придатності до військової служби, вправі ініціювати їх перегляд відповідними штатними ВЛК, оскільки виключно на лікарські комісії покладений обов'язок щодо проведення військово-лікарської експертизи для визначання придатності за станом здоров'я до військової служби військовослужбовців та військовозобов'язаних [5].

Однак у рішенні Закарпатського окружного адміністративного суду від 05.10.2022 р. у справі № 260/1996/22 позовні вимоги були задоволені частково, а саме було скасовано постанову ВЛК про визнання придатним позивача до військової служби на підставі того, що не було проведено огляду позивача належним чином, оскільки його не було оглянуто хірургом, терапевтом, невропатологом, психіатром, окулістом, оториноларингологом, стоматологом, дерматологом, а за наявності медичних показань і лікарями інших спеціальностей [3]. Однак незважаючи на скасування постанови ВЛК, суд зобов'язав ВЛК здійснити повторний медичний огляд позивача [3].

Виходячи з вищевикладеного ми розуміємо, що судовий захист своїх порушених прав військовозобов'язаними щодо неправомірних рішень ВЛК є неефективним, оскільки в суді вони можуть оскаржити тільки порядок проведення ВЛК та й у разі позитивного рішення суду і скасування постанови ВЛК він призначить повторний медичний огляд особи в рамках тієї ж ВЛК.

Тому вважаємо що ефективнішим буде оскарження рішення ВЛК до Центральної військово-лікарської комісії.

Список використаних джерел

1. Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України від 14.08.2008 р. № 402 // БД «Законотворчість України». *ВР України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1109-08#n319 (станом на 25.02.2023).
2. Постанова Верховного Суду в складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 12.06.2020 р. у справі № 810/5009/18 // БД «Судова влада України». *ЄДРСР*. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/89793141 (станом на 25.02.2023).
3. Рішення Закарпатського окружного адміністративного суду від 05.10.2022 р. у справі № 260/1996/22 // БД «Судова влада України». *ЄДРСР*. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106614648 (станом на 25.02.2023).
4. Рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 08.11.2022 р. у справі № 280/4000/22 // БД «Судова влада України». *ЄДРСР*. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/107201617 (станом на 25.02.2023).
5. Рішення Івано-Франківського окружного адміністративного суду від 04.11.2022 р. у справі № 300/3268/22 // БД «Судова влада України». *ЄДРСР*. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/107119989 (станом на 25.02.2023).

Ключові слова: оскарження рішення, військово-лікарська комісія, воєнний стан.
Key words: appeal of decision, military medical commission, martial law.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Василяка О. К.

ТОПОРКОВ ДАНИЛО ВОЛОДИМИРОВИЧ

студент 4-го курсу Юридичного фахового коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВОЄННОГО СТАНУ: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ

Правовий режим воєнного стану є одним із видів адміністративно-правових режимів, які можуть застосовуватися в нашій державі. Згідно наукового визначення, адміністративно-правовий режим – це «сукупність правил діяльності, дій або поведінки громадян та юридичних осіб, як порядок реалізації ними своїх прав у певних умовах (ситуаціях) забезпечення і підтримання суверенітету й оборони держави, інтересів безпеки й охорони громадського порядку, які встановлюються у відповідному законодавчому порядку» [1].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан – це «особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності» [2].

Виходячи з положень зазначеного Закону, «відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування передбачається

надання повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [2].

У даному трактуванні поняття можна спостерігати, що правовий режим воєнного стану є сукупністю тимчасових владних заходів, які відповідають Конституції [3] та які приймаються для забезпечення національної безпеки країни в умовах військової загрози, а також загострення внутрішньополітичної ситуації або для боротьби з терористичними організаціями. Введення правового режиму воєнного стану пов'язане з проведенням низки правових процедур, передбачених українським законодавством.

Правовий режим воєнного стану в обов'язковому порядку встановлюється законом і передбачає необхідні засоби для забезпечення безпеки та захисту національних інтересів держави.

Особливістю процедури ведення воєнного стану є об'єктивно необхідна підтримка парламенту або інших відповідних органів влади. Така необхідність обумовлена тим, що у разі введення правового режиму воєнного стану, держава відповідальна за захист прав і свобод громадян, забезпечення порядку та підтримку громадської безпеки та захисту національних інтересів держави, які належним чином вбачається можливим забезпечити виключно у випадку якісної взаємодії усіх залучених органів.

Говорячи про зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб, слід зазначити, що всі ці процедурні питання визначаються нормами Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2].

Аналізуючи чинне законодавство, вбачається можливим виділити наступні ознаки правового режиму воєнного стану, а саме:

– встановлення певних обмежень та заборон для фізичних та юридичних осіб;

– збільшення чи перерозподіл повноважень органів державної влади та окремих суб'єктів;

– створення органів та надання їм окремих повноважень.

Опираючись на положення чинного законодавства, слід зазначити, що «режим воєнного стану на всій території України або в окремих її місцевостях припиняється після закінчення строку, на який його було введено» [2]. До закінчення строку, на який було введено воєнний стан, та за умови усунення загрози нападу чи небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності Президент України може прийняти указ про скасування воєнного стану на всій території

України або в окремих її місцевостях, про що має бути негайно оголошено через засоби масової інформації.

Отже, введення воєнного стану є серйозним заходом для забезпечення державної безпеки в умовах військової загрози, загострення внутрішньополітичної ситуації або боротьби з терористичними організаціями.

Водночас, правовий режим воєнного стану повинен бути тимчасовим заходом і не повинен використовуватися для постійного обмеження прав і свобод громадян.

Список використаних джерел

1. Бєлєвцева В. В. Адміністративно-правові режими у системі забезпечення національної безпеки України: поняття, зміст та значення. *Право України.* 2010. № 6. С. 161.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19 (дата звернення: 30.04.2023).
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 30.04.2023).

Ключові слова: воєнний стан, правовий режим, введення воєнного стану, національна безпека.

Key words: martial law, legal regime, introduction of martial law, national security.

Науковий керівник: асистент Назарчук А. В.

ШЕВЧУК ОЛЕНА ОЛЕГІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

НОВИЙ ЕТАП РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Актуальність даної роботи обґрунтовується загостренням потреби продовження реформування законодавства України у сфері державного фінансового контролю, через кризове становище економіки, нестабільне внутрішнє та зовнішнє політичне становище, євроінтеграційний процес та невідповідності норм законодавства міжнародним стандартам. У роботі приділено особливу увагу недолікам в системі державного фінансового контролю (далі – ДФК) та можливим способам їхнього усунення, визначено та охарактеризовано вже внесені законодавчі зміни та подальші перспективи розвитку.

Варто почати з того, що значним поштовхом до запровадження нового реформаційного етапу ДФК стали події пов'язані з євроінтеграційним процесом, а саме: укладення Угоди про асоціацію між Україною

та Європейським Союзом та отримання Україною статусу Кандидата на вступ до Європейського союзу. Відповідно, Україна, як Держава-Кандитат має внести зміни до національного законодавства ґрунтуючись на вимогах Європейського Союзу, чітко визначених в розробленій Європейською Комісією Концепцією внутрішнього фінансового контролю на основі міжнародних стандартів і передового досвіду країн ЄС.

Зазначена концепція встановлює такі вимоги до кандидатів, як: наявність цілісної системи без ієрархічної замкнутості та багаторівневої підпорядкованості; розмежування завдань та об'єктів перевірок кожної організації уповноваженої здійснювати ДФК; використання єдиних методичних та організаційних принципів; забезпечити прозорість руху бюджетних коштів та належний контроль за усуненням правопорушень [4].

Станом на сьогодні вже є позитивні зміни у сфері ДФК, які відображено у звіті про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 р., до таких змін належать:

– посилення державного контролю у найбільш ризикових сферах, вдосконалення порядку проведення інспектування органами Державної аудиторської служби, що відповідно закріплюється постановою Кабінету Міністрів «Про внесення змін до Порядку проведення інспектування Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами» [1];

– забезпечення виконання заходів у сфері розвитку державного внутрішнього фінансового контролю, вдосконалення діяльності підрозділів внутрішнього аудиту та вимог щодо підвищення професійності внутрішніх аудиторів, що відображено постановою від 12.01.22 р. «Про запровадження сертифікації працівників підрозділів внутрішнього аудиту та внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 28 вересня 2011 р. № 1001» [2];

– врегулювання механізму проведення сертифікації працівників підрозділів внутрішнього аудиту державних органів, прийнятим 18.05.22 р. наказу Мінфіну «Про затвердження Порядку проведення сертифікації працівників підрозділів внутрішнього аудиту» [3];

– удосконалення підходів провадження діяльності внутрішнього аудиту, через внесення змін до Стандартів внутрішнього аудиту та оновлення форми звіту про результати діяльності підрозділу внутрішнього аудиту.

Необхідно також приділити увагу наявним недолікам системи ДФК, які досі залишаються не врегульованими: дублювання контрольно-ревізійних дій і заходів органів ДФК, яке виникло через недостатній розподіл контрольних повноважень, і як наслідок призводить до перевантаження об'єктів перевірок ревізіями; наявність корупції та нецільового використання державних коштів, що обумовлено відсутністю чіткої стандартизації принципів та методів контрольної діяльності на нормативному рівні; відсутність комунікації про результати діяльності між відповідними органами. Для усунення проблеми дублювання функцій органів ДФК варто: розробити дієву систему органів ДФК, створити головний контролюючий орган, що забезпечить нагляд

за належним виконанням контрольних функцій, чітко зарегламентувати функції та права; визначити предмет та обсяг фінансового контролю кожного з органів, які так чи інакше стосуються державного бюджету; посилити відповідальність посадових осіб за неналежне виконання обов'язків. До того ж такі дії призведуть і до покращення протидії корупції, та налагодить комунікацію контролюючих органів.

Н. Г. Здирко та О. Д. Шевчук, також до недоліків ДФК в Україні відносять: незабезпечення організаційної та функціональної незалежності підрозділів контролю в Державній аудиторській службі, а також недостатність самої чисельності відповідних підрозділів; недостатня повнота та якість аудиторських дій, документування проведених перевірок та обґрунтованості висновків; відсутність належного нормативно-правового регулювання в частині здійснення державного фінансового контролю [5].

Ґрунтуючись на інформації зазначеній вище, можна зробити висновок, що прийняті в 2022 р. нормативно-правові акти, які регламентують ДФК є малозначними та не вирішують всіх наявних недоліків. Для вдосконалення системи ДФК на національному рівні далі потрібно: покращити нормативне врегулювання фінансового контролю та прийняти єдиний нормативно-правовий акт, який усуне наявні колізії; запровадити єдину стандартизацію фінансового контролю беручи за основу практику європейських держав; оптимізувати структуру суб'єктів ДФК, чітко розмежувати їхні повноваження та налагодити взаємодію між ними. Такі дії забезпечать ефективне здійснення фінансового контролю та підсилять економічну стабільність держави.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Порядку проведення інспектування Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами : Постанова Каб. Міністрів України від 08.10.2022 р. № 1123. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1123-2022-п
2. Про запровадження сертифікації працівників підрозділів внутрішнього аудиту та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 вересня 2011 р. № 1001 : Постанова Каб. Міністрів України від 12.01.2022 р. № 12. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/12-2022-п
3. Про внесення змін до Порядку проведення інспектування Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами : Постанова Каб. Міністрів України від 08.10.2022 р. № 1123. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1123-2022-п
4. Галунько В. В., Мосьондз С. О. Правове регулювання фінансового контролю в Україні. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2021. № 31. С. 193–200.

Ключові слова: реформування, державний фінансовий контроль, євроінтеграція, Угода про асоціацію.

Key words: reforming, state financial control, European Union, Association Agreement.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Маслова Я. І.

ЮВЧЕНКО БОГДАН СЕРГІЙОВИЧ

студент 4-го курсу Юридичного фахового коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ШТАБУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ

Штаб територіальної оборони – це організаційно-штабний підрозділ, який створився на території України з метою забезпечення координації дій сил територіальної оборони в разі загрози національної безпеки. Адміністративно-правовий статус Штабу територіальної оборони визначається Законом України «Про військову службу» та іншими нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність військових формувань. Згідно зі статтею 7 Закону України «Про військову службу».

Штаб територіальної оборони є організаційно-штабним підрозділом військової служби територіальної оборони, який утворюється на базі територіальних оборонних зон та забезпечує їх діяльність. Штаб територіальної оборони підпорядковується вищому командуванню військової служби територіальної оборони та безпосередньо керується начальником територіальної оборони.

Штаб територіальної оборони може мати різні повноваження, включаючи:

- планування та координацію заходів з територіальної оборони відповідно до загальнодержавних стратегій та планів;
- організацію збору та аналізу інформації щодо потенційних загроз безпеці та обороні території;
- розробку та впровадження заходів щодо захисту населення та об'єктів від можливих загроз;
- взаємодію з місцевими органами влади, військовими формуваннями та іншими структурами щодо забезпечення територіальної оборони.

Штаб територіальної оборони має адміністративно-правовий статус, який визначається законодавством країни, де він функціонує. В Україні, наприклад, Штаб територіальної оборони є складовою частиною системи цивільного захисту та підпорядковується Міністерству оборони. Згідно з законодавством України, Штаб територіальної оборони має статус державного підприємства і здійснює свою діяльність на підставі статуту, який затверджується Кабінетом Міністрів України.

Штаб територіальної оборони має право на власну символіку, прапор, герб та інші ознаки відповідно до законодавства країни. Також Штаб територіальної оборони має певні повноваження в галузі територіальної оборони, зокрема, він здійснює контроль за підготовкою населення до захисту в разі загрози або нападу на країну, координує роботу державних органів в галузі територіальної оборони, забезпечує зв'язок між місцевими органами влади та центральними органами влади в галузі територіальної оборони.

У своїй діяльності Штаб територіальної оборони керується Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України та наказами Міністра оборони України.

Також він має право видавати накази та розпорядження з питань, що належать до його компетенції, та зобов'язаний забезпечувати збереження державної таємниці відповідно до законодавства України.

До функцій Штабу територіальної оборони відносяться такі завдання, як:

- здійснення заходів з мобілізації та мобілізаційної підготовки населення та підприємств;
- забезпечення реалізації заходів з організації та здійснення захисту населення, територій та об'єктів від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
- проведення робіт з господарського, технічного та медичного забезпечення заходів територіальної оборони;
- організація і проведення військових навчань, забезпечення дотримання законодавства в галузі військової служби та дисципліни.

При цьому, статус Штабу територіальної оборони може відрізнятися залежно від того, які завдання він виконує та які повноваження має, наприклад, у деяких країнах Штаб територіальної оборони може мати статус державного або муніципального підприємства, в інших – бути складовою частиною міністерства чи іншої державної установи.

Оскільки завдання Штабу територіальної оборони пов'язані з територією, то він зазвичай діє на рівні місцевої влади, співпрацюючи з місцевими органами влади та рятувальними службами. Однак, у разі загрози національній безпеці, він може отримати додаткові повноваження та працювати в межах всієї країни.

Отже, Штаб територіальної оборони має статус військового підрозділу і підлягає військовому управлінню та дисципліні. Законодавство України передбачає також відповідальність за порушення військової дисципліни військовослужбовців територіальної оборони, в тому числі тих, що проходять служать у Штабі територіальної оборони.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
2. Офіційний вебсайт Міністерство оборони України. URL: https://www.mil.gov.ua/ministry/sklad-zbrojnix-sil-ukraini/sili-teritorialnoi-oboroni-zbrojnih-sil-ukraini.html
3. Закон України про військову службу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12

Ключові слова: штаб територіальної оборони, адміністративно-правовий статус.

Key words: territorial defense headquarters, administrative and legal status.

Науковий керівник: асистент Назарчук А. В.

СЕКЦІЯ 7

ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВИХ, ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА АДВОКАТУРИ

АРІАПУР ЛЕЙЛА АББАСІВНА

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА В СУДІ

У вітчизняній правовій літературі велика увага приділяється проблемі поєднання та взаємодії таких найважливіших соціальних регуляторів, як право та мораль. Особливої гостроти вона набуває при здійсненні правосуддя, коли правові критерії оцінки конфліктних ситуацій виявляються не завжди достатніми, а тому звернення до совісті, честі, морального обов'язку є не тільки природнім, а й неминучим.

Загальновідомо, що адвокати при здійсненні своєї професійної діяльності активно взаємодіють із судом, представниками різних правоохоронних органів, державними органами та органами місцевого самоврядування, зі своїми колегами, а також з тими, хто потребує кваліфікованої допомоги щодо захисту своїх прав, свобод та законних інтересів. Тому при здійсненні своєї професійної діяльності захисники повинні бути обізнаними не тільки у галузях матеріального та процесуального права, але й дотримуватися етичних норм і принципів, адже від прояву моральних якостей окремого адвоката залежить репутація, престиж, честь та гідність адвокатури загалом.

Звертаючись до витоків історії адвокатури, можна простежити відсутність у імперські часи та радянський період офіційних правових джерел етичних правил адвокатів. Брак загальнообов'язкових правил адвокатської етики викликав певні труднощі у виборі правильної поведінки захисником [1, с. 7–8]. Тому з перших років набуття Україною незалежності, вітчизняна адвокатура працювала над проєктом Правил адвокатської етики, які невдовзі були прийняті Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури 1 жовтня 1999 р. Прийняття нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» обумовило нову редакцію Правил адвокатської етики з урахуванням законодавчих змін, тому 17 листопада 2012 р. Установчим З'їздом адвокатів України були затверджені нові Правила адвокатської етики, а 9 червня 2017 р. Звітно-виборчий з'їзд адвокатів України затвердив чинні наразі

Правила адвокатської етики, останні зміни до яких були внесені 15 лютого 2019 р.

Особливої уваги заслуговують взаємовідносини адвоката з судом. Так, відповідно до частини першої статті 44 Правил адвокатської етики, під час здійснення професійної діяльності в суді адвокат повинен бути добропорядним, поводити себе чесно та гідно, стверджуючи повагу до адвокатської професії [2]. Дійсно, представляючи інтереси особи у суді, адвокат виступає «обличчям» адвокатської спільноти, членом якої він є, а тому йому завжди необхідно звертати увагу на відповідність своєї поведінки передбаченим законодавством етичним нормам, виявляти власні помилки та недоліки, знаходити способи їх усунення та шляхи самовдосконалення.

Доцільним буде наголосити також на положеннях статті 45 Правил адвокатської етики згідно із якими, адвокат у відносинах з іншими учасниками судового провадження повинен бути стриманим і коректним, реагувати на неправильні дії або вислови цих осіб у формах, передбачених законом, зокрема у формі заяв, клопотань, скарг тощо, а також бути тактовним при допиті підсудних, потерпілих, сторін у цивільному процесі, свідків та інших осіб [2].

Адвокат як і будь-яка інша людина є індивідуальною, для одного притаманними рисами є стриманість і терпіння, а для іншого – наполегливість, ексцентричність та навіть агресивність, тому будь-яка конфліктна ситуація може призвести до труднощів у здійсненні захисту та відстоюванні прав та інтересів клієнта, відправлення правосуддя судом. Саме тому однією із найважливіших якостей адвоката є вміння контролювати свої емоції, які можуть не тільки відволікти його від головної мети діяльності – захисту, а й привести до порушення норм етики, що спричинить подальше притягнення до дисциплінарної відповідальності.

За будь-яких обставин адвокат повинен зберігати честь та гідність, шанобливо ставитись до суду та учасників процесу. Як відомо, пунктуальність є одним із проявів форм поваги. Запізнення чи неявка у призначений час у судове засідання за певних обставин може бути кваліфікована кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури як порушення принципу законності та мати наслідком притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, оскільки відсутність адвоката без поважних причин зриває судові засідання, затягує строки розгляду справи та тим самим затягує процедуру відновлення порушених прав учасників процесу [3].

Отже, слідування нормам поведінки, регламентованим у Правилах адвокатської етики буде слугувати додатковою гарантією безпеки для адвоката.

Підсумовуючи вищесказане, слід підкреслити, що адвокат, здійснюючи свою діяльність у суді, зобов'язаний гідно, з повагою ставитися до суду та інших учасників процесу, коректно висловлювати свою думку, уникати провокаційних або образливих висловлювань, намагатися викорінювати суперечливі, конфліктні ситуації. Незалежно від результату розгляду справи, від того які думки висловлюються

стосовно адвоката або його клієнта іншими учасниками процесу, адвокат повинен зберігати свої честь та гідність, а також дбати про авторитет інституту адвокатури, представником якого він є.

Список використаних джерел

1. Варфоломеєва Т. В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. *Вісник академії адвокатури України.* 2009. Вип. 1. С. 7–20.
2. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 р. в редакції від 15 лютого 2019 р. зі змінами і доповненнями.
3. Шевердін М. Основні принципи адвокатської етики [Електронний ресурс]. *Всеукраїнська громадська організація «Асоціація правників України»*. URL: http://uba.ua/ukr/news/4919/

Ключові слова: адвокат, суд, Правила адвокатської етики, морально-етичні норми, дисциплінарна відповідальність.
Key words: attorney, court, Rules of lawyer ethics, moral and ethical standards, disciplinary responsibility.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Храпенко О. О.

АРІАПУР ЛЕЙЛА АББАСІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ УПОВНОВАЖЕНОГО З ПРАВ ЛЮДИНИ

Захист прав і свобод людини є одним із правових інститутів, для якого характерною особливістю є утвердження єдиних стандартів та координація зусиль як усередині держави, так і на міжнародному рівні. Запровадження інституту уповноваженого з прав людини можна розглядати як елемент глобалізації, яка охопила наш світ у кінці XX ст. і продовжується на теперішній час. Звісно, що неможливо вдосконалювати міжнаціональне співробітництво без запровадження спільних міжнародних стандартів у правозахисній діяльності, а тому задля здійснення плідного захисту прав і свобод людини в Україні доцільним є вивчення та запровадження досвіду зарубіжних країн, у яких цей інститут виник раніше та наразі діє ефективно.

На думку деяких дослідників, наприклад, О. В. Марцеляк, передумови виникнення інституту омбудсмана з'явилися ще у Стародавньому світі. Так, у Римській імперії існували прокуратори, цензори та трибуни, у Стародавній Греції архонт-епоніми, у стародавньому Китаї було створено спеціальний орган – контрольний юань, а в Османській імперії діяли мухтасиби, які перевіряли ціни на хліб, якість товарів та багато іншого [1, с. 39]. Згодом, передумови почали переростати в основний державний правозахисний інститут, який виник

спочатку у Швеції, а в другій половині XX ст. набув швидкого поширення (під різними назвами) у більшості країн світу.

Слід зазначити, що вперше термін Національний інститут розвитку та захисту прав людини був визначений у резолюції засідання Комісії з прав людини ООН, яке відбулося в березні 1992 р. в Парижі. Як зазначає Ю. С. Палєєва, у цій резолюції було чітко сформульовано Принципи, які стосуються статусу обговорюваних Національних інститутів. Ці принципи, які отримали за місцем їх прийняття назву «Паризькі принципи», стали базовими критеріями для опису Національних інститутів прав людини. Відповідно до цих принципів, Національні інститути з прав людини повинні бути створені парламентом, згідно із законом або іншим нормативним актом, також бути наділені повноваженнями сприяти розвитку та захищати права людини та мати реальну незалежність, зокрема, завдяки представництву різних сил громадянського суспільства [2, с. 85].

Значимість інституту омбудсмана підтверджує і те, що його засновано і на наддержавному рівні Організацією Об'єднаних Націй, оскільки Верховний Комісар з прав людини, який призначається Генеральною Асамблеєю ООН, виконує тотожні функції, але вже у міжнародному масштабі.

Проаналізувавши світовий досвід інституту уповноваженого з прав людини, можна виділити три основні способи його законодавчого закріплення.

Першим способом є першочергове започаткування інституту у конституційних положеннях, розвинених пізніше у законодавстві. Так, у Швеції інститут омбудсмана вперше запроваджено Формою правління у 1809 р., що в подальшому знайшло своє вираження у багатьох спеціальних законах. Також за приклад візьмемо Данію, де інститут було запроваджено статтею 55 Конституції 1953 р., положення якої були розвинені вже у Законі 1954 р. [1, с. 122]. Цим же шляхом пішов і наш вітчизняний законодавець, який зазначив у статті 101 Конституції України 1996 р., що парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, про що вже в подальшому був прийнятий профільний закон «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р.

Другим способом є прийняття спеціального закону та пізніше закріплення зазначеного інституту на конституційному рівні. Цим шляхом пішли такі країни, як Португалія, де посада уповноваженого з прав людини була спочатку зазначена в Декреті 1975 р., а вже потім увійшла до тексту Конституції, прийнятої в 1976 р. та Польща, де спочатку був введений спеціальний Закон у 1987 р., а конституційне закріплення воно отримало в 1989 р. в результаті поправок у Конституцію країни [1, с. 125].

І нарешті третім способом законодавчого закріплення інституту омбудсмана є фіксація лише у профільному законі, без відтворення у конституції країни. Прикладами таких країн зокрема є Великобританія, Франція та ряд штатів США.

Розглядаючи організацію діяльності Уповноваженого з прав людини доречним буде зазначити, що омбудсман Сполученого Королівства для виконання своїх функцій має в своєму розпорядженні штат співробітників в кількості 80 чоловік, а в інспекції омбудсмана Швеції штат складає аж 200 кваліфікованих юристів і психологів, висловлюється з цього С. В. Банах [3, с. 97]. На жаль, в Законі України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» нічого не сказано про заступників або помічників Уповноваженого, їх кількість та повноваження. Вважаємо, що ця прогалина потребує якнайшвидшого законодавчого врегулювання, оскільки, без сумніву, такі особи мають виконувати важливі функції щодо сприяння омбудсману у здійсненні правозахисної діяльності.

На сьогодні інститут омбудсмана існує в багатьох країнах світу, де поряд із класичними моделями Парламентських уповноважених з прав людини існують також спеціалізовані, такі як Уповноважений з офіційних мов (Канада), омбудсман у справах ув'язнених (Великобританія), Уповноважений з прав дитини (Швеція), військовий омбудсман (Норвегія), омбудсман поліції (Ірландія) та інші.

Слід зазначити, що в нашій країні також наявний спеціальний омбудсман з питань захисту державної мови. Так, Уповноваженим із захисту державної мови є посадова особа, статус якої визначає Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та основними завданнями якої є захист української мови як державної, а також захист права громадян України на отримання державною мовою інформації та послуг у сферах суспільного життя на всій території України і усунення перешкод та обмежень у користуванні державною мовою. Уповноважений здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів та посадових осіб.

Отже, певна спеціалізація омбудсманів допомагає зменшити навантаження кожного з них і, відповідно, підвищує ефективність їх роботи.

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що запровадження інституту омбудсмана в Україні та в багатьох інших країнах світу стало важливим кроком у розвитку демократичних процесів, спрямованих на подальше зміцнення статусу особистості, гарантій реалізації прав і свобод людини і громадянина, як основних компонентів правової держави. Широка розповсюдженість інституту уповноваженого з прав людини, в свою чергу, свідчить про його гнучкість та здатність до адаптації, здатність підлаштовуватися під критерії різних правових систем.

Список використаних джерел

1. Марцеляк О. В. Конституційно-правовий статус інституту омбудсмана: світовий досвід та українська модель : дис. … док-ра юрид. наук : 12.00.02. Одеса, 2004. 472 с.
2. Палєєва Ю. С. Спеціалізовані омбудсмани в зарубіжних країнах: досвід для України. *Альманах міжнародного права.* 2015. Вип. 7. С. 84–91.

3. Банах С. В. Функції омбудсманів у сучасному світі: порівняльно-правове дослідження : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2014. 236 с.

Ключові слова: уповноважений з прав людини, інститут омбудсмана, світові моделі інституту омбудсмана, права людини.
Key words: human rights commissioner, ombudsman institute, world models of ombudsman institute, human rights.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

БАБІЙЧУК АНАСТАСІЯ АНДРІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

СТАТУС СУДДІВ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ

Статус суддів у сучасному світі є складною проблемою, яка залежить від багатьох факторів, включаючи політичний контекст, культурні та історичні традиції, рівень демократії та правової системи країни, в якій діє суддя. Незалежність судової влади є однією з основ верховенства права, один з фундаментальних принципів правової системи, але в деяких країнах цей принцип порушується іншою проблемою – недостатнім рівнем професійної підготовки та етики суддів [3, с. 11].

У червні 1992 р. вперше відбулось засідання з питання Європейського статусу суддів, яке організувала Португальська асоціація суддів. Пізніше у вересні 1992 р., на з'їзді в Севільї, члени Європейської асоціації суддів звернулися з проханням розглянути цю тему детальніше. Задля вирішення даної проблеми Асоціація австрійських суддів, 20 листопада 1992 р., в Лінці, прийняла рішення про створення комісії.

Члени Європейської асоціації суддів затвердили текст, який згодом був змінений 20 квітня 1996 р. під час зустрічі в Братиславі, коли були додані статті 12 і 13 та змінена стаття 11. Пізніше було прийнято Європейську хартію про статус суддів (Рада Європи, 1998 р.), учасниками багатосторонньої наради з приводу законів про статус суддів в Європі, що була організована Радою Європи 8–10 липня 1998 р. Розглянувши статтю 6 Конвенції щодо захисту прав людини та основних свобод, якою передбачено, що «кожен має право на справедливий і відкритий судовий розгляд у межах розумного часу незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону». Звернувши увагу на основні принципи Організації Об'єднаних Націй стосовно незалежності суддівського корпусу, які були прийняті Генеральною Асамблеєю ООН у листопаді 1985 р. Спираючись на Рекомендацію № R (94) 12 Комітету Міністрів державам – членам щодо незалежності, ефективності та ролі суддів, а також встановивши свої власні рекомендації, ціль яких збігається, робити все можливе, щоб сприяння незалежності суддів, що є необхідною для зміцнення верховенства права та для захисту особистих свобод у демократичних державах, було більш ефективним. Усвідомлюючи необхідність того, щоб положення, спрямовані на забезпечення найкращих гарантій компетентності, незалежності та неупередженості суддів, були точно визначені в офіційному документі, розрахованому на всі європейські держави. Встановивши за мету досягти того, щоб закони про статус суддів різних європейських держав взяли до уваги ці положення, з метою конкретного забезпечення найвищого рівня гарантій, прийняли цю Європейську Хартію про статус суддів [2, с. 14].

Використовуючи європейські стандарти в сфері судоустрою й статусу суддів, особі необхідно посилатись на наступне:

1) стандарт повинен бути регламентований нормами міжнародного права й закріплений у законодавстві України;

2) може бути обов'язковим чи рекомендаційним;

3) єдність судової практики забезпечуватиме наявність єдиного підходу щодо змісту цього стандарту [1, с. 8].

Система європейських стандартів судоустрою й статусу суддів, складається з двох основних груп:

1) загальновизнані європейські стандарти, які є обов'язковими європейськими стандартами;

2) стандарти Європейського характеру, які класифікуються як рекомендаційні в сфері судоустрою й статусу суддів.

Важливість дотримання європейських стандартів у сфері судоустрою й статусу суддів в демократичних країнах важко переоцінити, оскільки вони мають суттєвий вплив на судову практику.

Актуалізація їх всебічного втілення в судочинство забезпечує демократичний розвиток України й побудови правової держави. Єдність судової практики забезпечувало б: наявність єдиного підходу задля визначення змісту поняття, системи європейських стандартів, їх закріплення у міжнародних і європейських правових актах.

Схожість між вимогами до кандидатів у судді Конституційного Суду України (ст. 101-1 законопроєкту «Про Конституційний Суд») та кандидатів у Консультативної групи експертів (ст. 103-4 законопроєкту «Про Конституційний Суд») виявила Венеціанська комісія. Щоб надати більшої легітимності членам Консультативної групи експертів, на думку комісії, необхідно було б запровадити жорсткіші вимоги (вищий вік, більший стаж). Що стосується вимоги політичної нейтральності, Комісія зазначає, що стосується обох кандидати в судді та кандидати в члени Консультативної групи експертів, проєкт поправок із використанням схожих термінів, як і Конституція, виключає членство в політичних партіях і навіть будь-яку участь у них політична діяльність. Крім того, вимога політичної нейтральності щодо кандидата Консультативної групи експертів член охоплює період у два роки до призначення (стаття 103-5 (1) законопроєкту «Про Конституційний Суд»). У всякому разі, проєкт змін і до Конституції України є суворіше, ніж законодавство в інших європейських державах, що певною мірою може бути виправдано конкретними ситуаціями та передумовами в Україні. Як зазначає Венеційська комісія, щодо суддів Конституційного суду України, «щоб запобігти прямому впливу політичних партій, не є необхідно просити повної політичної утримання [4, с. 10].

Проаналізувавши вище зазначений матеріал, можна зробити висновки, що на даний момент існування системи судоустрою в Україні є певні проблеми із контролюванням роботи суддів. Так як Україна ратифікувала міжнародних договорів, в тому числі із Радою Європи і несе за собою консультативний характер, стосовно суддівського контролю. Виділяючи такі критерії як: неупередженість, незалежність, високі моральні цінності, нейтральність стосовно політичних партій, мати кваліфікаційні навички. Консультативна група експертів, яка входить у склад Венеціанської комісії, здійснює нагляд стосовно набору кандидатів на посаду суддів.

Список використаних джерел

1. Ukraine – Opinion on the draft law "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on improving the procedure for the selection of candidates for the position of judge of the Constitutional Court of Ukraine on a Competitive Basis", adopted by the Venice Commission at its 133rd Plenary session (Venice, 16–17 December 2022). URL: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2022)054-e
2. CDL-AD(2023)004-e Ukraine – Amicus curiae Brief relating to the procedure for appointing to office and dismissing the Director of the National Anti-Corruption Bureau and the Director of the State Bureau of Investigation, adopted by the Venice Commission at its 134th Plenary Session (Venice, 10–11 March 2023). URL: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)004-e
3. Бабенко Г. О. Європейські стандарти судоустрою й статусу суддів. URL: http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/255544
4. Статут суддів в Європі (Європейська асоціація суддів) (1997). URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/statut_suddiv_v_yevropi_yevropeyska_asociaciya_suddiv_1997.pdf
5. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. Київ, 2015. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/eu_standarts_book_web-1.pdf

Ключові слова: Венеціанська комісія, конституційний суд, верховенство права, незалежність, статус суддів.

Key words: Venice Commission, constitutional court, rule of law, independence, status of judges.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

БАБЧИК АЛІНА ПЕТРІВНА

студентка 3-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ПРОКУРОРА ПРИ ПІДТРИМАННІ ПУБЛІЧНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ В СУДІ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Під час реалізації прокурорами функції підтримання публічного обвинувачення виникає чимало проблем, з урахуванням цього вказана тема є актуальною в контексті здійснення правосуддя в будь-якій країні. Прокурори відіграють важливу роль у забезпеченні правопорядку і захисті прав людей. Однак, прокурори можуть зіткнутися з різними проблемами при підтриманні публічного обвинувачення в суді, зокрема, такими проблемами, як недостатня підготовка до підтримання обвинувачення, недостатність доказів або порушення процесуальних прав підозрюваного, обвинуваченого.

Для того, щоб забезпечити справедливість під час судового розгляду, важливо вирішувати проблеми, що виникають у прокурорів під час підтримання публічного обвинувачення. Це можна зробити шляхом поліпшення підготовки прокурорів, забезпечення доступу до достатньої кількості доказів, розширення прав і можливостей підозрюваних та обвинувачених, які беруть участь у судовому процесі, та підвищення якості інформаційної та доказової бази.

Підтримання публічного обвинувачення є однією з важливих функцій прокуратури в Україні. Прокурор, який відповідає за підтримання обвинувачення, повинен довести в суді вину обвинуваченого відносно вчинення кримінального правопорушення. Прокуратура виступає як представник держави, що захищає інтереси суспільства та дотримується принципу рівності перед законом [1, с. 54–55].

Україна здійснює реформування прокуратури з метою її демократизації та підвищення рівня незалежності. Однак, проблеми, які стосуються підтримання публічного обвинувачення в Україні, все ще існують, зокрема недостатня кількість кваліфікованих прокурорів, високий рівень корупції у судовій владі, недостатня незалежність судів та недостатньо ефективна система захисту свідків.

Україна не є винятком стосовно проблем, з якими зустрічаються прокурори при підтриманні публічного обвинувачення в суді. Проведене дослідження дозволяє виділити наступні проблеми, що виникають під час реалізації прокурорами функції підтримання публічного обвинувачення:

1. Недостатня підготовка прокурора до підтримання публічного обвинувачення. В деяких випадках прокурори не мають достатньої кваліфікації та знань, щоб реалізувати функцію підтримання публічного обвинувачення на високому рівні. Низька зацікавленість у результаті справи, відсутність певного досвіду та інші проблеми можуть

знизити шанси на успіх у проведенні справи, особливо, якщо сторона захисту високо мотивована та якісно підготовлена до судового розгляду.

2. Недостатність доказів, зібраних на стадії досудового розслідування. Прокурорам часто доводиться підтримувати публічне обвинувачення з обмеженою кількістю доказів, що ускладнює їхню роботу та знижує шанси на успіх. Недостатність доказів також може привести до того, що неправомірні дії особи будуть залишені безкарними.

3. Порушення процесуальних прав. Іноді прокурори своїми діями або бездіяльністю можуть порушити процесуальні права підозрюваного або обвинуваченого, наприклад, вимагаючи зізнань у вчиненні кримінального правопорушення під примусом або не надаючи можливості скористатися правом на захист.

4. Недостатня комунікація зі свідками. У деяких випадках прокурорам складно встановити зв'язок зі свідками та переконати їх співпрацювати з правоохоронними органами, повідомляючи всю відому їм інформацію стосовно вчиненого кримінального правопорушення [2, с. 66].

Для вирішення проблем, з якими зустрічаються прокурори при підтриманні публічного обвинувачення в суді, можна запропонувати наступні шляхи їх вирішення:

1. Підвищення рівня кваліфікації та навичок прокурорів. Необхідно забезпечити не тільки регулярне теоретичне підвищення кваліфікації прокурорів, але й забезпечити їхню практичну підготовку з питань процесуального керівництва досудовим розслідуванням, аналізу доказів, підготовки до участі у судовому засіданні, роз'яснення щодо недопущення порушених процесуальних прав підозрюваного або обвинуваченого.

2. Вдосконалення процесу збору доказів. Для ефективного збору доказів доцільно більш широко використовувати сучасні технології, не тільки такі, як відеозаписи, фотографії, але й збирати докази із відкритих джерел (OSINT).

3. Захист процесуальних прав підозрюваного або обвинуваченого. Прокурорам необхідно завждидотримуватися вимог закону та не порушувати процесуальні права підозрюваного або обвинуваченого, що забезпечить справедливий процес та підвищить шанси на успіх.

4. Покращення комунікації зі свідками. Для покращення комунікації зі свідками можна використовувати різні методи, наприклад, запропонувати свідкам захист свідка чи свідка-співробітника, використовувати конфіденційну лінію для звернень свідків, дотримуватися термінів та забезпечити безпеку свідків та їх родичів. Крім того, прокурори під час підготовки до підтримання публічного обвинувачення запрошують свідка для спілкування, щоб переконатись, що свідок готовий до участі в судовому засіданні і не змінив свої покази [3, с. 56–65].

Отже, проблеми, які мають місце під час реалізації прокурорами функції підтримання публічного обвинувачення в суді, переважно пов'язані з недостатньою підготовкою, недостатнім фінансуванням, відсутністю ефективної системи захисту свідків та їх родичів, корупційними проявами, недостатньою незалежністю судової влади та не високим низьким рівнем довіри до системи правосуддя загалом.

Для вирішення цих проблем необхідно проводити системні реформи, такі як підвищення якості навчання та підготовки прокурорів, покращення системи фінансування, забезпечення безпеки свідків та їх родичів, забезпечення незалежності судової влади, покращення координації між прокуратурою та правоохоронними органами, підвищення довіри до прокуратури, розвиток електронної юстиції та використання сучасних технологій та вдосконалення законодавства. Реалізація цих заходів може значно поліпшити роботу прокуратури, покращити її ефективність та довіру громадян, а також забезпечити винесення справедливого рішення судом.

Список використаних джерел

1. Підтримання прокурором публічного обвинувачення : підручник / кол. авт. Київ : Національна академія прокуратури України, 2017. 630 с.
2. Тюрін Г. Є. Організаційно-правові основи участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : 12.00.10 – судоустрій; прокуратура та адвокатура. Харків : Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2017. 250 с.
3. Рогатюк І. В. Теоретичні, правові та праксеологічні основи кримінальної процесуальної діяльності прокурора у досудовому розслідуванні : автореф. дис. … докт. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Київ : НАВС, 2018. 40 с.

Ключові слова: прокуратура, прокурор, підтримання публічного обвинувачення, функції прокуратури.

Key words: prosecutor'soffice, prosecutor, maintenance of public prosecution, functions of the prosecutor's office.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

БАСЮК ВІКТОРІЯ ВІКТОРІВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ УКРАЇНИ

Корупція є однією з найбільших загроз демократичному розвитку країни, її економічному потенціалу та благополуччю громадян. Протидія корупції в правоохоронних органах України є важливою складовою цілісного плану боротьби з цим явищем. З метою запобігання корупції та зміцнення довіри громадян до правоохоронних органів необхідно впроваджувати ефективні механізми контролю, профілактики та розслідування корупційних випадків.

Перш за все, треба зазначити, що корупція – це злочинна діяльність, яка полягає в наданні або отриманні хабаря, підкупу, використанні впливу або інших неправомірних дій з метою отримання неправомірної вигоди або підвищення свого статусу в суспільстві. Вона порушує законність та порядок, спричиняє збіднення населення, порушує права та інтереси громадян, знижує довіру до влади та інституцій держави. Корупційна діяльність може мати місце у різних галузях та сферах, включаючи правоохоронні органи, державні установи, бізнес, політику та інші. Корупція призводить до знецінення моральних цінностей, змінює їх мотивацію, змінює мотивацію посадових осіб у сфері державного управління, а також громадян у різних сферах суспільного життя [1, с. 141].

Корупція в правоохоронних органах України може мати кілька причин, серед яких можуть бути:

Недостатнє фінансування правоохоронних органів – зарплати правоохоронців можуть бути низькими, що створює спокусу приймати неправомірну вигоду або займатися іншими незаконними діями для збільшення свого доходу.

Недостатня професійна підготовка правоохоронців – у деяких випадках правоохоронці можуть бути погано підготовлені до своїх обов'язків або не мати достатнього рівня правового розуміння. Це може призвести до порушення прав громадян і неправомірних дій з боку правоохоронців.

Толерантність корупції – у деяких випадках корупція може бути дієвим механізмом вирішення проблем і отримання послуг, що створює певну культуру хабарництва.

Безкарність корупції – у багатьох випадках правоохоронці можуть нести відповідальність за свої дії лише у випадку, якщо їх зловлять на гарячому. Недостатня кількість успішних проваджень та покарань за корупцію можуть створювати враження безкарності й сприяти подальшому зростанню корупції.

Вплив злочинних угруповань – у деяких випадках правоохоронці можуть стати частинами злочинних угруповань або піддаватися їх впливу, що призводить до зловживань владою та корупції. Тобто, корумповані працівники правоохоронних органів допомагають злочинцям ухилитися від відповідальності, нехтуючи верховенством права, етичними нормами та суспільною мораллю [2, с. 92].

Ці причини не є вичерпним списком, але вони можуть допомогти зрозуміти, які чинники можуть сприяти поширенню корупції в правоохоронних органах України.

Вважаємо, що запобігання корупції в правоохоронних органах України потребує комплексного підходу та реалізації різноманітних заходів та вони повинні займати ключове місце у питаннях боротьби з нею і, по суті, забезпечити імунітет держави від злочинності.

Можна запропонувати наступні шляхи забезпечення боротьби з корупцією в правоохоронних органах. По-перше, це забезпечення відкритості та прозорості діяльності правоохоронних органів. Для цього можна встановити процедури публічної звітності та контролю

за діяльністю правоохоронних органів, залучати громадські організації та мас-медіа до моніторингу діяльності правоохоронних органів. По-друге, важливим аспектом є підвищення рівня професійної підготовки та кваліфікації правоохоронних працівників. Це дозволить збільшити ефективність роботи правоохоронних органів та зменшити ризик корупційних дій. По-третє, запровадження дієвих механізмів внутрішнього контролю та аудиту в правоохоронних органах. Це дозволить вчасно виявляти та припиняти корупційні дії, а також забезпечити відповідальність за них. Варто теж зазначити, що підвищення рівня оплати праці правоохоронців й забезпечення їхньої соціальної захищеності може зменшити мотивацію до корупційних дій та збільшить інтерес до виконання службових обов'язків, а також встановлення жорстких правил етики та поведінки для правоохоронних працівників дозволить забезпечити усвідомлення правил та стандартів поведінки у службовій діяльності та запобігти корупційним діям [3, с. 12].

Отже, можна зробити висновок, що для запобігання корупції в правоохоронних органах України необхідно проводити системну роботу, що включає у себе реформування правоохоронної системи, забезпечення зростання зарплат та соціального захисту працівників правоохоронних органів, запровадження механізмів контролю за їх діяльністю та відповідальності за порушення закону. Окрім цього, важливим елементом протидії корупції є просвіта та підвищення правової культури в суспільстві, підтримка громадських ініціатив та діалогу між правоохоронними органами та громадськістю. Усі ці заходи в сукупності можуть забезпечити ефективне запобігання корупції в правоохоронних органах України, збільшити довіру громадян до держави та зміцнити національну безпеку країни.

Список використаних джерел

1. Гвоздецький В. Д. Корупція як соціальне, психологічне і моральне явище. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. С. 139–145.
2. Соловйов В., Береза О. Сучасний стан та особливості корупційних проявів у правоохоронних органах України. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. Вип. 3. С. 90–97.
3. Івасенко С. М. Запобігання та протидія корупції в правоохоронних органах: організаційно-управлінський аспект : автореф. дисертації. Івано-Франківськ, 2016. 20 с.

Ключові слова: правоохоронні органи України, корупція, причини виникнення, запобігання корупції.
Key words: law enforcement agencies of Ukraine, corruption, causes of corruption, prevention of corruption.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

БАХАРЄВА АНАСТАСІЯ ІГОРІВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРОКУРОРА

На шляху побудови України, як демократичної правової держави, згідно до принципу верховенства права, поваги до прав і свобод людини, безумовно, всі інститути державної влади повинні діяти згідно до Конституції України та законів України. Прокуратура займає особливе місце на всіх етапах розвитку Української держави.

Якісному та успішному функціонуванню системи прокуратури сприяють різні чинники, особливого значення серед яких займає можливість притягнення прокурорів до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку, що, в свою чергу, виступає однією з основних гарантій захисту прав людини від неналежного виконання прокурором своїх обов'язків та є невід'ємним елементом незалежності та ефективності діяльності органів прокуратури.

Юридична відповідальність, в тому числі і дисциплінарна відповідальність виражає негативну оцінку з боку держави за вчинене правопорушення, щодо дисциплінарної відповідальності прокурорів, то ця оцінка стосується і особи прокурора, який здійснив дисциплінарний проступок.

Можна констатувати факт, відмічає Б. В. Семененко, що дисциплінарна відповідальність прокурорів представляє собою специфічний вид дисциплінарної відповідальності, який застосовується за певною процедурою та полягає у застосуванні до прокурорів санкцій за вчинення ними дисциплінарних проступків на умовах та у порядку передбаченому законодавством [1, с. 68].

В Україні питання, стосовно дисциплінарної відповідальності прокурорів регулюються Законом України «Про прокуратуру», порядок розгляду дисциплінарних скарг, здійснення дисциплінарного провадження щодо прокурорів і накладення дисциплінарних стягнень конкретизовано у Положенні про порядок роботи Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів.

Стаття 43 Закону України «Про прокуратуру» визначає підстави для притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності. Підставами для притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності є: 1) невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків; 2) необґрунтоване зволікання з розглядом звернень; 3) розголошення таємниці, що охороняється законом, яка стала відомою прокурору під час виконання повноважень; 4) порушення встановленого законом порядку подання декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру; 5) вчинення дій, що порочать звання прокурора і можуть викликати сумнів у його об'єктивності, неупередженості та незалежності, у чесності та непідкупності органів прокуратури; 6) систематичне (два і більше разів протягом одного

року) або одноразове грубе порушення правил прокурорської етики; 7) порушення правил внутрішнього службового розпорядку; 8) втручання чи будь-який інший вплив прокурора у службову діяльність іншого прокурора, службових, посадових осіб чи суддів, у тому числі шляхом публічних висловлювань стосовно їх рішень, дій чи бездіяльності за відсутності при цьому ознак адміністративного чи кримінального правопорушення; 9) публічне висловлювання, яке є порушенням презумпції невинуватості [2].

Відповідно до ст. 45 Закону України «Про прокуратуру» дисциплінарним провадженням виступає процедура розгляду Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів дисциплінарної скарги, в якій містяться відомості про вчинення прокурором дисциплінарного проступку [2]. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів під час розгляду дисциплінарних скарг повинна спиратися на основоположні засади своєї діяльності, а саме: діяти справедливо, неупереджено і виключно на підставі закону. Саме ці фундаментальні засади в діяльності кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів виступають певними важелями, які сприяють винесенню заслуженого покарання у випадку вчинення прокурором дисциплінарного проступку, або захисту прокурорів від необґрунтованих скарг. Дисциплінарне провадження щодо прокурора передбачає такі етапи: 1) відкриття дисциплінарного провадження та проведення перевірки дисциплінарної скарги; 2) розгляд висновку про наявність чи відсутність дисциплінарного проступку прокурора; 3) прийняття рішення [3]. Під час прийняття рішення враховується характер проступку, наслідки, які настали в результаті вчинення проступку, особа прокурора, що вчинив дисциплінарний проступок, ступінь його вини, обставини, які впливають на обрання виду дисциплінарного стягнення.

За порушення однієї із норм, висвітлених у ст. 43 Закону «Про прокуратуру», встановленням факту такого правопорушення та згідно до ч. 1 ст. 49 Закону «Про прокуратуру» на прокурора можуть бути накладені такі дисциплінарні стягнення, як: догана; заборона на строк до одного року на переведення до органу прокуратури вищого рівня чи на призначення на вищу посаду в органі прокуратури, в якому прокурор обіймає посаду (крім Генерального прокурора України); звільнення з посади в органах прокуратури [2].

Чинне законодавство передбачає, що рішення про застосування дисциплінарної відповідальності може бути оскаржене у встановленому порядку, а саме ч. 1. ст. 50 Закону «Про прокуратуру» встановлює, що прокурор може оскаржити рішення, прийняте за результатами дисциплінарного провадження, до адміністративного суду або до Вищої ради правосуддя протягом одного місяця з дня вручення йому чи отримання ним поштою копії рішення [2].

На наш погляд, неможливо поза увагою залишити і дотримання прокурором правил професійної етики, що регулюється Кодексом професійної етики та поведінки прокурорів, який встановлює основні принципи і моральні норми, якими повинні керуватися працівники прокуратури, як при виконанні своїх службових обов'язків так

і поза своєї служби, що, в свою чергу, веде до підвищення авторитету органів прокуратури та сприяє зміцненню довіри до них громадян [4]. Хоча правила прокурорської етики, які закріплені у даному Кодексі не прирівнюється до дисциплінарних норм, їх дотримання є обов'язковим. Згідно, до положень законодавства дисциплінарним проступком прокурора стосовно правил прокурорської етики є систематичне (два і більше разів протягом одного року) або одноразове грубе порушення правил прокурорської етики. Тому, прокурори у своїй діяльності повинні утримуватися від вчинків, які підривають авторитет прокуратури, честь і гідність працівника прокуратури. Можна констатувати факт, що саме в Законі «Про прокуратуру» та Кодексі професійної етики та поведінки прокурорів відображені професійні стандарти діяльності та поведінки прокурорів.

Отже, можна зробити висновок, що в умовах сьогодення Україна, та інші держави, задля забезпечення прав і свобод людини, повинні бути зацікавлені саме в об'єктивному розгляді справ, які стосуються дисциплінарної відповідальності прокурорів, що виступає однією з основних складових у напрямку підвищення професійного, авторитетного рівня, ролі та значимості органів прокуратури, довіри до них громадян та суспільства загалом.

Список використаних джерел

1. Семененко Б. В. Поняття та ознаки дисциплінарної відповідальності прокурорів в умовах правової держави: науково-теоретичний аспект. *Journal of Eastern European Law. Журнал східноєвропейського права.* 2017. № 41. С. 63–71.
2. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18
3. Про порядок роботи Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів: положення, прийняте всеукраїнською конференцією прокурорів 27 квітня 2017 р. URL: http://www.kdkp.gov.ua/uploads/files/Polojennja_pro_KDKP_zi_zminami_vid_2 1.12.2018.doc
4. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів від 27.04.2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17

Ключові слова: прокуратура, дисциплінарна відповідальність прокурорів, кваліфікаційна дисциплінарна комісія, дисциплінарні проступки.

Key words: prosecutor's office, disciplinary capacity of prosecutors, qualification of disciplinary commission, disciplinary offenses.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

БІЛОНОГ АЛІНА АНДРІЇВНА

студентка 2-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ АДВОКАТУРИ: НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА МІЖНАРОДНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

В умовах євроінтеграційних процесів, які активно відбуваються в Україні, актуальним є питання щодо реформування великої кількості інститутів, що існують нині, приведення норм чинного законодавства у відповідність з європейським, запозичення міжнародного досвіду для вдосконалення функціонування тієї чи іншої сфери. Адвокатура не є винятком, адже саме вона є одним з основних інститутів, належне функціонування якого дає змогу стверджувати про розвиток демократії та панування верховенства права в будь-якій державі. Тому, на мою думку, за допомогою порівняльної характеристики принципів функціонування адвокатури, можна виокремити як проблематичні аспекти, так і запозичити те, що вдосконалить її діяльність.

На законодавчому рівні не закріплюється визначення поняття «принципи функціонування адвокатури», тому це є предметом досліджень багатьох науковців. Зокрема, Н. М. Бакаянова стверджує, під даним терміном варто розуміти основоположні засади, систему ідей, за допомогою яких можна визначити сутність адвокатури та адвокатської діяльності, дослідити її функціональні та організаційні основи, які характеризують увесь інститут [4, с. 143]. Я погоджуюсь з даним визначенням науковиці, але хотілося б ще вказати, що це система саме основоположних ідей, які тісно взаємодіють між собою, тобто акцентувати увагу на тому, що принципи повинні взаємодоповнювати один одного і точно не суперечити.

У національному законодавстві принципи діяльності адвокатури закріплені у Конституції України (людина, її честь, гідність, життя та здоров'я – найвища соціальна цінність, принцип верховенства права, принцип законності, принцип рівності, принцип незалежності тощо) та у спеціальному нормативно-правовому акті – Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. (принцип конфіденційності, уникнення конфлікту інтересів, свободи вибору форми діяльності тощо). Слід звернути увагу, що засади, які знаходяться у міжнародних нормативно-правовими актах є загальними та повинні конкретизуватись у національному законодавстві тієї чи іншої країни, з урахуванням її особливостей (форми, у яких може здійснюватися адвокатська діяльність; порядок щодо зайняття такою діяльністю; вимоги до осіб, які хочуть займатися цим видом діяльності тощо).

Так, принцип верховенства права закріплюється статтею 8 Конституції України та означає «панування» права у суспільстві, вищу юридичну силу Основного Закону та необхідність приймати інші

нормативно-правові акти відповідно до норм цього Закону [1]. Даний принцип має складну структуру та є предметом досліджень сучасних вчених. Ця ж засада закріплюється статтею 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», що підтверджує той факт, що функціонування адвокатури повинне здійснюватися з пріоритетністю найвищої соціальної цінності – людини, її гідності, життя, свободи, честі та відповідно до норм Основного Закону [2]. Цей принцип випливає з великої кількості міжнародних нормативних актів, зокрема, Загальної декларації прав людини 1948 р., Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р. тощо. Також ці документи закріплюють й інші основні (загальні) принципи, такі як: рівність (ст. 7 Декларації – тобто всі мають рівні права на захист перед законом); відсутність дискримінації (ст. 2 Декларації – тобто, кожна людина повинна мати свободи та права, незалежно від її кольору шкіри, раси, статі, мови тощо) [5].

Цікавим є аналіз пунктів, що розміщені у Основних положеннях про роль адвокатів, які були прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 р., вказується про те, що держави-учасниці повинні сприяти та забезпечувати гарантії діяльності адвокатів, підвищувати рівень довіри, поваги та ролі адвокатів у суспільстві [3]. Відповідне положення міститься і в національному законодавстві, так ч. 2 ст. 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплює, що держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності [2]. Проте виникають питання щодо реалізації цього механізму, а не просто «дублювання» положень, що зазначаються у міжнародних актах. Також Положення закріплюють необхідність отримання відповідної освіти, підготовки та закріплення знань про етичні обов'язки, права людини, основоположні свободи; принцип недопущення дискримінації щодо осіб, які хочуть займатися адвокатською діяльністю за ознакою раси, статі, кольору шкіри, релігії, політичних поглядів; принцип недоторканості, що означає відсутність перешкод, залякувань, недоречного втручання; принцип вільного пересування та консультування клієнтів як у межах своєї країни, так і за кордоном; принцип цивільного імунітету; принцип своєчасного ознайомлення з документами, матеріалами справи; принцип конфіденційності; оригінальним є положення про те, що адвокати не повинні себе ідентифікувати з клієнтом та їх справами під час виконання свої професійної діяльності [3]. Більшість із наведених принципів також закріплені і нормами чинного національного законодавства, вони можуть відрізнятися своїм формулюванням чи порядком розташування. Але проблематичність тут полягає не у тому, що законодавець нашої країни не закріпив деякі принципи, а в тому, що дуже часто їх просто не дотримуються, це стосується як самих адвокатів, так і, наприклад, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. Це все підтверджується великою кількістю звернень про порушення основних прав та гарантій адвокатів до Національної асоціації адвокатів України.

Отже, проаналізувавши положення міжнародних актів та національного законодавства, на мою думку доцільно було би в перших – деталізувати дані засади, більш конкретно закріпити їх саме щодо діяльності адвокатури, адже ті, норми, що там містяться зараз є дуже загальними та безпосередньо стосуються не діяльності адвокатури, а загалом основоположних прав та свобод людини, вони застосовуються не лише у сфері даного інституту, а у всіх інших аспектах загалом. Що стосується національного законодавства, то доречно було б зосередити увагу на розробленні відповідного механізму реалізації даних принципів та розробленні дієвих гарантій їх дотримання.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради.* 2013. № 27. Ст. 282. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17
3. Основні положення про роль адвокатів від 01.08.1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835
4. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України : дис. … докт. юрид. наук. Одеса, 2017. 143 с.
5. Загальна декларація прав людини 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

Ключові слова: адвокатура, принципи функціонування адвокатури, верховенство права, міжнародні нормативно-правові акти.

Key words: advocacy, principles of functioning of the bar, rule of law, international legal acts.

Науковий керівник: старший викладач Курганський О. В.

БІЛИК КАТЕРИНА ВІКТОРІВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

МІСЦЕ ВИЩИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ СУДІВ У СУДОУСТРОЇ УКРАЇНИ

Інтеграційні процеси які впроваджуються Європейським союзом в Україні певним чином прискорюють рух реформ. Так, у 2016 р. на вимогу Венеціанської комісії яка у своїх висновках наголошувала про скасування чотирирівневої судової системи яка діяла в нашій країні, оскільки це призводило до значних колізій в чинному законодавстві – було повернуто трирівневу судову систему [5].

Такі зміни, дали поштовх не тільки на перегляд судової системи загалом, а й спричинило повернення Верховному Суду України функції здійснення правосуддя, як суду Касаційної інстанції. Також, відбулися

кардинальні кадрові зміни у вигляді переатестацій суддівського корпусу, реорганізації судів загальної юрисдикції та створення вищих спеціалізованих судів України – як суд першої та апеляційної інстанцій.

Дане питання висвітлювалось у працях В. В. Городовенко, Р. О. Кубійда, О. В. Стовба та інші.

Основним Законом країни в статті 124 визначено, що «правосуддя здійснюється виключно судами», а тим самим вони відіграють досить важливу роль у регулюванні суспільних відносин [1].

О. А. Улютіна слушно висловлює думку, щодо прийняття нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» котрий досить кардинально змінив ситуацію у сфері здійснення правосуддя.

Нині, систему судоустрою складають: місцеві суди, апеляційні суди, Верховний Суд України також коли ситуація вимагає розгляду окремої категорії справ відповідно до Закону № 1402-VIII діють вищі спеціалізовані суди. До таких судів відноситься Вищий суд з питань інтелектуальної власності та Вищий антикорупційний суд [2].

На законодавчому рівні визначено, що у складі вищого спеціалізованого суду може створюватись судова палата для розгляду окремих категорій справ у першій інстанції та апеляційна палата для розгляду справ в апеляційній інстанції.

Розглядаючи апеляційну палату вищого спеціалізованого суду варто зазначити, що її склад діє на засадах інституційної, організаційної, кадрової та фінансової автономії. Формування складу суду визначається Державною судовою адміністрацією України за попереднім погодженням Вищої ради правосуддя. Судову палату першої інстанції для розгляду окремих справ очолює секретар та голова апеляційної палати котрі обираються серед суддівського складу вказаної палати на термін – три роки.

Основними повноваженнями Вищого спеціалізованого суду України є:

1) здійснення правосуддя як судом першої та апеляційної інстанцій у справах та в порядку, визначених чинним процесуальним законом;

2) аналіз судової статистики, вивчення та узагальнення судової практики, інформування про результати узагальнення судової практики Верховним судом;

3) здійснення інших повноважень, визначені законом [3].

Аналізуючи Закон України «Про вищий антикорупційний суд» можемо вказати, що завданням Вищого антикорупційного суду є безпосереднє здійснення правосуддя відповідно до чинного законодавства з метою захисту громадян та держави від корупційних злочинів, дотримання прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також розв'язання питання про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави у випадках, передбачених законом, у порядку цивільного судочинства.

Щодо нормативно-правового регулювання функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності зазначимо таке: указаний Вищий спеціалізований суд перебуває на стадії свого формування, хоча його створення передбачено Указом Президента України «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» від 29 вересня 2017 р. [4].

Водночас слід відзначити, що ця обставина не заважає визначитися із місцем та роллю вищих спеціалізованих судів у системі судоустрою України.

Виходячи з вищенаведеного варто вказати, що місце та роль вищого спеціалізованого суду у системі судоустрою України посідає досить значне місце, це пояснюється визначеними правовим статусом, адже їхнє головне завдання виконувати функцію як судів першої інстанції та апеляційної інстанції й і розглядати справи окремих категорій, що випливає із самої назви вищих спеціалізованих судів України. В українській системі судоустрою судді мають виключні повноваження щодо розгляду та вирішення по суті певних категорій справ, а їхня діяльність визначається на рівні їхнього правового статусу і, відповідно, іншого нормативно-правового акта, що визначає їхній статус.

Вищі спеціалізовані суди в системі судоустрою України є важливою складовою частиною судової системи, яка забезпечує права та основні свободи людини і громадянина, оскільки постає органом захисту законних інтересів громадян у певних категоріях ситуацій.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 р. *Відомості Верховної Ради України.* 2016. № 28. Ст. 532). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 06.05.2023).
2. Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07 червня 2018 р. (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2018. № 24. Ст. 212. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19 (дата звернення: 06.05.2023).
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 р. (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2016. № 31. Ст. 545. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19 (дата звернення: 06.05.2023).
4. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності : Указ Президента від 29 вересня 2017 р. № 299/2017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299/2017 (дата звернення: 06.05.2023).
5. Шемшученко Ю. С. Судова влада в Україні: сучасна доктрина, механізми та перспективи реалізації. *Стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 21 грудня 2016 р. Вісник НАН України* : електрон. версія жур. 2017. № 2. URL: ftp://ftp.nas.gov.ua/akademperiodyka/Downloads/Visnyk_ (дата звернення: 06.05.2023).

Ключові слова: Вищий антикорупційний суд України, судова реформа, Венеціанська комісія, Верховний Суд України.

Key words: High Anti-Corruption Court of Ukraine, judicial reform, Venice Commission, Supreme Court of Ukraine.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

БІЛОУС ІЛОНА МАКСИМІВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Гендерна рівність, згідно закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків», означає рівний правовий статус та рівні можливості для жінок і чоловіків [1]. Цей принцип закріплений у Конституції України, яка гарантує рівність прав у громадсько-політичній, культурній, освітній та професійній сферах [2]. Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» має на меті досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності шляхом правового захисту рівних прав і можливостей, а також ліквідації статевої дискримінації. Однак, на жаль, часто ці принципи мають здебільшого декларативний характер.

Сьогодні в українському суспільстві відбувається зміна традиційних уявлень про ролі чоловіка і жінки. Роль жінок в суспільстві зростає практично у всіх сферах життєдіяльності. Кількість жінок, які займаються не тільки цивільною діяльністю, але й служать у військових формуваннях, постійно збільшується. У зв'язку з цим, гендерна політика в нашій країні набуває нового і актуального значення в контексті вибраного напрямку розвитку.

Принцип рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків відображений у статті 49, частина 1 Закону України «Про Національну поліцію». Згідно з цим положенням, громадяни України віком до 18 років можуть бути прийняті на службу в поліції, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, при умові, що вони мають повну загальну середню освіту та володіють українською мовою. В даний час присутність жінок в поліцейській формі не є рідкістю і не викликає здивування. В окремих ситуаціях жінки-поліцейські можуть працювати навіть швидше та ефективніше, ніж чоловіки. Жінки-патрульні легко спілкуються з дітьми під час викликів, пов'язаних з дітьми, оскільки діти легше набувають довіри до жінок і асоціюють їх з материнським образом. Крім того, згідно з законодавством, поверхневу перевірку жінок можуть проводити тільки жінки.

На мою думку, не існує принципової різниці між жінками-поліцейськими і чоловіками-поліцейськими. Всі поліцейські працюють у однакових умовах і виконують однакові завдання, будь то патрулювання чи інші обов'язки. Павліченко К. зазначає, що «хоча кілька років тому, коли Патрульна поліція тільки починала свою роботу, можливо існувало деяке стереотипне ставлення до жінок, наприклад, що затримування зловмисника – це не справа жінки. Сьогодні в Департаменті

патрульної поліції працює 21 % жінок-поліцейських, які на рівні з чоловіками виконують свою службу, захищають громадян на вулицях міст і виконують свої обов'язки професійно і гідно. Багато з них займають керівні посади, такі як командири та заступники керівників управлінь, батальйонів, рот і взводів. Здається, що суспільство загалом вже прийняло цю ситуацію і звикло до того, що жінки можуть так само, як і чоловіки, виконувати важкі та іноді небезпечні завдання, очолювати підрозділи та бути компетентними керівниками» [4].

Поширена думка, що жінки є більш емоційними за чоловіків і мають складнощі при затриманні злочинців, насправді, це не залежить не від статі, а від особистісних характеристик. Будь-хто, незалежно від статі, може знайти своє місце в поліції у різних підрозділах, з урахуванням власних особливостей. На сьогодні підхід до роботи в поліції зазнав змін: крім фізичної сили та витривалості, значну роль відіграють вміння вирішувати конфліктні ситуації, високі комунікативні навички та здатність до співпраці з громадою. Саме ці фактори приваблюють жінок до служби в поліції. Усе залежить від індивідуальних уподобань та готовності жінки показати свої здібності та знайти своє місце для самореалізації. Деяким жінкам більше підходить служба в роті тактико-оперативного реагування, де вони беруть участь у затриманнях та виїзджають на виклики, де потрібна фізична сила. Іншим варіантом є робота у відділі зв'язків з громадськістю, де головними завданнями є профілактика, комунікація та співпраця з населенням на засадах партнерства. Також є жінки, які працюють в апараті, що забезпечує роботу патрульних на лінії [4].

Проаналізувавши роботу жінок у поліції, можна виділити наступні проблемні питання:

– труднощі, які виникають при поєднанні служби і домашніх справ;
– проблеми при суміщенні державної служби та материнства;
– суперечливість впливу психофізіологічних особливостей жінок на якість виконання професійних обов'язків;
– розвиненість емпатії;
– схильність до професійних стресів;
– недосконалість у сфері соціальної та правової захищеності жінок тощо.

Отже, дотримання гендерної паритетності в усіх структурних підрозділах Національної поліції України є базисом на якому можна побудувати міцну правову державу, в якій неухильно буде підвищуватися рівень життя усіх громадян, як чоловіків так і жінок. Саме тому жіноче представництво на вищих керівних посадах у відповідних структурах можна розглядати не тільки як один із механізмів приведення до влади нової еліти, але і як спосіб побудувати справедливе соціально захищене для усіх категорій населення демократичне суспільство [5].

Можна зробити висновок, що досягнення гендерної рівності призводить до покращення ефективності поліції. Унікальні погляди, навички та досвід жінок сприяють роботі поліції в різних сферах, зокрема в запобіганні та розслідуванні злочинів проти жінок і дітей.

Крім того, гендерна рівність сприяє підвищенню довіри суспільства до поліції, оскільки всі групи населення відчувають себе представленими та захищеними. Нарешті, гендерна рівність у поліції важлива для ефективної протидії насильству та домашньому насильству, які часто стають проблемою для жінок і дівчат. Запобігання та реагування на такі випадки вимагають належного розуміння гендерних аспектів, що можливе лише за умови гендерної рівності в поліції.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків : закон України від 08.09.2005 р. № 2866. *Відомості Верховної Ради України.* 2005. № 52. Ст. 561.
2. Конституція України : закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/387376___710616
4. Павліченко К. Жінки на рівні з чоловіками можуть виконувати відповідальні завдання та бути командирами. *Loyer.* 19.04.2019. URL: https://loyer.com.ua/uk/zhinki-na-rivni-z-cholovikami-mozhut-vikonuvati-vidpovidalni-zavdannya-ta-buti-komandirami/
5. Гета Д. С. Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми. Харків, 2019. Ст. 52. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/90a66981-1632-42fe-a472-6ded67dc1746/content

Ключові слова: рівність, гендерна рівність, Національна поліція, рівні права, паритетність.

Key words: equality, gender equality, National Police, equal rights, parity.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

БУМАГА МАРИНА ЮРІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ТА УКРАЇНИ

Перед тим, як почати порівняння судової системи Сполучених Штатів Америки та України, я вважаю необхідним надати визначення «судова система». А також зазначити, що згідно із законом про судоустрій і статус суддів від 2 червня 2016 р. слід вживати термін судоустрій, а не судова система.

В українських та американських нормативно-правових актах немає єдиного визначення «судова система», однак є такі погляди науковців, відповідно до яких судову систему слід розуміти переважно як сукупність судових органів держави. Так, на думку І. С. Лісної, судова система розглядається як зумовлена Конституцією й законами сукупність судів, організованих на демократичних принципах з урахуванням національно-державного й адміністративно-територіального устрою держави [6, с. 4].

Тепер, знаючи визначення «судова система» я можу перейти до більш детального розгляду судової системи України та США. А почну я саме з розгляд судової системи України.

Так, згідно зі статтею 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» судоустрій будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності. Також, систему судоустрою складають місцеві суди, апеляційні суди та Верховний Суд, а для розгляду окремих категорій справ діють вищі спеціалізовані суди. Так, Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики [1, ст. 17]. Окрім цього, згідно зі статтею 1 Закону України «Про Конституційний Суд України» на території України діє Конституційний Суд України, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України, здійснює офіційне тлумачення Конституції України [2, ст. 1].

Наразі є необхідним охарактеризувати загальні принципи судової системи України. Так, принцип територіальності забезпечує територіальне розмежування компетенції судів судоустрійної частини судової влади і зумовлений потребою доступності правосуддя на всій території України. Принцип спеціалізації полягає у створенні відповідних спеціалізованих судів для здійснення цивільного, кримінального, адміністративного, господарського судочинства. Принцип інстанційності слід розуміти таку організацію судової системи, яка забезпечує право на перегляд рішення суду нижчої інстанції судом вищої [3].

Коротко охарактеризувавши систему судоустрою України я можу перейти до розгляду судової системи США. У Сполучених Штатах існує два типи судів – суди штатів і федеральні суди. Ви можете думати про них як про паралельні гілки, які можуть (хоча й рідко) закінчуватися у Верховному суді США. У межах цих двох гілок є три основні рівні: суди першої інстанції, апеляційні суди та найвищий суд відповідної гілки. Отже, судова система Сполучених Штатів є дуальною або подвійною.

Федеральна судова система має три основні рівні: районні суди, окружні суди та Верховний суд США. Федеральні судді та судді Верховного суду призначаються президентом і затверджуються Сенатом США на довічний термін. По всій країні діють 94 районних суди, 13 окружних судів і один Верховний суд. Окружні суди є судами загальної юрисдикції федеральної судової системи. У кожному окружному суді є щонайменше один окружний суддя Сполучених Штатів. Федеральні суди першої інстанції також були створені для деяких специфічних сфер. У кожному федеральному окрузі також є суд у справах про банкрутство. Крім того, деякі суди мають загальнонаціональну юрисдикцію з таких питань, як податки (Податковий суд США), позови проти федерального уряду (Суд федеральних позовів США) та міжнародна торгівля (Суд США з міжнародної торгівлі).

Після того, як федеральний окружний суд прийняв рішення у справі, воно може бути оскаржене в апеляційному суді США. За межами Федерального округу було створено кілька судів, які розглядають апеляції з конкретних питань, таких як позови ветеранів (Апеляційний суд США у справах ветеранів) та військові справи (Апеляційний суд США у справах Збройних сил).

Верховний суд США є найвищою судовою інстанцією в американській судовій системі і має повноваження розглядати апеляції у всіх справах, розглянутих у федеральному суді, а також у справах, розглянутих у суді штату, але пов'язаних з федеральним законодавством. Після того, як окружний суд або верховний суд штату виніс рішення у справі, будь-яка сторона може подати апеляцію до Верховного суду. Однак, на відміну від апеляцій до окружних судів, Верховний суд зазвичай не зобов'язаний розглядати апеляцію. Сторони можуть звернутися до суду із заявою про розгляд справи в порядку наказного провадження. Якщо наказ задовольняється, Верховний Суд приймає записки та проводить усні дебати. Якщо наказ не задовольняється, рішення суду нижчої інстанції залишається в силі. Суд зазвичай розглядає справи, коли існують суперечливі рішення по всій країні з певного питання або коли у справі допущена кричуща помилка [4].

Судова система штатів має таку ж структуру, як і федеральна судова система, а саме: окружні (місцеві) суди, апеляційні суди та верховні суди (по одному на кожен штат). Так, різниця між федеральною судовою системою та судовою системою штатів полягає у характері справ, які вони розглядають. Так, федеральні суди розглядають справи, що стосуються конституційності закону, справи, що стосуються законів і договорів США, справи за участю послів та міністрів, спори між двома або більше державами, адміралтейське право, банкрутство. Суди штатів розглядають же більшість кримінальних справ, спадкове право (включаючи заповіти та майно) більшість договірних справ, деліктні справи (тілесні ушкодження), сімейне право (шлюби, розлучення, усиновлення) тощо [5].

Отже, охарактеризувавши судову систему України та США я можу зробити висновок як про схожість судових систем, так і про їх кардинальну відмінність одна від одної. Так, схожість полягає у тому, що в Україні та США міститься саме три інстанції судів та наявний принцип інстанційності. Окрім цього кожний суд як в Україні, так і в США закріплений за певним регіоном, тому тут є наявним принцип територіальності. Також, я можу зазначити про принцип спеціалізації, який практично застосований у створені окремих спеціалізованих судів. Однак, головна різниця між судовими системи США та України полягає у їх рівневості. Так, в США вона є дуальною, тобто розділеною на два рівні: федеральний та штатів. В Україні ж є тільки один рівень розгляду справ. Також, у Штатах відсутній як Конституційний суд, тобто такий, що забезпечує відповідність Конституції законів та інших нормативно-правових актів. Однак, таке забезпечення здійснюється саме на рівні федеральних судів на практиці. Отже, я можу зробити заключення, що судові системи України та США є схожими за принципами своєї діяльності.

Список використаних джерел

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/conv#n85
2. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text
3. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (за рішеннями, висновками). *Судова система України*. №№ 20/03, 8/10, 19/10, 7/11, 9/11, 17/11, 1-в/16.
4. Offices of the United States Attorneys. U. S. Departmen. Introduction to the Federal Court System. URL: https://www.justice.gov/usao/justice-101/federal-courts#:~:text=The%20federal%20court%20system%20has,appeal%20in%20the%20federal%20system
5. Unated States Courts. Comparing Federal & State Courts. URL: https://www.uscourts.gov/about-federal-courts/court-role-and-structure/comparing-federal-state-courts#:~:text=The%20State%20Court%20System,-Cases%20that%20deal&text=State%20courts%20are%20the%20final,not%20to%20hear%20such%20cases
6. Лісна І. С. Загальнотеоретичний підхід до визначення понять «судова влада» та »судова система». *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 2. С. 3–6.

Ключові слова: судова влада, судова система, судоустрій, суди США, суди України, принципи, територіальність, інстанційність.
Key words: judicial power, judicial system, judicial system, US courts, courts of Ukraine, principles, territoriality, instance.
Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ГЛЄБОВА КАТЕРИНА ВАЛЕРІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

СУДОВА ВЛАДА, ПРАВОСУДДЯ ТА ЇХ ДЕМОКРАТИЧНІ ОСНОВИ

Сьогодні перед нашою державою постав ряд нових викликів та загроз, які відбуваються в усіх сферах нашого життя. Безумовно, основною проблемою на сьогодні є російсько-українська війна, яка підірвала безпекову ситуацію як у світі, так і в Україні. У таких складних умовах особливо важливим є забезпечення роботи та розвитку судової системи, дотримання вимог законності та подальший розвиток демократії.

Слід зазначити, що стан війни, в якому українці живуть понад рік, суттєво вплинув на всі правовідносини та інституції в країні. Війна та її наслідки також вплинули й на судову систему, що зумовило необхідність внесення змін до судочинства. На даний час через активні

бойові дії та тимчасову окупацію, частина судів України призупинила свою діяльність. Водночас суди на територіях, звільнених з-під окупації, розпочинають відновлювати свою роботу. У період воєнного стану, згідно зі статтею 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», повноваження судів не можуть бути припинені, а частина друга статті 26 зазначеного Закону передбачає, що скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється [1].

Правосуддя є одним з напрямків державної діяльності правоохоронних органів. Витлумачувати поняття правосуддя необхідно в єдності із поняттям судова влада, адже правосуддя належить до числа найважливіших повноважень, здійснення яких пов'язане з функціонуванням судової влади. Судова влада в Україні здійснюється у цивільних, господарських, адміністративних, кримінальних та конституційних справах. Відповідно до Конституції України судова влада здійснює свої функції незалежно від законодавчої та виконавчої влади відповідно до законів України та у встановлених конституцією межах. Функції судової влади включають правосуддя та контроль. Визначальною є функція правосуддя, оскільки органи судової влади по суті розглядають всі правові конфлікти. Виходячи з єдності судової влади та правосуддя, слід зазначити, що правосуддя – фактично форма реалізації судової влади.

Оскільки, судова влада є окремою гілкою влади, на неї покладено ряд важливих завдань, які полягають як і в неухильному дотриманні вимог верховенства права, законності, гуманності так і у встановленні високих стандартів прав і свобод людини й громадянина, закріпленні підвалин демократії.

Судова влада здійснює свою діяльність незалежно, відокремлено від інших гілок влади, владних структур, утворень чи окремих суб'єктів влади.

Відповідно до статті 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження рішень суду, органів державної влади, місцевого самоврядування та дій чи бездіяльності посадових осіб [2].

Кожен громадянин України має право звернутися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, відповідних міжнародних судових інституцій чи відповідних установ міжнародних організацій (членом чи учасником яких є Україна), використовуючи всі засоби національного правового захисту з метою охорони своїх прав і свобод від порушень і протиправних посягань будь-якими не забороненими законом засобами.

Участь представників народу в здійсненні правосуддя – важлива риса судової влади. Відповідно до положень, закріплених у статті 124 Конституції України та статті 5 Закону України «Про судоустрій в Україні» народ безпосередньо бере участь в здійсненні правосуддя через народних засідателів та присяжних. Фактично, судова влада є системою народовладдя, яка забезпечує реалізацію конституційних прав і свобод людини та громадянина, прав спільнот і народу загалом [3].

Варто зазначити, що здійснення судової влади є ширшим поняттям, ніж відправлення правосуддя. Здійснення судової влади включає в себе правотворчу, регулятивну, інформаційно-аналітичну діяльність.

В Україні створено єдину судову систему, яка представлена судами загальної юрисдикції та Конституційним Судом України. Судову владу можуть здійснювати тільки суди, що входять в судову систему України. Суди здійснюють судову владу і реалізують свою діяльність на єдиних засадах, підходах та методах. Суди законодавчо наділені усіма необхідними повноваженнями з метою здійснення судової влади. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається (ст. 124 Конституції України). Уніфікована судова система унеможливлює правове свавілля, а судові рішення є обов'язковими на всій території України.

Носіями судової влади, які забезпечують здійснення правосуддя в Україні є суддя та залучені представники народу. Закон закріплює особливі вимоги до осіб, які претендують на посаду судді (наявність громадянства України, відповідний стаж роботи за юридичною спеціальністю, вища юридична освіта, віковий ценз). Кожен суддя у своїй діяльності керується вимогами закону, внутрішніми переконаннями, нормами етики та моралі.

Важливим аспектом реалізації судової влади в контексті розробки та розвитку демократичних процесів в Україні є питання правового інформування населення, унеможливлення розвитку таких деструктивних процесів як: правовий нігілізм, правовий скептицизм, амбівалентність правової поведінки.

Отже, діяльність суддів, яка спрямована на постійний та неухильний захист прав і свобод людини і громадянина, унеможливлення політичного та правового свавілля, встановлення високих стандартів гуманності, верховенства права та правової визначеності, розвиток права загалом, врегулювання чинних нормативно-правових колізій, правових фікцій, забезпечення законності та відкритості судової системи, закріплення високих етичних та моральних стандартів в діяльності судді, ефективне відправлення правосуддя та постійне якісне оновлення і трансформацію відповідно до зовнішніх викликів та загроз, безумовно, встановлює і розвиває фундаментальні основи демократії в Україні.

Правосуддя – це державна діяльність, яку проводить суд шляхом розгляду й вирішення на судових засіданнях в особливій, установленій законом процесуальній формі цивільних, кримінальних, господарських і адміністративних справ [4, с. 59].

Правосуддя визначається як особливий вид державної діяльності. Її змістом є розгляд і вирішення справ з метою забезпечення прав і свобод людини і громадянина, гарантованих Конституцією та законами України. Основою якісного правосуддя є незалежність суддів як єдиних носіїв судової влади та судів як унікальних державних інституцій [5, с. 9].

Правосуддя здійснюють відповідно до законодавства України, на основі кодифікованих актів (ЦПК, КПК, ГПК), які докладно регламентують порядок, процесуальну форму судового розгляду й рішень, які виносить суд [4, с. 60].

Забезпечення діяльності системи правосуддя одне з головних питань, яке хвилює як представників органів судової влади, так і звичайних громадян. Важливо зазначити, що показники розвитку судової влади в Україні помітно відстають від показників цивілізованих країн, що й стало причиною реформування в цьому напрямку. У 2016 р. з прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» і внесенням змін До Конституції розпочалася судова реформа, направлена на підвищення довіри та публічної підзвітності, забезпечення доступного і справедливого судочинства, статусу суддів тощо.

Наразі можна виділити такі позитивні зміни, як перехід судової влади на триланкову систему судоустрою, забезпечення прозорості у відборі суддів шляхом створення Етичної ради при Вищій раді правосуддя та Громадської ради доброчесності при Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, запровадження інституту конституційної скарги та створення агентства медіації. Однак можемо бачити й прорахунки: зупинення процесу кваліфікаційного оцінювання суддів і їх добору через розпуск у 2019 р. ВККС і неспроможності формування нового її складу; функціонування одразу двох Верховних Судів тривалий час [6, с. 768].

Підсумовуючи, можна сказати, що судова влада є самостійною гілкою державної влади, яка здійснюється, як правило, шляхом публічного, колегіального та судового вирішення судових спорів. Розвиток і роль судової влади полягає в тому, що вона обмежує дві інші гілки державної влади конституційними рамками, здійснюючи контроль і судовий нагляд. Судова влада виражається у здійсненні правосуддя та в обов'язкових рішеннях під час цивільного, кримінального, адміністративного та господарського судочинства. Здійснення правосуддя є одним із напрямів загальнодержавної діяльності правоохоронних органів. Це одне з найважливіших повноважень, здійснення якого пов'язане з діяльністю судової влади, і є одним із способів його здійснення.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 28. Ст. 250.
2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Закон України «Про судоустрій в Україні». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2016.
4. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України : навчальний посібник / В. С. Ковальський (керівник авт. колективу), В. Т. Білоус, С. Е. Демський та ін. ; відп. ред. Я. Кондратьєв. Київ : Юрінком Інтер, 2003. С. 59, 60.
5. Судові та правоохоронні органи України : підруч. / кол. авт.: В. В. Дараган, О. П. Бойко, Н. С. Бублик та ін. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. С. 9.
6. Живова Ю. В., Лісніченко В. О., Судова реформа 2016: точка відліку кардинальних змін? *Юридичний науковий електронний журнал*. № 11/2021. С. 768.

Ключові слова: судова система, судоустрій, правосуддя, судова влада, законодавство України.
Key words: judicial system, judiciary, justice, judiciary branch, legislation of Ukraine.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ГРИНЮК КАТЕРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 2-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗМІНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальною темою для розгляду нині є діяльність органів адвокатського самоврядування в умовах воєнного стану, а саме дізнатися які рішення для відновлення діяльності виносила Рада адвокатів України, яких заходів для підтримки адвокатів, людей які опинилися у скрутному становищі та військових здійснювала Національна асоціація адвокатів України й багато іншого.

Проблемним питанням під час воєнного стану стало перебування й діяльність членів КДКА та ВКДКА на засіданнях, так часті відключення світла, повітряні тривоги і інші труднощі ускладнювали розгляд питань винесених на порядок денний. Аби вирішити це РАУ своїм рішенням № 34 від 25 березня 2022 р. внесло зміни до основного нормативно-правового акту – Рішення РАУ № 120 «Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність» від 30 червня 2014 р. й дозволила КДКА та ВКДКА проводити засідання дистанційно в режимі відеоконференції. Також РАУ дозволила звертатися з відповідними листами і скаргами до ВКДКА та КДКА регіону через офіційні електронні адреси зазначених органів, здійснювати офіційне листування, направляти рішення, відповіді та інші документи шляхом електронного документообігу. При цьому, РАУ залишила можливість збиратися офлайн та проводити листування за допомогою пошти у регіонах, де наразі немає активних військових дій [1; 2]. Крім того, РАУ визначила додаткові підстави для передачі заяв про дисциплінарний проступок у разі, якщо вони направлені до регіонів, де утруднена діяльність КДКА через активні воєнні дії, до інших областей [7].

НААУ створила новий орган для захисту та підтримки адвокатів, які зазнали руйнівних наслідків війни – Опікунську Раду. Як зазначають у своїй статті Заборовський, Орлова та Манзюк дана Рада була утворена майже відразу після початку збройної агресії з боку Росії, а саме 3 березня 2022 р., з метою розподілу благодійної допомоги адвокатам та їх сім'ям, що постраждали внаслідок воєнних дій [3].

Бакаянова Нана Мезенівна зазначає про такі способи допомоги українським адвокатам НААУ як створення спеціального вебпорталу Match Portal для працевлаштування, стажування, проживання адвокатів; сприяння допуску до практики в іноземних юрисдикціях; реєстрації профілю НААУ на порталі Benevity для підтримки українських адвокатів. Вищою школою адвокатури при НААУ проводяться вебінари з актуальних питань, адже нові категорії справ вимагають від адвокатів проявів професіоналізму [4].

За ініціативою Голови НААУ, РАУ Валентина Гвоздія було створено безоплатну правову допомогу біженцям, які перебувають за кордоном. Була налагоджена діяльність адвокатів БПД у Польщі, Австрії, Латвії та Італії, у подальшому передбачається створення в Румунії та Угорщині. Представництва НААУ контактують із місцевими асоціаціями адвокатів, щоб визначити та облаштувати місця для надання безоплатної правової допомоги мігрантам із метою координації та отримання ними статусу біженців тощо [5]. Тож бачимо органи адвокатського самоврядування докладають всіх можливих зусиль, аби допомогти нашим адвокатам, які знаходяться як в Україні так і закордоном.

Ще однією новинкою воєнного часу став Центр координації волонтерської допомоги військовослужбовцям при НААУ. Основна діяльність цього центру полягає у наданні інформаційної, методичної та іншої підтримки адвокатів, які надають допомогу Pro Bono військовослужбовцям та членам їх сімей в рамках волонтерського руху «Адвокат ЗСУ» [4]. Даний Центр разом з Вищою школою адвокатури забезпечує організацію конференцій, семінарів, круглих столів, лекцій з питань надання професійної правової допомоги військовослужбовцям, за потреби надає письмові роз'яснення щодо таких питань, видає практичні посібники, завдяки яким адвокати можуть заповнити прогалини в такій галузі права – як військове право.

Не залишись осторонь від питань допомоги населенню і ради адвокатів регіону. Завдяки ним були створені координаційні штаби та адвокатські волонтерські центри, які починаючи з перших днів повномасштабної війни, займалися допомогою тим, хто цього потребує. На прикладі Ради адвокатів Одеської області можна розглянути у чому саме полягає діяльність цих центрів. Коло осіб, які могли отримати матеріальну підтримку не обмежилося лише адвокатами зазначається, що розпочав центр з допомоги адвокатам, призваним до лав ЗСУ, потім поступово розширював свою діяльність, надаючи також підтримку ветеранам адвокатури, сім'ям з дітьми, внутрішньо переміщеним особам, лікарням та шпиталям, військовим частинам; регулярно доставляли питну воду до Миколаєва. А також надавали безкоштовну юридичну допомогу, готували їжу для військових, навчали наданню домедичної допомоги, здійснювали вогневу та тактичну підготовку адвокатів [6].

Простежується взаємодія органів державної влади з органами адвокатського самоврядування у тому, щоб забезпечити безперешкодне надання адвокатом правової допомоги клієнту, навіть під час

комендантської години, яка в умовах воєнного стану діє на території нашої країни. Так ОВА за клопотанням Рад адвокатів регіонів надають адвокатам, які здійснюють захист у кримінальному провадженні, перепустки про вільне пересування під час комендантської години.

Отже, діяльність органів адвокатського самоврядування змінилася: з'явились нові центри й штаби з допомоги постраждалим від війни при РАУ та НААУ та було внесено низку змін до законодавства, що регулює діяльність органів адвокатського самоврядування.

Список використаних джерел

1. Рішення РАУ «Про внесення змін та доповнень до Регламенту ВКДКА, Регламенту КДКА регіону та Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність» від 25 березня 2022 р. № 34.
2. Рішення РАУ «Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність» від 30 червня 2014 р. № 120.
3. Заборовський В. В., Орлова В. С., Манзюк В. В. Особливості професійної діяльності адвоката та української адвокатури в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання Аналітично-порівняльне-правознавство*. 2022. № 3. С. 274–285.
4. Бакаянова Н. М. Заходи забезпечення діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в умовах воєнного стану. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресіїта глобальних викликів XXI століття (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)* : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 180–183.
5. Вісник НААУ. Випуск № 3-5 (81) березень-травень 2022 р. С. 10.
6. Видавництво «Юридична практика». URL: https://pravo.ua/advokatskyi-volonterskyi-tsentr-pry-radi-advokativ-odeskoi-oblasti-zakhyst-vitchyzny-na-volonterskomu-fronti-stav-spravoiu-chesti-dlia-velycheznoi-kilkosti-liudei/
7. «Юридична газета» онлайн видання. URL: https://yur-gazeta.com/golovna/rau-umozhlivila-diyalnist-vkdka-ta-kdka-regionu-v-rezhimi-onlayn-na-chas-voennogo-stanu.html

Ключові слова: воєнний стан, адвокатура, адвокатське самоврядування, зміни, правова допомога.
Key words: martial law, advocacy, advocacy self-government, changes, legal aid.

Науковий керівник: старший викладач Курганський О. В.

ГУНЧАК БОГДАНА СЕРГІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ СУДОУСТРОЮ УКРАЇНИ

Принципи побудови системи судоустрою є складовою частиною принципів судової влади, але вони мають самостійний характер, враховуючи їх особливу специфіку. На мою думку, принципи побудови системи судоустрою відображають історично обґрунтовані нормативні положення, які відображають найсуттєвіші вимоги та враховують економічний і політичний рівень розвитку суспільства. Ці положення визначаються теорією та практикою судів і відображають закони, які регулюють побудову системи судоустрою в країні. Вони виявляють унікальний зміст і специфіку цієї системи, а також сприяють визначенню шляху його подальшого розвитку.

У сучасній юридичній науці існує різноманітні погляди на побудову системи судоустрою України. На мою думку, до принципів побудови системи судоустрою варто включити наступні принципи: а) єдність системи судоустрою; б) територіальність; в) спеціалізація; г) інстанційність; ґ) ступінчастість та ієрархічність; д) самостійність суду; е) доступність суду [1, с. 105].

Вчений В. Бринцев визначає кілька основних принципів, що складають систему судоустрою. Серед них можна виділити: а) незалежність судових органів; б) ефективність правосуддя та доступність судового процесу для громадськості; в) структурна автономія; та г) простота та економічна ефективність судового розгляду справ [2, с. 67].

Інші науковці окреслили ключові принципи побудови конституційно надійної системи судоустрою. Ці принципи включають територіальність, спеціалізацію, єдність, інстанціювання, градацію, ієрархію та доступ до правосуддя. Проте, щоб забезпечити конкретну мету судової влади – захист прав і свобод людини, я вважаю, що до переліку слід додати загальні правові принципи, такі як верховенство права та законність. Дійсно, впровадження цих принципів в організацію та функціонування системи судоустрою України є надзвичайно важливим [3, с. 455].

Продовжуючи, проаналізуємо принципи системи судоустрою, які чітко визначені Конституцією України, зокрема в ст. 125 [4, с. 41–54]. Можна сказати, що суть принципу територіальності полягає в тому, що місцеві суди мають бути наближеними до людей на території, щоб кожен громадянин знав, як вибрати суд, який має захистити його права в складній судовій системі. На мою думку, існуюча системи судоустрою, створена за адміністративним поділом, відповідає цим вимогам, оскільки охоплює всі регіони України та забезпечує необхідний транспорт, зв'язок тощо. На думку інших вчених, важливість принципу територіальності полягає у: а) відсутності територій, на які

не поширюється юрисдикція судів; б) географічно зручному розташуванні судів; в) достатня кількість судів і суддів на національній території. Вони зазначають, що принцип територіальності означає, що в кожній адміністративно-територіальній одиниці країни – районі, місті, кількох районах чи в районі та місті створюються місцеві суди, яким підвідомчі всі справи, що виникають у межах цієї території [4, с. 43–45].

Деталізацію цей принцип отримав у Законі України «Про судоустрій і статус суддів» [5], хоча й чинний закон не так чітко визначив зміст принципу територіальності, як попередній [4, с. 52–53].

Принцип спеціалізації є суттєвим чинником у побудові судової системи, яка гарантує право на правосуддя. Ця вимога пов'язана з необхідністю розгляду справи компетентним судом [3, с. 450–453]. Компетентність означає не лише повноваження здійснювати правосуддя загалом та приймати рішення по суті справи, а й наявність суддів, які мають високу кваліфікацію. Конституція України визнає принцип спеціалізації судів, і відповідні закони, наприклад Закон України «Про судоустрій і статус суддів»,мають змістовно реалізувати цей принцип [5]. Цей закон встановлює, що існує «зовнішня», так і «внутрішня» спеціалізація. Критеріями спеціалізації є спірні правовідносини та відповідні їм процесуальні процедури. Система господарських та адміністративних судів заснована на «зовнішній» спеціалізації, починаючи з судів першого рівня. Звичайні суди першого рівня, або окружні суди, мають «внутрішню» спеціалізацію, яка підпадає під юрисдикцію судового органу. Така спеціалізація, завдяки кількості залучених суддів, забезпечує розгляд цивільних справ суддями поряд із кримінальними справами та адміністративними правопорушеннями. Другий і третій рівні системи звичайних судів мають зовнішню спеціалізацію, хоча й не таку «чисту», як у підсистемі господарських та адміністративних судів [4, с. 870]. У Верховному Суді спеціалізація проявляється в існуванні чотирьох касаційних судів різної спеціалізації. Крім того, у нас з 2019 р. працює Вищий антикорупційний суд, також законом передбачено існування Вищого суду з питань інтелектуальної власності, що також підкреслює існування спеціалізації судів. Отже, професіоналізація судової системи базується на зовнішній спеціалізації за предметною юрисдикцією. Крім того, у судах різних юрисдикцій можуть бути запроваджені положення про спеціалізацію суддів у окремих видах справ, що належать до їх юрисдикції.

Чільне місце в системі етнізації системи судоустрою, безперечно, посідає мова. Мова – це генетичний код нації. Мова (усна й писемна) зберігає давні надбання людини, особливості її розумової діяльності. Мова – це оберіг культури нації. Мова судочинства та діловодства відповідно до ст. 12 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» є державна мова (українська) [5]. Суди зобов'язані вести судочинство та подавати процесуальні документи українською мовою. Однак тут слід зазначити, що суд гарантує право громадян використовувати в судочинстві свою рідну мову або мову, якою вони володіють, і може використовувати в суді місцеві мови або мови меншин і національні

мови, щоб дотримуватись процедур, передбачених процесуальним законодавством. Крім того, згідно з чинним законодавством України, судді повинні володіти державною мовою.

Враховуючи прагнення України до європейської інтеграції, вкрай необхідним є впровадження нових інтеграційних принципів у її систему судоустрою [6, с. 116]. Термін «європейська інтеграція» означає створення європейських інституцій і політик, спрямованих на створення наднаціонального центру, що веде до єдиного європейського простору. Для досягнення цієї мети Україна повинна адаптувати свою судову систему до системи ЄС. Стабільність інститутів, які підтримують демократію, верховенство права та права людини, має вирішальне значення для інтеграції України в Європу, і цього можна досягти лише шляхом судової реформи. Першочерговим завданням такої реформи має стати незалежність і зміцнення судової влади. Для забезпечення належної підтримки євроінтеграційного процесу України важливо зберегти судову систему як головний суб'єкт. Оскільки система судоустрою України стає все більш європеїзованою, надзвичайно важливо розвивати міжнародні відносини. Для сприяння ефективній діяльності Верховного Суду в міжнародній сфері на управління міжнародного співробітництва покладено здійснення заходів щодо забезпечення його діяльності.

Отже, можна зробити висновок, що під принципами побудови судоустрою слід розуміти важливі принципи судової влади, які зумовлені історичним та політичним розвитком країни та спрямовані на створення надійних умов для ефективної реалізації судової системи. Дія кожного принципу побудови судової влади створює умови для дії іншого, фони не функціонують один у відриві від інших. Проте, кожен із принципів судоустрою відіграє самостійну роль у його побудові та в сукупності сприяє ефективній організації та законному функціонуванню всієї системи судоустрою.

Список використаних джерел

1. Назаров І. В. Судові системи країн Європейського Союзу та України: генезис та порівняння : монографія. Харків : ФІНН, 2011. 432 с.
2. Бринцев В. Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади : монографія. Харків : Право, 2010. 464 с.
3. Борко А. Л. Щодо системи принципів організації судової системи України. *Митна справа.* 2012. № 6, ч. 2, кн. 2. С. 450–456.
4. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2012. 1128 с.
5. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VII. *Офіційний вісник України.* 2016. № 56. Ст. 1935.
6. Татаренко В. Реформування судової влади в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. *Державне управління та місцеве самоврядування.* 2010. № 2. С. 114–121.

Ключові слова: системи судоустрою, судова влада, спеціалізовані суди, касаційна інстанція, судова влада, євроінтеграційні процеси.
Key words: judicial system, judiciary, specialized courts, cassation instance, judicial power, European integration processes.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

ГУРЕНКО МАРІЯ ЄВГЕНІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

РЕФОРМУВАННЯ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Процес реформування нотаріату України триває весь час його існування. У 2019 р. в офісі Нотаріальної палати України відбулася Міжнародна конференція на тему «Реформування нотаріату за стандартами ЄС: саморегулювання, Е-нотаріат», яку можна вважати новітнім напрямком в роботі нотаріусів та нотаріальних контор. В заході були обговорені питання щодо переходу до системи єдиного нотаріату, запровадження електронної системи нотаріату та побудова професійного саморегулювання нотаріату, які залишаються актуальними на даний час.

На нотаріат покладено виконання важливої соціальної функції – безспірність цивільної юрисдикції, а саме нотаріус надає юридичної сили (наприклад, шляхом засвідчення справжності підписів, посвідчення договорів та довіреностей) вже існуючим де факто правовідносинам та юридичним фактам. До нотаріуса люди звертаються не за вирішенням спірних питань, а з метою отримання юридично оформленого документу для подальшого його використання (договори купівлі-продажу, дарування, довіреності, свідоцтво про права на спадщину тощо), який не потребує подальшому оскарженню [1]. А функція превентивного правосуддя полягає в тому, що будь-які особи можуть, наприклад, шляхом встановлення умов договорів, в рамках визначених законом, запобігти виникненню великої кількості спорів у майбутньому. Актуальними проблемами нотаріату України є ускладення робочого процесу через використання нотаріусами великою кількості документів у паперовій формі, часткова, а не повна діджиталізація робочого процесу нотаріуса та нотаріальних контор та ускладненість доступу мешканців віддалених населених пунктів до нотаріальних послуг.

Якщо більш детально розглянути зміст і ідею реформи, яка має за фундамент перехід до єдиного нотаріату, запровадження електронної системи нотаріату та саморегулювання нотаріальної професії, можна прийти до висновку, що це є дуже добрим і важливим початком переходу України до цифрової економіки та поштовхом для розвитку нотаріату [2]. Реалізація переходу до єдиного нотаріату закріпить єдиний статус нотаріуса, тобто наша країна відійде

від поділу нотаріусів на державних та приватних, а це сприятиме економії бюджетних коштів, через поступове припинення діяльності державних контор. Передачею низки повноважень органу професійного саморегулювання нотаріусів, а саме: контролю за організацією та діяльністю нотаріату, дотримання Кодексу професійної етики нотаріуса та найголовнішим аспектом створенням умов для рівномірного розташування робочих місць нотаріусів по території України, бо дуже великою проблемою є те, що в невеликих містах або районних центрах не вистачає нотаріальних контор та приватних нотаріусів. І найголовнішою ідеєю є саме запровадження електронної системи нотаріату, яку можна вважати тотальною цифровізацією нотаріату в Україні, що дозволить швидше та якісніше вчиняти ті чи інші нотаріальні дії [2].

10 грудня 2019 р. в офісі Нотаріальної палати України відбулася Міжнародна конференція у форматі круглого столу на тему «Реформування нотаріату за стандартами ЄС: саморегулювання, Е-нотаріат», яка була організована НПУ за підтримки Німецького Фонду міжнародного правового співробітництва та Федеральної нотаріальної палати Німеччини. Метою цієї конференції був аналіз напрацювань нашої країни у нотаріаті та знаходження правильних рішень враховуючи міжнародний досвід. На зустрічі було зазначено, що реформу нотаріату розуміють насамперед як вигоду для людей, так як зміни, які плануються, дозволять економити час і гроші громадян та зможуть забезпечити доступність нотаріальних дій. Вищезазначені вирішення проблем обговорюються не лише на місцевому рівні, а й на міжнародних конференціях, зустрічах провідних фахівців у сфері нотаріату європейських країн, що зможе допомогти нам удосконалити системи державної реєстрації, особливості електронного архіву та електронного документообігу, тим самим наблизити нас до переходу до стандартів ЄС [1, с. 16–18]. Під час кофнренції В. Приймаченко у своїй доповіді «Електронний нотаріат як складова реформи нотаріату Німеччини. Перехід до Е-нотаріату без загрози цивільному обороту: досвід Німеччини» справедливо зазначив, що на прикладі Німеччини ми зможемо вирішити проблему відсутності достатньої кількості вільного місця для зберігання нотаріального архіву в робочому приміщенні [1, с. 18]. Особливо гостро ця проблема стосується державних нотаріальних контор та Державного нотаріального архіву.

У заключенні можна сказати, що сама ідея реформування нотаріату в Україні є дуже важливою. Ще в 2020 р. планувалось запровадити пілотний проєкт Е-нотаріату, але досі його так і не реалізовано. На мою думку, вирішенням проблеми щодо цього питання є такі кроки: по-перше, реєстрація у парламенті законопроєкту, що передбачає перехід до єдиного нотаріату, електронної системи нотаріату та саморегулювання нотаріальної професії, з детальною регламентацією усіх передбачених процесів, які будуть виконуватись нотаріусами; по-друге, удосконалення роботи різних електронних баз – Електронний кабінет нотаріуса, Єдиний реєстр нотаріальних дій, Електронний нотаріальний архів.

Також вважаю доцільним запровадження, наприклад, веб-порталу, де мешканці віддалених населених пунктів та взагалі люди для яких ускладнений доступ до нотаріуса, зможуть отримувати онлайн-консультації з будь-яких питань стосовно діяльності нотаріусів, вимог до документів, що подаються для вчинення нотаріальних дій тощо.

Список використаних джерел

1. Журнал «Нотаріат України». № 4 (35) грудень 2019 р. Загальнодержавне періодичне професійне видання. URL: https://npu.ua/wp-content/uploads/2019/12/NU-4-2019.pdf
2. Реформа нотаріату. *Урядовий портал.* URL:https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeyu/reforma-notariatu

Ключові слова: нотаріат, нотаріальна реформа, саморегулювання, єдиний нотаріат, цифрова економіка, Е-нотаріат.

Key words: notary, notaryreform, self-regulation, unifiednotary, digitaleconomy, E-notary.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

ДОБРЯНСЬКА ЄЛИЗАВЕТА ЄВГЕНІЇВНА

студентка 2-го курсу
Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВООВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: ПОВНОВАЖЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Наразі ми живемо в реаліях війни, адже 24 лютого почалось повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України. Запровадження воєнного стану через напад росії на Україну змінило діяльність і загалом життя абсолютно всіх верств населення. Зміни торкнулись і Національної поліції України.

Щодо адміністративно-правового статусу Національної поліції України. В загальному розумінні термін «статус» трактується опираючись на латинське слово “status”, що в перекладі означає «становище». За історичними даними «статус» як поняття має соціальну природу. Тлумачення соціального статусу на сьогодення за своєю сутністю подібне до того, що існувало в Давньому Римі, інакше кажучи сьогодні воно також означає положення людини в суспільстві. Правовий статус – це сукупність визначених законодавством прав і обов’язків суб’єкта права, що визначають межі можливої й необхідної поведінки, а також міра юридичної відповідальності, в разі порушення вимог норм права [1].

Залежно від норм певної галузі права правовий статус може бути різним, сюди відносимо конституційно-правовий,

кримінально-правовий, міжнародно-правовий тощо. Щодо адміністративно-правового статусу, то через його основні ознаки можемо дійти визначення, що це є комплексом чітко визначених суб'єктивних прав і обов'язків, що закріплені за відповідним суб'єктом нормами адміністративного права, це встановлені і гарантовані державою міри необхідної і можливої поведінки державного службовця в галузі службових відносин [2]. В цілому правовий статус та адміністративно-правовий статус правоохоронних органів у своїх роботах аналізували українські вчені, сюди відносимо Д. М. Бахрах, О. М. Бандурка, Р. А. Калюжний, О. В. Кузьменко, О. В. Негодченко, В. І. Олефір, А. О. Селіванов, В. М. Шкарупа, перелік не є вичерпним. Основні положення адміністративно-правового статусу Національної поліції України окреслено в Законі України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. [1].

Адміністративно-правовий статус Національної поліції України, як суб'єкта надання державних послуг – це визначене нормами адміністративного права юридичне становище у механізмі держави та системі суспільних відносин. Організація та функціонування Національної поліції України має юридично значущий характер [2].

Через введення воєнного стану нові повноваження отримали ЗСУ, а також правоохоронні органи України. Робота Національної поліції України, відповідно, також змінилась. Верховна Рада розширила повноваження Національної поліції в Україні на час воєнного стану та 60 днів після його припинення або скасування. Загальні повноваження Національної поліції України окреслені в нормативно-правових актах, але маємо зазначити, що тут є певні особливості. Склад повноважень об'єднує в собі обов'язки і права, що є нерозривними. Це полягає в тому, що працівники правоохоронних органів мають використовувати свої права, які водночас є і обов'язками, в інтересах служби.

Так, правоохоронці отримали право на оперативне розмінування, тобто сюди входить виявлення, знищення або знешкодження вибухівок, що є засобами вчинення правопорушень, техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події.

Також співробітники Національної поліції України призовного віку на весь період їх служби отримують відстрочку від призову. Зазначимо, що відповідно до ч. 6 ст. 57 Закону України «Про Національну поліцію», під час воєнного стану атестування поліцейських проводиться не буде. Також буде гарантоване їх безоплатне медичне забезпечення у закладах охорони здоров'я будь-якої форми власності.

Національна поліція України може отримувати безоплатно інформацію від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, зокрема щодо військовополонених, згідно ч. 36 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», відповіді за запитом мають надходити протягом трьох днів.

Підводячи підсумки можна стверджувати, що правовий статус Національної поліції України, як суб'єкта надання поліцейських послуг – це визначене нормами адміністративного права юридичне становище даного органу влади у механізмі держави. Працівники Національної поліції України можуть забезпечити внутрішній порядок. Національна поліція України у цей період працює в посиленому режимі, до їх основних обов'язків прибавилися додаткові. Поліцейські дійсно показують наскільки вони кваліфіковані працівники, виконуючи свої безпосередні професійні обов'язки та навіть більше.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19
2. Соціологія : навчальний посібник / В. В. Вербець, О. А. Субот, Т. А. Христюк. Київ : КОНДОР, 2009. 550 с. [Електронний ресурс]. URL: http://pidruchniki.com/16330826/sotsiologiya/sotsialni_statusi_roli_sotsialniy_strukturi_suspilstva
3. Державна виконавча влада в Україні: формування та функціонування : зб. наук. пр. / наук. кер. Н. Р. Нижник. Київ : Вид-во УАДУ, 2000. Ч. 1. 224 с. [Електронний ресурс]. URL: http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc/182doc.php

Ключові слова: воєнний стан, поліція, правовий статус, виконавча влада.
Key words: martial law, police, legal status, executive power.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Василяка О. К.

ДРИГА ЄЛИЗАВЕТА ВАДИМІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Правоохоронна система України – це сукупність установ, органів та служб, які забезпечують правопорядок в державі, захищають права і свободи громадян, борються зі злочинністю та забезпечують дотримання законів.

Серед ключових проблем ефективності правоохоронної системи України, що перешкоджають належній роботі, зазначає О. М. Макаренко, можна виділити, по-перше, корупцію. Україна знаходиться серед країн з високим рівнем корупції, що може приводити до того, що правоохоронні органи не здійснюють свої функції в повному обсязі та не забезпечують захист громадян. Корупція є однією з основних проблем ефективності правоохоронної системи України. Корупція може мати вплив на роботу правоохоронних органів на різних рівнях – від прийняття рішень до виконання своїх функцій. Перш за все, корупція може призвести до того, що правоохоронні органи не можуть ефективно боротися зі злочинністю [3, с. 133]. Крім того, корупція може впливати на розслідування злочинів, знижуючи шанси на успішне закриття кримінальної справи або призводячи до некоректного обвинувачення або звільнення з відповідальності злочинців. Друге, корупція може призводити до неправомірного захисту

від кримінальних справ тих, хто має достатні ресурси, щоб заплатити за це. Це може призвести до нерівності перед законом, порушення принципу рівності всіх громадян перед законом та порушення прав на справедливий суд.

По-друге, недостатня кваліфікація кадрів: низький рівень професійної підготовки працівників правоохоронних органів та відсутність необхідного обладнання можуть призвести до того, що вони не можуть ефективно боротися зі злочинністю. Недостатня кваліфікація кадрів є серйозною проблемою ефективності правоохоронної системи України. Недостатня кваліфікація може проявлятися в різних аспектах роботи правоохоронних органів, таких як розслідування злочинів, забезпечення безпеки громадян, охорона громадського порядку та інше. Насамперед недостатня кваліфікація кадрів може призвести до того, що розслідування злочинів буде неефективним. Отже, недостатня кваліфікація може впливати на забезпечення безпеки громадян та охорону громадського порядку. Крім того, недостатня кваліфікація кадрів може призвести до того, що правоохоронні органи не зможуть використовувати нові технології та методи боротьби зі злочинністю, що є особливо важливим у сучасних умовах розвитку технологій.

По-третє, брак координації: різні правоохоронні органи можуть мати різні підходи до вирішення проблем безпеки і правопорядку, що може приводити до незгоди між ними та недостатньої координації дій. Брак координації може стати серйозною проблемою для ефективності правоохоронної системи України. В. С. Кривошеєв зазначає, що брак координації може призвести до недостатньої координації роботи різних правоохоронних органів та органів влади, які відповідають за забезпечення правопорядку та боротьбу зі злочинністю в країні. Однією з проблем, пов'язаних з браком координації, є нездатність правоохоронних органів працювати разом для досягнення спільної мети – боротьби зі злочинністю. Це може призвести до дублювання зусиль, витрат ресурсів та недостатньої ефективності дій [2, с. 148]. Крім того, брак координації може спричинити відсутність згоди між різними правоохоронними органами та органами влади, які відповідають за забезпечення правопорядку. Це може призвести до проблеми з визначенням пріоритетів та спільних стратегій дій.

По-четверте, відсутність довіри до правоохоронних органів: відсутність довіри до правоохоронних органів та низький рівень співпраці між ними та громадянами може призвести до того, що проти злочинності не борються в повному обсязі. Відсутність довіри до правоохоронних органів є серйозною проблемою для ефективності правоохоронної системи України. Це може призвести до недостатнього сприйняття населенням роботи правоохоронних органів, низької співпраці громадян з правоохоронними органами, а також до недовіри громадськості до судової системи. Однією з причин відсутності довіри може бути недостатня ефективність дій правоохоронних органів, яка може виникати з-за браку кваліфікованого персоналу, обмежених фінансових ресурсів, відсутності необхідного обладнання та технічних засобів, недостатньої координації між різними органами.

По-п'яте, політичний тиск: нерідко правоохоронні органи можуть піддаватися політичному тиску, що може перешкоджати їх роботі та незалежному вирішенню питань безпеки і правопорядку. Політичний тиск є ще однією проблемою, яка може впливати на ефективність правоохоронної системи України. Це може стосуватися як втручання політиків у роботу правоохоронних органів, так і зловживання владою для забезпечення своїх політичних інтересів. Політичний тиск може мати наслідки для роботи правоохоронних органів, такі як недостатня незалежність, бажання відповідати на запити політиків, а не на інтереси громадян та законодавства, недостатня прозорість і відкритість дій. Крім того, політичний тиск може стати причиною недостатньої довіри громадськості до правоохоронних органів, що може призвести до недостатньої співпраці громадськості з правоохоронними органами та знизити ефективність їх роботи. Для покращення ситуації необхідно вжити заходів щодо забезпечення незалежності правоохоронних органів від політичного впливу, забезпечення прозорості та відкритості їхньої діяльності, вжиття заходів проти корупції та зловживань владою.

Отже, можна зробити висновок, для подолання цих проблем необхідно вживати комплексу заходів, таких як: забезпечення адекватного фінансування, вдосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів, підвищення рівня координації між правоохоронними органами, забезпечення довіри громадськості до правоохоронних органів, боротьба з корупцією та забезпечення незалежності правоохоронних органів від політичного впливу. Тільки комплексний підхід та вжиття конкретних заходів може привести до поліпшення ефективності правоохоронної системи України та забезпечення захисту прав і свобод громадян.

Список використаних джерел

1. Макаренко О. М. Формування та розвиток системи органів внутрішніх справ в Україні. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Юридичні науки.* 2018. № 4. С. 133–136.
2. Кривошеєв В. С. Організаційні проблеми функціонування правоохоронних органів в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України.* 2019. № 6. С. 146–155.
3. Воронова О. М., Шиян Т. В. Фактори впливу на ефективність діяльності правоохоронних органів в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2021. № 99. С. 203–214.
4. Мельничук С. В., Дубина М. О. Особливості формування та функціонування правоохоронної системи України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 1. С. 56–63.

Ключові слова: правоохоронна система, проблеми, захист прав людини та громадянина, заходи.
Key words: legal system, problem, human and citizen rights protection, events.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ДРИГА ЄЛИЗАВЕТА ВАДИМІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ТАКТИКА АДВОКАТА У СПРАВАХ ЩОДО ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ПОДРУЖЖЯ

Розпочати доцільно було б того, що категорія сімейних спорів є найбільш поширена в цивільному судочинстві. Найбільш поширеним видом справ, що відносяться до категорії сімейних спорів є справи, що виникають між учасниками сімейних правовідносин, зокрема, щодо визначення прав та обов'язків, що виникають за наслідком укладанню шлюбу. В той же час, сімейні спори не дивлячись на їх незначне значення для правозастосовної діяльності є досить складним, оскільки, окрім процедурних питань, що виникають в межах розгляду таких справ, варто враховувати також моральну та психологічну складову. Досить часто, сторони такого спору не можуть прийняти те чи інше рішення через їх морально-психологічний стан, зумовлений сімейними правовідносинами. Тому, участь адвоката в процесі таких спорів дає змогу вирішити такий конфлікт та в той же час вимагає від адвоката особливого підходу щодо представництва осіб в сімейних спорах [1].

Загалом, якщо говорити про правовий статус адвоката в процесі вирішення сімейних спорів, то він визначається Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Цивільним процесуальним кодексом України тощо. Першочерговою функцією відповідно до таких актів є надання професійної правничої допомоги особі, яка того потребує та яка звернулася до адвоката. При цьому, на основі аналізу правової літератури, можна виділити такі види діяльності, що реалізуються адвокатом в процесі надання професійної правничої допомоги у сімейних спорах, а саме:

1) надання консультацій стосовно правових питань, що виникають з сімейних правовідносин, а також інших питань, що можуть виникнути;

2) представництво особи в суді в процесі розгляду справ, що виникають з сімейних правовідносин [3].

Хотілося б проаналізувати кожен із зазначених видів діяльності. Що стосується консультування адвокатом особи, стосовно конфлікту, що виник з приводу сімейних правовідносин, то така діяльність має на меті вирішення певної правової проблеми на початку її зародження (можливо навіть до моменту звернення до суду). При цьому, таку діяльність адвоката можна було б поділити на декілька рівнів, а саме:

1) підготовчий рівень, в межах якого адвокат ознайомлюється з спором, що виник із сімейних правовідносин;

2) рівень збирання інформації, в межах якого адвокат яка спрямована на встановлення додаткових відомостей про конфлікт, що виник з сімейних правовідносин, та які необхідні задля того, аби надати правову консультацію;

3) рівень аналізу, в межах якого адвокат аналізує усі обставини про конфлікт, що виник з сімейних правовідносин та формує належне обґрунтування обставинами такого конфлікту;

4) доказовий рівень, в межах якого адвокат збирає належну доказову базу, що необхідна для захисту інтересів особи в конфлікті, що виникає з сімейних правовідносин;

5) рівень визначення правової позиції у сімейній справі, суть якого полягає в тому, що адвокат узгоджує з особою, що звернулася до нього спосіб захисту.

Другим видом діяльності, який адвокат може здійснювати в межах спорів, що виникають з сімейних правовідносин – це представництво інтересів особи в суді або в інших органах публічної влади. Право на залучення адвоката до цивільного судочинства випливає з положень ЦПК України, де вказано про те, що однією із осіб, що може бути представником є адвокат. Тому, адвокат фактично представляє одну зі сторін, між якими виник конфлікт в сфері сімейних правовідносин, та здійснює усі належні дії, задля того, аби забезпечити належний захист невизнаних, оспорюваних або порушених прав та свобод людини тощо [3].

Проте, роль адвоката у вирішенні сімейних спорів досить часто зводиться не тільки до консультацій та представництва в суді, оскільки, допускається альтернативне вирішення спорів, що зараз є досить популярним процесом. В той же час, спори що виникають з приводу сімейних правовідносин можуть бути швидко та ефективно бути вирішені саме за допомогою альтернативного вирішення спорів, суть яких полягає у залученні незалежного посередника. Так, адвокат може виступати посередником. Перевагами такої діяльності є те, що буде прийнято спільне рішення стосовно сімейного спору що виник, враховуючи при цьому усі зауваження та пропозиції сторін такого спору [2].

Отже, можна дійти до висновку про те, що сімейні спори за своєю суттю є досить важкими, а тому, участь адвоката в процесі їх подолання дасть змогу належним чином вирішити такий спір, із урахування інтересів кожного із сторін спору тощо.

Список використаних джерел

1. Евко В. Ю. Особливості судового захисту сімейних прав. *Проблеми цивільного права та процесу* : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті О. А. Пушкіна (м. Харків, 25.05.2018). Харків : ХНУВС, 2018. С. 142–144.
2. Дяченко С. В., Колокольна Н. С. Запровадження медіації для вирішення сімейних спорів у цивільному судочинстві України: судова практика. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 118–121.
3. Фучеджі В. Д. До питання про участь адвоката у сімейних спорах. *Київський часопис права.* Київ, 2022. С. 91–96.

Ключові слова: цивільне судочинство, сімейні спори, представник, тактика адвоката.
Key words: civil proceedings, family disputes, representative, lawyer's tactics.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Храпенко О. О.

ДУХНЕВИЧ АНАСТАСІЯ АНДРІЇВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОБОТА АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Протидія корупції є однією з вимог Європейського Союзу, курс на інтеграцію до якого закріплено у Конституції України.

Для запобігання та протидії корупції 18 жовтня 2006 р. Законом України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції» [1] було ратифіковано Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 р. [2].

Відповідно до частини першої статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції – органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції [3].

Натомість в Україні існує більше державних органів, діяльність яких пов'язана з реалізацією антикорупційної політики. Так, до таких органів можна віднести Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, Вищий антикорупційний суд, Комітет Верховної Ради з питань антикорупційної політики [4].

Незважаючи на те, що було створено багато органів протидії, органів, які викривають чи сприяють викриттю злочинів у сфері корупції, це не призвело до належного результату, що в свою чергу формує у громадян негативне відношення до даних інституцій. Постає питання як протидіяти корупції в органах по боротьбі з нею. Який саме міжнародний досвід перейняти аби її викорінити.

Війна Росії з Україною на певний час змістила фокус з діянь, які протидіють корупції, але через це з'явилось більше «приводів» та «сприятливих ситуацій» для корупціонерів. Замість формування нетерпимості до корупції у громадян, у засобах масової інформації можна побачити, як майже не щодня випливають корупційні скандали за участю посадовців, що насправді демонструє належну роботу органів у сфері протидії корупції, але дає змогу зрозуміти, що «корупційний менталітет» з початком війни не особливо змінився.

За період війни детективи НАБУ і прокурори САП скерували до суду декілька резонансних проваджень: щодо суперхабаря $5 млн, Укрзалізниці, брата голови ОАСК Павла Вовка, підкупу ексдиректора ДБР Романа Труби та інших [5].

Важливим є підвищувати правосвідомість людей, оскільки проблема не тільки в тих хто «бере хабаря», а й у тих «хто його дає», багато українців мають деформоване уявлення стосовно того, що хабар

«прискорює» розв'язання тої чи іншої проблеми, що це простіше, зручніше і «надійніше». Багато людей не усвідомлює наслідки і масштаби таких дій. Тим самим запроваджує «культуру корупції».

Разом з тим, наприклад, досвід сусідньої країни Польщі дає зрозуміти, що ефективний прорив у протидії корупції за невеликий строк можливий. Ефективні та впевнені кроки у сфері протидії та боротьби з корупцією дадуть можливість Україні вийти на якісно – новий рівень у цій сфері та наздогнати показники низького рівня корупції впливових і розвинених держав. Вищезазначене допоможе підняти репутацію нашої держави на арені міжнародного співтовариства, залучити іноземних інвесторів та стати потужною, некорумпованою, правовою державою.

Список використаних джерел

1. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції : Закон України від 18 жовтня 2006 р. № 251-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-16
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/995_c16
3. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/1700-18
4. Корнєєв К. В. Актуальний стан організаційно-правового розвитку діяльності центральних органів виконавчої влади в розрізі реалізації державної антикорупційної політики. С. 42. URL: https://www.naiau.kiev.ua/files/antykoruptsia/2022/materialy_konf_081222.pdf
5. Війна і боротьба з корупцією. Робота антикорупційних органів під час воєнного стану. *Lex Inform Юридичні новини України.* URL: https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/vijna-i-borotba-z-koruptsiyeyu-robota-antykoruptsijnyh-organiv-pid-chas-voyennogo-stanu/

Ключові слова: корупція, боротьба з корупцією, державні органи, антикорупційні органи, війна.
Key words: corruption, fight against corruption, government agencies, anti-corruption agencies, war.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ДУХНЕВИЧ АНАСТАСІЯ АНДРІЇВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У БОРОТЬБІ З КІБЕРЗЛОЧИННІСТЮ В АСПЕКТІ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»: Кіберзлочин (комп'ютерний злочин) – суспільно небезпечне винне діяння у кіберпросторі та/або з його використанням, відповідальність за яке передбачена законом України про кримінальну відповідальність (ККУ) та/або яке визнано злочином міжнародними договорами України [1].

З початком війни, яку почала росія проти України, законодавець визнав проблему посягання на інформаційний простір нашої держави, у зв'язку з чим запровадив зміни та удосконалення кримінального та адміністративного законодавства.

Доповнення були внесені до Законів України «Про Національну поліцію» [2], «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану» від 24.03.2022 р. за № 2149-IX [3], та «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України "Про електронні комунікації" щодо підвищення ефективності досудового розслідування "за гарячими слідами" та протидії кібер-атакам» № 2137-IX від 15.03.2022 р. [4].

У зв'язку з нововведеннями розширилась межа діяльності Національної поліції щодо загроз, які виникають у кіберпросторі. Важливу роль відіграє Департамент кіберполіції Національної поліції України, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері боротьби зі злочинністю в інформаційному просторі, тим самим протидіє ворогу на цьому фронті [5].

В умовах дії воєнного стану, можна наглядно побачити реалізацію державної політики в сфері протидії кіберзлочинності, яку виконує кіберполіція. У 2023 р. співробітники Департаменту кіберполіції спільно зі слідчим управлінням поліції Київщини, СБУ, працівниками служб безпеки Приватбанку, Монобанку, Сенсбанку та за процесуального керівництва обласної прокуратури, викрили осіб, які отримавши дані про мобільні телефони військовослужбовців, перебування яких було невідомим, мали змогу отримати доступ до онлайн-банкінгу, де викрадали залишки коштів. Організатора злочинної групи затримано в порядку статті 208 Кримінального процесуального кодексу України. Чоловікові повідомлено про підозру за ч. 3 ст. 190 (Шахрайство) Кримінального кодексу України [6].

Велика кількість злочинів були виявлені через чат-боти в мережі "Telegram", де поширюється ворожий контент. Де злочинці

з фейкових акаунтів розповсюджують неправдиву інформацію, фото чи відео об'єктів важливої інфраструктури, погано відгукуються про українську владу, тим самим допомагаючи ворогу в тих чи інших задачах.

Шахрайство в інтернеті актуальним було і до війни, на жаль з'явилось тільки більше «приводів» для залучення людей в дану сферу. Наприклад, оголошення щодо збирання коштів на допомогу пораненим, чи продаж амуніції, автомобілів для військових, де шахраї отримавши оплату не виконують своїх зобов'язань, які були в оголошенні. Дані злочини кваліфікують за ч. 3 ст. 190 «Шахрайство» Кримінального кодексу України [7].

Також Департамент кіберполіції Національної поліції України протидіє колабораційній діяльності, спрямованій на підтримку російської пропаганди в соціальних мережах. Пропагандистам оголошують підозру за ч. 1 ст. 111-1 «Колабораційна діяльність», ч. 3 ст. 436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників», ч. 2 ст. 110 («Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України»), ч. 3 ст. 109 («Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади») Кримінального кодексу України.

Цікавим є аспект інтерпретації стосовно громадського руху «кібер-амрії», яка зародилась на початку війни з російською федерацією на просторах інтернету, коли з ініціативи активістів, звичайні користувачі атакують ворога у кіберпросторі, завдають йому збитки та зривають плани, такі дії підпадають під ознаки складів злочину, що передбачені ст.ст. 361, 361-1 Кримінального кодексу України. Якщо такі дії підпадають під інтереси України і слугують, так званою зброєю на кібер-фронті, як саме правоохоронні органи повинні кваліфікувати їх діяння та чи повинні звільнять від відповідальності взагалі.

Важливим є підвищувати правосвідомість людей в аспекті інформації, яку вони пишуть в інтернеті, можливо, проблема визначення поняття «дезіінформації» на законодавчому рівні теж слугує «помилковою», несвідомою причиною поширення контенту, який може слугувати ворогу «на руку». Також дослідження на основі відкритих джерел або OSINT є важливим, але часто недооціненим елементом кібербезпеки. Оскільки інформація, яку можна дізнатись про певну організацію в Інтернеті, доступна і для кіберзлочинців [8].

Отже, підрозділ Національної поліції за допомогою новітніх технологій, вживає необхідних заходів протидії кіберзлочинності та загроз на просторах інтернету. Важливим є вдосконалення та правові визначення понять, які на сьогоднішній день можуть негативно впливати у цій сфері на безпеку України.

Список використаних джерел

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://ips. ligazakon.net/document/view/T172163?bl=

2. Про національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Офіційний сайт*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19
3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану від 24.02.2022 р. № 2149-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2149-20
4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану : Закон України від 24 берез. 2022 р. № 2149-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2149-20
5. Гусаров Сергій Миколайович: «Забезпечення фінансової безпеки держави департаментом кіберполіції Національної поліції України в умовах дії воєнного стану. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/16436/Zabezpechennia%20finansovoi%20_Husarov_2023.pdf?sequence=1
6. Кіберполіція викрила злочинну групу, яка оформлювала кредити на зниклих безвісти і полонених військовослужбовців. *Кіберполіція України : офіц. сайт*. 03.03.2023. URL: https://www.cyberpolice.gov.ua/news/kiberpolicziya-vykryla-zlochynnugrupu-yaka-oformlyuvala-kredyty-na-znyklyx-bezvisty-i-polonenyx-vijsko-vosluzhbovcziv-8913/
7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України.* 2001. № 25–26. Ст. 131.
8. Дослідження на основі відкритих джерел: де та як використовується? URL: https://cybercalm.org/analytics/doslidzhennya-na-osnovi-vidkritih-dzherel-de-ta-yak-vikoristovuyetsya/

Ключові слова: кіберзлочин, кіберполіція, кібербезпека, шахрайство, війна.
Key words: cybercrime, cyber police, cyber security, fraud, war.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Храпенко О. О.

ЗАДОРОЖНА ЄЛІЗАВЕТА ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ В УКРАЇНІ

Однією із нагальних проблем України на сьогодні є реформування органів державної влади, керуючись саме принципом правовладдя, щоб стати повноправним членом Європейського Союзу. Слід зазначити, що серед цих реформ велике значення має реформування прокуратури. Оскільки, виходячи із досвіду зарубіжних країн, зрозуміло, що немає однієї універсальної системи, яка б визначала функції та завдання прокуратури, через те, що в кожній країні організація та функціонування прокуратури базується на історичному підґрунті, який виник на підставах економічних та політичних умов. З урахуванням цього,

слід використовувати позитивний зарубіжний досвід у процес здійснення реформи органів прокуратури України.

Згідно із законом України «Про прокуратуру», органи прокуратури України представляють собою єдину систему, що згідно з цим законом має за мету забезпечити захист прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави, виконуючи встановлені Конституцією України функції [1].

Перш за все, слід вказати про зміни, які відбулися з поточним станом правового забезпечення прокуратури в Україні у конституційному регулюванні, зокрема, у 2016 р. була додана стаття 131-1 до Основного Закону, яка визначає функції органів прокуратури. З урахуванням цього, виникло питання щодо віднесення органів прокуратури до судової влади, через те що вказана стаття була розміщена у розділі VIII «Правосуддя» [2]. Проте, питання щодо місця прокуратури серед гілок державної влади є досить дискусійним. Наприклад, якщо орієнтуватись на сучасну прокуратуру Франції, то вона віднесена до виконавчої гілки влади. У Латвії трішки інша ситуація, тому що прокуратура є органом судової гілки влади. Отже, в цьому випадку слід все ж таки визначити до якої із гілок влади слід віднести прокуратуру України, за історичними умовами розвитку цього органу на теренах нашої країни, під впливом різних чинників, такі як були у Франції, Німеччини, Литви, щоб чітко визначити межі ролей органів прокуратури в цій системі, виділити повноваження [3].

Важливим кроком для оптимізації роботи органів прокуратури в Україні стане перехід до електронного формату документів і процедур в правоохоронних органах, про цей так званий процес діджиталізації, так зазначала І. Венедіктова. Кожного дня в органах досудового розслідування додається значна кількість нових кримінальних проваджень, які можуть тривати протягом місяців. Встановлення правдивих обставин кожного кримінального провадження є складною роботою, оскільки вона вимагає доказування різних фактів, які підлягають згаданому у статті 91 КПК України. Прокурори виконують такі важливі функції у кримінальному процесі: підтримання публічного обвинувачення та процесуальне керівництво досудовим розслідуванням [2]. Органи досудового розслідування в період воєнного стану є перевантаженими, досудове розслідування вимагає величезних фінансових, людських та часових ресурсів.

Впровадження електронного кримінального провадження (ЕКП) в Україні є відповіддю на вимогу пункту 5.12 Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на період 2015–2020 рр., який був затверджений Указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015 з метою забезпечення належної координації правових інститутів та створення єдиного інформаційного простору. Наразі з 2022 р. працює система eCaseMS, яка дозволяє координувати в електронному форматі дії прокурора та органу досудового розслідування. Але всі реформи, на жаль, в Україні здійснюється повільними темпами, порівнюючи із застосуванням електронних систем управління кримінальним провадженням у Німеччині для автоматизації роботи з даними. У зв'язку з науково-технічним прогресом,

діджиталізація є неминучим процесом і в Україні, але це все повинно бути реалізовано за певний час, для прискорення темпів розвитку органів прокуратури в Україні [4].

Невід'ємною частиною покращення ефективності для органів прокуратури є насамперед вимоги до прокурорів усієї системи прокуратури. Згідно із статтею 27 закону України «Про прокуратуру», встановлюються такі вимоги до кандидатів на посаду прокурора окружної прокуратури: громадянство України, наявність вищої юридичної освіти та володіння державною мовою відповідно до рівня, встановленого Національною комісією зі стандартів державної мови. Для призначення на посаду прокурора обласної прокуратури вимагається вища юридична освіта, стаж роботи в галузі права не менше трьох років та володіння державною мовою громадянином України. Для висунення на посаду прокурора Офісу Генерального прокурора, потрібно мати вищу юридичну освіту, стаж роботи у сфері права не менше п'яти років та добре знати державну мову [1].

У той час як особа, яка може бути призначена прокурором в Словаччині, повинна відповідати таким критеріям:

– бути громадянином Словаччини;
– мати вік не менше 25 років на момент призначення;
– мати ступінь магістра з права, отриманий в університеті Словаччини або в іншій державі;
– мати повну дієздатність;
– володіти державною мовою;
– постійно проживати на території Словаччини [5].

Основним з вищесказаного слід виділити, що особа постійно знаходиться на території Словаччини. Прокурори є відповідальними за забезпечення правопорядку в країні, і їхній присутність на місці дії є важливою для виконання цієї функції. Якщо прокурор не проживає на території країни, він може не мати достатньої інформації про місцеві проблеми і потреби, що може ускладнити його роботу. Тому це надає гарантію ефективної роботи прокуратури та збереження правопорядку в країні. Отже, все ж таки доцільно переглянути наше законодавство, щоб збільшити кількість вимог та підстав для призначення на посаду прокурора в України.

У нас є прогалини, які ми маємо змінити задля розвитку правової системи України. Слід сказати, що ми проходимо новий етап незалежності, тому безсумнівно необхідно створити нову прокуратуру, що базуватиметься на нових методах роботи та буде мати в команді людей, які будуть на передньому краї реформування всієї системи органів прокуратури.

Список використаних джерел

1. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18 (дата звернення: 06.05.2023).
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 30. Ст. 141. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 06.05.2023).
3. Банах С. В. Міжнародний досвід організації прокуратури. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Право».* 2020. Випуск 29. URL: https://doi.org/10.26565/2075-1834-2020-29-37 (дата звернення: 06.05.2023).
4. Павлова Т. О., Жученко О. Д. Призначення судової експертизи в концепції електронного кримінально-го провадження: теоретичний та практичний аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2020. № 3. С. 390–393. URL: www.lsej.org.ua (дата звернення: 06.05.2023).
5. Zákon o prokurátoroch a právnychčakateľochprokuratúry. URL: http://www.zakonypreludi.sk/zz/2001-154

Ключові слова: прокуратура, прокурор, реформа, зарубіжний досвід, прокуратура зарубіжних країн.
Key words: prosecutor's office, prosecutor, reform, foreign experience, prosecutor's office of foreign countries.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

ЗАПОРОЖЕЦЬ ОЛЕНА ОЛЕГІВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Конституційний Суд України є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України. Він виконує важливі функції для демократичного розвитку країни та є невід'ємною складовою частиною конституційної системи України [5].

Для кращого розуміння ролі Конституційного Суду України необхідно розглянути його історію. Під час радянської епохи в Україні, за Конституцією УРСР 1978 р. (після внесення змін у 1989 р.), було передбачено створення Комітету конституційного нагляду, але цей орган так і не був утворений. Згодом, після прийняття Конституції 1990 р., було передбачено створення нового органу для захисту Конституції – Конституційного Суду УРСР. Члени суду повинні були бути обраними Верховною Радою УРСР, але сама Рада тоді ще не була сформована. На початку 1990-х років, після розпаду СРСР, Україна розпочала створення власної конституційної системи. 3 червня 1992 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Конституційний Суд України», який встановлював порядок формування та функції цього органу. Протягом періоду з 1992 по 1996 р. робота суду була недостатньо ефективною: Верховна Рада призначила лише голову Конституційного Суду, Леоніда Юзькова, але спроби вибору заступника голови та інших суддів

були невдалими. За введенням діючої Конституції, ухваленої 28 червня 1996 р., та Закону України «Про Конституційний Суд України», ухваленого 16 жовтня 1996 р., була встановлена система захисту конституції та розпочато реальну роботу Конституційного Суду. Після перерви в діяльності Суду, пов'язаної з закінченням терміну повноважень більшості суддів, 4 серпня 2006 р. 14 суддів Конституційного Суду склали присягу, що відновило його функціонування.

Згідно з метою Конституційного Суду України, його основним завданням є забезпечення верховенства Конституції України як Основного Закону на всій території України. Це завдання реалізується через виконання різних функцій, які виконує Конституційний Суд України. Функції Конституційного Суду України визначені як основні напрями або види його діяльності. В законодавстві немає прямого переліку функцій Конституційного Суду України, що створює дискусію серед науковців з конституційного права щодо їх розуміння та системи. Їх можна класифікувати за різними критеріями, такими як сфера діяльності, методи та засоби діяльності. Однак, найважливішим є визначення функцій Конституційного Суду України на підставі його компетенції. Згідно з наданими повноваженнями Конституційного Суду України, які визначені в Конституції України та Законі України «Про Конституційний Суд України», він здійснює наступні функції::

1) перевірка конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

2) визначення відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість;

3) давання висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту в межах, визначених статтями 111 та 151 Конституції України;

4) офіційне тлумачення Конституції та законів України;

5) перевірка відповідності законопроєкту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України [3].

Склад Суду становить 18 суддів Конституційного Суду. Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України призначають по шість суддів [5].

Судді КСУ призначаються на дев'ять років без права переобрання. Раніше вимоги до судді Конституційного суду в Україні були формальнішими. Зокрема, до судді висувалися вимоги щодо наявності громадянства України, вищої юридичної освіти, досвіду роботи за юридичною спеціальністю 15 років. Після внесення поправок до Конституції України від 1 червня 2016 р., крім цих вимог, конституційні судді повинні відповідати певним якісним вимогам, зокрема: високими моральними якостями та бути юристом з визнаним рівнем компетентності.

До конституційного судді пред'являються вимоги про несумісність посади судді з іншими сферами діяльності, зокрема суддя не може належати до політичних партій, профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької чи творчої діяльності [1].

Конституційний Суд України має структуру, яка включає два сенати – Перший та Другий, кожен з яких складається з 9 суддів. Голова КСУ очолює Перший сенат. Крім того, кожен сенат має 3 колегії, в кожній з яких працюють по 3 судді. З метою забезпечення ефективної діяльності Конституційного Суду України, створюється Апарат Конституційного Суду України до складу якого входять Секретаріат КСУ, Служба кожного судді Конституційного Суду України, архів, бібліотека, друкований орган («Вісник Конституційного Суду України»). Також у складі діє Науково-консультативна рада КСУ.

Буде доречним описати актуальні проблеми з якими стикається орган. Одна з проблем це політичний тиск на КСУ. Часто українські політики намагаються використовувати Конституційний суд для вирішення своїх політичних цілей, зокрема шляхом зміни складу суду та тиску на суддів під час прийняття рішень. Це призводить до порушення незалежності суду та зниження довіри громадськості до Конституційного суду України. Політики завжди будуть намагатися обмежити вплив Конституційного Суду, оскільки вони не бажають конкуренції. Насправді, рішення КСУ представляють собою важливу думку народу, яка має конституційну силу. Тому влада КСУ перевищує політичну владу демократичних інституцій країни, оскільки саме КСУ має можливість тлумачити Конституцію від імені народу.

Отже, після проведення аналізу Конституційного Суду України, його складу та функцій можна зробити висновок, що цей державний орган є значущим інститутом країни, відповідальним за збереження принципу верховенства Конституції та захист прав держави й громадян. Незважаючи на труднощі та виклики, з якими стикається Конституційний Суд України, він успішно справляється зі своїми обов'язками. Нашим головним завданням є забезпечення незалежності та ефективності Конституційного Суду України шляхом вжиття всіх необхідних заходів. Лише таким чином ми зможемо перетворитися на справжню демократичну державу з міцною системою правосуддя та гарантіями прав і свобод кожного громадянина.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. С. 141. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
2. Судові та правоохоронні органи. 2-ге вид. Львівський державний університет внутрішніх справ / М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, Ю. С. Назар, М. Т. Гаврильців та ін. Видано в авт. ред. 2016. 374 с.
3. Цимбалістий Т. О. Конституційна юстиція в Україні : навчально-методичний посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2007. 258 с.

4. Конституційний Суд України. URL: https://ccu.gov.ua/index.php
5. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/2136-19

Ключові слова: суд, правосуддя, Конституційний Суд України, державний орган, Конституція.
Key words: court, justice, Constitutional Court of Ukraine, sovereign body, Constitution.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

КАЧУРЕНКО ВІКТОРІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 3-го курсу Юридичного фахового коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АДВОКАТУРИ США

Адвокатура є важливим інститутом будь-якої правової держави. Право на захист гарантується нашою державою відповідно до норм Конституції України. Без адвокатури неможливим є надання правової допомоги високого рівня. Проте, в організації та діяльності адвокатури України існує чимало проблем, з урахуванням цього актуальним є дослідження досвіду США з цього питання, оскільки позитивний досвід США стосовно організації адвокатури може стати підґрунтям для реформування національного законодавства.

Сьогодні найпрогресивнішими моделями функціонування адвокатури є європейські Велика Британія, Німеччина, Франція та модель адвокатури США. Серед напрямів адвокатської діяльності у світі виділяють: консультування, надання правової інформації, супровід діяльності фізичних і юридичних осіб, органів публічного управління, підготовка заяв, скарг, правових документів, захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваних, обвинувачених, підсудних, засуджених, свідків у кримінальному провадженні, здійснення представництва інтересів потерпілих, фізичних і юридичних осіб у судах, здійснення правової допомоги в ході відбування кримінальних покарань тощо [1, с. 154].

В американській системі не існує єдиного нормативного акту, що регулює становище та діяльність адвокатів. Правовий статус адвоката визначається на основі прецедентного права, звичаїв та норм професійної етики. Основні умови, які забезпечують участь адвоката в правосудді, описані в шостій поправці Конституції США. Ця поправка гарантує право обвинуваченого на швидкий та публічний суд, присяжних, що неупереджені, заздалегідь визначених законом відповідного штату та округу, а також право бути повідомленим про суть і підстави обвинувачення. Обвинуваченому також надається право на безпосереднє протистояння свідкам, які свідчать проти нього, право викликати свідків на свою користь і право на допомогу адвоката для забезпечення свого захисту [2].

Крім того, ця поправка знайшла відображення у численних судових рішеннях, таких як справа «Гідеон проти Уейнрайта» (1963), справа «Міранда проти штату Арізона» (1966), справа «Брюер проти Вільямса» (1977) та інші. Суть цих рішень полягає у таких принципах: право на адвоката є фундаментальним і необхідним для забезпечення справедливого суду, і кожному, кому загрожує покарання у вигляді позбавлення волі, має бути надано право на адвоката. Адвокат повинен брати участь у процесуальних діях, де він може надати допомогу обвинуваченому у вирішенні правових питань або дати пораду у взаєминах з іншою стороною [3, с. 39–40]. Судові прецеденти США мають значний вплив на норми професійної етики і визначають правила поведінки адвоката. Зокрема, адвокат повинен бути незалежним, повністю лояльним до свого клієнта, не може односторонньо розкривати конфіденційну інформацію, а держава не може змусити його це зробити. Адвокат використовує всі необхідні прийоми захисту, щоб забезпечити справедливий суд для свого клієнта і не може представляти обвинуваченого, якщо існує конфлікт інтересів або особиста упередженість, що заважають повному представленню інтересів клієнта.

Питання організації адвокатської діяльності кожен штат розглядає самостійно. Так, можна виділити два підходи – штатами допускається добровільне членство в адвокатських асоціаціях із наданням державі (представлених судами або іншими органами) повноважень щодо допуску до професії та притягнення до дисциплінарної відповідальності. Інакше, складається модель так званої інтегрованої адвокатури, за якої дозвільні й дисциплінарні повноваження штат делегує створеній самими адвокатами саморегульованій організації, роблячи членство в ній обов'язковим [4, с. 438].

AmericanBarAssociation (далі – ABA) – найбільша в світі громадсько-правова організація, метою ABA є відстоювання і захист Конституції США; просунення юридичної науки; сприяння належному здійсненню правосуддя, забезпеченню одноманітності законодавства та судових рішень; підтримання професійної честі юриста; застосування професійних знань і досвіду для досягнення суспільного блага; стимулювання гарних людських взаємин між членами ABA; узгодження й підтримка діяльності правових організацій в країні згідно вказаних цілей та в інтересах професії і громадськості [5, с. 63].

Діяльність ABA фактично охоплює всі аспекти правової системи США, концентруючись, здебільшого, на формуванні нових норм професійної етики, законопроєктів політичної значущості. Заключення AmericanBarAssociation виступають також підґрунтям для рішень Президента і Сенату при призначенні і утвердженні на посаді федеральних суддів, включаючи членів Верховного суду США, осіб на посади у міністерства юстиції, федеральних обвинувачів.

Членами даної організації можуть виступати не тільки американські адвокати, але й представники інших юридичних професій (судді, студенти-юристи, викладачі права, юристи, що займають штатні посади в державних установах).

Варто зазначити, що правом займатися адвокатською діяльністю в США, наділені лише особи з вищою юридичною освітою, які пройшли додаткову атестацію, на території того штату, де збирається практикувати кандидат в адвокати. The Uniform Bar Examination (UBE) – стандартизований адвокатський іспит, розроблений National Conference of Bar Examiners (NCBE), з метою перевірки знань і навичок, якими повинен володіти кожен юрист, перед отриманням ліцензії на адвокатську діяльність. Іспит складається з трьох частин: the Multistate Bar Examination (MBE), the Multistate Essay Examination (MEE), the Multistate Performance Test (MPT), рішення екзаменаційної комісії може бути оскаржене в суді.

Верховний суд штату встановлює умови допуску до адвокатської практики, але вирішення питання самого допуску – компетенція спеціальної комісії по допуску до адвокатури, яка сформована асоціаціями адвокатів штату або за окремим призначенням суду та губернатора штату. Зазвичай дану комісію формують практикуючі юристи.

Верховний Суд США визначив, що право на безкоштовного адвоката поширюється на малозабезпечених і незаможних обвинувачених, які ставляться під кримінальну відповідальність за вчинення злочинів, що караються позбавленням волі. З огляду на те, що приблизно 80 % осіб, які обвинувачуються у серйозних злочинах, не мають фінансових можливостей найняти адвоката, в Сполучених Штатах існують три форми надання безкоштовної адвокатської допомоги:

1) адвокат за призначенням: ця форма найчастіше використовується в невеликих муніципалітетах, які не мають власного публічного захисника. Місцева влада складає список приватних адвокатів, які готові представляти інтереси осіб, які потребують безкоштовної допомоги. Адвоката для конкретної справи вибирає суд або призначається на один раз, або суддею з відповідного списку. Цей підхід застосовується у справах, які вимагають спеціалізації, оскільки в списку також вказується область спеціалізації адвоката. Витрати на послуги адвоката оплачуються через суд з федерального або штатного бюджету, а адвокат повинен отримати згоду суду на витрати, пов'язані з проведенням свого розслідування або залученням експертів;

2) адвокат за контрактом: ця форма забезпечує участь приватного адвоката в процесі і виключає контракт з місцевою владою щодо гонорарів. Якщо кількість потребуючих осіб перевищує контракт, сторони можуть укласти новий або продовжити старий. Американська асоціація юристів розробила рекомендації для укладання таких контрактів, що забезпечують високий рівень представництва і чіткість прав та обов'язків сторін. Відомства публічних захисників: такі відомства створюються місцевими органами влади і забезпечують юридичну допомогу більшості малозабезпечених обвинувачених у кримінальних справах. Місцева влада керує діяльністю цих відомств, не втручаючись в їх повсякденну роботу;

3) відомства публічних захисників забезпечують надання юридичної допомоги більшості незаможних обвинувачених у кримінальних справах. Такі відомства створюються місцевими органами влади – міською радою, муніципалітетом, мерією тощо, які керують діяльністю цього відомства, не втручаючись у його повсякденну роботу [6].

Можна зробити висновок, що організація адвокатури у США суттєво відрізняється від адвокатури України, це стосується і допуску до адвокатської професії, і надання безоплатної правової допомоги та багатьох інших питань. Дослідження зарубіжного досвіду, зокрема, США, дозволить використати позитивні аспекти організації адвокатури для удосконалення національного законодавства.

Список використаних джерел

1. Личенко І. Загальні засади організації та функціонування адвокатури зарубіжних країн. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки.* Львів, 2020. № 7. С. 153–159.
2. Конституція Сполучених Штатів Америки від 17 вересня 1787 р. (повний текст з 26-ма поправками). URL: http://studentforever2007.narod.ru/constusa.html
3. Святоцька В. О. Всесвітні міжнародно-правові стандарти організації та діяльності адвокатури: український вимір. *Право України.* 2013. № 7. С. 256–260.
4. Іваницький С. Організація адвокатури США. *Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство* : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. Львів, 2015. С. 438–440.
5. Буробіна В. Н. Адвокатська діяльність : навчально-практичний посібник. Вид. 2-е, перераб. і додат. «ІКФ "ЕКМОС"». 2013. 624 с.
6. Саламатін І. Юрист в сучасному суспільстві. *Адвокат*. 2012. № 5–6. 320 с.

Ключові слова: адвокат, адвокатура, адвокатська діяльність, адвокатура США, безоплатна правова допомога.

Key words: lawyer, advocacy, advocacy, US Bar, freelegalaid.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

КАРНАУХ АНТОНІНА РУСЛАНІВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУДОВІЙ ТА ПРАВООХОРОННІЙ СФЕРІ

В останні роки технології штучного інтелекту все більше використовують у судовій та правоохоронній сферах. З одного боку, це може допомогти підвищити ефективність та точність рішень у правових справах, відповідно з іншого боку, це може породити ризики з погляду захисту приватності, дискримінації та несправедливості.

У контексті правоохоронної сфери технології штучного інтелекту можуть бути використані для автоматизації процесів розслідування

злочинів та попередження злочинів. Наприклад, системи відеоспостереження за допомогою розпізнавання обличчя можуть допомогти в розслідуванні злочинів або виявлені загрози безпеки [3]. Однак використання такої системи може породжувати питання щодо конфіденційності та можливості надання дискримінаційної інформації [1].

У судовій сфері технології штучного інтелекту можуть бути використані для аналізу правових документів та попереднього прогнозування рішень. Наприклад, системи машинного навчання можуть бути використані для аналізу попередніх судових рішень та прогнозування результату нової справи на основі аналогічних фактів. Однак таке використання може породжувати питання щодо справедливості та можливості надання необґрунтованих рішень.

Відповідно до цього, варто встановити, що використання технологій штучного інтелекту в правоохоронній та судовій сферах може бути корисним, проте потребує обережного підходу з погляду захисту приватності та справедливості.

В Україні технології штучного інтелекту у судовій та правоохоронній сферах поступово стають все більш популярними. Наприклад, в Україні була створена система «Діловодство», яка використовує методи машинного навчання та аналізу даних для автоматизації роботи суддів та юристів.

Щодо правоохоронної сфери, у 2019 р. було запущено систему «Е-патруль», яка використовує камери відеоспостереження та аналіз даних для порушення громадського порядку та злочинів [3].

Також була запущена система «Державний реєстр відкриваючих актів», яка дозволяє автоматизувати процес створення та обробки повертаючих актів. Однак, варто встановити і те, що використання технологій штучного інтелекту в судовій та правоохоронній сферах в Україні може стикнутися з деякими проблемами. Наприклад, можливе порушення приватності та захисту даних громадян при використанні системи відеоспостереження з розпізнаванням обличчя або збору даних про поведінку людей на вулиці. Також існує ризик виникнення дискримінації при використанні системи машинного навчання та аналізу даних у судовій сфері [4].

Відповідно до цього, варто встановити, що в Україні технологія штучного інтелекту в судовій та правоохоронній сферах застосовується активно, проте це потребує обережного підходу з погляду захисту прав та свобод громадян. Важливо вирішити етичні та правові питання при використанні технологій штучного інтелекту, щоб забезпечити справедливість та захист прав громадян.

Удосконалення застосування технологій штучного інтелекту штучного інтелекту в судовій та правоохоронних сферах в Україні може відбуватися в кількох напрямках:

1. Розробка етичних та правових стандартів використання штучного інтелекту в правових справах. Важливо застосувати обов'язки та відповідальність за використання технологій штучного інтелекту в правових процесах, а також забезпечити дотримання принципів приватності та недискримінації.

2. Розробка системи збору та обробки даних для використання в системах машинного навчання та аналізу даних у судовій сфері. Це може включати збір та систематизацію даних з попередніх судових рішень та інших джерел, а також розробку системи забезпечення якості даних.

3. Розробка системи відеоспостереження з урахуванням принципів приватності та недискримінації. Наприклад, можливе використання анонімізації даних та забезпечення контролю над доступом до зібраних даних.

4. Впровадження системи автоматизації процесів у судовій та правоохоронній сферах, що дозволяє зменшити кількість людських помилок та забезпечити швидку та ефективну обробку даних [2].

Отже, технології штучного інтелекту мають великий потенціал для підвищення ефективності та точності прийняття рішень у судовій та правоохоронній сферах. Однак застосування технологій штучного інтелекту в цих сферах потребує обережного підходу з погляду захисту зору приватності, недискримінації та справедливості.

Важливо розробляти етичні та правові стандарти використання технологій штучного інтелекту в правових процесах, розвивати системи збору та обробки даних, впроваджувати системи автоматизації процесів, розробляти системи відеоспостереження з урахуванням принципів приватності та недискримінації, а також підвищувати кваліфікацію працівників у сфері технологій штучного інтелекту.

Отже, встановлено, що в Україні технології штучного інтелекту в судовій та правоохоронній сфері вже застосовуються, проте це потребує обережного підходу зору з точки захисту прав та свобод громадян. Важливо забезпечити дотримання принципів приватності та недискримінації, а також розробити нові рішення та технології, щоб забезпечити справедливість та ефективність судових та правоохоронних процесів.

Список використаних джерел

1. Використання технологій штучного інтелекту у протидії злочинності : матеріали наук.-практ. онлайн-семінару (м. Харків, 5 листоп. 2020 р.). Харків : Право, 2020. 112 с.
2. Обговорення концепції розвитку сфери штучного інтелекту в Україні. URL: https://thedigital.gov.ua/news/doluchaytes-do-obgovorennya-kontseptsiirozvitku-sferi-shtuchnogo-intelektu-v-ukraini
3. Роль ГІС та нових технологій у розкритті та попередженні злочинів. URL: https://api.visicom.ua/uk/posts/geospatialgis
4. Штучний інтелект та робототехніка на службі поліції. URL: https://matrix-info.com/shtuchnyj-intelekt-i-robototehnika-na-sluzhbi-politsiyi/

Ключові слова: штучний інтелект, поліція, розслідування злочинів, принципи приватності та недискримінації, великий потенціал.
Key words: artificial intelligence, police, crime investigation, principles of privacy and non-discrimination, great potential.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

КОВАЛЕНКО КРІСТІНА ВІТАЛІЇВНА,
РАДОЙ НАТАЛІЯ ІВАНІВНА

студентки 2-го курсу
Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СЛІДЧИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Сьогоднішні події формують нам список небезпечних правопорушень, які становлять значну суспільну небезпеку для кожного із нас, як учасників правових відносин. Злочини та їх вчинення займають в цьому списку не останнє місце диктуючи сучасним правникам нові умови для протидії їй. Протидія злочинності складає собою цілісну систему та комплекс певних заходів, основне місце яких відведено досудовому розслідуванню кримінальних правопорушень. Основне розуміння основ цієї теми добре висвітлено та визначено в дисертаційному дослідженні А. С. Колодіна. Але не вона одна зверталася до цієї тематики. Розглядаючи практичну та теоретичну цінність, вважаємо, що дана тема залишається досить актуальною.

Одним із ключових завдань покладених на державу завжди було та залишається забезпечення прав та свобод осіб і громадянин. Для забезпечення та гарантування додержання цих прав, держава створила певні правоохоронні органи, важливу роль серед яких відіграє Національна поліція України. Це являє собою багаторівневий правоохоронний орган, кожен з підрозділів якого забезпечує належний порядок та виконує правоохоронні функції. Якщо вже казати про протидію злочинності, Національна поліція передбачає цілий комплекс заходів, основне місце якому виділено саме досудовому розслідуванню кримінальних правопорушень.

Законодавець чітко визначає поняття досудового розслідування у п. 5 ст. 1 КПК. Досудове розслідування – стадія кримінального провадження, яка починається з внесення відомостей про кримінальні правопорушення до ЄДРПОУ і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до судів обвинувальних актів, клопотань про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності, клопотання про припинення кримінального провадження [2].

КПК розділяє досудове розслідування на дві форми це дізнання та судове слідство. Дізнання – форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків. Здійснюється службовою особою з підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу Бюро економічної безпеки України, органу Державного бюро розслідування, Національного антикорупційного бюро України – дізнавачем. Розшук – це форма досудового розслідування, в ході якої розслідуються кримінальні правопорушення.

Здійснювали це співробітники слідчого управління ГУНП, силових структур, Служби економічної безпеки України, Держслідчої служби, НАС України, – дізнавачем. Досудове розслідування – це форма досудового розслідування, в ході якої розслідуються злочинні діяння. Слідчі – це працівники ДПС, органів безпеки, органів Служби економічної безпеки України, органів Державної слідчої служби, детективного корпусу, детективного підрозділу, детективного відділу, Управління внутрішнього контролю ДАБІ. Служба України, уповноважена проводити розслідування, віднесені до сфери управління КПК. Досудове розслідування кримінальних правопорушень.

Досудове розслідування здійснюється слідчими органами досудового розслідуванням як і одноособово так і слідчою групою [4, ст. 145]. Відомо, що слідчі виконують свою роботу у тісному контакті з оперативними підрозділами, такими як:

- органи Національної поліції.

Здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень що передбачені Законом України «Про кримінальну відповідальність»;

- органи безпеки.

Здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, охорони державної таємниці, недоторканності кордонів, злочинів проти миру, безпеки людства, міжнародного правопорядку, контрабанди та тероризму;

- органи Національного антикорупційного бюро України.

Здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 191, 2062, 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 3661, 368, 3682, 369, 369, 410 Кримінального кодексу України [1];

- органи, які здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства.

Вони здійснюють досудове розслідування таких злочинів, як незаконне виготовлення, зберігання, збут чи транспортування призначених для збуту товарів, легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом (відмивання коштів), ухилення від сплати податків та ухилення від сплати податків;

- Державного бюро розслідувань.

Досудове розслідування злочинів Президента України Прем'єр-міністром України, членами Кабінету Міністрів України, першими заступниками Міністрів та заступниками Міністрів, іншими державними установами та державними службовцями, повноваження яких припинено, та посадовими особами Національна антикорупційна служба України порушила встановлений порядок проходження військової служби;

- органи державної прикордонної служби.

Вони надають допомогу органам досудового розслідування за письмовими дорученнями слідчих, прокурорів проводять оперативно-розшукові дії та негласні дії у кримінальних провадженнях. Під час виконання службових завдань працівники бізнес-підрозділів використовують повноваження слідчих;

• органи державної кримінально-виконавчої служби України.

Здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, що були скоєні на території України або в приміщеннях Державної кримінально-виконавчої служби.

Підсумовуючи все вище зазначене можемо зробити висновки, що слідчі органи Національної поліції являють собою одну із найважливіших складових правоохоронної діяльності, що допомагає ефективніше протидіяти злочинності. Нам близька думка М. В. Калатури з приводу того, що немає ніяких сумнівів, що об'єктивне та неупереджене розслідування може збільшити ефективність роботи слідчих органів. Це допоможе підвищити рівень справедливої та науково обґрунтованої оцінки [5, ст. 177]. Зважаючи на те, що правопорушення, не тільки кримінальні, через специфіку суспільства не зможуть зникнути, розглянутий матеріал не втратить своєї актуальності.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. *Верховна Рада України* : офіційний вебпортал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14, вільний. – Назва з екрана.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : офіційний вебпортал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n389, вільний. – Назва з екрана.
3. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України [Електронний ресурс]. *Верховна Рада України* : офіційний вебпортал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#n16, вільний. – Назва з екрана.
4. Сучасна наука і правоохоронна діяльність : тези доп. учасників XXVIII наук.-практ. конф. курсантів та студентів (м. Харків, 14 трав. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. т-во студентів, курсантів, слухачів, аспірантів, ад'юнктів, докторантів і молодих учених. Харків : ХНУВС, 2021. 312 с.
5. Калатура М. В. Напрями оптимізації показників оцінки службової діяльності слідчих органів. *Проблеми законності.* 2019. № 143. С. 177–184.

Ключові слова: право, захист, правозахисна діяльність, правоохоронні органи, слідчі органи.

Key words: law, protection, human rights activities, law enforcement bodies, investigative bodies.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Василяка О. К.

КОВАЛЬ МИХАЙЛО ОЛЕКСАНДРОВИЧ

студент 3-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПІДТРИМАННЯ ПУБЛІЧНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ ЯК ФУНКЦІЯ ПРОКУРАТУРИ

Інтеграція України в Європу та євроатлантичний простір є вибором українського народу, підтвердженим Революцією Гідності та закріпленим у Конституції [1]. Це означає безумовне верховенство права в усіх сферах державного управління та суспільного життя. Російське вторгнення в Україну у 2022 р. не знищило роботу органів судової влади, прокуратури, адвокатури, нотаріату та органів і установ пенітенціарної системи. Навпаки, ця агресія може сприяти зміцненню довіри суспільства до цих інституцій. Проте, на сьогодні важливим завданням для України є вирішення проблем сектору юстиції, спричинених збройною агресією Росії, і це має бути зроблено на етапі відновлення країни.

У поточних умовах серйозним викликом є продовження реформи прокуратури як органу, спрямованого на потреби суспільства та держави, і діє на основі принципів незалежності, професіоналізму та відповідальності. Належне нормативне забезпечення функціонування системи прокуратури сприятиме поліпшенню роботи прокурорів у виконанні їхніх конституційних повноважень, зокрема, у сфері публічного обвинувачення, процесуального керівництва досудовим розслідуванням і представництва інтересів громадян та держави у суді, а також в притягненні до кримінальної відповідальності за воєнні злочини країни-агресора на території України [2, с. 23].

Прокуратура займає важливе місце у системі державних органів по зміцненню законності, захисту права громадян та інтересів суспільства й держави від злочинних посягань. Розбудова нової моделі кримінального судочинства, заснованого на нормах Конституції України, з метою створення надійного механізму забезпечення невідворотності покарання осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, вимагає подальшого підвищення ефективності прокурорської діяльності в усіх галузях кримінального судочинства і зокрема, участі прокурора у судовому засіданні, де він реалізує функцію обвинувачення [3, с. 102].

Виконуючи функцію обвинувачення в суді, прокурор повинен діяти таким чином, щоб кожен вирок суду був законним, обґрунтованим і мотивованим, а кожна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення була притягнута до кримінальної відповідальності [4, с. 78]. Підтримання публічного обвинувачення в суді – це найгостріше реагування прокурора на злочинне порушення закону.

Сьогодні підтримання публічного обвинувачення в суді є однією з конституційних функцій органів прокуратури. У Конституції України підтримання публічного обвинувачення в суді поставлено на перше

місце серед інших функцій прокуратури. Це певною мірою відображає підходи Європейського співтовариства до ролі прокурора, який передусім розглядається як публічний обвинувач у системі кримінального судочинства [5, с. 66]. Реалізація цієї функції органами прокуратури сьогодні є вкрай важливою, адже забезпечення захисту прав та інтересів людини, посилення боротьби зі злочинністю вимагають підвищення якості й ефективності в цій діяльності з боку органів прокуратури [4, с. 82].

Статтею 22 Закону України «Про прокуратуру» передбачено, що прокурор підтримує публічне обвинувачення в судовому провадженні щодо кримінальних правопорушень, користуючись при цьому правами та виконуючи обов'язки, передбачені КПК України. Пунктом 15 ч. 2 ст. 36 КПК України передбачено, що прокурор уповноважений підтримувати публічне обвинувачення в суді, відмовлятися від підтримання публічного обвинувачення, змінювати його або висувати додаткове обвинувачення в порядку, встановленому КПК України [4, с. 78].

Можна зробити висновок, що прокурорам доцільно посилити реалізацію їх конституційних повноважень, які включають підтримання публічного обвинувачення, керівництво досудовим розслідуванням і представництво інтересів громадянина або держави у суді. Це можна досягти шляхом прийняття окремих законопроєктів, які визначать функції прокурора щодо організації досудового розслідування та виправлять недоліки нормативного забезпечення, що використовується прокуратурою. Стратегічне планування з чітко визначеними етапами є важливим елементом становлення та розвитку демократичної держави, яка ефективно діє на основі принципів поваги до прав і свобод людини та громадянина, і відповідає кращим практикам Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Європейська та євроатлантична інтеграція. *Міністерство соціальної політики України.* URL: https://www.msp.gov.ua/timeline/evropeyska-ta-evroatlantichna-integraciya.html
2. Васечко Л. О., Лашко Є. Є. Поняття системи правоохоронних органів: формування єдиного підходу. *Юридичний науковий електронний журнал.* Запоріжжя, 2022. № 8/2022. С. 22–24.
3. Карпунцов В. В. Функціональна природа прокуратури як правоохоронного органу: новітнє концептуальне праворозуміння. *Право і суспільство.* 2016. № 6, ч. 2. С. 100–106. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2016/6_2016/part_2/6-2.pdf
4. Москаленко О. В. Підтримання публічного обвинувачення в суді – основна кримінально-процесуальна функція прокурора. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Т. 21 / голов. ред. М. В. Афанасьєва; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Гельветика, 2018. С. 78–83.
5. Прокуратура України : навч.-метод. посібник / кол. авт. Одеса : Фенікс, 2020. 285 с. (сер. «Навчально-методичні посібники»). URL: http://dspace.onua.edu.ua

Ключові слова: прокуратура, прокурор, підтримання публічного обвинувачення, функції прокуратури.
Key words: prosecutor's office, prosecutor, maintenance of public prosecution, functions of the prosecutor's office.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

КОВАЛЬЧУК ТЕТЯНА СТАНІСЛАВІВНА

студентка 1-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА СУДОВІ ОРГАНИ УКРАЇНИ

Судові органи під час воєнного стану в Україні здійснюють свою діяльність відповідно до встановлених законом правил. Законодавство про воєнний стан передбачає певні особливості, які можуть стосуватися діяльності судів. Але при цьому відповідно до статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» повноваження судів не можуть бути припинені. Також частина друга статті 26 Закону «Про правовий режим воєнного стану» передбачає, що скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється [1].

Но при цьому через складні та небезпечні умови що склалися в Україні через воєнний стан в період відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя почалась активна діяльність Ради суддів України. Вона виклала певні рекомендації для впорядковування роботи судів. В перелік цих рекомендацій входить: Умови роботи суду визначаються тільки після перегляду обстановки в певному регіоні в якому працює суд. Якщо справа не має обов'язковий характер, вона розглядається тільки після письмової згоди учасників справи. Перевага надається в проведенні невідкладних судових справ. Під час воєнного стану почати уникати видачі наказів про звільнення працівників. При можливості розгляд справ відкладати та враховувати при цьому об'єктивну неможливість прибуття учасників до судового засідання [2].

Но звертаючи увагу на сучасний досвід ми можемо побачити наскільки судова система зазнала негативного впливу і наслідків, що призвело до зміни процесів здійснення судочинства. Але незважаючи на це, суди мають забезпечувати права громадян та дотримуватися принципів справедливості та законності. Судова влада в Україні є незалежною та має свої внутрішні процедури та правила, які забезпечують її ефективну та незалежну діяльність [2]. Першочерговою проблемою яка постала перед системою судових органів під час воєнного стану була та, що через окупацію деяких міст чи проведенням бойових дій на території України, пропало право на доступність правосуддя для кожної особи яке забезпечується відповідно до Конституції України та в порядку, встановленому законами України [3].

Це зазнало дуже негативного впливу для роботи судів, бо незважаючи навіть на те, що зараз деякі міста починають деокупувати та повертати контроль над ними, постала проблема того, що дуже багато структур стали в непридатному стані і через це неможливо швидко оновити роботу судових органів та дати їм можливість здійснювати правосуддя [2].

03.03.2022 р. було прийнято Закон України, який вносить зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ. Згідно з цим Законом, у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами, територіальна підсудність судових справ може бути змінена за рішенням Вищої ради правосуддя (ВРП) за поданням Голови Верховного Суду. Голова ВС може видати розпорядження щодо зміни територіальної підсудності судів, які знаходяться на тимчасово окупованій території України, і передати всі справи, які розглядалися такими судами, іншим визначеним судам. Ця норма дозволяє швидко змінювати територіальну підсудність судових справ і закріплює відповідні повноваження за Головою ВС [3].

Також в разі захоплення населеного пункту або загрози його захоплення, Верховний Суд видав рекомендації щодо організації евакуації з приміщень судів та вивезення судових справ, насамперед тих, що мають важливе значення для прав учасників процесу, або забезпечення їх зберігання у сейфах в приміщенні суду. Проте, можуть бути випадки, коли деякі справи не будуть вивезені до іншого суду, що може ускладнити завершення слухання відповідних процесів. Але процесуальне законодавство дозволяє відновлення втраченого судового провадження, і особа не позбавляється права звернутися до суду знову [4].

Зважаючи на те, що в Україні відбувається здійснення правосуддя в умовах воєнного стану та частими повітряними тривогами, дистанційне правосуддя стало дуже актуальним. Законодавство дозволяє учасникам справи брати участь в судових засіданнях дистанційно за допомогою відеозв'язку та реалізовувати право на справедливий судовий розгляд. Державна судова адміністрація розробила порядок проведення судових засідань за участі сторін за допомогою відеозв'язку і відповідно поза межами приміщення суду, використовуючи систему EasyCon або інші засоби, що забезпечують проведення судових засідань в режимі відеозв'язку [5].

Однак, воєнний стан може перешкоджати здійсненню правосуддя, особливо умови планових та аварійних відключень електроенергії, а також повітряні тривоги, які трапляються практично щодня в різних регіонах України. У таких випадках, учасники справи повинні переривати судове засідання та направлятися до найближчого укриття. Це може ставити під загрозу безпеку працівників суду та учасників справи. Ця проблема вимагає подальшого вирішення, з урахуванням

важливих принципів судочинства та потреби забезпечення безпеки для працівників суду та учасників справи.

Після розгляду вищезгаданого можна зробити висновок, що умови воєнного стану продовжують впливати на функціонування судової системи. Однак, відзначається єдність та робочий ентузіазм суддів та інших працівників системи, які докладають зусиль для забезпечення доступу до правосуддя для українців в умовах кризи, зокрема шляхом використання кращого міжнародного досвіду. Проте, проблеми з енергопостачанням та загроза повітряних атак демонструють необхідність реформування судової системи, що має адаптуватися до умов воєнного конфлікту. На мою думку, подальша оптимізація та впровадження цифрових технологій можуть забезпечити ефективне та безперебійне функціонування судів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» // zakon.rada.gov.ua, 31.03.2023.
2. Гринюк О. Особливості здійснення правосуддя в умовах війни // pravo.ua, 01.07.2022.
3. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» // zakon.rada.gov.ua, 23.12.2022.
4. Баранов О. Що робити судам у разі їх захоплення: рекомендації ВС // ligazakon, 15.03.2022.
5. Чернілевськ К. Особливості здійснення судочинства в умовах воєнного стану // юрліга ligazakon, 25.05.2022.

Ключові слова: система судових органів, військовий стан, Закон України, правосуддя, реформування.
Key words: system of judicial bodies, military camp, Law of Ukraine, justice, reform.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Свида О. Г.

КОВГАН ОЛЕКСАНДРА ІГОРІВНА

студентка 2-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ В ПЕРІОД ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Через відкриту збройну агресію рф проти України та запровадження воєнного стану, відбулася зміна усіх без виключення суспільних відносин, в тому числі зазнав змін інститут адвокатури. Першочергово варто було б зазначити про те, що виходячи з Закону України «Про правовий режим воєнного стану», на військові адміністрації покладено обов'язок сприяти здійсненню адвокатами своєї діяльності [1].

Особливістю діяльності адвокатури в період воєнного стану стало створення 03.03.2022 р. Опікунської Ради при НААУ, суть якої полягала у благодійній допомозі адвокатам, що постраждали внаслідок збройної агресії, а також допомога членам їх сімей. При цьому, така допомога розподілялась рівномірно, та залежала від обставин, що склалися. Так, першочергово допомога надавалась рідним адвокатів, що загинули від збройної агресії або ж якщо у адвоката загинули члени сім'ї, а також тим особам які фактично втратили місце проживання. Далі благодійна допомога надавалась адвокатам або членам їх сімей, що отримали середньої тяжкості тілесні ушкодження або їх житло було частково зруйноване. Також благодійна допомога надавалась адвокатам або їх дітям, якщо вони потребують приймання лікарських засобів на постійній основі [4].

Слід відзначити й те, що діяльність адвоката здійснюється не тільки в день, а тому, інколи виникає необхідність у його залученні для проведення процесуальної дії вночі. В той же час, через запровадження воєнного стану було запроваджено комендантську годину, а тому, фактично було обмежено право осіб на захист. Саме тому, представниками Комітету НААУ із захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності було досягнуто згоди на надання адвокатам у місті Київ перепустки на пересування у нічний час доби.

Найбільш суттєвою зміною є реформування інституту несумісності адвоката, оскільки, у статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» прямо вказано на те, що військова служба – не є сумісною із професійною діяльністю адвоката [2]. Проте, значна кількість адвокатів все ж добровільно вступила до лав ЗСУ та територіальної оборони задля відсічі збройній агресії. Проте, у положеннях закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність прямо вказувалося на те, що порушення правил несумісності – це підстав для притягнення до дисциплінарної відповідальності. Через це, РАУ у 03.03.2022 р. було прийнято рішення, де вказувалося про те, що не є підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності вступ до лав Збройних Сил України в період дії правового режиму воєнного стану [3].

Що стосується прав адвокатів на інформацію, то вони також частково були обмежені, оскільки, виходячи з положень статті 23 Конституції України та закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність, гарантоване право на інформацію може бути обмежено, зокрема, на підставі інтересів національної безпеки або ж територіальної цілісності.

Спрощення також зазнала процедура допуску до складання іспиту, оскільки, особі, що бажає стати адвокатом тепер не обов'язково подавати довідку про несудимість, а також сертифікат про рівень володіння державною мовою. Проте, якщо буде встановлено, що така особа подала неправдиву інформацію, свідоцтво, що було видане за наслідками кваліфікаційного іспиту підлягає скасуванню. В той же час, така пільга діє лише на період дії воєнного стану, а тому, після його закінчення відповідальні особи повинну подати такі документи до ВКДКА.

Що стосується обов'язку адвоката підвищувати кваліфікацію, то дана процедура також зазнала змін. Першочергово варто згадати рішення РАУ від 16.03.2022 р., яким було зупинена сплата щорічних внесків адвоката. В той же час, це сприяло тому, що підвищення кваліфікації адвокатом відтерміновано до закінчення правового режиму воєнного стану, а тому, в період його дії – це добровільна справа адвоката.

Також, Рішенням НААУ та РАУ від 17.11.2022 р. було вказано про те, що в разі, якщо адвокат через обставини війни не з'явився для проведення процесуальної дії або в судове засідання, то таку обставину варто вважати поважною, а тому, адвокат не підлягає дисциплінарній відповідальності.

Загалом можна стверджувати про те, що право на захист як було так і залишається одним із основних прав людини, що передбачено Конституцією України, а тому, держава повинна вживати всіх заходів задля розвитку інституту адвокатури, та його адаптації до умов війни, оскільки це дасть змогу забезпечити право особи на належний захист тощо.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 15 трав. 2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 28. Ст. 250.
2. Для розподілення благодійної допомоги адвокатам під час воєнного стану створена Опікунська Рада. URL: http://surl.li/gvkjp (дата звернення: 05.05.2023).
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013. № 27. Ст. 282.
4. Військова служба під час воєнного стану не вважатиметься порушенням вимог несумісності для адвокатів – рішення РАУ. URL: http://surl.li/gvkjx (дата звернення: 05.05.2023).
5. Гільтай А. В. Діяльність адвокатури в умовах воєнного стану. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.) ; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. С. 118–121.

Ключові слова: адвокат, воєнний стан, адвокатська діяльність.
Key words: lawyer, martial law, lawyer activity.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Храпенко О. О.

КОСТЕНКО ІВАН ВІТАЛІЙОВИЧ

студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІСТОРІЯ ТА РОЛЬ СБУ В СИСТЕМІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Служба безпеки України – це спеціальний орган, який виконує функції забезпечення національної безпеки, захисту державного суверенітету та конституційного ладу України. Служба безпеки України підпорядкована Президенту України і підконтрольна Верховній Раді України.

Своїм корінням історія СБУ сягає часів Союзу Радянських Соціалістичних Республік, але офіційно вона була створена після розпаду СРСР та отриманням Україною незалежності у 1991 р. 25 березня 1992 р. – офіційна дата створення української спецслужби [1], у цей день Верховна Рада прийняла Закон «Про Службу безпеки України» [2], який заклав правові основи для діяльності СБУ, і невдовзі особовий склад СБУ склав присягу на вірність народу. Одразу перед СБУ постали надзвичайно серйозні виклики – захист державної безпеки і суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності і оборонного потенціалу [1].

Спочатку СБУ функціонувала як державний орган, але в 2003 р. була реорганізована в централізовану систему. У складі СБУ були створені підрозділи розвідки і контррозвідки, захисту національної державності і протидії тероризму, військової контррозвідки, боротьби з корупцією і організованою злочинністю, урядового зв'язку, підрозділ спецпризначення «А». З часом СБУ стала центром антитерористичної системи держави. До її обов'язків віднесені не лише захист державної таємниці, а й національного інформаційного простору, кібербезпеки.

З початком російської агресії у 2014 р. СБУ сконцентрувала свої ресурси на протидії гібридній війні, сепаратизму та збереженню територіальної цілісності [3].

Основними політико-правовими засадами діяльності Служби Безпеки України є засади: законності; поваги до прав і гідності особи; позапартійності та відповідальності перед народом України. До принципів оперативно-службової діяльності Служби безпеки України належать принципи поєднання єдиноначальності і колегіальності; гласності і конспірації [2].

Щодо функцій СБУ, то згідно з ст. 2 Закону «Про Службу безпеки України» завдання служби безпеки полягає у захисті «…державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці», ще до завдань СБУ входить «…попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень проти миру і безпеки людства, тероризму та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України» [2].

Проаналізувавши положення ст. 2 вказаного закону, можна дійти до висновку, що роль Служби безпеки України включає широкий спектр функцій і завдань у системі правоохоронних органів України. Основні аспекти ролі СБУ включають:

1. Захист національної безпеки: СБУ відповідає за забезпечення безпеки держави, захист державного суверенітету, конституційного ладу та територіальної цілісності України. Вона діє як важливий інструмент у протидії зовнішньому втручанню, тероризму, розвідувальній діяльності та іншим загрозам національній безпеці.
2. Контррозвідка: СБУ займається контррозвідувальною діяльністю з метою виявлення, припинення та запобігання діяльності іноземних розвідувальних служб на території України. Вона веде боротьбу з шпигунством, дезінформацією, кібершпигунством та іншими формами іноземного впливу.
3. Боротьба з тероризмом: СБУ бере на себе відповідальність за виявлення, запобігання та припинення актів тероризму на території України. Вона займається збором інформації, розкриттям терористичних угруповань, координує співпрацю з іншими вітчизняними та міжнародними організаціями для боротьби з терористичною загрозою.
4. Боротьба з організованою злочинністю: СБУ проводить розслідування організованої злочинності, включаючи злочинні угруповання, що займаються контрабандою, наркоторгівлею, фінансовими шахрайствами.

Підсумувавши усе вище згадане, можна зробити висновок, що Служба безпеки України має значну історію та грає важливу роль у системі правоохоронних органів України. Заснована у 1991 р., СБУ стала ключовим органом, відповідальним за забезпечення національної безпеки та захист державного суверенітету. Протягом своєї історії служба безпеки пройшла через ряд перетворень та модернізацій. Роль СБУ включає захист країни від загроз тероризму, зовнішнього впливу, контррозвідки та інших форм агресії. Вона веде боротьбу з організованою злочинністю, забезпечує кібербезпеку, розслідує злочини проти національної безпеки та запобігає можливим загрозам. У світлі постійних викликів та загроз, з якими стикається Україна, СБУ зберігає свою актуальність і важливість у системі правоохоронних органів. Зрештою, Служба безпеки України виступає важливим органом для забезпечення демократії, правової держави та дотримання конституційних прав громадян. Її робота спрямована на захист інтересів країни і громадян, забезпечення безпеки та збереження національного спокою.

Список використаних джерел

1. Служба безпеки України. *Мультимедійний посібник з навчальної дисципліни міжнародне право*. URL: https://arm.naiau.kiev.ua/books/spou_2019/info/lec9.html (дата звернення: 14.05.2023).

2. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XII: станом на 28 квіт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12 (дата звернення: 14.05.2023).
3. Історія СБУ. URL: https://ssu.gov.ua/istoriia-ssu (дата звернення: 14.05.2023).

Ключові слова: Служба безпеки України, функції, історія, засади.
Key words: Security Service of Ukraine, functions, history, principles.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

КРУТІЄВА КАТЕРИНА АНАТОЛІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Адвокатура займає важливе місце у житті соціуму, оскільки саме адвокати забезпечують захист прав і свобод людини. За для того, щоб закріпити норми і правила поведінки, які регулюють взаємовідносини адвокатів з клієнтами, іншими адвокатами, судами та з громадськістю, міжнародне співтовариство закріпило правила адвокатської етики [1].

Правила адвокатської етики мають на меті закріплення основних традицій і досвіду певного народу в професіональній сфері недержавного самоврядного інституту – адвокатури. Ці правила зазвичай прописані у законах або актах кожної країни світу, вони є обов'язковими для використання в професійній діяльності адвоката.

Актуальним є дослідження адвокатської етики у країнах Європейського Союзу. Адвокатська етика в країнах ЄС – це система професійних стандартів та правил, які встановлюються і контролюються національними адвокатськими органами з метою забезпечення високої якості юридичних послуг та захисту прав клієнтів. Радою Адвокатур ЄС ще в 1988 р. було сформовано Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейської спільноти. Треба зауважити, що до 1988 р. етично-правові засади діяльності адвокатури в Європейському Союзі визначав Міжнародний кодекс етики, прийнятий у 1956 р. Цей кодекс став першим міжнародним актом про норми поведінки адвокатів [2].

Введення Міжнародного кодексу етики не заперечує національні етичні норми, а тільки доповнює та підкреслює основні правила поведінки в професійній діяльності. Загальними положеннями професійної етики юриста в Європейському Союзі визначаються:

1) незалежність. Адвокат повинен уникати будь-яких ущемлень власної незалежності і не має права поступатися принципами заради інтересів клієнта, суду та інших осіб;

2) довіра і особиста порядність. Довіра між клієнтом та адвокатом виникає лише у тому разі, коли останній не сумнівається у компетенції та чесності адвоката;

3) конфіденційність. Одержуючи відомості та інформацію від клієнта, адвокат мусить не повідомляти особисту інформацію особи. Саме це положення вважають фундаментальним обов'язком адвоката, бо довіра між клієнтом та адвокатом може виникнути лише за умови додержання принципу конфіденційності.

Національні органи адвокатури в кожній країні Європи встановлюють свої правила професійної поведінки адвокатів, які включають вимоги до їх дій та взаємин з клієнтами, забезпечення незалежності та чесності у відносинах з колегами та іншими учасниками судових процесів.

Крім адвокатської етики у країнах ЄС доцільно також проаналізувати етику адвоката у США. Адвокатська етика в США – це система професійних стандартів та правил, які встановлюються і контролюються професійними органами з метою забезпечення високої якості юридичних послуг та захисту прав клієнтів.

Треба зауважити, що основним актом в області професійної етики в США є Модельні правила професійного поводження адвокатів. Чому саме модельні? Тому що у кожного штата є свій акт професійної етики, але Колегія адвокатів окремого штату лише доповнює головний акт своїми вимогами до поведінки адвоката [3].

Адвокатська етика в США заснована на правилах, які встановлюються державними та федеральними органами, а також на дорадчих висновках від Американської асоціації адвокатів (American Bar Association). Ці правила зазвичай включають у себе вимоги до поведінки адвокатів, щодо забезпечення надання юридичних послуг з високою мірою компетентності та ефективності. Основні принципи адвокатської етики в США включають довіру, конфіденційність, зобов'язання діяти в інтересах клієнта та утримання від інтересів, які можуть відігравати вплив на їх професійні дії.

Адвокатська етика в Європі та Америці загалом має багато спільних рис, але є деякі відмінності. Одна з головних відмінностей полягає в тому, що в Америці правила адвокатської етики зазвичай встановлюються Американською асоціацією адвокатів або регулюючим органом кожного окремого штату, тоді як в Європі це зазвичай робиться на рівні країни або регіону. Крім того, адвокати в Європі, зазвичай, мають більш широкі повноваження, ніж їхні колеги в Америці. Наприклад, в деяких країнах Європи адвокати можуть виступати в якості представників клієнтів у будь-яких судових процедурах, тоді як в Америці вони можуть бути обмежені в обсязі справ, які вони можуть представляти. Також в Європі частіше використовуються правила професійної етики, які зазвичай встановлюються в національному законодавстві, тоді як в Америці на перший план висувається саморегулювання адвокатської професії.

Для того, щоб досконало порівняти основні засади адвокатської етики в різних країнах, потрібно розглянути вимоги до правил та норм поведінки адвокатів в нашій країні. Адвокатська етика в Україні є важливим аспектом професійної діяльності адвокатів і регулюється законодавством та Правилами адвокатської етики.

Науковці вважають, що можна виділити такі головні засади адвокатської етики в Україні:

1) відданість клієнту, оскільки адвокат повинен дотримуватись принципу відданості своєму клієнту та захищати його інтереси;

2) конфіденційність, оскільки адвокат повинен зберігати конфіденційність отриманої від клієнта інформації;

3) уникнення конфлікту інтересів, оскільки адвокат не може представляти інтереси двох або більше сторін, які мають протилежні інтереси в одній справі;

4) чесність та добропорядна репутація, оскільки адвокат повинен діяти чесно та добросовісно, уникати будь-яких дій, які можуть порушити довіру до професії;

5) підвищення професійного рівня, оскільки адвокат повинен постійно підвищувати свій професійний рівень та знання з права та юридичних питань [4].

Проте, цей перелік не можна назвати вичерпним, його можна розширити з урахуванням принципів, що закріплені в Правилах адвокатської етики та інших актах.

Доречним буде порівняння адвокатської етики в Україні та ЄС, оскільки наша країна обрала курс Європейської інтеграції, а тому законодавство України має відповідати стандартам ЄС.

Одна з основних відмінностей адвокатської етики в Україні та в Європі полягає у тому, що в країнах Європейського Союзу адвокати можуть здійснювати більше видів діяльності, наприклад, займатися медіацією та іншими видами альтернативного врегулювання спорів, здійснювати фідуціарну діяльність та надавати послуги ескроу-агентів. Крім того, у Кодексі професійної етики адвокатів Європейського Союзу також містяться вимоги до взаємодії з іншими професіоналами, наприклад, з аудиторами, консультантами, фінансистами тощо.

Можна зробити висновок, що дослідження досвіду зарубіжних країн з питань адвокатської етики дозволить удосконалити національне законодавство у цій сфері. Адвокати у країнах ЄС дотримуються високих стандартів професійної етики та засад добросовісної поведінки, що має на меті забезпечити відданість клієнту, збереження конфіденційності, уникнення конфлікту інтересів та підтримання добросовісної поведінки адвоката.

Список використаних джерел

1. Череватюк В. Б., Рогатюк А. В. Адвокатська етика і практика: Невідповідності та шляхи їх подолання. *Юридичний вісник*. 2013. С. 38–39.
2. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства від 01.10.1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343
3. Кодекс професійної етики США. Порівняльна характеристика з європейськими стандартами. URL: https://knigi.studio/advokatura-ukrajini/kodeks-profesiynoji-etiki-ssha-porivnyalna-65166
4. Бакаянова Н. М., Кісліцина І. О. Адвокатська етика : навчально-методичний посіб. Одеса : Фенікс, 2020. С. 21–28.

Ключові слова: адвокатура, адвокат, адвокатська етика, зарубіжний досвід, етичні норми.

Key words: advocacy, attorney, lawyer's ethics, foreign experience, ethical standards.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

КУЛИНИЧ ВЕРОНІКА МИКОЛАЇВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСУЛЬТАЦІЙНА РОБОТА АДВОКАТА: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Важливим видом правової допомоги, визначеним Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є консультативна діяльність. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» одним із видів адвокатської діяльності є надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань [1]. Проте цей Закон не містить визначення такого поняття як «консультування», тому нам необхідно звернутися до доктринальних напрацювань науковців.

Так, Фурса С. Я. називає консультуванням процес спілкування адвоката з клієнтом [2, с. 230]. Слива Л. В. ж, у свою чергу, розуміє під консультативною діяльністю систематичну діяльність адвоката щодо надання роз'яснень, рекомендацій, складань письмових матеріалів. А під консультуванням вона розуміє вид юридичної діяльності, що полягає у роз'ясненні довірителю способів захисту та реалізації їх прав на основі діючого законодавства та правозастосовчої практики шляхом формування рекомендацій по вирішенню наявних правових проблем [3, с. 33].

У даному випадку варто звернути увагу на абз. 3 Преамбули Правил адвокатської етики, в якому вказано, що надзвичайна важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів слідування високим етичним стандартам поведінки. При цьому специфіка, комплексний характер обов'язків, що покладені на адвокатуру, обумовлюють необхідність збалансування засад служіння адвоката інтересам окремого клієнта та інтересам суспільства загалом, дотримання принципів законності і верховенства права [4]. З цього ми робимо висновок, що адвокат повинен слідувати високим етичним стандартам поведінки та спрямовувати свою діяльність на захист інтересів клієнта та суспільства загалом.

Незалежно від спеціалізації адвоката початковий етап його співпраці з клієнтом завжди починається консультацією. Саме на даному етапі адвокати припускаються багатьох помилок, оскільки процес консультування вимагає від адвоката не лише добре володіти правовою основою, а ще й навичками аналізування отриманої

від клієнта інформації, та вмінням знаходити і застосовувати правильну правову норму для вирішення конкретного питання, а для цього необхідні спеціальні психологічні знання та уміння правильно ставити питання.

Варто вказати, що ряд адвокатів допускають помилки уже на етапах, які передують консультуванню, але мають суттєве значення для його здійснення. Так, не всі адвокати надають особливого значення першій консультації, тому не розраховують час, який можуть приділити новому клієнту, не говорячи уже про ретельну підготовку до зустрічі, більше того, бувають навіть випадки, коли адвокат має неналежний зовнішній вигляд, а це все справляє погане перше враження на клієнта.

Перш, за все адвокату необхідно обрати час та місце, без зайвих людей та шуму, де адвокат зможе зосереджено сприймати інформацію, а в клієнта буде можливість розповісти всі обставини справи, нічого не приховуючи, разом з тим, бути впевненим, що це залишиться конфіденційною інформацією. До речі, тут варто зазначити, що більшість адвокатів вважають це загальновідомим фактом, тому не наголошують на цьому при першій зустрічі. Я ж вважаю, цей момент дуже важливим, бо саме це дасть клієнту можливість розслабитися, говорити вільно та налагодити довірчі відносини.

Також, варто встановити чіткі часові рамки та не призначати зустріч у перервах між справами, як це часто буває, бо по-перше за таких умов з'являється ризик спізнення, а це викликає у клієнта роздратування, та сумніви в компетентності адвоката, а по-друге залишається обмаль часу і це створює дискомфорт для клієнта, бо він поспішає, в процесі упускаючи факти, які можуть мати суттєве значення для вирішення справи.

Тому необхідно обрати час так, щоб була можливість до зустрічі з клієнтом декілька хвилин виділити на підготовку. На жаль, багато адвокатів цим нехтують, а після консультації усвідомлюють, що не отримали інформацію, яка є важливою. Тому адвокат повинен скласти план розмови, перелік питань, та усвідомити про що буде йти мова, це допоможе налаштуватися на консультацію та отримати якомога більше корисної інформації.

Звичайно в даному випадку ще варто зазначити, що якщо у адвоката з'являється можливість попередньо поспілкуватися з клієнтом, то не потрібно нею нехтувати, бо саме це допоможе зрозуміти загальну суть справи і адвокат зможе краще підготуватися до першої зустрічі, проаналізувавши законодавство з даного питання, чи запропонувавши клієнту взяти деякі документи.

Хочу ще звернути увагу на те, що не всі адвокати спроможні на початковій стадії виявити справжній інтерес клієнта. Як правило, люди, які звертаються за правовою допомогою, роблять це у складний період у своєму житті, а це означає, що вони, здебільшого, керуються емоціями та можуть перебувати у стані стресу. Тому, адвокат повинен приділити цьому особливу увагу та надати психологічну підтримку, так як ігнорування психологічного стану клієнта не тільки може

знизити якість надання правової допомоги, але і може викликати в клієнта почуття невдоволеності результатами консультування, так як емоції клієнта змушують його бажати найрадикальнішу позицію на початковому етапі, яка насправді суперечить його інтересам.

У цьому випадку емпатичне слухання допоможе адвокатам уникнути такої проблеми. Оскільки вміння розуміти відчуття співрозмовника допоможе зрозуміти справжній інтерес клієнта, а висловлення співпереживання надасть змогу вибудувати довірчі відносини, а також клієнт зможе відчути, що його цінують, розуміють, та щиро хочуть допомогти.

Важливе значення має і вміння слухати. Часто адвокати перебивають клієнта, щоб уточнити щось, чи розказати схожий випадок з практики, або ж просто почувши якусь інформацію уже думають про наступні питання. Цього краще уникати, бо так адвокат може втратити важливі деталі і обставини, що матимуть суттєве значення. Також, адвокат повинен скеровувати хід бесіди, та приділяти увагу речам, які для клієнта можуть бути неважливими, а для справи навпаки.

На останок, хотіла б зупинитися на тому, що суттєвою помилкою є нагромадження клієнта незрозумілою термінологією, бо це аж ніяк не говорить про високу освіченість адвоката, а лише віддаляє співрозмовників і не дає змогу налагодити контакт. Якщо адвокат і клієнт розуміють один одного, то це підвищує шанси на успішне завершення такої справи, тому важливо везти бесіду з клієнтом зрозумілими словами, на доступній саме для нього мові.

Безумовно, консультування є важливим і невід'ємним елементом правової допомоги та має суттєве значення для подальшого просування та позитивного вирішення справи.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» // Відомості Верховної Ради України від 05.07.2013 р. № 27. С. 1438.
2. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Адвокат у цивільному процесі : наук.-практ. посіб. / Центр правових дослід. Фурси. Київ : Фурса С. Я. ; КНТ, 2008. 452 с. (Процесуальні науки).
3. Слива Л. В. Консультативна діяльність адвоката: поняття та особливості. *Молодий вчений*. № 7 (59). Липень, 2018 р. С. 229–232.
4. Правила адвокатської етики: затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17

Ключові слова: консультування, консультативна діяльність, конфіденційна інформація, компетентність, емпатичне слухання.

Key words: consultancy, advisory activity, confidential information, competence, empathic listening.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Храпенко О. О.

КУЛИНИЧ ВЕРОНІКА МИКОЛАЇВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

МІСЦЕ ПРОКУРАТУРИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Відповідно до ст. 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову гілки. Закріпивши найважливіший принцип поділу державної влади, Основний закон встановив, що органи, які уособлюють кожну з гілок влади, мають здійснювати свої повноваження виключно у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України на засадах самостійності та незалежності [1].

У сучасних умовах соціально-політична єдність гілок влади при неухильному дотриманні конституційного принципу їх розподілу, централізації структур виконавчої влади, чіткому розподілі предметів віддання між органами державної влади та органами місцевого самоврядування сприяє запобіганню, з одного боку, появи загальнокомпетентних, всевладних органів, з іншого боку, «розсіювання» влади, «розповзання» владних структур [2, с. 101]. Саме тому, перед нами гостро постає питання щодо місця прокуратури в системі органів державної влади.

Перш ніж говорити про місце органів прокуратури серед інших органів державної влади, необхідно розглянути місце правоохоронних органів загалом у державному механізмі. Виходячи з досліджень у цій галузі, можна сказати, що питання правової природи правоохоронних органів є дискусійним. Погляди окремих фахівців зводяться до того, що правоохоронні органи знаходяться поза системою органів виконавчої влади, натомість утворюють окремий блок забезпечення функціонування органів державної влади. В той час як ряд теоретиків здебільшого схильні вважати, що ці органи є належними до виконавчої, судової чи законодавчої влади.

Коли мова іде про віднесення правоохоронних органів до судової гілки влади, то основна увага звертається на те, що стаття 131[1] Конституції України, яка присвячена прокуратурі знаходиться в розділі «Правосуддя». Крім того дослідники вважають, що профільний закон України «Про прокуратуру» своєю побудовою, розділами та назвами статей значною мірою схожий на Закон України «Про судоустрій та статус суддів». Також виходячи з ключових положень цих законів роблять висновок, що статус прокурора наближений до правового статусу судді. Але у цього підходу є такі опоненти, як А. С. Шапошник та Т. В. Шлапко, які розвіюють вищенаведені доводи. Так яскравим прикладом цього слугує стаття 131[2] КУ, яка присвячена адвокатурі і теж знаходиться у розділі «Правосуддя», але це не означає, що адвокатура належить, чи може належати до судової гілки влади. Також вагомим твердженням проти віднесення прокуратури до правосуддя є те,

що прокуратура хоч і бере участь у здійсненні правосуддя, але як представник обвинувачення, а це означає, що за таких умов відсутня нейтральна позиція, яка є основною ознакою суб'єкта судової влади. Не можу не погодитися із І. Бондаренко, який вказує, що виходячи з конституційного принципу розподілу державної влади, згадані державні органи належать до різних її гілок. При цьому досить часто суди як органи правосуддя згадуються в нормативних документах окремо, наприклад у словосполученні «судові та правоохоронні органи». Крім того, діяльність правоохоронних органів за своїм змістом та характером є принципово неоднорідною [3, с. 20].

У науці також існує думка про віднесення прокуратури до законодавчої влади, прихильниками якої виступають М. Потебенька, В. Клочкова та В. Долежан. Вчені таку позицію свого часу обґрунтовували тим, що так як Верховна Рада України приймає закони, а прокуратура за зазначеними у Конституції України та Законі України від 2014 р. «Про прокуратуру» наглядовими функціями наглядає за дотриманням законів, то було б доречно включити її до відповідної гілки влади. Проте я не підтримую таку позицію, оскільки Конституцією України визначено, що єдиним законодавчим органом в Україні є Верховна Рада України, а на сьогоднішній день функція нагляду за додержанням та застосуванням законів в прокуратурі відсутня. Також варто враховувати той факт, що прокуратура здійснює ще й функції, які не властиві законодавчій владі (підтримання державного обвинувачення в суді).

Менш поширеною, але доволі цікавою є позиція віднесення прокуратури до виконавчої гілки влади. Звісно, в теорії прокуратура може стати частиною виконавчої влади, але у такому випадку з'являється необхідність забезпечення незалежності прокурорів, їхньої самостійності і справедливої діяльності. Я не розділяю таку думку вчених, більше того вважаю, що цей підхід породжує загрозу порушенню балансу серед гілок влади у системі стримувань і противаг. Так як віднесення прокуратури до виконавчої гілки влади означало би підпорядкування прокурорської системи на чолі з Генеральним прокурором Кабінету Міністрів України, який очолює виконавчу владу, і саме цей факт обмежив би незалежність і самостійність прокуратури.

Н. А. Пелих, в свою чергу, пропонує поряд з існуючими гілками влади закріпити в статті 6 Конституції України президентську гілку, що повинна належати Президентові України та його представникові в АРК; контрольно-наглядову – прокуратурі, контрольно-ревізійній службі, Рахунковій палаті, уповноваженому ВРУ з прав людини та правоохоронну – органам, основне професійне завдання яких має правоохоронне спрямування [4, с. 69].

Варто зазначити, що основні риси правоохоронних органів дозволяють деяким науковцям розглядати їх окремою ланкою механізму держави. Так, зокрема, авторський колектив підручника загальної теорії держави та права за редакцією М. Кельмана, під час розподілу державної влади, поряд з органами законодавчої, виконавчої та судової влади, виділяє правоохоронні органи як такі органи, які забезпечують

і підтримують стабільність, недоторканість впливу держави та права щодо охорони громадських відносин [5, с. 231].

Саме думка про те, що прокуратура є окремим і незалежним органом, який не відноситься до жодної гілки влади є найбільш доцільно для мене. Вважаю, що прокуратура займає самостійне і незалежне місце серед інших органів, оскільки наділена особливими функціями, що не надані іншим органам влади, які реалізує задля захисту прав та свобод людини, інтересів суспільства та держави. Тому думаю, що об'єднання прокуратури з будь-якою іншою гілкою влади буде штучним і не принесе позитивних результатів незважаючи на схожу мету чи напрямки діяльності.

Список використаних джерел

1. Конституція України, прийнята на V сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Россоха С. В. Правоохоронні органи держави в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина : дис. … канд. юрид. наук зі спец. 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. *Харьківський національний університет внутрішніх справ.* Харків, 2016. 212 с.
3. Бондаренко І. Правоохоронна діяльність і правоохоронні органи: поняття та ознаки. *Право України*. 2003. № 4. С. 18–21.
4. Пелих Н. А. Конституційні засади діяльності міліції України : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.02. *Національна академія внутрішніх справ України*. Київ, 2002. 194 с.
5. Кельман М. С., Мурашин О. Г., Холма Н. М. Загальна теорія держави і права : підручник. Львів : Новий Світ. 2000, 2004. 584 с.

Ключові слова: прокуратура, прокуратура у виконавчій владі, прокуратура окремий незалежний орган, місце прокуратури, судова влада, законодавча влада, законодавчий орган, контрольно-наглядова.

Key words: prosecutor's office, prosecutor's office in the executive branch, prosecutor's office a separate independent body, place of prosecutor's office, judicial power, legislative power, legislative body, control and supervision.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

КУТАС АНГЕЛІНА ПАВЛІВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗНАЧЕННЯ ПІДТРИМАННЯ ПУБЛІЧНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ В СУДІ ЯК ФУНКЦІЯ ПРОКУРАТУРИ

Судово-правова реформа, метою якої було наближення українського законодавства до європейських стандартів, має в результаті – удосконалення функцій прокуратури. Підтримання публічного обвинувачення

прокурором в суді є однією з основних гарантій правосуддя, оскільки від цього залежить належний захист прав потерпілого, а також забезпечення громадського порядку і безпеки суспільства загалом.

Основний Закон України, а саме стаття 131-1 встановлює одну з основних функцій прокуратури – підтримання публічного обвинувачення у суді. Це означає, що прокуратура має право та обов'язок представляти інтереси держави в судовому процесі та доводити вину обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення [1].

Згідно з вимогами законодавчого акта, на прокурора покладається обов'язок підтримувати обвинувачення в суді в кримінальних справах, що надійшли до нього за обвинувальним актом та які він направив до суду. Це означає, що прокурор повинен активно захищати інтереси держави в суді та доводити обвинувачення.

О. В. Москаленко констатує, що в самому законі термін «публічне обвинувачення» використовується лише у випадках, коли є необхідність визначити рід прокурорської діяльності в суді [3, с. 80].

Варто зауважити, що згідно зі ст. 37 Кримінального процесуального кодексу України, в судах обвинувачення підтримує прокурор, який був визначений керівником відповідного органу прокуратури після початку досудового розслідування [2].

Підтримання публічного обвинувачення в суді передбачає комплекс дій прокурора, спрямованих на забезпечення обґрунтованості обвинувачення, а також забезпечення дотримання процесуальних прав підозрюваного або обвинуваченого. Прокурор повинен підтримувати публічне обвинувачення від початку судового розгляду до прийняття судового рішення, іноді навіть на стадії апеляції та касації.

Прокурор в судах першої інстанції, здійснює підтримання публічного обвинувачення від імені суспільства. Згідно з положення, яке закріплене у КПК України, він користується процесуальним статутом сторони. В обов'язки прокурора входять: обґрунтування, доведення обвинувальної тези чи відмови від обвинувачення (у випадках, якщо теза не була підтверджена).

Важливо зазначити, що підтримання обвинувачення в суді не означає безумовну вину обвинуваченого. Прокурор має довести вину обвинуваченого за наявності достатніх доказів та згідно з принципами справедливого судочинства. Також він повинен дотримуватись принципу презумпції невинності, згідно з яким обвинувачений вважається невинним, доки не буде доведена його вина у встановленому законом порядку.

Отже, зазначає О. В. Москаленко, варто констатувати той факт, що із процесуального становища прокурора як сторони обвинувачення в змагальному процесі правомірно зробити висновок про рівність його прав із правами інших учасників процесу в доказуванні, але нема підстав зрівнювати інші повноваження, у тому числі обов'язки сторін. О. В. Москаленко зазначав: «Здійснення прокурором у суді процесуальної функції обвинувачення – це практична реалізація тих висновків, до яких він прийшов за результатами досудового слідства» [3, с. 81].

Натомість, у контрольних судових інстанціях – апеляційній та касаційній, а також при перегляді судових рішень за нововиявленими обставинами прокурор не підтримує обвинувачення. В апеляційній та касаційній інстанціях він висловлює свої доводи в судових дебатах (статті 405, 434 КПК України) [2].

Як зазначає І. О. Кісліцина: «Прокурор, який підтримує обвинувачення, є публічною особою, саме тому важливе значення має добір кадрів на ці посади, навчання й виховання прокурорського працівника як державного обвинувача необхідно здійснювати в процесі його практичної діяльності» [5, с. 159].

Одним із головних аспектів діяльності прокурора-обвинувача є підтримання публічного обвинувачення в суді. Для реалізації цієї функції, прокурор має пройти належну підготовку до підтримання публічного обвинувачення.

Отож, підтримання публічного обвинувачення в суді – це одна з основних функцій прокуратури. Прокурор має право та обов'язок представляти інтереси держави в судовому процесі та доводити вину обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення.

Ця функція відіграє, зазначає Є. М. Блажевський, важливу роль у забезпеченні правопорядку та боротьбі зі злочинністю. Прокуратура виступає як головний орган державного обвинувачення та забезпечує здійснення правосуддя на підставі закону [4, с. 102].

Прокуратура забезпечує підтримку публічного обвинувачення в суді шляхом збору доказів, які допомагають довести вину обвинуваченого. Це може включати свідчення свідків, експертні думки, документи та інші матеріали, що мають значення для справи.

Крім того, прокуратура відповідає за забезпечення обвинуваченого правом на справедливий судовий процес. Це означає, що прокуратура повинна дотримуватися процесуальних правил, забезпечити докази і запобігти будь-яким формам тиску на свідків чи обвинувачених.

Згідно з чинним законодавством мають бути об'єктивними, як підтримання публічного обвинувачення в суді, так і сам процес дослідження обставин справи під час кримінального провадження. Тобто, таким, що дасть змогу виявити обставини, такі що викриють або виправдовують обвинуваченого, а також ті, що пом'якшують (обтяжують) його відповідальність.

Враховуючи вищенаведене, можна зробити висновок, погоджуючись з О. В. Москаленко, що саме підтримання публічного обвинувачення – пріоритетний та єдиний напрям діяльності прокурора у судових стадіях кримінального процесу [3, с. 82]. Прокурор, який бере участь у суді, як публічний обвинувач зобов'язується керуватися Законом України «Про прокуратуру» та Кримінальним процесуальним кодексом України.

Її реалізація є важливою задля забезпечення захисту прав та інтересів людини, держави, та суспільства від злочинних посягань.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, прийнята на V сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua
3. Москаленко О. В. Підтримання публічного обвинувачення в суді – основна кримінально-процесуальна функція прокурора. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія».* Т. 21 / голов. ред. М. В. Афанасьєва ; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Гельветика, 2018. С. 78–83.
4. Підтримання прокурором державного обвинувачення : підручник / Є. М. Блажівський, М. К. Якимчук, І. М. Козьяков, М. С. Туркот та ін. Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2014. 512 с.
5. Кісліцина І. О. Актуальні питання підтримання прокурором публічного обвинувачення в суді. Творчий шлях вченого: до 80-річчя професора В. В. Долежана / уклад.: І. О. Кісліцина, М. О. Деменчук, С. І. Єленич; відп. ред. Н. М. Бакаянова. Одеса : Юридична література, 2018. 176 с. С. 158–160.
6. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1697-VII. *Верховна Рада України : [сайт].* URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18

Ключові слова: прокурор, публічне обвинувачення, прокурорська діяльність, боротьба зі злочинністю.
Key words: prosecutor, public prosecution, prosecutor's activity, fight against crime.
Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

КУЧЕРЕНКО ЯНА АНДРІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВА ДОПОМОГА У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ

Експерти справедливо зазначають, що юридична практика розвивається паралельно з воєнною ситуацією. Вони вказують на актуальність податкового права, кримінального права, законодавства про банкрутство, сільськогосподарського та земельного права. Водночас найменш перспективними напрямками сьогодні є послуги для розважального бізнесу всіх видів, супровід інвестицій, операції з цінними паперами, банківське право, антимонопольні питання та тендерні спори [1]. Слід додати, що загалом перелічені вище напрями опосередковують надання послуг юристами із супроводу господарської діяльності юридичних осіб. Привабливість цього типу клієнтів, притаманна ситуаціям мирного часу (стабільні фінансові можливості та потреба в юридичній допомозі), знижується у воєнний час. У кризових ситуаціях, з метою оптимізації витрат і оцінювання ризиків, цей тип клієнта

або зводить до мінімуму, або взагалі відмовляється від юридичних послуг як перший крок [2, с. 84–96].

Кількість людей, які звертаються по юридичну допомогу, значно скоротилася через міграцію, внутрішню міграцію та економічні поневіряння. Водночас, однак, після війни очікується різке зростання кількості позовів про розлучення і розподіл майна, а також питань, пов'язаних із правами дітей. Крім того, існують обережні прогнози щодо майбутнього попиту на захист прав трудящих і спорів про компенсацію шкоди, заподіяної військовими діями [1]. Крім того, вже зараз існують серйозні проблеми, які потребують розв'язання в рамках індивідуального цивільного судочинства, як-от ідентифікація зниклих безвісти та померлих осіб і встановлення юридичних фактів. Традиційно залишається затребуваною кримінальна практика. Однак війна змінила спрямованість і цієї сфери.

Війна висунула на перший план дискусії про відродження військових судів і військових прокуратур, створення військової поліції та військових правоохоронних органів [3, с. 5–11]. Однак мало хто говорить про формування військових трибуналів. Водночас особливості військової сфери – правові відносини між військовослужбовцями, особливі права та обов'язки порівняно з цивільними особами, вчинення злочинів – вимагають від юристів спеціальних знань. Спеціалізація тут, природно, виступатиме як детермінанта професіоналізму, що ґрунтується на можливості застосування спеціальних знань і досвіду [3, с. 5–11].

Слід підкреслити, що військові суди, поряд з іншими військовими правоохоронними органами, виступають превентивним заходом проти правового свавілля у збройних силах, а також сприяють правовому вихованню військовослужбовців.

Станом на 2004 р. В. Шишкін, відомий український експерт, зазначав, що військова юстиція містить у собі кілька напрямів предметної діяльності, які забезпечуються різними установами та органами, а саме:

- підтримання правопорядку серед військовослужбовців та контроль за статутною поведінкою військовослужбовців у суспільному середовищі забезпечує військова поліція або жандармерія [4, с. 107–110];
- розслідування правопорушень, скоєних військовослужбовцями, проводиться військовими командирами, військовою поліцією або корпусом військової поліції [4, с. 107–110];
- юридичні консультації або правову просвіту здійснює юридичний відділ або фахівці з правових питань збройних сил конкретної країни [4, с. 107–110];
- розслідування злочинів і переслідування військовослужбовців за злочини здійснюються військовими або спеціальними прокурорами чи командирами збройних сил [4, с. 107–110];
- розгляд справ за обвинуваченням військовослужбовців у скоєнні злочинів та інших справ, пов'язаних із розв'язанням спірних правовідносин, учасниками яких є військовослужбовці, здійснюють військові суди (трибунали) або судді, що спеціалізуються в галузі воєнних злочинів [4, с. 107–110].

Ю. Ірха наголошує на необхідності «розрізняти так званих "військових" юристів, фахівців з військового права та військових питань, які спеціалізуються на наданні професійної юридичної допомоги військовослужбовцям, військовозобов'язаним та членам їхніх сімей. Зрозуміло, такі юристи не можуть перебувати на військовій службі або входити до складу військової адміністрації. Їхній додатковий досвід і кваліфікація мають бути підтверджені Автономним органом адвокатів. Водночас до цього процесу мають бути залучені й відповідні експерти з військового права» [5, с. 137–142].

Як зазначають інші прихильники цієї позиції, практики функціонування Військового інституту оборони в Україні немає, але, тим не менш, гостра потреба в ньому існує. Військові інститути оборони потрібні військовослужбовцям і жінкам, які зобов'язані проходити військову службу, у вирішенні питань, пов'язаних із:

- представленням інтересів і захистом прав військовослужбовців у суді [6];
- призову, укладення контракту, мобілізації, проходження військової служби та звільнення, страхування, соціальних виплат, забезпечення житлом тощо [6];
- повернення на військову службу в разі незаконного звільнення [6];
- оскарження в суді незаконного наказу командира (начальника) [6];
- правовий захист ветеранів [6, с. 20, 29].

Війна спричиняє перетворення не лише серед юристів, а й у всіх інших сферах суспільства. Це час, коли юристи змушені змінювати напрямок діяльності. Військова справа – доволі специфічна та небезпечна професія, що вимагає набору певних знань, навичок і навіть логіки мислення. Вона вимагає ретельного аналізу та зважених суджень, що, своєю чергою, відкриває перспективи для майбутніх досліджень.

Список використаних джерел

1. Дмитрієва О., Журба О. Виходу з кризової ситуації нема жодного, окрім перемоги України. *Юрид. газета online*. 17.08.2022. URL: https://yur-gazeta.com/war-and-law/vihodu-z-krizovoyi-situaciyi-nemae-zhodnogo-okrim-peremogi-ukrayini.html
2. Хотинська-Нор О. Спеціалізація як перспектива розвитку адвокатури України. *Право України.* 2019. № 12.
3. Полянський Ю. Військова юстиція в Україні: проблемні питання. *Юрид. вісн.* 2019. № 3.
4. Шишкін В. Військові суди крізь призму правової держави. *Право України.* 2004.
5. Ірха Ю. В. «Військова» адвокатура як складова системи військової юстиції в Україні. *Система військової юстиції у забезпеченні національної безпеки України* : збірник матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2019.

6. Дехтяр Р. О. Запровадження поняття «військова юстиція» в Україні у контексті зарубіжного досвіду. Одеса, 2018. URL: http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/9734

Ключові слова: юридична практика, військові суди, військова юстиція, військове право, військові інститути.
Key words: legal practice, military courts, military justice, military law, military institutes.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Свида О. Г.

ЛЕВЕНЕЦЬ КАРИНА ЄВГЕНІВНА

студентка 2-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА В ІНТЕРНЕТІ: ПОРІВНЯННЯ ПОЛОЖЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Соціальні мережі є тим засобом, який на даний момент застосовується практично у всіх сферах життєдіяльності суспільства, в тому числі в професійній діяльності будь якої особи. Адвокати – не є виключенням з цього правила. Проте, використання соціальних мереж та інтернету загалом призводить до того, що виникають нові напрямки протиправних діянь, що знову ж таки порушують права та свободи людини тощо. Тому, адвокат в процесі своєї діяльності повинен дотримуватися етики не тільки в повсякденному житті, але й в мережі інтернет.

Адвокатська етика – це один із різновидів професійної етики юриста, а її предметом є саме поведінка адвоката в процесі надання професійної практичної допомоги, та в інших процесах, а тому, можна зробити висновки, що в окремих випадках, правила адвокатської етики також поширюються на поза професійне життя адвоката, в тому числі його діяльність та поведінку в мережі інтернет. Тому, хотілося б здійснити порівняльний аналіз законодавчих положень України та Польщі стосовно визначення правил адвокатської етики в інтернеті.

Що стосується нормативно-правового регулювання правил адвокатської етики в Україні, то до законодавчих актів в цій сфері варто було б віднести:

1. Конституцію України (заборона порушення прав та свобод людини, закріплення такого виду юридичної відповідальності як дисциплінарна).
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (де, зокрема, міститься обов'язок дотримання адвокатом правил адвокатської етики).
3. Правила адвокатської етики, які виступають основним нормативним актом, що регулюють правил адвокатської етики, в тому числі в мережі інтернет [1].

У правилах адвокатської етики міститься окремий розділ, яким визначаються особливості дотримання адвокатом правил адвокатської етики в мережі інтернет. На основі аналізу цього розділу, можна виокремити такі особливості поводження адвоката в Україні у мережі інтернет:

1) допускається використання мережі інтернет, якщо така діяльність не призводить до підриву авторитету адвокатури України;
2) використання мережі інтернет повинно здійснювати адвокатом на основі ряду принципів, зокрема, професійності, незалежності, чесності, коректності, стриманості, толерантності, недопущення будь яких форм дискримінації, та загалом, поводитися так, аби не підривати довіру суспільства [2].

При цьому, використовуючи мережу інтернет на адвоката покладається обов'язок дотримуватися інших правил адвокатської етики та загалом, поводитися так, аби його поведінка сприяла затвердженню авторитету адвокатури України та адвокатської діяльності загалом. У разі недотримання адвокатом правил професійної етики, зокрема, в мережі інтернет, його можна притягнути до дисциплінарної відповідальності. Так, наприклад, 17.05.2022 р., КДКА Чернівецької області притягнула до дисциплінарної відповідальності адвоката, який нецензурно виражався у соціальних мережах, тим самим порушував незалежність та авторитет адвокатури [3].

Що стосується правил адвокатської етики в Польщі, до основними законодавчими актами там є:

1) Закон «Про адвокатуру»;
2) збір засад адвокатської етики та гідності професії;
3) рішення адвокатських асоціацій тощо [1].

При цьому, на основі аналізу даних нормативно-правових актів, можна стверджувати про те, що на адвокатів покладено дотримання правил адвокатської етики, а за їх порушення, або вчинення будь яких інших дій, що суперечать закону, або порушують честь та гідність адвокатської професії, адвокати притягуються до дисциплінарної відповідальності.

Якщо говорити про принципи, на яких ґрунтуються правила адвокатської етики, то до них варто було б віднести те, що така діяльність повинна бути спрямована на виховання у громадськості думки про те, що інститут адвокатури є дійсно незалежним, самоврядним. Так, як і в Україні, в Польщі є спеціальний правовий акт в сфері адвокатської етики, проте, в Польщі на відміну від України будь яких принципів, стосовно поводження адвоката в інтернеті не визначені, а містяться лише загальні положення щодо такого регулювання. Через розвиток популярності у використанні мережі інтернет адвокатами, у Польщі виникла необхідність у зміні правових норм, що б визначали правила адвокатської етики в мережі інтернет. У 2022 р. Вища рада адвокатської етики представила проєкт нового Зводі правил адвокатської етики, в якому також містилися норми щодо правил поводження адвоката в інтернеті, проте, він так і не був прийнятий [4].

Отже, можна дійти до висновку про те, що законодавче регулювання етичних правил поводження адвокатів в мережі інтернет значно

розвинуте в Україні та поступово удосконалюється, тоді як у Польщі, такі правові положення лише починають формуватися тощо.

Список використаних джерел

1. Фляжнікова Я. В. Правила адвокатської етики та юридична відповідальність за їх порушення : дис. … доктора філос. / Фляжнікова, Ярослава Василівна ; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. 251 с.
2. Правила адвокатської етики: затвердженні рішенням З'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf (дата звернення: 05.05.2023).
3. Поведінка адвоката у соціальних мережах: окремі вимоги, пов'язані із дотриманням норм адвокатської етики. URL: https://www.hsa.org.ua/blog/povedinka-advokata-u-sotsialnyh-merezhah-okremi-vymogy-pov-yazani-iz-dotrymannyam-norm-advokatskoyi-etyky (дата звернення: 05.05.2023).
4. Кодекс адвокатської етики Польщі. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/kodeks-etyki-adwokackiej-ukr.pdf (дата звернення: 05.05.2023).

Ключові слова: адвокат, адвокатська етика, мережа інтернет.
Key words: lawyer, lawyer's ethics, Internet network.
Науковий керівник: старший викладач Курганский О. В.

ЛЕСИК ВІКТОРІЯ ІВАНІВНА

студентка 1-го курсу адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУДІВ У РЕЖИМІ ВОЄННОГО СТАНУ

Із початком повномасштабного вторгнення з боку Російської Федерації на територію України Президентом України було введено режим воєнного стану. Даний стан вплинув на всі сфери життя українського суспільства, осторонь не лишилась і судова гілка влади.

Формально режим воєнного стану ніяк не впливає на здійснення судочинства, але на практиці, на жаль, ми спостерігаємо зовсім іншу ситуацію.

Станом на березень 2022 р. жоден суд не здійснював правосуддя, лише за винятком термінових справ. Деякі суди опинилися на окупованих територіях, а деякі були пошкоджені з перших днів війни. Частина суддів та працівників долучилися до Збройних Сил України чи евакуювалися. Проте вже через місяць значна кількість судів запрацювала у новому, так званому, «воєнному» форматі.

Під час воєнного стану, згідно з статтею 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» (далі – ЗУ), повноваження судів

не можуть бути припинені. Стосовно правосуддя статтею 26 ЗУ визначено, що правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється виключно судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України (далі – КУ). Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється [3].

Статтею 64 КУ визначено, що право на судовий захист не підлягає обмеженню [1]. Тому попри воєнний стан держава була зобов'язана забезпечити доступну судову систему, із можна пов'язати наступні зміни:

Перше, що варто зазначити, це прийняття законодавчих змін до ч. 7 ст. 147 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів». Дана стаття передбачає, що у випадках, коли з об'єктивних причин здійснення правосуддя є неможливим, зокрема під час воєнного або надзвичайного стану, у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями або ж заходами щодо боротьби з тероризмом чи іншими надзвичайними обставинами може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням ВРП, що ухвалюється за поданням Голови ВС, а саме шляхом її передачі до суду, який найбільш наближений за територіальною ознакою до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду [2].

Можна зробити висновок, що це був досить хороший крок, адже дана редакція дозволила пришвидшити процес зміни територіальної підсудності, так як відповідні повноваження були передані саме Голові ВС. Як наслідок, усі справи, що розглядалися такими судами, були передані іншим визначеним судам.

Ще одним важливим аспектом на шляху до створення більш доступного судочинства у період воєнного час було розпорядження Голови ВС. Воно встановлювало рекомендації судам першої та другої інстанції у разі захоплення населеного пункту, суду або прямої загрози його захоплення. До рекомендацій можемо віднести наступні: організації евакуації з приміщень судів; вивезення судових справ, серверів, бухгалтерських документів; знищення документів, що містять державну таємницю. Зазначено й те, що за умови можливості вивезення судових справ у першу чергу це має стосуватись тих, що перебувають у провадженні суддів, або хоча б здійснити вивезення найбільш важливих справ: матеріалів кримінальних проваджень, у яких особа тримається під вартою; проваджень щодо неповнолітніх; проваджень щодо особливо тяжких злочинів; та інших справ, розгляд яких може мати істотне значення для прав учасників процесу. Проте якщо ж такої можливості немає необхідно забезпечити зберігання таких справ у сейфах у приміщенні суду [4].

Необхідно приділити увагу процесуальним строкам. Воєнний стан на них не впливає, проте може бути досить поважною причиною для поновлення (у разі надання учасником доказів, що засвідчують об'єктивність обставин) або ж продовження процесуального строку.

Верховний Суд наголошує на тому, що поновлення процесуального строку внаслідок його пропуску з причин, пов'язаних саме із запровадженням воєнного стану в Україні, вирішується в кожному випадку

по-різному. Тобто саме по собі запровадження воєнного стану не може бути підставою щодо поновлення процесуального строку. Інша справа, коли підставою є обставини, що виникли внаслідок запровадження воєнного стану та потягнули за собою неможливість виконання учасником судового процесу процесуальних дій протягом зазначеного законом терміну [5].

Варто зауважити щодо доступу до інформації, пов'язана зі станом розгляду справ та до судових рішень, то з початку повномасштабного вторгнення певний час діяло обмеження загального доступу до Єдиного державного реєстру судових рішень, а також сервісів «Стан розгляду справ» та «Список справ, призначених до розгляду», адже дані веб-сторінки значно піддавались атакам хакерів, але на сьогоднішній день деяка інформація знову перебуває у відкритому доступі.

Важливим аспектом є й те, що застосовується так зване дистанційне правосуддя, проте під час проблем із електроенергією застосувати його було важко.

Отже, попри воєнний стан в Україні судова гілка влади досить добре справляється із своїми завданнями, зокрема завдяки багатьом внесенням змін до законодавства. Проте, звісно, є куди ще удосконалюватись, зокрема варто проводити подальшу оптимізацію та діджиталізацію, саме вони зможуть налагодити безперебійну та повну діяльність судів. Безперечним є той факт, що судова система як ніколи показує єдність та готовність до подальшого розвитку та зміцнення, а це дуже важливий фактором, тому вважаю, що є усі шанси на якісне, доступне правосуддя для кожного громадянина навіть в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-вр. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
2. Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ : Закон України від 03.03.2022 р. № 2112-20. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-19. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19
4. Рекомендації судам першої та апеляційної інстанції на випадок захоплення населеного пункту та/або суду чи безпосередньої загрози його захоплення : Розпорядження Голови Верховного Суду від 13 березня 2022 р. № 6/0/9-22. URL: https://ips.ligazakon.net/document/VSS00828
5. Ніколенко А. Судочинство під час війни: як воєнний стан вплинув на розгляд судових справ? URL: https://golaw.ua/ua/insights/publication/sudochinstvo-pid-chas-vijni-yak-voyennij-stan-vplinuv-na-rozglyad-sudovih-sprav/

Ключові слова: воєнний час, правосуддя, доступ до правосуддя.
Key words: martial law, justice, access to justice.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Свида О. Г.

ЛИСЕНКО АНГЕЛІНА ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІСТЬ ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО АДВОКАТА

«Заговори, щоб я тебе побачив» [1] – фундаментальний вислів давньогрецького філософа Сократа, який демонструє, наскільки важливим фактором для визначення духовного наповнення та сутнісного змісту людини виступає рівень володіння культурою мовлення.

Людина XXI ст. максимально фокусується на своєму зовнішньому вигляді, намагаючись створити свій неповторний імідж та стиль. Віддаючи данину моді, ми прагнемо врахувати останні тенденції fashion – індустрії, витрачаємо години на зачіску та макіяж, для повноти образа звертаємо увагу на деталі у вигляді найдрібніших аксесуарів, але, на жаль, інколи зовсім забуваємо про так званий «мовний імідж».

Мова має фундаментальне значення для кожної інтелектуально та духовно розвиненої людини. Видатний німецький філософ Мартін Гайдегер надав мові особливої важливості і визначив її як «оселю буття», зауваживши про необхідність стати справжнім господарем цієї оселі [2].

Віртуозно володіти мовою, мати хист до красномовства та ораторського мистецтва видається особливо важливим для представників такої благородної професії як адвокат. Мова для адвоката – це не просто спосіб та інструмент вираження думок, мова – це зброя, за допомогою якої він захищає і боронить права, свободи та інтереси свого клієнта.

Адвокатське красномовство являє собою симбіоз високого рівня юридичних знань та професійних навичок з проголошення промов на публіці.

Найбільш якісним вважається виступ побудований за принципом «риби». В якій умовна голова – це вступ, тулуб – основна частина промови, перехід від тулуба до хвоста – кульмінація, а хвіст – це фінал виступу, в якому необхідно правильно підбити підсумки та проголосити свій заклик, нагадати слухачам мету промови і остаточно переконати їх у своїй правоті. При цьому, всі ці частини повинні бути взаємопов'язані, переконливі, логічні, послідовні та повністю аргументовані.

Основна місія адвоката полягає у встановленні правової істини та переконанні суддів і присяжних в обґрунтованості своїх тверджень. Тому красномовство для адвоката має свої характерні особливості [3].

Ми підібрали ТОП-10 порад для якісної промови адвоката:

1) використовуйте максимально зрозумілу мову й уникайте слів-паразитів, замість них доцільніше просто зробити паузу;

2) обережно вживайте запозичені з іншої мови слова, вони можуть бути зрозумілими не для всіх;

3) не «забивайте» промову непотрібними деталями і не відходьте від теми;

4) уникайте абревіатур, повна назва буде більш зрозумілою та справить краще враження;

5) жестикуляція – це дієвий інструмент підсилення та забарвлення мовлення, але слідкуйте за тим, щоб її кількість не була надмірною;

6) не відводьте очей, не спрямовуйте погляд в підлогу або на стелю, дивіться прямо, пронизливо й впевнено. Пам'ятайте, іноді погляд може бути настільки переконливим, що зникає потреба у словах;

7) не копіюйте чужих технік та особливостей. Знайдіть свій власний неповторний стиль і створіть унікальний образ, який буде притаманний виключно вам;

8) ваша промова повинна звучати настільки голосно, щоб кожен присутній міг її почути. Але важливо не підвищувати тон занадто сильно, це може свідчити про емоційну нестабільність оратора;

9) намагайтеся не читати з аркуша без нагальної потреби. Це сприймається як елемент невпевненості у своїх словах та може свідчити про непрофесіоналізм і неналежний рівень підготовки адвоката;

10) пам'ятайте про три постулати з формули Цицерона, згідно з якою оратор повинен довести, розважити та прихилити.

Зазвичай найголовніший «слухач» і «глядач» адвоката – це суддя, тому вважаємо досить цікавим проаналізувати думку суддів з приводу важливості красномовства та ораторського мистецтва адвоката.

Суддя Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду Віктор Пророк вважає, що красномовство адвоката має виражатись у тому, щоб правильно розставити акценти на нормах, які підлягають застосуванню і на які він хоче звернути увагу суду. Проте якщо захисник не проведе необхідної попередньої підготовки, не вивчить справу, не сформує правильну позицію, яку буде доносити до суду, наскільки б він не був красномовним, результату в переконанні судді не досягне. Суддя Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду Сергій Жуков зазначає, що для нього ідеальний виступ повинен тривати три хвилини. Емоційно, тільки сама суть і перший аргумент повинен бути найсильніший. На переконання судді Касаційного адміністративного суду в складі Верховного Суду Володимира Кравчука, перемога кується поза судом, в тиші кабінетів, коли ніхто не заважає адвокату зосередитись і написати якісний документ, а красномовство – це важливий інструмент у судах присяжних [4].

Апелюючи вищезазначеним, можна підсумувати, що ефективність діяльності адвоката залежить від багатьох чинників: якісної юридичної освіти, досконалого знання норм права та процесу, вміння працювати з людьми, наділеності необхідними моральними та діловими якостями, організаторськими здібностями, високим рівнем загальної культури, справедливості та відповідальності.

Ораторське мистецтво – це потужний засіб правового впливу, що має неабияке значення в якості знаряддя діяльності для всіх, хто використовує слово при виконанні своїх професійних обов'язків. На превеликий жаль, можемо констатувати той факт, що промова

сучасного адвоката поступово перестає бути проявом ораторського мистецтва і загальний рівень риторики та красномовства в Україні, як і у всьому світі, помітно знижується.

Від неякісної, непрофесійної та малопереконливої адвокатської промови можуть постраждати не тільки інтереси правосуддя та окремо взятих сторін процесу, під ударом може опинитись авторитет самого адвоката і навіть всього інституту адвокатури, представником якого він виступає.

Саме тому, сучасним українським адвокатам необхідно приділяти значно більше уваги вдосконаленню свого мовного іміджу, розвитку красномовства та майстерності ораторського мистецтва, щоб суспільство, як зазначав Сократ, через силу їх слова могло побачити всю красу, потужність, багатогранність та професіоналізм інституту адвокатури України.

Список використаних джерел

1. Публічний виступ. «Заговори, щоб я тебе побачив». URL: https://vseosvita.ua/library/publicnij-vistup-zagovori-sob-a-tebe-pobaciv-355287.html (дата звернення: 01.05.2023).
2. Господар «оселі буття». URL: https://zib.com.ua/ua/142959-yak_oratorske_mistectvo_dopomagae_u_zhitti_ta_pid_chas_sudov.html (дата звернення: 01.05.2023).
3. Красномовство для адвоката. URL: https://krasno.com.ua/ua/krasnorechie-dlya-advokata/ (дата звернення: 01.05.2023).
4. Вплив красномовства адвоката на судові рішення. URL: https://www.facebook.com/supremecourt.ua/posts/212729016168658/ (дата звернення: 01.05.2023).

Ключові слова: ораторське мистецтво, красномовство, мова, мовний імідж, промова адвоката.

Key words: oratory, eloquence, language, linguistic image, lawyer's speech.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Храпенко О. О.

ЛИСЕНКО АНГЕЛІНА ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

РАДА ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЯК СУБ'ЄКТ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

Євроінтеграційний курс України спричинив необхідність проведення низки реформ, що призвели до якісних змін у сфері національного законодавства і супроводжувались процесами модифікації організації та діяльності державних органів та інституцій.

Виникла потреба в адаптації українського правового простору відповідно до європейських критеріїв та стандартів. Дані процеси не могли оминути й антикорупційну сферу нашого законодавства, адже корупція завжди була однією з найгостріших проблем Української держави.

Отже, 2014–2015 рр. ознаменувались появою нових державних органів у сфері протидії та боротьби з корупцією, одним з яких стало Національне антикорупційне бюро України (далі за текстом – НАБУ).

Важливим і необхідним засобом, що має супроводжувати роботу тих чи інших органів виступає контроль, оскільки така діяльність завжди пов'язана з людським фактором і наявна висока імовірність допущення помилки (умисної або вчиненої з необережності).

Контроль діяльності НАБУ здійснюється на двох рівнях: державному і громадському (цивільному).

Аналіз нормативно – правових актів, що регламентують діяльність НАБУ, до суб'єктів здійснення державного контролю за його діяльністю дає підстави віднести: комітет Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції, а також підрозділ внутрішнього контролю НАБУ. Окремо можна виділити Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, яка наділена повноваженнями нагляду за діяльністю НАБУ під час проведення оперативно – розшукової діяльності та досудового розслідування. Суб'єктом громадського (цивільного) контролю за діяльністю НАБУ виступає Рада громадського контролю.

Під громадським контролем пропонуємо розуміти суспільну діяльність громадських об'єднань, предметом якої є здійснення нагляду за відповідністю діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб Конституції України, законам України, іншим нормативно – правовим актам та за дотриманням ними державної дисципліни [2].

Стаття 38 Конституції України проголошує право громадян брати участь в управлінні державними справами [1].

Таке конституційне право громадяни можуть реалізовувати шляхом долучення до громадських рад, які створюються при державних органах чи органах місцевого самоврядування і основним завданням яких виступає представництво інтересів цивільного населення під час здійснення та реалізації державної політики.

Ключовими напрямками діяльності громадських рад є: забезпечення принципу діалогу між громадськістю та органами влади, шляхом з'ясування найбільш важливих і суттєвих для суспільства питань; здійснення моніторингу якості врахування зауважень та пропозицій громадян щодо діяльності відповідного органу влади; інформування населення про результати своєї діяльності.

Рада громадського контролю при НАБУ (далі за текстом – Рада) є постійно діючим колегіальним консультативно-дорадчим виборним органом, на який відповідно до законодавства покладено завдання щодо забезпечення прозорості та здійснення цивільного контролю за діяльністю НАБУ; сприяння взаємодії НАБУ з громадськими об'єднаннями, іншими інститутами громадянського суспільства з питань,

пов'язаних з його діяльністю; сприяння отриманню Директором Національного антикорупційного бюро об'єктивних відомостей щодо громадської оцінки стану виконання НАБУ покладених на нього завдань та обов'язків [3].

Окрім вищенаведеного, Рада заслуховує інформацію про діяльність, виконання планів і завдань НАБУ, розглядає його звіти і затверджує свій висновок щодо них, обирає з її членів двох представників, які входять до складу Дисциплінарної комісії НАБУ [4].

До складу Ради входять 15 осіб, вона формується на засадах відкритого та прозорого конкурсу, який проводиться шляхом рейтингового інтернет-голосування громадян, які проживають на території України [4].

Важливо зазначити, що функціонування громадських рад дає змогу якісно реалізовувати принцип транспарентності, який проявляється у відкритості та прозорості дій різних органів державної влади, а також створенні можливості для впливу громадян на їх діяльність.

Громадянське суспільство має право і бажає отримувати актуальну та достовірну інформацію щодо діяльності державних органів і бути обізнаними щодо якості виконання ними своїх прямих обов'язків та повноважень.

Враховуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що функціонування демократичної правової держави неможливе без якісної її взаємодії з представниками громадянського суспільства. Для реалізації вищезазначеного і забезпечення ряду вимог населення до апарату держави, при органах державної влади створюються відповідні органи та інституції. Прикладом такої інституції виступає Рада громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України, яка сприяє впливу суспільства на таку визначну сферу діяльності як боротьба і протидія корупції в державі.

Вважаємо подібну практику надзвичайно важливим напрямом і розділяємо думку щодо необхідності ще більшого залучення громадськості до всіх сфер державної політики. Це може проявлятися як у формі тих самих громадських рад, так і в більш значних ініціативах, зокрема у формі громадських асамблей або місцевих об'єднань.

Таким чином виникає можливість у громадян представляти та забезпечувати свої інтереси на більш якісному рівні і підвищить ступінь легітимності та довіри до влади з боку суспільства.

Список використаних джерел

1. Конституція України, прийнята на V сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Проєкт Закону України «Про громадський контроль» № 2737-1 від 13.05.2015 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/JH2411AA?an=9 (дата звернення: 29.04.2023).
3. Питання Ради громадського контролю при Національному антикорупційному бюро : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.02.2022 р. № 132. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-2022-п#:~:text=Рада%20громадського%20контролю%20при%20

Національному,Про%20Національне%20антикорупційне%20бюро%20України (дата звернення: 29.04.2023).
4. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. *Відомості Верховної Ради України.* 2014. № 40. Ст. 2051.

Ключові слова: контроль, громадський контроль, державні органи, боротьба з корупцією.
Key words: control, civil control, government agencies, fight against corruption.
Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ЛІНГОВИЧ МАРІЯ МАКСИМІВНА

студентка 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Поняття «судова влада» вперше з'явилося в українському законодавстві в Конституційному договорі «Про основи організації і діяльності державної влади й місцевого самоврядування в Україні» 1995 р. Договір чітко розділяє державну владу на законодавчу, виконавчу та судову. Ще в 1996 р. прийняття Конституції затвердило цей поділ, а судова влада стала втіленням державної влади.

Незалежність суду є основною засадою діяльності судів. Він складається з двох рівнів – зовнішнього та внутрішнього. Зовнішній рівень включає політичну та соціально-економічну незалежність. Політична незалежність залежить від соціально-політичного середовища, в якому діє суд. Проте слід зазначити, що незалежність суду не дозволяє будь-яким політичним партіям, громадським організаціям та іншим суб'єктам суспільного життя втручатися у рішення суду. Можна послатися на положення пунктів 1 та 3 статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та стаття 126 Конституції України. Основою діяльності суду є державне фінансування та забезпечення належних умов суду, що і є економічною незалежністю. Тому в державному бюджеті окремо виділяються кошти на утримання судів з урахуванням рекомендацій Вищої ради правосуддя згідно з статтею 130 Конституції України. Стаття 135 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» про оплату праці суддів визначає регулювання суддівської винагороди, яка включає посадові оклади та окремих доплат.

Щодо системи стримувань і противаг можемо зазначити, що судова влада є її основним компонентом, яка як і створює вплив на інші гілки влади так і має вплив інших гілок влади на себе. Наприклад, законодавча влада створює нормативно-правову базу і таким чином впливає на суди. Крім того, такі органи законодавчої влади, як Верховна Рада України, разом із Президентом України беруть участь у створенні

та ліквідації суду згідно до статті 19 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», у якій зазначено, що суди утворюються та ліквідовуються законом, проєкт закону про утворення або ліквідування суду вносить до Верховної Ради Президент після консультацій з Вищою радою правосуддя. Причинами таких рішень є зміни в устрої адміністративно-територіальних одиниць та необхідність оптимізації видатків державного бюджету. Але варто зазначити, що судді стають незалежними після призначення, і законодавча влада не може ні яким чином впливати чи контролювати їхні рішення.

У контексті дотримання незалежності суду важливим елементом є забезпечення незалежності суддів від будь-якого тиску чи впливу з боку сторін чи інших органів влади. Це забезпечує об'єктивність і незалежність прийняття рішень суддями та забезпечує довіру суспільства до судової системи загалом. Для цього необхідно створити дієвий механізм захисту суддів від тиску та переслідувань, у тому числі незалежну систему захисту, яка зможе надавати правову допомогу суддям, коли вони зазнають тиску.

Не менш важливим фактором незалежності судової влади є громадський контроль. Суть громадського контролю полягає в тому, що громадськість має право отримувати інформацію про діяльність державних структур. Цією темою цікавилося багато вчених, наприклад С. Ф. Денисюк вважав, що громадський контроль є основною формою запобігання трансформації демократичної держави в державу «поліцейського типу», інші вчені відзначали такі функції громадського контролю, як механізм суспільної координації задля розвитку судової системи. Проте, як на мене, найбільш точно передає сутність громадського контролю визначення О. Ю. Оболенського, а саме: громадський контроль – це властивість та функція суспільства, один з типів соціального контролю за діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування, який виконується об'єднаннями громадян і самими громадянами та є важливою формою здійснення демократії й засобом залучення населення до управління суспільством і державою. Самоврядування, що здійснюється громадянами об'єднаними та самими громадянами є засобом залучення людей до управління суспільством і державою, що є важливо для демократичної форми держави.

Список використаних джерел

1. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-вр. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
3. Нестор Н. В. Право і Безпека. Поняття громадського контролю за діяльністю суддів і система суб'єктів його здійснення. 2019. С. 43–47.

Ключові слова: судова влада, суддя, засади діяльності, незалежність, громадський контроль.
Key words: judiciary, judge, principles of activity, independence, public control.
Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ЛЮБІН ДІАНА ВАСИЛІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОРУПЦІЯ В ПРАВООХОРОННІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ

Розглядаючи організацію та діяльність правоохоронних органів України, слід торкнутись також і ганебних явищ які проявляються у цих органах. По-перше, таким явищем слід назвати корупцію. Корупція в правоохоронних органах України є серйозною проблемою, яка суттєво підриває довіру громадян до правоохоронних органів і перешкоджає ефективному здійсненню правосуддя. Проблема корупції в правоохоронній системі, як зазначає О. Білик, має свої причини, серед яких можна виділити:

1. Недостатнє фінансування правоохоронних органів через бюджет України. Недостатній бюджет на забезпечення правоохоронних органів може призвести до того, що працівники правоохоронних органів будуть змушені шукати інші джерела доходів, зокрема через корупційні схеми.

2. Низький рівень заробітної плати працівників правоохоронних органів. Низька заробітна плата може стимулювати правоохоронців до використання корупційних схем для збільшення свого доходу [2, с. 18].

Наступною причиною є недостатня професійна підготовка працівників правоохоронних органів. Недостатня кваліфікація може спричинити ситуації, коли правоохоронці не знають, як правильно застосовувати закон, і тому змушені шукати «корисних зв'язків» для вирішення питань.

Також серед причин і підстав, визначає Н. Панасюк, можна виділити низький рівень довіри громадян до правоохоронних органів. що може бути однією з причин корупції в правоохоронній системі України. Якщо громадяни не довіряють правоохоронним органам і не вірять в їх здатність забезпечувати справедливість і захищати права громадян, то це може призвести до збільшення корупції в системі правоохорони. Низький рівень довіри може мати декілька причин. По-перше, це може бути пов'язано зі зловживанням влади та корупцією в правоохоронних органах. Якщо громадяни відчувають, що правоохоронні органи не діють на благо громади, а служать інтересам окремих осіб, то це може призвести до втрати довіри. По-друге, низький рівень довіри може бути пов'язаний з недостатньою інформованістю громадян про діяльність правоохоронних органів. Якщо громадяни не мають достатньої інформації про роботу правоохоронних органів, то вони можуть мати неправильні уявлення про їх функції та завдання. По-третє, низький рівень довіри може бути пов'язаний з низькою якістю роботи правоохоронних органів. Якщо правоохоронні органи не виконують свої обов'язки на достатньо

високому рівні, то це може викликати незадоволення серед громадян та призвести до втрати довіри [3, с. 102].

Корупція в правоохоронних органах України має серйозні наслідки, які впливають на життя громадян і стан держави загалом. Нижче перераховані деякі з найбільш помітних наслідків корупції в правоохоронній системі України: несправедливість: корупція у правоохоронних органах може привести до того, що люди, які мають гроші і вплив, можуть уникнути відповідальності за свої злочинні дії. Водночас, люди зі скромними доходами можуть стати жертвами неправомірного поводження правоохоронців; посилення злочинності: корупція в правоохоронній системі знижує рівень довіри до правоохоронних органів серед населення, що може призвести до збільшення кількості злочинів та порушень прав людини; загроза національній безпеці: корупція в правоохоронній системі може призвести до зниження ефективності боротьби з тероризмом, злочинністю та іншими загрозами національній безпеці; збитки для економіки: корупція в правоохоронній системі може призвести до збільшення витрат на боротьбу зі злочинністю та відсутності інвестицій в економіку країни; втрата довіри до державних інституцій.

Корупція в середині правоохоронних органів України є серйозною проблемою, яка потребує ефективних заходів для подолання. Деякі можливості для боротьби з корупцією в правоохоронних органах можуть включати:

Про проведення реформ говорить Л. В. Гуржій, зазначаючи важливість проведення перепідготовки та підвищення кваліфікації правоохоронних органів, зменшення кількість органів з правом здійснення оперативно-розшукової діяльності, збільшення публічного контролю за роботою правоохоронців [4, с. 75].

Важливо зміцнювати механізми відповідальності, встановити жорсткі правила і процедури для виявлення, перевірки та покарання правоохоронців, які допускають корупційні дії.

Розвиток електронної системи звітності відмічають Т. М. Єрмакова та О. О. Шаблієнко, які стверджують, що застосування електронних систем звітності може зменшити випадки корупції в правоохоронних органах. Електронні системи звітності дозволяють урядовим органам та громадськості більш ефективно контролювати та відслідковувати розподіл бюджетних коштів та витрат правоохоронців [1, с. 45].

Підвищення рівня освіти та свідомості серед громадян може збільшити відповідальність та знання громадян щодо правил та законів, що в свою чергу може знизити рівень корупції в правоохоронних органах.

Неможливо не погодитись із авторами-науковцями Т. М. Єрмакової, О. О. Шаблієнко, які зазначають, що усвідомлення проблеми корупції в правоохоронній системі України є важливим кроком до її подолання. Однією з основних причин корупції є низький рівень довіри громадян до правоохоронних органів, що зумовлює неефективність боротьби з цим явищем [5, с. 477]. Наслідком корупції в правоохоронній системі є порушення законів, відсутність рівного доступу до правосуддя, безкарність протиправних дій та загроза національній безпеці.

На підставі проведеного дослідження та висловів зазначених у доповіді науковців можна зробити певні висновки. Висновок полягає у тому, що для подолання корупції в правоохоронній системі необхідно здійснювати комплексні заходи, зокрема, збільшення зарплат і соціального захисту правоохоронців, підвищення їхньої кваліфікації та забезпечення доступу до необхідної техніки та обладнання, створення відкритих та прозорих процедур прийняття на роботу, зокрема зміни менталітету осіб, які претендують здійснення служби у правоохоронних органах. Також важливим є забезпечення дієвого механізму контролю та відповідальності за корупційні дії.

Подолання корупції в правоохоронній системі є складним процесом, проте вирішення цієї проблеми є важливим для створення правової держави та зміцнення демократії в Україні.

Список використаних джерел

1. Антикорупційна реформа в Україні: досягнення та перспективи : збірник наукових статей / за ред. Т. М. Єрмакової, О. О. Шаблієнко. Київ : Ін-т держ. управління та місцевого самоврядування НАДУ, 2020. 354 с.
2. Білик О. В. Корупційні ризики та шляхи їх подолання в правоохоронній сфері України. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. С. 17–24.
3. Виховання проти корупції : інформаційно-методичний посібник / за ред. Н. І. Панасюк. Київ : Ін-т держ. управління та місцевого самоврядування НАДУ, 2019. 148 с.
4. Гуржій Л. В. Механізми виявлення та запобігання корупції в правоохоронних органах України. *Державне управління: управління розвитком*. 2019. № 1. С. 71–78.
5. Корупція в Україні: виклики, проблеми, шляхи подолання : монографія / за ред. О. О. Шаблієнко, Т. М. Єрмакової. Київ : Ін-т держ. управління та місцевого самоврядування НАДУ, 2019. 510 с.

Ключові слова: корупція, боротьба з корупцією, правоохоронна система.
Key words: corruption, fight against corruption, law enforcement agencies.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ЛЮБІН ДІАНА ВАСИЛІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА АДВОКАТА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Розпочати варто було б з того, що правова освіта більшості громадян нашої держави доволі низька, а тому, вони досить часто не можуть належним чином захистити передбачені Конституцією та законами України права та обов'язки. Тому, задля того, аби належним чином забезпечити право осіб на захист, у статті 59 Конституції України вказано на те, що кожна особа має право на отримання професійної правничої допомоги. В той же час, зі змісту статті 131-2 Конституції України випливає те, що адвокатура є тим незалежним та самоврядним інститутом, на який державою покладено повноваження із надання професійної правничої допомоги [1].

Наступним правовим актом, що визначає участь адвоката у цивільному судочинстві є власне Цивільний процесуальний кодекс України, де зі змісту статті 15 випливає право кожної особи на професійну правничу допомогу. Відповідно, представництво у суді, а саме як вид правничої допомоги здійснюється адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, визначених законом. Варто згадати про те, що в Україні запроваджено адвокатську монополію, а тому, тільки адвокати можуть надавати правничу допомогу, зокрема, брати участь в цивільному судочинстві. При цьому, ЦПК України встановлює виключення із цього правила, а тому, все ж таки у певних категоріях справ, особу може представляти не тільки адвокат (до прикладу – малозначні справи). Саме адвокат виступає тим суб'єктом цивільного судочинства, який дає змогу забезпечити належний захист прав та свобод особи в суді, а також попередження будь яких зловживань з боку суду. В цілому, питання представництва в цивільному процесі є доволі актуальним, як і право особи на захист тощо [2].

На основі зазначених нормативно-правових актів, можна фактично стверджувати про те, що правове регулювання участі адвоката в цивільному судочинстві регулюється на двох рівнях:

1. Загальний рівень (Конституція України, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Закон України «Про безоплатну правову допомогу).

2. Спеціальний рівень (власне Цивільний процесуальний кодекс України, як основний законодавчий акт, що визначає особливості цивільного судочинства в Україні, зокрема, представництва в ньому) [4].

Надалі, слід звернутися до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який визначає адвоката як фізичну особу, який у порядку передбаченому законом уповноважений на здійснення адвокатської діяльності [3].

Щодо правового статусу адвоката, то він також випливає з положень ЦПК України, де вказано про те, що адвокат наділяється усіма правами особи, яку він представляє. Виключенням із прав є тільки ті права, що можуть бути реалізовані особою – самостійно [2].

Досліджуючи особливості правової регламентації участі адвоката у цивільному судочинстві, варто було б звернути увагу на таку проблему як множинність адвокатів під час розгляду справи. В даному випадку варто звернутися до праць Павлунчика І. А., який стверджував про те, що в разі залучення до представництва особи в цивільному судочинстві декількох адвокаті, варто було б враховувати такі фактори:

1) участь двох та більше адвокатів у цивільному судочинстві зобов'язує їх враховувати правову позицію кожного із них;

2) участь двох та більше адвокатів в цивільному судочинстві не допускає виникнення між ними будь яких суперечностей або конфліктів;

3) у разі, якщо один адвокат вчиняє певні дії, вони мають бути узгоджені з іншими адвокатами;

4) особа, яку представляють такі адвокати має право поділити процесуальні повноваження між ними [4].

Загалом, виходячи з аналізу теорії та практики, можна стверджувати про те, що участь адвоката в цивільному судочинстві виступає засобом, який дає змогу найбільш повно захистити права та інтереси особи, що оспорюються, не визначаються або порушуються. Тому, чітко визначений законодавством процесуальний статус адвоката, та загалом належне правове регулювання його участі у цивільному судочинстві впливає на його ефективність тощо.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний процесуальний кодекс України : закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 2004. № 40, 41, 42. Ст. 492.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013. № 27. Ст. 282.
4. Ханик-Посполітак Р. Ю. Представництво в цивільному процесі за новим цивільним процесуальним кодексом України. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки.* 2018. № 1. С. 50–54.

Ключові слова: цивільне судочинство, представник, адвокат.
Key words: civil justice, representative, lawyer.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Храпенко О. О.

МАРТЬОЛА ДАР'Я СЕРГІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ОРГАНІЗАЦІЯ ОФІСУ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА

Насамперед, варто наголосити на тому, що Офіс Генерального прокурора є головним органом прокуратури в Україні, який здійснює керівництво та координацію діяльності всіх прокурорських органів та виконує інші законодавчо визначені функції. До 2 січня 2020 р. ця установа мала назву Генеральна прокуратура України.

Указом Президента України від 6 жовтня 2021 р. № 506/2021, відзначає О. Ю. Амелін, була затверджена символіка Офісу Генерального прокурора, включаючи емблему і прапор, а також були затверджені опис і малюнок кожного символу, а також порядок їх використання [1, с. 88].

Однак ця символіка позиціонує Офіс Генерального прокурора як орган прокуратури найвищого рівня, не враховуючи обласні та окружні прокуратури, що суперечить єдності системи прокуратури України і однаковому статусу всіх прокурорів.

Офіс Генерального прокурора є координуючим органом усіх органів прокуратури та забезпечує належне функціонування Єдиного реєстру досудових розслідувань. Він також визначає єдиний порядок формування звітності про стан кримінальної протиправності та координує управління об'єктами державної власності, які перебувають у його управлінні.

Офіс складається з департаментів, управлінь, відділів та Генеральної інспекції, а також Спеціалізованої антикорупційної прокуратури як самостійного структурного підрозділу.

У роботі Офісу беруть участь понад 1500 працівників. Крім того, він бере участь у підготовці міжнародних договорів та укладає міжвідомчі міжнародні договори з державними органами інших країн та міжнародними організаціями [2].

Генеральний прокурор очолює Офіс Генерального прокурора, який включає двох перших заступників, заступників та заступника Генерального прокурора, який є керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Генеральний прокурор відповідає за зовнішні зносини прокуратури та організовує діяльність прокуратури України. Він призначає та звільняє прокурорів на адміністративні посади та визначає межі повноважень Офісу Генерального прокурора, обласних та окружних прокуратур. Генеральний прокурор має право давати вказівки будь-якому прокурору та видає накази, які повинні виконуватись.

Генеральний прокурор призначається Президентом України за згодою Верховної Ради України та обіймає посаду протягом шести років. Одна й та ж особа не може займати посаду Генерального прокурора два строки поспіль.

Отож, у сучасному світі формування позитивного іміджу органів державної влади вже не є новим явищем і це питання знаходиться в центрі уваги політиків, науковців та практиків. Проте, в розвинених країнах це питання вже давно вирішується та відображається в щоденних управлінських процесах, тоді як в Україні ще лише починаються дискусії про необхідність системного формування позитивного іміджу різних організацій, служб, та їх працівників.

Органи прокуратури України також не є винятком і протягом останніх років постійно реформуються, включаючи переосмислення та перейменування їх іміджу, але це все ще відбувається на початковому етапі.

Список використаних джерел

1. Амелін О. Ю. Інформаційне забезпечення діяльності органів прокуратури України: адміністративно-правовий аспект : монографія. *Науково-теоретичне видання*. Київ : Видавництво Людмила, 2021. 224 с. URL: http://library.iapm.edu.ua/free_books/Mono_Amelin2021.pdf

2. Офіс Генерального прокурора. 2022. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Офіс_Генерального_прокурора

Ключові слова: Генеральний прокурор, офіс, органи прокуратури, система, заступник, організація.
Key words: Prosecutor General, office, prosecutor's office, system, deputy, organization.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

МЕЛЬНИК ОЛЕКСАНДРІНА ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З НАСЕЛЕННЯМ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА

Зв'язок між Національною поліцією України та громадою, побудований на засадах партнерства, є ключовим чинником для забезпечення правопорядку та безпеки в Україні. Це взаємодія, що сприяє розробці та впровадженню ефективних заходів з попередження злочинності та її придушення.

Відновлюючи довіру громади до поліції та підвищуючи її легітимність у очах населення, Національна поліція України покращує якість своїх послуг та забезпечує більш ефективне виконання своїх завдань. Тому, співпраця з громадою та активна участь населення в забезпеченні безпеки на вулицях та в їхніх будинках є надзвичайно важливим фактором для ефективної роботи поліції.

З цією метою, Національна поліція України активно взаємодіє з громадськістю, залучаючи її до планування та реалізації заходів з попередження злочинності, організовуючи спільні акції з надання допомоги потерпілим та забезпечуючи широкий доступ до інформації про свою роботу та результати.

Основними принципами партнерства між Національною поліцією України та громадою є довіра, взаєморозуміння, взаємна відповідальність, прозорість та взаємодія.

Довіра є ключовим фактором у будь-якому партнерстві, тому відносини між поліцією та громадою мають базуватись на довірі, що забезпечує ефективність та успішність роботи поліцейських.

Взаєморозуміння означає розуміння потреб та очікувань громади та поліції, та здатність знаходити компромісні рішення для вирішення конфліктів.

Взаємна відповідальність полягає у тому, що кожен партнер повинен нести свою частку відповідальності за забезпечення безпеки та правопорядку в суспільстві.

Прозорість означає відкритість та чесність у взаємодії між поліцією та громадою. Транспарентність дій поліцейських та звітність перед громадою сприяють забезпеченню довіри та співпраці.

Взаємодія між Національною поліцією України та громадою має бути регулярною та конструктивною, що дозволяє ефективно вирішувати питання безпеки та правопорядку у суспільстві.

Взаємодія між Національною поліцією України та громадою на основі партнерства дозволила досягти низку позитивних результатів.

По-перше, відкритість та прозорість роботи поліції з громадою дозволяє зменшити рівень корупції та зловживань з боку правоохоронців. Зокрема, громадські об'єднання співпрацюють з поліцією в рамках програми «Громадський контроль», що дозволяє громадянам спостерігати за роботою поліції та відслідковувати порушення правил служби.

По-друге, партнерство з громадою дозволяє поліції більш ефективно виконувати свої функції з попередження та придушення злочинності. Наприклад, у співпраці з громадськими організаціями та активістами поліція може проводити профілактичну роботу з дітьми та молоддю, запобігаючи їх залученню до кримінальних угруповань. Також, громадські об'єднання та активісти допомагають поліції виявляти та придушувати злочинні угруповання та наркоторговців.

По-третє, співпраця з громадою дозволяє поліції збільшити рівень довіри та підтримки з боку громадян. Це дозволяє створити позитивний імідж поліції, що збільшує шанси на успішну співпрацю та довіру між правоохоронними органами та громадою.

Нарешті, взаємодія на основі партнерства дозволяє поліції краще розуміти потреби та проблеми громади, що допомагає планувати та реалізовувати ефективні заходи з попередження та придушення злочинності.

Узагалі, взаємодія між Національною поліцією України та громадою на основі партнерства є важливим елементом забезпечення правопорядку та підвищення рівня безпеки в країні. Вона дозволяє зменшити рівень корупції та зловживань з боку правоохоронців, ефективніше виконувати функції з попередження та придушення злочинності, збільшити рівень довіри та підтримки з боку громадян та краще розуміти потреби та проблеми громади.

Отже, взаємодія національної поліції України з громадою на основі партнерства є важливим інструментом для забезпечення безпеки та правопорядку в країні. Ця взаємодія дозволяє створити довіру та взаєморозуміння між поліцією та громадою, що зменшує кількість конфліктів та сприяє більш ефективній роботі поліції.

Завдяки партнерству з громадою, поліція може більш ефективно виконувати свої функції з попередження та придушення злочинності, зменшувати рівень корупції та зловживань з боку правоохоронців, збільшувати рівень довіри та підтримки з боку громадян.

Однак, партнерство з громадою також може стикатися з певними проблемами, такими як недостатній рівень освіти та інформованості громади щодо прав і обов'язків учасників партнерства, недостатня увага до думки та інтересів менших груп громади, відсутність або недостатня регламентація взаємодії з громадою.

Взаємодія між Національною Поліцією України та громадою на основі партнерства має багато переваг, проте для досягнення

максимальної ефективності необхідно удосконалювати її механізми та вирішувати проблеми, що виникають на шляху співпраці.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України.* URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
2. Про Національну Поліцію України : Закон України від 02.07.2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19
3. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: https://mvs.gov.ua/

Ключові слова: Національна поліція України, взаємодія поліції з населенням; партнерство.

Key words: National Police of Ukraine, police interaction with the population; partnership.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

МІЛЬКО ПОЛІНА ВАЛЕРІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ЮРИСДИКЦІЯ ТА ОСНОВНІ ПОВНОВАЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Судова влада є однією з основних функцій держави і полягає у здійсненні правосуддя. У межах своєї юрисдикції Конституційний Суд України (далі – Суд) відіграє важливу роль у забезпеченні дотримання Конституції України та прав людини і громадянина. Суд є найвищим органом конституційної юрисдикції в Україні та має широкі повноваження.

Основні повноваження Суду викладені у статті 147 Конституції України. Вони полягають у наступному:

1. Здійснення конституційного контролю за законами та іншими нормативно-правовими актами, що приймаються Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України та Верховним Судом України Розгляд конституційних скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій. Розгляд питань щодо конституційності політичних партій та їх об'єднань, виборів і референдумів.

Конституційне подання або скарга – це засіб звернення до Конституційного Суду України щодо конституційності закону чи іншого правового акта. Суб'єктами права на конституційне подання чи скаргу можуть бути громадяни, органи державної влади, органи місцевого самоврядування та організації. Розглядаючи клопотання або скаргу

з конституційних питань, Суд може дати висновок щодо конституційності закону або нормативно-правового акта. Якщо у висновку зазначено, що акт є неконституційним, неконституційне положення може бути скасоване.

2. Надання офіційного тлумачення Конституції України та інших законів України, що регулюють конституційні відносини.

Розгляд питань про приведення нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування у відповідність до Конституції України та законів України. Крім того, основними формами реалізації повноважень Суду є розгляд конституційних подань і скарг. Суд розглядає конституційні подання та скарги, подані громадянами, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та організаціями. Результатом розгляду можуть бути висновки щодо конституційності законів та інших правових актів, а також скасування неконституційних положень. Надання офіційних тлумачень. Суд може надавати офіційні висновки щодо тлумачення положень Конституції та інших законів України.

3. Гармонізація нормативно-правових актів. Суд має привести нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування у відповідність до Конституції України та законів України.

Суд гарантує відповідність нормативних актів органів місцевого самоврядування Конституції України та законам України. Це означає, що перед прийняттям рішення про видання нормативного акта орган місцевого самоврядування може звернутися до Суду за висновком щодо його конституційності.

4. Суд може розглядати питання про встановлення неконституційності політичних партій та їх об'єднань, а також про заборону їх діяльності.

Суд має повноваження розглядати справи про визнання політичних партій та їх об'єднань неконституційними. Такі справи порушуються за наявності обґрунтованих підстав щодо порушення політичною партією Конституції України, законів України або інших нормативно-правових актів, вчинення нею кримінального правопорушення або порушення прав людини і громадянина. Такі справи розглядаються в порядку, передбаченому Конституційним законом «Про Конституційний Суд України». Якщо Суд визнає політичну партію або її об'єднання неконституційними, він може прийняти рішення про заборону їхньої діяльності.

Крім того, Суд може здійснювати інші повноваження відповідно до Конституції та законів України. Зокрема, Суд може ініціювати внесення змін до Конституції України, а також організовувати наукові та інформаційні заходи з конституційних питань. Отже, Суд є найвищим органом конституційно-правової системи України і має повноваження перевіряти конституційність відповідних законів та інших правових актів, вирішувати конституційні спори та надавати офіційні роз'яснення щодо тлумачення положень Конституції та законів України.

Також, Суд має інші повноваження, надані йому Конституцією та законами України. Слід зазначити, що його рішення

є обов'язковими до виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами. Якщо правовий акт визнано неконституційним, він втрачає чинність з моменту ухвалення судового рішення. Крім того, Суд може зупинити дію закону чи іншого правового акта до вирішення питання про його конституційність. Важливим елементом забезпечення ефективності діяльності Конституційного Суду України є незалежність його суддів. Кожен суддя Конституційного Суду призначається на посаду строком на дев'ять років і не може бути звільнений з посади до закінчення строку своїх повноважень, крім випадків вчинення ним серйозного проступку. Судді Конституційного Суду України є незалежними від інших державних органів і не можуть отримувати.

Окрім вище зазначеного, Суд України є важливим інструментом захисту прав та інтересів держави у міжнародних відносинах. Суд забезпечує дотримання принципів міжнародного права, закріплених у Конституції України, та гарантує правову стабільність відносин України з іншими державами. Отже, він є невід'ємною частиною правової системи України і відіграє важливу роль у забезпеченні дотримання конституційних принципів і норм. Конституційний Суд є незалежним органом, наділеним широкими повноваженнями для виконання своїх обов'язків і розгляду питань конституційності правових актів та інших питань, пов'язаних з дотриманням конституційних норм у діяльності державних органів та публічних інституцій. У своїй діяльності Суд керується принципами верховенства права, захисту прав людини і громадянина, дотримання конституційного ладу та тлумачення спорів щодо конституційних положень. Ці принципи забезпечують високу якість та ефективність діяльності Суду та сприяють забезпеченню правової стабільності в Україні.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Конституційний Суд України : Закон України від 16 жовтня 1996 р. № 422/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/422/96-вр#Text
3. Конституційне право України : навчальний посібник (автори: Ю. П. Яценко, І. П. Шевченко, О. І. Шевченко). URL: https://pidruchniki.com/1675125029027/pravo/konstituciine_pravo_ukraini
4. Основні повноваження Конституційного Суду України. *Юридична газета.* URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/20998-osnovni-povnovazhennya-konstituciinogo-sudu-ukraini.html
5. Погорілко В. Ф. Конституційне право України : навчальне видання. Київ : Наукова думка, 2003. 733 с.
6. Стрижак А. До 11-ї річниці утворення Конституційного Суду. *Вісник Конституційного Суду України.* 2007. № 5. С. 49–54.

Ключові слова: Конституційний Суд, принципи, верховенство права, повноваження, захист прав людини і громадянина.
Key words: Constitutional Court, principles, rule of law, powers, protection of human and citizen rights.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

МОНДЕР МААЛУФ СУАД ДІАБ

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ІЗ ДОСТУПОМ ДО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ АДВОКАТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 р. Указом Президента України запроваджено воєнний стан відповідно до положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [1]. В результаті його введення багато аспектів правової діяльності зазнали значних змін. Одним із таких аспектів є діяльність адвокатури, а саме: доступ адвоката до інформації від державних органів та приватних організацій для надання клієнту правової допомоги.

В умовах воєнного або надзвичайного стану не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями Конституції України про рівність конституційних прав, права і свободи людини та громадянина що захищаються судом, та право на професійну правничу допомогу [2]. Відповідно до статті 131-2 Конституції України для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура [2]. Виходячи з цього Конституція України та Закон України «Про правовий режим воєнного стану» не змінюють застосування цієї норми Конституції під час воєнного стану. Отже, в період дії воєнного стану методи та форми адвокатської діяльності фактично не змінились.

Водночас згідно зі статтею 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3] право адвоката на інформацію може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя відповідно до частини 3 статті 34 Конституції України [2].

Отже, в умовах дії воєнного стану доступ до інформації може бути обмеженим задля захисту інтересів національної безпеки та територіальної цілісності. Отже, при наданні запиту на інформацію адвокату слід посилатись не тільки на необхідність отримання інформації для виконання своєї роботи, як адвоката, але й надати підтвердження у вигляді копії ордера або доручення органу

(установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, що така інформація потрібна для захисту прав та інтересів клієнта та належним чином обґрунтувати необхідність отримання такої інформації [4].

У випадку відмови у наданні доступу до інформації адвокату, текст відмови має бути вмотивованим. Тобто відповідно до частини 2 статті 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [5] розпорядник інформації повинен обґрунтувати підстави обмеження на базі «трискладового тесту», а саме: вказати мету (обмеження в інтересах національної безпеки чи інші вимоги зазначеної статті); шкоду (розголошення інформації може спричини істотну шкоду інтересам); наслідки (отримана шкода переважає суспільний інтерес в її отриманні).

Варто зазначити що окрім адвокатського запиту адвокат також може надавати запит на доступ до публічної інформації відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» [5]. У випадку обрання адвокатом такого типу запиту, крім посилання на відповідні статті Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат зобов'язаний послатися на підставу для отримання інформації, що підпадає під визначення публічної та на відповідні статті Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Оскільки ці форми запиту регламентуються різними нормативно-правовими документами, можливості адвоката щодо отримання інформації також будуть різними. Зокрема, у випадку надання запиту на доступ до публічної інформації, враховуються приписи Закону України «Про доступ до публічної інформації» щодо правового режиму інформації з обмеженим доступом: конфіденційної, службової та таємної інформації [5]. У той самий час Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3] не передбачає можливості для адвокатів підписати запит власним електронним підписом оскільки адвокатський запит можна подати лише в письмовій формі, але Закон України «Про доступ до публічної інформації» [5] передбачає таку можливість у вигляді прямого запиту електронною поштою. Такий спосіб може суттєво спростити процес в умовах воєнного стану, але треба взяти до уваги що багато державних сервісів призупинили роботу чи працюють з певними обмеженням. Не дивлячись на це за думкою адвоката Т. Олексіюк у зв'язку з логістичними проблемами під час воєнного стану, найбільш дієвим способом отримання необхідної інформації є саме подання запиту про доступ до публічної інформації [6].

Залежно від того, який спосіб отримання інформації обрав адвокат способи оскарження відмов будуть різні. У випадку відмови у наданні інформації на адвокатський запит адвокат має оскаржити її до Ради адвокатів, а відмову на інформаційний запит до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Отже, запровадження воєнного стану не дає додаткові підстави для обмеження права на отримання інформації. Але конкретні обставини, пов'язані із цим правовим режимом, повинні розглядатися в рамках

загальних правил оцінки запиту на публічну інформацію у кожному конкретному випадку. Тобто адвокати в умовах воєнного стану для захисту прав та інтересів клієнта мають належним чином готувати та обґрунтовувати адвокатські запити, чітко формулювати запитання та дотримуватися вимог щодо оформлення запитів з метою отримання належної відповіді [7].

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.
2. Конституція України від 01.01.2020 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2013. № 27. Ст. 282.
4. Чи можна обмежити право адвоката на доступ до інформації в умовах воєнного стану? URL: p-content/uploads/2022/04/8-Чи-можна-обмежити-право-адвоката-на-доступ-до-інформації-в-умовах-воєнного-стану.pdf (дата звернення: 21.10.2022).
5. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. Ст. 318.
6. Доступ до інформації в умовах воєнного стану для адвокатів та їхніх клієнтів: Тетяна Олексіюк провела вебінар у ВША НААУ. URL: https:// www.hsa.org.ua/blog/dostup-do-informatsiyi-v-umovah-voyennogo-stanu-dlya-advokativ-ta-yihnih-kliyentiv-tetyana-oleksiyuk-provela-vebinar-u-vsha-naau/ (дата звернення: 05.04.2023).
7. Довідник із громадянських (особистих), політичних та інших прав людини в умовах воєнного стану (станом на 2 травня 2022 р.). URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/human-rights-in-martial-law-hb

Ключові слова: адвокатура, адвокатські запити, воєнний стан, інформація.
Key words: advocacy, advocacy requests, martial law, information.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Храпенко О. О.

МОРОЗ АННА РУСЛАНІВНА

студентка 3-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ДЕТЕКТИВАМИ НАБУ В ПЕРІОД ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Введення воєнного стану та власне відкрита збройна агресія вплинули на всі без винятку суспільні відносини, зокрема, в тому числі ті, які стосуються роботи правоохоронних органів, зміни було внесено в законодавчі акти, зокрема, змін зазнав закон України

«Про Національне антикорупційне бюро України» та Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК). У цей час набули чинності тридцять законів про внесення змін до КПК, більшість з яких були спрямовані саме на ефективне здійснення кримінального провадження в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Змін зазнала як організація роботи НАБУ, так і діяльність окремих співробітників цього органу. Частина співробітників НАБУ була переміщена з одного підрозділу до іншого, для виконання найбільш важливих завдань в умовах воєнного стану. Зміни зазнав також кадровий склад НАБУ, зокрема, замість адміністративних посад, НАБУ збільшує штат працівників, які залучені до оперативної роботи, що свідчить про швидку адаптацію НАБУ до вимог сьогодення.

Прийняті нормативно-правові акти також зачепили і діяльність детективів Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ), зокрема, це стосується виключної підслідності НАБУ та прийняття рішень в межах здійснення кримінального провадження. До початку повномасштабного вторгнення, розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності НАБУ не могло буде доручене будь-яким іншим органам, що здійснюють досудове розслідування, окрім детективів НАБУ.

Як вже відзначалося, з моменту введення правового режиму воєнного стану, законодавство піддавалось неодноразовим змінам. Одним із законодавчих актів про внесення змін до КПК України було визначено дві підстави, за яких виступає за можливе доручення досудового розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності НАБУ іншим правоохоронним органам. До таких підстав варто віднести:

1) виникнення обставин, що за своєю суттю об'єктивно унеможливлюють функціонування НАБУ як такого;

2) виникнення обставин, що за своєю суттю унеможливлюють проведення досудового розслідування в період дії правового режиму воєнного стану детективами НАБУ [1].

Що стосується рішення про доручення проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності НАБУ іншим правоохоронних органам, то такий процес може ініціювати виключно Генеральний прокурор та/або його заступник – керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Виходячи із аналізу судової практики із ЄДРСР, на даний момент не можна прослідкувати хоча б один випадок, коли правоохоронним органам було доручено здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності НАБУ.

Щодо процесуальних рішень детектива НАБУ в період воєнного стану, то вони повинні оформлятися постановою та містити усі відомості, що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР). Такі зміни були внесені задля того з метою уникнення прогалин при досудовому розслідуванні в разі виникнення технічної несправності ЄРДР або неможливості внесення відомостей до останнього.

Хотілося б розкрити питання фіксації процесуальних рішень, оскільки і дана процедура зазнала деяких змін в період дії правового

режиму воєнного стану. Так, в процесі проведення процесуальних дій, їх фіксація не тільки здійснюється у документах (протоколі), але й проводити фіксування їх перебігу використовуючи при цьому технічні засоби фіксації (фото-, аудіо-, відео-). Також було визначено перелік випадків, коли детективи НАБУ повинні здійснювати безперервну фіксацію таких процесуальних дій за допомогою фіксації – це, зокрема, випадки, коли відбувається обшук чи огляд житла або іншого володіння особи в разі, якщо об'єктивної можливості залучення понятих – немає.

З урахуванням усіх ризиків та ситуацій, що можуть відбуватися в період воєнного стану внесені зміни до КПК зобов'язують прокурора чи детектива здійснювати зберігання досудового розслідування ще на електронних носіях інформації. Детектив також наділений правом під час воєнного стану здійснювати затримання особи, що підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, на строк до 72 годин без ухвали слідчого судді, у випадку наявності обґрунтованих обставин, які дають підстави вважати, що затримана особа може ухилятися від кримінальної відповідальності. Так, якщо протягом 60 годин з моменту затримання не можливо доставити затриману особу до слідчого судді, то ця особа бере участь при розгляду клопотання про обрання щодо неї запобіжного заходу у режимі відеоконференції.

Крім того, можуть виникати певні труднощі, що унеможливлюють вручення повідомлення про підозру затриманій особі. Тому було збільшено строк протягом якого таке повідомлення можна вручити – до 48 годин, а у випадку невручення – особа підлягає негайному звільненню (ст. 615 КПК). Після того, як особу було повідомлено про підозру, детектив має право зупинити досудове розслідування у випадку, якщо існують обставини під час воєнного стану, що не дають можливості продовжити досудове розслідування. Зокрема, до таких обставин можна віднести масові ракетні обстріли, проведення досудового розслідування на окупованих територіях тощо. Так, постанова про зупинення строку досудового розслідування повинна бути вмотивована, містити зміст обставин, що стали підставою для прийняття та їх обґрунтування [2, с. 46].

Можна сказати, що зміни внесені до законодавства щодо діяльності детективів НАБУ протягом 2022 р. є виправданими та доволі необхідними зважаючи на теперішню ситуацію в країні, задля забезпечення завдань, які покладаються на цей правоохоронний орган, для охорони правопорядку та зміцнення безпеки нашої країни.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : Закон України від 14.04.2022 р. № 2201-IX. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20 (дата звернення: 13.04.2023).
2. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар

Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 3. Електронне видання. Станом на 25 серпня 2022 р. / І. Головюк, О. Дроздов, Г. Тетерятник, Т. Фоміна, В. Рогальська, В. Завтур. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. 80 с.

Ключові слова: НАБУ, Національне антикорупційне бюро України, детектив, діяльність НАБУ, воєнний стан.
Key words: NABU, National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, detective, activity of NABU, martial law.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

НЕМИРОВСЬКА ДІАНА ВІКТОРІВНА

студентка 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЄДНОСТІ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Роль Верховного Суду в забезпеченні єдності судової практики має найвище і найвагоміше місце у судоустрої нашої держави. Незважаючи на те, що Україна стала незалежною лише у 1991 р., Верховний Суд почав свою діяльність ще 15 грудня 1915 р. Він є найвищим судовим органом, який має широке коло повноважень, призваний об'єднувати судову влади, організовувати роботу судів. Верховний Суд керується основними правилами демократизму й принципами верховенства права, прозорості і гідності. Слід додати, що судова влада займає важливе місце серед інших гілок влади. Верховний Суду є найвищим органом судової влади в Україні, проте він не виконує роботу за інші суди, в той же час не можна не відмітити вплив рішень Верховного Суду на практику інших судів.

Відповідно до наукових джерел, судова практика – це судові рішення, які створюються в процесі діяльності судових органів, в першу чергу судів вищих інстанцій. В залежності від правової системи, це визначення може позначати вторинне джерело права, пов'язане лише з інтерпретаційно-правовою та правозастосовчою судовою діяльністю (європейська континентальна традиція), або первинне джерело, яке має характер судового прецеденту (як в англо-саксонській правовій сім'ї) [1].

Верховний Суд має важливу роль у забезпеченні єдності судової практики в Україні. Він вирішує суперечливі питання, які виникають між різними судами, та розглядає скарги на невідповідність рішень нормативно-правовим актам. Верховний Суд видає свої рішення, які повинні забезпечувати єдність та стабільність судової практики в Україні.

Найбільш важливим засобом забезпечення єдності судової практики є зразкові справи, правові висновки Верховного Суду, у яких

здійснюється відступ від висновку щодо відповідності судового рішення нормативно-правовому акту.

Варто звернути увагу на класифікацію правових позицій Верховного Суду. Класифікація правових позицій Верховного Суду може залежати від типу провадження. Наприклад, у кримінальному провадженні правові позиції Верховного Суду класифікуються за ознаками, що властиві для судових правових позицій загалом. Потрібно пам'ятати, що такі правові позиції можуть бути обґрунтовані нормами законів [2, с. 87].

Науковці виділяють принципи забезпечення єдності Судової практики Верховним Судом. Варто розуміти, що більшість наявних принципів займають важливе місце для створення умов єдності судової практики, тому що вона є складовою правового регулювання. Одними з них є: ефективність і стабільність, передбачуваність і прогнозованість, сталість та витривалість [3]. Також слід зауважити, що така практика повинна відштовхуватися й від засадничих принципів самої правової держави – верховенства права, правової визначеності, законності, рівності усіх перед законом і судом. Стабільність судової практики з боку правового регулювання визначається в першу чергу її єдністю і згрупованістю. Особливо важливо дотримуватися принципу єдності судової практики, адже цей принцип забезпечує судам у судочинстві одноманітне застосування нормативних актів та їх пояснення, здійснене вищими судовими органами при розгляді та вирішенні судових справ. Такий принцип надає багато можливостей для діяльності судів. По-перше, зменшує ризики у поясненні, тлумаченні і застосуванні норм права. По-друге, забезпечує єдність судової практики, напрацьованої вищими судовими органами. По-третє, протидіє невизначеності і створює послідовний порядок застосувань норм права судами нижчої інстанції під час практики.

Таким чином законодавець з метою забезпечення єдності судової практики серед повноважень Верховного Суду визначив можливість:

– приймати загальнообов'язкові до застосування постанови, в яких містяться висновки щодо порядку застосування окремих положень нормативно-правових актів суб'єктами владних повноважень;

– приймати постанови, в яких містяться висновки щодо порядку застосування певних норм права, для врахування судами при застосуванні таких норм права;

– узагальнювати, систематизувати та оприлюднювати практику застосування чинного законодавства щодо окремих категорій справ у вигляді правових позицій;

– надавати роз'яснення рекомендаційного характеру з питань застосування чинного законодавства судами при вирішенні справ [4].

Значення змісту та сутності зазначених правових актів, які видає Верховний Суд, важливе з різних сторін. Але одне із першочергових – це з'ясування їх юридичної сили з метою використання у правозастосовній діяльності судових органів при вирішенні справ по суті, з огляду на зміст ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів, де в межах однієї статті законодавець вживає два терміни:

обов'язкові для всіх суб'єктів владних повноважень та враховуються судами. Таким чином відбувається вплив Верховного Суду на правове регулювання суспільних відносин. Безпосередній влив передбачає обов'язковість рішень Верховного Суду. Опосередкований вплив судової практики знаходить прояв у її обов'язковості до виконання та врахування органами державної влади і суду, що вирішує конкретні справи та застосовує відповідні норми. Забезпечення єдності судової практики зазвичай відноситься до встановлення чітких і єдиної інтерпретації законів та правил застосування їх до кожної конкретної судової справи. Це допомагає забезпечити однакове застосування права і кожен суд вирішує питання відповідно до встановленої судової практики [5].

Задля забезпечення єдності, власне самої, судової практики Верховний Суд формулює важливі правові позиції для врахування у правозастосовній діяльності та надає рекомендаційні пояснення для суддів та інших суб'єктів владних повноважень. Однак, при цьому існують субординаційні відносини щодо рішень Верховного Суду. Що відносять до таких висновків, то – це колегіальні висновки, висновки палати, висновки об'єднаної палати, висновки Великої Палати. Але, за умови, якщо існують відмінності щодо вирішення якогось певного питання у висновках колегії, об'єднаної палати або Великої Палати, то суд, звичайно, застосовує висновок Великої Палати [6]. Отже, можна сказати, що «висновки Верховного Суду є обов'язковими до врахування, тому що, щоб відійти від них, необхідно здійснити перегляд відповідного питання Великою Палатою Верховного Суду. Законодавчі положення в цій ситуації є такими: пряме закріплення необхідності «врахування» позицій, прибрання можливості відступу від цих позицій судами нижчих інстанцій та регламентація чіткої процедури відступу на рівні касаційного оскарження» [7].

Питання, що виникають на практиці і стосуються застосування правових позицій у разі виявлення суперечностей, цілком можуть бути вирішені Верховним Судом при перегляді цієї справи в касаційному порядку. Зрозуміло, що в майбутній перспективі існування норм щодо безумовної обов'язковості правових позицій Верховного Суду та відміни дискреції судів нижчих інстанцій з цього питання добре вплине на становлення єдності судової практики, сприятиме відновленню та забезпеченню довіри громадян України до судової влади; встановленню передбачуваності та прогнозованості судових рішень, а в результаті, посилить незалежність судової влади, підвищить ефективність її діяльності шляхом оперативного розгляду справ та прийняття рішень [8].

Отже, єдність судової практики завжди повинна бути присутня для того, щоб в тотожних ситуація суди приймали подібні рішення. На щастя, в нашій державі є Верховний Суд, який уповноважений гармонізувати єдність між всіма судами системи судоустрою та надає можливості для їх успішного функціонування.

Список використаних джерел

1. Деменчук М. О. Роль Верховного Суду у забезпеченні єдності судової практики в Україні : дис. … канд. юрид. наук, спец. 12.00.10 / Деменчук Марина Олександрівна. Одеса, 2018. 220 с.
2. Попов О. І. Правова доктрина та її застосування Верховним Судом України при перегляді судових рішень у цивільних справах. *Цивільне право і цивільний процес. Господарське право.* 2016. С. 87.
3. Романюк Я. Забезпечення єдності судової практики Верховним Судом України: реформа потребує продовження. 15 березня 2013 р. *Юридична практика.* URL: https://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/1166672bc6dad5f4c2257b5d0030c241/$FILE/5-9_str.pdf
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19
5. Георгієвський Ю. В. Політика «справедливого права» у судовій практиці. Право у сучасному політичному житті України : наук. вид. / кер. авт. кол. А. О. Селіванов. Київ : Логос, 2020. С. 132.
6. Зозуля Н. Правові позиції Верховного Суду: дискреція судів нижчих інстанцій. *Українське право.* URL: https://ukrainepravo.com/scientific-thought/pravova-pozytsiya/pravovi-pozytsiyi-verkhovnogo-sudu-dyskretsiya-sudiv-nyzhchykh-instantsiy/?month=8&year=2018; http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/10919?locale-attribute=uk; https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/6d8ae15d52eb146dc2257b71003f884b/$FILE/5-9_str.pdf
7. Постанова Верховного Суду від 27 листопада 2019 р. у справі № 629/847/15-к. URL: https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/86105184
8. Оскарження судового рішення в цивільній справі в суді касаційної інстанції. *WikiLegalAid.* URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Оскарження_судового_рішення_в_цивільній_справі_в_суді_касаційної_інстанції

Ключові слова: єдність, судова практика, Верховний Суд України, класифікація правових позицій, правові відносини.
Key words: unity, case law, the Supreme Court of Ukraine, classification of legal positions, legal relations.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

НЄДЄЛЬСЬКА АНАСТАСІЯ СЕРГІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Принципи ДБР зазначені у статті 3 Закону України «Про Державне бюро розслідувань», а тому, до них варто віднести: принцип верховенства права та законності, принципи справедливості та неупередженості;, принцип незалежності та персональної відповідальності; принцип відкритості та прозорості, принцип підзвітності та підконтрольності, принцип єдиноначальності повноважень.

Дисциплінарна відповідальність – один із видів відповідальності, метою якого є забезпечення виконання працівниками всіх органів державної влади, підприємств, установ і організацій, ДБР, у тому числі службових обов'язків і правил внутрішнього трудового розпорядку.

До ознак дисциплінарної відповідальності варто віднести:

1) підставою притягнення до дисциплінарної відповідальності є вчинення працівником ДБР дисциплінарного проступку;

2) за те, що працівник ДБР вчинив дисциплінарний проступок, до нього застосовуються заходи примусу – дисциплінарні стягнення;

3) здійснення дисциплінарного провадження відносно працівників ДБР покладено на спеціально-уповноваженого органу – Дисциплінарної комісії ДБР, повноваження якого визначаються Законом та Наказом ДБР;

4) за наслідками застосування примусових заходів – дисциплінарного стягнення, особа може оскаржити його;

5) застосування принципу заборони двічі притягувати до дисциплінарної відповідальності за вчинення одного дисциплінарного проступку [20, с. 197].

В юридичній літературі пропонується розрізняти два види дисциплінарної відповідальності – загальну та спеціальну [9]. Різниця між загальним та спеціальним видами дисциплінарної відповідальності загалом полягає у відмінності правового регулювання, оскільки загальна дисциплінарна відповідальність застосовується на підставі Закону «Про цивільно-правові акти» України, а спеціальний вид характеризується наявністю закони, положення, статути тощо.

1. Стосовно нормативно-правової дисциплінарної відповідальності працівників ДБР слід зазначити, що законодавчими актами у цій сфері слід передбачити:Закон України «Про Державне бюро розслідувань».
2. Закон України «Про державну службу».
3. Наказ «Про порядок проведення службових розслідувань стосовно працівників ДБР».

4. Правила внутрішнього трудового розпорядку для осіб рядового і начальницького складу центрального апарату ДБР.
5. Положення про Дисциплінарну комісію ДБР.

Для осіб начальницького і рядового складу юридичною підставою для притягнення цих осіб до відповідальності є дисциплінарні статути Національної поліції України. Це прямо свідчить про те, що до сфери розповсюдження цього нормативно-правового акта входять і особи, які проходять службу в Державному бюро розслідувань, володіючи при цьому спеціальними знаннями. Він визначає загальні принципи притягнення до відповідальності, порядок притягнення до відповідальності, строки притягнення до відповідальності, заходи, які можуть бути застосовані до осіб, порядок оскарження [15].

Загалом дисциплінарне притягнення працівника ДБР є складним, тому його слід розділити на етапи. Тому передбачено чотири основні стадії та одну додаткову стадію дисциплінарного провадження, а саме:

1) порушення або ініціювання дисциплінарного провадження (справи) стосовно працівників ДБР;

2) проведення розслідування дисциплінарної справи (службове розслідування щодо працівників ДБР);

3) прийняття рішення про застосування до працівника ДБР заходів примусу – дисциплінарних стягнень, або закриття провадження у справі;

4) оскарження рішення, що прийняті за наслідками розгляду дисциплінарного провадження (виступає необов'язковою стадією дисциплінарного провадження, оскільки, може розпочинатися виключно за заявою працівника ДБР, до якого застосовані дисциплінарні стягнення);

5) виконання рішення.

Список використаних джерел

1. Трудове право України : підручник / за заг. ред. М. І. Іншина, В. Л. Костюка, В. П. Мельника ; 2-ге вид., перероб, і допов. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
2. Максимович А. М. Адміністративно-правове регулювання дисциплінарної відповідальності працівників Державного бюро розслідувань. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 1. С. 128–133.
3. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : закон України від 15 березня 2018 р. № 2337-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#n247 (дата звернення: 28.04.2023).

Ключові слова: правоохоронні органи, державне бюро розслідувань, дисциплінарна відповідальність, службові розслідування.
Key words: law enforcement agencies, state bureau of investigations, disciplinary responsibility, official investigations.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ПАСКАЛЬ ВАДИМ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ

студент 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Насамперед на разі в правових колах, а саме серед правників-теоретиків неодноразово підкреслюється пропозиція, щодо відокремлення Національної гвардії України від загальної системи Міністерства внутрішніх справ України, виходячи з того, що напрями діяльності, функції, завдання, місії та взагалі цінності Національної гвардії України дедалі частіше виходять за межі ознак та рис правоохоронної та/або правозахисної діяльності у розумінні положень чинного законодавства України.

Однак, відповідно до позиції д. ю. н., доцента Київського факультету Національної академії Національної гвардії України – Кобзар О. Ф. при розв'язанні вищезазначеного питання нам слід використовувати закордонний досвід держав західної Європи щодо діяльності військових формувань із певними правоохоронними функціями. Розвиток демократичної держави в межах XXI ст., забезпечення прав і свобод громадян нерозривно пов'язані з підвищенням якості й ефективності діяльності суб'єктів правоохоронної діяльності, серед яких окремо слід виділити Національну гвардію України. Безумовно, позитивний досвід організації та діяльності зазначених підрозділів заслуговує на увагу в частині удосконалення службової діяльності Національної гвардії України, особливо якщо йдеться про забезпечення належного правопорядку та громадської безпеки у суспільстві [1, с. 20].

Отже, на мою думку, доцільним буде розпочати аналіз вищезазначеної тези саме з проблематики визначення правового статусу військовослужбовця Національної гвардії України, як складового та щонайважливішого елемента останнього.

Томіна В. Ю. проаналізувала ч. 1 ст. 20 Закону України «Про Національну гвардію України» і з'ясувала, що передбачено: військовослужбовець Національної гвардії України у процесі практичної реалізації передбачених законом повноважень є представником влади й перебуває під захистом держави. При цьому, законні вимоги, розпорядження та накази посадових і службових осіб військового формування під час виконання ними службових обов'язків є невідкладними й обов'язковими до виконання всіма фізичними та юридичними особами [2, с. 94].

Слід підкреслити, що під час здійснення відповідних функцій, співробітники вищезазначеного військового формування уповноважені за наявності підстав застосовувати превентивні, у тому числі й поліцейські заходи впливу, які передбачені Законом України «Про Національну поліцію».

Водночас вищенаведені військовослужбовці мають право на носіння військової форми одягу із відповідними знаками розрізнення, зразки якої та загальні вимоги до знаків розрізнення розробляються та затверджуються Міністерством оборони України. Також слід зазначити, що абзацом сьомим частини дев'ятої статті першої Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» встановлено, що до категорії військовослужбовців прирівнюються особи, які відповідно до закону проходять військову службу у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України [3].

Тобто, аналізуючи відповідні норми права, можна дійти висновку, що законодавець фактично порівняв військовослужбовців Національної гвардії України з особами, які проходять військову службу у Збройних Силах України у контексті їх загальних прав та обов'язків. Зокрема, у частині користування правовими й соціальними гарантіями, продовольчого, речового та пенсійного забезпечення, та у питаннях відповідальності за порушення законодавства про військовий обов'язок і військову службу.

Проте, на практиці дедалі частіше трапляються випадки, які кардинально розмежовують військову службу у лавах ЗСУ та військовослужбовців Національної гвардії України. Це стосується таких фундаментальних атрибутів проходження військової служби як грошове, медичне/реабілітаційне забезпечення, а особливо щодо додаткової винагороди, через те, що особи які відповідно до закону проходять військову службу у Збройних Силах України, зокрема під час дії правового режиму воєнного стану, зазвичай безпосередньо беруть участь у бойових діях у розумінні Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам [4].

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що в умовах проведення потенційного реформування військ Національної гвардії України мають бути враховані всі особливості та аспекти правового статусу співробітника (військовослужбовця) цього формування, тобто слід постійно удосконалювати практичні навички особового складу, враховуючи вимоги до професійної підготовки і основоположні соціальні та інші потреби останніх, з метою всебічного та повного виконання завдань, які будуть покладенні на оновлений підрозділ державою в особі її законодавчого органу. Додатково слід зазначити, що нині жодного законопроєкту, яким би пропонувались внесення відповідних змін до законодавства на розгляд Верховної ради України – не надходило.

Список використаних джерел

1. Томіна В. Ю. Проблематика Національної гвардії під час патрулювання міста. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2019. № 3. С. 94 [Електронний ресурс]. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/3/24.pdf
2. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII: станом на 5 лют. 2023 р. [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18

3. Виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам : Порядок від 07.06.2018 р. № 260: станом на 31 січ. 2023 р. [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0745-18

Ключові слова: військовослужбовець, Національна гвардія України, Збройні Сили України, права, військове формування, правоохоронна діяльності, військова служба.
Key words: soldier, National Guard of Ukraine, Armed Forces of Ukraine, rights, military formation, law enforcement activity, military service.
Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ПАСКАЛЬ ВАДИМ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ

студент 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРЕДСТАВНИЦТВА СТОРІН У РАМКАХ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Насамперед на разі в правових колах, а саме серед правників-практиків неодноразово підкреслюється пропозиція, щодо внесення змін до законодавства про примусове виконання рішень з метою практичної реалізації принципу пропорційності та суворим дотриманням законних прав та інтересів стягувачів/боржників на завершальній стадії цивільного процесу.

При цьому, відповідно до позиції к. ю. н., старшого викладача кафедри публічного та приватного права Київського університету імені Бориса Грінченка – Сергієнко Наталії Артурівни помилковим є теза, що представники сторін мають особисту зацікавленість (приватний інтерес) у виконанні рішення державним та/або приватним виконавцем. На думку вищезгаданого правника, вони діють саме від імені особи, яку представляють, і це зовсім не означає, що стягнення проводиться на їхню користь. Тобто якщо представник діє в межах інтересу конкретної сторони, яку він представляє, реалізуючи саме її права на практиці, то виникає питання, навіщо законодавцем представників сторін виокремлено як окремих учасників виконавчого провадження [1, с. 173]?

Отже, на мою думку, доцільним буде розпочати аналіз вищезазначеної теми саме з проблематики практичної діяльності представника на стадії виконання відповідного рішення.

Необхідно зазначити, що частиною 1 статті 16 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено, що сторони можуть реалізувати свої права та обов'язки у виконавчому провадженні самостійно або через представників. Тобто, законодавець акцентував увагу на тому, що особиста участь фізичної особи у виконавчому

провадженні не позбавляє її можливості скористатися послугами з професійної правничої допомоги, крім випадку, коли боржник згідно з вимогами виконавчого документа зобов'язаний вчинити певні дії особисто. При цьому, державою в особі її законодавчого органу встановлено вичерпний перелік осіб, які мають права представляти сторін у рамках виконавчого провадження, зокрема керівники юридичних осіб, представники останніх (мається на увазі осіб, які наділені відповідними повноваженнями установчими документами тощо), законні представники та безумовно адвокати [2, ст. 16].

Проте, на практиці в адвокатів дедалі частіше виникають труднощі з підтвердженням своїх повноважень. Це зумовлено тим, що відповідно до положень Закону України «Про виконавче провадження» адвокат, котрий підтверджує свої повноваження ордером, зобов'язаний додати й витяг з договору про надання професійної правничої допомоги. Водночас останній повинен бути засвідчений підписами обох сторін, тобто представника та його клієнта. Отже, недотримання вищенаведеного алгоритму може привести до відмови з боку виконавця, наприклад у частині надання можливості з ознайомлення з матеріалами відповідного виконавчого провадження, відповіді на заяви, запити, клопотання тощо.

Водночас цікава ситуація виникає з використанням адвокатом такого, на мою думку, дієвого інструменту (засобу) в арсеналі інституту адвокатури як адвокатського запиту, саме в межах виконавчого провадження, яке веде приватний виконавець. Зокрема, частиною 2 статті 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлено імперативну норму, згідно з якою органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, не пізніше саме п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів тощо [3, ст. 24].

Отже, проаналізувавши у сукупності вищенаведені норми права та оскільки в переліку суб'єктів, яким може бути скерований адвокатський запит у статті 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» відсутній такий суб'єкт як фізична особа – суб'єкт незалежної професійної діяльності, до якої саме відноситься приватний виконавець – то письмове звернення адвоката до приватного виконався не є адвокатським запитом. Інакше кажучи, відповідь надається у строки, які передбачені Законом України «Про звернення громадян», на загальних підставах. Аналогічна позиція міститься у Постанові Солом'янського районного суду м. Києва від 27 січня 2020 р. у справі № 3/160/20 760/27886/19 [4, с. 1].

Отже, узагальнюючи все вищевикладене, слід зазначити той факт, що на разі існують певні колізії (прогалини) у чинному законодавстві України у галузі примусового виконання рішень, у тому числі з приводу відносин пов'язаних з представництвом сторін у виконавчому провадженні, які потребують якомога динамічних змін. Додатково слід нагадати, що право на судовий захист

є конституційною гарантією прав і свобод людини й громадянина, а обов'язкове виконання судових рішень – складовою права на справедливий судовий захист.

Список використаних джерел

1. Сергієнко Н. А. Представники сторін виконавчого провадження: окремі питання їхнього правового статусу. *Юридичний вісник*. Одеса : Гельветика, 2019. № 4. С. 173–177. URL: http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/15836
2. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII: станом на 01 квітня 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19/ed20230401
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI: станом на 28 квітня 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17
4. Постанова Солом'янського районного суду м. Києва від 27.01.2020 р. у справі № 3/160/20 760/27886/19. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/87206924

Ключові слова: виконавче провадження, виконавець, представник, адвокат, адвокатський запит, ордер, договір про надання професійної правничої допомоги.

Key words: enforcement proceedings, executor, representative, lawyer, lawyer's request, warrant, contract for the provision of professional legal assistance.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Храпенко О. О.

ПЕЛЯК ТЕТЯНА ІГОРІВНА

студентка 2-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТІВ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЕТИЧНИХ НОРМ

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає дотримання етичних норм адвокатами як одного із важливих професійних обов'язків адвоката. Проте, під час здійснення адвокатами професійної діяльності виникає чимало ситуацій, коли адвокати допускають порушення норм Правил адвокатської етики.

У чинних Правилах адвокатської етики визначено, що «надзвичайна важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів слідування високим етичним стандартам поведінки» [1]. В минулій редакції Правил адвокатської етики було закріплено важливе положення про те, що право виступає як правова система орієнтирів для збалансування і практичного узгодження багатьох прав і обов'язків, іноді суперечать, залежно від свого характеру, основним

завданням адвокатури і принципам її діяльності, визначеним у Конституції, законі [2]. Вказане положення не втрачає своєї актуальності і на сьогоднішній день.

Відомо, що етика адвоката – встановлена в корпоративному праві правильна поведінка юриста у випадках, коли правові норми не встановлюють для нього особливих правил поведінки. Безперечно, етика юристів є частиною юридичної етики [3].

Важливою гарантією дотримання адвокатами етичних норм є можливість притягнення адвокатів до відповідальності за порушення в тому числі Правил адвокатської етики. Слід вказати, що ініціювати питання про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності може кожен, кому відомі факти поведінки адвоката [4].

Водночас законом закріплено, що винесення рішення суду чи іншого органу не на користь його клієнта, скасування або зміни рішення суду чи іншого органу, постановленого в справі, у якій адвокат захищав клієнта, представництво чи надання іншої правової допомоги, якщо не було вчинено дисциплінарного проступку, не може бути причиною притягнення адвоката до відповідальності [4].

Важливою особливістю є той факт, що не можна зловживати правом на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, у тому числі без достатніх на те причин ініціювати питання про дисциплінарну відповідальність адвоката та використовувати це право як засіб тиску на адвоката у зв'язку із здійсненням ним професійної діяльності. Також необхідно зауважити, якщо після моменту вчинення дисциплінарного проступку адвокатом пройшов рік і ніхто не повідомив про це органам, то можливість накладення дисциплінарного стягнення відсутня.

На першій стадії дисциплінарного провадження щодо адвоката відбувається перевірка відомостей про дисциплінарний проступок адвоката. Важливо те, що також не можна зловживати правом на звернення до КДКА, у тому числі без достатніх причин порушувати питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, використовувати зазначене право як засіб тиску на адвоката у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності.

Неможливо притягнути адвоката до дисциплінарної відповідальності за заявами, які не містять відомостей про наявність ознак проступку адвоката, а також за анонімними повідомленнями. Кожен, кому відомий факт неетичної поведінки адвоката, має право звернутися до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури з інформацією про таку поведінку адвоката, яка може бути підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності.

Відповідно до частини 1 ст. 39 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», на стадії порушення дисциплінарної справи палата КДКА вирішує питання про порушення або відмову у порушенні дисциплінарної справи щодо адвоката [4].

Відповідно до положень ч. 2 ст. 40 цього ж закону, третьою стадією є розгляд дисциплінарної справи, яка проводиться на змагальних засадах. Під час дисциплінарного провадження член дисциплінарної

палати, який у свою чергу проводив перевірку, доповідає про результати перевірки, враховуються пояснення самого адвоката та думку інших зацікавлених осіб [4].

Варто зазначити, що адвокат, стосовно якого розглядається справа, має право давати пояснення, задавати питання сторонам процесу, заявляти заперечення, подавати докази на підтвердження своїх доводів, а також скористатися правовою допомогою адвоката.

У випадках, коли за певних обставин адвокату важко визначити, якою має бути його поведінка, щоб це не було розцінено як порушення Правил адвокатської етики, він може звернутися за роз'ясненням до Ради адвокатів України або ж з'їзду адвокатів України [1].

Актуальним на сьогоднішній день є питання притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката іноземної держави. При застосуванні дисциплінарних стягнень за порушення Правил адвокатської етики до адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність в Україні, мають застосовуватись правила про притягнення до відповідальності лише за винні порушення. Презумпція невинуватості поширюється і на дисциплінарну відповідальність адвокатів.

Отже, надзвичайна важливість адвокатури в суспільстві вимагає від адвокатів дотримання високих етичних стандартів, та на мою думку, цей аспект послугує гідним прикладом для молодих юристів, які лише хочуть розпочати адвокатську діяльність. Водночас глибина обов'язків адвокатської професії вимагає збалансування діяльності адвокатів з інтересами клієнта та й із взаємодією з суспільством загалом для збереження авторитету, також дотримання принципів законності та верховенства права.

Список використаних джерел

1. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року, 09 червня 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17
2. Правила адвокатської етики, затверджені Установчим З'їздом адвокатів України 17.11.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003418-12 (втратили чинність).
3. Меєрович Н. А. До питання відповідальності адвоката. *Запорізький НУ – Вісник. Юридичні науки.* 2013. № 3. С. 172–177.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/

Ключові слова: адвокат, адвокатура, етика адвоката, адвокатська діяльність, дисциплінарна відповідальність.

Key words: attorney, advocacy, advocacy's ethics, lawyer's activity, disciplinary responsibility.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

ПЕТРОВА ДІАНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИКА ВЗАЄМОВІДНОСИН АДВОКАТА З СУДОМ ТА ІНШИМИ УЧАСНИКАМИ ПРОЦЕСУ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

На сьогодні можна простежити, що в професійній діяльності адвоката час від часу виникає проблема у взаємовідносинах із судом. Важливість даної проблеми можна проаналізувати через правовий аналіз судової практики, а також результатів досліджень проблемних взаємовідносин між адвокатом та судом.

Конституція України закріплює, що соціальна функція адвокатури полягає у забезпеченні права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах [1].

Взаємодію адвоката із судом та іншими учасниками судового процесу можна дослідити через призму моралі. Діяльність адвоката перш за все базується на високих етичних стандартах поведінки у своїй діяльності.

Такі вчені як В. Заборовський, О. Косаренко та З. Ромовська зазначають, що взаємодія адвоката та суду в судовому процесі будується на засадах взаємоповаги [3, с. 105].

Повага – це прихильне ставлення до свого співрозмовника, що ґрунтується на визнанні заслуг, високих якостей індивіда.

Так, повага виступає морально – етичною категорією, а тому можна стверджувати, що повага в судовому процесі між адвокатом та судом знаходить свій прояв у шанобливому ставленні один до одного при вчиненні процесуальних дій відповідно до морально – етичних правил поведінки.

Варто зазначити, що Правила адвокатської етики закріплюють, що адвокат представляючи інтереси свого клієнта дотримується вимог чинного процесуального законодавства, законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, про судоустрій та статус суддів, а також іншого законодавства, що регламентує поведінку учасників судового процесу.

Відповідно до Правил адвокатської етики, адвокат акцентує свою увагу на непорушені закону, нетактовного ставлення та зневажливого ставлення до суду, інших учасників процесу, його самого, а також інституту адвокатури загалом.

Під час судового розгляду справи, адвокат не повинен зловживати процесуальним порядком у судовому засіданні, припускати суперечок із судом та висловлювань, що принижують гідність та честь суду або інших учасників судового процесу.

Згідно Правил адвокатської етики до основних принципів, яких повинен дотримуватися адвокат у взаємовідносинах із судом

та іншими учасниками судової справи, можна віднести: 1) принцип дотримання законності; 2) принцип незалежності і свободи адвоката та домінантності (пріоритету) інтересів клієнта у відносинах адвоката із судом; 3) принцип конфіденційності під час виконання професійних обов'язків адвоката в суді [2].

Доречною є позиція В. Заборовського, який наголошує на тому, що сутність змісту вищезазначених принципів здійснюються шляхом нормативного визначення певного кола діянь, які спрямовані на певну обмеженість або повну заборону вчинення окремих дій адвоката в його взаємовідносинах із судом [3, с. 107].

Очевидно і зрозуміло, що з Правил адвокатської етики, виходячи з вимог чинного процесуального законодавства, що регламентують поведінку учасників судового процесу, визначено, які діяння адвоката можуть бути кваліфіковані судом (під час судового провадження) як недотримання або порушення адвокатом правил адвокатської етики, що в подальшому може стати наслідком застосування до нього певних заходів дисциплінарного впливу або бути притягнутим до дисциплінарної відповідальності в порядку та з підстав, передбачених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Аналізуючи сучасну юридичну практику в Україні, можна стверджувати, що існують випадки неприпустимої поведінки, як суддями, так і адвокатами в судових процесах. Адвокати подекуди нехтують своїми професійними правами, обов'язками, гарантіями адвокатської діяльності. У свою чергу, незначна чисельність суддів під час проведення судового засідання нехтують принципом рівноправності учасників процесу, який визначає відсутність будь-яких обмежень з боку суду учасникам процесу щодо реалізації як матеріальних так і процесуальних прав, забуваючи про те, що вони уповноважені державою на здійснення правосуддя.

У відносинах з іншими учасниками судового процесу адвокат повинен вести себе стримано, коректно, реагувати швидко на неправильні дії, у судовому процесі до свідків та інших осіб бути тактовним.

З огляду на це, необхідно зазначити, що посилення рівня захисту прав адвокатів в Україні виступає значним аспектом, адже на адвокатів покладається обов'язок здійснення професійного захисту прав людини, а належне забезпечення права людини на захист, на юридичну допомогу є основним принципом права на справедливий суд. Підвищення професійного рівня адвокатської діяльності вплине на взаємовідносини «суд – адвокат », а також покращить стан відповідальності адвоката перед своїм клієнтом.

Отож, аналіз наведених вище норм, дозволяє зробити висновок, що адвокат повинен володіти гарними знаннями законодавства, не допускати порушень Правил адвокатської етики, вдосконалювати професійні навички, знання на практиці, а найголовніше виступати на сучасній арені з високим рівнем професіоналізму.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року. 09.06.2017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17
3. Заборовський В. В. Окремі проблемні аспекти взаємодії адвоката із судом. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2015. С. 104–108.

Ключові слова: адвокат, суд, адвокатська етика, принцип взаємної поваги, етичні засади, судовий процес.
Key words: lawyer, court, legal ethics, principle of mutual respect, ethical principles, litigation.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Храпенко О. О.

ПІДГОРНИЙ ТИМОФІЙ ОЛЕГОВИЧ

студент 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ СЛІДЧОГО СУДДІ ПРОКУРОРУ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Доцільно було б почати з того, що судовий контроль відіграє доволі важливе значення в процесі захисту прав та свобод людини й громадянина під час кримінального провадження. Саме на слідчого суддю покладається функція судового контролю у кримінальному провадження, а така функція виконується шляхом надання дозволів на провадження окремих процесуальних дій, або ж оскарження рішень прокурора чи слідчого під час досудового розслідування. Такі дії здійснюються задля того, аби запобігти застосуванню з боки держави необґрунтованого процесуального примусу.

Проте, введення воєнного стану доволі суттєво вплинуло на всі суспільні відносини, в тому числі і на порядок кримінального провадження. Саме тому, задля того аби забезпечити належне функціонування кримінального переслідування за вчинення кримінального правопорушення під час воєнного стану, законами України від 03 березня 2022 р. № 2111-IX та від 14 квітня 2022 р. № 2201-IX були значно розширені повноваження прокурора. Саме тому, у випадках, коли слідчий суддя належним чином не може виконувати свою роботу, такі повноваження покладаються на керівника прокуратури [2; 3].

У такому випадку варто звернутися до положень КПК задля того, аби визначити, хто є керівником органу прокуратури. Так, згідно п. 3 ст. 9 КПК України, керівником органу прокуратури виступає

Генеральний прокурор України, керівник обласної та керівник окружної прокуратури, а також їх перші заступники та заступники [1].

Щодо підстав такого делегування, то в першу чергу, на території де здійснюється досудове розслідування має бути оголошено воєнний стан, а слідчий суддя суду, до територіальної юрисдикції якого належить орган досудового розслідування з об'єктивних причин не може виконувати свої повноваження належним чином. При цьому, законодавство не надає визначення терміну «об'єктивні причини», а тому, в кожному випадку такі причини повинні бути індивідуальні та випливати з тієї чи іншої ситуації та факторів, що на неї впливають.

Що стосується повноважень, які можуть бути делеговані керівнику органу прокуратури, то до них варто віднести:

– надання дозволу на здійснення приводу;
– надання дозволу на здійснення затримання з метою приводу;
– надання дозволу на тимчасовий доступ до речей та документів;
– надання дозволу на проведення обшуку;
– надання дозволу на проведення інших СРД та НСРД;
– надання дозволу на продовження строків досудового розслідування.

При цьому, керівники органу прокуратури можуть здійснювати такі дії у будь яких кримінальних провадженнях, окрім прийняття рішення про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Так, керівник органу прокуратури може застосувати запобіжний захід виключно у випадках передбачених законом, а термін такого тримання не повинен перевищувати 30-ти діб. До кримінальних правопорушень, за вчинення яких прокурором може бути застосований запобіжний захід у вигляді тримання під вартою слід було б віднести кримінальні правопорушення передбачені у статтях 109–115, 121, 127, 146, 146-1, 147, 152, 153, 185, 186, 187, 189–191, 201, 258–258-5, 260–263-1, 294, 348, 349, 365, 377–379, 402–444 Кримінального кодексу України України.

При цьому, і з даного правила є винятки. Так, у певних випадках, коли це вимагають умови кримінального провадження, запобіжний захід може застосовуватися керівником органу прокуратури і до інших осіб, що вчинили тяжке та особливо тяжке кримінальне правопорушення, в разі, якщо незастосування такого заходу призведе до того, що будуть втрачені сліди кримінального правопорушення, чи особа, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення буде переховуватися від слідства та суду [1].

Що стосується порядку прийняття такого рішення, то до даної процедури застосовуються ті ж правила, що і до розгляду таких питань слідчим суддею, а за результатами розгляду прокурором приймається постанова. Після прийняття такого рішення на прокурора покладається обов'язок невідкладно повідомити суд або ж прокурора вищого рівня про прийняття відповідного рішення, про що надати відповідні документи [1].

Хотілося б відзначити те, що делегування повноважень слідчого судді прокурору фактично знищує в таких випадках процедуру здійснення судового контролю, а тому, громадяни позбавляються додаткових гарантій в процесі кримінального провадження, тобто, можна

стверджувати про те, що в такому випадку держава надмірно втручається у права людини. В той же час, стаття 22 КПК України передбачає принцип змагальності, який нівелюється в процедурі делегування повноважень слідчого судді прокурору не дивлячись на те, що законодавець вказує, що кримінальне провадження під час воєнного стану здійснюється на загальних засадах, із урахуванням певних особливостей [1].

Отже, можна стверджувати про те, що розширення процесуальних можливостей керівника прокуратури у зв'язку з делегуванням йому функцій слідчого судді в певній мірі є виправданим через введення правового режиму воєнного стану, оскільки, такі діє є вимушеними та є необхідними для досягнення мети та завдань кримінального провадження загалом. Проте, в такому випадку все ж зберігається досить високий ризик того, що представники правоохоронних органів будуть зловживати даною процедурою, що призведе то до надмірного втручання в права та свободи людини тощо.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI: станом на 1 трав. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення: 29.04.2023).
2. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про попереднє ув'язнення» щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 р. № 2111-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2111-20 (дата звернення: 29.04.2023).
3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : Закон України від 14.04.2022 р. № 2201-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20 (дата звернення: 29.04.2023).

Ключові слова: слідчий суддя, прокурор, делегування, воєнний стан.
Key words: investigative judge, prosecutor, delegation, martial law.
Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ПІДСТАВКА ВАЛЕРІЯ СЕРГІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗМІСТ ТА ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

Згідно з Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України», Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ) є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, на який покладається попередження, виявлення, припинення,

розслідування та розкриття корупційних та інших кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

Щодо правової основи, то діяльність Національного антикорупційного бюро врегульовується Конституцією України, законом України «Про Національне антикорупційне бюро» і нормативно-правовими актами, які прийняті відповідно до них.

Головним завданням НАБУ є протидія корупційним та іншим кримінальним правопорушенням, які були вчинені вищими посадовими особами, які мають повноваження на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також вжиття необхідних законом заходів щодо протидії корупції.

Принципи – правові вимоги. На відміну від об'єктивних законів, принципи є залежними від свідомості людей та від їх пізнання чинних законів суспільства та природи. Це також відноситься і до принципів діяльності Національного антикорупційного бюро України. Принципи діяльності НАБУ, а саме основні вимоги, які відображають мету та суть діяльності даного правоохоронного органу, можливі способи реалізації його діяльності і відкритість для цивільного контролю, закріплено в Конституції України та інших законах, які регулюють діяльність НАБУ.

Принципи діяльності Національного антикорупційного бюро відображають і об'єктивний стан розвитку суспільних відносин, які виникають в процесі функціонування правоохоронного органу, і суб'єктивний – свідомість законодавчої гілки влади, які надали цим принципам статус закону.

Для правильного розуміння принципів діяльності НАБУ, потрібно мати комплексне сприйняття, а саме здатність до системного аналізу та їх взаємодія. Сукупність принципів діяльності НАБУ утворює систему, до якої належать окремі принципи, які мають певні особливості.

Принципи є основою, в наслідок якої формується вміння та здатність дотримуватися певної поведінки та правильно виконувати свої службові обов'язки. Також значення принципів діяльності Національного антикорупційного бюро України може бути проявлено тоді, коли певні суспільні відносини є не врегульовані нормами права, тобто спостерігаються певні прогалини у праві.

Принципи діяльності НАБУ закріплені у ст. 3 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України».

Основними принципами діяльності Національного бюро є:

1) верховенство права;
2) повага та дотримання прав і свобод людини і громадянина;
3) законність;
4) безсторонність та справедливість;
5) незалежність Національного бюро та його працівників;
6) підконтрольність і підзвітність суспільству та визначеним законом державним органам;
7) відкритість для демократичного цивільного контролю;

8) політична нейтральність і позапартійність;
9) взаємодія з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями.

Конституційний суд України у рішенні від 2 листопада 2004 р. № 15-рп/2004 [9] зазначив, що відповідно до ч. 1 ст. 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Верховенство права – панування права в суспільстві. Верховенство права зобов'язує державу його втілювати у своїй діяльності, а саме правотворчій та правозахисній, зокрема у закони, які повинні мати ідеї справедливості, свободи, рівності. Справедливість є однією з основних засад права і є вирішальною для визначення його регулятором суспільних відносин. Саме тому, принцип верховенства права відіграє важливу роль у системі принципів діяльності Національного антикорупційного бюро.

Повага та дотримання прав і свобод людини є також одним з визначальних принципів діяльності НАБУ. Закріплюючи цей принцип, мають на меті реалізувати вимоги ст. 3 Конституції України, відповідно до якої «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою цінністю». НАБУ зобов'язано забезпечувати дотримання Конституції, законів та міжнародних договорів, які є ратифікованими Україною, які закріплюють засади правового статусу людини.

Принцип законності діяльності Національного антикорупційного бюро є провідним принципом функціонування цього правоохоронного органу. Законність має проявлятися в єдності розуміння законів та підзаконних актів; рівності всіх суб'єктів правовідносин перед законом; гарантування прав і свобод людини і громадянина, які закріпленні законом.

Принцип безсторонності та справедливості є продовженням принципу законності та конкретизує важливість виконання завдань, які покладені на НАБУ на засадах рівності всіх учасників правовідносин перед законом.

Наступний принцип є дуже важливим для здійснення завдань покладених на НАБУ – принцип незалежності Національного антикорупційного бюро та його працівників. Незалежність є закріпленою в законодавстві, а саме правовий статус правоохоронного органу, порядок призначення Директора та заборонна втручання у діяльність НАБУ, крім випадків, передбачених законом.

Наступні принципи дуже часто не розмежовують: підконтрольність і підзвітність суспільству та визначеним законом державним органам і відкритість до демократичного цивільного контролю. Відповідно до ст. 26 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» контроль за діяльністю НАБУ здійснюється комітетом Верховної Ради, завданням якого є боротьба з корупцією та злочинністю, в порядку визначеним Конституцією України.

Принцип політичної нейтральності та позапартійності акцентує увагу на неполітичному характері діяльності НАБУ та неможливість впливу на нього політичних сил.

Принцип взаємодії з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями також відіграє важливу роль у діяльності НАБУ. Функціонування антикорупційного органу неможливе окремо від інших державних органів, тому що існує необхідність обміну інформацією щодо запобігання та протидії корупції, встановленні правопорушень, умов та причин, що їм сприяють.

Отже, діяльність Національного антикорупційного бюро України є дуже актуальною в наш час та принципи, які покладені в її основу відіграють важливу роль у нормативно-правовому регулюванні діяльності даного органу. Закріплені принципи є основними з боку виконання повноважень, які покладені на НАБУ та спрямовані на затвердження верховенства права, взаємодію з іншими державними та недержавними структурами.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
2. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18
3. Колодій А. М. Принципи права України : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
4. Рішення Конституційного Суду Украйни від 2 листопада 2004 р. № 15-рп/2004 [Електронний ресурс]. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04

Ключові слова: Національне антикорупційне бюро, верховенство права, законність, незалежність, честь, гідність, справедливість, високопосадові особи.

Key words: National Anti-Corruption Bureau, rule of law, legality, independence, honor, dignity, justice, high-ranking officials.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ПУГАЧ МАРИНА ВІТАЛІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРЯДОК НАБУТТЯ СЛУЖБИ В ДЕРЖАВНОМУ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Протягом тривалого часу українське суспільство обговорювало питання створення антикорупційної структури, яка б відповідала на очікування громадян та ефективно протидіяла корупції. Державне бюро розслідувань (далі – ДБР) було створене в листопаді 2018 р. як третій правоохоронний орган, створений для реалізації антикорупційної політики держави після створення Національного антикорупційного бюро України (даі – НАБУ) та спеціалізованої антикорупційної прокуратури (далі – САП). Ця структура була створена в рамках реформи прокуратури з метою перехоплення її функцій у досудовому розслідуванні.

Як стверджує Л. М. Дубчак, Державне бюро розслідувань є державним органом правоохоронного характеру, який має на меті запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, що належать до його повноважень [2, с. 81].

Служба в органах Державного бюро розслідувань України є однією з активних форм реагування правової держави на злочини, їх причини та наслідки з метою забезпечення дотримання правових норм та принципів законності. Ця служба передбачає виявлення загроз, що порушують існуючий правовий порядок, запобігання та припинення злочинів, відновлення порушеного правового порядку та притягнення до юридичної відповідальності тих, хто порушує закон.

Відповідно до Закону України «Про Державне бюро розслідувань» працівниками цього органу вважаються особи рядового і начальницького складу, державні службовці та особи, які уклали трудовий договір (контракт) із Державним бюро розслідувань (п. 1 ст. 14) [1].

Служба в органах Державного бюро розслідувань України є державною службою особливого характеру, що полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України (п. 2 ст. 14). Крім того, ст. 14 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» містить низку положень, що безпосередньо визначають базові засади служби в органах Державного бюро розслідувань України [1].

Для прийняття на службу до Державного бюро розслідувань необхідно пройти конкурсну комісію. Пряме прийняття на службу без проведення конкурсу заборонено.

Про початок проведення конкурсу на заміщення вакантних посад в Державному бюро розслідувань робиться офіційне повідомлення не пізніше ніж за 15 робочих днів до початку проведення самого конкурсу відповідно з рішенням Директора державного бюро розслідувань (директора територіального органу) на офіційному вебсайті цього органу.

У цьому повідомлені, зазначає О. О. Храпенко, обов'язково зазначається наступна інформація: найменування та місцезнаходження органу Бюро, в якому оголошується конкурс, та строки його проведення; перелік та кількість вакантних посад, на які оголошується конкурс; перелік обмежень, за наявності яких особа не може претендувати на посаду в органі Бюро; кваліфікаційні вимоги та критерії професійної придатності для зайняття відповідної посади в органі Бюро; перелік документів, які претендент на посаду має подати до конкурсної комісії, та строки їх подання (не пізніше ніж за 15 робочих днів до дня оприлюднення оголошення); адресу та контакти конкурсної комісії, яка здійснює прийом документів [3, с. 67].

У рамках конкурсу відбираються громадяни України, які мають відповідні особисті, ділові, моральні, вікові, освітні та професійні

якості та стан здоров'я, необхідні для ефективного виконання службових обов'язків. Хоча за винятком окремих керівників, призначення на посади у Державному бюро розслідувань здійснюється за результатами відкритих конкурсів, які проводяться конкурсними комісіями. Крім того, кваліфікаційні вимоги та критерії професійної придатності перевіряються під час конкурсу. Працівники Державного бюро розслідувань працюють на умовах контракту.

Отже, служба в органах Державного бюро розслідувань України охоплює професійну, публічну та політично нейтральну діяльність з попередження, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, які належать до їх компетенції. Ця робота здійснюється службовцями, які були призначені на посади в органах Державного бюро розслідувань України.

Список використаних джерел

1. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 листопада 2015 р. № 794-VIII. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-19
2. Дубчак Л. М., Гулак О. В. Створення Державного бюро розслідування як державного правоохоронного органу влади України та проблеми його професіоналізації. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2021. Вип. 22. С. 80–85.
3. Храпенко О. О. Причини та передумови створення Державного бюро розслідувань. *Державне бюро розслідувань: на шляху розбудови* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 16 черв. 2018 р.) / редкол.: Г. О. Ульянова (голова) та ін. Одеса : Юрид. літ., 2018. 432 с.

Ключові слова: правоохоронні органи, державне бюро розслідувань, служба.
Key words: law enforcement agencies, state bureau of investigations, service.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

РАЗБІТНОВ ЄВГЕН СЕРГІЙОВИЧ

студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВЕРХОВНОГО СУДУ

Верховний Суд – найвищий суд у системі судоустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом [2].

На сьогодні у складі Верховного Суду України працює 179 суддів, які займаються розглядом справ, що входять до їх компетенції. За словами Голови ВС Всеволода Князєва у 2022 р. Верховний Суд України розглянув близько 71 тис. справ.

Історія виникнення найвищого судового органу починається в XIX ст., а саме в 1864 р., коли почали проводити судову реформу. В наслідок цього в імперії з'явилися перші суди, а найвищим судовим

органом став Правлячий сенат. За доби УНР та Української Держави Скоропадського найвищим судовим органом був Генеральний суд, утворений в грудні 1917 р. Генеральний суд складався з трьох департаментів: цивільного, карного, адміністративного й виконував функції на всій території України. За доби Директорії Генеральний суд почав називатися Найвищим судом УНР. Після утвердження радянської влади в Україні повноваження найвищого судового органу почав виконувати Верховний Суд УРСР, утворений у 1922 р.

З 1991 р. найвищий судовий орган в системі судів загальною юрисдикції України отримав назву Верховний Суд України. У 2016 р. були внесені зміни до Конституції України та прийнятий новий Закон України «Про судоустрій та статус суддів». Це призвело до створення нового Верховного Суду як найвищого органу у системі судоустрою України. Новий судовий орган розпочав роботу у 2017 р. Одночасно триває процес ліквідації колишнього Верховного Суду України.

Верховний суд здійснює правосуддя як суд касаційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, – як суд першої або апеляційної інстанції, в порядку, встановленому процесуальним законом, здійснює аналіз судової статистики, узагальнення судової практики, надає висновки щодо проєктів законодавчих актів, які стосуються судоустрою, судочинства, статусу суддів, виконання судових рішень та інших питань, пов'язаних із функціонуванням системи судоустрою, надає висновок про наявність чи відсутність у діяннях, у яких звинувачується Президент України, ознак державної зради або іншого злочину, вносить за зверненням Верховної Ради України письмове подання про неспроможність виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я, звертається до Конституційного Суду України щодо конституційності законів, інших правових актів, а також щодо офіційного тлумачення Конституції України, забезпечує однакове застосування норм права судами різних спеціалізацій у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом, здійснює інші повноваження, визначені законом.

До складу Верховного Суду входять судді у кількості не більше двохсот. У складі Верховного Суду діють: 1) Велика Палата Верховного Суду; 2) Касаційний адміністративний суд; 3) Касаційний господарський суд; 4) Касаційний кримінальний суд; 5) Касаційний цивільний суд. До складу кожного касаційного суду входять судді відповідної спеціалізації. У кожному касаційному суді утворюються судові палати з розгляду окремих категорій справ з урахуванням спеціалізації суддів [2].

На сьогодні Верховний Суд України відіграє важливу роль у забезпеченні правосуддя в країні. Орган проводить аналіз рішень нижчих судів, вирішує складні судові справи, а також забезпечує однакове застосування законів та прав в усіх регіонах країни. Одним з прикладів судових процесів, що були розглянуті Верховним Судом є справа з питань націоналізації ПриватБанку. Велика Палата Верховного Суду 15 лютого 2023 р. підтвердила, що повернення ПриватБанку колишнім власникам неможливе. Зокрема, залишилася в дії ухвала Господарського суду міста Києва від 2 червня 2021 р., якою було закрито

провадження у справі про визнання недійсними договорів купівлі-продажу ПриватБанку, внаслідок яких держава набула у власність 100 % акцій банку в грудні 2016 р. Це рішення має значний вплив на банківський сектор та економіку країни загалом.

Проте, Верховний Суд України також має свої проблеми, зокрема, повільний темп вирішення судових справ, що призводить до порушення прав і законних інтересів громадян та підприємств. Також існує питання щодо кадрової забезпеченості Верховного Суду, яка повинна бути забезпечена професійними та досвідченими суддями.

Після розгляду та аналізу діяльності й сутності Верховного Суду, можна підсумувати, що цей орган є невід'ємною складовою правосуддя в країні та відіграє важливу роль у прагненні України стати правовою державою не тільки де-юре, а й де-факто. Верховний Суд приймає важливі рішення, які мають великий вплив на розвиток правової системи України. Проте, у діяльності Верховного Суду є певні проблеми, про які було сказано раніше. Отже, необхідно постійно вдосконалювати діяльність Верховного Суду, забезпечуючи ефективну та прозору роботу, яка відповідатиме вимогам правової держави та забезпечуватиме захист прав та свобод громадян.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. С. 141. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19
3. Судові та правоохоронні органи. 2-ге вид. Львівський державний університет внутрішніх справ / М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, Ю. С. Назар, М. Т. Гаврильців та ін. Видано в авт. ред. 2016. 374 с.
4. Верховний Суд. *Судова влада України*. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/

Ключові слова: суд, правосуддя, Верховний Суд, державний орган, закон, права.

Key words: court, justice, Supreme Court, sovereign body, law, rights.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

РИБЧИНСЬКИЙ ЄВГЕНІЙ ВАДИМОВИЧ

студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ, СТРУКТУРА ТА ЗАВДАННЯ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

Міністерство Юстиції є одним з ключових органів влади, який відповідає за забезпечення правосуддя та законності в державі. Основні функції Міністерства Юстиції полягають у забезпеченні реалізації державної політики в галузі права, захисту прав та свобод громадян, забезпеченні правопорядку та правової безпеки в Україні. Для досягнення цих цілей Міністерство виконує, та забезпечує реєстрацію актів громадянського стану, таких як народження, шлюб, смерть, а також реєстрацію юридичних осіб, ведення реєстрів нерухомості, забезпечує державний контроль за проведенням господарських операцій з нерухомістю, організовує та забезпечує функціонування органів нотаріату, проводить конкурси на зайняття вакансій у судах, здійснює контроль за діяльністю виконавчих органів. Також Міністерство Юстиції відповідає за ведення державної реєстрації громадських формувань, політичних партій та виборчих блоків. Воно забезпечує збереження та доступ до державних архівних документів, розробляє проєкти законів та нормативно-правових актів з питань своєї компетенції, бере участь у розробленні міжнародних договорів з питань правової співпраці.

Міністерство юстиції в Україні відповідає за забезпечення додержання законодавства в сфері юстиції, зокрема за реалізацію наступних завдань:

1. Розроблення та вдосконалення законодавства в сфері юстиції.
2. Організація реєстрації громадських формувань, а також реєстрація актів цивільного стану (народження, шлюб, смерть).
3. Забезпечення дотримання правил надання юридичних послуг.
4. Контроль за додержанням законодавства про державну реєстрацію нерухомості, прав на нерухомість та їх обтяжень.
5. Забезпечення державного нагляду за дотриманням законодавства про нотаріат.
6. Організація діяльності державних виконавців.
7. Здійснення контролю за виконанням судових рішень та прийняття заходів для забезпечення їх виконання.

Крім того, Міністерство Юстиції забезпечує розробку та впровадження програм навчання з питань права, організацію конференцій, семінарів та інших заходів, спрямованих на підвищення рівня правової культури в Україні.

У своїй діяльності Міністерство Юстиції керується конституційними принципами правової держави, зокрема, дотриманням прав людини та громадянських свобод, законності та рівності перед законом, недоторканості власності, свободи діяльності громадян та юридичних осіб, а також інших принципів права, встановлених у законодавстві

України. Завдання Міністерства Юстиції полягає в забезпеченні реалізації державної політики в галузі права, захисту прав та свобод громадян, забезпеченні правопорядку та правової безпеки в Україні. Міністерство здійснює свої функції через встановлені законодавством процедури та механізми, зокрема, через систему державних реєстрів та інших механізмів, які забезпечують доступ до інформації та документів у сфері його компетенції.

Структура Міністерства Юстиції передбачає наявність керівництва, головного управління, територіальних управлінь та інших підрозділів. Головним органом управління є Міністр Юстиції, який призначається на посаду Президентом України за погодженням з Верховною Радою України, який очолює роботу всієї системи та несе відповідальність за її діяльність, має центральний орган управління, який складається з керівництва, структурних підрозділів та їхніх територіальних підрозділів.

Щодо структури Міністерства Юстиції, вона включає в себе такі головні підрозділи:

1. Апарат Міністра Юстиції – забезпечує реалізацію стратегічних завдань Міністерства та взаємодію з іншими органами влади, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами.

2. Департамент правової політики – здійснює розробку, аналіз та вдосконалення законодавства в Україні.

3. Департамент державної реєстрації – відповідає за проведення державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та інших суб'єктів господарювання.

4. Департамент з питань виконання кримінальних покарань – здійснює контроль за виконанням кримінальних покарань, веденням обліку виконання покарань та організацію роботи зі спеціальними закладами виконання покарань.

5. Департамент державної виконавчої служби – забезпечує організацію та контроль за діяльністю державної виконавчої служби. – Департамент інформаційних технологій та кадрів – відповідає за розробку та впровадження інформаційних систем Міністерства та підтримку персоналу.

6. Департамент інтернаціонального правового співробітництва – забезпечує реалізацію державної політики з питань міжнародного права та правосуддя.

Отже, Міністерство Юстиції відіграє важливу роль у забезпеченні правопорядку та правової безпеки в Україні. Основні функції Міністерства включають реєстрацію юридичних та фізичних осіб-підприємців, некомерційних організацій, прав на нерухоме майно, контроль за дотриманням законодавства та забезпечення доступу до інформації. Ці функції спрямовані на забезпечення захисту прав та свобод громадян, а також на забезпечення ефективної діяльності підприємств та організацій в Україні.

Список використаних джерел

1. Армаш Н. Особливості відповідальності «державних політичних діячів»: співвідношення політики та закону. *Юридичний журнал.* 2005. № 11. URL: http://www.justinian.com.ua (назва з екрану).
2. Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади : монографія. Харків : Право, 2005. 304 с.
3. Інформаційна відкритість української влади : аналіт. доп. / О. В. Литвиненко та ін. Київ : Ліра, 200557 с.
4. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Київ : Преса України, 1997. 80 с.

Ключові слова: юстиція, державні органи, апарат, державна служба.
Key words: justice, civil control, apparatus, public service.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

РИНКУН МАРІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЯК ОДНЕ З ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ ДЕРЖАВНОГО ДЕПАРТАМЕНТУ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ

Організація примусового виконання рішень є однією з основних функцій Державного департаменту виконавчої служби, який здійснює контроль за дотриманням законодавства в сфері виконавчого провадження. Примусове виконання рішень є необхідним елементом забезпечення законності та справедливості в суспільстві [1; 2].

Державний департамент виконавчої служби відповідає за організацію та координацію роботи виконавчих органів, які здійснюють примусове виконання рішень. Органи виконавчої влади мають право застосовувати різноманітні заходи для забезпечення виконання рішень, такі як арешт майна, зупинення банківських рахунків, вилучення майна, в тому числі й іноземного [2; 4].

Виконання рішень має здійснюватися в межах закону та з урахуванням прав та інтересів громадян [2].

Державний департамент виконавчої служби здійснює контроль за діяльністю виконавчих органів та забезпечує їхню взаємодію з іншими органами влади, судами та правоохоронними органами [2].

Організація примусового виконання рішень включає такі етапи:

1. Отримання виконавчого документу – це рішення суду, рішення арбітражу, постанова прокурора, виконавчий лист тощо.

2. Підготовка до виконання – з цього етапу починається безпосередньо підготовка до виконання виконавчого документу. Вона включає в себе перевірку документа на правильність форми, достовірність даних, визначення об'єкта виконання та ін.

3. Виконання рішення – на цьому етапі проводяться конкретні дії, спрямовані на забезпечення виконання рішення. Виконання може бути грошовим, коли необхідно відшкодувати збитки, нараховані за різними підставами, або негрошовим, коли необхідно здійснити певні дії.

4. Підведення підсумків – на цьому етапі оцінюється результат виконання рішення. Якщо рішення було виконано повністю, то виконавчий документ закривається. Якщо ж рішення не було виконано повністю, то виконавчий документ передається до відділу по роботі з боржниками для подальшої роботи з ним.

Організація примусового виконання рішень є складним і багатоплановим процесом, який потребує від виконавчої служби знань з різних областей, включаючи право, економіку та психологію. Для успішного виконання рішень виконавча служба повинна мати високу кваліфікацію своїх співробітників, а також відповідну технічну базу.

Одним з головних проблем, з якими стикається Державний департамент виконавчої служби при організації примусового виконання рішень, є відсутність добре розвиненої системи виконавчих процедур, що призводить до затягування виконання рішень на довгий термін, або навіть не здійснюватися взагалі. Крім того, існує проблема з погашенням боргів боржниками, які не мають достатньої фінансової здатності, що також ускладнює процес виконання рішень [3; 4; 5].

Одним із головних завдань Державного департаменту виконавчої служби є забезпечення ефективного та оперативного виконання рішень. Для цього необхідно забезпечити належну організацію роботи виконавчих органів, забезпечити їхню професійну підготовку та сприяти вдосконаленню законодавства у сфері виконавчого провадження [4].

До завдань Державного департаменту виконавчої служби також належить забезпечення охорони прав громадян та їхніх інтересів у процесі примусового виконання рішень, для цього виконавчі органи зобов'язані виконувати рішення з урахуванням прав та інтересів сторін провадження.

Організація примусового виконання рішень має важливе значення для забезпечення дотримання законності та правопорядку в суспільстві. У разі не виконання рішень суду чи інших компетентних органів, можуть порушуватися права громадян та виникати соціальні конфлікти [5].

Отже, Державний департамент виконавчої служби має вирішальне значення у забезпеченні належної організації та координації роботи виконавчих органів, забезпечення дотримання законності та прав громадян у процесі примусового виконання рішень, а значить і ключову роль для держави у введені інституту примусового виконання рішень.

Організація примусового виконання рішень є однією з основних функцій Державного департаменту виконавчої служби. Державний департамент виконавчої служби відповідає за організацію та координацію роботи виконавчих органів, які здійснюють примусове виконання рішень.

До завдань Державного департаменту виконавчої служби належить забезпечення ефективного та оперативного виконання рішень, охорони прав громадян та їхніх інтересів у процесі виконання

рішень, а також взаємодії з іншими органами влади, судамита правоохоронними органами для забезпечення правопорядку та дотримання законів.

Для досягнення своїх завдань Державний департамент виконавчої служби здійснює ряд заходів, зокрема:організовує підготовку та підвищення кваліфікації працівників виконавчої служби, розробляє та удосконалює законодавчі акти у сфері виконавчого провадження, здійснює моніторинг роботи виконавчих органів та забезпечує їх координацію, здійснює співпрацю з іншими органами влади, судами та правоохоронними органами, забезпечує збір та обробку інформації про стан виконавчого провадження та його результативність, здійснює контроль за виконанням рішень суду та інших компетентних органів, забезпечує розробку та впровадження новітніх технологій у сфері виконавчого провадження, взаємодіє з громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами з питань покращення виконавчого провадження [2].

Зважаючи на вище наведене, можна зробити висновок, що діяльність спрямована на покращення організації та координації роботи виконавчих органів, забезпечення охорони прав та інтересів громадян у процесі примусового виконання рішень. При цьому Державний департамент виконавчої служби необхідно забезпечити необхідними ресурсами для виконання своїх завдань, а також підтримувати постійний діалог з громадськістю та підприємствами з метою вдосконалення своєї діяльності та вирішення проблем виконавчої служби [3].

Отже, організація примусового виконання рішень є важливим елементом правової системи кожної країни, Україна не є винятком, і для забезпечення ефективного функціонування виконавчої служби було створено Державний департамент виконавчої служби [4].

Для досягнення своїх цілей Державний департамент виконавчої служби здійснює ряд заходів, спрямованих на покращення ефективності виконавчого провадження та підвищення якості надання виконавчих послуг. До таких заходів належать підвищення кваліфікації працівників виконавчої служби, застосування інформаційних технологій у роботі [6], удосконалення процедур примусового виконання рішень та інші.

Список використаних джерел

1. Про виконавче провадження : Закон України від 02.10.2012 р. № 5203-VI.
2. Про затвердження Положення про Державний департамент виконавчої служби : Постанова Кабінету Міністрів від 25.09.2019 р. № 835.
3. Козловська І. І. Організаційно-правові аспекти виконавчого провадження в Україні. *Юридичний журнал «Право України»*. 2017. № 1 (39).
4. Шлапак О. О. Організація виконавчої служби: проблеми та шляхи їх вирішення. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2019. № 1 (76).
5. Бєлан В. І. Примусове виконання рішень суду: теоретичні та практичні аспекти. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 6.

6. Морозова І. Ю. Застосування інформаційних технологій у виконавчому провадженні. *Юридичний журнал «Право України»*. 2018. № 2.

Ключові слова: рішення, департамент, примус, виконання, організація.
Key words: decision, department, coercion, execution, organization.
Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

РЯБОКОНЬ ОЛЬГА ЮРІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан – це конкретний правовий режим, який вводиться в Україні або в окремих її місцях у випадку збройної агресії проти України, нападу на неї, а також якщо є якась небезпека для незалежності та територіальної цілісності держави [1]. В Україні о 05:30 24 лютого 2022 р. було запроваджено воєнний стан на перших 30 днів. Рішення було затверджено у зв'язку з військовою агресією країни сусіда російської федерації проти України. З цього дня дія воєнного стану на території України неодноразово продовжується.

Тут можна зазначити, що воєнний стан в Україні є особливим правовим режимом діяльності не тільки поліції, але й органів місцевого самоврядування, державної влади у деяких обставинах, які пов'язані не тільки з обставинами зовнішнього характеру – наприклад, необхідністю відбиття агресії рф проти України, але й потребами забезпечувати громадський порядок та безпеку в середині нашої держави. Наразі ці функції найбільше покладено саме на органи Національної поліції.

Діяльність поліцейських є гарантією функціонування правового суспільства забезпечення охорони прав, свобод і законних інтересів громадян України. На правоохоронні органи покладено конституційний обов'язок забезпечувати безпеку в середині держави й цілісність України. У цей складний період героїчного спротиву до країни агресора – поліцейські ефективно забезпечують порядок та протидіють злочинності, героїчно боронять суверенітет і недоторканість країни.

Національній поліції відведено особливе місце, воно зумовлене змістом її завдань і функцій не тільки в умовах воєнного стану, але й тих, які визначені Законом України «Про Національну поліцію» [2]. Адже саме від продуктивності роботи Національної поліції залежить забезпечення внутрішньої безпеки держави в умовах наявного воєнного стану.

Робота Національної поліції України трішки змінилась, а саме їх повноваження розширили на час воєнного стану. Так, НПУ зможе

отримувати безоплатно інформацію від, органів місцевого самоврядування, державних органів, юридичних осіб, зокрема щодо військовополонених, згідно до ч. 36 ст. 23 ЗУ «Про Національну поліцію» [2].

Також Національна поліція отримує право на конвоювання осіб, які затримані за підозрою у вчиненні певного правопорушення, в найбільшій мірі кримінального, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі, а також вона охороняє їх у залі суду та доставляє їх до місця призначення, за ч. 37 ст. 23 ЗУ «Про Національну поліцію» [2].

Також уповноважені на оперативне розмінування, у частині виявлення, знешкодження та знищення вибухівок, які можуть бути чи є засобами, предметами, знаряддями вчинення адміністративних або кримінальних правопорушень; техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події; на організацію робіт з надання, позбавлення та підтвердження допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт – це зазначено в ч. 39, 40, 41 ст. 23 ЗУ «Про Національну поліцію» [2].

Представники поліції розширюють співпрацю з Європейським поліцейським офісом (Європолом) та діють як Національний контактний пункт між компетентними органами України та Європолом; представляють та забезпечують виконання зобов'язань України в Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерполі та виступають як Національне центральне бюро Інтерполу; здійснюють збір біометричних даних осіб, відповідно до ч. 42, 43, 45 ст. 23 ЗУ «Про Національну поліцію» [2].

Робітникам поліції гарантується безкоштовне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я будь-якої форми власності під час війни, згідно ч. 10 ст. 95 ЗУ «Про Національну поліцію» [2]. Тут варто зауважити, що до введення воєнного стану, поліцейським також гарантувалося безкоштовне медичне забезпечення, однак тільки в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України.

Крім того, розширено підстави для зупинення транспортного засобу та перевірки поліцейським документів особи. Документи підлягатимуть перевірці у лише у тому разі: якщо особа володіє зовнішніми рисами, схожими на зовнішні риси особи, яка є в розшуку, або взагалі безвісти зниклої особи, або незаконно залишила місце для утримання військовополонених; якщо є інформація, яка свідчить про те, що водій або пасажир транспортного засобу є особою, яка незаконно залишила місце для утримання військовополонених.

Національна поліція працює ефективно у кожному куточку України. Наприклад, особовий склад поліції Кіровоградської області цілодобово забезпечує правовий режим воєнного стану. Також продовжує виконувати свої основні завдання: охороняє правопорядок, реагує на звернення громадян, документує і розкриває різного характеру злочини, попереджає та припиняє правопорушення. Разом з військовослужбовцями (у більшості територіальною обороною) та добровольцями поліцейські слідкують за в'їздом і виїздом до Кіровоградської області на 7 блокпостах, стежить за переміщенням

людей, транспорту і вантажівок, оглядають і роблять їх перевірку. Так, від початку уведення воєнного стану правоохоронці перевірили на блокпостах більше 48 тис. громадян.

Крім того, робітники поліції продовжують виконувати свою роботу і безпосередньо в гарячих точках. Вони рятують з-під обстрілів, за потреби доставляють мешканцям гуманітарну допомогу та допомагають людям евакуйовуватися.

Один легендарний десантник 79 аеромобільної бригади, начальник патрульної поліції та учасник війни на сході України Євген Жуков розповів про особливості діяльності поліцейських під час воєнного стану. Він запевняє, що правоохоронці працюють в посиленому режимі – забезпечують діяльність блокпостів, перевіряють документи та транспортні засоби, проводять евакуацію населення, проводять пошук і розслідувальну роботу з диверсантами, а також протидіють мародерству. Євген зазначав: «Коли в Україні розпочалася повномасштабна війна, поліцейські роблять свою роботу на всіх напрямках: хто палить танки, хто воює, хто допомагає цивільним, хто годує їх, хто евакуює людей… Тому ми показали справжнє своє обличчя» [3].

Враховуючи вищесказане можна запевняти, що робітники Національної поліції роблять все можливе і навіть набагато більше, що не входить в їх обов'язки в умовах воєнного стану. Поліцейські показали, що вони можуть забезпечити внутрішній порядок в державі, починаючи від взаємодії з військовим командуванням і закінчуючи очищенням міст після звільнення від російських окупантів, при цьому вступають на добровільній основі до створеного полку патрульної поліції. Можна із впевненістю стверджувати, що поліцейські дійсно показують наскільки вони кваліфіковані працівники, виконуючи свої прямі професійні обов'язки та навіть більше ніж від них могли очікувати громадяни України.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України. від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості ВРУ*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості ВРУ*. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19
3. Інтерв'ю Євгена Жукова про роботу поліції. URL: https://lb.ua/society/2022/03/10/508903_ukrainskiy_svidok_pokazav_yak.html

Ключові слова: Національна поліція України, діяльність, повноваження.
Key words: National Police of Ukraine, activities, powers.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Свида О. Г.

САМОХВАЛ АЛІНА ВІТАЛІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ СУДДІВ

Після прийняття у червні 2016 р. закону «Про судоустрій і статус суддів» та багатьох правок до нього, невизначеними залишаються деякі поняття, що є основоположними під час відбору кандидатів на посаду судді. Вимоги до кандидатів на посаду судді в Україні визначені Конституцією України та законами про судоустрій та статус суддів. Основні вимоги на посаду судді в Україні такі: громадянство України, повна дієздатність, вік від 30 років до 65 років, вища юридична освіта, наявність стажу роботи у сфері права не менше 5 років, володіння державною мовою, відсутність судимості, високі моральні та етичні стандарти, компетентність та доброчесність [1]. На даний час моральні якості та доброчесність є із важливих критеріїв при призначенні на посади суддів, і це викликає зацікавленість. Практика доброчесності є ключовою категорією у формуванні морально-етичного іміджу суддів, запорукою формування довіри людей до суддів та всієї системи правосуддя.

Громадяни очікують від суддів не лише правових знань, а й гідної, чесної, об'єктивної та безкомпромісної поведінки. Однак слід зазначити, що поняття «доброчесність» не роз'яснено детально в жодному нормативно-правовому акті в Україні, і це слід вважати суттєвою прогалиною, яка впливає на процес оцінювання суддів на відповідність моральним стандартам.

Звертаючись до термінології, сучасні словники дають таке визначення: Доброчесність – це позитивна моральна якість, яка визначається совістю та волею людини, є універсальною і постійною характеристикою людини, її способу життя, її поведінки; якість, яка демонструє готовність і бажання здатність особистості свідомо і послідовно спрямовувати свою діяльність і поведінку на принципи добра і справедливості [2, с. 387].

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття доброчесний розглядають як той, який живе чесно, дотримується всіх правил моралі, такий, який є проявом чесності, моралі [3, с. 308].

Доброчесність державної влади може в найбільш загальному вигляді означати високоморальну характеристику її представників, діяльність яких спрямовується на досягнення добра як для кожної окремої людини, так і для суспільства загалом [4]. Доброчесність суддів включає в себе не тільки їхнє особисте моральне та етичне ставлення до професійних обов'язків, але й їхню здатність діяти безпристрасно, професійно та компетентно, дотримуючись вимог законів та процесуальних правил. Доброчесність суддів є особливо важливою для забезпечення правової держави та довіри громадян до судової влади. Тому вона має бути однією з ключових вимог до кандидатів на посади суддів та постійною практикою в роботі всієї судової гілки влади.

Невирішеним залишається питання критеріїв оцінки доброчесності. У своїй роботі Віта Федорович до основних рис доброчесної поведінки у сфері професійної діяльності суддів віднесла: 1) професійну чесність; 2) гідність; 3) справедливість; 4) тактовність; 5) професійний обов'язок [5].

Доброчесність як поняття визначає необхідні морально-правові складові професії та громадської діяльності судді, визначає межі та способи поведінки судді, яка ґрунтується на дотриманні моральних засад і правил поведінки, шанобливому ставленні до громадян та чесності у власному житті, виконанні своїх професійних обов'язків та розпорядженні державними ресурсами.

У доповіді «Суддівська етика – принципи, цінності та якості» конференції Генеральної Асамблеї Європейської мережі рад юстиції у 2010 р. було акцентовано увагу на понятті доброчесності суддів. Судді виконують свої обов'язки чесно, в інтересах правосуддя та суспільства. Суддя повинен поводитися благородно як в громадському, так і в особистому житті. Принцип доброчесності випливає з двох обов'язків: обов'язку доброчесності та обов'язку зберігати гідність і честь.

Отже, суддівську доброчесність можна визначити як професійну трансформацію категорії доброчесності в суддівську професію. Крім того, можна виділити етичні стандарти, що стосуються статусу судді, а саме: загальні вимоги (принципи верховенства права та законності, гуманності тощо); вимоги до поведінки під час здійснення правосуддя (об'єктивності, неупередженості) тощо. Професійну етику та доброчесність судді можна розглядати як систему моральних зобов'язань і відносин, що відображають ставлення судді до своєї професії, що демонструє моральну відповідальність і готовність виконувати службові обов'язки. Професійна етика судді включає такі поняття, як обов'язок, відповідальність, честь, совість, гідність, справедливість і такт.

Отже, можна зробити висновок, що концепція та модель оцінки доброчесності суддів (кандидатів на посаду судді) існує, але нормативне закріплення цієї концепції відсутнє. Це спричинює прогалини та можливість маніпуляції цим поняттям. Доброчесність є однією з найважливіших вимог до кандидатів на посади суддів, це пов'язано з тим, що судді відповідають за розгляд і вирішення важливих справ, які безпосередньо стосуються прав та інтересів людей. Тому, для забезпечення довіри громадян до судової влади та її ефективної роботи, доброчесність суддів є надзвичайно важливою. Оцінка доброчесності кандидатів на посади суддів включає перевірку їхньої моральної та етичної поведінки, професійної репутації та наявності конфліктів інтересів.

Список використаних джерел

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 31. Ст. 545. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19
2. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики: Словник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.

3. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1383 с.
4. Бангалорські принципи діяльності судді : Резолюція № 2006/23 Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_j67
5. The global corruption barometer 2013 is the biggest ever survey tracking world-widepublic opinion on corruption. Transparency International. URL: https://www.transparency.org/en/gcb/global/global-corruption-barometer-2013

Ключові слова: суддя, доброчесність, процес перевірки суддів на доброчесність, суддівська етика, закон «Про судоустрій і статус суддів».
Key words: judge, integrity, process of vetting judges for integrity, judicial ethics, law "On the Judicial System and Status of Judges".

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

САРНИЦЬКА СОФІЯ ІГОРІВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ СУДДІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

З набуттям Україною незалежності в 1991 р. країна почала наближення своїх стандартів до зарубіжних, і це не обходить і систему судоустрою. Вивчення зарубіжного досвіду припинення правового статусу судді надасть змогу дослідити особливості зарубіжного законодавства в цій сфері та виокремити правові норми, імплементація яких в законодавство України сприяла б зростанню рівня забезпечення прав та свобод індивіда при припиненні з ним як працівником трудових правовідносин.

На конституційному рівні закріплені основи підстави припинення повноважень судді, серед яких досягнення суддею шістдесяти п'яти років; припинення громадянства України або набуття суддею громадянства іншої держави; набрання законної сили рішенням суду про визнання судді безвісно відсутнім або оголошення померлим, визнання недієздатним або обмежено дієздатним; смерті судді; набрання законної сили обвинувальним вироком щодо судді за вчинення ним злочину [1; 2]. Ці підстави мають на меті забезпечити правову відповідальність та забезпечити дотримання професійних стандартів у суддівській діяльності.

Незважаючи на те, що багато країн Європи мають спільні принципи демократії та правової держави, законодавство щодо припинення повноважень суддів може відрізнятися залежно від конкретної країни. У багатьох країнах Європи, таких як Франція, Німеччина, Італія та інші, підстави для припинення повноважень суддів також можуть включати

порушення етики, професійного поведінки, або законів. Особливо важливою є незалежність судів, і деякі країни мають законодавчі обмеження на те, які дії можуть призвести до звільнення суддів. Наприклад, у Франції закон забороняє припинення повноважень суддів за будь-яких інших підстав, окрім добровільної відставки, до досягнення пенсійного віку або випадків судової реформи.

Підстави припинення повноважень суддів у країнах Європи можуть впливати на підстави, які застосовуються в Україні, оскільки зараз існує тенденція до приведення національного законодавства до європейських стандартів. Українські правники шукають способи для забезпечення незалежності суддів, і в цьому контексті можна зважати на досвід країн Європи. Однак, при розгляді впливу підстав припинення повноважень суддів в Європі на Україну важливо зазначити, що кожна країна має свою унікальну ситуацію та потреби. Не можна однозначно стверджувати, що підстави припинення повноважень суддів, які діють в одній країні Європи, будуть ефективними або застосовуватися в тому ж самому розумінні в Україні. Україна має свої унікальні проблеми та виклики у сфері судової влади, такі як корупція, тиск на суддів та інші виклики, які вимагають відповідних підходів та рішень. Однак, розгляд підходів та практик, що успішно використовуються в країнах Європи, може допомогти Україні знайти власні шляхи до забезпечення ефективності та незалежності суддів в країні.

У підсумку слід зазначити, що підстави припинення повноважень суддів в країнах Європи можуть впливати на зміни законодавства у цій сфері в Україні. Україна може використовувати досвід країн Європи, щоб знайти власні шляхи до забезпечення ефективності та незалежності судової влади. Найважливіше – це знайти оптимальні підходи та рішення, які будуть враховувати специфіку української ситуації та вимоги міжнародних стандартів забезпечення незалежності суддів та ефективності правосуддя.

Отже, реформування підстав припинення повноважень суддів в Україні є важливим аспектом забезпечення незалежності судової влади. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» визначає підстави для припинення повноважень суддів, а також встановлює процедури, які мають бути дотримані при їх застосуванні. Розгляд підходів та практик, що успішно використовуються в країнах Європи, може допомогти Україні знайти власні шляхи до забезпечення ефективності та незалежності юстиції в Україні.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 02.04.2023).
2. Закон України «Про судоустрійі статус суддів»: від 06.12.2016 р. № 1774-VIII. URL: https://ips.ligazakon.net/document/T161402?an=2182

Ключові слова: суд, судова влада, правосуддя, зарубіжний досвід, припинення повноважень судді.
Key words: court, judicial power, justice, foreign experience, termination of a judge's powers.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

СЕМЧУК ВАЛЕРІЯ ВАЛЕНТИНІВНА

студентка 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОФІС ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Офіс Генерального прокурора є однією з найважливіших інституцій у системі правоохоронних органів України, відповідальною за забезпечення додержання законів та прав людей. Саме тому дослідження діяльності цього органу є важливим з погляду реалізації правосуддя та захисту демократичних цінностей.

У цій роботі будуть розглянуті основні аспекти організації та діяльності Офісу Генерального прокурора, взаємодія з іншими органами прокуратури та аналіз проблем з можливими шляхами їх подолання для забезпечення ефективної правової системи в державі.

Основною роллю Офісу Генерального прокурора є захист конституційних прав та свобод людини і громадянина, законних інтересів суспільства та держави шляхом проведення обґрунтованого та ефективного державного обвинувачення у справах, що стосуються вчинення злочинів, порушення прав людини та громадянина, корупції, тероризму, злочинів проти національної безпеки.

Одна з головних функцій Офісу Генерального прокурора – це забезпечення проведення об'єктивного та незалежного розслідування злочинів та порушень законодавства. Для цього Офіс веде співпрацю зі слідчими та правоохоронними органами, щоб забезпечити проведення компетентного, повного та об'єктивного розслідування кожного злочину.

Крім того, Офіс Генерального прокурора здійснює нагляд за додержанням законів у сферах права, що мають суспільний інтерес. Так, наприклад, прокурор може втручатися в діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування для забезпечення додержання прав громадян.

Якщо говорити за взаємодію ОГП та органів прокуратури, то згідно з Законом України «Про прокуратуру» Офіс Генерального прокурора організовує та координує діяльність усіх органів прокуратури з метою забезпечення єдності заходів, що спрямовані на боротьбу зі злочинністю та забезпечення законності.

Проаналізувавши Закон України «Про затвердження Порядку координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії

злочинності» можна зробити висновок, що головними завданнями координації можна вважати забезпечення єдності методів роботи між різними рівнями прокуратури, розробку та впровадження у діяльність органів прокуратури сучасних підходів для боротьби зі злочинністю, впровадження заходів щодо підвищення якості роботи прокуратури та її ефективності [3].

Також варто наголосити на тому, що Офіс Генерального прокурора, як і будь-який інший орган прокуратури, стикається зі своїми власними проблемами, пов'язаними зі складними завданнями, що постають перед ним у системі правосуддя та боротьбі зі злочинністю.

Однією з найбільших проблем, з якими стикається Офіс Генерального Прокурора в прокурорській системі, є корупція. Незважаючи на відносно високі стандарти управління та контролю, що існують у прокуратурі, проблема корупції все ще залишається актуальною. Корупція в Офісі Генерального прокурора проявляється у вигляді різних форм зловживання владою, в тому числі отримання хабарів, підроблення документів, тиску на свідків, сприяння злочинним угрупованням тощо. Водночас, корупція може проявлятися й у вигляді пасивності чиновників, відмові від проведення розслідувань, зловживання підвладністю та інші.

Шляхом подолання може бути запровадження ефективних механізмів запобігання та розкриття корупційних діянь. Це може бути покращення забезпечення незалежності та безпеки працівників Офісу Генерального прокурора та обласних/окружних прокуратур, які беруть участь у розслідуванні корупційних справ для уникнення тиску з боку корупційних структур. Також потрібно розвинути механізми контролю за декларуванням майна працівників прокуратури та їхньою фінансовою діяльністю. Це допоможе уникнути конфлікту інтересів та зменшити ризик корупційних проявів.

Ще однією важливою складовою у боротьбі проти корупції є проведення таємних перевірок доброчесності прокурорів та надання методичної та консультаційної підтримки працівників прокуратури щодо запобігання корупції, включаючи надання консультацій з питань прокурорської етики. Для цього можна створити спеціальний центр або відділ, який буде забезпечувати необхідну допомогу та підтримку прокурорським працівникам у розумінні та дотриманні принципів прозорості, ефективності в їх професійній діяльності. Також варто забезпечити доступ до навчання та додаткових курсів з питань запобігання корупції та етичної поведінки працівників прокуратури [2].

У світлі проведеного дослідження, можна зробити висновок, що Офіс Генерального прокурора в системі органів прокуратури України має важливе значення в забезпеченні законності та правопорядку в державі. Водночас, важливим завданням залишається постійне вдосконалення організації та структури роботи Офісу Генерального прокурора для забезпечення високої ефективності та якості провадження прокурорських справ, а також більшої відповідності до міжнародних стандартів та європейських практик.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII: станом на 31 берез. 2023 р.
2. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII: станом на 31 берез. 2023 р.
3. Про затвердження Порядку координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності : Наказ Офісу Генерального прокурора від 08.02.2021 р. № 28: станом на 3 січ. 2023 р.
4. Ковальчук О. С. Організація та функціонування прокуратури в Україні : навчальний посібник. 2020. С. 304.
5. Мавдрик М. Я. Становлення та розвиток прокуратури України як інституту захисту прав і свобод людини і громадянина. *Вісник ХНУВС*. 2021. № 3 (58).
6. Матвієнко С. В. Особливості організації роботи з протидії корупції в органах прокуратури України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2017. № 1.

Ключові слова: Офіс Генерального прокурора, забезпечення законності, боротьба з корупцією, правова система, правосуддя.

Key words: Office of the Prosecutor General, ensuring the rule of law, fighting corruption, legal system, justice.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

СЄРОВА АЛІНА ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОФЕСІЙНІ НАВИЧКИ АДВОКАТА ПРИ ПРОВЕДЕННІ РЕЗУЛЬТАТИВНОЇ КОНСУЛЬТАЦІЇ

Адвокатська консультація може бути отримана тільки від адвоката – фізичної особи, яка займається адвокатською діяльністю на підставі та відповідно до Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 06.07.2012 р. [1].

Я. П. Зейкан визначає консультацію як одну з найважливіших і відповідальних форм діяльності адвоката, що вимагає високого рівня кваліфікації та специфічних професійних навичок, зокрема вміння налагодити психологічний контакт з довірителем [2, ст. 17].

Отже, консультація є важливим етапом взаємодії клієнта з адвокатом. Правильно проведена консультація може не тільки допомогти клієнту зробити правильний вибір в питаннях правової підтримки, але й забезпечити позитивний результат в подальшому розгляді справи. Тому важливо, щоб адвокат мав високий рівень професійних навичок при проведенні консультації. Слід підкреслити, що у професії адвоката велике значення мають деталі але, це не лише теоретичні

знання та вміння їх застосовувати, але і постійний саморозвиток, розуміння основ людської психології, навички переконання, логічні та ораторські здібності, а також інші навички та риси характеру.

Хочу наголосити на кількох ключових професійних навичках, які, на мою думку, є важливими для успішної першої зустрічі та консультації з адвокатом.

1. Встановлення довіри

Часто клієнти звертаються до адвоката у складних та чутливих справах, тому важливо встановити довіру від першого знайомства. На довіру впливають свідомі та підсвідомі фактори. Свідомі фактори базуються на інформації про особу та знаннях про професійну репутацію адвоката. Підсвідома довіра не залежить від нашого знання про людину, а визначається ступенем схожості наших внутрішніх установок з установками нашого співрозмовника. Адвокат має створити для клієнта невимушену атмосферу. Я. П. Зейкан в своїх роботах пише про те що, важливим для встановлення довіри є за можливості спілкування з клієнтом його рідною мовою. Слід проявляти інтерес до справи клієнта, підтримувати його та допомагати розуміти процес. Важливо бути прозорим та чесним з клієнтом, розповісти про можливі наслідки справи та прослідкувати за тим, щоб клієнт міг усвідомити всі ризики та перспективи.

2. Налагодження ефективного комунікаційного процесу

Деяка категорія адвокатів вважає що, використання маловідомих термінів таких як «суперфіций», «емфітевзис», «франчайзінг» та інших юридичних понять підвищує їхній інтелектуальний статус. На мою думку, використання таких термінів викличе недовіру до адвоката оскільки, пересічні громадяни не володіють ними. Юридична мова може бути досить складною та незрозумілою для клієнтів, тому адвокати повинні говорити з ними просто та зрозуміло. Важливо бути відкритим до запитань та пояснень. Також слід висловлюватись лаконічно. Існує легенда про реакцію спартанців на промову оратора, за якою вони відгукнулися так: «Початок твоєї промови ми забули, середину промучились і лише кінець нас порадував».

3. Врахування індивідуальних потреб та обставин клієнта

Кожен клієнт має свої унікальні обставини, які впливають на його справу. Адвокат повинен бути готовим до того, що клієнт може мати різні потреби та очікування від його роботи, тому важливо вміти пристосовуватися до них та шукати індивідуальний підхід до кожного клієнта. Для визначення подальшої роботи з клієнтом є доцільним здійснювати запис консультації на диктофон з дозволу клієнта. Під час розповіді клієнта адвокату слід виокремити для себе основні моменти. Якщо клієнт починає повторюватися та відволікатися то слід поставити йому уточнюючі запитання.

4. Дотримання етичних принципів та стандартів професії

Для збереження довіри клієнтів та забезпечення успішного результату адвокат повинен дотримуватися високих стандартів професійної поведінки та етики, а також добре знати та розуміти правила адвокатської етики та закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

У підсумку, результативна консультація адвоката з клієнтом базується на вміннях та навичках адвоката в багатьох галузях. Насамперед це глибокі знання адвоката в галузях права, високий рівень комунікативних здібностей, здатність уважно слухати та розуміти клієнта та дотримання етичних норм та принципів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17
2. Зейкан Я. П. Підготовка адвоката до цивільного процесу [Електронний ресурс]. 2017. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Zeikan_Yaroslav/Pidhotovka_advokata_do_tsyvilnoho_protsesu.pdf?

Ключові слова: адвокат, професійні навички, консультація.
Key words: lawyer, professional skills, consultation.
Науковий керівник: к. ю. н., доцент Храпенко О. О.

СЄРОВА АЛІНА ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ТА ФУНКЦІЇ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Служба безпеки України є одним з ключових інститутів національної безпеки України. Визначення ролі та функцій Служби безпеки України в забезпеченні національної безпеки доцільно розпочати зі з'ясування поняття «національна безпека».

Національна безпека включає захист країни та всіх аспектів безпеки, вважає К. І. Бєляков, які передбачені Конституцією та законодавством України, зокрема державну, громадську, інформаційну, екологічну, економічну, транспортну та енергетичну безпеку, а також безпеку особистості [1, с. 15].

Слід відзначити, що не всі дослідники однозначно сприймають термін «національна безпека». Так, А. Кордесман (Anthony H. Cordesman (2021) наголошує: «Для законодавства поняття «національний» надто туманне та малопродуктивне. Воно придатне більше для політичних дискусій з їхніми загальними та емоційними міркуваннями про «нації», «національності», «національні інтереси» та інше [2].

Тож можна зробити висновок, що національна безпека – стан захищеності людини, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз, що забезпечує втілення конституційних прав та свобод, гідний рівень та якість життя, національну та територіальну цілісність, суверенітет, незалежність та стабільний соціально-економічний розвиток.

Служба безпеки України – державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України [3, ст. 1]. Аналізуючи чинне законодавство, можна визначити, що СБУ має наступні завдання: виявлення та усунення причин та умов, які сприяють проявам тероризму, захист конституційних прав та свобод громадян, збереження державного суверенітету та територіальної цілісності, забезпечення державної та економічної безпеки України, створення ефективної взаємодії між уповноваженими державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю, а також розширення сфери боротьби з тероризмом.

Роль СБУ в національній безпеці полягає в запобіганні, розслідуванні та припиненні злочинів проти національної безпеки, також важливим є збір, аналіз та обробка інформації, що стосується загрози національній безпеці. Окрім цього СБУ проводить контррозвідувальні дії, які спрямовані на забезпечення захисту національних інтересів України від іноземних спеціальних служб, терористів та інших злочинних угрупувань.

В умовах воєнного стану важливим є те що, СБУ бере участь у захисті критично важливих об'єктів інфраструктури держави, таких як енергетичні об'єкти, транспортні мережі, мережі зв'язку та інформаційні системи, забезпечує режим воєнного стану, а також боротися з країною агресором задля миру та безпеки людства. Крім того, СБУ співпрацює зі спецслужбами та правоохоронними органами інших країн, а також профільними структурами у складі міжнародних організацій задля обміну інформацією та здійсненню координаційних заходів протидії міжнародним загрозам національній безпеці.

Держава наділила СБУ різноманітними функціями. На мою думку основними з них є:

По-перше, функція виявлення, попередження та розслідування злочинів, які загрожують національній безпеці. Ця функція включає боротьбу з тероризмом, екстремізмом, злочинністю та іншими небезпечними проявами.

По-друге, функція здійснення розвідувальної діяльності. СБУ має на меті отримання інформації про потенційні загрози національній безпеці, яка використовується для прийняття ефективних заходів щодо їх запобігання.

По-третє, функція захисту державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України. СБУ веде боротьбу зі спробами втручання у внутрішні справи країни, забезпечує безпеку нашого країни від зовнішніх загроз, в тому числі інформаційних та кібератак. Для запобігання кібератак на державні та приватні інформаційні системи, які здійснюють злочинні групи, СБУ займається виявленням та припиненням діяльності таких груп та співпрацює з іншими державами, різними міжнародними організаціями та компаніями в сфері кібербезпеки.

По-четверте, функція забезпечення особистої безпеки громадян, зокрема захист прав і свобод людини. СБУ запобігає злочинам, пов'язаним зі шкідливим впливом на здоров'я та майно громадян, злочинам, що стосуються порушення їх особистої безпеки.

Підбиваючи підсумки слід сказати, що СБУ є важливою ланкою в системі національної безпеки України. Роль та функції Служби безпеки України в забезпечені національної безпеки є надзвичайно вагомими. Загалом це визначається в підтримані національного суверенітету, територіальної цілісності та економічної безпеки України.

Список використаних джерел

1. Бєляков К. І. Законодавство в секторі інформаційної безпеки: технолого-правовий аналіз. *Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави* : зб. тез наук. доп. наук.-практ. конф. Київ, 30 березня 2018 р. Київ, 2018. С. 15–16.
2. Anthony, H. Cordesman, Chinese Strategy and Military Forces in 2021, Center for Strategic International Studies June 7, 2021. URL: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/210607_Cordesman_Chinese_Strategy.pdf?fG7hUZdWUVJgaJzyC4E9Qj1m3w13SfjQ
3. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 р. [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12/stru#Stru

Ключові слова: Служба безпеки України, національна безпека, роль Служби безпеки України, функції Служби безпеки України.
Key words: Security Service of Ukraine, National security, the role of the Security Service of Ukraine, functions of the Security Service of Ukraine.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

СКАКУН ВІКТОРІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ СУДОВОЇ РЕФОРМИ НА РОЗВИТОК СУДОВИХ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Судова реформа є однією з ключових і важливих реформ, які відбулися в нашій країні в останні роки, і має значний вплив на розвиток системи судоустрою та правоохоронних органів.

Реформування системи правосуддя через конституційні зміни, з одного боку, стало спробою привести судову систему у відповідність до європейських стандартів, а з іншого, – заклало основу для оновлення суддівського корпусу [1, с. 8].

Початком нового етапу судової реформи в Україні став прийнятий у 2016 р. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Основні цілі цього закону полягають в забезпеченні незалежності судової влади, підвищенні професійної компетентності суддів, забезпеченні доступу до правосуддя та зменшенні корупції в судовій системі [4]. У той же час, не можна сказати, що судова реформа на даний момент завершена,

оскільки вона продовжується. Проте, вже можна зробити певні висновки про її поточні результати.

Важливий вплив судової реформи полягає у зміцненні незалежності судової влади. Закон передбачив процедуру відбору суддів на конкурсній основі з детальною перевіркою їхньої професійної компетентності та морально-етичних якостей. Це дозволяє забезпечити найкращих кандидатів у посади суддів та запобігти політичному впливу на судову владу. Незалежність судів стимулює довіру громадян до судової влади та підвищує ефективність судочинства.

Не менш важливим аспектом судової реформи є підвищення професійної компетентності суддів. Впровадження обов'язкової атестації суддів дозволяє оцінити їхні знання, навички та досвід роботи. Підвищення професійної компетентності суддів також передбачає проведення систематичних навчань та підвищення кваліфікації. Завдяки цьому судді отримують необхідні знання та навички для ефективного вирішення складних правових питань. Це сприяє покращенню якості судових рішень та забезпечує дотримання принципу законності у судочинстві.

Доступ до правосуддя є ще одним важливим аспектом даної реформи. Запровадження електронного судочинства та вдосконалення процедур дозволяють спростити доступ до судових послуг та зменшити адміністративні бар'єри для громадян. Це робить процес судочинства більш прозорим, швидким та доступним для всіх.

Зокрема, одним з головних завдань реформи є боротьба з корупцією в судовій системі. Завдяки впровадженню прозорих процедур відбору суддів, обов'язкової електронної декларації та створенню спеціалізованих антикорупційних органів, вдалося скоротити ризик корупції в судовій владі та підвищити довіру до судової влади [2].

Вплив судової реформи на розвиток правоохоронних органів також є значний. Створення незалежної та ефективної судової системи допомагає правоохоронним органам забезпечити реалізацію правосуддя та забезпечити виконання судових рішень. Впровадження електронного обміну інформацією та спільних баз даних сприяє швидкому та ефективному обміну необхідною інформацією між судовими та правоохоронними структурами. Це дозволяє забезпечити оперативне реагування правоохоронних органів на скоєні злочини та забезпечити здійснення судового контролю над діями правоохоронних органів.

Крім того, судова реформа сприяє підвищенню довіри громадян до судових та правоохоронних органів шляхом забезпечення незалежного та справедливого судочинства. Громадяни вірять у можливість отримання справедливого рішення в судових інстанціях, що підтримує їхню віру в правову державу та сприяє співпраці з правоохоронними органами.

Однак, варто відзначити, що судова реформа – це тривалий процес, і досягнення бажаних результатів може зайняти час. Реформування системи судоустрою потребує постійного моніторингу, оцінки та вдосконалення. Важливо продовжувати залучати експертів, громадськість та міжнародні організації до процесу реформування, щоб забезпечити його прозорість та ефективність.

Забезпечення незалежності судової влади, підвищення професійної компетентності суддів, спрощення доступу до правосуддя та боротьба з корупцією – це лише деякі з аспектів, які показують вплив судової реформи на розвиток судових та правоохоронних органів України.

Перед нами стоїть завдання побудувати сильну та незалежну правову систему, яка буде служити інтересам громадян та гарантувати реалізацію їхніх прав. Для цього потрібна систематична робота над покращенням судових та правоохоронних структур, посилення контролю та відповідальності за недоброчесну поведінку.

Важливо забезпечити дотримання принципу верховенства права та розвиток прозорих та ефективних механізмів правосуддя. Це допоможе підвищити довіру громадян до судової системи та правоохоронних органів, а також сприятиме створенню сприятливих умов для інвестицій та економічного розвитку країни [3].

Наостанок варто зазначити, що судова реформа – це складний та багатогранний процес, що вимагає часу, зусиль та спільної роботи всіх зацікавлених сторін. Розвиток судових та правоохоронних органів є важливим фактором у будівництві демократичного суспільства та зміцненні правової держави в Україні. Ми повинні продовжувати підтримувати та сприяти реформам, щоб створити справедливу та ефективну систему правосуддя, яка буде слугувати інтересам нашої країни.

Список використаних джерел

1. Бублик Н. С. Судові та правоохоронні органи України : конспект лекцій. Дніпро : МВС. Дніпропетр. Держ. Ун-т внутр. справ, 2019. 172 с.
2. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII: станом на 31 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18 (дата звернення: 07.05.2023).
3. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 рр. *Офіційний вебпортал парламенту України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021 (дата звернення: 07.05.2023).
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII: станом на 23 груд. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19 (дата звернення: 07.05.2023).

Ключові слова: судова реформа, правоохоронні органи, судова система, вплив, суд.

Key words: judicial reform, law enforcement agencies, judicial system, influence, court.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

СОДОМОРА ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

студентка 3-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ У БОРОТЬБІ З КОРУПЦІЄЮ

Національне антикорупційне бюро (далі – НАБУ) є однією з ключових інституцій в боротьбі з корупцією в Україні. Засноване у 2014 р., НАБУ виконує функції досудового розслідування корупційних злочинів, та злочинів, пов'язаних з корупцією, віднесених до їх підслідності.

Основною метою діяльності НАБУ є боротьба з корупцією в органах державного управління, включаючи високопосадовців та політичних діячів, а також забезпечення додержання закону в сферах, які пов'язані з використанням публічних коштів та державного майна. Це включає в себе розслідування випадків, пов'язаних з хабарництвом, відмиванням грошей, корупційними схемами в закупівлях тощо.

НАБУ взаємодіє з іншими національними та міжнародними організаціями, такими як Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне агентство з питань запобігання корупції, АРМА тощо. Крім того, створюються Спільні слідчі групи із США та Європейським Союзом, щоб спільно працювати над розслідуванням кримінальних правопорушень та зниженням рівня корупції в Україні. Завдяки своїм розслідуванням та діяльності, НАБУ вже домоглося значних результатів, зокрема, було затримано десятки високопосадовців та політичних діячів, які були звинувачені в корупційних злочинах, а також було зупинено багато корупційних схем [1].

Загалом, діяльність НАБУ не є ідеальною, проте, не зважаючи на недоліки, вона важлива для забезпечення правової державності в Україні. НАБУ є незалежним органом, що діє в інтересах громадян України, тому важливо підтримувати його роботу та забезпечувати необхідні ресурси для успішної боротьби з корупцією.

Додаючи до вищевикладеного те, що уряд України повинен забезпечити НАБУ необхідними ресурсами для ефективної роботи, зокрема, це стосується фінансування та підтримки відповідної інфраструктури. Також важливо забезпечити повну незалежність та автономію НАБУ від державних органів та високопосадових осіб, щоб уникнути тиску та впливу на його роботу.

Отже, НАБУ має важливу роль у боротьбі з корупцією в Україні, проте його діяльність потребує підтримки та покращення. Важливо забезпечити необхідні ресурси та підвищення кваліфікації працівників, щоб детективи НАБУ могли бути ефективнішим у своїй боротьбі з корупцією.

НАБУ є ключовим органом, який бореться з корупцією в Україні. НАБУ є незалежним органом, який не підпорядковується іншим владним

структурам. Це дозволяє йому працювати без політичного тиску та впливу. У НАБУ працюють висококваліфіковані фахівці, які мають значний досвід у боротьбі з корупцією та фінансовими злочинами. НАБУ використовує сучасні технології для збору та аналізу інформації, що дозволяє йому ефективно боротися з корупцією та фінансовими злочинами. НАБУ вже успішно завершило багато розслідувань корупційних справ та досяг вагомих результатів у боротьбі зі злочинністю [2].

НАБУ під час своєї діяльності може співпрацювати з різними органами влади та іншими структурами, які мають повноваження у боротьбі з корупцією та іншими злочинами. Основні органи, з якими співпрацює НАБУ в Україні, включають: 1) прокуратуру, оскільки співпраця з прокуратурою є ключовою для НАБУ у проведенні досудових розслідувань та подальшого притягнення осіб, які порушують закон; 2) судову владу, оскільки НАБУ звертається до суду для отримання ухвали слідчого судді для проведення певних слідчих та оперативно-розшукових дій; 3) інші правоохоронні органи, оскільки НАБУ може співпрацювати з іншими органами правоохоронної системи, такими як СБУ, ДБР, поліція та інші; 4) міжнародні організації – НАБУ може співпрацювати з міжнародними організаціями, такими як Європейський союз, Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), Інтерпол та інші, громадські організації; 5) комунікація зі ЗМІ та громадськими організаціями є важливою для ефективної боротьби із корупцією, НАБУ може співпрацювати з громадськими організаціями та ЗМІ, що допомагає забезпечити більшу прозорість та відкритість у діяльності НАБУ.

НАБУ співпрацює з такими міжнародними партнерами, як Європейський Союз, Організація з безпеки і співпраці в Європі (ОБСЄ), Інтерпол, ЮНІСЕФ та інші. Співпраця включає обмін інформацією, навчання та розвиток професійних навичок працівників, участь у спільних розслідуваннях, взаємну правову допомогу та інші заходи, спрямовані на підвищення ефективності боротьби з корупцією. НАБУ співпрацює з іншими правоохоронними органами та міжнародними організаціями, що дозволяє йому отримувати підтримку та досвід у боротьбі з корупцією. Боротьба з корупцією та злочинністю допомагає підвищити довіру до державних органів та зміцнює демократію в Україні.

Зазначимо, що в роботі НАБУ, як і будь-якого іншого органу, є своє слабкі місця та недоліки. Найбільші проблеми в організації роботи НАБУ пов'язані із недостатнім фінансуванням та забезпеченням необхідними ресурсами, НАБУ має низький бюджет та обмежені можливості для залучення кваліфікованих фахівців та використання сучасних технологій. Досудове розслідування справ, що здійснює НАБУ, може займати дуже довгий час, що призводить до незадоволення з боку громадян. Проблемою є відсутність ефективної системи запобігання корупції, оскільки НАБУ розслідує корупційні злочини, але не має достатньо ресурсів для запобігання корупції та попередження корупційних порушень.

На жаль, в країні відсутня ефективна система захисту свідків та осіб, які повідомляють про корупційні порушення. Це може призводити

до відмови свідків співпрацювати з НАБУ та до зменшення ефективності боротьби з корупцією. Крім того, НАБУ часто не має достатньої підтримки та співпраці з іншими органами, що призводить до складнощів у розслідуванні корупційних справ та виконанні своїх завдань.

Отже, НАБУ є ключовим органом у боротьбі із корупцією, ефективність діяльності цього органу щороку стає вище. Проте, існуючі організаційні та законодавчі проблеми не дають НАБУ в повній мірі зосередитись на своїх завданнях. В той же час, робота НАБУ загалом сприяє зміцненню державної влади та забезпечує розвиток України, забезпечує віру громадян в те, що за кожний корупційний вчинок настане відповідальність.

Список використаних джерел

1. Хмара І. О. Ефективність діяльності Національного антикорупційного бюро України в умовах боротьби з корупцією. URL: https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/csp-ua-anticorruption-report_ukr.pdf
2. Гаман П. І. Антикорупційна державна політика: проблеми та перспективи розвитку. *Державне управління: вдосконалення та розвиток*. 2018. № 10. URL:http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/3.pdf

Ключові слова: корупція, Національне антикорупційне бюро України, НАБУ, правоохоронні органи, антикорупційна політика.
Key words: corruption, National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, NABU, law enforcement agencies, anti-corruption policy.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

СТЕПАНЕНКО РУСЛАНА АНДРІЇВНА

студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП ЗАКОННОСТІ У ЗДІЙСНЕННІ ПРАВОСУДДЯ

Принцип законності здійснення правосуддя є одним з основних принципів правової держави, який гарантує рівність перед законом та правосуддям для всіх громадян. Цей принцип вимагає, щоб судові рішення повинні базуватися на законі та інших нормативно-правових актах, а судові органи повинні дотримуватися його при здійсненні правосуддя. В Україні принцип законності здійснення правосуддя забезпечується Конституцією України та законами про судоустрій та статус суддів, про судочинство та іншими законами, які регулюють судову діяльність в країні [1; 2; 9; 5]. Згідно зі статтею 6 Конституції України, правосуддя здійснюється виключно судами на підставі закону [1].

Зважаючи на важливість правосуддя для функціонування будь-якої демократичної держави, принцип законності здійснення правосуддя є одним з основних принципів правової держави. Цей принцип

визначає, що всі дії органів державної влади, включаючи судову владу, мають бути здійснені відповідно до закону та з урахуванням прав та свобод громадян.

Один з важливих аспектів принципу законності здійснення правосуддя полягає у забезпеченні рівності перед законом та у недопущенні дискримінації на будь-яких підставах, таких як раса, національна приналежність, стать, релігія, політичні переконання та інші.

Проте, не дивлячись на важливість принципу законності здійснення правосуддя, він може стикатися зі значними викликами та проблемами. Однією з найбільш серйозних проблем є недостатня незалежність судів та втручання з боку влади у судовий процес. Це може призвести до того, що судові рішення не будуть відповідати закону та нормам правосуддя.

Принцип законності здійснення правосуддя – це один з найважливіших принципів правової держави, який визначає, що правосуддя повинне здійснюватися на підставі закону, а не на основі волі чи уподобань суддів або інших осіб. Принцип законності забезпечує виконання права та рівність перед законом для всіх осіб.

По-перше, важливим аспектом дотримання принципу законності є також забезпечення незалежності судів та суддів від будь-якого тиску з боку влади, політичних чи інших груп чи осіб. Судді повинні мати гарантовану конституційну незалежність та не підлягати впливу зовнішніх чинників на прийняття рішень [7]. Принцип законності здійснення правосуддя передбачає, що судові рішення повинні бути обґрунтованими та базуватися на фактах, що були доведені у судовому процесі. Цей принцип забезпечує не тільки рівність перед законом, але й захист прав та свобод громадян від будь-яких незаконних дій [8].

По-друге, згідно з принципом законності, судові органи повинні дотримуватися не лише законів та інших нормативно-правових актів, але й процесуальних правил, що регулюють порядок здійснення правосуддя. Це означає, що судові рішення повинні бути прийняті відповідно до процедур та правил, що встановлені законодавством. Забезпечення принципу законності є важливою функцією прокуратури та інших правоохоронних органів, які забезпечують виконання законів та борються з порушеннями правопорядку. Ці органи мають право відстоювати законність та інтереси держави у судових процесах та забезпечувати виконання судових рішень [6].

Відповідно до Конституції України, правосуддя здійснюється тільки в судовому порядку та на підставі закону. У статті 6 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» також передбачено, що судді повинні здійснювати правосуддя тільки на підставі закону та інших нормативно-правових актів, а не на основі своїх переконань або дискреційних повноважень.

По-третє, принцип законності здійснення правосуддя є необхідною передумовою для розвитку правової культури та довіри до правової системи [3]. Він забезпечує незалежність та об'єктивність суддівських рішень та гарантує рівність перед законом. Проте, іноді виконання принципу законності може бути складним через неоднаковість

в рівні правосвідомості, корупцію та інші проблеми у правовій системі. Тому важливо, щоб судова система була стійкою до впливу зовнішніх факторів та забезпечувала незалежність суддів.

Отже, принцип законності здійснення правосуддя є основоположним принципом правової держави, який забезпечує рівність перед законом та правосуддям для всіх громадян. Він гарантує об'єктивність та незалежність судових рішень та є важливою передумовою для розвитку правової культури та довіри до правової системи [4]. Тому виконання цього принципу є ключовим завданням судової системи та інших правоохоронних орган для розвитку правової культури та довіри до правової системи. Він забезпечує незалежність та об'єктивність суддівських рішень та гарантує рівність перед законом. Проте, іноді виконання принципу законності може бути складним через неоднаковість в рівні правосвідомості, корупцію та інші проблеми у правовій системі. Тому важливо, щоб судова система була стійкою до впливу зовнішніх факторів та забезпечувала незалежність суддів.

Отже, принцип законності здійснення правосуддя є основоположним принципом правової держави, який забезпечує рівність перед законом та правосуддям для всіх громадян. Він гарантує об'єктивність та незалежність судових рішень та є важливою передумовою для розвитку правової культури та довіри до правової системи. Тому виконання цього принципу є ключовим завданням судової системи та інших правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 20.04.2023).
2. Про судоустрій та статус суддів : Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19 (дата звернення: 20.04.2023).
3. Хоменко Л. І., Міщенко І. В. Принцип законності в сучасній правовій державі. *Право України.* 2009. № 9. С. 27–33.
4. Кургузенко В. Є. Принцип законності в умовах розвитку правової держави. *Філософія права*. 2011. № 2. С. 20–28.
5. Перелік міжнародних документів, що регулюють правову систему України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222 (дата звернення: 20.04.2023).
6. Карташов О. О. Основи права : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2019. 448 с.
7. Губська І. В. Принцип законності у судовій діяльності. *Право України*. 2016. № 6. С. 112–118.
8. Харченко В. М. Принцип законності як засіб забезпечення прав і свобод людини. *Проблеми законності*. 2016. № 133. С. 28–35.
9. Концепція судової реформи в Україні. URL: http://www.court.gov.ua/userfiles/files/Koncepcija_sudovoi_reformi_v_Ukraini_05_2019.pdf (дата звернення: 20.04.2023).

Ключові слова: законність, правосуддя, судові органи, судові рішення, суд.
Key words: legality, justice, judicial bodies, court decisions, court.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ТАРАСОВА АЛІСА ВІКТОРІВНА

студентка 1-го курсу факультету судового
та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСНОВНІ ПОВНОВАЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Конституційний Суд України є важливим гарантом додержання конституційних принципів та забезпечення правової стабільності в країні. У своїй практиці Суд вирішує складні конституційні питання та вносить рішення, які мають великий вплив на життя громадян та державу загалом.

Одним з актуальних питань, які потребують втручання Конституційного Суду України, є забезпечення правового захисту громадян від неправомірних дій влади, зокрема, від порушень прав та свобод людини і громадянина. Крім того, Конституційний Суд України має важливу роль у забезпеченні конституційної легітимності законів та інших нормативних актів, що приймаються владою.

У сучасних умовах, коли Україна веде боротьбу за зміцнення своєї державності та правової культури, роль Конституційного Суду України набуває ще більшої актуальності. Оскільки це орган, який гарантує захист конституційних прав та свобод громадян, забезпечує стабільність законодавства та підтримує правову державу в Україні.

Конституційний Суд України є найвищим судовим органом з питань конституційності, який здійснює захист конституційних прав і свобод громадян, забезпечує виконання Конституції України та інших законів з питань конституційної юрисдикції. Основні повноваження Конституційного Суду України визначені Конституцією України та Законом України «Про Конституційний Суд України» і полягають у наступному:

1. Розгляд конституційних скарг та проведення конституційного контролю нормативно-правових актів.

Конституційний Суд України розглядає конституційні скарги громадян, органів державної влади та місцевого самоврядування про порушення конституційних прав та свобод, а також здійснює конституційний контроль за нормативно-правовими актами на їх відповідність Конституції України та законам України.

2. Видача інтерпретацій конституційних положень.

Конституційний Суд України може видавати інтерпретації конституційних положень, які мають значення для правильного застосування Конституції України та законів.

3. Перевірка відповідності Конституції України змін до Конституції України та укладених міжнародних договорів.

Конституційний Суд України здійснює перевірку відповідності змін до Конституції України та укладених міжнародних договорів Конституції України.

Окрім зазначених вище повноважень, Конституційний Суд України має ще деякі інші повноваження, зокрема:

1) розгляд справ про відповідність Конституції України Президентських виконавчих наказів;

2) розгляд справ про порушення процедури висунення обвинувачення президентові України або його звільнення з посади шляхом імпічменту;

3) розгляд справ про порушення конституційних прав і свобод людини та громадянина внаслідок прийняття чи застосування нормативно-правових актів, які мають ретроактивну дію;

4) розгляд справ, пов'язаних з захистом конституційних прав і свобод людини та громадянина, які порушені діями або бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових осіб та громадян;

5) розгляд справ про визнання неконституційними рішень Верховного Ради України про зміни до Конституції України.

Важливо зазначити, що Конституційний Суд України має право відмовити у розгляді справи, якщо вона не належить до його компетенції, не має підстав для розгляду, або якщо справа порушена у порядку та строку, не передбачених законом про Конституційний Суд України. Відмова у розгляді справи може бути прийнята Конституційним Судом України на етапі попереднього розгляду, якщо суд визначив, що справа не підлягає детальному розгляду на пленарному засіданні. В такому випадку рішення про відмову в розгляді справи приймається одним з трьох суддів Конституційного Суду України, які склали склад суду на попередньому засіданні. Це дає змогу забезпечити ефективне виконання повноважень Конституційного Суду України та зберігати високий рівень захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні.

Отже, можна зробити висновок, що основні повноваження Конституційного Суду України є дуже важливими для забезпечення правової державності та захисту конституційних прав та свобод громадян. Крім того, Суд забезпечує конституційну легітимність законів та інших нормативних актів, прийнятих владою.

Важливо, щоб Конституційний Суд України продовжував виконувати свої функції на високому рівні та забезпечував правову стабільність у країні. З метою зміцнення державності та правової культури, необхідно дотримуватись конституційних принципів та рішень Конституційного Суду України, які мають значення для захисту прав та свобод громадян і забезпечення правової стабільності в Україні.

Список використаних джерел

1. Конституція України, прийнята на V сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2017. № 35. Ст. 376.
3. Тихий В. Основні повноваження Конституційного Суду України. *Вісник Академії правових наук України*. 2003. № 2 (33)–3 (34). С. 300.

Ключові слова: Конституційний суд, повноваження, тлумачення, контроль, Конституція України.

Key words: Constitutional court, powers, interpretation, control, Constitution of Ukraine/

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ТЕЛЬКА КАТЕРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ВАЖЛИВІСТЬ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Уже другий рік в Україні триває такий правовий режим воєнного стану, причиною якого став напад РФ. Даний правовий режим є досить жорстким, адже на період його дії вводиться маса обмежень. Під час війни та воєнного стану права та свободи людей обмежуються майже щодня, а правовий захист може бути недостатнім. Адвокати грають ключову роль у забезпеченні доступу до справедливого судочинства та захисту прав людини. Тема захисту прав і свобод людини на сьогодні є надзвичайно актуальною і вимагає постійного вдосконалення та аналізу.

Інститут надання правової допомоги є важливою складовою реалізації прав і свобод людини. Адвокатура є елементом правозахисної системи України, а правозахисна діяльність адвокатів включає в себе правотворчу, правозастосовчу та правоохоронну діяльність. Також адвокатура є важливим правозахисним інститутом громадянського суспільства, завдання якого є представляти інтереси громадян перед державою, взаємодіяти з державними органами і водночас контролювати їх діяльність з питань захисту прав і свобод людини і громадянина, зокрема в правоохоронних органах. У Конституції України зазначається, що основною функцією адвокатури є захист прав та свобод громадян [1]. Право на захист прав не може бути обмеженим за будь-яких обставин.

В Україні діє система безоплатної правової допомоги (далі – БПД), яка гарантована державою. Усі особи, що перебувають під юрисдикцією України мають право на отримання безоплатної правової допомоги. Воєнний стан призводить до збільшення кількості людей, які потребують правової допомоги, і в умовах великої кількості громадян, які були вимушені залишити своє житло і майно у зв'язку із збройною агресією, не кожен з них має фінансові можливості на правову допомогу. Саме тому ця система надзвичайно допомагає забезпечити

доступність правосуддя для всіх людей, незалежно від їх соціального статусу та фінансової здатності.

Безоплатна правова допомога може допомогти людям отримати необхідні юридичні консультації, адвокатську допомогу та іншу правову підтримку для захисту своїх прав та інтересів. Завдяки тому, що адвокати не відмовляють в наданні безоплатних послуг в системі БПД, навіть не дивлячись на затримання виплат гонорарів, яка пов'язана з незахищеністю видатків бюджету, реалізація цієї системи є можливою. Національна Асоціація Адвокатів України прикладає достатньо зусиль, витрачає великі ресурси такі як: людські, фінансові, організаційні та логістичні задля допомоги громадянам, адвокатам, їхнім сім'ям. Щоб забезпечити прозорість цього процесу Національна Асоціація Адвокатів України створили «Опікунську раду НААУ», завдання якої є аналіз та прийняття рішень щодо надання благодійної допомоги за рахунок благодійного фонду НААУ. Надзвичайну підтримку надають і міжнародні партнери [2].

Внаслідок вторгнення РФ, багато українців покинули свої домівки і виїхали за кордон. На цій підставі, закордонні представництва НААУ долучилися до надання безоплатної правничої допомоги. Ці представництва надають громадянам України, які змушені перебувати за кордоном, юридичну підтримку на безоплатній основі. Це дозволяє отримати необхідну правову допомогу та захист своїх прав у зарубіжних країнах. Крім того, ця допомога надається і тим, хто потерпів внаслідок воєнних дій в Україні, які не мають змоги повернутися на свою батьківщину. НААУ робить усе можливе, щоб допомогти українським громадянам, які потерпіли від конфлікту, незалежно від їх місцезнаходження.

Воєнний стансуттєво обмежує діяльність адвокатів, які працюють у зоні бойових дій або в регіонах, які потерпають від наслідків воєнних дій. Серед можливих перешкод у роботі адвокатів можна виділити такі: обмеження свободи переміщення, що заважає їх доступу до клієнтів, суду, адвокатських об'єднань та інших потрібних місць; повітряні тривоги, нестабільна робота громадського транспорту, а також обмеження відвідування слідчого ізолятора, та ізолятора тимчасового тримання тощо. Але зважаючи на всі ці труднощі, можна стверджувати, що адвокати успішно виконують свої завдання.

Адвокати змушені стикатися сьогодні із злочинами, яких раніше, в мирний час, не було. Уже через кілька місяців від початку війни було надано вторинну правову допомогу особам, підозрюваним у скоєнні злочинів передбачених Кримінальним кодексом України, а саме: державна зрада (ст. 111 ККУ); порушення законів та звичаїв війни (ст. 438 ККУ); посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 ККУ) тощо. В таких випадках, де була відсутня судова практика, адвокати оперативно почали вивчати, аналізувати та вирішувати ці питання. Також активно почали застосовуватися нові технології, процесуальні інструменти дистанційного доступу до судових засідань у вигляді відеоконференції та системи «Електронний суд» [3].

Можна зробити висновок, що умови війни і воєнного стану дуже обмежують права людей, а адвокати грають надзвичайно важливу роль, удосконалюючи забезпечення рівноправного доступу до правової допомоги, який дозволяє реалізувати право людини на представництво та захист у суді і тим самим забезпечує функціонування всієї системи правосуддя в державі.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 07.05.2023).
2. Національна Асоціація Адвокатів України – Роль адвокатів у забезпеченні прав людини під час воєнного стану в Україні неможливо перебільшити – Лідія Ізовітова під час засідання ССВЕ. *Національна Асоціація Адвокатів України*. URL: https://unba.org.ua/news/7365-rol-advokativ-u-zabezpechenni-prav-lyudini-pid-chas-voennogo-stanu-v-ukraini-nemozhlivo-perebil-shiti-lidiya-izovitova-pid-chas-zasidannya-ssve.html (дата звернення: 07.05.2023).
3. Як адвокати, які співпрацюють з системою БПД, захищають права українців в умовах воєнного стану. *Міністерство юстиції України.* URL: https://minjust.gov.ua/news/ministry/yak-advokati-yaki-spivpratsyuyut-z-sistemoyu-bpd-zahischayut-prava-ukraintsiv-v-umovah-voennogo-stanu (дата звернення: 07.05.2023).

Ключові слова: адвокатура, воєнний стан, правозахисна діяльність, правозахист, безоплатна правова допомога, адвокати.
Key words: advocacy, martial law, human rights activities, human rights protection, freelegalaid, lawyers.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

ТИМИНА АЛЛА ОЛЕКСАНДРІВНА,
БІЛОУС КАРІНА ВІТАЛІЇВНА

студентки 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан є особливою правовою категорією, яка безумовно впливає на всі аспекти життєдіяльності людини на території, де його проголошено. Повномасштабне вторгнення рф в Україну 24 лютого 2022 р., яке і стало приводом для введення особливого правового режиму на всій території держави, безсумнівно вплинуло на роботу державних органів України, в тому числі на діяльність прокуратури. Законодавець чітко закріплює, що в умовах воєнного стану

неприпустимим є припинення повноважень органів державної влади та інших державних органів [1]. На нашу думку, це і є правовою основою особливості статусу прокурора в такий важкий період нашої держави, що і призводить до змін організації його діяльності.

Прокуратура України продовжує виконувати свої конституційні функції під час воєнного стану. Основний Закон України закріплює з головні функції прокуратури, серед яких такі: підтримання публічного обвинувачення в суді; організація досудовим розслідуванням та його процесуальне керівництво; у виключних випадках, які передбачені законодавцем – представництво держави в суді [2].

Задля ефективного здійснення кримінального провадження, в тому числі органами прокуратури, на законодавчому рівні було дещо змінено процес досудового розслідування, а також підтримання публічного обвинувачення, в яких безпосередньо бере участь прокурор. Це пов'язано з тим, що в умовах воєнного стану провідне місце займає необхідність збереження внутрішнього правового порядку. Його механізм реалізації формується законодавцем, а в таких складних умовах потребує постійного оновлення та вдосконалення. Так, проаналізувавши нормативно-правові акти, прийняті з початком повномасштабного вторгнення рф в Україну, можна навести таку аргументацію:

По-перше, повноваження прокурора зазнали певних змін та особливостей на етапі досудового розслідування – це процедурні повноваження та ті, які розкривають сутність кваліфікації прокурором окремих видів правопорушень.

По-друге, це повноваження прокурора, які присутні на етапі судового розгляду справи – тобто, повноваження, що розкривають значення участі прокурора у підтриманні публічного обвинувачення саме у складних умовах воєнного часу.

Розглянемо кожен із цих видів детальніше. Перш за все це зміни, яких зазнала процедура досудового розслідування в діяльності прокуратури. Особливості цих змін визначаються законами, які були прийняті у 2022 р., а саме, це прийнятий Верховною Радою України 3 березня 2022 р. як акт реагування Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про попереднє ув'язнення» щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану» [3], який став основним для змін у цій сфері. Також 15 березня 2022 р. прийнято закони, який також посприяв викладення КПК України в чинній редакції сьогодення. Це є Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами та протидії кібератакам» [4]. Відповідно до цих змін абзац 5 ст. 615 КПК України був викладений в новій редакції, також було додано статтю 616.

У зв'язку з розвитком цифровізації та діджиталізації, зміни відбуваються у всіх сферах суспільного життя, в тому числі це стосується стадій кримінального провадження, наприклад, досудового

розслідування. Не зважаючи на те, що є безліч позитивних рис, що значно спрощують дані процеси, існує і чимала кількість проблем: зокрема, у період дії воєнного стану відбувається обмеження до державних та єдиних реєстрів через загрозу національній безпеці та цілісності держави, тому, якщо прокурор не має доступу до ЄРДР, то він може прийняти рішення про початок досудового розслідування у вигляді постанови. Чи навпаки, через неможливість винесення постанови у друкованому форматі, прокурор може скористатися електронним форматом, але обов'язково використати електронний цифровий підпис службової особи [5]. Спираючись на зазначені вище нововведення, можна сказати, що ці випадки полегшують роботу прокурорів під час воєнного стану.

Пріоритетним завданням прокуратури в період воєнного стану є документування всіх фактів і внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей щодо вчинення кримінальних правопорушень таких як: загроза посягання на територіальну цілісність та недоторканність України, здійснення диверсій, нелегального перетину через державний кордон, ведення колабораційної діяльності, виправдовування збройної агресії рф проти України та глорифікації її учасників тощо.

Зміни відбулись і в системі прокуратури України. Офісом Генерального прокурора було видано наказ «Про особливості організації діяльності спеціалізованих прокуратур у військовій та оборонній сфері». Даний наказ спрямований на те, щоб забезпечити відповідну організацію роботи спеціалізованих прокуратур у сфері оборони, зокрема, аби вони могли належним чином виконувати покладені на них функції в межах тих повноважень, якими вони наділені, та які не перетинаються з повноваженнями самостійних структурних підрозділів Офісу Генерального прокурора, обласними та окружними прокуратурами [6].

Цікавим та значним є те, що Офіс Генерального прокурора почав співпрацювати з Міжнародним кримінальним судом з метою розслідування міжнародних кримінальних злочинів, які чинять російські окупанти. Така співпраця є досить актуальною та важливою для України в сьогоднішній час.

Варто підкреслити, що прокурори зіткнулися з новим напрямком розслідування, прецеденту якого в Україні немає – це розслідування воєнних злочинів, які постійно вчиняються рф проти нашої держави та її населення. Даний вид розслідування злочинів зумовлює певні труднощі, оскільки існують складні критерії за якими визначають, чи даний вид злочину належатиме до військового. Факт загибелі мирних жителів або знищення цивільної інфраструктури не є доказом, адже потребують встановлення великої кількості додаткових обставин.

Проте, незважаючи на всі складнощі, які виникають у процесі розслідування кримінальних правопорушень у період військового стану, прокурори й надалі виконують свої функції, пристосовуються до нових реалій сьогодення, що в свою чергу, є дуже важливим задля забезпечення правопорядку в Україні.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради.* 2015. № 28. Ст. 250. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n74
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради.* 1996. № 30. Ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про попереднє ув'язнення» щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 р. № 2111-IX. *Відомості Верховної Ради.* 2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2111-20
4. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам : Закон України від 15.03.2022 р. № 2137-IX. *Відомості Верховної Ради.* 2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-20
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради.* 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17
6. Про особливості організації діяльності спеціалізованих прокуратур у військовій та оборонній сфері : Наказ Офісу Генерального прокурора від 22.11.2021 р. № 370. *Відомості Верховної Ради.* 2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0370905-21

Ключові слова: воєнний стан, прокуратура, правовий статус, завдання діяльності.
Key words: martial law, prosecutor's office, legal status, task of activity.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Свида О. Г.

ТИМИНА АЛЛА ОЛЕКСАНДРІВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

У зв'язку з початком повномасштабного вторгнення рф на територію України зміни торкнулися усіх сфер суспільного життя, кожна людина, що перебуває на території нашої держави повинна пристосовуватись до умов сьогодення. Це стосується і діяльності такого недержавного самоврядного інституту, як адвокатура. Послуги адвокатів є необхідними та актуальними щодня, а в умовах війни – тим паче, адже виникає ще більша кількість нових обставин, за яких порушуються права тих чи інших осіб. Ще до 24 лютого 2022 р. у цій сфері

існувало багато проблем, що потребували вирішення, а у період війни – з'явилися нові та ще чіткіше виразилися попередні.

Незважаючи на велику кількість позитивних моментів, що пов'язані з вирішенням питань організаційного, професійного, правового характеру – проблематичні аспекти все ж ще потребують певного врегулювання. Зокрема, велика кількість осіб виїхала за кордон, в тому числі і адвокати, відповідно виникає питання щодо створення спеціальних платформ та сервісів, які б створювали належні умови надання послуг у дистанційному форматі. Крім того, вони повинні бути досить зручними в користуванні, зрозумілими для клієнтів різної вікової категорії, з належним функціоналом та простим інтерфейсом.

Цікавим є питання, що пов'язане з доступом до інформації. Адже, як ми знаємо, у період дії воєнного стану, певні конституційні права, свободи людини й громадянина можуть бути обмеженими на підставах, що передбачені законом, а саме частиною 1 статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. [2]. Також доступ до єдиних та державних реєстрів може відбуватися з урахуванням певних особливостей, що передбачені Постановою Кабінету Міністрів України № 209 «Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану» від 06.02.2022 р. [1]. Обмеження доступу до реєстрів, аргументується тим, що є висока загроза національній безпеці, використанню даних з боку агресора, загроза життю і здоров'ю людини тощо. Тому адвокат повинен не тільки посилатися на потребу отримання інформації необхідної для надання правової допомоги клієнту, але і підтвердити це наданням копій свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Також він повинен належним чином: аргументувати для чого йому ця інформація, оформити адвокатський запит, чітко сформулювати питання, аби отримати вичерпну та зрозумілу відповідь [3, с. 514].

Запити, з якими люди почали звертатись до адвокатів для отримання певного виду правової допомоги, теж змінилися. Їхня специфіка зумовлена тим, що вони є наслідком збройної агресії рф. Часто особи, які звертаються є військовослужбовцями, внутрішньо переміщеними, та такими, що перебувають на окупованій території тощо. Це в свою чергу зумовлює необхідність підвищення професійної кваліфікації адвокатів; вирішення спірних та складних питань, які виникають; проведення заходів, тренінгів, круглих столів, які б давали майданчик для обговорень та пропозицій вдосконалення механізму дій. Це зумовлюється і змінами, які були внесені до чинного національного законодавства, адже вони характеризуються своєю об'ємністю та частотою. Виникають і проблеми, які пов'язані не тільки з професійною діяльністю адвокатів, але й їхнім особистим життям. Хоча питання про неможливість сумісництва з військовою або альтернативною (невійськовою) службою було вирішено Радою адвокатів України, зокрема у Рішенні № 24 вказано, що це не є підставою для

притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності [4]. Все одно, є проблеми, наприклад, якщо адвокат є захисником сторони у кримінальному провадженні і пішов до ЗСУ, то що робити в такому випадку? Чи можливе залучення іншого захисника, чи є можливість відкласти розгляд кримінального провадження та чи не буде порушено розумних строків. Також питання, які стосуються того, чи повинен адвокат призупиняти адвокатську діяльність на період проходження військової чи невійськової (служби) тощо.

У тих умовах, що зараз перебуває Україна, функціонування адвокатури є дещо складним, адже щодня виникають нові проблематичні питання. Проте, це є й хорошим стимулом для вдосконалення, нагального вирішення проблем та оновлення застарілих засад. Адже роль адвокатів в умовах воєнного часу стала ще більш важливою, незважаючи на всі труднощі, вони продовжують виконувати основні функції щодо захисту прав і свобод людини і громадянина.

Список використаних джерел

1. Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану : Постанова КМУ від 06.02.2022 р. № 209. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2022-п
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n74
3. Хомин Д. Р., Шандрук А. М. Особливості діяльності адвокатури в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1/2023. URL: http://lsej.org.ua/1_2023/117.pdf
4. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану : Рішення Ради адвокатів України від 03 березня 2022 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf

Ключові слова: адвокатура, принципи функціонування адвокатури, верховенство права, нормативно-правові акти.

Key words: advocacy, principles of functioning of the bar, rule of law, legal acts.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Храпенко О. О.

ЧЕРНЯК АНДРІЙ ЮРІЙОВИЧ

студент 1-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальна юстиція)
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУД ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Статтею 124 Конституції України чітко закріплено, що народ України безспосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через інститут присяжниж. Також КПК України закріплює європейську (континентальну) модель діяльності суду присяжних з метою гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу [1, с. 6].

Актуальність обраної теми дослідження полягає в тому, що не дивлячись на те, що Українська модель суду присяжних будучи створена за європейським зразком, водночас не позбавлена низки законодавчих недоліків, зокрема: відсутність окремого закону про присяжних, фрагментарне регулювання у КПК України судочинства в суді присяжних, недосконаліть законодавчого регулювання формування суду присяжних. Необхідною умовою наукової роботи є теоретичний процес створення нових інститутів, зокрема суду присяжних, який потребує уважного аналізу та дослідження [1, с. 6].

Багато вчених вивчали проблематику та формування інституту суда присяжних. Серед них такі науковці як: Білоусенко В. Г., Пилипчук П. П., Бігун В. С., Бутенко Р. М., Качур Р. П., Ковалев Н. Н., Вайнарович А. Б., Карпенко М. І., Бандурович А. В.

Основні проблеми функціонування суду присяжних в Україні можна розглянути в контексті міжнародного досвіду та відповідних рекомендацій для їх вирішення. Враховуючи це, можна визначити основні проблеми, що безпосередньо стосуються України.

Своєрідний недолік в законодавстві України щодо суда присяжних. Епізодичний розгляд справ в Україні судом присяжних пов'язаний виключно з особливостями нашого законодавства. Так, порядок призначення і функціонування суду присяжних закріплено в Кримінальному процесуальному кодексі. У ньому визначено, що присяжні розглядають справи кримінального характеру в суді першої інстанції тільки тоді, коли за вчинення злочину особі передбачене довічне ув'язнення, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів, а за клопотанням обвинуваченого – судом присяжних у складі двох суддів та трьох присяжних. Суд зобов'язаний роз'яснити обвинуваченому його право на розгляд справи судом присяжних, не всі обвинувачені в достатній мірі розуміють саму суть такої можливості, а також її позитивні та негативні сторони. Через це і виникає своєрідна обмеженість суду присяжних. Так, незважаючи на те, що суд не може відмовити обвинуваченому в розгляді його справи судом присяжних, такий розгляд усе одно не є повним [3].

Пов'язано це із тим, що розгляд справи судом присяжним можливий виключно в суді першої інстанції, при цьому, апеляційний та касаційний перегляд вироку, яким би він не був (звинувачувальним

чи виправдувальним) усе одно буде здійснюватися виключно колегією професійних суддів.

Тож, навіть якщо сподіватися, що присяжні будуть мати менш обвинувальний ухил при розгляді справи ніж судді, то їх повноваження в будь-якому випадку обмежаться розглядом справи в суді першої інстанції. Це і робить суд присяжних рідкістю в судових засіданнях в Україні [3].

Недостатня кількість присяжних. Однією з основних проблем функціонування суду присяжних в Україні є недостатня кількість суддів-присяжних. Згідно зі статистикою, у більшості випадків відсутність необхідної кількості присяжних призводить до відтермінування судових процесів, що в свою чергу порушує право на швидкий та справедливий суд. Тому в більшості країн, де існує суд присяжних, інформація про потенційних присяжних збирається зі списків виборців або з інших джерел, таких як водійські посвідчення. Збір інформації з цих джерел може бути недостатнім, оскільки такі списки можуть бути застарілими або неповними. Тому в деяких країнах, наприклад, у Франції та Італії, інформація про потенційних присяжних збирається з більш широкого кола джерел, таких як списки залучених до військової служби або списки людей, які виявили бажання стати присяжними.

Відбір та підготовка присяжних. Правильний відбір присяжних є ключовим для забезпечення об'єктивності та справедливості судового рішення. Низький рівень компетентності суддів-присяжних згідно зі статистикою, в більшості випадків, говорить про те, що присяжні не мають достатнього рівня юридичної освіти та професійної підготовки для виконання своїх обов'язків. Це може призвести до неправильних рішень та порушень прав людини. У міжнародному контексті використовуються різні методи, які враховують критерії, такі як рівень освіти, соціальний статус, вік та інші характеристики. Застосування таких методів у судах присяжних України може бути корисним. Також Міжнародний досвід доводить нам, що спеціальні програми та курси для присяжних можуть покращити їхнє розуміння законів та процедур.

Судова незалежність. Забезпечення незалежності суду присяжних від впливу зовнішніх чинників є важливим для справедливого розгляду справ, адже однією з головних проблем функціонування суду присяжних є високий ризик впливу на їх рішення з боку громадськості, ЗМІ, політичного тиску, корупції. Це може спотворити рішення суду та порушити принципи незалежності та об'єктивності правосуддя. Навчання присяжних розумінню ролі суду та забезпеченню його незалежності може допомогти усунути такі проблеми.

Контроль за процесом. У процесі функціонування суду присяжних можуть виникнути різні питання та суперечки. Забезпечення належного контролю за процесом та вирішення таких питань є важливим для забезпечення справедливості. Міжнародний досвід може надати корисні рекомендації щодо такого контролю: Забезпечення ефективного контролю за діями присяжних. Потрібно створити органи, які буду слідкувати за діями присяжних.

Ресурси та фінансування. Функціонування суду присяжних потребує достатнього фінансування та ресурсів для забезпечення

їх діяльності. Враховуючи міжнародний досвід, Україні слід забезпечити належні умови для роботи таких судів.

Підтримка громадськості. Важливо забезпечити підтримку та довіру громадськості до суду присяжних. Забезпечення прозорості та доступності інформації про роботу суду присяжних може допомогти в цьому. Також можуть бути корисними програми залучення громадян до процесу відбору та підготовки присяжних. Також публічність судових засідань є важливим аспектом забезпечення відкритості та прозорості процесу. Це дозволяє громадськості бути свідками процесу та контролювати дії присяжних та суддів.

Співпраця з міжнародними експертами. Україна може отримати користь від співпраці з міжнародними експертами та організаціями, що мають досвід у реформуванні судової системи та підготовці присяжних. Така співпраця може сприяти обміну найкращими практиками та розробці ефективних рішень щодо розв'язку проблем.

Проаналізувавши цю тему, можна дійти висновку, що уведення суду присяжних у судову систему України було важливим кроком до створення більш справедливої та демократичної правової системи. Проте, історія розвитку цього інституту свідчить про ряд проблем та недоліків у його функціонуванні. Серед них можна виділити недостатнє навчання присяжних, низьку кваліфікацію деяких суддів та проблеми з взаємодією присяжних та суддів. Крім того, потрібно розробити інформаційну кампанію, щоб громадяни мали можливість краще ознайомитися з процесом судочинства та своїми правами. У цілому, не дивлячись на проблеми, суд присяжних є важливим елементом судової системи України, який допомагає забезпечити справедливе та об'єктивне розглядання кримінальних справ.

Список використаних джерел

1. Волоско І. Р. Суд присяжних в Україні: особливості формування та діяльності : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність (081 – Право). Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2017. С. 244.
2. Куйбіда Р О. Реформування правосуддя в Україні: стан і перспективи : монографія. Київ : Атіка, 2004. 344 с.
3. Ципліцький Д. О. Суд присяжних в Україні: фантазії чи реальність? 2023. URL: https://loyer.com.ua/uk/sud-prysyazhnyh-v-ukrayini-fantaziyi-chy-realnist/
4. Михеєнко М. М. Засади безпосередньої участі народу у здійсненні правосуддя. *Проблеми розвитку кримінального процесу в Україні. Вибрані твори*. Київ : Юрінком Інтер, 2010. С. 235–237.

Ключові слова: правозахист, суд присяжних, функціонування, проблеми, функціонування, незалежність суду, залуження громадян до правосуддя.

Key words: human rights protection, jury trial, functioning, issues, judicial independence, citizen participation in justice.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ШПАК МАРТІНА АНДРІЇВНА

студентка 3-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАВДАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

У сучасному світі немає жодної країни, де було б повністю викорінено корупцію. Жодна соціально-політична або економічна система не має імунітету до цього явища. Корупція може існувати як у країнах з слабкими економіками і незрілими суспільними відносинами, так і в розвинутих демократичних країнах та відкритих ринкових економіках.

Основна відмінність полягає не в тому, чи існує корупція, а в її масштабах і характері проявів, а також впливі на економічні, соціальні, політичні, правові та інші процеси. Корупція відображає особливості суспільних відносин країни і має негативний вплив на економіку, політику, право, ідеологію та суспільну психологію.

Прояви корупції вказують на проблеми у суспільному та економічному житті країни, такі як неефективність влади, недосконаліть державних і суспільних інститутів, економічні проблеми, порушення прав і свобод людини та інші недоліки.

Високий рівень корупції в країні зазвичай характеризується наступними ознаками: систематичність та функціональність корупції, толерантність до неї у суспільстві, правовий нігілізм та недієвість принципів верховенства права, неефективність антикорупційної політики та пасивність інститутів громадянського суспільства.

Коли світова спільнота визнала, що корупція є проблемою глобального масштабу, стало очевидним, що ефективний контроль над нею можливий не лише за допомогою вдосконалення законодавства, але й створенням спеціалізованих органів з відповідними повноваженнями, ресурсами та кваліфікацією.

Ці антикорупційні органи мають бути захищені від неправомірного політичного тиску, щоб цього досягнути, потрібні механізми, які забезпечать їх структурну, операційну та фінансову автономію на високому рівні. Відповідно до цього, у нашій державі було створено Національне антикорупційне бюро України [1].

Національне антикорупційне бюро України є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом. Основні функції органу включають запобігання вчиненню нових корупційних та інших кримінальних правопорушень, а також їх попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття, які підпадають під їхню підслідність.

Завдання Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) полягає у боротьбі з корупцією в державних органах, громадських організаціях та приватному секторі. Конкретні завдання НАБУ включають:

- попередження та виявлення корупційних злочинів: НАБУ проводить розслідування корупційних злочинів та сприяє у попередженні корупції шляхом розкриття корупційних схем та підготовки превентивних рекомендацій;
- реалізація правосуддя: НАБУ забезпечує проведення об'єктивного судочинства у випадках, коли були виявлені факти корупції;
- співпраця з партнерами: НАБУ співпрацює з міжнародними та національними партнерами у боротьбі з корупцією;
- профілактика корупції: НАБУ виконує профілактичні заходи для запобігання корупції у державних органах та органах місцевого самоврядування;
- надання інформаційної підтримки: НАБУ надає інформаційну підтримку у сфері боротьби з корупцією та роз'яснення правових питань, пов'язаних з цією проблемою.

Проте, головним завданням Національного антикорупційного бюро України є боротьба з кримінальними корупційними правопорушеннями, які вчинені вищими посадовими особами, що володіють повноваженнями у сфері державного або місцевого управління, і представляють загрозу національній безпеці. НАБУ складається з центрального та територіальних управлінь і є юридичною особою публічного права. Керівництво НАБУ покладено на директора, якого призначає КМУ згідно з установленим законом порядком [2].

Для забезпечення виконання завдань Національного антикорупційного бюро, директор має право утворювати не більше семи територіальних управлінь НАБУ своїм рішенням, які охоплюють різні регіони України, включаючи області, Автономну Республіку Крим, місто Київ та Севастополь, визначені в цьому рішенні [3].

Роль Національного антикорупційного бюро України у боротьбі з корупцією в Україні незаперечна. Відтак, НАБУ виконує важливу функцію в забезпеченні реформ та змін у сфері протидії корупції.

По-перше, НАБУ відіграє ключову роль у розслідуванні корупційних злочинів. Його спеціалісти займаються виявленням, збором доказів та притягненням до відповідальності осіб, що скоюють корупційні діяння. Це сприяє накладанню справедливих покарань на винних і покращує відчуття безпеки в суспільстві. Багато резонансних справ, розслідуваних НАБУ, свідчать про його вагому роль у притягненні до відповідальності навіть високопосадових осіб.

По-друге, НАБУ активно співпрацює з іншими національними та міжнародними органами у сфері боротьби з корупцією. Це дозволяє обмінюватися досвідом, інформацією та координувати спільні дії. Така співпраця сприяє ефективнішому виявленню та розслідуванню корупційних схем, особливо тих, що мають транскордонний характер.

По-третє, НАБУ займається профілактикою корупції шляхом розробки та реалізації антикорупційних стратегій. Це бюро активно співпрацює з громадськістю, експертами та іншими зацікавленими сторонами, щоб впроваджувати системні зміни та запобігати поширенню корупції в різних сферах суспільства. Це включає в себе підвищення свідомості громадян про корупційні ризики, розвиток етичних стандартів та зміцнення механізмів контролю.

Отож, НАБУ має за мету запобігати кримінальним корупційним порушенням, які вчиняються вищими державними та місцевими посадовими особами, які мають повноваження здійснювати функції в установах держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу для національної безпеки.

Список використаних джерел

1. Національне антикорупційне бюро України. 2022. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Національне_антикорупційне_бюро_України#:~:text=Завданням%20Національного%20бюро%20є%20протидія,та%20становлять%20загрозу%20національній%20безпеці
2. Національне антикорупційне бюро України : офіційний сайт. URL: https://nabu.gov.ua/struktura-0
3. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1698-18

Ключові слова: НАБУ, Національне антикорупційне бюро України, детектив, діяльність НАБУ, завдання НАБУ.

Key words: NABU, National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, activity of NABU, tasks of NABU.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кісліцина І. О.

ЩЕРБИНА ОЛЬГА ВАЛЕРІЇВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Процесуальне представництво можливе у будь-якій справі, що розглядається судом у порядку цивільного судочинства та на всіх стадіях його розвитку. Якщо розглядати представництво як діяльність особи, тобто представника, то воно включає в себе певні особливості, а тому слід зазначити, що як і в будь-якій іншій сфері, зарубіжний досвід європейських країн постійно залишає свій відбиток на національному законодавстві.

Цивільно процесуальне законодавство України знаходиться під впливом світових глобалізаційних процесів, які проявляються у формуванні нових норм, забезпечують модернізацію, загалом стають більш помітними та спричиняють процес інтернаціоналізації української системи цивільного судочинства.

Якщо розглядати конкретніше, внаслідок чималих змін у редакції ЦПК України 2017 р., можна виділити інститут доказування [1]. Вважаю, що тут доречно розглянути особливості англійського судочинства, зокрема розкриття доказів.

У доказовому праві Англії розкриття доказів перед іншою стороною є одним із напрямів подання доказів поряд із наданням доказів до суду. В англійському судочинстві цей інститут існує з XVIII ст. Саме представник (адвокат) здійснює дії з розкриття доказів ще до порушення справи або вже в рамках існуючого процесу, а тому виділяють досудове та судове розкриття доказів. Основна мета адвоката під час досудового розкриття доказів – інформувати іншу сторону щодо наявності достатньої кількості матеріалів, що підтверджують або заперечують вимоги, які в свою чергу можуть забезпечити виграш справи і вирішити питання про укладення мирової угоди, визнання вимог зацікавленої особи або відмови щодо звернення до суду. Суддя, як правило, в таку діяльність не втручається, окрім випадків, коли є перешкоди або відмова власника інформації розкрити необхідний доказ. Крім того, законодавчо в цивільному процесі Англії такі дії не регламентуються, тому що відбуваються поза межами процесу, в неофіційному і добровільному порядку [2, с. 165].

У національному законодавстві, зокрема в чинній редакції ЦПК України, зазначається, що хоч і цивільне судочинство здійснюється на засадах змагальності сторін (ч. 1 ст. 12 ЦПК), обов'язок доказування покладається на сторін (ч. 3 ст. 12, ч. 1 ст. 81 ЦПК), суд наділений можливістю у виняткових випадках збирати докази за власною ініціативою (ч. 7 ст. 81 ЦПК) [1].

Якщо провести паралель із англійським судочинством, то вже можна виділити те, що в нашому законодавстві це питання стає більш врегульованим, оскільки виняткові випадки втручання судді у збирання доказів законодавчо закріплені, а на сторін процесу покладається обов'язок доказування та подання доказів.

Наступним можна виділити те, що в більшості європейських держав суто адвокати зобов'язані представляти особу в цивільному процесі. Наприклад, положеннями параграфа 78 Цивільного процесуального уложення Німеччини обов'язковим представником сторін є саме адвокат у земських судах, вищих земських судах та Верховному суді. І тільки в незначних категоріях справ сторонам та третім особам надається право на самостійне представництво власних інтересів. Представництво власних інтересів особою можливе лише тоді, коли вона має статус чинного адвоката, тобто в Німеччині діє заборона на самопредставництво [3, с. 78].

У Франції діють аналогічні положення, участь адвоката є обов'язковою у вирішенні питання судами апеляційної та касаційної інстанцій. Такі судові процеси називаються адвокатськими, а це напряму пов'язано з тим, що в цій державі є загальновизнаною презумпція відсутності в представників неадвокатської професії достатнього обсягу правових знань та кваліфікації для сприяння вирішенню справи по суті. Отже, на учасників справи покладено обов'язок стосовно захисту власних інтересів суто через адвокатів [4].

В Україні ж відповідно ч. 1 ст. 60 ЦПК представником особи може бути адвокат або законний представник, а також особа може брати учать у судовому процесі особисто (самопредставництво) згідно з ч. 1 ст. 58 ЦПК [1].

Також можна виділити позицію ЄСПЛ у справі «Молдавська проти України», де було підтримано можливість представництва інтересів фізичних та юридичних осіб в окремих судових інстанціях. У цій справі заявниця звернулася до ЄСПЛ, оскільки за ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенції) її права були порушені, тому що її представник не мав можливості звернутися з касаційною скаргою з питання, що стосується права, а також звернули увагу на те, що таке обмеження не можна було передбачити взагалі.

ЄСПЛ зазначив, що здійснення ефективного захисту будь-якої особи передбачає наявність відповідних кваліфікаційних критеріїв. Задля недопущення свавілля відповідні обмеження можуть мати місце тільки у випадках, коли це чітко зумовлено законодавчими нормами [5].

На мою думку, позиція ЄСПЛ стосовно відсутності порушень основоположних прав людини у сфері доступу до правосуддя обґрунтована тим, що ефективний захист інтересів та прав є можливим тільки в разі відповідності представника окремим кваліфікаційним критеріям, і це є цілком логічним. Держава в цьому випадку виступає в ролі гаранта такого доступу, оскільки в Україні сформовано систему безоплатної правової допомоги.

Глобалізаційні процеси відбуваються і сьогодні, тому я вважаю, що дуже важливо враховувати практику ЄСПЛ, проводити аналогії та порівнювати законодавства різних країн, оскільки це дасть змогу переглянути певні прогалини, вдосконалити нашу правову систему загалом.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15 (дата звернення: 04.05.2023).
2. Пучинський В. К. Гражданский процесс зарубежных стран. Москва : Зерцало, 2016. С. 520.
3. Шпак М. В. Професійне представництво адвоката у цивільному процесі : монографія. Харків : Право, 2020. С. 224.
4. Code de procédure civile. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070716/ (дата звернення: 04.05.2023).
5. Молдавська проти України. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/b7ba50237b9eda679ab7_file.pdf (дата звернення: 04.05.2023).

Ключові слова: цивільне судочинство, законодавство, представництво, ЄСПЛ, адвокат.

Key words: civil proceedings, legislation, representation, ECHR, lawyer.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Храпенко О. О.

ЩЕРБИНА ОЛЬГА ВАЛЕРІЇВНА

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ В ЗДІЙСНЕННІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Під час здійснення правоохоронної діяльності спеціально уповноваженими державними органами часто виникає багато спірних моментів при охороні прав та застосуванні законодавчих норм. Крім того, існує низка інших проблем, таких як: взаємодія підрозділів, що входять до складу структури та системи правоохоронних органів, взаємодія з громадськістю, порушення законодавства працівниками поліції, нестабільний рівень довіри суспільства до правоохоронних органів тощо.

На мою думку, одним із основних напрямків діяльності Національної поліції, що належить до системи органів МВС України, повинні бути захищеність та повна безпека населення, що базується на неухильному дотриманні законодавства. Оскільки система правоохоронних органів досі перебуває на стадії реформування, то і проблеми, які виникли внаслідок цього повинні бути поступово вирішені, бо мають важливе значення для підтримання правопорядку у державі.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1]. Відповідно до Положення про Національну поліцію, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 877 від 28.10.2015 р., Національна поліція є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [2].

Є. П. Шило зазначає, що загалом, аналіз наукової літератури та положень чинного національного законодавства України дає підстави стверджувати, що метою діяльності Національної поліції України є досягнення стабільно високого рівня правопорядку й безпеки суспільства, довіри і впевненості громадян у поліції. І водночас ось такий рівень повинен бути визначений на основі незалежних соціологічних опитувань, статистичних даних та аналітичних матеріалів, а також при визначенні рівня довіри населення до Національної поліції України [4, с. 86].

Тобто можна визначити, що однією із найголовніших проблем є визначення мети діяльності Національної поліції, оскільки законодавчо немає такої норми, яка б конкретизувала всі напрями діяльності поліції.

Наступною проблемою, яку б я хотіла визначити, є зміни у слідчому апараті, а також підрозділах кримінального розшуку, внаслідок перетворень системи Національної поліції. Ефективність роботи Національної поліції, як правоохоронного органу, напряму залежить від якісного відбору кандидатів на проходження служби в системі Національної поліції. Претенденти на посади повинні володіти відповідними професійними навичками, якостями, які будуть відповідати вимогам, що пред'являються до поліцейських.

Через відповідну кількість порушень закону серед працівників поліції бюрократичний підхід до вирішення вказаного питання, зазначає С. А. Євдокіменко, на практиці виступає також проблемою, внаслідок цього рівень довіри населення до поліції стає менший, а престижність даної професії уявити все важче. На рівні здобуття знань та професійних навичок, пріоритетним напрямком підготовки кадрів для служби в Національній поліції повинно стати підвищення рівня моральних та етичних якостей майбутніх працівників, розуміння ними важливої ролі поліції у забезпечені прав і свобод людини і громадянина [5, с. 156].

Як зазначає Д. В. Швець, правоохоронна функція держави – це комплексний напрямок діяльності держави, який об'єднує низку заходів (у т. ч. примусових), заснованих на принципах справедливості й ефективності, що спрямовані на безконфліктну реалізацію прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, забезпечення соціальної злагоди, недопущення індивідуальних, колективних і масових порушень законності й правопорядку [3, с. 14]. Рівень довіри населення, відповідно до закону України «Про Національну поліцію», є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції [1]. Станом на 2023 р. за опитуваннями, він становить 71,5 %. Це вищі показники, ніж в минулих роках, однак вони не так стрімко зростають, як хотілось би.

Отже, можна зробити висновок, що усі прогалини, відсутність конкретизації мети напрямів діяльності поліції, спеціальних норм можуть ускладнити процес реформування органів правоохоронної системи у майбутньому та перешкоджати їх подальшому вдосконаленню. Крім того, Національна поліція України під час введення правового режиму воєнного стану має дуже важливе значення у забезпеченні публічного порядку та безпеки, а саме реалізація цих завдань неможлива без професійної якісної підготовки поліцейських та чіткого дотримання законодавчих норм.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію України : Закон України від 2 липня 2015 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19
2. Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 877. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19
3. Швець Д. В. Захист прав і свобод людини та громадянина – пріоритет діяльності Національної поліції України. Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми: тези доповідей круглого столу (м. Харків, 27 жовтня 2017 р.). Харків, 2017. С. 13–16. URL: http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/921
4. Шило Є. П. Мета та завдання діяльності Національної поліції як центрального органу виконавчої влади. *Часопис Київського університету права*. № 2. 2017. С. 85–89.
5. Євдокіменко С. А. проблемні питання системи національної поліції України, її правоохоронна функція. *Кримінальне право, кримінальний процес та криміналістика* [Електронний ресурс]. Право.ua. 2020. № 2. С. 154–158.

Ключові слова: суспільство, законодавство, правоохоронні органи, Національна поліція, взаємодія, система.

Key words: society, legislation, law enforcement agencies, National Police, interaction, system.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

	Том	Сторінка
Адубецький Антон Валентинович, студент 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	476
	2	191
Азевич Марина Геннадіївна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	97
Айткулова Альбіна Рахімівна, студентка 1-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	316
Албул Олександр Олександрович, студент 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	89
Алексаньян Катерина Ашотівна, студентка 2-го курсу Юридичного фахового коледжу Національного університету «Одеська юридична академія»	1	6
Аль-Зубейді Рагед Самір, студентка 3-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	618
Аністратенко Ганна Володимирівна, студентка 1-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	632
Аріапур Лейла Аббасівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	253
	1	495
	1	497
Аронєт Лілія Степанівна, студентка 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	526
Архангельська Марія Володимирівна, студентка 3-го курсу факультету журналістики Національного університету «Одеська юридична академія»	2	701
Бабенко Ельвіра Андріївна, студентка 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	529
Бабійчук Анастасія Андріївна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	500
	2	585
Бабіч Ксенія Юріївна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	2	375
Бабчик Аліна Петрівна, студентка 3-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	1	503
Багнета Софія Володимирівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	35
Багнюк Інна Володимирівна, студентка 2-го курсу Навчально-наукового інституту морського права та менеджменту Національного університету «Одеська морська академія»	1	419
Баженова Аліна Борисівна, студентка 2-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	620
Байдужа Олена Сергіївна, студентка 3-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	637
Банєва Таїсія Русланівна, студентка 1-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	640
Барта Лілія Артурівна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та адвокатської діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	6
	2	304
	2	377
Басюк Вікторія Вікторівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	505
Бахарєва Анастасія Ігорівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	508
Баюш Діана Валеріївна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	1	91
Бедловський Ростислав Олександрович, студент 2-го курсу Юридичного фахового коледжу Національного університету «Одеська юридична академія»	1	8
Безмаленко Вероніка Володимирівна, студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	8
Бень Ангеліна Олександрівна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	219
	2	451
Березюк Юлія Сергіївна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	380
Бикова Влада Антонівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	1	256
	2	306
	2	382
Бичкова Валерія Володимирівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	318

Білик Катерина Вікторівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	321
	1	513
Білоног Аліна Андріївна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	511
Білоус Ілона Максимівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	516
Білоус Каріна Віталіївна, студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	665
Блатін Стівен Данілович, студент 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	531
Блащук Валентина Дмитрівна, студентка 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	252
Богачук Евеліна Романівна, студентка 3-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	384
	2	478
Богдан Діана Сергіївна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	95
Богданова Дар'я Сергіївна, студентка 3-го курсу факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія»	2	480
Бодян Дар'я Вікторівна, студентка 2-го курсу навчально-наукового інституту морського права та менеджменту Національного університету «Одеська морська академія»	2	10
Бойко Вероніка Романівна, студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	13
Борисевич Владислав Едуардович, студент 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	139
Борисенко Дмитро Юрійович, студент 1-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	1	41
Боровиченко Анна Олександрівна, студентка 4-го курсу Юридичного фахового коледжу Національного університету «Одеська юридична академія»	1	422
Бричка Софія Федорівна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	97

Бровaренко Світлана Романівна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	99
Бродовська Віолетта Віталіївна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	102
	1	105
Бугаєнко Каріна Вікторівна, юрисконсульт юридичного відділу Товариства з обмеженою відповідальністю «ПАРИТЕТ»	1	323
Бугера Олександра Григоріївна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	1	108
Букур Іван Іванович, студент 2-го курсу Юридичного фахового коледжу Національного університету «Одеська юридична академія»	1	10
Булацевська Яна Вадимівна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	1	111
Булгару Вікторія Миколаївна, студентка 2-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	642
Бумага Марина Юріївна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	325
	1	518
Бур'ян Ярослава Павлівна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	114
	1	116
Бучко Юрій Сергійович, студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	227
Ваньчак Марта Володимирівна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	327
Варава Владислав Вадимович, студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія»	2	480
Вареник Олександр, студент 1-го курсу факультету слідчої та детективної діяльності Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого	1	37
Васильєва Олена Андріївна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	298
	1	424
Васютинський Дмитро Віталійович, студент 2-го курсу Юридичного фахового коледжу Національного університету «Одеська юридична академія»	1	13

Величко Анастасія Сергіївна, студентка 2-го курсу Миколаївського юридичного фахового коледжу Національного університету «Одеська юридична академія» 2 644

Венцурик Діана Петрівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 258, 1 330

Виходець Олена Олександрівна, студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 151

Владиченко Юлія Романівна, студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 154, 2 229

Власюк Анастасія Вадимівна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 333, 1 427

Вовк Валерія Михайлівна, студентка 4-го курсу Чернівецького юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» 2 309

Вовченко Максим Михайлович, студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 267

Войтова Катерина Русланівна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 118

Войцикевич Олександра Олександрівна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 121, 1 123

Волович Єгор Іванович, студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 553

Волчанова Дар'я Денисівна, студентка 4-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 387

Воронков Микита Володимирович, студент 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 231

Воронкова Анна Володимирівна, студентка 4-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 435

Вотчал Олексій Вікторович, студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 389, 2 391

Вязовцев Володимир Олександрович, студент 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 125

Вяткіна Олена Андріївна, студентка 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 647

Габрук Ярослав Олегович, студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 351

Гаврилюк Ольга Сергіївна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 2 394

Гаджиєв Амір Матін огли, студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 233

Гайдаш Катерина Олександрівна, студентка 3-го курсу Національної академії внутрішніх справ 2 353

Гарматюк Дар'я Сергіївна, студентка 1-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія» 2 649

Гармурар Олена Миколаївна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 127

Гільтай Анастасія Володимирівна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 336, 2 269

Гладка Євгенія Юріївна, студентка 1-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія» 2 652

Глєбова Катерина Валеріївна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 339, 1 521, 2 585

Голобородько Марина Олександрівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 2 588

Голованьова Катерина Сергіївна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 1 130

Голота Дарина Євгенівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 533

Голощак Анастасія Миколаївна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 132, 2 193, 2 311

Голуб Аліна Володимирівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 536

Гончарук Владислава Ігорівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 1 261

Горбенко Марія Олександрівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 235

Гордієнко Валерія Віталіївна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 430

Горобець Олег Юрійович, студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 238

Горовий Владислав Сергійович, студент 1-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 343

Горячківська Оксана Вікторівна, студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 17
2 110

Грабар Аліна Володимирівна, студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 239

Грабова Наталія Ігорівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 263
1 345
1 460

Гресько Богдана Юріївна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 347
1 433

Гриб Олександра Юріївна, студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 20

Григоренко Віктор Сергійович, студент 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 265
1 351

Гриньків Ігор Віталійович, студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 356

Гринюк Катерина Олександрівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 525
2 22

Грищенко Дарія Андріївна, студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 113
2 483

Губар Владислав Станіславович, студент 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 134

Гунчак Богдана Сергіївна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 43
1 528

Гуренко Марія Євгеніївна, студентка 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 1 531

Гурильов Олег Віталійович, студент 3-го курсу Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» 2 24

Гусь Дар'я Петрівна, студентка 3-го курсу факультету журналістики Національного університету «Одеська юридична академія» 2 358

Даниленко Анастасія Вікторівна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 136
1 16

Даниш Аліна Віталіївна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 354
2 271

Дем'яненко Анна Ігорівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 213

Дементьєва Юлія Вікторівна, студентка 3-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 478

Демідовський Артем Вікторович, студент 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 139

Денисенко Вікторія Радіонівна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 142

Деренюк Ангеліна Олександрівна, студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 116

Джигирей Владислава Василівна, студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія» 2 486

Дмітрієва Валерія Сергіївна, студентка 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 396

Добрянська Єлизавета Євгеніївна, студентка 2-го курсу Миколаївського навчально-наукового інституту права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 533

Довганич Вадим Дмитрович, студент 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 356

Довгонос Іванна Юріївна, студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 157

Долженко Юлія Вікторівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 242

Домашевський Ілля, студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 576

Доценко Володимир Миколайович, студент 4-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія» 2 590

Драмарецька Дарина Євгеніївна, студентка 1-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 1 46

Драч Дмитро Леонідович, студент 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 263
1 345
1 436

Дрига Артем Вадимович, студент 3-го курсу факультету кібербезпеки та інформаційних технологій Національного університету «Одеська юридична академія» 2 458

Дрига Єлизавета Вадимівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 268
1 535
1 538

Дротенко Вероніка Володимирівна, студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 556

Дубина Тетяна Миколаївна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 196

Дубина Тетяна Миколаївна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 236

Дуда Ігор Миколайович, студент 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 358
1 438

Дурович Анастасія Андріївна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 1 144

Духневич Анастасія Андріївна, студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 271
1 540
1 542

Душина Анна Павлівна, студентка 1-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія» 2 654

Дядюк Катерина Олегівна, студентка 4-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 1 49

Дяченко Анастасія Вікторівна, студентка 2-го курсу Миколаївського навчально-наукового інституту права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 440

Єрофеєва Ольга Сергіївна, студентка 4-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 399

Жеребчук Марія Богданівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 538

Жилка Анастасія Миколаївна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 2 160
2 314
1 146

Жук Станіслав Сергійович, студент 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 443
2 316
2 402

Завальнюк Анастасія Миколаївна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 360
1 445

Загнітко Анна Валентинівна, студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 162

Заграничний Данііл Віталійович, студент 2-го курсу Миколаївського навчально-наукового інституту права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 447

Загребнюк Дар'я Михайлівна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 2 28

Задорожна Єлізавета Володимирівна, студентка 1-го курсу факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія» 1 35
1 544

Заїм Ванесса Василівна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 148

Запорожець Олена Олегівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 547

Звада Олександра Володимирівна, студентка 3-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія» 2 658

Земляна Дарина Олександрівна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 468

Зенченко Елеонора Віталіївна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	150
Зубченко Аліна, студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	582
Зуєва Владислава Сергіївна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	454
Іванова Анастасія Вікторівна, студентка 3-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	487
Івахненко Єлизавета Олександрівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету журналістики Національного університету «Одеська юридична академія»	1	51
Ільчишин Дмитро Васильович, студент 1-го курсу	1	18
факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція)	1	53
Національного університету «Одеська юридична академія»	1	363
Іордатій Аліна Едуардівна, студентка 2-го курсу Навчально-наукового інституту права та менеджменту Національного університету «Одеська морська академія»	1	450
Ірклієнко Андрій Васильович, студент 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	365
Іщик Анна Вікторівна, студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	30
Казарян Марина Манвелівна, студентка 2-го курсу Миколаївського навчально-наукового інституту права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	453
Калина Даніелла Романівна, студентка 1-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	704
Канівець Аліна Дмитрівна, студентка 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	244
Карасава Катерина Павлівна, студентка 1-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	1	54
Карасені Олександра Василівна, студентка 4-го курсу	1	455
Юридичного фахового коледжу Національного університету «Одеська юридична академія»	2	405
Карнаух Антоніна Русланівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	553

Карташова Віталіна Віталіївна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	2	273
Касьянова Єлизавета Миколаївна, студентка 4-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	408
Качуренко Вікторія Володимирівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	57
Качуренко Вікторія Володимирівна, студентка	1	153
3-го курсу Юридичного фахового коледжу Національного	2	164
університету «Одеська юридична академія»	1	550
Кирпа Софія Олександрівна, студентка 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	247
Кіріяк Катерина Федорівна, студентка 3-го курсу Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»	2	167
Кірпіченко Віта Віталіївна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	249
Кісілюк Денис Богданович, студент 1-го курсу магістратури	1	273
факультету судового та міжнародного права Національного	1	367
університету «Одеська юридична академія»	1	457
Кітарова Марина Вікторівна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	319
	2	410
Клейн Роман Ігорович, студент 1-го курсу магістратури факультету журналістики Національного університету «Одеська юридична академія»	1	60
Клименко Тетяна Романівна, студентка 3-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	32
Клименко Юлія Андріївна, студентка 3-го курсу факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія»	2	490
Климишина Анастасія Євгеніївна, студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	1	275
	2	492
Климчук Анна Ростиславівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	278
	1	369
Книга Єлизавета Юріївна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	2	276

Коваленко Крістіна Віталіївна, студентка 2-го курсу Миколаївського навчально-наукового інституту права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 556

Коваль Вікторія Андріївна, студентка 1-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 1 62

Коваль Михайло Олександрович, студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 1 559

Ковальська Христина Іванівна, студентка 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 1 65

Ковальчук Тетяна Станіславівна, студентка 1-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 561

Ковган Олександра Ігорівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 563

Кожухова Орина Олександрівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 35

Козакевич Анна Іванівна, студентка 2-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія» 2 661

Колесник Анастасія В'ячеславівна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 155

Колесник Вікторія Ігорівна, студентка 3-го курсу факультету журналістики Національного університету «Одеська юридична академія» 2 706

Колесникова Софія Дмитрівна, студентка 4-го курсу факультету журналістики Національного університету «Одеська юридична академія», 2 708

Колесніков Дмитро Сергійович, студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 372

Колодій Надія Анатоліївна, студентка 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 158
2 414

Коломієць Вікторія Миколаївна, студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 278
2 281

Кондратюк Єлена Сергіївна, студентка 2-го курсу Криворізького факультету Національного університету «Одеська юридична академія» 2 540

Коновальчук Тетяна Анатоліївна, студентка 3-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія» 2 592
2 612
2 663

Коновальчук Ярослава Валеріївна, студентка 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 252
2 417

Конончук Маргаріта Віталіївна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 419

Копил Богдана Іванівна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 160

Корман Олександра Сергіївна, студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 321

Корнієнко Анна Вадимівна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 123

Король Андрій Сергійович, студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 422
2 495

Косман Ганна Віталіївна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 375

Костенко Іван Віталійович, студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 21
1 67
1 566

Костецький Дмитро Віталійович, студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 38

Костилєва Юлія Володимирівна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 163

Костюк Дарія Сергіївна, студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 41

Костюк Мар'яна Іванівна, студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 43
2 118

Котелевська Валерія Русланівна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 377

Краскова Анастасія Миколаївна, студентка 3-го курсу факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія» 2 490

Красюн Анастасія Сергіївна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	316
	2	402
Кривонос Поліна Ігорівна, студентка 3-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	622
Криворука Ольга Степанівна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	1	166
Кривуля Єлизавета Олександрівна, студентка 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	1	69
Крутих Валерія Євгенівна, студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	121
	2	323
Крутієва Катерина Анатоліївна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	568
Крутько Анна, студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	578
Кузнєцова Аріна Георгіївна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	542
Кулинич Вероніка Миколаївна, студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	280
	1	571
	1	574
Куліченко Аліна Василівна, студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	171
Кумановська Поліна Андріївна, студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	284
Купенко Артем Ігорович, студент 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	45
	2	123
Куприч Діана Русланівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	72
	1	283
	1	379
Курбай Катерина Володимирівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	49
Курманська Аріна Вадимівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	381

Курочкіна Анжеліка Євгенівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	173
Кутас Ангеліна Павлівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	576
Кухоцька Аліна Сергіївна, студентка 3-го курсу факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія»	2	425
Кухоцький Денис Іванович, студент 4-го курсу факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія»	2	425
Кучеренко Анжеліка Едуардівна, студентка 1-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	665
Кучеренко Яна Андріївна, студентка 1-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	23
	1	384
	1	579
Кучерук Юлія Вікторівна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	1	168
	2	428
Кушнерьова Вікторія Вікторівна, студентка 2-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	668
Лабунський Даніїл Русланович, студент 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	171
Левенець Карина Євгенівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	582
Левицька Вікторія Ігорівна, студентка 1-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	670
Левкулич Юлія Геннадіївна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	173
Левшина Єлизавета Євгеніївна, студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	175
Лейфура Вікторія Олександрівна, студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	178
Лелюк Анастасія Сергіївна, студентка 3-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	672

Лесик Вікторія Іванівна, студентка 1-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	584
	1	386
Линюк Андрій Ігорович, студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія»	2	430
	2	517
Лисенко Ангеліна Володимирівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	74
	1	285
	1	587
	1	589
Лінгович Марія Максимівна, студентка 1-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	1	592
Лісна Лідія Олександрівна, студентка 1-го курсу факультету журналістики Національного університету «Одеська юридична академія»	2	558
Лобова Ірина Олександрівна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	175
Лукашевич Аліна Леонідівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	254
Лук'янчук Катерина Петрівна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	178
Лунга Валерія Валеріївна, студентка 3-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	675
Лупу Владислав Сергійович, студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	1	287
	2	286
Любін Діана Василівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	289
	1	594
	1	596
Лях Ірина Іванівна, здобувачка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія»	2	498
	1	292
Ляшенко Сергій Миколайович, студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	1	292
Маглакелідзе Георгій Гелайович, студент 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	180
Мазур Максим Ярославович, студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	1	295

Маковійчук Ангеліна Ігорівна, студентка 3-го курсу Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»	2	51
Маковійчук Софія Віталіївна, студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	325
Маланчова Валентина Сергіївна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	389
Малахатько Діана Костянтинівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	1	275
	2	501
Малюта Владислав Васильович, студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	198
Мандажи Іван Степанович, студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	360
Мандрица Таїсія Едуардівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	298
	1	460
Манолій Анастасія Тимурівна, студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	561
Маріна Анастасія Валентинівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	301
	1	462
Марковська Анна Сергіївна, студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	328
Мартинчик Ганна Степанівна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	1	182
Мартиросян Євгенія Армєнівна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	2	54
Мартьола Дар'я Сергіївна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	598
Марченко Кирило Романович, студент 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	56
Масловська Тетяна Павлівна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	185

Матвєєва Любов Сергіївна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	188
	1	191
Матвєйкін Михайло Денисович, студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	363
Матковська Анна Андріївна, студентка 1-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	677
Машина Марія Романівна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	114
	1	116
Медведчук Тетяна Юріївна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	193
Мелешко Анастасія Олександрівна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	201
Мельник Ірина Володимирівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	391
	1	465
Мельник Костянтин Євгенович, студент 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	196
Мельник Олександріна Олександрівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	25
	1	600
Мельник Тетяна Вікторівна, студентка 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	158
	2	414
Мельниченко Анастасія Сергіївна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	394
Мельничук Дарина Русланівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	503
	1	303
Мерешко Аліна, студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	580
Мерчанський Іван Русланович, студент 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	331
Михальчук Анна Миколаївна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	191

Мідяна Вероніка Олександрівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	256
Мілько Поліна Валеріївна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	602
Місяченко Олег Андрійович, студент 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	60
Міцул Тетяна Олегівна, студентка 4-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	679
Мондер Маалуф Суад Діаб, студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	605
Моніч Наталія Русланівна, студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	63
Мороз Анна Русланівна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	607
	2	204
Мороховець Марія Віталіївна, студентка 2-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	681
Мука Ольга Андріївна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	433
Муленко Анжеліка Олександрівна, студентка 3-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	684
Муравська Саміра Сафар кизи, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	2	289
Нагорняк Ольга Анатоліївна, студентка 3-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	624
Недашковська Валерія Русланівна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	198
Немировська Діана Вікторівна, студентка 1-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	1	610
Непийвода Анна Володимирівна, студентка 4-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	435

Неродик Ірина Анатоліївна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 201
2 209

Нестеренко Аліна Олександрівна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 1 203

Нечепуренко Анна Олексіївна, студентка 3-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 366
2 438
2 506

Нечепуренко Катаріна Григоріївна, студентка 2-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія» 2 627

Нечко Яна Олександрівна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 468
2 291

Неделька Анастасія Сергіївна, студентка 1-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 1 614

Ніконова Дарія Ігорівна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 2 273

Новак Світлана Олександрівна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 306
2 333

Новак Юлія Іванівна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 2 65
2 206

Новікова Дар'я Віталіївна, студентка 4-го курсу факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія» 2 369
2 440

Овчарук Валерія Анатоліївна, студентка 4-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія» 2 686

Окопна Владислава Сергіївна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 222

Олексюк Анастасія Ігорівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 1 303

Олексюк Андрій Анатолійович, студент 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 209

Олійник Марія Ігорівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 68

Омельянченко Катерина Олексіївна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 470

Онищенко Віолетта Віталіївна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 1 206

Опаленик Лілія Ігорівна, студентка 1-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 27

Орел Марія Євгеніївна, студентка 3-го курсу Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» 2 126

Орєхова Валерія Андріївна, студентка 2-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія» 2 627

Осьмухін Микита Олександрович, студент 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 1 77

Отбар Деніз-Керен Едізівна, студентка 2-го курсу Миколаївського навчально-наукового інституту права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 440
2 573

Павлишин Іван Михайлович, студент 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 294

Павловська Аліна Андріївна, студентка 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 545

Панфілов Гліб Сергійович, студент 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 2 296

Панченко Валерія Володимирівна, студентка 1-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія» 2 688

Панченко Інна Ігорівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 396
1 473

Панченко Ксенія Юріївна, студентка 3-го курсу факультету журналістики Національного університету «Одеська юридична академія» 2 711

Паскаль Вадим Вячеславович, студент 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 313
1 616
1 618

Пасніченко Аліна Сергіївна, студентка 1-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія» 2 690

Пахолчак Вероніка Павлівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 273 1 399 1 457

Пашинін Ілля Олегович, студент 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 208

Пеляк Тетяна Ігорівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 620 2 71

Петрова Діана, студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 623

Пизова Руслана Вікторівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 2 594

Пислар Ірина, студентка 1-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 1 153

Підгорний Тимофій Олегович, студент 1-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 1 625

Підставка Валерія Сергіївна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 627

Пілат Олександра, студентка 1-го курсу факультету слідчої та детективної діяльності Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого 1 37

Піневич Ірина Дмитрівна, студентка 3-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія» 2 694

Пламадяла Анастасія Павлівна, студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 563

Плачкова Марія Харлампіївна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 1 211

Погребна Яна Юріївна, студентка 3-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія» 2 629

Подцерковний Гліб Олегович, студент 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 1 91

Пономаренко Олена Олександрівна, студентка 4-го курсу факультету журналістики Національного університету «Одеська юридична академія» 2 714

Поперногло Максим Володимирович, студент 2-го курсу факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія» 2 73 2 508

Постна Єлизавета Сергіївна, студентка 2-го курсу Навчально-наукового інституту морського права та менеджменту Національного університету «Одеська морська академія» 1 476

Приєзжева Ольга Олександрівна, студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 179 2 259

Приймак Марія Ігорівна, студентка 1-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 401

Присяжненко Ігор Ігорович, студент 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 213

Прокопець Віктор Олегович, студент 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 136

Прусаковський Олександр Сергійович, студент 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 460

Прущак Анастасія Костянтинівна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 215 1 218

Пугач Марина Віталіївна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 630

Пуха Артем Миколайович, студент 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 264

Пшеничний Євгеній Анатолійович, студент 3-го курсу факультету кібербезпеки та інформаційних технологій Національного університету «Одеська юридична академія» 2 463

Радой Наталія Іванівна, студентка 2-го курсу Миколаївського навчально-наукового інституту права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 556

Раєв Олександр Діомидович, студент 1-го курсу магістратури факультету кібербезпеки та інформаційних технологій Національного університету «Одеська юридична академія» 2 465

Разбітнов Євген Сергійович, студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 632

Рачок Анна Ігорівна, студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 75 2 128

Решетило Яна Сергіївна, студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	331
Рибчинський Євгеній Вадимович, студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	635
Ринкун Марія Володимирівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	637
Рожко Дмитро Андрійович, студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	77
Романова Ольга Олександрівна, студентка 2-го курсу Навчально-наукового інституту морського права та менеджменту Національного університету «Одеська морська академія»	1	479
Россол Емілі Олександрівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	547
Рубан Єлизавета Віталіївна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	220
Рубан Катерина Олександрівна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	1	166
Ругало Діана Андріївна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	403
Рудецька Поліна Андріївна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	134
	1	222
Рябко Дмитро Марчелович, студент 3-го курсу Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»	2	80
Рябоконь Ольга Юріївна, студентка 1-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	33
	1	640
Савельєва Анастасія Сергіївна, студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	566
Саданова Юлія Олександрівна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	1	225
Самойлова Олена Сергіївна, студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	321

Самохвал Аліна Віталіївна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	79
	1	643
	2	596
Самсонова Анастасія Євгенівна, студентка 3-го курсу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка	2	335
Санченко Анна Миколаївна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	212
	2	338
Саппа Євген Олександрович, студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія»	2	512
Сапунова Єлизавета Євгенівна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	306
	2	333
Саргсян Ангеліна Арамівна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	2	289
	1	57
Сарницька Софія Ігорівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	81
	1	645
	2	598
Свередюк Уляна Сергіївна, студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2	83
	2	341
Седун Міланія Віталіївна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	2	600
Семенова Катерина Володимирівна, студентка 3-го курсу факультету журналістики Національного університету «Одеська юридична академія»	2	569
Семенюк Дана Сергіївна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	196
	1	201
Семчук Валерія Валентинівна, студентка 1-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	1	83
	1	647
Сєбова Юлія Миколаївна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	85
	2	214
	2	443
	2	514
Сєрова Аліна Володимирівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	308
	1	649
	1	651

Сиротюк Тетяна Сергіївна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	2	269
Сіміцар Владислав Віталійович, студент 3-го курсу факультету журналістики Національного університету «Одеська юридична академія»	2	716
Сіньковська Віталіна Василівна, студентка 4-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	602
Скакун Вікторія Олександрівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	653
Скалецька Вікторія Вадимівна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	1 2	168 446
Скляренко Каріна Насірджонівна, студентка 3-го курсу Миколаївського навчально-наукового інституту права Національного університету «Одеська юридична академія»	2	342
Склярук Кирило Олександрович, студент 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»	2 2	88 131
Слободян Уляна Сергіївна, студентка 3-го курсу факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія»	2 2	430 517
Собцева Ангеліна Романівна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	1	228
Содомора Тетяна Володимирівна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	656
Соколова Катерина Ігорівна, студентка 2-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	681
Соловей Анна Олегівна, студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	448
Соловйов Артем Сергійович, студент 1-го курсу магістратури факультету кібербезпеки та інформаційних технологій Національного університету «Одеська юридична академія»	2	468
Сопільняк Карина Олександрівна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	2	298
Сорока Аліна Олексіївна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	217

Сорока Дарія Олександрівна, студентка 4-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	696
Сорока Тетяна Олександрівна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	2	271
Станков Данило Артемович, студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	2	133
Стащук Ангеліна Юріївна, студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	301
Стеля Оксана Олександрівна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1 2	231 201
Степаненко Артем Олександрович, студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія»	2	512
Степаненко Руслана Андріївна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	658
Стерпул Наталія Олександрівна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	234
Струк Нікіта Олександрович, студент 3-го курсу факультету кібербезпеки та інформаційних технологій Національного університету «Одеська юридична академія»	2	470
Суйчимезова Вікторія Олександрівна, студентка 2-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1 1	406 482
Сульжик Вікторія Валеріївна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	160
Сухова Світлана Андріївна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	301
Сучкова Ірина Валеріївна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2 2	219 451
Таловська Евеліна Євгенівна, студентка 1-го курсу факультету журналістики Національного університету «Одеська юридична академія»	2	571
Тараненко Юлія Олександрівна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2 1	222 236

Тарасенко Марія Леонідівна, студентка 2-го курсу	2	91
факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція)	2	136
Національного університету «Одеська юридична академія»	2	520
Тарасова Аліса Вікторівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	661
Тарасова Вероніка Олександрівна, студентка 1-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	1	30
Тарєльнік Аліна Павлівна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	238
Тарташ Ілля Олександрович, студент 4-го курсу Юридичного фахового коледжу Національного університету «Одеська юридична академія»	1	484
Телька Катерина Олександрівна, студентка 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	1	663
Тимина Алла Олександрівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності	1	665
Національного університету «Одеська юридична академія»	1	668
Тимошенко Дар'я Володимирівна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	240
Тимошенко Софія Володимирівна, студентка 2-го курсу	2	94
факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція)	2	139
Національного університету «Одеська юридична академія»	2	522
Тишко Ілонна Павлівна, студентка 2-го курсу факультету	1	409
прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національ-	2	96
ного університету «Одеська юридична академія»	2	142
Тітієвський Віталій Олегович, студент 3-го курсу факультету кібербезпеки та інформаційних технологій Національного університету «Одеська юридична академія»	2	473
Ткаченко Анастасія Сергіївна, студентка 3-го курсу	1	243
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Націо-	2	454
нального університету «Одеська юридична академія»		
Ткаченко Віталій Віталійович, студент 4-го курсу Миколаївського навчально-наукового інституту права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	486
Ткаченко Владислав Артемович, студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	99
Топорков Данило Володимирович, студент 4-го курсу Юридичного фахового коледжу Національного університету «Одеська юридична академія»	1	488

Тощакова Анна Сергіївна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	2	345
Турчевська Світлана Геннадіївна, студентка 2-го курсу Миколаївського навчально-наукового інституту права Національного університету «Одеська юридична академія»	1	447
Удод Вікторія Володимирівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	2	603
Удод Таїсія Віталіївна, студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	183
Узун Ксенія Віталіївна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	1	245
Уштаніт Олена Михайлівна, студентка 2-го курсу	2	101
факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція)	2	144
Національного університету «Одеська юридична академія»	2	348
Фаізова Ольга Олегівна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	2	372
Федюніна Аліна Ігорівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету політології, психології, соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	605
Харечко Оксана Володимирівна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	1	247
Ходак Олександра Сергіївна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія»	2	185
Хомиженко Євгеній Сергійович, студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»	2	262
Цилосані Анна Генадіївна, студентка 3-го курсу факультету журналістики Національного університету «Одеська юридична академія»	2	720
Чайка Софія Ігорівна, студентка 4-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»	2	608
Чербаджи Анастасія Василівна, студентка 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	244
Черевач Марія Володимирівна, студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»	2	71

Черняк Андрій Юрійович, студент 1-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 1 85
1 671

Чесанівська Валерія В'ячеславівна, студентка 1-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 1 411

Чибукова Олександра Володимирівна, студентка 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 396

Чубірко Вікторія Михайлівна, студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 2 610

Чучко Богдана Володимирівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 1 311

Шапран Ксенія Олегівна, студентка 4-го курсу факультету журналістики Національного університету «Одеська юридична академія» 2 722

Шатунова Ксенія Вячеславівна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 550

Шевченко Дар'я Ярославівна, студентка 1-го курсу факультету психології, політології, соціології Національного університету «Одеська юридична академія» 2 699

Шевченко Єлизавета Дмитрівна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 1 250

Шевченко Юлія Олександрівна, студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 413

Шевчук Олена Олегівна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 490
1 416

Шпак Мартіна Андріївна, студентка 3-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 674

Шуда Анастасія Олексіївна, студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 224

Щепотіна Марина Сергіївна, студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 1 470
1 416

Щербина Ольга Валеріївна, студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 1 313
1 676
1 679

Ювченко Богдан Сергійович, студент 4-го курсу Юридичного фахового коледжу Національного університету «Одеська юридична академія» 1 493

Юрченко Віталій Юрійович, студент 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія» 2 147
2 104

Юрченко Дар'я Володимирівна, студентка 3-го курсу факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія» 2 107

Янів Назар Русланович, студент 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» 2 264

Яремчук Владислав Іванович, студент 3-го курсу факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія» 2 612

Яценко Ірина Олександрівна, студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» 2 188

Яшан Надія Юріївна, студентка 3-го курсу Івано-Франківського навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» 2 614

ЗМІСТ

Привітальне слово президента Національного університету «Одеська юридична академія» С. В. Ківалова . . . 3

СЕКЦІЯ 1
ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Алексаньян Катерина Ашотівна
Голокост в Одесі . . . 6

Бедловський Ростислав Олександрович
Рівненська справа та її висновки у процесі Нюрнберзького трибуналу . . . 8

Букур Іван Іванович
Руденко Микола Данилович – український громадський та політичний діяч . . . 10

Васютинський Дмитро Віталійович
Генеральний план «Ост» уряду Третього Рейху: його сутність та мета стосовно України . . . 13

Даниленко Анастасія Олександрівна
Московські гетьманські статті: причини видання та їх характеристика . . . 16

Ільчишин Дмитро Васильович
Загальна декларація прав людини 1948 року: причини прийняття, структура та значення . . . 18

Костенко Іван Віталійович
Історичні правові документи в часи становлення Української держави . . . 21

Кучеренко Яна Андріївна
Створення Гельсінської групи в УРСР та її діяльність . . . 23

Мельник Олександріна Олександрівна
Державна символіка України: історія її створення . . . 25

Опаленик Лілія Ігорівна
Кодифікація права в Україні-Гетьманщині . . . 27

Тарасова Вероніка Олександрівна
Виникнення, розвиток та діяльність Одеського комерційного суду . . . 30

Рябоконь Ольга Юріївна
Захист прав людини в Українській Народній Республіці доби Української центральної ради . . . 33

Задорожна Єлізавета Володимирівна
Роль Павла Скоропадського в організації Українського Козацтва . . . 35

Oleksandra Pilat,
Oleksandr Varenyk
Problem of nuclear weapons in Ukraine: historical and legal aspect . . . 37

СЕКЦІЯ 2
РОЗВИТОК ФІЛОСОФІЇ ТА ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Борисенко Дмитро Юрійович
Поняття та класифікація юридичних фактів . . . 41

Hunchak Bogdana Sergiivna
Anthropology of legal behavior . . . 43

Драмарецька Дарина Євгеніївна
Поняття та ознаки нормативно-правового акта . . . 46

Дядюк Катерина Олегівна
Філософсько-правове розуміння категорії істини . . . 49

Івахненко Єлизавета Олександрівна
Проблематика презентації себе під час війни . . . 51

Ільчишин Дмитро Васильович
Проблематика впливу правового міфу на юридичні знання в Україні та шляхи їх вирішення . . . 53

Карасава Катерина Павлівна
Загальнотеоретична характеристика юридичного складу правопорушень . . . 54

Kachurenko Viktoriia Volodymyrivna,
Sarnytska Sofiia Igorivna
Restriction of human rights under martial law: criteria and principles . . . 57

Клейн Роман Ігорович
Культура відміни Кевіна Спейсі . . . 60

Коваль Вікторія Андріївна
Проблеми визначення поняття зловживання правом . . . 62

Ковальська Христина Іванівна
Права людини і громадянина під час дії воєнного стану . . . 65

Костенко Іван Віталійович
Функції держави: історія та сучасність . . . 67

Кривуля Єлизавета Олександрівна
Особливості та шляхи формування правосвідомості особи . . . 69

Kyrych Diana Ruslanivna
Legal definition of personal brand . . . 72

Лисенко Ангеліна Володимирівна
Становлення інформаційного суспільства в рамках постнекласичної концепції праворозуміння . . . 74

Осьмухін Микита Олександрович
Забезпечення економічної функції держави
в умовах воєнного стану . . . 77
Samokhval Alina Vitaliivna
Legal demagogy and ways of overcoming . . . 79
Sarnytska Sofiia Igorivna
Legal idealism: reasons of occurrence and ways of overcoming . . . 81
Семчук Валерія Валентинівна
Питання виключення та звільнення
від юридичної відповідальності . . . 83
Черняк Андрій Юрійович
Теоретичні аспекти галузей морського та митного права . . . 85

СЕКЦІЯ 3
ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО, ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА ТА ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОЗНАВСТВА

Албул Олександр Олександрович
Геноцид як злочин проти людства:
правові аспекти та міжнародні стандарти . . . 89
Баюш Діана Валеріївна,
Подцерковний Гліб Олегович
Примусове переміщення (депортація) українців
окупаційною владою як злочин проти людяності . . . 91
Богдан Діана Сергіївна
Злочини проти довкілля внаслідок війни в Україні . . . 95
Бричка Софія Федорівна,
Азевич Марина Геннадіївна
Інститут військового полону: теоретичні аспекти . . . 97
Бровареико Світлана Романівна
Забезпечення міжнародної безпеки
міжнародно-правовими засобами . . . 99
Бродовська Віолетта Віталіївна
Роль міжнародних організацій у захисті прав жінок
та гендерної рівності в світі . . . 102
Бродовська Віолетта Віталіївна
Насильство на гендерній основі: міжнародні стандарти
та дії в рамках міжнародного захисту прав людини . . . 105
Бугера Олександра Григоріївна
Проблема щодо визначення міжнародної
правосуб'єктності фізичної особи в міжнародному праві . . . 108
Булацевська Яна Вадимівна
Проблема визначення правосуб'єктності
транснаціональних компаній . . . 111

Бур'ян Ярослава Павлівна,
Машина Марія Романівна
Заборона права на аборт як обмеження прав жінок
у сучасному міжнародному праві . . . 114
Бур'ян Ярослава Павлівна,
Машина Марія Романівна
Вплив російського вторгнення на інформаційну
безпеку України . . . 116
Войтова Катерина Русланівна
Інформаційна війна: особливості застосування . . . 118
Войцикевич Олександра Олександрівна
Міжнародне приватне право в умовах війни в Україні . . . 121
Войцикевич Олександра Олександрівна,
Корнієнко Анна Вадимівна
Концепція перехідного правосуддя
в сучасних умовах . . . 123
Вязовцев Володимир Олександрович
Автономні системи озброєння: проблемні аспекти
міжнародно-правового регулювання . . . 125
Гармурар Олена Миколаївна
Кібершпигунство як загроза міжнародній
та національній безпеці держав . . . 127
Головаиьова Катерина Сергіївна
Міжнародно-правовий статус біженців
в умовах сьогодення . . . 130
Голощак Анастасія Миколаївна
Гармонізація законодавства України
щодо притулку та міграції до законодавства ЄС . . . 132
Губар Владислав Станіславович,
Рудецька Поліна Андріївна
Шлюбно-сімейні відносини
в міжнародному приватному праві . . . 134
Даниленко Анастасія Вікторівна,
Прокопець Віктор Олегович
Викрадення і русифікація дітей
під час російського вторгнення в Україну . . . 136
Демідовський Артем Вікторович,
Борисевич Владислав Едуардович
Правові наслідки виходу РФ з Ради Європи . . . 139
Денисенко Вікторія Радіонівна
Захист цивільного населення під час війни . . . 142
Дурович Анастасія Андріївна
Україна та Міжнародний кримінальний суд: особливості
співробітництва в умовах воєнного стану . . . 144

Жук Станіслав Сергійович
Імплементація нормативно-правових актів ЄС
у національне законодавство України:
передумови, сучасний стан, перспективи . . . 146
Заїм Ванесса Василівна
Проблема відповідальності РФ за війну в Україні . . . 148
Зенченко Елеонора Віталіївна
Проблеми міжнародного, європейського права
та порівняльного правознавства . . . 150
Kachurenko Viktoriia,
Pyslar Iryna
International ad hoc tribunals as a mechanism for bringing
to justice subjects for the most serious international crimes . . . 153
Колесник Анастасія В'ячеславівна
Охорона прав праці мігрантів
на законодавчому та практичному рівнях . . . 155
Колодій Надія Анатоліївна,
Мельник Тетяна Вікторівна
Поняття «геноциду» та міжнародні механізми захисту . . . 158
Копил Богдана Іванівна,
Сульжик Вікторія Валеріївна
Проблематика ефективності діяльності МКЧХ
під час повномасштабної війни в Україні . . . 160
Костилєва Юлія Володимирівна
Практичне втілення положень Європейської хартії
регіональних мов або мов меншин в освітній
та культурній сферах: досвід країн Західних Балкан . . . 163
Криворука Ольга Степанівна,
Рубан Катерина Олександрівна
Санкції як примусовий захід під час збройних конфліктів . . . 166
Кучерук Юлія Вікторівна,
Скалецька Вікторія Вадимівна
Місце та значення «м'якого права»
у системі джерел міжнародного права . . . 168
Лабунський Даніїл Русланович
НАТО в системі регіональної безпеки . . . 171
Левкулич Юлія Геннадіївна
Міжнародна міграція робочої сили в сучасних умовах . . . 173
Лобова Ірина Олександрівна
Возз'єднання сім'ї як підстава міграції . . . 175
Lukianchuk Kateryna Petrivna
Die Besonderheiten des Mediationsverfahrens
in der Ukraine im Vergleich zur Deutschland . . . 178

Маглакелідзе Георгій Гелайович
Роль ООН у системі колективної безпеки: сучасний стан . . . 180
Мартинчик Ганна Степанівна
Проблемні аспекти визначення стану війни . . . 182
Масловська Тетяна Павлівна
Значення неурядових міжнародних організацій
у сучасному суспільстві . . . 185
Матвєєва Любов Сергіївна
Правові засади взаємодії України та ООН . . . 188
Матвєєва Любов Сергіївна
Війна в Україні як чинник вимушеної міграції . . . 191
Медведчук Тетяна Юріївна
Проблеми застосування в Україні статті 5 Конвенції
про захист прав людини і основоположних свобод . . . 193
Мельник Костянтин Євгенович
Способи боротьби з нелегальною міграцією . . . 196
Недашковська Валерія Русланівна
Правовий статус мігрантів у країнах-членах
Європейського Союзу: проблеми та перспективи . . . 198
Неродик Ірина Анатоліївна,
Семенюк Дана Сергіївна
Статус кандидата на вступ до Європейського Союзу:
переваги та проблематичні аспекти для України . . . 201
Нестеренко Аліна Олександрівна
Злочини геноциду під час збройних конфліктів . . . 203
Онищенко Віолетта Віталіївна
Актуальні проблеми міжнародного захисту прав людини
в умовах збройного конфлікту в Україні . . . 206
Пашинін Ілля Олегович
Злочин геноциду: дискусії щодо складу та процедури доведення . . . 208
Плачкова Марія Харлампіївна
Вина як елемент складу міжнародного правопорушення . . . 211
Присяжненко Ігор Ігорович,
Дем'яненко Анна Ігорівна
Щодо питання колізійних прив'язок
у міжнародних трудових правовідносинах . . . 213
Прущак Анастасія Костянтинівна
Миротворчі операції ООН та участь у них України . . . 215
Прущак Анастасія Костянтинівна
Проблематика сексуальних
та репродуктивних прав людини у сучасному світі . . . 218
Рубан Єлизавета Віталіївна
Міжнародний кримінальний суд як механізм притягнення
до відповідальності за воєнні злочини в сучасних реаліях . . . 220

Рудецька Поліна Андріївна
Геноцид як злочин проти людства:
поняття та його розуміння в міжнародному праві . . . 222
Саданова Юлія Олександрівна
Римський Статут: правові аспекти
та проблеми застосування в Україні . . . 225
Собцева Ангеліна Романівна
Особливості розслідування воєнних злочинів
під час збройної агресії РФ проти України . . . 228
Стеля Оксана Олександрівна
Право на справедливий суд:
практика Європейського суду з прав людини . . . 231
Стерпул Наталія Олександрівна
Інформаційна війна та її вплив на міжнародну безпеку . . . 234
Тараненко Юлія Олександрівна,
Дубина Тетяна Миколаївна
Механізми адаптації законодавства України
до законодавства Європейського Союзу . . . 236
Тарєльнік Аліна Павлівна
Сучасні концепції міжнародної безпеки . . . 238
Тимошенко Дар'я Володимирівна
Злочини щодо військовополонених
під час збройного конфлікту в Україні . . . 240
Ткаченко Анастасія Сергіївна
Перспективи для України як держави-члена Євросоюзу . . . 243
Узун Ксенія Віталіївна
Правовий статус військовополоненого
під час збройних конфліктів . . . 245
Харечко Оксана Володимирівна
Особливості визначення правового статусу
військовополонених під час збройних конфліктів . . . 247
Шевченко Єлизавета Дмитрівна
Правосуб'єктність фізичної особи в міжнародному праві . . . 250

СЕКЦІЯ 4
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ
МОРСЬКОГО ТА МИТНОГО ПРАВА

Аріапур Лейла Аббасівна
Окремі аспекти правового регулювання
протидії піратству на морі . . . 253
Бикова Влада Антонівна
Концесія морських портів України: переваги та недоліки . . . 256

Венцурик Діана Петрівна
Нормативно-правове регулювання арешту
морських суден: міжнародно-правовий аспект . . . 258
Гончарук Владислава Ігорівна
Морська політика України в умовах воєнного стану . . . 261
Грабова Наталія Ігорівна,
Драч Дмитро Леонідович
Особливості інформаційної безпеки судна . . . 263
Григоренко Віктор Сергійович
Сучасне піратство: поняття, цілі, методи та способи боротьби . . . 265
Дрига Єлизавета Вадимівна
Контроль за дотриманням безпеки
в морських портах: загальна характеристика . . . 268
Духневич Анастасія Андріївна
Захист прав моряків в умовах війни Росії і України . . . 271
Кісілюк Денис Богданович,
Пахолчак Вероніка Павлівна
Протидія кіберзагрозам та кіберпіратству на морі
як складова морської безпеки . . . 273
Климишина Анастасія Євгеніївна,
Малахатько Діана Костянтинівна
Перспективи розвитку морських портів України
в умовах воєнного стану . . . 275
Климчук Анна Ростиславівна
Автономне судноплавство: далеке майбутнє чи сьогодення? . . . 278
Кулинич Вероніка Миколаївна
Ініціатива щодо безпечного транспортування зерна
та продуктів харчування з українських портів:
сутність та значення . . . 280
Kirgych Diana
Maritime cybersecurity in the United States of America . . . 283
Лисенко Ангеліна Володимирівна
Одеський морський торговельний порт:
стратегічне значення в реаліях сьогодення . . . 285
Лупу Владислав Сергійович
Забезпечення безпеки мореплавства . . . 287
Любін Діана Василівна
Особливості митного контролю у портах України . . . 289
Лях Ірина Іванівна,
Ляшенко Сергій Миколайович
До питання приватизації єдиного майнового комплексу
державного підприємства «Морський торговельний порт
Усть-Дунайськ» . . . 292

Мазур Максим Ярославович
Національна безпека України (морський аспект)
в умовах збройного конфлікту . . . 295

Мандрица Таїсія Едуардівна,
Васильєва Олена Андріївна
До питання протидії забрудненню моря з суден
у морських портах . . . 298

Маріна Анастасія Валентинівна,
Сухова Світлана Андріївна
Основні принципи морської та морегосподарської діяльності:
аналіз теоретичних підходів та практичних застосувань . . . 301

Мельничук Дарина Русланівна,
Олексюк Анастасія Ігорівна
Міжнародно-правова протидія піратству і озброєному
розбою проти морських суден . . . 303

Новак Світлана Олександрівна,
Сапунова Єлизавета Євгенівна
Вдосконалення правового регулювання
перевезення швидкопсувних вантажів . . . 306

Сєрова Аліна Володимирівна
Особливості правового статусу Чорноморських проток . . . 308

Чучко Богдана Володимирівна
Проблеми функціонування морського судноплавства
в умовах війни . . . 311

Щербина Ольга Валеріївна,
Паскаль Вадим Вячеславович
Використання сучасних технологій у галузі забезпечення
безпеки мореплавства та проблематика
їх правового регулювання . . . 313

СЕКЦІЯ 5
ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ КОНСТИТУЦІОНАЛІСТИКИ

Айткулова Альбіна Рахімівна
Право на свободу думки і слова, на вільне вираження
своїх поглядів і переконань в умовах воєнного стану . . . 316

Бичкова Валерія Володимирівна
Особливості реалізації конституційних прав
в умовах воєнного стану . . . 318

Білик Катерина Вікторівна
Набуття громадянства України: сучасний стан
та зміни законодавчого регулювання . . . 321

Бугаєнко Каріна Вікторівна
Зарубіжний досвід внесення змін до конституцій . . . 323

Бумага Марина Юріївна
Мирні зібрання в Україні: теорія, практика
та законодавче регулювання . . . 325

Ваньчак Марта Володимирівна
Проблеми відносин церкви та держави в Україні:
вітчизняна специфіка світської держави . . . 327

Венцурик Діана Петрівна
Правомірне обмеження конституційних прав людини
у контексті принципу пропорційності . . . 330

Власюк Анастасія Вадимівна
Проблема застосування обмежень прав людини . . . 333

Гільтай Анастасія Володимирівна
Особливості забезпечення адвокатурою реалізації
конституційного права на правничу допомогу
в умовах воєнного часу . . . 336

Глєбова Катерина Валеріївна
Права людини четвертого покоління:
формування та тенденції реалізації . . . 339

Горовий Владислав Сергійович
Обмеження конституційних прав та свобод людини
і громадянина під час дії воєнного стану . . . 343

Грабова Наталія Ігорівна,
Драч Дмитро Леонідович
Право на трансплантацію органів через призму реалізації
конституційного права на життя . . . 345

Гресько Богдана Юріївна
Конституційні основи обмеження прав людини: порівняння
національного та зарубіжного досвіду . . . 347

Григоренко Віктор Сергійович
Категорія «свавілля» у контексті права на свободу та особисту
недоторканність . . . 351

Даниш Аліна Віталіївна
Роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні
гуманітарної допомоги населенню, що постраждало від війни . . . 354

Довганич Вадим Дмитрович
Проблемні питання обмеження гарантії на таємницю листування,
телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції . . . 356

Дуда Ігор Миколайович
Гуманізація конституційного права
та підвищення людського виміру
конституційно-правових реалій . . . 358

Завальнюк Анастасія Миколаївна
Особливості правового статусу Уповноваженого
із захисту державної мови . . . 360

Ільчишин Дмитро Васильович
Забезпечення узгодженості положень Конституції
при внесенні змін 363
Ірклієнко Андрій Васильович
Конституційно-правове закріплення
гендерної рівності в Україні 365
Кісілюк Денис Богданович
Право на евтаназію
через призму конституційного права на життя 367
Климчук Анна Ростиславівна
Гендерна рівність як невід'ємна складова
конституційно-правового статусу людини 369
Колесніков Дмитро Сергійович
Електронне голосування в Україні:
виклики та перешкоди 372
Косман Ганна Віталіївна
Особливості забезпечення захисту прав і свобод
внутрішньо переміщених осіб 375
Котелевська Валерія Русланівна
Люстрація та її співвідношення з правами людини 377
Kuprych Diana
Human dignity as a source of constitutional rights 379
Курманська Аріна Вадимівна
Мовні права національних меншин (спільнот) в Україні 381
Кучеренко Яна Андріївна
Принципи конституційно-правового статусу людини
і громадянина в умовах воєнного стану 384
Лесик Вікторія Іванівна
Внутрішньо переміщені особи: проблеми визначення 386
Маланчова Валентина Сергіївна
Правові аспекти обмеження прав людини
в умовах воєнного стану 389
Мельник Ірина Володимирівна
Конституційно-правовий статус
внутрішньо переміщених осіб в Україні 391
Мельниченко Анастасія Сергіївна
Функція парламентського контролю
за фінансово-економічною діяльністю держави 394
Панченко Інна Ігорівна
Розвиток сучасного українського конституціоналізму
в умовах воєнного стану 396
Пахолчак Вероніка Павлівна
Четверте покоління прав людини: їх конституалізація,
проблеми та перспективи 399

Приймак Марія Ігорівна
Право на житло в умовах воєнного стану 401
Ругало Діана Андріївна
Конституційно-правова свобода людини
як мета сучасного українського конституціоналізму 403
Суйчимезова Вікторія Олександрівна
Конституційні гарантії реалізації в Україні
права на соціальний захист 406
Тишко Ілонна Павлівна
Цифровізація публічного управління: конституційні тенденції 409
Чесанівська Валерія В'ячеславівна
Конституційно-правові основи медіації 411
Шевченко Юлія Олександрівна
Зміни до законодавства
про кінематографію як елемент концепції
войовничої демократії сьогодення 413
Шевчук Олена Олегівна,
Щепотіна Марина Сергіївна
Еволюція прав людини: проблематика виокремлення
та закріплення четвертого покоління 416

СЕКЦІЯ 6
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ, ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Багнюк Інна Володимирівна
Адміністративне судочинство за участі іноземців
та осіб без громадянства в умовах воєнного стану 419
Боровиченко Анна Олександрівна
До питання адміністративно-правового статусу
Президента України 422
Васильєва Олена Андріївна
Особливості здійснення фінансового контролю
в умовах воєнного стану 424
Власюк Анастасія Вадимівна
Окремі питання забезпечення
адміністративної відповідальності неповнолітніх 427
Гордієнко Валерія Віталіївна
Напрями підвищення ефективності здійснення державного
фінансового контролю в Україні 430
Гресько Богдана Юріївна
Окремі аспекти діяльності Національного агентства України
з питань державної служби у період дії воєнного стану 433

Драч Дмитро Леонідович
Вплив євроінтеграційних процесів
на принципи фінансового контролю . . . 436
Дуда Ігор Миколайович
Теоретико-правове значення принципів
податкового права у фінансово-правовій науці . . . 438
Дяченко Анастасія Вікторівна,
Отбар Деніз-Керен Едізівна
Особливості розгляду справ
про адміністративні правопорушення в умовах воєнного стану . . . 440
Жук Станіслав Сергійович
Правові аспекти вдосконалення
податкового законодавства України . . . 443
Завальнюк Анастасія Миколаївна
Актуальні питання професійної діяльності
поліцейського в сучасних умовах . . . 445
Заграничний Данїл Віталійович,
Турчевська Світлана Геннадіївна
Адміністративний примус:
призначення, принцип дії та використання . . . 447
Іордатій Аліна Едуардівна
Захист прав біженців
у порядку адміністративного судочинства . . . 450
Казарян Марина Манвелівна
Проблематика забезпечення правового статусу
суб'єктів публічного адміністрування . . . 453
Карасені Олександра Василівна
Притягнення до адміністративної відповідальності:
проблеми спливу строків . . . 455
Кісілюк Денис Богданович,
Пахолчак Вероніка Павлівна
Державний аудит у системі державного фінансового контролю . . . 457
Мандрица Таїсія Едуардівна,
Грабова Наталія Ігорівна
Особливості фінансового контролю в сфері публічних закупівель . . . 460
Маріна Анастасія Валентинівна
Сучасні методи та інструменти фінансового моніторінгу
та їх ефективність у боротьбі з фінансовою злочинністю . . . 462
Мельник Ірина Володимирівна
Оцінка ефективності діяльності органів
державного фінансового контролю в Україні . . . 465
Нечко Яна Олександрівна,
Земляна Дарина Олександрівна
Актуальні питання забезпечення взаємодії правоохоронних
органів з громадськими об'єднаннями . . . 468

Омельянченко Катерина Олексіївна,
Щепотіна Марина Сергіївна
Деякі питання, що виникають під час проведення перевірок
Державною аудиторською службою України . . . 470
Панченко Інна Ігорівна
Вплив євроінтеграційних процесів
на фінансовий контроль в Україні . . . 473
Постна Єлизавета Сергіївна
Проблеми статусу перекладача
в адміністративному судочинстві . . . 476
Романова Ольга Олександрівна
Особливості провадження у справах за адміністративними
позовами з приводу примусового повернення
чи примусового видворення іноземців або осіб
без громадянства за межі території України . . . 479
Суйчимезова Вікторія Олександрівна
Проблематика правового регулювання здійснення
адміністративних процедур в Україні . . . 482
Тарташ Ілля Олександрович
Розгляд звернень громадян в умовах воєнного стану . . . 484
Ткаченко Віталій Віталійович
Ефективність оскарження рішення
військово-лікарської комісії в судовому порядку . . . 486
Топорков Данило Володимирович
Правовий режим воєнного стану: поняття та ознаки . . . 488
Шевчук Олена Олегівна
Новий етап реформування державного
фінансового контролю на шляху до євроінтеграції . . . 490
Ювченко Богдан Сергійович
До питання адміністративно-правового статусу
штабу територіальної оборони . . . 493

СЕКЦІЯ 7
ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВИХ, ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА АДВОКАТУРИ

Аріапур Лейла Аббасівна
Актуальні питання морально-етичної поведінки
адвоката в суді . . . 495
Аріапур Лейла Аббасівна
Зарубіжний досвід функціонування інституту
уповноваженого з прав людини . . . 497
Бабійчук Анастасія Андріївна
Статус суддів за європейськими стандартами . . . 500

Бабчик Аліна Петрівна
Проблеми прокурора при підтриманні публічного обвинувачення в суді та способи їх вирішення 503

Басюк Вікторія Вікторівна
Актуальні питання протидії корупції в правоохоронних органах України 505

Бахарєва Анастасія Ігорівна
Дисциплінарна відповідальність прокурора 508

Білоног Аліна Андріївна
Співвідношення принципів функціонування адвокатури: національне законодавство та міжнародні нормативно-правові акти 511

Білик Катерина Вікторівна
Місце вищих спеціалізованих судів у судоустрої України 513

Білоус Ілона Максимівна
Проблеми гендерної рівності в Національній поліції України 516

Бумага Марина Юріївна
Порівняння судової системи Сполучених Штатів Америки та України 518

Глєбова Катерина Валеріївна
Судова влада, правосуддя та їх демократичні основи 521

Гринюк Катерина Олександрівна
Зміни в діяльності органів адвокатського самоврядування в умовах воєнного стану 525

Гунчак Богдана Сергіївна
До питання про принципи побудови системи судоустрою України 528

Гуренко Марія Євгеніївна
Реформування нотаріату в Україні: проблеми та перспективи 531

Добрянська Єлизавета Євгеніївна
Адміністративно-правововий статус Національної поліції України: повноваження підрозділів Національної поліції в умовах воєнного стану 533

Дрига Єлизавета Вадимівна
Проблеми ефективності правоохоронної системи України 535

Дрига Єлизавета Вадимівна
Тактика адвоката у справах щодо захисту сімейних прав подружжя 538

Духневич Анастасія Андріївна
Робота антикорупційних органів під час воєнного стану в Україні 540

Духневич Анастасія Андріївна
Роль Національної поліції України у боротьбі з кіберзлочинністю в аспекті військової агресії РФ проти України 542

Задорожна Єлізавета Володимирівна
Застосування європейського досвіду для оптимізації органів прокуратури в Україні 544

Запорожець Олена Олегівна
Загальна характеристика Конституційного Суду України 547

Качуренко Вікторія Володимирівна
Організація та функціонування адвокатури США 550

Карнаух Антоніна Русланівна
Юридичні аспекти застосування технологій штучного інтелекту в судовій та правоохоронній сфері 553

Коваленко Крістіна Віталіївна, Радой Наталія Іванівна
Особливості роботи слідчих органів Національної поліції 556

Коваль Михайло Олександрович
Підтримання публічного обвинувачення як функція прокуратури 559

Ковальчук Тетяна Станіславівна
Вплив воєнного стану на судові органи України 561

Ковган Олександра Ігорівна
Діяльність адвокатури в період дії правового режиму воєнного стану 563

Костенко Іван Віталійович
Історія та роль СБУ в системі правоохоронних органів України 566

Крутієва Катерина Анатоліївна
Адвокатська етика в Україні та зарубіжних країнах 568

Кулинич Вероніка Миколаївна
Консультаційна робота адвоката: проблемні аспекти 571

Кулинич Вероніка Миколаївна
Місце прокуратури в системі органів державної влади 574

Кутас Ангеліна Павлівна
Значення підтримання публічного обвинувачення в суді як функція прокуратури 576

Кучеренко Яна Андріївна
Правова допомога у військовій сфері 579

Левенець Карина Євгенівна
Адвокатська етика в інтернеті: порівняння положень законодавства України та Польщі 582

Лесик Вікторія Іванівна
Особливості діяльності судів у режимі воєнного стану 584

Лисенко Ангеліна Володимирівна
Актуальність ораторського мистецтва в професійній діяльності сучасного українського адвоката 587

Лисенко Ангеліна Володимирівна
Рада громадського контролю як суб'єкт здійснення контролю за діяльністю Національного антикорупційного бюро України 589
Лінгович Марія Максимівна
Незалежність судової влади 592
Любін Діана Василівна
Корупція в правоохоронній системі України: причини, наслідки та можливості подолання 594
Любін Діана Василівна
Особливості правового регулювання представництва адвоката у цивільному судочинстві 596
Мартьола Дар'я Сергіївна
Організація Офісу Генерального прокурора 598
Мельник Олександріна Олександрівна
Взаємодія Національної поліції України з населенням на засадах партнерства 600
Мілько Поліна Валеріївна
Юрисдикція та основні повноваження Конституційного Суду України 602
Мондер Маалуф Суад Діаб
Проблеми із доступом до інформації для адвокатів в умовах воєнного стану 605
Мороз Анна Русланівна
Особливості прийняття рішень детективами НАБУ в період дії правового режиму воєнного стану 607
Немировська Діана Вікторівна
Роль Верховного Суду в забезпеченні єдності судової практики 610
Нєдєльська Анастасія Сергіївна
Правове регулювання дисциплінарної відповідальності працівників Державного бюро розслідувань 614
Паскаль Вадим Вячеславович
Актуальні проблеми правового статусу військовослужбовців Національної гвардії України: теорія і практика 616
Паскаль Вадим Вячеславович
Актуальні проблеми представництва сторін у рамках виконавчого провадження: теорія і практика 618
Пеляк Тетяна Ігорівна
Притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності за порушення етичних норм 620
Петрова Діана
Етика взаємовідносин адвоката з судом та іншими учасниками процесу: проблемні аспекти 623

Підгорний Тимофій Олегович
Делегування повноважень слідчого судді прокурору під час дії правового режиму воєнного стану 625
Підставка Валерія Сергіївна
Зміст та принципи діяльності Національного антикорупційного бюро України 627
Пугач Марина Віталіївна
Порядок набуття служби в Державному бюро розслідувань 630
Разбітнов Євген Сергійович
Загальна характеристика Верховного Суду 632
Рибчинський Євгеній Вадимович
Основні функції, структура та завдання Міністерства юстиції в Україні 635
Ринкун Марія Володимирівна
Організація примусового виконання рішень як одне з основних завдань Державного департаменту виконавчої служби 637
Рябоконь Ольга Юріївна
Особливості діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану 640
Самохвал Аліна Віталіївна
Поняття доброчесності суддів 643
Сарницька Софія Ігорівна
До питання про підстави припинення повноважень судді: вітчизняний та зарубіжний досвід 645
Семчук Валерія Валентинівна
Офіс Генерального прокурора в системі органів прокуратури України 647
Сєрова Аліна Володимирівна
Професійні навички адвоката при проведенні результативної консультації 649
Сєрова Аліна Володимирівна
Роль та функції Служби безпеки України в забезпеченні національної безпеки 651
Скакун Вікторія Олександрівна
Вплив судової реформи на розвиток судових та правоохоронних органів України 653
Содомора Тетяна Володимирівна
Аналіз ефективності діяльності Національного антикорупційного бюро України у боротьбі з корупцією 656
Степаненко Руслана Андріївна
Принцип законності у здійсненні правосуддя 658
Тарасова Аліса Вікторівна
Основні повноваження Конституційного Суду України 661

Телька Катерина Олександрівна
Важливість адвокатської діяльності для забезпечення прав і свобод людини в умовах воєнного стану . . . 663

Тимина Алла Олександрівна,
Білоус Каріна Віталіївна
Особливості діяльності прокуратури в умовах воєнного стану . . . 665

Тимина Алла Олександрівна
Діяльність адвокатури в умовах воєнного стану: проблемні аспекти . . . 668

Черняк Андрій Юрійович
Суд присяжних в Україні: проблеми функціонування . . . 671

Шпак Мартіна Андріївна
Завдання Національного антикорупційного бюро України . . . 674

Щербина Ольга Валеріївна
Європейський досвід здійснення представництва у цивільному процесі: порівняльна характеристика . . . 676

Щербина Ольга Валеріївна
Національна поліція України: основні проблеми в здійсненні правоохоронної діяльності . . . 679

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ . . . 682

НОТАТКИ

Наукове видання

УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ТА НАУКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Й ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ: ВИКЛИКИ, НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Одеса
20 травня 2023 року

У двох томах

Том 1

Технічне редагування *Ю. Назарова*
Обкладинка *В. Савельєва*
Верстка *О. Данильченко*

ЮРИДИКА
ВИДАВНИЦТВО

Підписано до друку 20.07.2023 р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Droid. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 42,66. Наклад 300. Замовлення № 055/0623.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавництво «Юридика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Тел.: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@juridica.od.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7653 від 18.08.2022 р.